

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

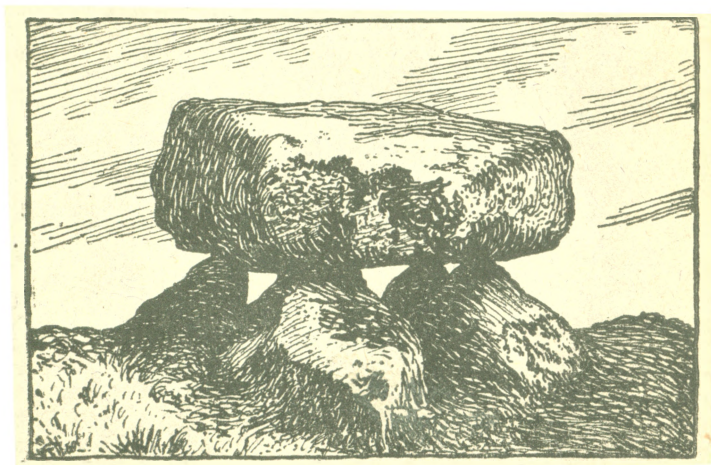
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NORDSJÆLLANDSK FOLKELIV

TO NORDSJÆLLÆNDERES ERINDRINGER

UDGIVET AF
ANDERS UHRSKOV

I KOMMISSION HOS
H. ASCHEHOUG & CO.
KØBENHAVN
1921

**TO NORDSJÆLLÆNDERES
ERINDRINGER**

ANDERS UHRSKOV

HEDEVIG OG HENDES DATTER.
FORTÆLLING. 1912

KARL LILLEKONE OG ANDRE KÅ-
NUTTER. TRE FORTÆLLINGER. 1916

CHRISTOPHER BRUUN. 1916

NORDSJÆLLANDSK LANDSBYLIV I
ÆLDRE TID. 1918. UDSOLGT I BOG-
HANDELEN

NORDSJÆLLANDSK FOLKELIV

TO NORDSJÆLLÆNDERES ERINDRINGER

UDGIVET AF

ANDERS UHRSKOV

I KOMMISSION HOS
H. ASCHEHOUG & CO.
KØBENHAVN
1921

MINDET OM MIN FADER

KRISTEN UHRSKOV

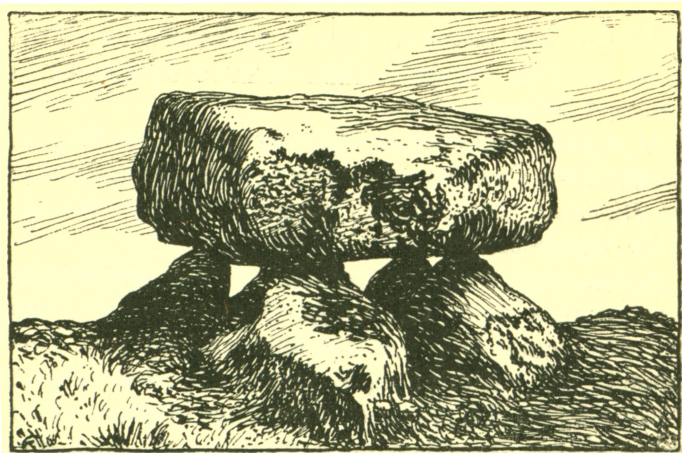
FØDT PAA UHRSKOVGAARD I TØRRING SOGN 1843

DØD I FREDERIKSBORG SLOTSSOGN 1919

TILEGNES DETTE VÆRK

NORDSJÆLLANDSK FOLKELIV
FØRSTE BIND

Frederiksborg Amts Avis' Bogtrykkeri.

INDLEDNING

EN DAG læste jeg i et Blad en Artikel om Udvan-
drere, og der blev da brugt den Ytring, at det,
det gjaldt om for dem, var, at de havde faaet deres
Sind fyldt med Danskhed. Disse Ord greb mig. Det
var, som hørte jeg en gammelkendt Tone.

Ja, dette er Formaålet for os, der bliver her-
hjemme, og for dem, der drager ud: at fylde vort
Sind med Danskhed. Men hvad er da Danskhed?
Det er flere Ting, men det er da først og fremmest
det overleverede, det fra de henfarne Slægter nedar-
vede. Det er *Modersmaalet*, og det vil for Bønders
Vedkommende slet ikke sige vort Sprog i Betydning
af Rigssproget, nej, det er *Folkemaalet*, det Sogns
Dialekt, man er opvokset med, og den Slægts Tale-
skik, man er opammet i, for hver Familie har sine
private Fyndord og sine i Slægtens Oplevelser ind-
vævede Udtryk, der maaske er af liden eller ingen

Betydning for fremmede, men mindebaarne og værdifulde for den indviede. Alt dette er i egentligste Forstand Modersmaalet.

Af anden Overlevering skal fremhæves *Traditionen*, Slægtens og Sognets aarhundredgamle Skik og Brug, og *Minderne*, den enkeltes, Slægtens og Egnens særskilte Oplevelser.

Folkemaalet, *Traditionen* og *Minderne* er for Bonden Danskhedens faste og trygge Grundvold. Paa den kan der bygges op, saa der bliver Udsigt over hele Landet, saa Historien og Sproget, det, der er hele Folkets fælles Eje, bliver en uvurderlig Rigdom. Men aldrig skabes Danskhed uden fra Hjem og Hjemegn.

At fylde vort Sind med Danskhed vil da først og fremmest sige at tilegne os det hjemlige og at bevare det for vore Efterkommere. Vi gør dette for vor egen Skyld — thi for en Dansker er det Livet om at gøre at være Dansk —, vi gør det for Fædrenes Skyld, thi ved at hædre deres Virke og mindes deres Maal hædrer vi dem og opretholder os selv, og vi gør det for Efterslægtens Skyld, for at den kan blive rodfæstet og stærk, thi al virkelig Styrke har sin Rod i den hjemlige Jord.

Blandt de mange kønne og pyntelig vedligeholdte Bindingsværksgaarde, man finder paa Fyn og ikke mindst i den sydlige Del, er Ollerup Præstegaard den kønneste, jeg har set. Der er ogsaa en anden Grund til, at jeg mindes den, og det er, at der i en Egebjælke, som ligger over Porten, staar indskaaret Ordet: *Posteritati*, og det betyder: *For Efterslægten*.

Bygmesteren byggede saa solidt, han kunde. Han arbejdede ikke alene for Penges Skyld og ikke alene for Tidsfordriv. Han byggede for Efterslægten. *Posteritati*. —

Det var Tanker som disse, der fik mig til at tage fat paa Udgivelsen af fire Bind nordsjællandske Folkeminder under Fællestitelen *Nordsjællandsk Folkeliv*. For at gøre Udgaven saa billig som gørligt vilde jeg selv lade Bøgerne fremstille og selv tage det økonomiske Ansvar, hvis der forud var fem Hundrede, der bestilte Værket. Den Henvendelse herom, jeg i Vinter rettede til Befolkningen i Nordsjælland, har faaet et kraftigt Svar. I Løbet af to Maaneder modtog jeg otte Hundrede Bestillinger. Denne Oplevelse har været mig en stor Glæde, den vidnede baade om Kærlighed til Folkeminderne og Tillid til mit Arbejde. Jeg bringer hver især af de otte Hundrede min bedste Tak

Planen gaar ud paa, at første Bind skulde indeholde to *Nordsjællænderes Erindringer*, andet Bind en Samling *Folkesagn*, tredje Bind *Overtro og Højtid*, og fjerde Bind skulde omhandle *dagligt Liv i ældre Tid*. De fire Bind var beregnet til 130—140 Sider hver, og de skulde være rigt illustrerede. Forhaabentlig vil Arbejdet kunne fremmes, saa der kan udkomme et Bind hvert Efteraar. — — —

Hermed fremkommer altsaa første Bind af *Nordsjællandsk Folkeliv*, og det har Titelen *To Nordsjællænderes Erindringer*. Disse to Nordsjællændere er fhv. Folketingsmand Lars Larsen og Handelsgartner Niels Pedersen, Fredensborg.

Lars Larsen er født i Vejby den 31. Oktober 1839, og 1869 valgtes han til Folketingsmand for Fredensborgkredsen, som han repræsenterede til 1876. Senere var han valgt i Maribokredsen 1877—79 og 1890—92. Det er imidlertid ikke især som Politiker, Lars Larsen vil blive mindet. Det er for sin trofaste Kærlighed til Landsbylivet i Vejby og Omegn,

saadan som han med sin uforlignelige Hukommelse erindrer det over 70 Aar tilbage, og for den Kundskab dertil, som han gennem sine Hundreder af Bladartikler har spredt ud over den nordsjællandske Befolkning.

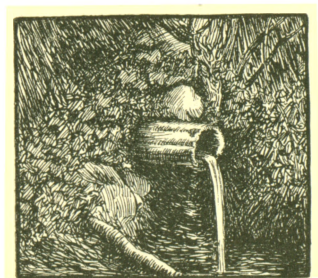
Jeg har tidligere sammenarbejdet den væsentligste Del af Lars Larsens Beretninger i min Bog *Nordsjællandsk Landsbyliv i ældre Tid*, men da der fra forskellig Side er fremkommet Ønske om at faa et Udvalg af Lars Larsens Artikler udgivet, og da der netop foreligger en Samling paa 22 Artikler, der danner et Hele, har jeg fundet det hensigtsmæssigt at lade dem fremkomme her. Lars Larsen har gennem sit lange Liv truffet mange betydelige Mennesker. Til Forstaaelse af dem, til Forstaaelse af gammel Vejby Skik og Brug og til Forstaaelse af Lars Larsen selv er hans *Livs-Erindringer*, som Artikelrækken kaldes, meget tjenlig. Lars Larsens Livs-Erindringer har været offentliggjort i *Frederiksborg Amts Avis* fra Slutningen af 1910 og til sidst i Maj 1911.

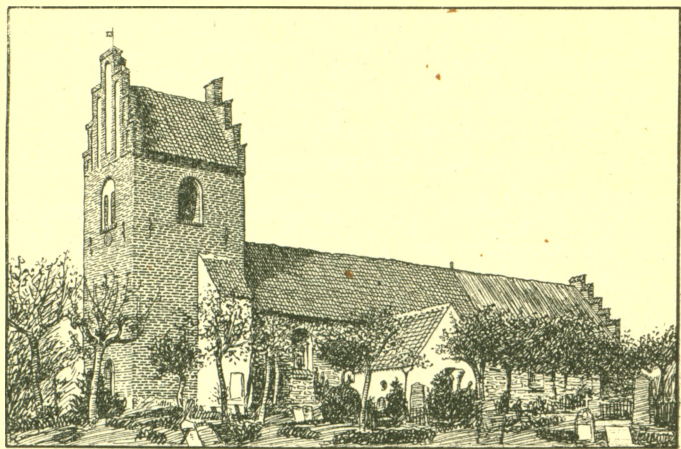
Den anden Nordsjællænder, hvis Erindringer her bringes frem, er ikke meget kendt af Offentligheden, men derfor er han ikke mindre ejendommelig. Niels Pedersen er født i Tibirke den 29. Marts 1864. Da han blev konfirmeret, kom han i Gartnerlære paa Vilvorde. Nogle Aar senere besluttede han at rejse ud i Verden. Rejsen gik til Belgien, hvor han var i to Aar. Desuden var han en Tid i Holland. Efter sin Hjemkomst modtog han en Plads i Rusland og opholdt sig nu i Letland et Par Aar. 1890 købte han en mindre Landejendom i Fredensborg, og her har han drevet Handelsgartneri siden.

Niels Pedersen har, som man vil kunne forstaa, set og oplevet adskilligt. Under alt dette er Hjemegnen blevet ham endnu mere kær. Længselen vokser med Afstanden. Dette har baade Lars Larsen og Niels Pedersen erfaret. Begge er kommet bort fra deres Fødesogn, og begge er kommet bort fra deres Barndom. Begge Dele skaber Længsel, men Længselsens Lidelse gør Barndommen og Hjemegnen endnu mere levende og kær. Det var som Følge af en Avisartikel med Opfoeding om at sende mig sjællandske Ord til den store danske Ordbog, at Niels Pedersen for et Par Aar siden sendte mig 362 enkelte Ord og Beskrivelser. Gennem mangfoldige Breve er dette Antal siden blevet forøget til omtrent seks Hundrede foruden Afskrifter af Dokumenter og andre historiske Oplysninger, som Niels Pedersen har overladt mig. Han ejer en omfattende Viden om de gamle Tiders Liv, hvad der blandt andet er kommet for Dagen i den smukke Bog *Kirken i Tibirke*, som er den første Bog, Kr. Kongstad har trykt og udstyret. Hvor paapasselig Niels Pedersen er, faar man et levende Indtryk af, naar man hører, at han ved sit Arbejde gaar med et lille Stykke Pap i Lommen, og naar saa et eller andet gammelt Ord eller Udtryk dukker op i Tankerne, skriver han det øjeblikkelig op paa Papstykket, saa kan det altid blive skrevet rent, naar der er bedre Tid og Lejlighed. Niels Pedersen ved jo nemlig nok, at glider saadan et gammelt Udtryk fra en, kan det vare Maaneder, ja Aar, inden det kommer igen. Efterhaanden er den Samling Ord og Folkeminder, Niels Pedersen har sendt mig, blevet saa omfattende, at jeg fandt, der maatte kunne blive en hel Tidsskildring ud deraf, og jeg har da forsøgt

at sammenarbejde de 600 Enkeltheder til en Skildring af Tibirke i gamle Dage, saa man tillige derigennem kunde faa et Indtryk af, hvor meget een eneste Mand har kunnet bevare fra sin Hjemstavn. At det ikke har været let at sammenarbejde de mange Brudstykker til et Hele, forstaar man nok. At det heller ikke helt er lykkedes, indrømmer jeg gerne. Men derfor giver disse Erindringer, som jeg har kaldt dem, alligevel omfattende Oplysning om mangfoldige Sider af Landsbylivet i hine Tider. Endelig staar de godt sammen med Lars Larsens. Begge er fra samme Egn — ja oven i Købet samme Kommune —, og begge er vidt forskellige, saa de udfylder hinanden godt. Lars Larsen, hvis Natur er tydelig lyrisk, er Romantiker, mens Niels Pedersen er Realist. Lars Larsen er Journalisten og Fortælleren, mens Niels Pedersen er Historikeren og Granskeren. Den ene er udadvendt, den anden indadvendt, men begge er de Nordsjællændere og ejer samme varme Kærlighed til deres Hjemstavn. Derfor skal deres Erindringer ogsaa følges ad ud i Verden til Oplivelse for de gamle og Oplysning for de unge.

ANDERS UHRSKOV

LARS LARSENS LIVS-ERINDRINGER

DET FØRSTE, jeg mindes fra min Barndom, er et Barselgilde hos min Farbroder, Gaardmand Jørgen Larsen i Unnerup. Anledningen var en lille Piges Fødsel, og hun blev siden nuværende Sparekassedirektør Anders Christensens Hustru. Det var kun Andendagsgildet, jeg var med til. Første Dagen havde der været Musik og Dans, men anden Dagen var kun Familie, Naboer og nærmere Bekendte samlede. Jeg blev nu præsenteret for min Faders temmelig store Familie. De fleste havde vist aldrig set mig før, og hvad der vakte Forbavselse var, at jeg kunde læse i hvad Bog, det skulde være, hvilket vil sige Lærebog, Katekismus og Salmebog. Jeg erindrer endnu et Salmevers, som jeg læste:

Ej lukker jeg det trætte Øje,
 naar Nattens Mulm sig breder ud,
 før jeg har tænkt paa Dig, du høje,
 og overvejet dine Bud.
 Du er min Leder paa min Vej,
 og trygt jeg gaar og vakler ej.

Det, som ellers gav Andendagsgildet et Særpræg, var en fremmed, der kom rejsende, en saakaldt hellig Mand. Han falbød Smaaskrifter og bad om Lov til at tale til de forsamlede, hvad der velvilligt blev ham tilstaaet, og han blev desuden beværtet som de andre Gildesgæster. Saavel hans Skrifter som Tale var vistnok noget lignende som senere Indre-Mission. Jeg erindrer endnu Begyndelsen paa et af Skrifterne: „Jeg saa en Dreng staa paa Taget af en meget høj Bygning, hvorpaa Murfolk var i Færd med at arbejde; men pludselig gled han ud med Foden og vilde være faldet ned paa Stenbroen, hvis han ikke havde faaet fat i et nedhængende Tov; her hang han nu og holdt i Tovet, indtil en stærk Mand kom til med udbredte Arme og lod ham falde i sin Favn. Saaledes er det, ogsaa med os Mennesker, vi hænger i Syndens Tov, indtil den stærke Mand, Jesus, kommer og tager os, i sin altid aabne Favn“.

Talen gjorde Indtryk paa min barnlige Fantasi, jeg havde jo ikke hørt noget saadant blive fremstillet før, og paa Hjemvejen erindrer jeg, at mine Forældre talte om denne forunderlige hellige Mand, der var kommen uindbudet med til Gildet. Han blev paa Gaarden om Natten og efterlod sig et saakaldt Himmelsbrev, der opbevarede længe, og som jeg siden fik Lejlighed til nærmere at kende.

Et kristeligt Brev, som blev modtaget af en Mand ved Navn Just, som var Overtollerist. Denne Mand havde talt tre Gange med Guds Engel. Første og anden Gang var han som en Mand i brune Klæder og havde en sort Hue paa Hovedet, men tredje Gang slog Engelen sin Kjortel til Side, og da var han saa klar som en Lue, saa Just ikke kunde taale at se paa ham. Engelen sagde: Omvender Eder, thi Himmeriges Rige er nær, og nu fulgte en Række Fordømmelser og grufulde Skildringer af Helvede og dets Pinsler, og jeg er temmelig sikker paa, at den Gang gjorde et saadant Galimatis et vist Indtryk paa Befolkningen.

Mine Forældre boede i det saakaldte Ellemosehus paa Vejby Mark; der var 2 Tdr. Land til Huset, og vi havde Ko, 2 Faar, ca. 10 a 12 Høns og om Sommeren tillige et Par Grise. Fader var fast Husmand hos Jens Sørensen, der var gift med Faders Søster. Fader var fra Unnerup, var født 1800 den tredje Torsdag før Jul og var den yngste af 8 Sødskende. Han var den eneste i Flokken, der havde haft regelmæssig Skolegang; de andre havde kun gaaet til den saakaldte Læsning, Vinteren før de blev konfirmerede, og her brugtes kun Pontoppidans „Forklaring“, en Bog med Spørgsmaal og Svar. Balles Lærebog kom først frem i en senere Periode. Faders Dagløn var 12 Skilling og Kosten, og Tærskelønnen om Vinteren var den 17. à 20. Skæppe. Moder kunde væve og kom desuden ofte ud til Høst, Hørbrydning, Tørveskæring m. m., men kun enten til Jens Sørensens eller Jørgen Larsens, Unnerup, stundom til Jens Nielsen i Vejby, der var vor Nabo og lige var bleven Sognefoged.

Disse 3 Bøndergaarde kom jeg med i som lille Dreng, endogsaa inden min Skoletid, og det Indtryk, jeg fik der af det daglige Liv, der førtes, staar endnu i mine 70 Aar saa levende for mig, at jeg kan huske det indtil smaa Enkeltheder. Hvad Levemaaden angik, er det nærmest Brændevinsdrikningen, der senere har forundret mig; thi lige fra smaa bitte Børn til gamle Oldinge var Brændevin en Slags Livseliksir, som nødes i stor Udstrækning, ikke alene til Maaltiderne, men ogsaa imellem Maaltiderne. Man brændte det selv paa de tre Gaarde, jeg kom som Dreng. Jeg var ikke meget hjemme, da saavel Fader som Moder var paa Arbejde. Jeg mindes aldrig, at nogen blev fuld. Brændevinen hørte med til den daglige Levemaade, og skønt det blev drukket i store Mængder, sagde min Farbroder, at der aldrig havde været drukket en Svir i hans Gaard, ligesom han ej heller nogensinde havde været beruset. Kaffe derimod brugtes ikke, og jeg var konfirmeret, inden jeg nogensinde havde smagt Kaffe.

Levemaaden var meget ensartet baade i Gaardmands- og Husmandshjem, og mine Forældre dannede ingen Undtagelse.

Jeg kom mest hos Jens Sørensen, og skønt han var en gammel Mand (han var født 1765), var han meget livlig og aandsfrisk. Jeg kan næsten sige, at jeg skylder ham min meste og bedste Barneopdragelse; han fortalte saa meget fra sine Bedsteforældres Tid, om Pesten 1711, om Jorddyrkningen i Fællesskab og særlig om sin egen Deltagelse i Krigen 1807—1814; han døde 1849.

Den Gang kendte man hverken til Post, Breve eller Aviser; men der var nogle Bøger i de fleste

Bondehjem. Først Pontoppidans Forklaring, Luthers Katekismus og Kingos Salmer, en gammel Bibel, en Bog, der kaldtes „Den bedendes Kæde og Aarets sande Kristendom“. Dette var jo allesammen gudelige Skrifter, men tillige var der Jesu Barndoms Bog, en Planetbog og en Spaabog og en saakaldt Smørbog med Anvisninger paa Heksekunster, og hvorledes man skulde bære sig ad, naar Smørret var forhekset, men hvad der senere har forbavset mig, er, at der ogsaa fandtes Peder Paars og en Digtsamling af den norske Præst Peder Dass med Titel „Aandelig Tidsfordriv eller bibelske Viser“. Disse Viser sang Kartekonerne, og jeg lærte dem hurtig udenad. De var meget lange; der var en om Skabelsen, en om Gideons Krig, om Jeftas Datter og om 7-Tallet. Disse Viser kan jeg huske endnu fra min Barndom.

I 1847 blév jeg skolepligtig, men var det kommet an paa mine Forældre, var jeg slet ikke kommet i Skole. De sagde begge, at de ikke havde haft Nytte eller Gavn af deres Skolegang, og Fader fortalte altid om de Prygl, han havde faaet, saa Skolen stod for mig som noget skrækkindjagende; men jeg var jo 7 Aar, og en Dag kom der saa Tilsigelse fra Jensen i Vejby, saaledes hed nemlig Skolelæreren, til mine Forældre om, at de havde at møde med deres Dreng, Lars, den eller den bestemte Dag til et bestemt Klokkeslet. Jeg kom altsaa i Skole, vistnok med sjældne Forudsætninger, hvad jeg selvfølgelig den Gang ikke forstod. Jeg kunde nemlig samtlige Skolebøger udenad paa Remse, hele Balles Lærebog, ogsaa Stykket i 8. Kapitel: „Paa Sottesengen levnes kun en liden Tid osv.“ Desuden kunde jeg læse indenad i hvad Bog, det skulde være, ligesaa godt som jeg kan endnu.

Konerne derhjemme sagde, at jeg kunde læse som en Præst. Dette kom mig imidlertid ikke videre tilgode i Skolen. Men forinden jeg gaar videre, maa jeg fortælle om Læreren, Hr. Jensen. I vore Dage er man jo tilbøjelig til at regne Skolelærerne for det mindst mulige. Jeg kunde ønske, at vor Tid havde kendt Jensen, saa havde man faaet en anden Mening om Skolelærerne. Han var nemlig en betydelig Personlighed, i mange Aar ubetinget Vejby Sogns Førstemand, Enehersker, Høvding over sit Rige. Han kom til Vejby 1807 og døde som Lærer i Embedet 1865, altsaa uafbrudt Lærer i 58 Aar; han var 85, da han døde. Han var en smuk Mand, en rigtig Kraftkarl, han kunde endnu paa sine ældre Dage tage en Tønde Rug paa Logulvet og lægge den op paa Nakken. Han var Ordensmand til Fingerspidserne og besad alle Sognets Tillidshverv; der var jo i hans Tid intet Sogneraad eller overhovedet noget Kommunalvæsen, Jensen besørgede det hele. Kirken, der tilhørte Staten, stod ogsaa under hans Varetægt; en Gang hvert 3. Aar kom der en Inspektør fra Regeringen og saa lidt paa Kirke og Skole; men Jensen bestemte, hvad der skulde gøres, antog Haandværkere og tilsagde Sognets Folk til at være Haandlangere saavel til Kirke som Skole; dette blev udført ved Hoveri.

Paa Landbrugets Omraade var Jensen Foregangsmand, ikke alene i Vejby Sogn, men for hele Eggen; hans Skolelod blev ypperligt dyrket. Da han kom til Vejby, var Kartoffeldyrkning ukendt; men han fik den indført. Han skrev en lille Bog, som han kaldte Kartoffelbogen, og uddelte den gratis til Sognets Beboere. Paa Havebrugets Omraade var han ogsaa Foregangsmand; han anlagde og plantede det lille,

smukke Anlæg ved Skolen, der endnu benævnes Sandgraven, og hvad den indre Husholdning angik, saa stod den ikke tilbage: Madam Jensen var en meget dygtig Kone; hun bagede selv Brødet, bryggede Øllet, lavede selv Malten, og de avlede ogsaa selv Humlen. Alle deres Klæder var hjemmelavede, og der var Masser af uldent og Linned i Huset. Det sagdes, at Jensen havde 60 fine Hørlærreds-Skjorter; de saaede selv Hør og holdt Faar, saa Grundstofferne til Klæderne avlede de selv. Jensen var det meste af sin Tid Indbegrebet af noget fornemt og stort; han havde 4 Børn. 2 Sønner blev Præster, hvoraf den ene blev Provst, og den 3. Søn var Skolelærer. Datteren blev ikke gift. Den Nimbus, der omgav Jensen, havde ogsaa til Følge, at man aldrig sagde Skolelærer, men kun Hr. Jensen; der var nemlig ingen andre i Sognet, der hed saadan. Mølleren hed Nielsen, Skovrideren Hansen, Præsten Müller og Jordemodermanden Svane. Flere fornemme var der ikke i Sognet, og de Bønder eller Husmænd, hvis Navne endte med Jensen, blev altid kaldt for Hans Jæen, Nis Jæen, Per Jæen osv.

Omtrent samtidig med, at Jensen var Høvding og Matador i Vejby, var der i Kronborg Amt 3 andre Mænd, der ligeledes hver paa sit Sted var mægtige Foregangsmænd, nemlig Kammerraad og Kromand Lorentsen i Helsing, Kammerraad og Kromand Mentz i Gilleleje og Kammerraad, Amtsforvalter Fasting i Esrom. At disse 4 Mænd har gjort megen Nytte som Foregangsmænd paa Egnen, er utvivlsomt; men der er særlig eet Træk, som jeg skal fremføre: de hjalp Maleren P. C. Skovgaard fra en fattig Dreng til at blive den berømte Kunstner, han blev. Peter Skovgaard, der var Søn af en fattig Kone i Vejby, gik

nemlig i Skole hos Jensen, og han blev opmærksom paa Drengens Talent for Tegning. Peter havde nemlig tegnet et omvandrende Fattiglem, „Faare-Lars“, og Jensens Hest, gamle Blis. Jensen henvendte sig da til de ovennævnte 3 Mænd, og der var vistnok flere, saavidt jeg ved ogsaa Skovrider Bjørnsen, „Valdemarslund“, og de fik en Slags Subskription sat i Gang, hvorved Peter Skovgaard kom i Lære. De gode Mænd fik megen Glæde af deres Værk, og P. C. Skovgaard blev den Mester paa Landskabsmaleriets Omraade, som af alle er anerkendt.

Egentlig selskabelig Omgang med Skoledistriktets Beboere, som Nutidens Skolelærere ofte har, havde Jensen ikke, heller ikke med Præsten. Derimod kom han noget sammen med Skolelærer Visby i Aagerup. Visby havde en Søn, der var Provst i Storehedinge, et af Landets bedste Kald, og de to Herrer var vistnok stolte af deres Sønners Stilling som Provster. En Gang hver Sommer kørte Jensen med sit eget Køretøj, en lille fast Enspændervogn (ikke Fjedervogn), til København, og saa købte han en Del af de dengang brugelige Købmandsvarer med sig hjem; man havde jo ikke som nu Købmænd eller handlende paa Landet. Jensen blev en efter den Tids Begreb velhavende Mand, men den Gang kendte man jo ikke til Banker eller Sparekasser, saa Jensen havde sine Penge hjemme i sit Skab. Han havde altid en ladt Bøsse og en Økse ved sin Seng, og var der kommen Indbrudstve, vilde de af den stærke Mand vistnok have faaet en alvorlig Modtagelse. Jensen laante af og til Præsterne Penge, og da Provst Blichfeldt i 1848 kom til Vejby, ved jeg med Bestemthed, at han af Jensen laante 500 Rdl. til at købe Heste for. Det kunde jo

ogsaa ske, at han hjalp trængende Bønder, naar de ellers var solide, men han var heller ikke uimodtagelig for smaa Gaver i Naturalier, og han tilsagde Beboerne til en bestemt Dag at levere en Krukke sød Mælk (Skolemælk), hvormed saa Madam Jensen lavede dejlige Sødmælksost.

I det meste af Jensens Lærertid kendtes der paa Landet hverken Aviser eller Post, men i 40'erne fik han sammen med Præsten, Mølleren og Skovrideren sat en Postforbindelse med Hillerød i Gang, denne bestod i, at en Husmand, der forresten kaldtes „Glade Hans“, en Gang om Ugen gik til Hillerød. I 1848 fik Jensen ogsaa sin Avis, Frederiksborg Amtstidende, som var begyndt at udkomme. Postmanden blev lønnet med Naturalier, Rug, Byg og Flæsk. Fra det saakaldte Trykkefrihedsselskab havde Jensen faaet nogle Bøger, bl. a. Ingemanns Romaner, Robinson Crusoe, den danske Bondeven, udgivet af en Pastor Ludvig Christian Børresen, og et Maanedsskrift, Almuevennen (ikke I. A. Hansens). Disse Bøger laante han ud til Beboerne, men holdt strengt paa, at de blev ordentlig behandlede. Skoledrengene kunde ogsaa til Tider faa Lov til at læse dem.

Jensen i Vejby var af sin Samtid anset for en betydelig Personlighed baade legemlig og aandelig, og der var ogsaa den punktligste Orden saavel i Skolen som i Marken og i hele hans Husstand, men han havde i sin Skolegerning en Skyggeside, som navnlig vor Tid strengt vil fordømme; hans Undervisning bestod nemlig hovedsagelig af Lektie og Prygl. Han pryglede efter en større, ofte ubarmhjertig Maa'estok, og jeg tror ikke, der i hans 60-aarige Lærervirksomhed var gaaet nogen Dag, hvor han

ikke havde pryglet, naar undtages Eksamensdagene, hvor der ikke blev pryglet. Pryglesystemet var ikke en Overilelse eller Hidsighed fra hans Side, det hørte til den Tidsaand, hvori han havde udviklet sig, og han kunde slet ikke tænke sig Skolegerning uden Prygl, og Tanken havde ogsaa udviklet sig hos Beboerne, saa disse heller ikke kunde tænke sig Skole uden Hug, men til Gengæld betragtede de ogsaa Skolen som et nødvendigt Onde, der var paabudt ved Lovens Strenghed; men hvor man ellers ikke videre lærte noget. Saaledes tænkte i hvert Fald mine Forældre. Den store Magt og Enevælde i Sognet, som Jensen besad, fik et lille Knæk i 1848, da Provst Blichfeldt kom til Sognet. Han var ogsaa en Dygtighed som Landmand og Præst, desuden Ordensmand til Finger-spidserne, og han blev snart Jensens jævnbyrdige i Sognet.

Provst Blichfeldt kom fra Vestervig i Jylland med en stor Børneflokk, og det kneb i Begyndelsen med Finanserne, saa han som foran nævnt maatte laane Penge af Jensen. Dette skulde jo ikke forringe Jensens Magt, men Provsten yndede jo ikke Pryglesystemet, og det sagdes, at Provsten, da hans Dreng skulde gaa i Skole hos Jensen, lod denne vide, at han ikke ønskede, at hans Dreng skulde have Bank, naar de da ikke gjorde Spilopper. Jeg tror nu ikke, at Jensen tog videre Hensyn hertil. Jeg erindrer en Gang, han havde pryglet Provstens Dreng for Regningen, og han sagde: Nu kan I fortælle det til eders Fader, hvis I vil. Drengene tav imidlertid stille. Provst Blichfeldt rejste imidlertid fra Sognet 1859, og Provst la Cour kom til Helsingø. Han var ogsaa en betydelig Mand, en myndig Herre, der svulmede af

ungdommelig Kraft og Energi. Han blev snart en Skræk for Provstiets gamle Skolelærere. Han begyndte at se dem efter og vilde, de skulde lære Børnene noget. Han yndede heller ikke Pryglesystemet, men det siges, at han sagde, at skulde nogen have Prygl, skulde det være Lærerne og ikke Børnene. Dette gjaldt dog ikke Jensen i Vejby, da ingen kunde beskyldte ham for Ligegyldighed, og han var saa selvbevidst i sin Autoritet, at han brød sig Pokker om den unge Provst i Helsing. Imidlertid indtraf der et Tilfælde, hvor han fik Provstens Magt at føle, men han havde ogsaa grundigt forløbet sig. Der var nemlig en Skrædder i Vejby, Ole Jensen, hvis lille Pige han havde slaet slemt med den tykke Ende af Stokken et Hul i Hovedet, saa Blodet sprøjtede op. Næste Dag fulgte Skrædderen med sit Barn til Skole, og hvorledes saa Ordvekslingen saa faldt imellem Jensen og Skrædderen, ved jeg ikke, men sikkert er det, at gamle Jensen trods sin Alder tog Skrædderen i Kraven og smed ham som en Vante ud i Forstuen, hvorefter han gav Skrædderen en rigtig god Dragt Prygl. Skrædderen tog saa den lille Pige med til Provst la Cour, og denne blev vred for Alvor; han kørte med Skrædderen og Tøsen til Vejby, lod Køretøjet holde udenfor Skoledøren og gav sig til at tale baade med Jensen og de øvrige Børn. Dette var for meget for gamle Jensen og bragte hans Blod i Kog, men smide Provsten ud turde han dog ikke, saa foer han selv ud af Døren, smak denne i efter sig, saa Kalkpudset raslede, og lod sig ikke se mere, før Provsten var kørt. Dagen efter fik saa Jensen en Skrivelse med baade Næb og Klør. Jeg har selv senere set Skrivelsen, der var affattet i en bestemt og

myndig Tone, og hvori Provsten befalede i sin Egen- skab af Tilsynsmand, at hvis ikke Forholdene med Pryglene i Vejby Skole forandredes, vilde Hr. Jensen uanset sin iøvrigt store Dygtighed, blive tilpligtet til at holde en Hjælpelærer. Dette at holde Hjælpelærer, var vistnok det værste, nogen kunde byde Jensen, og i det hele forbitrede Forholdet til Provsten Jensens sidste Dage. Pryglelysten var saa indgroet i ham, at den ikke kunde rives ud selv med gloende Tænger. Kort før han døde i 1865, var der atter en Prygle- historie. Forpagter Hansen i Præstegaarden havde en stor, kæmpestærk Dreng, der af alle Kræfter spændte fast om Stokken, denne knækkede i Stykker, og den gamle 84-aarige Mand kunde ikke magte den stærke Dreng. Dette kom atter Provsten for Øre, og det var vistnok hans bestemte Mening, at Jensen skulde have sin Afsked, selvfølgelig med Pension, han var alt tidli- gere bleven Dannebrogsmænd, men saa en Dag følte han sig utilpas, bad Børnene gaa hjem og døde saa efter nogle Dages Sygeleje. Han blev saa lagt ind i Skolestuen, iført det hjemmelavede Ligtøj, som vistnok havde været færdigt fra hans Bryllupsdag.

Han havde de brugelige Emblemer paa Brystet, Salmebog og Saks samt 3 Halmkors. Mange af Be- boerne kom og saa ham som Lig, men det var ikke altid blide Bemærkninger, der faldt. Jeg var selv Vidne til, at Gaardejer Hans Mathiesen af Vejby kom med følgende Bemærkning: „Naa, der ligger han, den gamle Æsel, nu mangler der bare, at han skulde have en af de Bøgestokke i Haanden, hvormed han har tampet mig“. Hans Hustru, der var ældre end ham, overlevede ham et Aars Tid. Begge er begra- vede paa Vejby Kirkegaard ved den nordre Side.

Der er et tarveligt Mindesmærke paa Graven, men ellers kan man sige med Digteren: „Vantrevne Hyld sig bøjer ned om skumle Kirkegaard, og blomstrende kun Tidslen ved de sunkne Grave staar“. Det er ellers meget almindeligt, at naar Folk er døde, bliver de rost, selv om de ogsaa i levende Live var Genstand for megen Kritik. Dette var imidlertid ikke Tilfældet her, thi da Jensen var død, blev hans Skolegerning meget dadlet, og han havde været mere frygtet end elsket. Han var en fuldendt Type for den i hans Ungdom eksisterende rationalistiske Retning, og han var vistnok ikke troende efter Nutidsbegreber. Hans Skole med Nr., Pibe, Tabeller, Forskrifter med indbyrdes Undervisning, Bihjælpere og Hjælpere, og særlig Lektier og Prygl var vistnok efter den Tids Begreber en Mønsterskole. Men Børnene lærte ikke meget. Naar jeg tager mig selv med, var det jo ingen Ting, vi lærte i de 7 Aar. Den Smule Skrivning, jeg kan, har jeg ikke lært i Skolen, og Regning, ja vi lærte at stable de 4 Specier i benævnte Tal efter Ursins Regnebog op paa en Tavle, ogsaa lidt Regulatedetri i hele Tal, men vi fik aldrig Begreb om Brøker. Naar jeg nu ser, hvor vidt Ungdommen er kommen med Skrivning og Regning, og jeg vil sammenligne Vejby Skole nu og den Gang, kan jeg kun sige, den taaler ingen Sammenligning.

Det var altsaa i 47, at min Moder fulgte mig hen til Lærer Jensen, og jeg blev sluppet ind i Skolen til de andre Børn. Lidt efter kom Jensen og gav de ny ankomne Børn Nummer. Jeg fik Nummer 16. Derpaa tog han en Fløjte op af Lommen, fløjtede og sagde: Paa Nummer! Der var nemlig i Skolestuen et Brædt med paamalede Nr. langs Væggene; der

skulde vi saa stille os op ud for vort Nr. og al Tid Hænderne paa Ryggen. Derpaa fløjtede han igen, og vi marcherede saa til vore Pladser. Jeg blev anvist Plads ved Tabellerne paa Væggen, hvor jeg skulde staa med Hænderne paa Ryggen og læse paa Tabel. Foruden mig var der ved den Tabel to andre Dreng og saa en Bihjælper, en noget større Pige, der blev kaldt „Jæger-Karen“. Hendes Bedstefader havde staaet ved Frederik den 6tes Livjægerkorps. Karen hersede saa med os. Naar den ene sagde b, saa skulde den anden sige a og den tredje ba og saa fremdeles b a ba, b i bi, b o bo, b u bu, b æ bæ, b ø bø. Det kneb noget for mig med at være hurtig i Vendingen, men den første Dag blev jeg ikke hørt. Den anden Dag kom Jensen og ytrede sin Misfornøjelse ved at sige: Du er en skidt Dreng ved Tabellerne, og saa fik jeg nogle Dask af Pegestokken, og det var de første Prygl, jeg fik i Skolen. Som jeg før har anført, kunde jeg alle Religionsbøgerne udenad og læse indenad korrekt i hvad Bog, det skulde være; men dette vidste Jensen jo ikke, og fortælle ham det var der jo ingen, der turde. Imidlertid opdagede han snart, at de Lektier, jeg fik for i Religionsbøgerne, kunde jeg korrekt. Men dette havde til Følge, at jeg blev ikke hørt. Han havde nok at gøre med at høre og prygle dem, der ikke kunde Lektien.

Dette, at jeg ikke blev hørt, gjorde mig meget ondt; thi her havde jeg ventet at kunne brillere overfor de andre Børn. Jeg maatte jo blive ved at herse med Tabellerne, og det gik saa nogenlunde; men jeg skulde jo ogsaa lære at skrive Bogstaver og Tal efter trykte Forskrifter. Det var de gammeldags, spidse,

gothiske Bogstaver, vi skulde lære. Vi skulde først lære at skrive i Sand ved Sandbordet, men da Skrivning al Tid har været min svage Side, var det lige galt, enten det var paa Sandbord eller Tavle. Jeg fik en Mængde Hug for Skrivning, og navnlig var Jensen slem til at slaa i Hænderne. Han tog fat om Haanden og saa daskede han med Stokken inden i Fingrene; dette gjorde nederdrægtig ondt, og kunde man komme af Sted med at lukke Haanden, fik man over Knoerne. Mine Hænder var stadig ophovnede af Stokkeslagene, men i den uskyldige Alder kan man venne sig til meget. Vi vidste, det hørte tit, og vore Forældre, der ogsaa havde gaaet hos Jensen, havde faaet lige saadan. Derimod fik vi aldrig Prygl for lidt Spilopper. Jeg erindrer en Gang, at jeg var faret efter en Tøs, vi kaldte Klokker-Maren, og vi havde væltet et Blækhus hen ad Bordet, men vi fik ikke Prygl. Derimod maatte jeg staa og holde Vandfadet, mens Maren vaskede Blækket af Bordet. Jeg blev begrinet af de andre Skolebørn, saa jeg tror, jeg hellere havde taget mine Klø. Vi maatte ogsaa forrette Markarbejde for Jensen, og jeg har været med til at trække Hyppeplov, naar han hyppede Kartofler.

Jeg fik mere og mere Lede til Skolen og var heller ikke kommen der, havde ikke Tvangen været, og min Fader sagde al Tid, at hans Skolegang havde han ingen Nytte af; han havde gaaet hos Jensen i 7 Aar, lært Lektier og faaet en Mængde Klø; men han kunde ikke engang skrive sit eget Navn, endsige et nok saa tarveligt Brev, og Regning havde han ikke Begreb om. Imidlertid skete der noget, hvorved jeg kom mere villig i Skole, og det var Provst Blich-

feldts Komme til Vejby i Foraaret 1848. Hans to yngste Dreng, Emil og Mikael (den senere Provst i Skibby) kom til at gaa i Skole hos Jensen. Religionsundervisningen besørgede Provsten selv, men i Religionsstunden i Skolen skulde Drengene læse Geografi og Fædrelandshistorie. Her fik jeg Lov til at være med, nu vidste Jensen, at Religionsbøgerne kunde jeg udenad, og jeg fik hverken Lektier eller blev hørt. Provstens Dreng havde jo baade Bøger og Landkort, og jeg blev snart Nr. 1 paa det Omraade, og herfor vankede jo ingen Prygl. Derimod blev det ved at være galt med Skrivningen, og herfor fik jeg af og til Prygl, lige til jeg blev konfirmeret.

I 1854 havde jeg saa gaaet 7 Aar i Skole, og Gud skal vide, det var ikke meget, jeg her havde lært. Jeg kunde tegne Bogstaver efter en Forskrift, men Begreb om Stil eller Retskrivning havde jeg ikke. Læse kunde jeg og Religionsbøgerne udenad; men det kunde jeg, da jeg begyndte at gaa i Skole. Mine Forældre var glade ved, at Skoletiden snart havde Ende, og jeg selv ikke mindre. Jeg begyndte altsaa om Efteraaret at gaa til Præsten (Provst Blichfeldt). Han var en alvorlig, men dog mild og venlig Mand, som vi alle holdt meget af, og særlig jeg, der havde bygget Skibe til hans Sønner, var godt kendt i Præstegaarden, og jeg stod godt anskrevet hos Provsten. Han kaldte mig gerne for Skibstømmermanden, og naar de andre ikke kunde svare, sagde han gerne: Ja, saa maa vi spørge Skibstømmermanden. Han spurgte en Gang om, hvad et Bord var. Jeg svarede frejdigt og sikkert: Det er et Bord, hvortil han smilende bemærkede: Ja, og Lars er Lars. Han definerede nu Begrebet, at et Bord var en Plade, der hvilte paa Ben;

saa huskede jeg det nok til en anden Gang. Naar han spurgte, hvad der hørte til Kristentro, skulde vi svare: Der hører 3 Ting, nemlig: kristelig Kundskab, kristeligt Sind og kristeligt Levned. Jeg har senere tænkt over, at det dog var en underlig Udvikling af Begrebet Kristentro, og en Missionspræst i vore Dage vilde i hvert Fald ikke vedkende sig det, men for Provsten var det baade alvorligt og velment.

Det var ellers behagelige Timer, vi havde i Provstens Konfirmandstue. Vi fik nok Lektier, men aldrig Prygl. Selv en Gang, da en Pige havde gjort nogle Spilopper, fik hun ingen Prygl; han tog hende under Armen og satte hende paa nederste Plads; men paa Konfirmationsdagen blev hun igen flyttet op.

Det var meget streng Vinter det Aar, og vi maatte altid staa i Porten, lige saa forfrosne og tilsneede, som vi kom, og der var nogle, særlig af Pigerne, der havde over en Mil at gaa til Præstegaarden. Dette har senere undret mig og finder vist heller ikke mere Sted. Nu gaar man straks Ind i Konfirmandstuen efter at have skiftet Fodtøj og lagt Overtøj i Forstuen. Der var den Gang slet ikke Tale om, vi maatte sidde med det Tøj, vi havde paa, og de vaade Træsko. Nogle af os, deriblandt jeg, havde Faareskindspelse, som det ikke var nogen Behagelighed at sidde med i den varme Stue.

Foraaret og Paasken kom og den højtidelige Konfirmationssøndag, og jeg tror, vi alle var noget grebne af Alvoren. Vi var alle 17 Drengene ens klædte i Vadmel's Bukser og Trøje, Hvergarns Vest, med høje, ganske billige Silkehatte. Pigerne, der var 22, havde Hvergarns Kjoler, selvfølgelig hjemmevævede, tillige brede, ogsaa hjemmevævede Forklæder. Det

mest originale var Hovedtøjet, et saakaldt Flettetøj, der havde nogen Lighed med de almindelige Guld-nakkehuer. Pandestykket var et Stykke Guldgalon, Nakkestykket eller Pullen besat med en Mængde straalende Glasperler, saa en Mængde straalende røde Silkebaand i et Mylder af smaa Læg og en stor Silkebaandssløjfe ned ad Ryggen. Alle de 22 Piger havde Flettetøj paa Hovedet, kun Skovriders Datter havde en Blomsterkrans; men hun var ogsaa undervist privat af Provsten og kom ikke sammen med de andre Børn. Paa Konfirmationsdagen, samledes vi i Præstegaardens Port, og da Klokkerne paa det bestemte Tidspunkt begyndte at kime, gik vi i Procession op til Kirken, begloet af en Mængde Tilskuere. Drengene gik forrest. Konfirmationshandlingen foregik med megen Højtidelighed fra Provstens Side, og navnlig læste han den lange Konfirmationsbøn, som nu ikke bruges mere. Den begyndte saaledes: „For dit Aasyn, alvidende Gud, er da nu det hellige Løfte gentaget, som i vor Barndom paa vore Vegne af andre er aflagt ved vor Daab“ osv. Desuden Salmen med Verset „En Gang de ud fra Fædrebo skal om i Verden vanke“.

Efter den kirkelige Handling gik vi atter ned i Præstegaarden, denne Gang i Konfirmandstuen, hvor vi blev skænkede med gl. fransk Vin og Kage. Vi blev saa indtegnede til Alters næste Søndag sammen med vore Forældre, og det blev os betydet, at vi i Fremtiden skulde gaa til Alters 2 Gange om Aaret, ligesom vi ogsaa skulde aarelades en Gang om Aaret. Vi var jo nu blevne rigtige Mennesker, og dertil hørte den Gang at gaa til Alters to Gange og aarelades en Gang om Aaret. Den gamle Smed i Ørby aareladede

mig, og jeg besvimeede ikke. Det var ellers meget almindeligt, at Konfirmanderne besvimeede den første Gang, de blev aareladt.

Vi kom jo nu ikke oftere i Skolen og sagde heller ikke Farvel til Hr. Jensen, hvem vi vistnok alle betragtede som en Tyran. Jeg for mit Vedkommende var opfyldt af Bitterhed imod ham. Dette, at have gaaet 7 Aar i Skole, faaet en uhyrlig Mængde Prygl uden egentlig at have lært noget, som kunde være til Nytte i Livet, faldt mig allerede den Gang i Tanke. Mine Forældre var imidlertid glade over, at det var vel overstaaet. Jeg var nu Ungkarl og skulde rigtig til at bestille noget samt begynde med at gaa til Ungdomsballer. Tidligere var jeg kun kommet til Gilderne, men dette at gaa til Ungdomsbal blev af mine Forældre paabudt og blev betragtet lige saa vigtigt som Altergang og Aareladning.

Efter Konfirmationen maatte jeg tage strengt fat paa groft Landarbejde; mine Forældre havde faaet mere Jord, og de byggede i 55 og 56 et nyt Hus. Dette blev opført af Grantømmer-Bindingsværk med klinede Lervægge og Lergulve overalt. Stuehuset var 9 Alen bredt, Udhuset $7\frac{1}{2}$ Alen; saavel Skorsten som Bagerovn, Ildgrue, Malkølne m. m. var alt sammen af raa Mursten. Haandværkernes Løn, saavel Tømrer som Murer, var 2 Mark og Kosten om Dagen. Der var i Bygningen 12 Fag Stuehus og 18 Fag Udhus, det hele havde kostet mine Forældre 200 Rigsdaler foruden deres eget og mit Arbejde.

Det strengeste Arbejde, jeg havde, var Plejltærskningen om Vinteren. Lige fra der blev indhøstet, til det gryede ad Foraaret, var det Dag ud og Dag ind at svinge Plejlen, det var en drøj Periode, fra

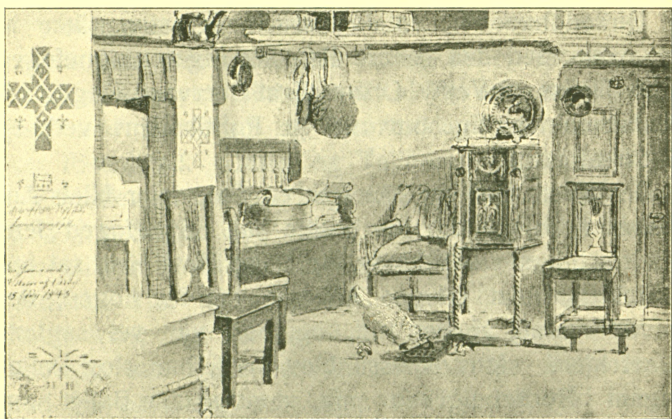
jeg blev konfirmeret, og til jeg blev voksen, men det var jo en Slags Trøst, at ogsaa de rige Sognefogedsønner maatte tærse. Der begyndte vel i denne Tid (50erne) at komme Tærskemaskiner i Sognet, men det var kun paa enkelte, lidt større Gaarde. Præstegaarden havde allerede faaet Tærskemaskine i 1853.

Om Sommeren var jeg „meget med“ paa Tørvemose, som det den Gang kaldtes. Tørv var i Vejby Sogn det almindelige Brændsel, og Tørvetilvirkningen formede sig næsten som Gildesdage. Jeg erindrer, at jeg et Aar var 18 Dage i Træk paa Tørvemosen, og hver Dag fik jeg Grød og Klipfisk til Middag og Æggekage til Middag. Vi mødte Kl. 4 om Morgenen, saa Dagen var lang, da vi ikke holdt op, før Solen gik ned. Man havde det paa Mundheld: Naar Solen gaar ned, saa knejser Husmændene. Vi fik Middagssøvn, selvfølgelig ogsaa paa Tørvemosen.

Det hele var stundom ganske gemytligt. Der var jo baade Mænd og Koner, Piger og Karle samlede, og saa var der en Skik, man kaldte at „lege til Middag“, og som bestod i efter Spisningen Mænd eller Karle løb efter Koner eller Piger og spændte sammen i et ordentligt Livtag, der gerne endte med, at vedkommende Kvinde blev slaaet til Gulvet og maatte saa aflevere et ordentligt Smækkys. Det kunde ogsaa hænde, at Karlen maatte i Gulvet, og saaledes gik det en Gang mig. Det var Hans Nielsens Hanne fra Tisvilde, hun smak mig i Gulvet, men gav mig alligevel et Kys som en Slags Erstatning for Nederlaget. Hun var noget ældre end jeg. Hun blev siden Jørgen Pedersens Hustru i Tisvilde. Hun er død for et Par Aar siden, men naar vi af og til talte sammen, morede vi os over den Tid, da vi legede til Middag,

og hun slog mig i Gulvet, men alligevel gav mig et Kys.

Afvekslingen i det daglige Liv var jo ellers, særlig om Vinteren, Gilder og Ungdomsballer. Disse var hyppige, og der var ikke mange Søndage, uden vi

J. TH. LUNDBYE: JENS NIELSENS STUE I VEJBY. 1843.

(Hirschsprungske Samling). Til Venstre ses en Detailtegning af Pyntehaandklædet, der hænger ned over Sengegardinet.

enten var til det ene eller det andet. Ballerne behagede mig nu ikke, og jeg var næppe gaaet med hertil, hvis mine Forældre ikke bestemt havde fordret, at jeg skulde gaa med til Bal, ellers blev jeg vel et rent Mæhæ fremfor andre Mennesker. Der var nok enkelte, f. Eks. Sognefogdens Børn i Tisvilde, som ikke gik til Bal, men de vilde jo ogsaa regnes til „de fornemmede“. Min Antipati for Baller havde maaske nogen Grund i, at i et af de første Baller, jeg var med til, var der et uhyggeligt Slagsmaal, der var nemlig kommet nogle stærke Karle fra Helsingesogn, vistnok for at yppe Klammeri med Vejbyerne. Der blev

saa et voldsomt Slagsmaal. Knive blev brugt efter en større Maalestok, og Blodet flød i Strømme. Gulvet i Dansestuen var skævt, og i det lave Hjørne var der efter Slaget en stor Blodpøl, som et Par Koner kom med tørt Sand og fejede op, hvorefter Ballet fortsattes. Men dette Slagsmaal havde til Følge, at Birkedommeren, en Justitsraad Petersen (ikke at forveksle med den senere Peterson) gav Sognefoged Jens Nielsen i Vejby Ordre til at overvære Ungdomsdomsballerne, ligesom nu en Politibetjent ved en Skovfest.

Det næste Bal var saa hos en Gaardejer Niels Andersen i Vejby, og her mødte saa Sognefoged Jens Nielsen, han var ridende, og hans Hest blev sat ind i Stalden, men ud paa Aftenen var der nogen, der havde sluppet Hesten ud, og den var vel sagtens løbet hjem. Jens Nielsen blev vred, han slog Polititegnet i Bordet og svor paa, at nu skulde Ballet høre op, og det straks. Man parerede ogsaa Ordre. Pigerne gik hjem, og Spillemandene gik ogsaa.

Jens Nielsen gik ogsaa for at se efter Hesten, og da han var gaaet, gik nogle af Karlene ind igen for at gøre Kaal paa de indkøbte Drikkevarer. Der var i Flokken 7, der hed Per, og de blev fulde alle 7. Jeg husker endnu Navnene paa dem; der var Jørgen Larsens Per, Ole Pedersens Per, Peder Jensens Per, Hans Tingmands Per, Mathis's Per, Hans Overdrevs Per og Inger Svends Per. De er nu døde alle 7, men den Gang var det en Slags historisk Begivenhed, som man talte meget om for Vejby Sogns Vedkommende, og det var en Slags Mærkepæl i Sognets Historie, man regnede med dette Aar eller saa og saa mange Aar efter.

Vejby Sogn har altid i sine egne Tanker været et fremragende Sogn. En Gang havde Sognet to Rigsdagsmænd og en forloren Greve, men der blev tillige sagt, at det havde 7 Deliriumskandidater; hvem det var, aner jeg ikke, men det er formodentlig en Afholdsmand, der har opfundet dette, og jeg tror ikke, det stemmer med Virkeligheden. Tallet 7 er jo et Fuldkommenheds Tal, den hellige Bibel bekræfter det.

Spisningen ved Gilderne var al Tid ens, nemlig Klipfisk med Sigtebrød og Smørbrikker paa Bordet og saa Risengrød. Gafler og Tallerkener kendtes ikke.

I Midten af 50erne begyndte der at komme Avis til Vejby Sogn, det var Frederiksborg Amtstidende, der udkom 2 Gange om Ugen. Det var til en Begyndelse kun de mere velhavende Gaardmænd, der holdt Avis, og de var 3 à 4 om et Eksemplar og hentede saa dette hos hinanden. Da Postmanden kun gik en Gang om Ugen til Hillerød, fik man 2 Aviser ad Gangen. Men i 1856 var vi 4 unge Smaafolk, der blev enige om at holde Amtstidende. Jeg var kun 16 Aar, men læselysten og videbegærlig. En af de andre 3 var nuværende Slagtermester i Hillerød Christiansens Fader. Den ene af os hentede Avisen hos Postmanden i Vejby, og saa for Resten hentede den ene hos den anden med en Dags Mellemrum. Min Fader var vred over den Historie; det lignede ikke noget, at saadanne Fyre som vi skulde holde Avis; det var nærmest de „fornemmede“, der tog sig af den Humbug. Han fandt sig alligevel i Forholdene, men saavidt muligt skjulte jeg Avisen for ham og læste den, naar han ikke saa det. Værre var Forholdene hos Naboerne, en af de andre Læseres Moder, Ane Hendriks, tog saa meget paa Vej, at hun

løb til Postmanden og gav ondt Vejr fra sig. Hun vilde da nok vide, hvad det var for nogen „Flueposter“, disse „fornemmede“ holdt. Bygen drev imidlertid over, og i Løbet af en halv Snes Aar var der mange i Vejby Sogn, der læste Avis, og hvor udbredt Avislæsning nu er, behøver jeg ikke at forklare.

Omtrent samtidig med Avislæsningens Begyndelse kom der andre Bevægelser frem i Sognet, der kom Mormoner. Hele min Farbroders temmelig store Familie blev Mormoner; det var forholdsvis velstaaende Folk, der solgte deres Ejendele og rejste til det fjerne Zion i Vesten. En af mine Fætttere var svært efter mig, som han vilde have med. Vi vekslede for Resten adskillige Breve, efter at han var kommet til Utah, og han skildrede vistnok temmelig troværdigt Mormonernes Forhold som meget gode, hvad jeg for Resten ogsaa tror, de er i økonomisk og social Henseende. Der var iøvrigt ikke saa faa Familier i Vejby Sogn, der i disse Aar rejste til Utah. Bevægelsen i Sognet blev yderligere forstærket ved, at en ung Præst, en Pastor Lange, var kommet til Tisvilde og aabnede et voldsomt Angreb paa Mormonbevægelsen.

Paa Grund af Svagelighed havde nemlig Provst Blichfeldt søgt om at faa en Medhjælper til det efter Forholdene temmelig store Embede. Denne blev ham tilstaaet, og en Pastor Lange kom til Vejby som Kaldskapellan eller „pro loco“, som det kaldtes. Lange tog Bolig i Tisvilde og blev almindelig kaldt for „Tisvildepræsten“. Han var en velbegavet Mand med en meget god Embedseksamen, men forøvrigt en mærkelig og ganske original Personlighed. Han kom med til alle Gilder og Sammenkomster, enten han var bedt eller ej. Stundom ogsaa til Ungdoms-

ballerne, og han blev forøvrigt alle Vegne godt modtaget. Han fik al Tid Sæde for Bordenden i Dagligstuen. Denne Plads tilkom ellers Sognefogden, ifølge en Instruktion for Sognefogder af 1791 (se I. P. Jørgensens Bog om Landkommunernes Styrelse), men den Vejby Sognefoged brød sig ikke om at benytte den, og saa blev den tildelt Præsten. Han kunde imidlertid ikke begaa sig i at spise Klipfisk med Fingrene og dyppe i Sennepskoppen, hvorfor man sørgede for, at Præsten fik Tallerken, Kniv og Gaffel, ellers benyttede man kun Træbrikken til at lægge Fisken paa, og saa brugte man Fingrene, hvad vi andre kunde gøre ganske net, Præsten derimod ikke.

Men hvad der stundom vakte særlig Opmærksomhed, var den Mængde Brændevin, han kunde drikke til Fiskespisningen. Jeg har selv en Gang set, at han drak 5 (fem) store Hiverter til Fisken; den var vant til at svømme, sagde han. Saavidt jeg ved, deltog han kun sjældent i Dansen, men derimod af og til i et Slag Kort med Gaardmændene; han spillede ogsaa af og til Kegler med Ungdommen, ogsaa en Gang, hvor jeg var med at spille. Paa en Maade blev han jo derved populær, men der kom alligevel en Mængde Historier om Tisvildepræsten i Omløb, som maaske ikke alle var paalidelige, men blev alligevel troet. Hans Kusk fra Tisvilde hed Jeppe. Der har nu altid været en Jeppe i Tisvilde, og er der saa endnu. Men Jeppe og Præsten kørte en Gang efter endt Gudstjeneste ind til en Gaardmandskone i Vejby. Hun fik i en Fart bagt en stor Æggecake med Flæsk i og sat den paa Bordet, men Præsten og Jeppe, der sad sammen til Bords, spiste hele Æggecake og drak et anseligt Antal Hiverter dertil. Denne Historie

om Præsten og Jeppe, der aad hele Æggekagen, var saa en Tid et yndet Samtaleemne.

Pastor Lange gik ogsaa meget omkring i Hjemmene, ogsaa til Fattigfolk, og var for Resten heller ikke kneben med en Skilling til en fattig Kone. Han var for Resten temmelig velhavende.

En Gang kom han ind til en Kone i Holløse, der sad og vævede noget meget groft Tøj. Præsten saa paa Tøjet og sagde: Det skal vel være Sækkelærred? Nej, saamænd skal det ej, det skal vi bruge til Lavner (Lagener). Præsten befølte Tøjet og ytrede: Det kan maaske nok blive blødt, naar det bliver rullet. Konen havde vist aldrig set en Rulle og svarer Præsten ganske troskyldigt: Nej, vor Far og jeg vi ruller det med Bagdelen, — hun brugte for Resten et mindre høvisk Udtryk, som ikke godt kan anføres, men det var i al Troskyldighed, uden at ane det mindste stødende i Udtrykket.

De Historier, der sattes i Omløb om Præsten, kom selvfølgelig Provst Blichfeldt for Øre og forbitrede ham Livet i Vejby. Desuden begyndte Lange at blive krakilsk overfor Provsten, og navnlig angreb han Provstens kommunale Virksomhed. Han fik lavet et Oppositionsparti i Stand, hvad der ikke var saa vanskeligt, og som forvoldte Provsten mange Bryderier. Dette i Forening med Provstens tiltagende Svaghed gjorde, at han søgte sin Afsked.

Han var meget bevæget, da han holdt sin Afskedsprædiken. Jeg var ogsaa hos ham for at sige Farvel. Jeg var paa en vis Maade hans Kæledægge. Han var et blødt Gemyt, og med Taarer i Øjnene sagde han omtrent følgende: Ja, Du kan tro, Lars, at det gør mig ondt at forlade Vejby. Jeg har stadig

tænkt, at mine Ben skulde hvile indenfor denne Kirkegaardsmur, men Forholdene har udviklet sig saa, at jeg maa forlade Vejby. Dette med Lange og Befolkningen er mig en Samvittighedssag, hvad jeg ogsaa har sagt min Øvrighed; jeg rejser nu til København, og, Gud ske Lov, jeg har jo rigelig det daglige Brød.

Jeg fik ogsaa Taarer i Øjnene, og denne Afsked med Provst Blichfeldt glemmer jeg ikke, den hører med til de lyse Minde fra Vejby Præstegaard.

Provst Blichfeldt forlod saa Vejby og dermed selvfølgelig ogsaa Tisvildepræsten. Embedet blev saa besat med en Pastor Jensen fra Lyksborg i Sønderjylland. Hans Frue var Berlinerinde, en fin Dame, men ægte fuldblods Prøjerinde. Dette vakte straks noget Anstød, thi Minderne fra Krigsaarene var endnu levende i Sognet, hvor en Del af Beboerne jo havde deltaget i Krigen mod Prøjerne. Tillige vakte hans Prædikener Mishag, da de nærmest var filosofiske Afhandlinger, som han læste op, stadig med Pegefingeren paa Papiret, som laa foran ham paa Prædikestolen. Folk var jo vant til Provst Blichfeldts ligefremme og hjertelige Tale og syntes ikke om denne Læsning fra Prædikestolen.

Men værre blev det med Offeret, det havde al Tid været Skik, at kun Husfædrene i Familierne ofrede, og Taksterne for Ofrenes Størrelse var saaledes indgroet i Befolkningen, at det næsten blev betragtet som en staaende Skat. Det var almindeligt, at en Gaardmand ofrede 3 Mark (1 Krone) til hver Højtid, de mindre Jordbrugere 2 Mark og Gadehusmændene 1 Mark, men Ungdommen, saavel Tjenestefolk som Gaardmandsbørn, ofrede slet ikke, og saaledes havde

Forholdene al Tid været, i alt Fald i Mands Minde. Nu er der en Lovbestemmelse, der siger, at enhver, som er konfirmeret og deltager i Kirkens Goder, skal frembære Offer til Præsten paa de tre store Højtider, saa Præsten havde jo juridisk Ret til at forlange Offer ogsaa af Ungdommen, men alligevel blev der Misfornøjelse, da Kravet rejstes.

Det vakte som meddelt stort Mishag, da Klokkeren efter Pastor Jensens Ansættelse kom med Offersedlerne og medbragte en lang Skrivelse fra Præsten, som han skulde oplæse hvert Sted, han kom, og hvori Præsten paabød alle offerpligtige at ofre, da han ellers saa sig nødsaget til paa Embedets Vegne og i dettes Interesse at gaa Rettens Vej og faa Offeret inddrevet ved Udpantning. Denne Skrivelse havde imidlertid den modsatte Virkning. Folk blev vrede og ofrede mindre end før, og Ungdommen lo kun af Præsten, de ofrede som forhen slet intet.

Dersom alle Pastor Jensens Meriter i Vejby Sogn skulde skrives, vilde de fylde en hel tyk Bog. Jeg skal her kun anføre nogle, idet jeg bemærker, at han hele sin Tid var meget ilde lidt i Sognet, baade af Lærerne, Sogneraadet og forøvrigt af hele Befolkningen. I den sidste Tid havde han Kapellaner, først en, der hed Riis, saa en, der hed Hansen, og sidst en Pastor Meyer. Da Pastor Jensen forlod Vejby, skete der noget ganske pudsigt. Paa en Nabogaard var man i Færd med at damptærskes, og da man saa Præsten køre fra Byen, lod man Dampfløjten lyde af fuld Kraft. Ved Byens anden Ende var ogsaa en Dampfløjte, som ligeledes stemte i og vedblev at lyde, til Præsten var ude af Syne. Han blev altsaa bogstavelig talt pebet ud af Byen, hvortil han ganske

vist kom igen, men efter at han var død. Han er begravet paa Vejby Kirkegaard.

Da Pastor Jensen kom til Vejby, ragede han straks uklar med Provst Blichfeldt om Delingen af Embedets Indtægter. Han forvoldte Provsten adskillige Bryderier. Han vilde ellers selv drive Avlingen, ligesom Provsten havde gjort, skønt han ikke havde fjerneste Begreb om Landvæsen, og hans fine Berlinerinde, Fruen, selvfølgelig heller ikke. Der sagdes ogsaa, at de blev snydt efter en større Maalestok, og efter nogle Aars Forløb blev Præstegaarden bortforpagtet, og har ogsaa været det siden. Det er en udmærket Gaard med 130 Tdr. Land fortrinlig Jord, for Tiden i udmærket Drift og Kultur. Men da Pastor Jensen kom, skulde han lade opføre en ny Ladebygning og havde i den Anledning købt Mursten ved Gadevang Teglværk. Han fandt saa paa, at Sognets kørende Beboere skulde køre Stenene til Vejby de tre Mil, ligesom gammeldags Hoveripligt, til Præstegaarden. En Del af Beboerne imødekom ogsaa Opfordringen, og jeg blev sendt afsted for en af Gaardmændene. Det var ellers almindeligt, at Gaardmændene selv kørte de saakaldte „Villighedsture“, og jeg kom ogsaa til at følges med to fremragende Mænd, Sogneforstandere, nemlig Hans Madsen, Mønge, og Peder Jensen, Farvergaard. Efter at have kørt 6 Mil var vi baade sultne og tørstige, men ingen bød os noget eller sagde Tak. Vi saa hverken Præst eller Frue Klokkeren, som var i Gaarden, sagde, at Kuskene plejede at gaa ind i Borgestuen, hvad vi ogsaa gjorde. Her saa imidlertid ikke ud som i Provst Blichfeldts Tid. Her var snavset alle Vegne og store Rottehuller i Gulvet. Paa Bordet stod en Ølkande

uden Laag, og i det Fluidum, der skulde kaldes Øl, var en Mængde døde Fluer. Der kom saa en Pige paa bare Ben og med Haaret ned ad Nakken og satte nogle tykke Stykker Mad med Spegepølse og Ost, som vi saa kunde spise og drikke af Ølkanden. Dette Traktement syntes vi selvfølgelig ikke om, og jeg erindrer, at Peder Jensen svor paa, at det skulde blive sidste Gang, at han kørte „Villighedsture“ for Præsten.

Ved Fastelavnstider skulde der saa være et Fastelavnsgilde i Vejby, rigtig paa gammeldags Maner, som et rigtigt Gilde baade for unge og gamle. 3 af Sognets mest ansete Bønder havde arrangeret Gildet, nemlig ovennævnte Peder Jensen, Christian Pedersen af Vejby og Lars Andersen, ibd. Gildet skulde vare i 2 Dage, begynde Fastelavnssøndag Kl. 12 og fortsættes Mandag med at slaa Katten af Tønden m. m., men da Folk om Middagen Søndag var samlet i Gildesgaarden, kom der Forbud fra Præsten, at han i Henhold til den eller den Lovparagraf forbød at paa-gynde Gildet før efter Kl. 4. Dette satte atter ondt Blod. Skønt Præsten vel havde juridisk Ret, var det ikke blide Bemærkninger, der kom fra Deltagerne i Gildet

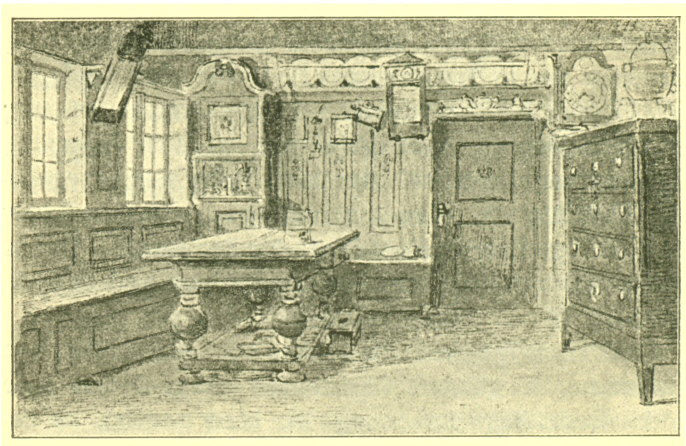
Da Provst Blichfeldt forlod Sognet, var Kommunalvæsenet i den bedste Orden, men det varede ikke længe, før der blev Kludder i Sagerne. Man havde valgt en af Lærerne, Hr. Lundt i Unnerup, til Formand, men det var jo inden Kommunalloven af 68's Tilblivelse, saa Præsten var pligtig til at have med Fattigvæsenet og dettes Regnskab at gøre. Her blev det snart galt. Der manglede 72 Rigsdaler, som Præsten selvfølgelig havde forbrugt, men her vil jeg

straks bemærke, at jeg aldrig havde troet eller tror, at Præsten havde gjort dette mod bedre Vidende, eller at der var Bedrageri eller Kæltringestreger med i Spillet, men han havde ikke Fattigregnskabet sondret fra sine private Regnskaber, og det hele var et Kaos, som hverken han selv eller andre kunde finde Rede i. Formanden, Hr. Lundt, var meget uheldigt stillet, han magtede vel heller ikke Situationen, og desuden var jo Præsten hans Foresatte, han nedlagde sit Hverv, og der var imidlertid kommet en ung Mand til Sognet, som løste ham af som Formand, og som saa i over 40 Aar blev Vejby Sogns egentlige Høvding og ledende Mand, ligesom forhen Lærer Jensen og Provst Blichfeldt havde været. Denne Mand var nuværende Sparekassedirektør Anders Christensen. ¹⁾

Med en Dygtighed, som ikke var almindelig hos Bønderne, fik Anders Christensen bragt Orden i de forkludrede Regnskaber og fik klart paavist, at det var Præsten, der skyldte de 72 Rigsdaler, og som denne saa maatte betale, skønt han strittede imod, saa længe han kunde. Herved fik Anders Christensen sin første Indflydelse i Sognet og tillige Magt over Præsten, thi hvor krakilsk denne ellers kunde være overfor andre i Sognet — imod Anders Christensen vovede han ikke at sætte sig op. Som et Kuriosum skal jeg anføre, at naar Præsten af og til kom med i Sogneraadsmøderne, hvor han jo efter Loven af 68 intet havde at gøre, og saa Anders Christensen var ked af ham, saa tændte alle Sogneraadsmedlemmerne

¹⁾ Sparekassedirektør Anders Christensen trak sig tilbage fra sin Virksomhed ved Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse 1916.

enten Cigar eller Pibe (jeg har selv været med dertil), og saa dampede vi løs af fuld Kraft. Præsten kunde nemlig ikke lide Tobaksrøg, og saa gik han sin Vej. Vi var altid vis paa, at vi kunde fordrive ham med Tobaksrøg, naar vi var kede af ham.

J. TH. LUNDBYE: STUE I VEJBY. 1843.

(Hirschsprungske Samling).

Da Lærer Lundt i Unnerup var bleven fri for Kommunalvæsenet, begyndte han at holde Aftenskole for nogle unge Mennesker, deriblandt mig. Nogle sagde, at det var for at drille Præsten, thi denne spottede stadig over det ny Oplysningsbureau, som han kaldte Aftenskolen i Unnerup, saadanne overbegavede Kraft-idioter, dette var hans Kælenavn til os, der gik i Aftenskole, var kloge nok i Forvejen og blev meget værre, hvis de fik mere Oplysning. Men lige meget, jeg for mit Vedkommende lærte mere i de to Vintre, jeg gik i Aftenskole, end i alle de 7 Aar, jeg gik i

Skole. Jeg lærte i al Fald at skrive saa nogenlunde, saa jeg kan skrive et ordentligt Brev, hvad jeg ikke kunde fra min Skoletid.

Lundt fra Unnerup fik Embedet efter Jensen og kom derved til at bo ved Siden af Præstegaarden. Dette gav Anledning til yderligere Rivninger imellem de to Herrer. Præsten forlangte, at Lundt hver Søndag skulde møde i Præstegaarden og bære eventuelle Sager op i Kirken, Altervin, Døbevand osv. Dette nægtede Lundt, men han var ellers en rolig og sindig Mand, man sagde en lidt lun Bro'r, saa Præstens Angreb i Reglen prellede af paa hans Rolighed.

Kun en Gang forløb han sig grundigt, han havde nemlig en Søn, Jakob, der havde spillet Greve i København en Tid under et falskt Navn, Grev Lamberg. Præsten, der var godt inde i Jakob Lundts Meriter, kaldte saa Faderen op i sit Studereværelse og læste ham ordentlig Teksten, fordi han ikke passede bedre paa Sønnen. Da blev Hr. Lundt hidsig og sagde: Maa jeg nu være fri, Hr. Pastor, nu er det nok. Og gik saa mod Døren for at gaa. Præsten kom imidlertid først til Døren og drejede Nøglen om i Laasen, idet han sagde: Det faar De ikke Lov til, jeg har endnu meget, jeg vil sige Dem. — Saa røg de sammen og sloges. De baskede løs paa hinanden med Næverne, de var vistnok omtrent lige stærke, og saavidt jeg ved, flød der ikke Blod, men det var jo alligevel en Skandale, at Præst og Skolelærer sloges. Ved en forstandig Optræden fra Provstens Side blev Sagen bilagt, saa den ikke efterlod sig videre Følger, men Sagen var jo en Tid et staaende Samtaleemne i Sognet.

Aarsagen til Slagsmaalet var jo Jakob Lundt, og

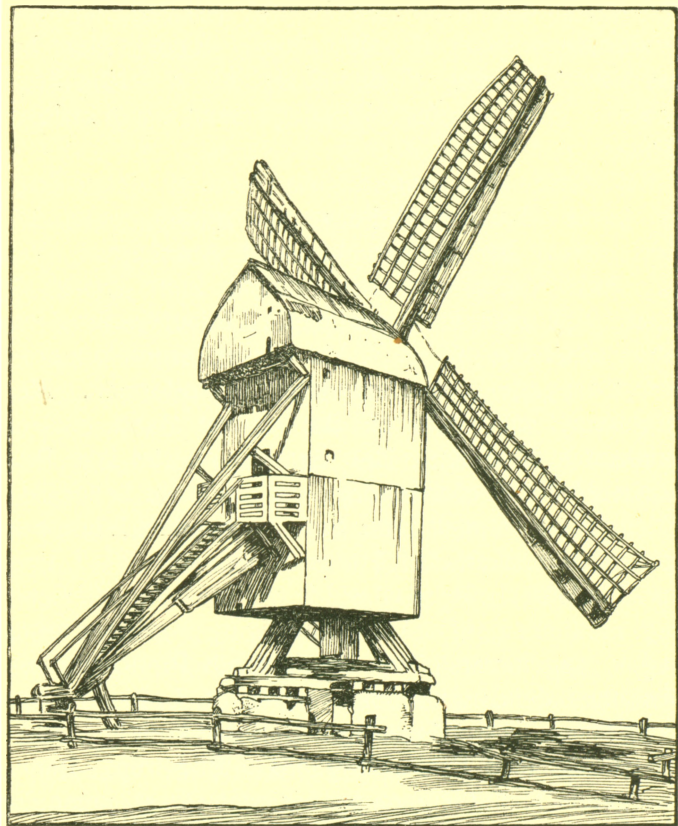
han var ogsaa en meget mærkelig Fremtoning. Da han blev konfirmeret, var han meget stor af Vækst. Han gik saa en Tid hjemme og drev hos Forældrene. Han kunde finde paa de forunderligste Ting, brodere og hækle fine Genstande, lave Maskeradedragter osv. En Gang havde han nær skræmt Livet af Klokkeren Ole Olsen. Denne var nemlig kommen lidt tidlig op at ringe en mørk Vintermorgen. Dette hørte Jakob og fik i en Fart en Maskeradedragt paa, listede op ad Vindeltrappen i Taarnet og mødte saa Klokkeren, der senere fortalte, at Haaret rejste sig paa hans Hoved, da han saa Gespenstet komme op ad Vindeltrappen. Han tabte imidlertid ikke helt Fatningen, men raabte Gespenstet an: „Dersom Du ikke forsvinder eller siger, hvem Du er, saa slaar jeg!“ Han var nu en stærk Mand. Saa maatte Jakob give sig til Kende, men bagefter fortrød Klokkeren, at han ikke havde givet Jakob en rigtig Omgang Prygl, hvad denne jo ærlig havde fortjent.

Imidlertid forsvandt Jakob fra Hjemmet, og noget efter rygtedes det, at han var set som en ung Grev Lamberg i Hovedstaden, iført sine Fløjlsklæder, Pater-nosterbaand om Halsen, Ridestøvler med Sporer og gerne ledsaget af en stor, dresseret Hund. Det sagdes, at et Par fine adelige Damer fra Østrig forstrakte ham med Penge. Noget galt ved Historien var der vistnok, thi Københavns Politi kom kørende en Nat til Vejby for at søge ham hos Forældrene; de holdt i min Gaard og bedede, og jeg talte med dem. Men de maatte køre igen uden at finde Jakob. Senere var der nogle kendte Rejsende, der havde truffet ham paa Sicilien, hvor han gav sig ud for en norsk Baron og havde en Tjener bag efter sig i Stedet for Hunden.

Hvor Jakob Lundt siden er havnet, ved jeg ikke; han er forlængst ude af Vejby Sogns Saga. Men her var han Anledning til den Vittighed, at Vejby Sogn paa een Gang havde 2 Rigsdagsmænd og 1 forløren Greve.

I Foraaret 1862 kom en ung Mand til Vejby Sogn og købte Unnerup Mølle med Jordtilliggende, 270 Tdr. Land. Det var en Løjtnant Abrahams. Han var ikke Linjeofficer, men havde kun aftjent sin Værnepligt som Reserveofficer. Linjeofficererne var ellers tilbøjelige til at kalde disse Reserveløjtnanter for „Knapgafler“, en Hentydning til Uniformen. Men Abrahams var ellers en fint dannet Mand med en akademisk Eksamen. Han lignede nu slet ikke Proprietærene i Frederiksborg Amt og kom heller ikke videre sammen med dem; han var hverken L'hombre-spiller, Jagtelsker eller Storspiser (Gustav Wied siger nu Ædedolke). Dette at sidde ved et Bord efter endt Jagt med en stegt Daakalv foran sig og Servietten fæstet under Hagen var ellers en fuldendt Proprietærttype. Men med dem kom, som foran nævnt, Løjtnant Abrahams ikke videre i Berøring. Derimod kom han straks i Berøring med Pastor Nygaard i Blidstrup. Denne var baade en intelligent og frisindet Præst, personlig Ven af Hostrup, og Løjtnanten fra Møllen kom gerne i Blidstrup Præstegaard, hvor der var lyst og hyggeligt inden Døre. Derimod kom han ikke til den Vejby Præst og glemte at ofre til ham baade Paaske og Pinse, skønt han var kommet til Unnerup i Marts 1862. Saa fik han henad Efteraaret et uforskammet Brev fra Pastor Jensen, som han for Resten morede sig over og gemte som et Kuriosum. Saasnart som Kapitelstaksten var sat om Vinteren, gik han op til

HOLLØSE MØLLE

Denne Stubmølle laa oprindelig i Unnerup, hvorfra den blev flyttet til Holløse. For nogle Aar siden blev den flyttet til Tisvildeleje, hvor en Kunstmaler benytter den til Sommerbolig,

Præsten for at betale sin Tiende, tillige medbringende en Femdalersseddel som Offer for de tre foregaaende Højtider. Han gik til Hoveddøren og afleverede sit Kort, men Pigen, som tog imod, viste ham hen til den saakaldte Træskodør, som de, der vilde tale med

Præsten, havde at gaa ind ad. Løjtnanten betalte saa baade Tiende og Offer. Han blev opfordret til at hilse paa Fruen, hvad han dog ikke gjorde, og kom ikke oftere i Vejby Præstegaard. Han løste Sognebaand til Pastor Nygaard, og der var flere i Sognet, som løste Sognebaand enten til Blidstrup eller Helsing.

Jeg var hurtigt blevet kendt med Løjtnant Abrahams. Jeg havde begyndt at fuske lidt i Landmaaling, Nivellering, Fysik og Kemi, og heri fik jeg en god Undervisning af Løjtnanten. Det interesserede ham, og da han ingen videre Omgangskreds havde, var der foruden mig flere andre unge Mennesker i Sognet, som han omgikkes. Han var et Aars Tid ældre end jeg, og der var ikke Spor af den Brøsigthed og overlegne Maade at være paa, som saa ofte Købstadsfolk viser overfor Landboere. Jeg skylder den Mand meget af den Aandsudvikling, jeg har faaet. Han havde jo ogsaa Bøger og Blade, som han gerne saa, jeg læste. Vi fik ogsaa nu Post til Vejby 2 Gange om Ugen.

Den samme livlige og intelligente Maade, som Løjtnanten havde at være paa, prægede ogsaa alle hans Brødre; der var 5, hvoraf den yngste, Severin Abrahams, senere blev Skuespiller og Teaterdirektør. Deres Fader var Notarius publicus i København og Professor i Fransk, men skal ogsaa have været særlig anlagt for det dramatiske, særlig Teatret. Der har i flere Slægtled været Talent i Familien, og det seneste Skud er den kønne Fru Ellen Aggerholm, som nu er helt berømt, og som, saavidt jeg ved, for Tiden gør Lykke i London. Hun er Datter af Arthur Abrahams, der var Arkitekt, og jeg husker hende saa godt

som et lille Pus, som Forældrene ikke tænkte skulde blive en betydelig Kunstnerinde og forplante Slægtens Kunstnerblod.

Jeg skal her anføre, at det Kendskab — og uden at blues tør jeg sige Venskab —, som jeg fandt hos Familien Abrahams, holdt ved hele Livet igennem. Jeg boede i et Par Aar hos Teaterdirektøren som Rigsdagsmand, men da jeg senere som bundfattig Mand maatte forlade Vejby — „Da Vennerne svigted, og Fjenderne slog, og Livet sig formed i Skygge“ — var Brødrene Abrahams Steder, hvor jeg blev vel modtaget, og da det kneb for det daglige Brød, skaffede Direktøren mig Plads ved sit Teater som Kontrollør, medens jeg fik Lov at komme i Huset og spise til Middag saa tidt, det skulde være.

Kort efter, at Abrahams var kommet til Unnerup, trak det op til Krig med Tyskerne, særlig var Aaret 63 bevæget. Minderne fra 48 blussede op, og der kom Adresser til Underskrift i Sognene, da Monrad overtog Regeringen. Løjtnanten ventede stadig at blive indkaldt; han hørte til første Regiment (Rendsborgtropperne). Der udkom en Vise, som kaldtes „Den ny Landsoldat“, men der var ikke det Slag eller Smeld i Melodien som i den tapre Landsoldat fra 48. Jeg husker endnu Verset:

Nu skal vi jo atter med Prøjerne slaas,
de skal ikke finde os bange.

Vi har jo dog vist, vi kan byde dem Trods,
skønt vi kun er faa mod de mange.

Nej hel're en Kamp med et aabent Visir
end Rænker i Løn og en Kamp paa Papir.

Ja, Kampen kom, og Løjtnanten blev indkaldt. Jeg var begejstret den Gang og meldte mig som frivillig,

men Lægerne vilde ikke godkende mig. Jeg havde en kronisk Sygdom i højre Knæ, som jeg noget før havde paadraget mig ved at vælte med et Brændelæs, og det eneste, jeg kunde bruges til, var at være Sygepasser. Dette mente jeg selv ikke at du til, og saa blev mit Militærvæsen ikke til noget. Løjtnanten var ikke glad ved at drage af Sted; han lovede at skrive saavel til sin Forvalter paa Gaarden som til mig personlig. Jeg fik ogsaa to Breve fra ham i Felten, det ene efter Dannevirkes Rømning og det andet efter Affæren ved Lundby Syd for Aalborg. Løjtnant Abrahams blev saa Adjutant hos Oberst Beck ved første Regiment, der efter Dannevirkes Rømning standsede Fjenden ved Oversø. Mod Slutningen af Slaget her blev Abrahams sendt som Parlamentær til Fjenden med tilbundne Øjne for at forhandle om de dødes Begravelse. Han kom uskadt igennem Fjendens Linjer, men da han kom tilbage og fik Bindet fra Øjnene, var Regimentet draget Nord paa og hans Hest med, — som Adjutant var han jo ridende. Under øjensynlig Livsfare maatte han saa til Fods begive sig efter Regimentet, der drog ad Jylland til, hvorfra han saa skrev hjem til Unnerup. Han blev Ridder af Dannebrog efter den Tur.

Da 1. Regiment senere paa Sommeren kom til Aalborg, havde en Afdeling fjendtligt Infanteri vovet sig lidt for langt frem og laa ved Lundby. Oberst Beck mente at kunne tage dem til Fange, og Regimentet rykkede ud fra Aalborg om Natten; der var ikke mange i Aalborg, der sov den Nat, men i Stedet for at se en Flok fangne Tyskere kom der lange Vognrækker med døde og saarede, hvorfra Blodet sivede igennem Vognene.

Da Regimentet var kommet ud til Tyskerne, var disse lysvaagne og laa i en dækket Stilling, parate til at sende den ene Salve efter den anden paa de fremrykkende Danske. Men i Stedet for at foretage en omgaaende Bevægelse og give sig Tid, som Løjtnanten mente havde været bedre, kommanderede Oberst Beck: Fæld Gevær og gaa paa med Bajonetten. Under dette Angreb fik de 3 à 4 Salver fra Fængnaalsgevæerne, saa morderiske, at Angriberne ligefrem vadede iblandt faldne. De tiloversblevne maatte saa skyndsomst retirere, og det blev den sidste sørgelige Affære for 1. Regiment i Krigen 1864.

Der er endnu en Erindring fra 64, som jeg aldrig glemmer. Da Dannevirke var rømmet, var jeg tilfældig i København og havde faaet Adgang til Rigsdagens Tilhørerplads, den Dag da man ventede Kundgørelsen om Stillingen. Der var fuldt besat og nogen Uro, og det var ikke blide Bemærkninger, der hørtes. Ordet Førræder blev ogsaa nævnt. Da aabnede en Tjener Døren til Ministerværelset, og Monrad traadte ind, iført gejstligt Ornat, omtrent som det, hvori han er malet i Frederiksborg. Der blev saa stille, saa man vist kunde have hørt en Knappenaal falde, og med en underlig gribende Betoning, som jeg aldrig glemmer, oplæste Monrad Kundgørelsen om Dannevirkes Rømning. Og mærkeligt nok: ganske tyst og stille gik saa Tilhørerne, og jeg selv følte, at en Ulykkesky hang over Danmark. Dette Indtryk staaer endnu saa levende for mig. Jeg erindrer endnu den „Fimbulvinter, da Danmarks Rige fast mod Graven ludet, da om Nordens Bygder højt Gjallerhornet lød, men højere dog Fenrisulven tudet, og da den gamle Slange fra Dybet skød sig op og ringlet om vor

Hjerterod sin slimede Krop, mens Thor lod melde, han var ikke hjemme . . .“

Efter at Løjtnant Abrahams var kommet hjem fra Krigen, giftede han sig med Frøken Holm fra Ellingegaard i Odsherred og fik med hende en betydelig Medgift. Forholdet imellem os blev imidlertid det samme. Han købte saa tillige Højagergaard ved Slangerup, og efter at jeg ogsaa var bleven gift, blev vi inviterede derud sammen med Møller Hans Arvid Jørgensen og Hustru, den saa ulykkelig døde Møller Jørgensen af Thorupmagles Forældre. Abrahams solgte siden sine Landejendomme og flyttede til København, men ved en Udtørring af Siddinge Vig ved Lammefjorden satte han det meste af sin Formue over Styr. Han var en Tid Raadmand i København, blev saa Chef for Magistratens Begravelseskontor, blev Justitsraad, tilsidst Etatsraad og døde for vel et Par Aars Tid siden.

Alle 5 Abrahams'er er nu døde, og med Vemod tænker jeg herpaa; mit Samvær med dem hører til mine lyse Minder.

Jeg vil nu gøre et Spring tilbage til den Tid, da jeg i 1862 lærte Nivellering og Landmaaling. Saa fik jeg en skøn Dag Besøg af Kammerraad Mentz i Gilleleje. Han spurgte, om jeg kunde og turde paa tage mig et Nivellement ved Søborg Sø. Han havde forgæves længe ventet paa Landinspektør Lomholt i Hillerød, hvem han betegnede som et Smølehovede, og vilde nu ikke vente længere. Jeg tog imod Tilbudet og fik ved denne Lejlighed lært denne mærkelige Mand at kende. Han regerede som en Slags Konge paa Gilleleje. Naar han i Høsten eller ved anden Lejlighed trængte til Hjælp i sin ikke saa lille

Landbedrift, behøvede han blot at tude i et Horn, saa kom Gillelejerne i Flokkevis, og de hverken forlangte eller fik Betaling. Men skulde de have Vogne i Skoven eller andet Steds eller trængte til Penge, til Baade eller Redskaber, saa bare til Mentz. Der blev vist aldrig gjort Regnskab, og Mentz var efter den Tids Begreber en meget velhavende Mand. Der blev i hans Butik solgt 25 à 30 Tønder Brændevin om Ugen, men hvis nogen drak sig fuld, skældte han dem ud, ligeledes hvis de efter hans Mening satte for mange Børn i Verden. Nutidsmennesker kan vanskeligt forstaa Forholdet mellem Mentz og Gillelejerne, skønt det jo ikke er mere end godt 50 Aar siden.

Jeg var altsaa i nogle Dage hos Mentz og nivelerede, men jeg maa tilstaa, at mig behagede han ikke. Han fortalte i et Væk, naar vi var sammen, men der var megen Pral og Brovten om sig selv, og det klæder selv en gammel Mand mindre godt. Han vilde gerne gælde for en stor Mekaniker. Han havde konstrueret et Pumpeværk, der havde kostet 1600 Rdl., men da det skulde benyttes, gik det i Stykker. Han havde ogsaa konstrueret et Hestegangstræk, hvori han mente at have kuldkastet den mekaniske Lov, at hvad der vindes i Tid, det tabes i Kraft, eller omvendt, hvad der vindes i Kraft, tabes i Tid. Han fortalte, at han i mange Aar havde troet at have været Opfinder af de snævre, saakaldte russiske Skorstene, men paa Hammershus Ruiner havde han paa Murværket set, at allerede Munkene brugte de snævre Skorstene, men da, sagde han, udbrød jeg ligesom den græske Vismand Solon: „Der er intet nyt under Solen!“ Kammerraad Mentz var i mangt og meget en stor

Dygtighed, særlig hvad der angik Landbrug, og hans Ejendom var i den ypperligste Orden, men da Grib-skovbanen skulde anlægges, var baade Kammerraaden og hans Sønner derimod, og det var deres Skyld, at den straks kun kom til Græsted og først senere til Gilleleje.

I 60erne kom der en folkelig Luftning over Nord-sjælland. Hostrup var kommet til Hillerød, og i Helsingegnen var kommet 3 frisindede Skolelærere, der hverken pryglede eller gav Lektier. Det var Zakarias Nielsen i Nejlinge, Petersen i Ammindrup og Svegaard i Kagerup. De var paavirkede af den fynske Friskolebevægelse, væsentlig fremkaldt ved Præsten Vilhelm Birkedal og Højskoleforstander Kristen Kold. Lærerne havde været hos Kold i et Slags Feriekursus, hvortil de havde faaet Understøttelse af Enkedronningen, og de var meget begejstrede for hans Foredrag.

De fik overtalt mig til ogsaa at tage til Kold og høre en Foredragsrække. Kold var jo og er den egentlige praktiske Stifter af Højskolerne her i Landet; hans Skole laa i Dalum tæt ved Odense, og da jeg første Gang saa ham, syntes jeg, han var den mærkeligste Mand, jeg havde set. Han var lille af Vækst, gik altid med en ulden, ringlet, saakaldt Ærmetrøje med Selerne udenpaa og saa ingen egentlig Vest. I dette Kostume var han, naar han talte i sin Skole, og saa brugte han en Mængde Snus, han dyppede Næsen ned i Daasen. Gud ved, hvad Du er for en Fisk, tænkte jeg, men jeg fik andet at vide. Thi hans Foredrag var vidunderlige, den Tankerigdom, han var i Besiddelse af, og den Maade, hvorpaa han forstod at klargøre sine Tanker, var ligefrem beta-

gende. Jeg har hørt en Del Talere i min Tid, Bjørnsons skummende Elvebrus, naar han rigtig var i Aande, Georg Brandes ætsende Vid og Monrads stadig spørgende i Foredraget, ikke at forglemme Hostrups dejlige Solblink, — men jeg synes ingen af dem overgik Kristen Kold. Ganske vist, det kommer an paa, med hvilke Øren Foredraget høres. Men for mit Vedkommende var Kvintessensen af Kolds Foredrag „Til Frihed gennem Sandhed og Ret med Tro paa Guds Kærlighed og Folkets Lykke.“ —

Jeg kom altsaa hjem med spændte Vinger og vilde gerne være med i Laget, og jeg blev saa Husven hos de tre Skolelærere, og det var dejlige Timer, jeg tilbragte i deres hyggelige Hjem.

Hostrup var imidlertid bleven Præst i Hillerød, og dette var gaaet saaledes til: Han var Præst i Silkeborg, og paa en Rundrejse i Jylland med sin Hustru kom Frederik den 7. ogsaa til Silkeborg. Ved de fleste Byer kom altid Borgmesteren og holdt en Kongetale. Man sagde, at Kong Frederik ikke yndede Borgmestertalerne. De var jo allesammen ens, og naar han havde hørt en eller to, kunde han dem udenad. Taler for Kongen er vistnok ogsaa al Tid ens, ogsaa i vore Dage, enten saa en Statsmand eller en Borgmester holder dem. I Silkeborg var der imidlertid ingen Borgmester ved Kongens Ankomst, de havde nemlig ingen. Men i Stedet for var der ved Indkørkørselen til Byen rejst en smagfuld Æresport med følgende Indskrift:

Vi har det kun smaat,
men vi mener det godt,
Guds Fred og god Dag, vor kære Drot.

Da Kong Frederik saa dette og fik at vide, at Ho-

strup var Forfatter til Indskriften, blev der straks sendt Bud efter Hostrup og Frue, og Kongen underholdt sig meget med Hostrup og spurgte, om han kunde have Lyst til at komme i Frederiksborg og blive Slotspræst. „Ja, for min Kone siger, at jeg skulde give dig et Embede, og du bryder dig jo ikke om Rang eller Titel“. Hostrup takkede selvfølgelig, men der gik dog nogle Aar, inden Hostrup kom til Hillerød. Det var enten Hall eller Monrad, der var Kultusminister, og der var i Hillerød en Pastor Galskjøt, som skulde om ikke ud af Verden, saa dog paa en skikkelig Maade ud af Hillerød.

Saa kom den store Ulykke med Slottets Brand i 1859, og det var først i Efteraaret 1861, at Hostrup blev kaldet til Hillerød, og saa vidt jeg ved, var det først Hellig tre Kongers Dag 1862, at Hostrup blev officielt indsat som Slotspræst. Han blev ikke modtaget med Velvilje af Hillerødanerne. Det var Latinskolens Mænd, Ostermann, Kønigsfeldt og Reinhardt, der regerede i Byen, og paa Landet var det Proprietærene; Bønderne havde næppe begyndt at rette Ryg og slaa Øjnene op. Hostrup behagede ikke Latinerne, han havde jo snertet dem i sine Komedier, og at faa saadan en Komadieskriver til Præst var dem ikke tilpas. Værre var det med Fru Hostrup, hun var Datter af C. Hauch, der rullede norsk Blod i hendes Aarer, og hun var for stejl til at krumme Ryg for Latinerfruerne i Hillerød. Jeg har senere tænkt, hvor Sønnen Helge dog ligner sin Moder; naar jeg ser ham paa en Talerstol, er han sin Moders udtrykte Billede, og i ham er der ogsaa noget stejlt og uforbeholdent. Familien Hostrup maatte jo finde sig i

Forholdene og fik ogsaa Venner og Tilhængere i Hillerød, særlig den jævne Middelstand.

Der var imidlertid kommet en ung Præst til Græsted, som hed Jansson, han var Missionsmand og meget begavet Taler, men dog ikke mere fanatisk, end at han inviterede Hostrup til et stort Friluftsmøde i Gribskov, hvor der var en Mængde Mennesker til Stede. De to Talere udvekslede deres religiøse Anskuelser uden at komme i egentlig Konflikt. Jeg erindrer, at Hosrup lagde til Grund for sin Tale det Vers, som siden har staaet under hans Billede:

Fremad og opad gaar vor Vej,
dog, skønt vi hige mod det fjerne,
Blomster paa Jorden glemmer vi ej
over Himlens vinkende Stjerne.

Stemningen paa Mødet for de to Talere var vistnok nogenlunde ligeligt delt, men fra dette Møde stammer den Indre-Missionsbevægelse, som siden har holdt sig i Græsted Sogn, medens de fleste af Hostrups Tilhængere var fra Helsing Sogn, særlig Højbjerg, og herfra fik Hostrup ikke saa faa kirkebesøgende. De kørte fra Højbjerg til Hillerød og blev ofte af Fru Hostrup inviteret med hjem til Kaffe.

Dette forargede særlig Latinerfruerne i Hillerød; at Fru Hostrup som den dannede Dame, hun dog maatte være, vilde bede de Bondekoner med Hvergarns-skørter og transmurte Sko ind til sit Kaffebord, syntes de var skrækkeligt. Nutidsmennesker kan vanskeligt forstaa dette, men saaledes var Forholdene virkelig den Gang, og det er dog knapt 50 Aar siden.

Der gik en Oplysningsbølge over Nordsjælland i disse Aar. Foruden de tre forannævnte Lærere var der til Frederiksværk kommet en Mand, der begyndte

en Folkehøjskole ved Arresødal med Understøttelse af det Classenske Fideikommiss. Denne Mand hed Vilhelm Larsen. Han havde været i Amerika, en Tid Lærer i Mels paa Als, men blev jo i 64 fordrevet fra Embedet. — Larsen var en velbegavet Mand med Kundskaber og Livserfaring, men hans Skole var dog noget forskellig fra de grundtvigske Højskoler, det var nærmest en Landbrugsskole med Agerdyrkningslære, Fysik og Kemi m. m., men i Oplysningsværket i Nordsjælland, Foredrag o. l. sluttede han Trop med de øvrige. Hostrup var jo Nr. 1, og han var utrættelig, kom gerne, naar han blev kaldet, og den Gang var der ikke Tale om Honorar for Foredragene. Petersen i Ammindrup holdt ugentlige Foredrag i sin Skole; der var jo den Gang ingen Forsamlingshuse. Det var som Regel Fædrelandets Historie, der laa til Grund for disse Foredrag, og de var godt besøgte. Bønderne rettede den brede Ryg og slog Øjnene op.

Jeg kunde heller ikke dy mig, jeg havde af Historie gennempløjet baade Allen, Fabricius og Fr. Barfods Fortællinger, disse sidste syntes jeg bedst om. Jeg kunde dem halvvejs udenad, og jeg vovede at indbyde til et Foredragsmøde i Vejby Skole. Der blev den Gang ikke lagt Hindringer i Vejen for Møder i Skolerne, men dette kom selvfølgelig Præsten i Vejby paa tværs. Han havde allerede i nogen Tid ivret imod og søgt at gøre Møderne latterlige, men nu at faa Foredragsmøder lige ved Siden af sig, ja dette maatte jo forstyrres, hvis det var muligt. Jeg havde imidlertid taget mine Forholdsregler. Skoleforstander Larsen havde lovet at holde Foredrag, men ingen vidste det. Præsten mødte i den Tanke at slaa mig rigtig flad ved at gøre mig latterlig. Dette, at Lars

Larsens Søn fra Ellemosehuset vilde holde historisk Foredrag, var dog latterligt. Skolen var fuld af Folk. Jeg aabnede Mødet og sagde, at Skoleforstander Larsen var kommet og vilde holde Foredrag. Larsen var meget heldig, han talte om de fremragende sønderjyske Mænd Laurids Skau og Nis Lorentzen, senest Krüger fra Brevtoft. Folk var meget tilfredse, og Præsten gik hjem uden at sige et Ord. En anden Gang havde jeg faaet Zakarias Nielsen til at læse op, og Præsten kunde ikke magte den Stemning, der gjorde sig gældende i Sognet overfor Oplysningsbevægelsen. Der begyndte ogsaa at danne sig Skytteforeninger, og Læselysten vaagnede. Der var stadig flere, der holdt Aviser, der var Grøde i Luften ogsaa i Nordsjælland, og man begyndte ogsaa at tænke paa at oprette en Folkehøjskole i Nordsjælland efter Kolds Mønster. Det var særlig Hostrup, der var Sjælen i Bevægelsen, og sammen med ham Amtmanden, Grev Schulin, og daværende Landinspektør Mørk foruden en Del Landboere, deriblandt min Ringhed. — Jeg gik omkring i Vejby Sogn og fik dog samlet 450 Rigsdaler (900 Kr.) til Hjælp til Skolens Oprettelse. Et Hus i Frerslev blev købt og indrettet til Skole. En cand. theol. Jacobsen blev antaget til Forstander. Der var en smuk Aabningshøjtidelighed, og Hostrup havde hertil skrevet sin ypperlige Højskolesang: „Er Skolen for andre end Pilt og Pog“.

Det gik i Begyndelsen ret godt. Der blev paa Skolen ogsaa holdt folkelige Møder, og ved disse kom jeg i nærmere Berøring med Hostrup. Han kom en Dag og sagde: De har Evne til at tale til Folk, ganske underholdende. Jeg ved godt, at jeg taler

for kort, men skal jeg blive ved at tale længe, gentager jeg mig selv, og saa taber mine Foredrag i Værdien. Vil De assistere mig og forberede Dem paa at tale bagefter? Folk vil nu nødig gaa saa hurtigt. Dette lovede jeg og var saa med at assistere Hostrup ved en Mængde Møder, og selv om det kun var tyndt Øl, jeg serverede med, var Folk tilfredse. Præster og Proprietærer og for Resten ogsaa de Hillerød Borgere gjorde kun Grin af baade Højskole og Foredrag. Forstander Jacobsen kaldte de „Galopsnakkeren“. Han var ganske vist en upraktisk Mand uden Forretningssans, og efter at have forsøgt sig en Tid forlod han Skolen og søgte Præstekald. En anden Forstander, Poulsen, Vimtrup, kunde heller ikke magte Situationen, ligeledes en Hr. Olesen. Da kom Morten Pontoppidan, han var i alt Fald en Personlighed med betydelig Aandskraft og Evner, men heller ikke for ham vilde Gerningen lykkes. Det er først, efter at Frederiksborg Højskole med Hr. Begtrup som Forstander er blevet oprettet, at Højskoletanken har faaet rigtig Fodfæste i Nordsjælland.

I 1867 var der i Tisvilde en stor Folkefest, vistnok den første store Fest i Nordsjælland. Det var i September Maaned, og til den bestemte Søndag blev det øsende Regnvejr. Festen maatte saa gøres om igen Søndagen efter, og da var det godt Vejr. Der var da Mennesker i tusindvis. Der blev foretaget en Fodtur til Helene Grav, og hele Vejen derud var et bølgende Menneskehav. Festen skulde nærmest være til Fordel for de fordrevne Sønderjyder og var meget vellykket. Der kom en hel Festrus over Befolkningen. Næste Aar var der Fest i Vejby, i Esrom, i Blidstrup og senere en vældig stor Fest i Frederiksborg Slots-

have, hvor over 10,000 Mennesker var forsamlede, hvor Taler og Sange lød, og hvor der blev vakt Begejstring i Befolkningen.

Men fra denne Tid fik de gamle Bondegilder deres Knæk. Disse ved Aarhundreders Hævd bevarede Skikke forsvandt forholdsvis hurtigt ind i Løbet af en Snes Aar, ligeledes de store Kildebesøg ved Helene Kilde, men der har siden været et Mylder, vel et Utal af saakaldte Skyttefester, Sygekassefester og Foredragsforeningsfester, efter min Mening rene Parodier, som slet ingen Lighed har med de første store Folkefester, og burde ikke benævnes med Festnavn. De eneste, der ligner Fester, er Møderne paa Fruebjerg, som Hr. Begtrup har sat i Gang, og som har holdt sig i ikke saa faa Aar.

Ophævelse af Gilderne gjorde, at der blev Trang til Forsamlingshuse. Vejby og Højbjerg var de første i Nordsjælland, der blev byggede. Vejby er det største og vistnok det mest benyttede. Foruden Sognets Ungdomsballer, som alle er henlagte dertil, er der nu i over 25 Aar drevet Gymnastik efter en stor, og jeg tør sige god, Maalestok. Der er intet Sted i Nordsjælland, hvor Gymnastikken har været saa omfattende og i saa høj Grad haft Befolkningens Sympati. Da Forsamlingshuset var bygget, blev jo Foredragsmøderne henlagte hertil. Der var endnu ingen Foredragsforening, og der blev heller ikke givet Honorar til Foredragsholderne. Der har været en Mængde gratis Foredragsholdere i Vejby Forsamlingshus; jeg skal nævne la Cour fra Lyngby, Nyeland fra Vilvorde, Anders Jørgensen, Høng, Jensen, Grønholt, Petersen, Ammindrup o. m. fl. Jeg hentede dem i Vogn, bespiste dem og befordrede dem bort igen, men der var den

Gang ikke Tale om Vederlag, hverken til mig eller Foredragsholderne. Senere da Foredragsvirksomheden blev mere omfattende i Nordsjælland, blev der jo dannet Foredragsforeninger og saa givet Honorar. Vejby Foredragsforening blev snart den største, ca. 400 Medlemmer, og det kan ikke nægtes, at det folkelige Oplysningsværk med Foredrag, Skyttesag, Dilettantforestillinger med et godt Repertoire har sat sit Præg paa Befolkningen. Vejby Sogns Befolkning er mere intelligent og oplyst end de fleste andre Sogne i Amtet, for Resten ogsaa dygtigere Jordbrugere, men hvad der særlig karakteriserer Vejbyerne, er den gode Tone i Selskabslivet. Man hører ingen Eder eller liderlige Raaheder, som ellers saa mange Steder møder een. Denne Ros om Vejby Sogn er ofte bleven fremsat af mere kompetente Dommere end mig, men jeg har dog i over 50 Aar færdedes i Folkets forskellige Lag, saa jeg uden at blues tør føje min Dom til de andres.

Vejby Sogns Skyttekreds havde i Førstningen en meget dygtig Leder i en ung Tømrer Peter Markusen, en meget begavet og intelligent ung Mand, som desværre døde i sine bedste Ungdomsaar. Sognets unge Piger lagde en kostbar Krans med Inskription: „Tak for Skyttekredsen!“ paa hans Grav paa Vejby Kirkegaard. Senere blev Peder Christensen i Ørby Skyttekredsens Leder, og med en Alvor og Ihærdighed, som bragte ham hele Sognets Anerkendelse, udførte han sit Hverv. Han døde ogsaa i sin bedste Manddom. En Friskolelærer Olesen var ogsaa en Tid Leder af Skyttekredsen, og hvad mig selv angaar, saa deltog jeg med Liv og Lyst i Bevægelsen. Jeg talte, sang og skrev Viser i Massevis. Det var ikke første Klasses Poesi, men Bjørnsons „Mestersange“,

„Ja, vi elsker dette Landet“ og „Jeg vil værge mit Land“, Mads Hansens og Hostrups Sange var paa alles Læber. Hvad mine Skyttesange angaar, er de forlængst havnede i Papirkurven. Der er et Par Stykker, som jeg tillader mig at anføre:

Trød an, Du raske Ungersvend,
i muntert Skyttelag,
vil Gud, det bliver nok en Gang
i Danmark atter Dag.

Trød an med rask og sikker Gang
i Livets Alvorsdyst,
og syng saa kun en munter Sang
ud af dit fulde Bryst.

Du værge skal dit Fædreland
mod fremmed Magt og Vold,
og for Kong Fredriks Frihedsbrev
Du aldrig blive kold.

Med aabent Blik og ærligt Sind
Du løfte skal i Lag
vort Modersmaal, vor Folkesang
og saa vort gamle Flag.

Og elsker Du en Pigelil,
Du være hende tro ;
hun skænker Dig sin Kærlighed,
og I kan sætte Bo.

Hun skaber Dig et lille Hjem,
saa fagert og saa lyst,
og saa en munter Børneflokk
til Glæde og til Trøst.

Da er Du Folkets bedste Kraft,
da bygger Du dit Land
og saa din egen Arne som
en ægte Dannemand.

Denne Vise skrev jeg til en Skyttefest paa Esrom Tingbakke. Den blev velvillig modtaget og sunget af den der forsamlede Ungdom.

En anden Vise, som blev til ved en Skyttefest i Tisvilde, havde følgende Indhold:

Du Ungdom, som nu myldrer i Fremtiden ind
og prøver dine Kræfter og Evner;
løft Hovedet kun op og tag fat med muntert Sind
paa Sagerne, som Fædrene levner.

Løft Hovedet kun op og tag fat med dristigt Mod,
og husk, at hele Verden ligger aaben for din Fod,
du med de friske Kræfter og unge friske Blod,
som Fremtidens Livsbane jævner.

Man siger, du har Blegsot og dur ikke stort
til andet end Fester og Gilder;
men øv dig kun i legemlig Idræt og Sport,
det hjælper mer end Doktors Piller.

Spring rask over Hesten, du unge, kække Knøs,
og sving dig kun i Dansen, du muntre, flinke Tøs,
og selv om ogsaa Verden kan synes lidt bøs,
saa slaa kun eders modigste Triller.

Du, Yngling, i Livets den fagreste Vaar
med Fremtidens Længsler saa rige,
og du, unge Pige, med det hørgule Haar,
saa hør, hvad jeg for Alvor vil jer sige:

Slaa Armen om hinanden og gaa frem med trøstigt Mod,
og husk, at hele Verden ligger aaben for jer Fod,
men vi kun eders Kræfter til den Sag, som er god,
saa bygger I Samfund og Rige.

Om denne Vise sagde Sognefogden i Tisvilde, at den rigtig var skikket til at gøre Ungdommen tosset, hvis den ikke var det i Forvejen. — Jeg har siden tænkt herover og indrømmer, at han maaske havde nogen Ret.

En Vise, jeg skrev, der ræsonnerede over gamle og ny Tider, gjorde ogsaa Lykke hos Ungdommen, den var maaske nok lidt kaad med stedlige Forhold i Betragtning:

Den gamle og den ny Tid.

Man pukked ikke paa hinandens Fejler,
 man enedes, selv efter man var død,
 man tærskede med hjemmegjorte Plejler
 og nøjedes med det bare Ostebrød.
 Man villig klædte sig i Sæk og Aske
 og trøstede sig ved sin Brændevinsflaske,
 thi bajersk Øl man den Gang ikke bryggede,
 ej heller man Forsamlingshuse byggede.

Om Politik man ikke disputerte,
 man havde hverken Estrup eller Berg;
 hvad Præst og Degn med egne Ord os lærte,
 det troede man, bogstaveligt enhver.
 Og Drengene var allesammen lydige,
 og Pigerne var alle sammen dydige,
 med Modepynt de aldrig lod sig mærke,
 og alle gik med hjemmegjorte Særke.

Den Gang man spilled ej som nu Komedie;
 man vidste knapt, hvad slige Ting betød.
 Man morede sig, de Timer man var ledige,
 i Gilder ved et stort Fad Risengrød,
 og dansed saa med Piger og med Koner,
 skønt ej man havde Møllerske Saloner, ¹⁾
 man snurrede rundt --- ja De forstaaer nok Lignelsen ---
 i Gyngen, som var gjort af Jens Martinussen. ¹⁾

Men ak, nu er den gamle Tid forsvunden,
 og Ostebrød det er „en Saga blott“.
 Nu møder man til Fest i Bøgelunden
 og nyder Kaffepunsch og Øl saa flot,

¹⁾ Henviser til Kildefesterne i Tisvilde.

man møder med Manchetter paa sin Skjorte
og holder Taler, som er eftergjorte,
og skriver Sange -- ja, paa flere Sider,
ja, Gudbevares, sikke nye Tider.

Man vover nu at have andre Meninger
end den, de „Lærde“ for os foreskrev,
man danner alle mulige Foreninger
og bliver Svend foruden Lærebrev.
Man siger Sandhed her og allevegne
og ligeud til Præster og til Degne,
ja selv Ministre lige op i Øjnene
og vover at bemærke alle Løgnene.

Men Tiden gaar, vi andre maa den følge,
det hjælper ej, vi kan ej staa imod,
den bruser fremad som en mægtig Bølge
og jævner Vejen, hvor det gamle stod;
den gamle Tid den maa, den skal forsvinde,
den ny maa frem, deri maa vi os finde,
og var der meget godt ved gamle Tider,
saa har det ny vel ogsaa gode Sider.

Den Ungdom, som der i de danske Skoler,
med Modersmaalet paa sin egen Grund,
saa fuldt og fast paa egne Kræfter stoler,
den Ungdom mener jeg er kærnesund.
Den skal nok sætte sig i Tiden Mærke
og blive Mænd og Kvinder, som er stærke,
og gøre sig og Folket helt befriet
fra fremmed Vrøvl og fra „Filisteriet“.

Frem i den ny Tid da Mand og Kvinde,
til Arbejd' for hver god og ædel Sag.
De gamle Tidens Mørke maa forsvinde
som Dug for Sol i Folkets „Atter Dag“.
Om Haabets Fane vil vi slutte sammen
i Lyst og Nød i Alvor og i Gammen.
Vi spørger ej om Bonde eller Greve,
men siger: „Hurra! Gamle Danmark leve“.

Af en anden kritisk Vise til Melodien „Sa lunka vi så småning om —“ vil jeg anføre et Par Vers:

Kom, Venner hid ved Glassets Klang,
 hvis Tiden kan Jer synes lang,
 saa synger vi en munter Sang
 om Vejby Sogn en Gang.
 I egne Tanker staar vi højt
 og lever grumme vel fornøjt
 og agter ikke værd en Døjt
 de andres Hurlumhej.
 Vi bryder os ej om Politik,
 men lever efter gammel Skik
 og nyder saa en liflig Drik,
 som aldrig kan slaa Klik.

Vor Præst han er saa lærd en Mand,
 han har en meget fin Forstand,
 han siger nu, vi ikke maa,
 til Fest eller Gilde gaa,
 saa bruger vi saa megen Mønt,
 og saa bliver Offeret saare tyndt,
 og til de unge Pigers Pynt
 kan der ingen Ting forslaa.
 og han har vist ogsaa nogen Ret,
 thi vi gaar til Gilde lovlig tit,
 og naar „Finansen“ den er slet
 bliver Offeret ogsaa let.

Hvad der særlig i en Aarrække samlede Interesse i Vejby Sogn, var Dilettantforestillingerne, og for mit personlige Vedkommende var det en Glansperiode. Jeg var en Slags Direktør og Leder af Komodispillet. At dette blev saa vellykket, skyldes Sammentræf af heldige Omstændigheder. For det første egnede Forsamlingshuset sig særlig godt til Teater; der var rummelig Sceneplads m. v., og saa havde vi faaet en udmærket Dekorationsmaler, som var et helt Geni

til at fremstille de skiftende Tableauer. Men det var særlig Musikken, der var udmærket, og der har vist hverken før eller senere været udført saa god Musik i Vejby som ved Komadiespillet. Dette skyldtes i første Række Lederen Carl Poulsen, men i den Tid havde han faaet samlet en 7 à 8 dygtige Spillemand, der med Alvor og Energi gik til deres Opgave. Han forstod ogsaa at vælge Repertoire til Ouverture og Mellemaktsmusik med Smag og Følelse. Hovedslaget vandt han ved som Ouverture til „Eventyr paa Fodrejsen“ at benytte et Uddrag af Ouverturen til „Elverhøj“, Kuhlaus dejlige Musik, som jo er noget af det bedste, Danmark ejer paa det Omraade, og den fik en efter Forholdene god Udførelse. Jeg erindrer, at Birke-dommer Hammerich sagde til mig, at han kunde ikke tænke sig at være i Vejby den Aften, da han hørte „Elverhøj“s gribende Toner bruse fra Orkesteret.

Dilettanterne stod heller ikke tilbage. Med Alvor og Følelse for Sagen gik de til deres Kald og vilde ikke, at det skulde være Gøgl, men noget Folk kunde tage med sig hjem og tænke over. Repertoiret havde vi valgt udelukkende af anerkendte Forfattere, særlig Hostrup og Erik Bøgh. I Vejby er nemlig spillet „Fastelavnsgildet“, „En Søndag paa Amager“, „Den tredje“, „Slægtningene“, „Soldaterløjer“, „Et enfoldigt Pigebarn“, „Intrigerne“, „En Vilje“, „Under Hammeren“, „Nye Tider“ m. fl. Men hvad der særlig bragte Sejrr, var „Eventyr paa Fodrejsen“ og „Jeppe paa Bjerget“. Det var — foruden Musikken — særlig nuværende Gaardejer i Unnerup Julius Andersens fortrinlige Spil som Skriverhans og Jeppe. Den nu afdøde Sognefoged Hans Madsen i Hemmingstrup var ogsaa god som Jacob Skomager. Jeg erindrer

endnu Akten, hvor Jeppe vaagner i Baronens Seng, hører den sagte Musik og gnikker Øjnene. Da brød en bragende Klapsalve løs fra den tætpakkede Tilskuerplads. Ogsaa i økonomisk Henseende var Forestillingerne vellykkede. Det Aar, vi spillede „Eventyr paa Fodrejsen“, fik vi over 800 Kr. i Nettooverskud, og hvad der i Komediaaarene blev givet i velgørende Øjemed, løb op til adskillige Tusinder.

Vi havde ogsaa den Fornøjelse, at Omegnens Præstefamilier kom for at se „Eventyr paa Fodrejsen“ blive spillet af Dilettanter. Jeg erindrer en Aften, at der var 5 af Omegnens Præster. De tog ind i Prægaarden, hvor Præsten maatte tage imod dem og give dem Aftensmad. Dette morede os, thi Præsten var ellers meget paaholdende. Han havde ellers i den senere Tid været noget blidere stemt mod Bevægelsen i Sognet, og der var heller ingen, der brød sig om ham. Han havde jo nu Kapellan og rejste meget bort. Han havde paa sine ældre Dage giftet sig anden Gang med en Frøken Bille, der var Guvernante og Søster til den bekendte Redaktør og senere Kammerherre Bille, der tilsidst var Amtmand i Holbæk. Hun var en klog og velbegavet Dame, der forstod at mildne Forholdet mellem Pastor Jensen og Sognet. Vi havde sendt Præsten og Frue Fribilletter, som de ogsaa benyttede, og jeg ved, at Fruen sagde til Præsten, da de saa de smukke Dekorationer og Kulisseskitet for aabent Tæppe: Det havde du ikke ventet at se i Vejby Forsamlingshus.

Opførelsen af „Jeppe paa Bjerget“ i Vejby var tillige en Holbergfest, det var nemlig det Aar, da 200 Aars-Festen for Holberg blev fejret i København. Vi havde ogsaa foranstaltet et Tableau, hvor en Flok

unge Piger bekranser Holbergs Buste. Jeg havde skrevet en Slags Prolog, som jeg selv foredrog. Jeg erindrer det væsentligste endnu, som jeg vil anføre:

Den Herre gik paa Gaden
og følte sig saa tryg,
han havde korte Bukser paa
og saa en stor Paryk.

De Fruer var saa sære,
de brugte fremmed Skik,
de sludred om hverandre,
men ej om Politik.

De Piger spandt paa Rokken,
de kærned ikke Smør,
men syntes godt om Mandfolk,
omtrent som de nu gør.

Men Junkeren paa Borgen
var baade stolt og brydsk,
de danske Bønder pryglede han
paa ægte gammel tysk.

Og Jeppe drak i Kroen,
sig selv han havde glemt,
saa fik han Prygl af Nille,
og det var meget slemt.

Men Bedstemo'r i Krogen
fortalte Eventyr,
og derved hun oplived
saa mangen lille Fyr.

Og Holberg om i Verden
gik hen ad ensom Sti,
han saa, hvor Livet brused
og bølged ham forbi.

Det skar ham dybt i Hjertet,
det danske Folk det sov,
og Sangen var forstummet
i Danmarks Bøgeskov,

Han tænkte: Jeg maa give
den dumme, dvaske Trop
et rigtigt Nysepulver,
saa vil de vaagne op.

Saa tog han fat at skrive,
det blev en Lyst at se,
thi hele Folket vaagnede
og gav sig til at le.

Man lo, saa Taaren trilled
ad Kinden klar og rund,
saa Støvet røg fra Lungerne,
og Latteren var sund.

Og saa gik man til Arbejd',
saa let, saa glad i Sind,
thi der kom Lys i Tanken
og Smil i Øjet ind.

Og der blev Sang i Skolen
og paa den grønne Vang
og blandt de danske Dreng,
alt under Leers Klang.

Og Moden fløj til Bloksbjerg,
Parykken ligesaa,
og man fik sorte Hatte
og lange Bukser paa.

Thi det var Holbergs Gerning
iblandt det danske Fok,
det „fremmede“ han fjerned
som Modersmaalets Tolk.

Nu gaar der Dans i Lunden,
der vajer danske Flag,
og vi har Fest for Holberg
i alle Samfundslag.

Og nu kan „Jeppe“ skue,
naar Skoven den er grøn,
bag Fredericia Volde
et Billed af sin Søn.

Det var i Niogfyrrer
som Landsoldat han stod,
sin Faders Skam afvasked
han med sit eget Blod.

Han er ej længer „Jeppe“,
nu kan det gærne hænds,
han vil forandre Navnet,
han er den „danske Jens“.

Hos Piger smaa i Lunden,
og paa den grønne Eng,
der søger han nu Hvile,
ej i Baronens Seng.

Dilettantforestillingerne i Vejby hører til mine kæreste Livserindringer. Jeg blev ogsaa anerkendt af Befolkningen, idet man samlede Penge til et smukt og kostbart Lommeur, som man forærede mig som Tak for Ledelsen af Komodispillet. Uret var mig en kærkommen Gave, og tillige er det en udmærket Tidsmaaler. Det hører til de lyse Mindør, jeg har fra Vejby Sogn.

Jeg maa nu gaa et Stykke tilbage i Tiden, til da jeg i 60erne havde stiftet Bekendtskab med Hostrup. Han havde faaet den Ide, at jeg burde se at blive Rigsdagsmand. Jeg selv havde vel næppe den Gang

Forstand derpaa. Man er jo i Reglen en daarlig Dommer over sig selv. Jeg havde nok gjort Lykke som Festtaler, særlig ved den store Fest i Slotshaven, hvor jeg havde faaet den Opgave at tale om „Danske Digtere“, men dette at holde Festtaler ved Folkemøder o. l. er vidt forskelligt fra at være en dygtig Rigsdagsmand. I Rigsdagen kommer det mere an paa Tænkning end et let oratorisk Foredrag, og mere en Slags lun Forretningsdygtighed. Men jeg hverken duede eller duer til at være Politiker, saa heri saa Hostrup fejl, og det, at jeg blev Rigsdagsmand, blev min Ulykke. Jeg havde imidlertid ogsaa selv faaet Rigsdagsnykker fra den Tid, jeg var hos Kold paa Fyn. Dette at kæmpe for Sandhed og Ret med Tro paa Guds Kærlighed og Folkets Lykke stod jo for mig som et lysende Forbillede. Der havde i Nord-sjælland hidtil ikke været megen politisk Bevægelse, kun i Frederiksværkkredsen havde Jens Nielsen, Petershvile, af og til haft nogen Kamp, og i 1866 under Grundlovskampen vendte Stemningen sig imod ham, da han gik med til Forandringen sammen med I. A. Hansen og for Resten ogsaa C. Berg. Jens Nielsen blev vraget, og Anders Christensen, den nuværende Sparekassedirektør, blev valgt med et temmeligt stort Stemmetal efter den Tids Deltagelse i Valg, saa vidt jeg mindes, var det vist med ca. 500 Stemmer.

Efter Valget i 66 delte Partierne sig paa Rigsdagen i forskellige Smaagrupper, ialt 5. Der var de gamle nationalliberale med Hall, Klein, Bille, Brix osv., og der var den saakaldte Oktoberforening med I. A. Hansen, Søren Kjær, Scavenius og Grev Frijs, den saakaldte Gert Winthers Gruppe, Mellempartiet med Gad, Frederiksen og Nyholm og endelig det nationale

Venstre med Balthasar Christensen, C. Berg, Dinesen, Termansen, Høgsbro, Schiørring, Krabbe m. fl. Denne Gruppe tiltalte mig mest, og det var min Hensigt, hvis jeg kom i Rigsdagen, da at slutte mig hertil.

Fredensborgkredsen vilde blive ledig i 1869, og i Fredensborg havde man allerede udset Artillerikaptajn Bahnson, den senere saa bekendte Minister og Provisorist, til at være Rigsdagsmand, men den Gang var der i Hørsholm en mægtig Mand, en lille Konge, Kammerraad Christensen. Han vilde nu paa ingen Maade have Bahnson, af hvad Grund ved jeg ikke, men Kammerraad Christensen var en Slags Amtsforvalter i Hørsholm, Leder af de stedlige Foreninger, tillige et af Amtsraadets mest dygtige og indflydelsesrige Medlemmer. Gaardejer Hans Jensen, Langerød, var ogsaa i Amtsraadet og tillige en af Hostrups Tilhængere, saa det var disse 3 Mænd, som det skyldtes, at jeg kom i Rigsdagen. Valgkampen var jo den Gang ikke saa omfattende som i vore Dage, dog blev der holdt Møder, hvortil Berg var med til et i Asminderød, Dinesen til et i Niverød. Bahnson var ogsaa med til et Par Møder, men da der ikke var Stemning for ham, trak han sig tilbage. Derimod havde de nordlige Sogne Søborg og Græsted faaet en anden Kandidat, en Lærer Bendixen fra Ordrup ved Ringsted; han var en velbegavet Taler, godt inde i Sagerne og paa mange Punkter mig overlegen, men Resultatet blev, at jeg blev valgt i Fredensborg ved Valget i September 1869.

Valget i 1869 vakte en Del Forbitrelse hos Præster og Proprietærer i Nordsjælland, for Resten ogsaa hos de Hillerød Borgere. Man frygtede for det fremrykkende Bonderegimente. Anders Christensen var

valgt i Frederiksværk i Stedet for Manden fra Petershville, han smagte jo dog af Proprietær. I Hillerød var P. Petersen, Sigerslevvester, valgt, og ham havde de givet Kælenavnet „Blinke-Per“. Men det værste var dog Fredensborg, hvor en Husmandsdræng fra Vejby var bleven valgt, de maatte hellere sende en Ko ind i Rigsdagen, thi denne sagde dog Bøh, medens jeg naturligvis ingen Ting kunde sige. Det var Overlærer Reinhardt, der sagde dette, og jeg stod selv ved Siden og hørte derpaa, men han kendte mig vistnok ikke og ansaa mig for for ubetydelig til overhovedet at vide Besked om Rigsdagsvalg. Købmand Johan H. Bruhn tiltalte mig uden videre med du og blev meget forbitret, da jeg sagde du igen. Han var vant til at sige du til Bønderne og faa De igen. Af Præsterne var Pastor Barfod i Lille Lyngby en af de værste; han sagde mig lige i Øjnene, at jeg ingen anden Dannelse havde end den, der kom fra C. Bergs Bagdel. Min Dannelse var vistnok kun tynd, men jeg havde kun en eneste Gang i mit Liv set Berg og flygtigt hilst paa ham, nemlig ved et Møde i Asminderød Kro, saa Præstens Optræden overfor mig var af den Slags Uforskammetheder, som jeg og flere af mine Rigsdagskolleger den Gang var saa udsatte for. Vi blev ogsaa kaldt Transtøvler, og det kunde der maaske være noget i, thi hjemme i Vejby kendte man den Gang ikke til Brug af Blanksværte, men smeltede selv Tælle, Tran og Kønrog sammen, og dette kaldtes Skosmørelse; det blev brugt saavel til Mænds som Kvinders Fodtøj. Det var almindeligt at have Skomagere i Huset og selv tillægge Læderet, men det var al Tid Smurtlæder. Dette at blive kaldt for Transtøvle havde imidlertid til Følge, at jeg

anskaffede mig et Par Blanklæders Støvler, da jeg var bleven Rigsdagsmand. Men jeg skal indrømme, at den Haan og Ringeagt, som jeg var Genstand for af Præster og Proprietærer, ærgrede mig mere, end jeg egentlig vilde vedgaa. Medens dette var Tilfældet med Overklasserne, saa kom der en Mængde Smaafolk for at søge Raad og Bistand mod formentlige Forurettelser, men for det meste kun formentlige. Det var gerne det rene Vaas, de kom med, og noget, som jeg ikke forstod mig paa. Jeg søgte, saa godt jeg kunde, at snakke mig fra dem og henvise til en Sagfører, men de skulde i Reglen al Tid beværtet med Mad og Drikke. Det var her den gamle Landsbyskik, der gjorde sig gældende, og desuden var de fleste jo gaaet en lang Vej, stundom flere Mil. Men disse Konsultationer var alligevel baade Udgift og Plager.

Jeg kom i Rigsdagen den første Mandag i Oktober 1869 og meldte mig til Gruppen „Det nationale Venstre“. Balthasar Christensen var Formand og Leder, men Berg begyndte straks at tage Teten. Det var i hans store Udviklingsperiode, og han udfoldede en vældig Arbejdskraft. Han var jo ogsaa født til Høvding, vilde gerne, at vi andre skulde underordne os hans Anskuelser; hermed kneb det, der var urolige Hoveder i Gruppen, f. Eks. Lucianus Kofod, og særlig var det galt med Dinesen. Hvad min Ringhed angaar, da var Rigsdagslivet mig noget af en Skuffelse; jeg havde ventet noget mere ideelt over Arbejdet.

Monrad var imidlertid kommen hjem fra Ny Zealand, og denne uroligt higende Aand kunde ikke forholde sig roligt. Han begyndte at holde Foredrag og begyndte med et paa Universitetet. Jeg havde

ikke set Monrad, siden jeg saa ham i Rigsdagen efter Dannevirkes Rømning, og jeg syntes ikke, at han, hvad det ydre angik, havde forandret sig meget siden sidst. Da han besteg Katedret, stod han lidt og saa ud over Forsamlingen, der var saa stille som Mus, og uden at præsentere sig eller sige nogle Indledningsord, slog han ud med Haanden og slyngede saa følgende Sætning ud over Forsamlingen med en forunderlig gribende Varme og Kraft: „Har Du prøvet paa at kæmpe med en Tanke, som vil gribe Dig, og som Du forgæves søger at undfly?“ Han tav saa stille lidt, ligesom for at give Sætningen Tid til at sætte sig hos Tilhørerne, og udviklede saa nærmere, hvor vanskeligt det var at kæmpe mod en saadan Tanke, der stadig omsluttede en med sine Fangarme; det bedste Middel var maaske at ride i en Snestorm med høj Hat. Han udviklede saa nærmere, hvorledes det vilde gaa Amager, hvis det satte sig op imod Sjælland og vilde føre Krig; saaledes vilde det ogsaa gaa Danmark, hvis det vilde føre Krig imod en Stormagt. Jeg tænkte ved mig selv, det skulde Monrad have tænkt i 64. Han kom imidlertid til det Resultat, at vi ikke kunde undvære et Forsvar for at hævde vor Neutralitet. Han holdt flere Foredrag, som han kaldte „politiske Drømmerier“, og hvoraf nogle er trykte. Han søgte som bekendt Præstekaldet i Brøndby og kom senere som Biskop til Lolland-Falster, hvor jeg derefter kom i nærmere Berøring med ham.

Naar jeg undtager en Tale, jeg holdt i Rigsdagen om det kgl. Teater, der fik nogen Opmærksomhed, forholdt jeg mig i Rigsdagen som passiv Iagttager; men saa fik jeg Opfordring af Mænd af den grundtvigske Retning, Hostrup, Rosenberg, Højskoleforstan-

der Grove og Ploug, om at tage en Tur til Sønderjylland og holde Foredrag og Oplæsning for de danske Sønderjyder. Jeg rejste saa derover for egen Regning, men Opholdet derovre kostede mig ikke noget, og det var en af de interessanteste Rejseudflugter, jeg har haft. Jeg besøgte først Termansen, hvorfra jeg tog til Esbjerg og Fanø. Esbjerg Havn var omtrent færdig, Jernbanen derimod ikke. Jeg gik til Fods det meste af Vejen og var inde i en vestjydsk Kro, der hed Endrup Mølle. Her kom en vestjydsk Præst kørende i en gammeldags Vogn med Bueagestol. Præsten blev modtaget med megen Opmærksomhed af Krofolkene, der sagde „æ Præist“ og ikke Hr. Pastor. Præsten var klædt i Vadmel og sagde „a“ om sig selv. Jeg erindrer, at han brugte følgende Udtryk, da han og Værten talte om at brænde Mursten: „A er bang, a har et tørre Klyne nok“. Hvor nu Esbjerg ligger, var den Gang kun et enligt Hus med Espalier op ad Sydvæggen. Jeg spurgte en Dreng om, hvem der boede. „Der bour æ Kammeraa“, var Drengens Svar. Jeg besøgte ogsaa den bekendte Strandby Kro, hvor der var ganske nette Værelser, men Gulvene var bestrøet med skinnende hvidt Strandsand, og Væggene beklædte med firkantede Stykker hollandsk Fajance, der kaldtes „Kahler“. Det hele var rent og net. Der var ogsaa en pæn lille Have ved Kroen. Derfra tog jeg til Fanø og gik igennem Øen til Sønderho. Præsten her hed Jørgen Hilde og var en Præstesøn fra Blidstrup; han havde mange Børn og vistnok smaa økonomiske Forhold. Fra Sønderho tog jeg til Ribe og besaa denne mærkelige By og Domkirken; videre over Toflund og Bevtoft til Flensborg, hvor jeg blev modtaget af Gustav Johannsen.

Jeg holdt saa enten Oplæsning eller Foredrag i de danske Foreninger. I Flensborg hed Foreningen St. Knuds Skyttegilde. Jeg var dernæst i Egnen mellem Haderslev og Christiansfeld, og her var en Gaardmand i Anslet Fjelstrup Sogn, Rasmus Jessen, som særlig vakte min Opmærksomhed. Han havde været Sognefoged i den danske Regerings Tid og var en meget oplyst og begavet Bonde. Her saa og hørte jeg første Gang Bjørnsons dejlige Digte „Mit Følge“, „Jeg kører frem gennem Straalefryd“ og Arvesens „Fremad er Verdens vilde Røst“. I det hele forekom det mig, at de sønderjydske Bønder stod betydelig over dem i Frederiksborg Amt. Skolerne var vist ogsaa bedre. Der var, saavidt jeg kunde skønne, heller ikke det Skel mellem Købstad og Landboere, som saa ofte gør sig gældende i Frederiksborg Amt. Jeg fik en meget god Modtagelse, hvor jeg kom, enten i By eller Land, og hvad de tyske Embedsmænd angik, saa lagde de ikke den ringeste Hindring i Vejen for mig, og Gustav Johannsen sagde ogsaa, at han i Reglen stod sig godt med Tyskerne. Jeg sendte ved en Sammenligning ikke helt blide Tanker hjem til Hillerødanerne og Proprietærerne, der stadig kun viste mig Overlegenhed og Ringeagt.

Jeg kom saa paa min Sønderjyllandstur over til Als, hvor jeg i en By, der hedder Mels, traf paa en Mand, der meget lignede Rasmus Jessen i Anslet. Manden hed Hendrik Eriksen; han havde ogsaa været Sognefoged i den danske Regeringstid og var nu Danskernes Leder i det nordlige Als. Det var her, at Skoleforstander Larsen i Frederiksværk havde været Lærer, saa derved blev vi ligesom lidt bedre kendt. Hendrik Eriksen havde en Del Sønner, hvoraf senere

to er rejste til Amerika, en kom som Dreng til Jylland og blev der og giftede sig en Gaard til.

For nogle Aar siden, da jeg var i Statens Musæum, kom der en Dag en sønderjydsk Forening, og jeg blev ganske forbavset, da en pæn, ung Mand kom og spurgte: Er det ikke Lars Larsen, der har været Rigsdagsmand og en Gang var paa Als og holdt Foredrag? Jo, det var det da. Saa kan De huske Hendrik Eriksen i Mels; jeg er den af hans Sønner, der har Gaarden hjemme, og han der er min Broder, der er Gaardejer ved Vejle, men som har fulgt med os paa denne Udflugt til København.

Jeg blev selvfølgelig meget glad ved Sammentræffet, og vi aftalte, at jeg skulde komme op, hvor de boede, og faa en Samtale om Tidens Spørgsmaal. Vi kom saa bl. a. til at tale om Aanden og Tonen i de forskellige Hære. Den Broder, der havde Fødegaarden paa Als, havde været prøjsisk Soldat i 3 Aar; han klagede ikke over Behandlingen. De prøjsiske Befalingsmænd var dannede Mennesker; der var nok streng Disciplin, men aldrig raa Skældsord, Banden eller Prygl, hvorimod Broderen, der havde været dansk Soldat, fortalte en Del om Tonen i dansk Soldater-tjeneste, som jeg ingen Grund har til at tvivle om Rigtigheden af. Han havde været Forvalter, da han kom ind at være Soldat, og var vel ikke meget vant til at underordne sig. Da han som Rekrut skulde have udleveret Tøj, var der en saakaldt Vaabenmester, en gammel Oversergent, der udleverede Tøjet; han saa paa vedkommende Rekrut for at bedømme hans Størrelse og kylede saa et Sæt Tøj i Favnen paa ham, som han saa havde at nøjes med. Forvalteren fik lige saadan et Sæt Tøj i Favnen, men saa laa der

paa et Bord en Bunke Huer; han tav stille og tog en Hue, men fik i det samme en vældig Lussing af Vaabenmesteren. Det var ganske vist en Fejl af Forvalteren at tage Huen selv, men Broderen sagde, at hvis en prøjsisk Underofficer havde slaaet, vilde han have faaet betydelig Straf. Han fortalte videre, at i Rekruttiden var der en Premierløjtnant, der var særlig slem til at skælde ud og bande, og naar han saa havde skældt, skulde vedkommende Rekrut al Tid sige: „Ja vel, Hr. Premierløjtnant“. Han sagde ofte: „Dit forbandede Bondebæst; det var godt, om Jorde-moderen havde vredet Hovedet af dig, da du blev født!“ Og saa svarede Rekrutten: „Ja vel, Hr. Premierløjtnant!“ Saa spurgte han ogsaa: „Hvad er din Fa'er? Det er vel lige saadan en Kraftidiot som du?“ Og atter Svaret: „Ja vel, Hr. Premierløjtnant!“ Naar han bandede, sagde han al Tid: „Kraft æde og stejle mig!“ Disse Historier, som vist er meget paalidelige, blev jo nærmest kun fortalt for at anstille Sammenligning med der danske og prøjsiske Militæropdragelse.

Efter at have holdt Oplæsning i Mels af Plougs Digte: Skumring, Gry og Morgendrømme var mit Hverv endt, og jeg skal ikke nægte, at jeg følte mig lettet, da jeg begyndte Hjemrejsen. Jeg var jo sluppet godt fra de prøjsiske Myndigheder, og disse havde ikke i nogen Maade lagt mig Hindringer i Vejen. Det samme var ogsaa Tilfældet med Lærer Jensen, Grønholt, der holdt Foredrag Aaret efter, men Gustav Johannsen, med hvem jeg i nogen Tid stod i Brevveksling, fortalte, at Politimesteren i Flensborg havde sagt, at hvis der kom flere Rigsdagsmænd eller Skolelærere fra Danmark, skulde der blive passet bedre paa dem.

Da jeg saa skulde hjem, standsede jeg lidt ved den historiske Dybbøl Mølle, hvorfra haves en herlig Udsigt. Al Ting synes saa lige ved; det blinkende Alssund snor sig i Bugter mod Nord, og der ligger Sønderborg, der røg og flammede, og over hvis Tomter Granaterne hvislede. Broager synes heller ikke langt borte, og Prøjsernes mægtige Mindesmærke paa Arnkilsøre, der ser saa mørkt og truende ud. I bløde Krumninger snor Landevejen sig nedad imod Sønderborg og modsat imod Vest igennem Landsbyerne og Sundeveds Marker. Her paa denne Vej er rundet meget Blod, her har Stormkolonnen rykket frem, og her har Krigen raset i al sin Vildhed. Det var med en underlig Følelse, jeg stod paa dette Sted, men jeg formaaede jo ikke at give mine Tanker Luft, som Drachmann senere gjorde, da han skrev om Dybbølmøllen:

Her staar jeg og vil ikke flytte min Fod
som Vagt paa den vældige Banke.
Granaten skal ikke flytte min Rod,
og Ild ikke kvæle min Tanke.
Min Rod den munder i Danmarks Bund,
min Tanke er den: Der vil komme en Stund,
hvor Hjerter i Enhed skal banke
omkap med det Hjerte af Egerod,
som Mølleren sætte i Vingen lod.

Jeg aflagde endnu en Gang Visit paa Flensborg Kirkegaard, hvor Kriegergravene var smykkede med røde og hvide Blomster. Jeg havde straks sendt en Buket hjem til min Hustru, som hun gemte i flere Aar. Jeg dvælede ved Schleppegrells Grav og mindedes Verset:

Paa Flensborg Kirkegaard, min Dreng,
dér hviler han den Dag i Dag,
dér fik han redt den sidste Seng
og svøbtes i det danske Flag,
dér trak han paa den sidste Vagt,
den holder han trods prøjsisk Vold,
thi Løven fik de ødelagt,
men ej hans Æres blanke Skjold.

Det sidste Holdepunkt, jeg gjorde i Sønderjylland, var paa Skamlingsbanken. Herfra er Udsigten endnu mere storslaet, og Rundskuet videre end paa Dybbølbanken. Her ligger „Det skønne Land med Dal og Bakker fagre“ rigtig udbredt, og da jeg vendte mig om og rejste, randt der Taarer ned ad Kinderne.

Paa Hjemrejsen fra Sønderjylland besøgte jeg Zakarias Nielsen; han var flyttet til Herstedvester, men befandt sig ikke vel der. Det var en underlig træg og bagstræven Befolkning, der ikke forstod hans Skole, uden Prygl og Lektier. De havde endogsaa klaget over ham til Provsten, hvor de dog ikke havde faaet Medhold. Den behagelige Omgangskreds, han havde haft med Kulsvierne i Helsingegnen, savnede han. Han stiftede imidlertid her Bekendtskab med Digteren Kaalund og inviterede af og til nogle af Rigsdagsmændene ud til sig til tarvelige, men meget hyggelige Aftenselskaber, hvor jeg ogsaa kom med, og hvor jeg ogsaa stiftede Bekendtskab med Kaalund.

I Rigsdagslivet udfoldede C. Berg nu en vældig Kraft, som strakte sig over hele Landet. Han var jo en Høvdingetype og blev snart den store Fører. I Frederiksborg Amt mødte han imidlertid Modstand, til Tider meget stærk Modstand. I Esromegnen blev sat en Adresse i Gang mod ham, der udtalte Lovord

og Ros til en Modstander i Koldingekredsen, men ellers var det Præsterne, Proprietæerne og de Hillerød Borgere, der rasede imod ham. Han skulde have sagt, at Hillerød og Omegn var en af „de døde Pletter“ i Landet, ikke alene i politisk Henseende, men i almindelig Aandsudvikling. Det var atter Pastor Barfod i Lille Lyngby, der særlig var paa Færde. Jeg har senere tænkt, at det dog er underligt, hvor den Politik kan gøre Folk forbitrede; thi Pastor Barfod var som Præst godt lidt i sin Menighed og af Karakter en grundhæderlig Mand, der bevidst ikke vilde gøre noget Menneske Uret, men i Politik blev han rasende. Jeg erindrer en Gang ved et Møde, hvor han til Slut bad til Vorherre for at befri Danmark for „Hr. Satanas Majestæt Røverkongen i Berlin“ og ligeledes for „den vestjydske Danton i Træskostøvler, Christen Berg“.

Dette Udtryk havde imidlertid Barfod ikke selv opfundet, det havde staaet i „Fædrelandet“ og var vistnok opfundet af Ploug. Barfod medtog imidlertid ogsaa de fynske Friskolelærere og anede vist ikke, at en af disses Hovedmænd skulde blive Konsejlspræsident, eller at en Søn af den smædede C. Berg skulde blive Minister. Der fortaltes, at da Frederiksborg Amts Avis var begyndt at udkomme, var der tilfældigt kommet et Numer ind paa hans Værelse. Da han saa det, kaldte han paa Pigen og bad hende bringe sig en Ildtang; han vilde nemlig ikke røre med Fingrene ved det Blad, som han betragtede som en Giftslange, der selvfølgelig skulde brændes. Den forhadte Berg tog imidlertid selv Bolig i Hillerød og blev oven i Købet valgt ind i Byraadet. Man mærkede her dog snart, at ogsaa her var Berg en betydelig

Kraft. Jeg kom af og til paa Amtsavisens Kontor og skrev et og andet til Bladet, men herfor maatte jeg døje en Del Spydigheder af adskillige Hillerød-anere. De politiske Brydninger i Frederiksborg Amt tilspidsedes imidlertid mer og mer, særlig da Provisorierne begyndte at udkomme. Der var en Gang et stormende Møde i Birkerød. Venstre havde indbudt til Mødet, og tre af Venstres bedste Talere var sendt i Ilden. Det var Jens Busk, Harald Holm og Rasmus Clausen. Højre mødte ikke med Talere, men havde foranstaltet en Slags Pibekonzert. Der var nemlig en af Proprietærene, som havde lejet en Flok Dagdrivere og givet dem 1 Kr. hver til at drikke op, men saa skulde de kukke og mjave eller gø og gøre alt det Spektakel, de kunde under Mødet, hvad de da ogsaa gjorde. Tæt ved Talerstolen havde imidlertid en Flok solide Venstremænd med brede Rygge, deriblandt Peder Jensen, Langstrup, slaet en Gordon, saa Spektakelmagerne ikke kunde komme lige til Talerstolen, men omkring i Salen kukkede og mjavede og gøede de efter bedste Evne. De brugte ogsaa Ukvemsord, og jeg erindrer, at de til Jens Busk sagde: „Du, din Hosejyde, du har s'gu aldrig været Soldat“. Men Jens Busk kunde svare: „A har været Dragon!“ Der skete iøvrigt ingen Haandgribeligheder.

Senere var der et meget større Rabaldermøde i Hillerød, hvortil Højre havde indbudt. Dets stormende Forløb vil endnu mange huske. At Mødet ikke her blev saa galt som i Jyderup eller Brønderslev skyldes for en Del den rolige Optræden, som Politimesteren, Kammerherre Scholten, udviste, men der var Sprængstof i Luften. Provisorieaarene var i flere Henseender en Ulykkestid for Danmark.

I den fransk-tyske Krig var vi lige paa Nippet til at blive indviklede. Havde Franskmændene straks vundet et Slag, havde vi været med. Jeg erindrer, at C. V. Rimestad en Aften i Tivoli publicerede Krigserklæringen, og et bølgende Menneskehav forlangte straks at gaa mod Tyskerne. Bladene, særlig „Dagbladet“, indeholdt ophidsende Artikler, men her holdt de mere besindige som gamle Grev Frijs m. fl. igen, vistnok ogsaa Kongen. Jeg var i denne Tid en Gang hos Kammerraad Christensen i Hørsholm, og han viste mig et Brev fra Blixen-Finecke, Kongens Svoger, der paa det indstændigste formanede Christensen til at gøre, hvad han kunde, for at forhindre Krigen, thi de militære Forhold i Frankrig var saa raadne, at en Sejr over Tyskerne var utænkelig. Baron Blixen var den Gang i Paris, men hos os ventede de fleste vistnok Hævn over Tyskerne. Tingene tog imidlertid en anden Vending.

I Rigsdagen var man begyndt at spejde efter noget, man kaldte „det røde Spøgelse“. Det var særlig Greverne i Landstinget, der var opmærksomme. Der var udkommet noget, der kaldtes „Socialistiske Blade i tvangfri Hefter“ og var Uddrag af tyske Socialisters Skrifter, Lasalle og Karl Marx, vistnok oversat af den senere saa kendte Louis Pio. En skøn Dag laa der ogsaa paa Rigsdagens Bord i „Nyt dansk Maanedsskrift“ et radikalt Digt „Engelske Socialister“; det var anonymt, men gamle Casse, der kom til Stede sagde: „Jeg kan sige d'Hrr., hvem Forfatteren er, det er en lang Lømmel, der hedder Drachmann. Han bilder sig ind at være Maler og er vred over ikke at være tilkendt den Neuhaus'ske Præmie; han er saa taget til England og har herfra skrevet det anonyme Digt,

men vær vis paa, at han bliver en Stilist af Rang“.

Det forudsagdes allerede den Gang: Noget efter udkom saa „Med Kul og Kridt“ og saa „Dæmpede Melodier“. Disse sidste slugte jeg og lærte dem i en Fart udenad og kan dem for Resten endnu. Jeg traf saa en Gang senere sammen med Drachmann, det var i Esrom Kro. Der var et forberedende Møde om Anlæg af Gribskovbanen, og der var en Del af Omegnens Mænd, Gaardmænd og Skovridere o. fl. samlede. Jeg var jo Stedets Rigsdagsmand og var selvfølgelig ogsaa med og blev præsenteret for Drachmann. Han laa i Hornbæk og havde der skrevet sine ypperlige Historier „Paa Sømands Tro og Love“. Han var god Bekendt med en Familie paa Esrom-egnen og var fulgt med den til Jernbanemøde i Esrom. Da han senere tog til Tisvilde, var han inde hos mig i Vejby og havde lagt sit Kort; jeg var nemlig ikke hjemme.

Der var i den Tid en Del Kunstnere i Tisvilde, en saakaldt Kunstnerkoloni, deriblandt Benjamin Petersen og Frue, den senere Direktør for Aarhus Teater. De kom af og til til Vejby og havde en Gang inviteret mig og min Hustru til Aftensbord sammen med Kunstnerkolonien, hvor Drachmann ogsaa var. Han var den Gang meget patriotisk stemt; han havde skrevet om Flaaden og citerede et af Versene:

Thi sang end vore Svaner den sidste Svanesang,
og toner nu fra Reden kun Smedehamres Klang,
og hviler nu paa Smedeskuldre Danmarks Frihedssag,
saa peger Flaget agterud, og der staar Æren bag.

Han rettede saa et temmelig ubeføjet Angreb paa Hørup, sin egen Fætter, som skulde have kaldt Flaget

„en Klud“. Dette vidste jeg var usandt, ligesom andre med Urette havde paaduttet Berg, at han kaldte Kongen for „Forvalter og Skriver“. Jeg fordristede mig til at forsvare Hørup, men blev temmelig overlegent behandlet af Drachmann, som for Resten hverken var Taler eller Debattør, skønt han skrev saa udmærket. Det er den eneste Gang, jeg har talt med Drachmann; men jeg har publiceret hans Digte mange Steder. Han var for Resten ikke længe i Tisvilde, men rejste saa udenlands, og i den sidste Tid opholdt han sig jo mest paa Skagen.

I Hovedstaden var imidlertid kommet en ny literær Bevægelse. De saakaldte „Gennembruds-Mænd“ havde begyndt at røre sig. Georg Brandes holdt en Række ejendommelige og originale Foredrag, der sprudlede af ætsende Vid og slog voldsomt an i akademiske Kredse. De brød Stavep over den gammeldags Romantik og kaldte flere Forfattere frem i Kampen, deriblandt Drachmann og Schandorph. Fra den gamle Side var især Ploug og Kaalund i Ilden. Der blev ført en helt literær Pennefejde paa Vers. Jeg erindrer endnu en Del af Versene, Kaalund skrev til Drachmann:

^ Du kan ej være Alvorsmand paa sligt,
nej, du har Ret, thi i dit Liv, dit Digt
er Alvor netop det, man dybest savned;
har med Ideen først man kørt i Ring,
omskiftet Tro, gjort dine sære Sving,
man ej som Alvorsmand paa en Gang havned.

Ploug skrev i et Vers:

Sandhed det er, at jeg ældet
staar midt i en Ungskov af Krat,
men indtil min Stamme er fældet
at løves maa være tilladt.

Maaske vil det længe nok sandes,
at Alderdom tynger dig selv,
som kun til Foryngelsens Elv
har Eau de Brandes.

Schandorph skrev for Resten saa nydeligt om Kaalund:

Jeg siger til de unge: Denne Mand
er blandt de bedste gamle i vort Land,
højt er hans Sind, hans Tanke adelsbaaren,
og hvis til Kamp mod ham I føle Lyst,
da skal I klæde jer til Ridderdyst,
jert Hoved blotte, hilse ham med Kaarden.

Videre skrev Schandorph efter anerkendende Vers om Øhlenschläger, Heiberg, Grundtvig og Chr. Winther:

- Ak, hvad vi vil er kun, at Tanken fri
maa røre sig, at intet Tyranni
omspænder den med Inkquisitionstydning,
at Folkets Ledere med Riddersind,
imens de skifter lige Sol og Vind,
maa give aaben Plads for Aandens Brydning.

Den literære Strid satte Sindene i Bevægelse ogsaa i Rigsdagen. Jeg erindrer, at i denne Tid var nogle Rigsdagsmænd indbudt til Zakarias Nielsen i Herstedvester til hans smaa og hyggelige Aftenselskaber. Der var Termansen, Clausager og Lucianus Kofod og mig, saa Kaalund fra Vridsløse og en Herre til, hvis Navn jeg ikke erindrer. Der blev ført en livlig Diskussion om de literære Brydninger, uden at denne udartede til Bitterhed fra nogen af Siderne. Da vi om Aftenen gik henad Vejen til Glostrup Station, var Kaalund med, og Diskussionen fortsattes.

Noget efter modtog jeg og vistnok ogsaa de tre andre Rigsdagsmænd en lille Bog fra Kaalund, inde-

holdende et stemningsfuldt Digt, set med den gamle Skoles Øjne, han kaldte det „brændende Spørgsmaal“. Det begyndte: „Lakker det mod Nedgang, stander det paa Held“. Digtet er for langt til at anføres her; jeg vil nøjes med et Par Vers:

.. Min Doktor har sagt, vi er fattige paa Blod,
med Jernpiller skal det erstattes.
Jeg tror nu, vor Sygdom har en dybere Rod,
skal jeg sige, hvad jeg tror, der os fattes.
Har du siddet hos en syg, der med Dødskampen stred,
har Du prøvet paa at trøste, hvor man Hænderne vred,
set et Ansigt i Lidelsen forklaret,
da forstaar du mig og gætter vel Svaret.

Det er Troen, der savnes i Daad som i Liv,
men Savnet det minder, det maner,
det lyder som Sus gennem visnede Siv,
som Skriget af døende Svaner.
Men Stjernerne deroppe de lyse nu som før,
og ser jeg dem straale, faar jeg atter Humør
og tænker: Maaske er Idealerne
kun flygtet for en Tidsfrist som Svalerne.

I Rigsdagen havde jeg stiftet Bekendtskab med Professor Frederiksen. Han havde besøgt mig i Vejby, og han inviterede mig med til Møder paa Lolland. Vi kom til Nykøbing temmelig sent, blev saa paa Hotellet til om Morgenen og gik saa over i Bispegaarden, hvor Monrad stod i Stalden i Slaabrok og Tøfler og striglede sin Hest, for Resten en Hoppe, der hed Gerda; det skulde være en ualmindelig rask Løber, og Monrad var selv Kusk, naar han i sin Enspændervogn kørte ud i Embedsforretning eller andre Ture.

Da Monrad saa Svigersønnen, sagde han: „God

Morgen, Niels Christian“. Jeg blev saa præsenteret for Biskoppen, og vi kom ind til Frokostbord, hvor jeg havde Fornøjelsen af at blive vejjet og maalt af Hs. Højærværdighed, men om jeg blev fundet for let, ved jeg jo ikke.

Monrad var meget oprømt og fortalte adskillige gemytlige Historier om de lollandske Præster og Skolelærere, som han kom til uanmeldt, og det morede ham at gøre dem befippede. Blandt andet stod der ved hans Skrivebord et temmelig tykt Stykke Spanskrør, hvorom han fortalte følgende Historie: En Dag tog han uanmeldt ud til en Skole, og paa Katedret saa han saa det tykke Spanskrør og siger saa til Læreren: „Gud, kære Olsen, de bruger da ikke det der til at slaa Børnene med?“. „Nej, Deres Højærværdighed, vi bruger det kun til at vise paa den sorte Tavle og Landkortet med“. „Naa, ja det er godt“. Det morede nu Monrad selv at tale med Børnene, og mens han havde en Dreng hos sig paa Katedret, spørger han Drengen: „Har du faaet noget af denne her?“ „Ja“, sagde Drengen saa ganske sagte. Men saa spørger Monrad ud i Flokken: „Har I ogsaa faaet af denne her?“ „Ja—a!“ raabte saa hele Flokken i Kor. Læreren blev flad og befippet, men Monrad sagde ikke noget videre. Da han skulde køre, og Læreren fulgte ham bukkende til Vogns, sagde han kun: „Det er vist bedst, jeg faar Spanskrørsstokken med“. Og Læreren maatte saa hente den og bringe den i Vognen. Monrad mente, at Hr. Olsen nok vilde vogte sig for at have Stok ved Katedret, naar han næste Gang kom i Skolen.

Ogsaa i Præstegaardene var særlig Fruerne ængstelige for at se Monrad med sin Enspænder svinge

ind i Gaarden om Søndagen. Han gik saa gerne i Kirke, og bagefter skulde han jo saa til Kaffeboardet, hvor hans Ironi og Satire stundom var bidende nok.

Monrad vilde jo igen ind i Politik, og han talte ogsaa derom ved denne Lejlighed. Han var jo fuldt ud Parlamentariker og ansaa den almindelige Valgret for det bedste Grundlag. Det var en Overtro, at Bønder ikke kunde være Ministre, og han nævnte Rasmus Clausen, der den Gang var begyndt at komme frem, som et brugeligt Ministeremne. Selv drømte han vistnok om at blive et Enhedsmærke for Demokratiet, hvad han imidlertid aldrig naede. Det var derimod en af de af de nationalliberale saa forhadte vestjydske „Degne“, der blev det. Det blev I. C. Christensen, der i saa Henseende blev Danmarks mægtigste Mand. Monrad talte ogsaa om den nyere Tids Bevægelser, Georg Brandes og Socialismen, men han tiltroede ingen af disse Retninger varig Betydning. Hvad det religiøse angik, erindrer jeg, at han sagde omtrent følgende: „De kan tro, Lars Larsen, at jeg har ogsaa haft mine Anfægtelser, men jeg er Gudskelov kommet tilbage til Grundtvigs Salmevers: „Stol du kun paa dit Fadervor“, og han citerede dette med en Inderlighed, som jeg aldrig glemmer.

Monrad stillede sig saa i Helsingør, hvor han holdt en glimrende Valgtale. Jeg var med ved denne Lejlighed og holdt en Anbefalingstale for ham fra Valgtribunen. Dette var vist næppe ganske lovligt, og der blev siden ved Valgbrevenes Prøvelse gjort Bemærkning derom i Rigsdagen. Jeg syntes imidlertid selv, jeg var heldig, og jeg havde den Fornøjelse, at Bille nogle Dage efter i Rigsdagen viste mig et Referat af min Tale i det engelske Blad „Times“, saa jeg

har ogsaa haft mine lyse Øjeblikke. Monrad blev ikke valgt i Helsingør, heller ikke i Roskilde; han blev imidlertid ved og kom endelig ind i Rigsdagen for Middelfart, men en Førerstilling naaede han ikke mere. Han var vistnok en af de betydeligste Personligheder, Danmark har fostret i forrige Aarhundrede, men han var en underlig sammensat Natur; der var paa en Gang noget spørgende, tvivlende og drømmende i hele hans Væsen, som ikke indgød Tillid. Jeg synes, hans Billede paa Frederiksborg Slot udtrykker dette, og Kunstneren har heri vistnok truffet rigtig. Desværre vil 64 jo staa som en Slagskygge over Monrads Historie . . .

Det var en hel Begivenhed i Rigsdagen, da den nuværende Konsejlspræsident Klaus Berntsen var valgt paa Fyn. Foruden ham var der to unge Mænd, Anders Tange og Hans Madsen. Disse tre fynske Frihedshelte var der gaaet et vist Ry af. Det blev sagt, at de kunde præstere et helt Brus af Veltalenhed, men radikale var de jo. Gamle Cornelius Pedersen sagde om Klaus Berntsen, som han kendte meget nøje, at han var en smuk Mand, godt begavet, men gloende rød. Han var jo en af den fynske Friskolebevægelses Hovedmænd.

Gæstgivergaarden „Sjælland“ paa Vestergade var den Gang en Slags lille Rigsdagskaserne, ligesom senere saavel „Tre Hjorte“ som Højskolehjemmet ved Nørrevold har været. Det var væsentlig Mænd af den grundtvigske Gruppe, der boede der. C. Hostrup kom der, undertiden ligeledes Zakarias Nielsen, Mads Hansen, Peder R. Møller og flere. Man ventede paa „Sjælland“ de 3 fynske Frihedsmænd og vidste, hvad Tog de kom med, og saa nøje efter i Vinduerne,

naar de viste sig. Jeg erindrer, at Søren Kjær, der ellers boede i Gl. Aalsgaard, ogsaa var mødt for at se med. Jeg erindrer, at han sagde omtrent følgende: Berntsen ser nok ud som en Viking med langt Haar og Skæg, med lodden Skindpels og store Støvler, maaske en Knippel i Haanden til at slaa løs paa Statsskolelærerne med. — Det viste sig, at Berntsen var en meget smuk Mand og en overordentlig elskværdig og behagelig Kollega, ligesom det jo ogsaa viste sig, at han ikke var mere radikal end andre Venstremænd.

Begivenheder i mit Rigsdagsliv var nogle Sammenkomster, hvor Bjørnstjerne Bjørnson var tilstede, og denne mægtige Personlighed var selvfølgelig det Centrum, hvormod Interessen drejede sig. Der var jo en forunderlig Kraft i hans Taler, som virkede betagende, hvad enten de, som i hans første Digterperiode, svulmede af Kirkebegejstring eller senere, da han skrev „Over Evne“ og „Paa Guds Veje“, men det var særlig Omslaget hos Bjørnson, der i mange Kredse vakte baade Forbavselse og Forbitrelse. Jeg erindrer særlig en Sammenkomst efter Bjørnsons bekendte Udenlandsrejse, hvor han blev skarpt angrebet af nogle Grundtvigianere, deriblandt Bojsen. Debatten blev meget varm. Bjørnsons dejlige Digt: „Jeg kører frem gennem Straalefryd“ blev pointeret meget stærkt, men Bjørnson vedgik sit Omslag og Frafald fra Kirken og sin Betragtning af Præsterne. Jeg erindrer ordret en Sætning, som han med stor Kraft udslyngede i Forsamlingen: „Var der ingen anden Sandhed end den, de Karle forkynder, stod det daarligt til med Folk og Land“. Saa fulgte en længere Udvikling, hvori han kritiserede, at man skulde tro paa

Beretningerne om Syndefaldet, Saras 80 Aar, Jonas i Hvalfiskens Bug osv. Grundtvigianerne blev ham ikke Svar skyldig. Men her stod jo Tro mod Tro, og Dogmetroen lader sig ikke saadan uden videre afdisputere. Skønt Debatten blev afholdt indenfor Sømmelighedens Grænser og var interessant, er det dog en egen Sag med Tro. Det er en personlig Opfattelse, hvorom der ikke kan disputeres. Men Sammenkomsten med Bjørnson hører til de Livserindringer, jeg ikke glemmer.

En anden Hovedbetragtning, som Bjørnson fremkom med, var Forholdet til Tyskland. Vi skulde „forandre Signalerne“, og her var det atter Grundtvigianerne, særlig Hostrup, der kæmpede mod ham. Hostrup havde i en fortvivlet Stemning skrevet et langt Digt, hvis Begyndelse lød laaledes:

Hører du det, lille Danmark,
han dig byder Fred og Venskab,
han, den stærke Ravn, der suged
Hælvten af dit Hjerteblod.
Naar han faar, hvad han har ranet,
naar du villig det ham under,
vorder han Dig huld og god.

Længere hen i Digtet hedder det:

Krig, ja Krig, og nu for Alvor,
det er ikke Tid at lege,
dyrt er nu ethvert Sekund.
Intet Fællesskab med Fjenden!
Hører det, I folkebaarne!
Dansk og tysk, hvor før de fulgtes,
skilles nu som godt og ondt.

En anden Forfatter havde skrevet:

For din Lunge, for din Tunge,
tysk er Edder og Forgift.

Bjørnson misbilligede i høj Grad Raseriet mod Tyskerne. Det var et af Verdens største Kulturfolk, der havde rejst sig i hele sin Vælde; det var Danskernes Mangel paa Forstaaelse af Tiden, der havde fremkaldt Krig med Tyskland, og særlig de danske Embedsmænds Misgreb i Hertugdømmerne. Vi maatte efter Bjørnsons Mening forandre Signaler og føre en fredelig Tilværelse med Tyskerne, hvis vi overhovedet vilde vente at bestaa som selvstændigt Folk. Bjørnson havde en Del Ret, men den Gang gjorde det ondt, og at begejstrede Fædrelandsvenner blev forbitrede paa Bjørnson er forstaaeligt. Tiden, der lægger saa mange Saar, lægger ogsaa dette. Dog naaede Bjørnson efter Omslaget ikke mere den Sympati i Danmark, som han havde haft i sin første Opgangsperiode.

Der var ogsaa adskillige kvindelige Personligheder, som jeg mindes fra min Rigsdagstid, saaledes Fru Grove paa Marielyst Højskole. Hun var en meget begavet Dame, fuldtud jævnbyrdig med Fru Hostrup. Hun læste udmærket op, særlig Holberg, ogsaa Goethe og Shakespeare, og havde stor Indflydelse paa hele Højskolens aandelige Præg. Der kom af og til Rigsdagsmænd ud til Møder o. lign., og det var al Tid en Nydelse at høre Fruen læse Digtterværker. Lars Dinesen havde været hendes Elev, og hun var ikke saa lidt stolt af ham.

En anden betydelig Kvinde, jeg vil nævne, var Orla Lehmanns eneste Datter Margrethe; hun var gift med Godtfred Rode, og de havde en Slags Folkehøjskole i den smukke Ejendom Skovgaard, som nu ejes af Forlagsboghandler Hegel, og hvor saa mange betydelige Mænd, Forfattere o. fl. har været

i Besøg. Jeg var sammen med flere Rigsdagsmænd derude en Gang. Der var den smukkeste Spisesal, jeg har set, og saa var der ophængt en betydelig Samling af de bedste Malerier, dansk Kunst ejer. Men Perlen i det hele var dog Margrethe Lehmann, naar hun præsiderede for Bordenden i den store Spisesal. Hun spiste sammen med Eleverne, og vi Rigsdagsmænd var med til Bords. Hun er henrivende dejlig, sagde en, hun ligner en Pipfugl, sagde en anden. Men alle var enige om, at hun var en ualmindelig aandrig og begavet Dame. Hendes to Sønner, Ove og Helge, var den Gang smaa Drengene i Bluse med en blank Rem om Livet. De er nu begge voksne Mænd, og Ove er i Rigsdagen, men hvor de dog ligner deres Bedstefader, Orla Lehmann, baade i Sind og Skind og bærer Slægten Lehmanns tydelige Racepræg.

Forfatterinden Amalie Skram hører ogsaa til de betydelige, kvindelige Aander, jeg fra min Rigsdagstid mindes med Interesse. Hun og hendes Mand, Erik Skram, der var ansat i Rigsdagens Bureau, boede i et Pensionat i Store Kongensgade, hvor der af og til kom Rigsdagsmænd og spiste til Middag, hvor ogsaa Fru Skram glimrede ved sin Aandrigthed. Jeg erindrer, at hun og Landstingsmand Thomas Nielsen tog adskillige Debatter. Deres Livsopfattelse var meget forskellig. Jeg erindrer, at da hun havde skrevet Bogen „Afkom“, vovede Thomas sig i Kamp med hende. Der var noget udpræget „Vi er norske, vi“, noget bjørnsonsk over hende, men en betydelig Personlighed var hun nu. I økonomisk Henseende var det vist den Gang smaat nok, senere bliver der vist tjent Formuer paa hendes Bøger. — Men Tiderne skifter.

— En Ulykke kommer sjælden ene, siger Ordspøget, og Monrad sagde en Gang, at Ulykken havde været Danmarks Staldbroder lige siden det stockholmske Blodbad. Efter 64 kom Grundlovsforandringen i 66, senere kom Provisorierne, og at disse var en Ulykke for Landet, er dog vist nu alle enige om, og at det atter her var Mangel paa Fremsyn og Forstaaelse af Tiden, er vistnok ogsaa rigtigt. Ligesom Danmark i 64 bar sig uklogt ad overfor Tyskland, saaledes bar Venstre efter min Mening sig uklogt ad i, hvad jeg vil kalde den Estrupske Periode. Man undervurderede de Kræfter, denne Perodes Mænd besad. Der var de fine Jurister Nellesmann og Goos, den ganske dygtige Kammerherre Scavenius og den hensynsløse General Bahnson, støttet af Magtmidler. Med al Agtelse for Venstres Mænd og deres gode Hensigter stod det dem ikke klart, at Retsbegrebet kun kan blive gældende Ret, naar det støttes af Magt, ellers havde de ikke taget Provisoriet paa Kronborg Amtsstue og de saakaldte Stiftsmidler paa Finansloven. Jeg erindrer saa godt Forhandlingerne i Venstres Privatmøder fra den Tid, og der lød ogsaa i Partiet advarende Røster. Idealist, som C. Berg var, sagde han, at der ikke fandtes 7 Mænd i Danmark, der turde vove at udstede en provisorisk Finanslov paa et saa ubetydeligt Grundlag som Stiftsmidlerne og Kronborg Amtsstue, da alle retslærde og fremragende Politikere ansaa og maatte anse provisoriske Finanslove for at være ulovlige. Men der var kommet en ny Lovfortolker i Professor Matzen, han passede i Estrups Betragtning; og det utrolige skete: vi fik Provisoriet. Reaktionen rejste for Alvor Hovedet. Monrad var meget utilfreds med Situationen, og da

jeg ytrede Frygt for fortsatte Provisorier, sagde han, at han ikke troede, at Kongen vedblivende vilde sætte Navn til fortsatte Provisorier. Dette skete imidlertid, og nu kom en Ulykkesperiode, hvor meget ondt kom op i Befolkningen. En uhyggelig Fremtoning var økonomisk Krig og Gendarmerne, og her havde man det Særsyn, at mange, som ellers ikke paa nogen Maade vilde gøre noget Menneske Uret, ikke betænkte sig paa at slaa en politisk Modstander ned, og dette fik jeg at føle. Men man tænkte tillige paa at styrte C. Berg økonomisk; han havde jo lige begyndt at udgive Blade og var maaske økonomisk haardt nok spændt for, men man naæde ikke her sin Hensigt. Derimod jublede man mellem Højre i Hillerød, da C. Berg efter Holstebroaffæren blev dømt og maatte i Fængsel.

Hvad min egen Ringhed angaar, da var jeg i de politiske Kampaar ogsaa Genstand for en Del Forfølgelse, men ganske vist, jeg begik adskillige Dumheder. I Frederiksværkkredsen blev en voldsom Valgkamp. Højre havde opstillet Prokurator Holch i Helsingør og var sikre paa Sejren. Venstre stod raadvild; der var ingen, som havde Lyst til at vove sig imod Holch eller være Dumpekandidat. Da fik man Ole Larsen fra Rørbæk til at stille sig. Ole Larsen var en retsindig, veltænkende og billigtænkende Mand, men egentlig Taler var han ikke og fyldte ikke ud paa en Valgtribune. Hverken han selv eller vi andre troede, at han blev valgt, men jeg paatog mig at være ordførende Stiller for Ole Larsen, og det vidunderlige skete: Ole Larsen blev valgt. Dette vakte et helt Raseri mod mig personlig; jeg var Syndebukken, der var Skyld i den store „Ulykke“, at Ole Larsen

var bleven valgt. Det sagdes, at Holch tog sig Nederlaget meget nær, men tænkte „mere Lykke næste Gang“. Han fik organiseret en Vælgerforening, og her var han ubesindig nok til i en oprømt Stemning at sige om en af de ledende Mænd i Foreningen: „Han er s'gu et stort Fæ, men han er god nok til at fange de andre Fæ med“. Dette var jeg ufornuftig nok til at benytte, og det skaffede mig en Injurieproces paa Halsen, som jeg vandt eklatant, men først ved Højesteret. Den kostede mig imidlertid ca. 1000 Kr. Octavius Hansen fik 500 Kr., og dette var hans almindelige Salær for en vunden Sag ved Højesteret.

Bagefter kan jeg nu erkende, at det ikke var rigtigt at benytte en uforsigtig Ytring af Hr. Holch, som forøvrigt vistnok udtrykte hans Hjertens Mening. Men jeg blev slaaet til Jorden for ikke at rejse mig mere. Den politiske Storm red jeg af, men nu kom en Periode for de Gaardmænd, der, som man siger, sad haardt i det. Der var i Vejby Sogn 7 Gaardmænd, der i Løbet af 2 Aar maatte gaa fra Gaardene, fattige til Betlerstaven. Nogle af dem er døde under usle Forhold, en tog Plads som Svinepasser paa Unnerup Mølle, en anden blev Træarbejder paa Annissegaard, en ligestillet fra Nabosognet tog Livet af sig. Det er i det hele skrækkelige Forhold, fattige Bønder maa friste, naar de tvungne maa forlade den hjemlige Arne; de er mere uheldige stillede end en falleret Købmand, der i Reglen finder en Plads at være i.

Jeg maatte ogsaa forlade Hjemmet, og det gjaldt om at tjene det daglige Brød. Min første Tanke var Tisvilde Skov. Forstraad Bang var mig venligsindet,

men Skovfoged Jacobsen, der senere kom fra Embedet paa Grund af Misligheder, vilde ikke antage mig. — Rasmus Kristensen i Ramløse gav mig et vistnok velment Raad at faa en Kreaturpasser-Plads hos en eller anden skikkelig Gaardmand. Jeg henvendte mig til Lars Larsen, Ludshøj, og Anders Hansen, Kagerup, men begge Steder fik jeg Afslag. Anders Hansen havde en Farbroder, der passede det, jeg kunde bruges til, og Lars Larsen havde ogsaa en ældre Mand, han ikke kunde sfskedige.

Jeg tog da den fortvivlede Beslutning at gaa til Direktør Abrahams i København. Jeg fik ogsaa Ansættelse ved Folketeatret med en Gage af 66 Øre pr. Aften. Nogen Tid efter naaede jeg ved Hans Jørgensen fra Halds Hjælp at komme i „Statens Musæum for Kunst“ som Opsynsmand med en aarlig Gage af 480 Kr., der i de sidste Aar steg til 600 Kr.

Her tilbragte jeg 12 lange Aar, de tungeste i mit Liv. Jeg blev behandlet meget overlegent og med Ringeagt, særlig af Kustoden, og det var i det hele et Slaveliv. Jeg fik rigtig at føle Sandheden i det gamle Vers:

De alle dig kender, saa længe du har,
saa længe du giver, saa gerne de ta'r,
men har du ej mere, og Pungen er slap,
de vender dig Ryggen og kender dig knap.

Jeg fik ogsaa rigtig at føle Forskellen paa Livets Skyggeside og Solside. De ideelle Betragtninger, jeg havde fra Kolds Højskole om Frihed gennem Sandhed og Ret og Tro paa Folkelykke, indsaa jeg — desværre for sent — holder ikke Stik i det virkelige Liv. Her gælder det i alt for høj Grad at albue sig frem til Sulefadet ligesom Smaagrise ved et

Mælketrug Ja, saaledes ser jeg nu paa Menneskelivet.

Men der kan ogsaa være Solglimt i Skyggeriget, og for mig har det været Folkeviser. I Tidsrummet 1846 til 1856, min Skoletid, lærte jeg 25 à 30 Viser, som Konerne sang, naar de kartede Uld. Dette gjorde de nemlig den Gang i Fællesskab, ligesom Steen Blicher fortæller om de jyske Bindestuer. Jeg kalder dem „Kartekoneviser“. Konerne lavede selv Melodierne, vistnok paa Brudstykker af gamle Folkedanse. Jeg har faaet Syngemester Grandjean ved det kgl. Teater til at gennemse Melodierne, og han finder dem originale. De har aldrig været paa Noder før, men Sognefoged Anders Hansen, Frerslev, har meget omhyggelig hjulpet mig med at skrive dem op, og det er min Hensigt at udgive dem. Melodierne er originale, men Viserne er af forskellige Forfattere, nogle er af den nordlandske Præst Petter Dass, født 1647 og død 1708.

Disse Viser er et Stykke Landsbykultur, som jeg glæder mig til at faa publicerede ¹⁾. Jeg venter at kunne sige med en kendt Forfatter:

Nu smiler jeg mat, og vemodig jeg gaar.
nu synger jeg Viser, mens Strengene slaar.
De hører mig gerne, de elskende Møer,
med Blomster bestrø de min Grav, naar jeg dør.

Men om det sidste sker, faar jeg jo ikke at se.

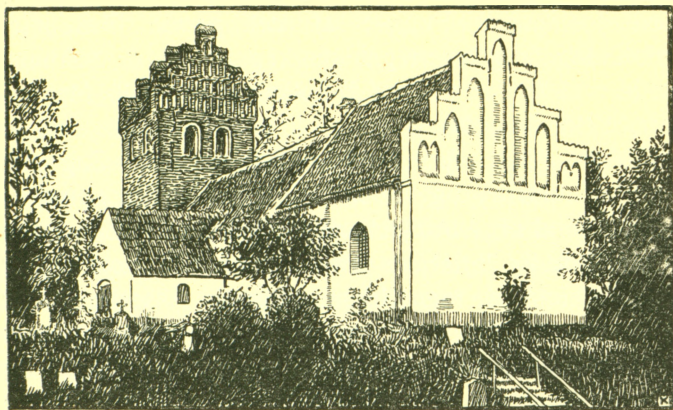
Det gik mig, som vistnok flere, at i trange Tider skriver man Rim, og jeg har lavet en Mængde Rim,

¹⁾ Disse Viser udkom 1914 under Titelen: „Hvad vore Fædre sang“.

særlig om min Fødeegn og Tisvilde. De fleste er gaaede i Papirkurven, nogle har været trykte. Nogle husker jeg endnu, og jeg tillader mig nu i en følgende sidste Artikel at aftrykke nogle.

Idet jeg herved for denne Gang slutter mine Livs-erindringer, haaber jeg paa en skaansom Bedømmelse af Læserne.

NIELS PEDERSENS ERINDRINGER FRA TIBIRKE

UDARBEJDET AF
ANDERS UHRSKOV

TIBIRKE SOGN, der ligger mellem Arre Sø og Kattegat, ca. 18 km fra Hillerød og 10 km fra Frederiksværk, hører, hvad Areal angaar, til de største Sogne i Nordsjælland, idet det er 2551 ha. Betragter man derimod det opdyrkede Omraade, er det et af Amtets mindste. Over Halvdelen af Sognets Fladefang, godt og vel 1430 ha, er gammel Flyvesandsgrund, hvor nu Tisvilde Hegn har forvandlet en Sandørken til et Stykke Natur, der er af en saa ejendommelig og mangesidet Skønhed, at man skal rejse langt for at finde dets Mage.

Til Sognet hører Byerne Tibirke, Tisvilde og Tisvildeleje, hvor de mange Landliggervillaer mere og

mere fortrænger Præget af det gamle Fiskerleje. Befolkningstallet er steget stærkt i det sidste Aarhundrede. 1801 var der en Befolkning paa 230 Mennesker, 1916 talte den 748.

Tibirke Sogn ejer landskendte Minder. Sagnene om Helene Grav og Helene Kilde vil findes gengivet i andet Bind af „Nordsjællandsk Folkeliv“. En anden hellig Kilde er *Toftekilde* (afbildet Side 12), som ligger ved Vejen Syd for Kirken. Ogsaa Asserbo hører til de kendte Steder i vort Land. For Tibirke selv er Sandflugten den nyere Tids store Begivenhed, og om den gaar der endnu Frasagn. Den gamle Tibirke By har ligget Syd for Kirken, men da kom Sandet og kvalte alt Liv, hvor det trængte frem. Ikke blot Tibirke led under Sandflugten, men baade Halsnæs, Horns Herred og Odsherred blev hjemsøgt. I Tibirke ødelagde Flyvesandet først Vestmarkerne, og i Begyndelsen af det attende Aarhundrede var Tibirke By ødelagt, Asserbo Slot blev rømmet, og Tibirke Kirke var paa den ene Side føjet til med Sand næsten til Tagskægget. Der blev indgivet Forestilling til Kongen om, at Kirken maatte nedbrydes, men Frederik den Fjerde sagde nej, og det var godt det samme. Den, der een Gang er kommet gaaende ad Vejen og pludselig ind gennem Skovbrynet har set Kirkens hvide Gavl foran Sidevejen, han har oplevet en Skønhedsaabenbaring, han ikke vilde undvære. Tibirke Kirke ligger fredelig og stille, og den er omringet af grønne Træer. Parcellist Lars Olsen af Holløse (født omkring 1804, død omkring 1897) fortæller efter sin Fader Ole Larsen, at dennes Bedstefader, der var Skomager og Gadehusmand i Holløse, som Lærling havde været med sin Mester paa Syarbejde – den

Gang kom baade Skomagere og Sadelmagere, saavel som Skræddere langt senere, omkring i Hjemmene og arbejdede — i den gamle By ved Tibirke Kirke og derved været Vidne til Byens Rømning. Denne Beretning gaar ud paa, at der det første Aar (1725) flyttedes en to, tre Gaarde helt, hvad Tag og Tømmer angik (selvfølgelig med Undtagelse af Bindingsværkets lerklinede Felter), men da man Aaret efter vilde flytte et Par Gaarde til, viste de sig at være saa stærkt tilsandede, at kun Tagværket stod til at redde, mens Underdelene maatte lades tilbage. Den ny By, der kom til at ligge Nord for Kirken, bestod af ni Gaarde. I en af Gaardene findes en Egetræs Stolpe fra 1711 og i en anden en Bilæggerovn fra 1707. Begge beviser Flytningens Rigtighed.

Imidlertid tog Myndighederne Kampen op med Sandet. Der blev udkommanderet Soldater, som førte Sandet bort i Skubkærrer, og Sandbankerne blev beplantet først med Marehalm og Klittag og senere med Træer og Buske. Sandflugtens Dæmpning skyldes især den kyndige og dygtige Skovrider Røhl, hvis Navn findes paa det seks Meter høje Sandstensmonument, der blev rejst 1738 til Minde om Sejren over Sandet. Dette Mindesmærke har i Folkemunde faaet Navnet *Perminen* eller *Pyramiden*, skønt det slet ikke er nogen Pyramide.

Men det gamle Tibirke spøger endnu. I Aaret 1886 gik, fortælles der, nogle Skovarbejdere og plantede Graner, og dertil gravede de ret dybe Huller. Idet en af dem slap sin Spade nede i et saadant Hul, skete det mærkelige, at den pludselig forsvandt ned i Jorden. Manden troede, det var Troldtøj, og forlod skyndsomst Stedet. Men ved nærmere Eftersyn viste Sagen sig

at være naturlig nok. Det, der var sket, var dette, at han med Spaden var kommet til at støde den øverste Sten ned af en gammel Bagerovn, og derved forsvandt Spaden. Da Niels Pedersen fik dette at vide, gravede han Bagerovnen ud. Der laa en tre, fire Alen Sand over „Skorstenens“ Lergulv. Paa Stedet ses endnu et dybt Hul, hvor der kan findes Rester af de gamle Lervægge. Bagerovnen har hørt til et Hus, idet Gaardene, som Kortet udviste, laa i en Række længere mod Vest. Husene var ikke paa Kortet, og Grunden formodes at være den, at de ikke svarede Skat. Et ældgammelt Æbletræ fra Husets Have har overlevet Sandflugten. En Smule Liv er der endnu i det trods dets to, tre Hundrede Aar.

Maatte de Tibirke Folk først flygte for Sandet, blev adskillige af dem en Menneskealder senere gjort husvilde ved en Ildsvaade. Det var i Aarene 1725 og 26, at Byen blev rømmet, og 1754 brændte fire af Gaardene i den nye By. De blev genopført som Huse, og nu var der altsaa kun fem Gaarde.

Det var ikke store Besætninger, der fandtes paa Gaardene i hine Tider, og især var der faa Køer, men mange Heste. De gamle Træ-Hjulplove var tunge at trække. Ved et Skifte efter Oluf Iffversen, Gaardmand i Tibirke, er der optegnet en Besætning paa „14 Stude, 3 Kalve, 4 Køer, 2 Studlinge [unge Stude], 2 Kvier, 2 Kalve, 7 Heste, 1 Føl, 1 Fjorføl, 1 Føl, 1 Hoppe, 16 Faar“. Det var i 1677, og da en anden Gaardmand, Svend Olsen i Tibirke, døde 1681, efterlader han sig en lignende Besætning, kun har han færre Stude, men til Gengæld en Del Svin. Besætningen bestod af „6 Stude, 5 Køer, 1 Kvie, 3 Kalve, 7 Heste, 2 Føl, 15 Svin, 4 Faar og 1 Vædder.“

Et Indtryk af Bygningernes Størrelse og Indretning samt af den Besætning, der krævedes ved Afstaaelse af en Fæstegaard, faar man et Begreb om ved at læse et Dokument over en Taksation af en Fæstegaard, som fandt Sted den 9. Februar 1790 paa Gaarden Nr. 5 — den nuværende Præstebakkegaard — i Tibirke. Til at foretage Taksationen var udmeldt to Gaardmænd fra Tipperup, og sammen med Regiments-skriverens Fuldmægtig foretog de „Besigtelse over Gaardens Bygninger og befandt:

1. Vaaningshuset den Østre Længde bestaaende af 12 Fag, eller 30 Allen opbygget af Ege og Fuure Tømmer med kliinede Vægge og Taget belagt med Langhalm, indrettet 2 Fag til Bryg-Huus, 1 Fag til Skorsten, 4 Fag til Stue, 3 Fag til Kammer og 2 Fag til Hør-Lagde [Lade].

2. Den Søndre Længde bestaaende af 7 Fag eller $17\frac{1}{2}$ Alen, opbygget paa samme Maade som første Længde, indrettet 2 Fag til Port og 5 Fag til Lagde.

3. Den Væstre Længde bestaaende af 13 Fag eller $34\frac{1}{2}$ Alen, opbygget af Eg og Fuure Tømmer med kliinede Vægge og Straa-Tag, indrettet 1 Fag til Halm-Huus, 3 Fag til Koe-Stald, 2 Fag til Foderloe og 3 Fag til Heste-Stald.

4. Den Nordre Længde bestaaende af 11 Fag eller $28\frac{1}{2}$ Alen, opbygget af Ege og Fuure Tømmer med kliinede Vægge og Straae-Tag, indrettet 2 Fag til Port, 1 Fag til Karle-Kammer, 1 Fag til Material-Huus, 1 Fag til Halm-Huus, 2 Fag til Loe, og 4 Fag til Lagde, hvilke samtlige Bygninger befandtes i god og forsvarlig Stand i alle Maader.

Til Gaardens Besætning og Avlingens Drift udfordres

i Følge Forordning af 10de Augusty 1695 og som fandtes paa Stædet:

4 Plov Bæster	à 12 Rd.	er 48 Rd.
2 Køer	à 10 Rd.	er 20 Rd.
4 Faaer	à 1 Rd.	er 4 Rd.
Vogn, Plov og Harve		16 Rd.
Tilsammen		88 Rd.

Hvilken Besætning vi ansaae tilstrækkelig til Gaardens og Hoveriets Drift, ligesom og det fornødne Brød og Sæde-Korn fandtes paa Stædet, saa fandtes og ved Gaarden 15 Stk. Frugt-Træer og 60 Piile-Træer [d. v. s. Popler, Pil kaldtes *Sejpil*].“

Niels Pedersen er født paa *Lundebakkegaard*, som nu ejes af Sognefoged Niels Sylvest. Det var den Gang den største af Tibirkegaardene, og den benævnedes fra gammel Tid som Gaard Nr. 1. For godt og vel Hundrede Aar siden ejedes denne Gaard af Ole Hansen, Søn af Husmand Hans Larsen i Tisvilde. I Aaret 1816 ægtede han Maren Hansdatter, som var en Datter af Sognefoged Hans Hansen paa Gaarden Nr. 5. Ole Hansen udvidede den gamle Stuelænge, der laa Nord i Gaarden, med en *Korsstue*, d. v. s. en Tilbygning, som man paa mange Gaarde og enkelte Huse havde opført midt paa Stuelængen ud mod Haven. Mod Vest udvidede han Stuelængen med en Øverstestue, alt naturligvis med venrede og klinede Vægge. 1817 fik Ægteparret sig en Datter, som fik Navnet Ane Olsdatter. Den 3. Maj 1820 døde Ole Hansens Hustru, men han giftede sig samme Aar med Dorthe Jensdatter, som var Datter af Gaardmand Jens Jensen af Holløse (Brudegaard i Lundedal). I

dette Ægteskab var der ingen Børn. Ole Hansen blev ikke gammel, han døde af en Brandbyld paa et Hospital i København 1831, kun 36 Aar gammel. Efter en Enkestand paa 3 Maaneder og 11 Dage giftede Dorthe sig med sin Fætter, Ungkarl Peder Andersen af Koldsbæk. Han var født 1807 og blev nu kaldt Unge Per Andersen til Forskel fra Ejeren af Gaarden Nr. 3, der havde samme Navn, og som fra nu af blev kaldt Gamle Per Andersen. Ole Hansens Datter Ane var nu forældreløs, men havde stadig sit Hjem paa Gaarden. Hun var i Besiddelse af et mildt Væsen og et godt Hjertelag, hvorfor hun ogsaa i høj Grad vandt sine Bysbørns Yndest. Der fortælles, at naar hun gik ud til Gaardens fjernt liggende Malkesteder, havde hun ofte lidt Fødemidler skjult i Spanden for dermed at hjælpe en eller anden fattig Stakkel, som hendes Vej faldt forbi. Hun blev senere gift med en Gaardmand i Lille Lyngby.

1832 faar Unge Peder Andersen sin lovmæssige Adkomst til Gaarden, og Fæstebrevet begynder saaledes:

„Hans Christian Fasting,
Hans Kongl. Mayestæts virkelige
Kammerraad, Amtsforvalter
og Regimentsskriver ved
Kronborg Rytter District

Gjør vitterlig at jeg paa Hans Mayestæt Kongens Vegne og ifølge det Kongl. Rentekammers Approbation af 28de April 1832, har stædt og fæstet, ligesom jeg og i Overensstemmelse med bemeldte Collegier Resolution af 1st October 1831 herved stæder og fæster til Peder Andersen af Kaalsbek Gaarden Nr. 1 i Tibirke“ Alt paa Betingelse af, at Fæsteren

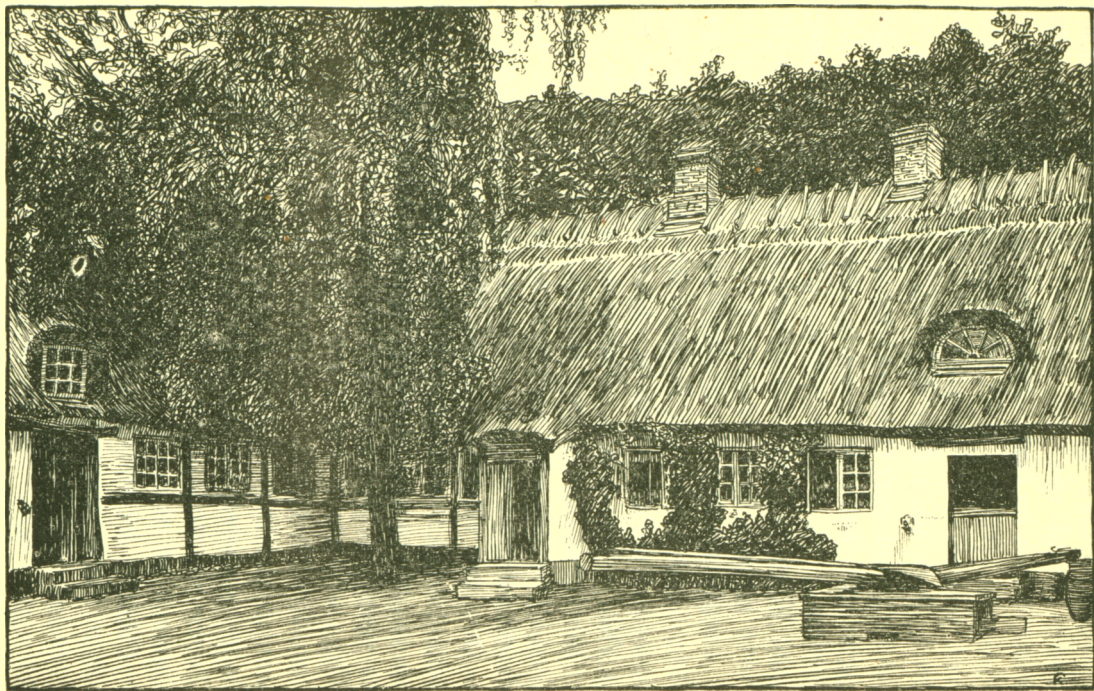
betaler sine Afgifter, „samt forretter alt offentligt Pligtarbejde og Ægter, saasom Klappejagter, Vejarbejde, Konge og andre Frireiser m. v. efter Kongl Anordninger ligemed Districtets andre Gaardmænd.“

Endvidere: „at han Gaardens Bygninger og Besætning, som Fæsteren har modtaget i forsvarlig Stand, stedse vedligeholder og forbedrer, tilbørlig dyrker og indhegner Gaardens Jorder, intet deraf til Upligt bruger eller til Andre overlader eller bortlejer, flittig efter Loven poder og planter m. v. er sin foresatte Øvrighed og deres Udsendte hørig og lydig, samt ellers retter sig efter Lov og Anordninger.“

1787 blev Jorderne i Tisvilde udskiftede, hvad der endnu kan ses af Indskriften paa den Sten, der staar i Anlægget uden for *Fogedgaarden*. Stenen er rejst af Hans Nielsen, der opførte Fogedgaarden, som staar den Dag i Dag. Hans Nielsen var baade Sognefoged og Strandfoged og gik under Navnet Foged-Hans. Stenens Indskrift er følgende:

1787 UD
SKIFTEDE
DENNE BYE

Først i Aaret 1837 fandt Udskiftningen Sted i Tibirke, og den gik ikke af uden bitter Strid. Af Byens fem Gaarde blev de to udflyttede, nemlig Nr. 2 og 4. Den første — den nuværende *Toftegaard* — blev Nr. 4, og Nr. 4, som nu hedder *Sandagergaard*, blev Nr. 5. Nr. 1, som nu kaldes *Lundebakkegaard*, beholdt sit Numer, mens Nr. 3, *Kjedemosegaard*, blev Nr. 2, og Nr. 5, *Præstebakkegaard*, blev Nr. 3. De tre Gaarde, der fik Lov at blive liggende, fik altsaa de tre første Numre.

FOGEDGAARDEN I TISVILDE (opført 1762—68.)

De betydelige Bakkearealer blev ikke udskiftede før 1863. Indtil den Tid var der Fællesgræsning for Faar, Kalve og Gæs. Bakkerne var indhegnede med *Grutvolde* (Diger) og Led. Grutvolde (Grøftevolde) var omtrent det samme som *Voldgrut* (Voldgrøft). Niels Pedersen mener dog, der var den Forskel, at en Grutvold var et begrænset Stykke, „Vi skal ha' flyttet det Stykke Grutvold“, mens Voldgrut var Udtrykket i al Almindelighed, „Marken er indhegnet med Voldgrut“. Ved Foden af Bakkerne kunde der være ret god Græsning.

Lundebakkegaard var efter Udskiftningen paa 148 Tdr. Land, hvoraf en Del dog var af daarlig Beskaffenhed, hvad der ogsaa ses af, at Hartkornet kun var 4 Tdr. 2 Skp. 1 Alb. Skønt de andre Gaarde var mindre, var de dog paa omkring 100 Tdr. Land hver. Ved Bortsalg er Gaardenes Areal i Tidernes Løb formindsket til mellem 30 og 60 Tdr. Land hver.

Der var en Bakke, som blev kaldt *Lange Trav* (egl. Lange Drag). Den fik Peder Andersen, og den skulde pløjes op, men da den var dækket med aarhundredgammel Lyng, tog det ikke mindre end 19 Dage at pløje 7 Tdr. Land. Bagefter stak man Ild paa den Lyng, der stak frem mellem Furerne. Da Jorden var blevet arbejdet igennem, blev der saet Rug i den, og nu var der Rug syv Aar i Træk, og Rugen var god, Kærnen fast, og der blev det dejligste Brød af den.

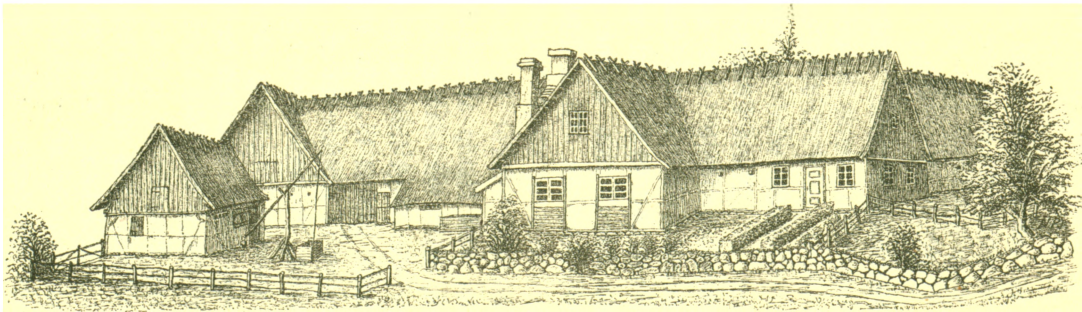
Pladsen, hvorpaa Gaard Nr. 2 havde ligget, tilfaldt Unge Peder Andersen, som lod den indhegne sammen med et Stykke Gadejord. Langs Stengærdet blev der senere plantet Piletræer (Popler). Stuerne blev oliemalet 1841, og paa Panelet i Dagligstuen blev

i rundløbende Linje malet følgende Vers af Ambrosius Stub:

Vel født er vel en Trøst,
men bedre vel opdragen.
Vel gift er Livets Lyst.
Vel død er hele Sagen.

Indskriften slutter med Ordene: Malet 1841. Fra samme Aar stammer en smuk Kobberkrukke, der bærer Indskriften *P. A. S. T. 1841* (Peder Andersen, Tibirke), som nu sammen med mange andre Ting fra det gamle Hjem er i Niels Pedersens Eje.

Peder Andersen forbedrede sine Bygninger, og han forbedrede sine Marker. Langs baade den nordre og den søndre Hovedlod strakte der sig Mosestrækninger langs med Aaen, som danner Skel mellem Holløse og Tibirke Jorder. Disse Mosestrækninger fik Peder Andersen ved et stort Paafyldningsarbejde omdannet til Pløjeland. Hvor Agerjorden var sur, blev den afvandret ved Hjælp af Render, hvori der blev lagt Pillesten, som var samlet op paa Agrene, over Stenene blev der lagt lidt Langhalm, og Renderne blev saa atter gravet til. En vigtig Indtægtskilde blev Fedningen af Ungkreaturer. Paa Foraarsmarkederne i Hillerød, Frederiksværk og Frederikssund indkøbte Peder Andersen Ungkvæg, som saa græssede i de udstrakte Enge om Sommeren og efter en ringe Staldfodring blev solgt om Efteraaret. Gæs havde han ogsaa, og paa Sandjorden græssede der mange Faar. Den 18. August 1849 døde Dorthe Jensdatter efter et barnløst Ægteskab. Den 27. April 1850 giftede Peder Andersen sig atter med Birthe Cathrine Jørgensdatter, født 16. Januar 1826 som Datter af Smeden i Tibirke Jørgen Nielsen. Birthe Cathrine

GAARDEN NR. 1 (LUNDEBAKKEGAARD) I TIBIRKE, SOM DEN SAA UD FØR 1860

fødte sin Mand syv Børn, hvoraf de fem blev voksne, og den yngste af dem var Niels Pedersen, der tillige med to Søskende lever endnu.

Peder Andersen var en vindskibelig Bonde, og som Børneflokken øgedes, saa trivedes ogsaa Bedriften, og Velstanden blev større. Alt, hvad han hidtil havde bygget, var med klinede Vægge, men da han 1860 opførte et nyt Stuehus mod Syd, blev det med Grundmur.

Det gamle Stuehus, der laa Nord i Gaarden, er afbildet Side 116. *Korsstuen*, som ses midt paa Billedet, og *Øverstestuen* (til Højre) var senere Tilbygninger. Resten af Længen var af meget gammel Oprindelse og var, hvad Skelet og Loft angik, utvivlsomt flyttet fra den gamle Kirkeby 1725. I Længens Østende ses Porten og ved Siden af den udvendige Stegersdør. Derefter ser man en *Lude* (lav Tilbygning), der brugtes til Mælkestue, og hvorfra der var Adgang til Stegerset. I Luden var der ikke fladt Loft, men Tag-spærrene var beklædte med høvlede og grønmalede Brædder. I Dagligstuen var der ingen Mælkehylder under Loftet, hvad der ellers var almindeligt. Langs Stueloftets Yderkanter strakte sig det meste af Stuen rundt en enkelt Tallerkenrække, den var besat med Tintallerkener og kaldtes *Tinrækken*. Paa Panelet over Løjbænken bag Kakkellovnen hang 18 store Kobberfade paa Messingknage. Paa Bilæggerovnen stod skraat mod Væggen et ottekantet svært Messingfad, hvis Midterparti forestillede en knejsende Hjort. Paa Bordendeskabets underste Del saa man de sædvanlige to Lysestager, hvorimellem Morteren havde sin Plads. Støderen laa fra den ene Stage til den anden, hvilken Opstilling endnu anvendes i gamle

Hjem. Alle disse Messingting var fra 1820. Paa Dragkisten stod et Strygejern og to sværere Stager med sekskantet Fod, de var støbt paa Frederiksværk. En smuk gammel Messingalen hang paa Panelet. Kobberæbleskivepanden samt Kobberdørslag og Kedler hang i „Skorstenen“ eller i Stegerset. Ved Øverstestuens Tilbygning var det tidligere to Fags *Kams* blevet til *Mellemkamset*. Det havde kun et lille Vindue og en smal Dør, som begge vendte ud mod den indhegnede *Bihave*, der fandtes i Gaardens lune, nordvestlige Hjørne. Af et stort Pæretræ, der stod i Bihaven, ses Toppen oven over Øverstestuen. Døren var en beklædt Revledør, der var grønmalet og forsynet med et gammeldags *Klinkefald* og *Bøjle*. Under Korsstuens Vindue mod Nord ses paa Tegningen noget Brædeværk, det var Vinduesskodder, som kunde hæves op for Vinduerne udefra og der fastgøres med en Jerntap.

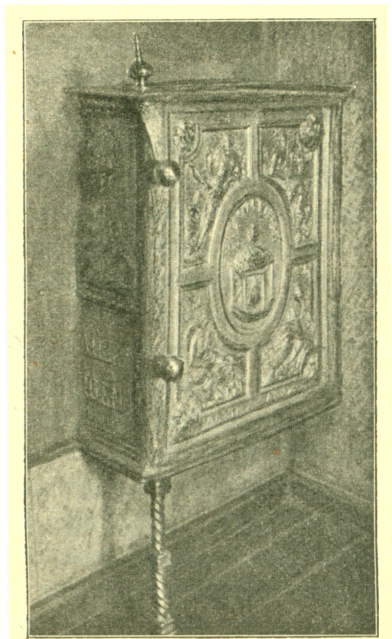
I det nye Stuehus var der syv Værelser, hvoraf der var gibset Loft i de tre. Iøvrigt var der et stort Køkken, Stegers, Mælkekælder med Bilæggerovn og anden Kælder. I de to Stuer var der *Bilæggerovne* og i een en *Vindovn*. Bilæggerovne, der den Gang var almindelige, bestod af en firkantet Jernkasse, hvis ene Ende hvilede paa to Ben, mens den anden var muret ind i Skorstensmuren. Bilæggerovnen havde ikke anden Aabning end den ind til Skorstenen. Den var derfor ikke i Stand til at bringe nogen som helst Luftfornyelse i Stuen, og Indfyringen maatte foregaa fra Skorstenen. En saadan Ovn kan tage meget store Stykker Brænde. Et Stykke Knudebrænde er den en sand Lækkerbisen. Den kan give god Varme. Den tidligere nævnte Bilæggerovn, som findes paa

Præstebakkegaard, er anbragt i et Skillerum og skal kunne opvarme tre Stuer udmærket. Noget andet er, at reguleres kan den ikke. Vindovnen, som Unge

Per Andersen havde faaet anskaffet sig en af, var et Skridt fremad, idet den baade havde et Kakkelovnsrør og en Jerndør ud til Stuen, saa den var i Stand til at bidrage til Luftfornyelsen i de ofte noget klumre Værelser.

Den gamle Stuelænge indrettede Peder Andersen til Tærskelo, og her stod en Tærskemaskine, som var lavet paa Frederiksværk, og som vistnok var den første i Sognet. Det var i hine Tider almindeligt at mindes en eller anden Nybygning ved at ud-

skære et Aarstal eller tillige Ejerens Forbogstaver. I en ny Port stod der saaledes *P. A. S. 1845*. Nybygningen i 1860 er tidsfæstet paa samme Maade. Tværs over „Skorstenens“ Underrum laa der omtrent i Bjælkelagshøjde et svært Stykke Tømmer, som altsaa delvis bar den øverste Del af Skorstenen. Dette Stykke Tømmer kaldtes *Akkeret*, og paa det var det

BILÆGGEOVNEN PAA PRÆSTEBAKKEGAARD

Ovnen bærer i Midterfeltet Indskriften
ALLICIT ET TERRET (Den lokker, og den skræmmer) og paa Foden ANNO 1707

Sædvane, at Ejeren, der opførte Huset, anbragte sine Forbogstaver. Paa Akkeret i Lundebakkegaard ser man den Dag i Dag Indskriften: *P. A. S. 1860*. Aabningen underneden er naturligvis forlængst muret til.

I Niels Pedersens Barndom indtraf der to meget alvorlige Begivenheder, som utvivlsomt prægede ham for Livet. Der var de Folk, der var synske, og det var hans Far. Mens hans første Kone levede, havde han en Sensommeraften en mærkelig Oplevelse. Han havde været ude i Holløselund, hvor hans Svigerforældre boede, og det var blevet sent, inden han kom derfra. Nu maa det indskydes, at han var en yderst nøgtern Mand, som aldrig drak mere end een Snaps til sin Mad. Det er nødvendigt at forudskikke denne Bemærkning, thi adskillige af de mystiske Begivenheder, man ved at fortælle om fra gammel Tid, forefaldt efter Nydelsen af en Del klare Snapse, Som nu Peder Andersen kom gaaende hen ad Vejen, kom der to unge Heste galoperende forbi ham. Naa ja, det var altsaa et Par Heste, der var løbet løse, og det havde man hørt før. Men et Stykke henne paa Vejen standsede de, og da han kom forbi dem, stod de og gnubbedes. Da han var kommet et Stykke videre, kom de atter farende forbi i fuld Firspring, og atter standsede de og stod og gnubbede, da han gik forbi. Lidt efter kom de atter jagende i fuldt Firspring, og atter standsede de og gnubbede. Dette gentog sig Gang paa Gang, gennem Holløse, ned ad Holløse Bakke og ad Tibirke til. Da han naaede hjem til Gaarden, stod de med Bagdelene mod Porten. Han smuttede forbi dem og ind gennem Portlaagen, men i det samme lød der et Brag, Hestene havde hugget Baghovene imod Porten, og et Øjeblik efter hørte

han dem galopere han ad Vejen. Dette skete i Fyrreerne, men naar Unge Peder Andersen mange Aar efter sad og fortalte Slægt og Venner om denne Oplevelse, følte han endnu noget af denne Uhygge og uforklarlige Angst over sig.

Niels kom i Skole, da han var 6 Aar, han gik i en Pogeskole i Tisvilde hos Madam Møller, hun var Datter af den tidligere Lærer, Niemann, og gift med en Parcellist. Det almindelige var, at Børnene derfra kom i Almueskolen i Tisvilde, men Peder Andersen satte i Stedet for sin Søn i en Friskole, der var i Holløse, og hvor Læreren var en gammel Vallekilde-Elev, der hed O. P. Hansen. Denne Skole vil iøvrigt blive nærmere omtalt i fjerde Bind af „Nordsjællandsk Folkeliv“, hvor der vil blive et Afsnit om Skoleundervisningen. En Dag, da Niels kom hjem frá Friskolen, hvor han holdt meget af at gaa, var Moderen ved at brygge, og for at være i hendes Selskab satte han sig ved Siden af Rostekarret derude i Steset. Lidt efter kom Faderen ind og sagde: „Vil du med ud og se det nye Hus?“ Det var et, han byggede til Læskur til Kreaturerne ude i Storeengen i Tibirke Mose. Han skulde netop ud med et Læs *Tagfo'r* (Langhalm) til at tække det med. Ja, det vilde Drengen jo da gerne, og han ud i Gaarden, hvor der stod et lille Læs *Tagfo'r*. Der var ikke *Læssemød* (Læssetræ) paa, det mente Peder Andersen ikke var nødvendig. Faderen tog saa fat i Drengen og kylede ham op paa Læsset. „Pas paa, han int falder nør“, formanede Moderen. En ældre Broder var ogsaa med, han havde Bøsse og skulde ud og skyde Ænder. Faderen og han kom ogsaa op, og saa kørte de. De havde et Par Treaars for, og de

var meget raske i Tøjet. Da de havde kørt et lille Stykke, faldt der en Langhalmskærv ned paa Hammelstøjet, og Hestene blev bange og satte af Sted. Derved faldt der en til, Faderen søgte af al Magt at holde igen paa de løbske Dyr, men Følgen blev, at der trillede flere Kærve ned, og derved kom Faderen til at glide, saa han faldt ned paa Hammelstøjet, hvor han blev sparket af den ene Hest, og bagefter gik Vognen over ham og knuste Kravebenet. Niels faldt af Vognen, men Broderen sprang af. Den fortumlede Dreng saa efter de forvildede Heste, men Broderen sagde: „Ser du ikke Far?“ Og derhenne paa Vejen laa Faderen livløs. Hestene blev fangede ude i Mosen, og de kom til at køre Faderen hjem til Gaarden igen. Det hele havde næppe varet en halv Time. Bagefter maatte de til Helsinge efter Læge, og da fik de Lov at strække ud. Men der var intet at gøre. Sparket i Tindingen havde været dræbende.

Ja, der kan man se, sagde de gamle, hvad det betød med de to unge Heste for mange Aar siden . . .

Den Dag, Faderen blev begravet, kom der Brev fra den ældste Broder, der laa inde som Husar, at han laa paa Sygehuset og kunde ikke komme hjem. Han vilde gerne, om de ikke kunde komme derind. Moderen tog saa til København sammen med hans Svigerfader, han var nemlig gift, og saa kom Niels med, fordi han var den yngste. Det var en Mavesygdom, Broderen led af, han havde været med paa en Manøvre ned ad Roskilde til, og da havde han faaet meget stærke Mavesmerter, men han var haard og vilde ikke give sig, til sidst maatte han dog til det, og nu stod saa den Eftermiddag Moder, Broder

og Svigerfader og saa paa, at han døde. De fik ham lagt i Kiste, og den kom med Toget til Hillerød, hvor Svigerfaderens Befordring stod. De kørte saa med Kisten ind gennem Grib Skov, og der var saa smaat med Plads, at de næsten sad helt ude paa Hammelstøjet. Da de kørte ind gennem Skoven, mødte de et Læs slagtede Kreaturer, Huderne var ogsaa i Vognen, og da Hestene lugtede den ramme Lugt, blev de bange og løb løbsk, oven i Købet ned ad en Bakke. Naar man betænker, hvordan det nylig var gaaet Faderen, og hvad de selv havde oplevet den Eftermiddag, saa forstaar man den Uhygge og Angst, der var over dem alle. Naar dertil kommer, at det var ved Nattetid og inde i den mørke og hemmelighedsfulde Skov, hvortil endogsaa kom et Uvejr med Torden og Lynild, saa forstaar man, at det blev en grufuld Køretur. Det lykkedes dog Svigerfaderen at faa Hold paa Hestene, og Klokken to om Natten kom de kørende ind i Gaarden med Sønnens Kiste.

Deraf kom det, at Niels blev holdt borte fra Hestene. „Væk fra Hestene“, sagde hans Mor altid. Som voksen kom han dog alligevel til at køre. Naar han var hjemme, gik han ikke ledig. „Det er der ikke noget, der hedder paa en Bondegaard“. De havde stadig meget raske Heste, og de løb ogsaa et Par Gange for ham, ligesom de ogsaa løb for Broderen, der først bestyrede Gaarden og senere fik den til Eje. Det var især, naar Hestene mødte en Mejerivogn og hørte Spandenens Skramlen. Den Lyd kendte de ikke, og saa var det, at de jog af Sted ind over Grøfter og Marker.

Dette er, hvad jeg ved om Niels Pedersens Barndom.

Hvad jeg ikke ved, men hvad jeg tror at vide, er, at Niels som den yngste af Flokken og som den, der endnu var Barn, i særlig Grad blev sin Moders Kæledægge, og da hun nu var Enke og alene, blev han tillige hendes fortrolige. Han var af Naturen opvakt, Faderens Død og hin Nats Gru tilligemed Moderens store Kærlighed har utvivlsomt gjort ham endnu mere tænksom og lyttende. Meget havde han hørt af sin Fader og andre af Bysens gamle Folk, mere hørte han vel af sin Moder, og det altsammen har han med en sjælden Trofasthed bevaret som kostbare Minder om den længst forsvundne Barndom i den gamle Gaard i Tibirke.

Det, som de gamle altid dvælede ved, var Minderne fra Fællesskabets Tid, da de dyrkede „Ager om Ager“, som de sagde. Der laa de fem Tibirkegaarde i en Klump, og kom man der forbi i de lyse Nætters Tid, kunde man midt om Natten se Røgen stige op af alle Skorstenene. I de Tider brugte de altid at forvare Ilden.

Der var en egen Stemning over en saadan Sommernat, naar Røgen fra alle de fem Gaarde steg op af Skorstenspiberne og blandede sig i een tynd Taage. Meget forandredes med Udskiftningen. Forhen havde Fogden med sit Horn kaldt Bymændene sammen til Stævne om Byens Anliggender, men det faldt ogsaa bort med Udskiftningen, idet Afstandene nu blev for lange, til at de kunde høre Hornet. Den sidste, der brugte Tibirke Byhorn, var Sognefoged eller Foged, som man gerne sagde, og Gaardmand Hans Hansen i 1836. Bønderne havde iøvrigt ikke saa travlt med at komme, naar der blev tudet i Hornet. „Aa, lad ham bare tude“, sagde de. Det var ofte Pligtkørsler

og lignende Ubehagelighed, han havde at meddele. Efter Udskiftningen brugtes Byhornet undertiden af den, der *oudele* (vogtede) Byens fælles Faareflok ude

i Tibirke Bakker. Ved Udskiftningen forsvandt den gamle Tid, og en ny begyndte. Fællesskabet faldt, og det faldt i mere end een Forstand. Det var det moderne Landbrug, der begyndte at gry, det var den personlige Dygtiggørelses Tid, der var inde. Men Dygtighed gør ensom. Jo større Dygtiggørelse, jo større bliver ogsaa dens Skygge. Enhver Ting har nu en Gang sin Pris, ogsaa Dygtigheden, og naar de gamle med saa stor Forkærlighed dvælede ved Minderne fra Fællesskabets Tid, da var Aarsagen ikke alene den, at selv en mangelfuld Livsform ogsaa efterlader sin Stemning — det var jo dog *Liv* — men tillige den ubevidste, at der sammen med alle det gamle Systems Misligheder ogsaa var gaaet en Værdi tabt. Fællesskabets

BYHORNET
I TIBIRKE

Tid var forbi. Dygtighedens og Ensomhedens Tid var inde.

Deres Afgrøder var meget smaa i de Tider. Der var en Mand, der hed Mads, og han var Husmand for alle fem Gaarde, men saa havde de ganske vist gerne et Par Sønner hjemme ogsaa. Mads's Mejen skal ikke have været særlig grundig. En gammel Tibirker fortæller, at da Mads mejede sammen med et Par Sønner fra en Gaard, siger den ene, da de havde hugget ud: „Hvad er det, du har jo tabt Leen, Mads.“

„Har jeg tabt Leen?“ svarede Mads, „ja, jeg syntes jo nok, den *tjarsede*.“

Dette lille Træk taler tydeligt nok baade om den kummerlig lave Sæd og den noget overfladiske Maade, Mads havde at bruge sit Mejetøj paa.

Sammenligner man Sproget, som det taltes for et Par Menneskealdre siden, med det Ordvalg og den Udtale, man anvender nu, da er der stor Forskel, hvad der for en væsentlig Del har sin Aarsag i, at saamange Redskaber, Møbler og Bygningsformer er forsvundne og andre kommet i Stedet. Hvem ved nu, hvad en *Lysepind* er? Der er voksne Mennesker, der knap ved, hvordan det gaar til at brygge og bage. Men ogsaa mange Udtryk for sjælelige Tilstande er forsvundne og erstattede med andre, og endelig er Udtalen blevet stærkt afsleben af Rigsdansken. I gamle Dage hørte man i Udtalen tydelig Forskel paa Hankøn og Hunkøn. Hankønsmærket var *i* og Hunkønsmærket *e*. Man sagde derfor *in Kniv*, for det Ord var Hankøn, men derimod *en Ske*, for det var Hunkøn. Det hed derfor *Knivin, min Kniv, din Kniv*, mens det i Hunkøn hed *Skeen, meen Ske, deen Ske*. Flertalsformerne var derimod ens, man sagde *menne Knive, menne* og *denne Skeer*. En tilsvarende Bøjning har man i det ubestemte Stedord *en*. Siger man: *Der var et og gik forbi*, ja, saa er der gaaet Menneske forbi, men om det var en Mand eller Kvinde, vides ikke. Siger man derimod: *Der var en og gik forbi*, saa er det en Kvinde, og: *Der var in og gik forbi*, saa er det en Mand. Ganske det samme har man i Formerne *e'ni't* (end et), *e'ni'n* (end en) og *e'ne'n*. Det første er Intetkøn. F. Eks.: *Ole hentede to Læs Hø før Lillemedde, og der kommer han med e'ni't*. Hankøn: *Naboen*

købte in Hest forleden, og der kommer han med e'ni'n.
 Hunkøn: *Kattin tog en Mus før, og nu tog han e'ne'n.*
 Om et Ord var Han- eller Hunkøn, vil ikke blive medtaget i nærværende Afhandling, men det vil for de heri forekommende Ords Vedkommende blive anført i et Sagregister, som vil findes i Slutningen af sidste Bind.

Lad os med det samme betragte nogle af de mest iørefaldende Udtaleformer. I Stedet for *a* sagde man *ø*, f. Eks. *et Grøn, Gran, Brøndhage, Brandhage, Krøns, Krans* osv. *Y* blev hyppigt udtalt som *i*, saaledes i *Iver, Yver, liver, lyver, Tivin, Tyven* (en Tyvekægt) *Tiven, Tyven* (Høtyven eller Tyven paa en Vogn, d. v. s. den Del af Undervognen, hvor Vognstangen sidder), *tive, tyve, fyrretive, firsindstive, hippe, hyppe, Hiven, Hyben, Tiver, Tyr* osv. *A* i Stedet for *aa* har man i *Handlanger, Handkle, Haandklæde. Handled* o. fl. Omvendt har man en *aa*-lignende Lyd i Stedet for *a*, hvad man har et Eksempel paa i Talemaaden: *Han kan hverken aanse eller saanse* (sanse eller samle). Udtrykket brugtes f. Eks. om en, der var døddrukken. Pastor Jensen i Vejby, der interesserede sig for det stedlige Sprog, fortalte en Gang følgende: „Jeg spurgte mine Konfirmander: „Kender I en And?“ Intet Svar. „Kender I da en Aand?“ Flere: „Ja“. „Hvor har I set den?“ „Hjemme i Gadekæret“. Udtryk for Forbavselse som *ihjaane, ihjaanevel* eller, hvis det var meget meget mærkeligt Nyt, man spurgte, *ihjaanevelhedne* var af samme Art.

Mange Personnavne havde ogsaa en helt anden Udtale end den nuværende, f. Eks. *Ingeborre, Ingeborg, Boel, Bodil, Jerdred, Gertrud, Gestine, Kirstine, Søfie, Sofie, Larine, Lavrine, Marne, Maren, Karne,*

Karen, *Elne*, Ellen, *Børte*, Birthe, *Rasmus*, Rasmus, *Jehanne*, Johanne.

Ogsaa Stednavnene var stærkt præget af Folke-maalet. *Holse* var Holløse, *Maarme* Maarum, *Lave Laugø*, *Ammeldrup* Ammindrup, *Sværtenstrup* Sværkilstrup, *Tiisvilde* Tisvilde, *Tibbirke* (første Stavelse betonet) Tibirke, *Værket* Frederiksværk, *Roskulde* Roskilde. Fra *Li'vense*, Lynæs, fik man *Li'vensesild*, og de var særlig gode.

Som Forstærkningsudtryk brugtes *Gaan Herre*, Gud Herrè, „Nej, Gaan Herre, om jeg gør“. Naar en nøs, sagde man: *Hjæl-Gud!* Udtrykket stammer fra den sorte Døds Tid. Kom man ind et Sted, hvor Folk sad og spiste, sagde man: *Syng-godt*, altsaa velbekomme. Ordet kommer af det tyske Ord Segne Gott, Gud velsigne Maden.

Vi vil nu gaa en Tur rundt i Bygningerne og bagefter ud i Marken. Husene kunde være af *Stampe-mure*, d. v. s. tykke Lervægge, men som oftest var de Bindingsværk, og dette bestod af Stolper, der forneden var forbunden med et Fodstykke, som kaldtes *Sylden*, mens de foroven var forbunden med Remmen, *Lædden* kaldtes den. Stolperne var afstivede med *Silebaand* eller *Løsholter*, der sad vandret, og *Krogbaand*, som de korte, skraatsiddende Stivere kaldtes, der gik fra Bjælke til Stolpe. Inde i Bindingsværkets Tavl var der anbragt nogle lodrette Granstager, *Væenner*, som tjente til at holde paa Leret, hvoraf de klinede Vægge foruden Træværket bestod. Væggene kaldtes derfor *vænrede Vægge*. *Ovringen* af Huset var tækket med Rør og *Tagjo'r* (Tagfoder), den almindelige Benævnelse for Halm. Først skulde man *bro*, d. v. s. man lagde et tyndt Lag Tagrør ud over

Lægterne. Dette Lag, som kaldtes *Broning*, var til Pynt. Havde man lagt Langhalm inderst, vilde Vipperne hænge ned, men Rørene laa rent og pænt. Desuden anvendte man Tagrør forneden og et Stykke op. Nu bruger man overvejende Rør, men dog altid Tagfo'r foroven, og det holdes saa sammen af *Ryggetræerne*.

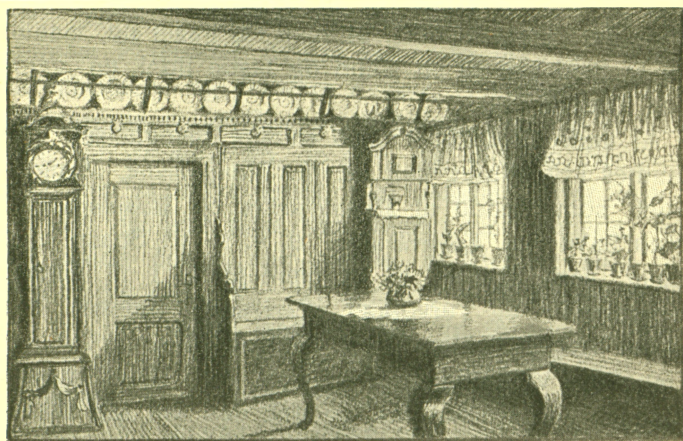
Nu gaar vi ind i Huset. Dørstolperne kaldte man *Dørtræer*, mens Dørtærskelen benævntes *Dørtrin*. Døren var som oftest en *Halvdør*, de indvendige Døre var i Reglen *slette Døre*, men her og der fik man dog efterhaanden *Spejlsdøre*, som Fyldingsdørene kaldtes. Før *Øverstestuen* kom i Brug, kaldtes det øverste Værelse i Huset *Kamset* — *Kammerset* —, men efter at der var indrettet *Øverstestue*, blev *Kamset* kaldt *Mellemkamset*. Derefter kom *Dagligstuen*, der tillige var Soveværelse. Det næste Rum var *Skorstenen*, som det egentlige Køkken kaldtes. Det bestod af den omfangsrige Skorstens Undermur, og der var baade sodet og mørkt, idet det kun var oplyst af en Rude i Muren ud til Forstuen, der sammen med „Skorstenen“ fyldte et Fag. Derefter kommer vi til *Steset*, *Stegerset*, der ligesom Stuerne havde hele Husets Bredde. Her fandtes *Kølne*, *Malkølle*, *Bryggerkedel*, *Kværn*, *Opvask*, *Karrække* m. m. Til Ølbrygning anvendtes *et Rostekar* og *en Rostevisk*, d. v. s. en Visk af Langhalm, der brugtes i Rostekarret under Brygningen og blev holdt nede ved Hjælp af to *Rostesten*. Endelig benyttedes ogsaa en *Rostestav* eller *Tapstav*, der sad fast i et Hul i Rostekarrets Bund, og naar man løsnede den, begyndte Øllet at løbe fra Rostekarret og ned i en Kobberkedel. Rostekarret stod ligesom Vaskebaljen paa en *Karstol*, en høj Skammel af et spidsvinklet, *tvæjevokset*

Træ. Det første (bitre) Øl kaldtes *Humleurten*, det senere (søde) Øl *Malturten*. At *mage Øl* var at sætte Gær paa Øllet, og *gjort Øl* var gæret Øl. Galt var det, naar Øllet ikke vilde *gøres*. Naar det først var *gjort*, skulde det *tvilnes*, d. v. s. fyldes paa Tønden, hvortil brugtes en *Øltrat*, en stor Trætragt, som Bødkeren havde lavet.

I „Skorstenen“ fandtes Bagerovnen, hvis Dør kaldtes *Bagerovnsfjæl*. Over denne var der to *Aandehuller*, Emhuller. Den murede Bundflade i Ovnen kaldtes *Aaelen*. Naar man skulde bage, æltede man først Dejgen i Dejgtruget, hvorefter den samledes i Trugets ene Ende. Der blev nu drysset lidt Mel paa og lagt et Lagen og yderst et Dynevaar eller lignende over. Dette Arbejde kaldtes *at lægge til Bejt* (Bægt). Dejgen stod nu til næste Morgen, da Brødene blev slaaet op og sat i Ovnen, der imidlertid var blevet fyret op, til den var varm nok, hvorefter Aske og Emmer blev raget ud med *Bagerovnsragen*. Brødene blev sat ind ved Hjælp af en *Gresle*, en lang Stang med en Træplade paa Enden. I det første Brød blev der sat en *Ljsepind*, d. v. s. en antændt Fyrrepind, som tjente til at lyse, mens de øvrige Brød blev sat ind, hvorefter den slukkedes af Mangel paa Luft, idet Døren og Aandehullerne lukkedes.

Ildstedet, der var opført af massivt Murværk, kaldtes *Gruen*, og paa Fyrhullet var der en *Trefutting*, en Trefod af Jern, hvorpaa Kogekarret blev anbragt. Flæsket fik man røget ved at hænge det paa *Sulekragen*, det var en 7—8 Fod lang og 4—5 Tm. tyk Granstamme, hvis Sidegrene var afskaaret indtil 2—3 Tommers Længde. Paa disse Knaster hængte man

Flæsket og stillede derpaa Sulekragen skraat op mod Skorstenens Væg over Gruen.

DAGLIGSTUE I SOGNEFOGED POUL PETERSENS ENKES
GAARD I TISVILDE

I Dagligstuen (se Billederne Side 33 og 44) var der et stort Bord, hvis hvide Plade, *Bordskiven*, daglig blev skuret med en Skurevisk. Mellem Bordet og Ydervæggen stod *Vinduesbænken* og for Bordenden *Bordendesbænken*. I Hjørnet var *Bordenlesskabet* eller *Stolpeskabet* anbragt, og bag ved Bænkene var der *Panelværk*. Endelig var der et Par *Omhængssenge*, som Himmelsengene kaldtes, og henne i Kakkellovns-krogen stod *Løjbænken*. Svovlstikker var begyndt at blive kendt, men blev ikke meget brugt. Man *forvarede* Ilden, hvad der gik for sig paa den Maade, at Husmoderen hver Aften, førend hun gik til Ro, tog Tørvegløderne fra Ildstedet og lagde dem ind i Bilæg-gerovnen, hvis Indfyringshul vendte ud over Gruen. Naar Gløderne var anbragt i en Bunke midt i Ovn,

lagde man et Par Tørv over og dækkede det hele til med Aske., Næste Morgen kunde man saa tage af den forvarede Ild til Optænding paa Gruen. Hvis det Uheld hændte, at Ilden var gaaet ud, maatte en af Sted hen til en Nabo og laane Ild i en gammel Træsko.

Af andre Redskaber med særlige Betegnelser, der fandtes i Stuehuset, kan nævnes *Mangleholtet*, *Mangle-tøjet*, som bestod af *Manglefjæl'en* og *Manglestokken*. Man havde en *Kobberkrukke*, d. v. s. en Spand med Laag, som brugtes til at bære Mælk i til Gilder, Begravelser og Tørveskær, *Tørremælk*, ligesom den ogsaa brugtes til Barselmad. *Spinderokken* var i stadig Gang om Vinteraftnerne. Spandt man Blaar, havde man en *Blaarkrække* paa, og paa den sad saa Blaartotten. *Krække* betegnede iøvrigt en naturgroet Trækrog, som man havde anbragt i Stald og lignende Steder, og hvorpaa Tøjr og Seletøj hang. En *Krække* kunde ogsaa være et gammelt Øg (d. v. s. Krikke). Paa Rokkens Ten sad der en eller to Trækroge, som flyttedes paa Tenens Vinger, efterhaanden som Traaden blev vundet paa. Disse Kroge kaldtes *Nokker*. Jern kaldte man *Gern*, og et Pressejern kaldtes et *Pæsegern*. Skaarede Ting, Kopper, Tallerkener eller lignende, kaldtes *Skræl'* og blev ikke kasserede, men brugtes til Sukker, Salt osv. Deraf opstod Navne som *Sukkerskræl'et*, *Saltskræl'et* o. l. Disse Navne kunde dog ogsaa anvendes, selv om Genstandene var hele. En *Kovs* var en spidsbundet Lerskaal med eet Øre. Foruden de almindelige hjemmesmedede Brødknive fik man her og der efterhaanden en eller flere *Belanseknive*, d. v. s. Bordknive.

Lad os nu tage i *Haandfanget* — Haandtaget —

og lukke Døren op og gaa udenfor og se paa Ejendommen. Vi kommer først ud paa *Broen*, som man kaldte Stenbroen, og saa kan vi gaa en Tur gennem *Fæjhusene*, hvoraf der er to, *det lille Fæjhus*, Kalvestalden, og *det store Fæjhus*, Kostalden. Foran Kreaturerne er der *Gammer*, Krybber, men det er ikke altid, at de æder op, de *orer*, og det, de har *oret*, maa man saa have rensset op af Gammen. For Resten var det vist ikke altid saa rigeligt med Foderet, og det kunde derfor nok hænde, at Kreturet stod og blev noget *aret*. Var det derimod et Menneske, som var magert, sagde man, at det var *magerlaget*. Det kunde ogsaa ske, at en Tyrekalv eller en Hest var vantreven og tykmavet, saa kaldte man den en *Blær*, og med det samme Ord betegnede man en tyk Mand. En *Blæire* var derimod en Svineblære. En Ko kunde have forskellige Aftegn. Den kunde være *draget*, *sokket*, *sjoldet*, *dystet*, og herefter betegnede man *Kørerne*. Naar Aftegnet fandtes i Hovedet, kunde den være *hjelmet*, *grimmert*, *stjærnet*, *toppet*, *blisset* eller *vindblisset*, *vind* betyder skæv. Kviens første Kalv kaldtes *Kviebæls*. At give Kvæget den sidste Røgt kaldtes *at skytte af*. Naar man derimod gav Hestene deres sidste Foder, *fodrede man af*. Om Sommeren var *Kørerne* ude, og *Hyrepogen* — Hyrdedrengen — maatte da *oude* (vogte) dem. Det gjaldt om at købe det mindst mulige og lave saa meget som muligt selv. I Stedet for at købe Reb lavede man *Haartøjr* af Fæhaar, de holdt sjældent mere end een eller to Somre, og i vaadt Vejr vilde de gerne krølle sammen, men de havde i hvert Fald ikke kostet noget. Gik de i Stykker, maatte man *speise* dem sammen igen. *Tøjrepælene* lavede man i *Huggehuset*, hvor der fandtes det

nødvendigste Værktøj. Man lavede saa en Løkke paa Tøjret til at sætte paa Tøjrepælen, og denne Løkke kaldtes en *Pølemytte*. Hyrepogen havde naturligvis nok at gøre, maaske havde han en *tul-tre* (to-tre) eller maaske endog en *fille-fem* (fire-fem) Kalve at tilse ude i *Oredrevet*, som man kaldte Overdrevet, og saa benede han af hen ad *Køtten*, som man benævnte en Gyde, en bred Vej med Voldgrøfter til begge Sider. Galt var det, hvis det var Regnvejr. Var det kun *Røvrejn* — *Støvregn* — gik det endda an, men det kunde jo nok være saa slemt, at han maatte *lunne Vejr* (staa i Læ) undervejs, heldigvis kunde der ogsaa komme en *Slønde i Vejret* (et Omslag), saa det blev *Housenvejr* (Regn eller Uvejr, der stilner af), og naar det saa var *housnet i Vejret*, maatte Drengen af Sted igen. Det skulde gaa *gesvint*. Skulde Pogen have vandet Kreturet, skulde de drives ned til *Vandestedet*, der gerne bestod i en flad Udgravning ved en Aa eller Bæk, og Drengen havde saa en *Jave-te-Vands-Køp* til Hjælp, eller maaske maatte han nøjes med en *Pistling*, en lille tynd Pilekvist, en *Swippert*. Naar dette var besørget, kunde det jo nok hænde, at han ikke havde saa travlt med at komme hjem. Blomster var der nok af hele Sommeren igennem, og dem havde Drengen ikke saa let ved at gaa forbi. Der var *Loppeblomster*, *Løvetand*, *Gaaseblomster*, *Bellis*, og senere hen *Blaabaj*, *Kornblomst*, *Hundekejs*, *Skarntyde*, *Snogebloomst*, *Stenurt*, (sedum acrum), *Krogtjørn*, *Krageklo*, *Skurvrumper*, *Oksetunge*, og mange andre.

Maaske gik han i Mosen og plukkede *Knækker*, *Sumppadderokker*, *Horsepærer*, som den gule Moseiris kaldtes, *Søv*, *Siv*, *Vorherres Fingre* (lille, blaa Gøgeurt)

eller den mægtige *Dyndemaer*, d. v. s. Dunhammer. *Ma* betyder Eng og findes f. Eks. i Ordene *Bredmaen*, som en Mose i Taagerup hedder, og *Viremaen* (Vidjemosen), som er Navnet paa en Mose i Ørby. Drengene har en vis Forkærlighed for Vand, og det kan nok hændes, at Knægten gav sig til at fiske. Maaske der var en Bæk, hvor der var *Hundstakker* (Hundestejler) eller *Firben*, hvilket vil sige Salamandere. Det rigtige Firben kaldte man nemlig *Snø'rese*. Efter Fisketuren kunde det være en Afveksling at gaa en lille Tur til Skovs, hvor der var Birke, *Firretræer* (Fyr) og meget andet godt. Hvem ved, om der ikke ogsaa kunde være et Par *Krabavler* (vilde Skovæbler), hvis det var den Tid. I hvert Fald var det ikke vanskeligt at finde et Sted, hvor der voksede *Gejl*, Lyng, *Kostebærris* med *Kostebær*, Rævlinger, men mere end sædvanlig heldig skulde man naturligvis være, hvis man skulde finde et Par *Bjørnebær*, som Brombærerne kaldtes. Midt i det bedste traf han maaske en anden Pog, og der kunde jo være meget at drøfte. En *Tordensten*, han havde fundet, skulde vurderes samvittighedsfuldt, og Enden blev, at han solgte den til den anden Dreng for *en Sølle* — Spænde af Seletøj — og to gule Sneglehuse, naa ja, saa maatte han ganske vist tillige afstaa den gule Strandsten, som man godt kunde tro var Rav. Efter denne Handels lykkelige Afslutning skulde de prøve, hvem der var bedst til at *slaa Hovedkegler* (Kolbøtter). *At lege Taermand* (Tagfat) var de desværre for faa til. Under alt dette var der snart gaaet et Stykke Tid, den ene begyndte at blive *tidig til Mad* (sulten), og den anden var ikke fri for at være blevet lidt *uhang* (kaad, uartig). Han væltede en *frøin* — frønnet — Pæl og

sprang ned midt i *en Skaanke*, Jordskred. Pludselig opdager den første, at Solen er sunken betænkelig. Det er paa høje Tid at komme hjem, og med Udtrykket: „*Jeg feger, jeg har Jag*“ — jeg er urolig, jeg har Hast — bryder han af og løber. Han er endnu ikke bleven saa erfaren som gamle Lars Horsebjerg i Ramløse (død før 1870), han plejede at sige: „Vi skal passe Tiden, for Tiden passer inte vos.“

I den Tid, Køerne stod inde, blev de jaget til Vands ude i Gadekæret. Var der Is paa, maatte man *vække* d. v. s. slaa Hul paa den. Mens man drev paa de lidt trevne Køer, søgte man at opmuntre dem ved et: „*Søh, Søh*“, men hjalp det ikke, kunde det ogsaa hænde, at man talte lige ud af Posen og sagde: „Vil du se, du kan flytte dig, *dit Aaede, dit Nød, din Skanolke, din Ramente*“. Det var gammelkendte Udtryk. Megen Mælk gav Køerne ikke, og det gjaldt derfor om at *faa strippet dem godt*. En *Strippe* var en lille Træspand, hvis ene Stav var forlænget til et Haandtag. At strippe Koen betegnede Slutningen af Malkningen, at malke Koen ren. Var en Ko gold eller i Færd med at blive det, kaldtes den en *Goldskrappe*. Om Sommeren, naar Køerne var ude, og en af *Fruentømmerne* gik til Malkning, havde hun en *Mælkebøtte* paa Hovedet. Mælkebøtte kaldtes den hvidskurede Mælkespand af Træ med blanke Jernbaand om (enkelte havde Kobberbaand). Mælkebøtten hvilede paa en udstoppet og udsyet blød Ring, som kaldtes en *Mælkekrøns*.

Foruden Kreturet spillede Faareholdet en betydelig Rolle. Saa snart et Lam var født, blev det *mærket*. Paa Lundebakkegaard var Mærket: Enden af det ene Øre og to Indsnit i det andet. Hver Gaard havde

sit Faaremærke, hvorpaa Faarene kunde kendes, naar de paa visse Tider af Aaret gik i Flok paa Overdrevsjorden. Et aargammelt Faar kaldtes et *Fjorlam*, men den gamle Vædder hed *Mads Vædder*. Om ham handler følgende Børnerim:

Hr. lystig Kyrads,
skær Rumpen af Mads,
mens Kniven er hvas,
mens Møllen maler,
mens Gøgen galer,
mens Dukken danser i Engeland.

(Rumpen er Halen).

Den almindelige Uld kaldtes *To*, men den kortere Uld, der fandtes under Bugen paa Faarene, kaldtes *Bugklipper* og holdtes for sig selv, da den var af ringere Art. *En Love To* var en Lok Uld. Om Efteraaret kom der ofte Tiggerkællinger og tiggede Uld, deres sædvanlige Bøn var da: „Maa jeg be om in Love To i Guds Navn.“ Var det Brød, Talen var om, hed det: „Maa jeg be om in Bid Brød i Guds Navn.“ Gjaldt det Mælk, sagde man: „Maa jeg be om in Taar Mælk i Guds Navn.“

I Laden foregik et langstrakt og strengt Vinterarbejde. Alt Kornet blev tærsket med Plejl, og Plejlen bestod af *Handelen*, som den Del kaldtes, man holdt fast om, og *Slagelen*, som den anden Hoveddel af Plejlstøjet benævnedes. De to Dele var forbundet ved *Hildet*, der var lavet af tørret Aaleskind. Det var ikke altid, at Gaardens egne Folk kunde overkomme Tærskningen, saa maatte man have en Husmand til Hjælp. Han havde ofte Akkord, idet han *tærskede til Punds*, hvorfor han kaldtes *Pundtærsker*.

Med denne Pundtærskning hang det saadan sammen, at i ældre Tid betegnede 1 Pund Rug $3\frac{1}{2}$ Td., mens 1 Pund Byg var 4 Tdr. For Hundrede Aar siden fik en Daglejer hver 20. Skæppe eller lidt mere i Tærskeløn. Tidligere har han faaet hver 20. Pund, d. v. s. Tønde. Deraf Udtrykket *Pundtærsker* og at tærske til Punds. Ordet Tøndetærsker, der altsaa betegner det samme, kendes i Jylland. Den Mængde Sæd, man lagde frem til Tærskning *i et Bed*, d. v. s. mellem to Maaltider, kaldtes en *Spinning*. Naar Tærskningen var forbi, skulde der *fejles af Lo*, d. v. s. den tærskede Sæd skulde renses og sorteres ved Hjælp af forskellige *Haandsold*. Den rensede Byg blev derpaa bredt ud paa Logulvet i et tykt Lag, og et Par Heste blev redet rundt deri en halv Times Tid for at træde Stabbene af. Dette kaldtes *at kørne Kornet*. Man sagde *en Klippe Halm*, men derimod *et Knippe Ris*. Nu maa vi have Sæden maalt, og vi tager da en *Skuffe* — en Hulskovl af Træ — og begynder at øse Sæd op i Skæppemaalet. Det er ikke Meningen, der skal være Top paa, og derfor bliver Skæppen strøget med en *Stryholt*, d. v. s. en tyk, rund Egestok. I ældre Tid brugte man at maale med en gammel Skæppe, ja, dette Maal brugtes endnu 1880 paa en Gaard i Tibirke. En gammel Skæppe var $\frac{1}{6}$ Td., men ved at maale med den, blev Tønden saa rigelig, at der, efter at de 6 Skæpper var hældt i Sækken, skulde tages 4 *Gjøvingfulde* tilbage. En *Gjøvingfuld* var saa meget, som man kunde tage med de to hule Hænder. Foruden Kornsoldene havde man en *Resle*, et groft, rundt Sold, som brugtes til at resle Avner i. Nu forlader vi Laden og sætter *Dørkrogen* paa. Dørkrogen er fastgjort i en *Maarne*.

og den sættes ned i en Maarne (Krampe). Vi ser ind til Hestene, der staar i Baase med en *Spilbom* (Spilto) imellem. Ude paa Broen er Hønsflokken ivrig optaget af en Gjøvingfuld *Korn*, d. v. s. Byg, eller det er maaske paa den Tid af Dagen, da de faar *Drøve*, udrørt Blødfoder (knuste, kogte Kartoffler og *Bygskraa*, som man kalder groftmalet Byg). Vi gaar en Tur omkring Gaarden og finder et Sted en *Lude*, hvad der betegner et lavt Halvtagsskur, der er bygget op til en Længes Side eller Gavl. Gamle Vogne, gammel Skrammel og Avlsredskaber gemmes i *Boden*, d. v. s. et Skur med Ler- eller Trævægge og Halmtag, men hvis ene Ende mangler. Vi kommer forbi den aabne Brønd, hvor der staar en høj og svær Stolpe, *Brøndstøtten*, og paa den hviler *Brøndvippen*, i hvis øverste Ende *Brøndsvøben* er fastgjort. Brøndsvøben er den Stang, som Spanden er anbragt paa (se Side 116 til Venstre.)

Nu er vort Arbejde gaaet saa *tjapt* (hurtigt fra Haanden), at vi snart kan være *tidig til Mad*, og vi gaar da ind og sætter os paa Bænken. Dagen byder paa fem Maaltider: Davre, Lillemiddag, Middag, Midaften og Nadver. *Maalene* kalder man Maaltiderne, naar de omtales samlede. *Mellem Maale* betegnede altsaa Arbejdstiden. Man skulde ikke spise mellem Maale, hed det, men hænde kunde det, at der var en, der kneb sig en Snaps mellem Maale.

Man vidste ellers nok, hvad Drikkeri kunde føre til, og Unge Peder Andersen ivrede ofte mod Drikriet ved at anføre følgende gamle Vers:

Nu har jeg sviret saa længe,
saa jeg er bleven rig,
saa Dynen er falden af Sengen,

og Halmen ligger jeg i.
 Det var alt for Kromandens Kones den store Kande
 og det lille bitte Glas.
 Gid Kanden var stødt i hendes Pande
 og Glasset knust i hendes As.

Naar vi nu har faaet os en god Portion *Sødgrød* (Boghvedegrød) og en *grønsaltet Sild* eller et Stykke stegt, *grønsaltet* (d. v. s. *gransaltet*, *lidet saltet*) *Flæsk* og maaske en *Spilkop* (Spølkum) Kaffe med et Stykke *brunt Sukker* (Kandis) til, saa er vi saa mætte, at vi *ikke kan pine mer*. Siger Husmoderen: „Spis mer“, bliver Svaret: „*Nej Tak, nu kan jeg s'mænd inte pine mer.*“

Af andre Benævnelser paa Mad kan nævnes *in Mad*, et Stykke Brød med Smør eller Fedt paa og med eller uden Paalæg; *in Fedtemad* eller *in Smørremad* var de særlige Benævnelser. *Ostebrød* var bart Brød med Ost paa. Naar Unge Peder Andersen kom ind og var sulten, tog han sig ofte et Stykke *Ostebrød* og spiste. Endvidere kan nævnes *Døppe*, *Meldyppelse*, *Fedtenonner*, *Æbleskiver*, *Saal*, *Skyen*, der fremkommer ved Stegning.

Nu er det bedst, vi faar set efter, hvordan det staar til med vores *Ildebrønd*, *Ildebrand*, *Brændsel*. Det bestaar af *Tørv* og *Brænde*. Skal vi i *Mosen* og skære *Tørv*, maa vi tidlig op, det hjælper ikke, at man er *utidig*. Man maa *forre sig paa* (klæde sig paa) i en *Fart*, og saa snart de andre er *fort paa*, og vi har gjort *Morgenarbejde* og faaet *Davre*, maa vi af *Sted*. Vi tager *en Klo* med, det vil sige en *langskaftet Grenhakke* til *Oprensning* af *Vandplanter* i *Mosegrøfter*. Maaske faar vi ikke *Brug* for den, men derimod skal vi bruge baade *Delkniv*, *Stikkespade* og

Skærespade til at lave *Skæretørv* med. Naar der er gaaet nogle Dage, og Tørvene er blevet lidt tørre, bliver de *kantret*, rejst op paa Kant, dernæst *radet*, stablet op paa hinanden i Rader, og til sidst *skruet*, det vil sige stablet op i smaa Stakke, *Tørveskruer*. Naar de saa er helt tørre, bliver de kørt hjem, men saa maa vi have en *Tørvesmække* i Vognen, d. v. s. en vifteformet Vognsmække af *Stakitværk*. Derved kunde man læsse mere paa.

Efterhaanden som Tørvehuset i Vinterens Løb bliver tømt, bliver der nogle Stumper tilbage, det er *Gumlinger*, og de rives sammen med en Rive og brændes. De varmer meget godt. Det Smuld, der bliver tilovers, kaldes simpelt hen for *Tørvemøg*.

Til Kløvning af Brænde bruges først og fremmest en *Yse*, *Økse*, og en *Mukkert*, en svær Jernhammer, men var det meget svært Brænde, maatte man tillige have fat i en *Vægge*, en Jernkile, saa maatte det give sig.

Foruden *Kaalhaven*, *Køkkenhaven*, hvor *Persille*, *Pistenakker*, *Pastinakker*, o. l. fandtes, havde man ogsaa en Prydhave, og her kunde man finde en *Rosentorn*, d. v. s. en rodægte, lyserød Rose (vistnok *Centifolie*), *Guldnakke*, *Gyldenlak*, *Bonderose*, *Stokrose*, og flere. Nu tager vi en Tur ud i Marken, der ofte var noget bakket. Maaske var der kun en *Svejt*, men der kunde ogsaa være en *Døvel*, som en noget større Sænkning kaldtes. Om Foraaret gjaldt det om at have *Sesæd* nok. Sæden blev baaret i en *Seløv*, som bestod af en stærk udhulet Træstamme af Pil eller Poppel, i hvis indsatte flade Endestykker var fastgjort et Reb eller en Rem, som hvilede over højre Skulder, medens Seløven eller Løben hang ud for

venstre Hofte. Undertiden bar man Saasæden i en langagtig krum Halmkurv, som havde samme Navn. Kvikgræs var der meget af paa Markerne. I Fælleskabets Tid groede der paa Græsmarkerne kun det Græs, der kom af sig selv, og det var for en væsentlig Del Kvikgræs. Naar man derfor om Foraaret harvede Jorden, fulgte der mange Rødder med. Naar de var harvet sammen i *Rumper*, samlede man dem med en Greb i Smaabunker, som saa blev antændt. Dette kaldtes *at brænde Rod*. Der var ikke saa faa Sten paa Markerne, og det var almindeligt, at man efter Tilsaaningen maatte ud *at pille Sten*, og disse *Pillesten* blev saa samlet i Bunker. Naar Høsten kom, skulde man have *Mejetøjet* i Orden og ud og i Lag med *Flæderne*, som man kaldte Sædkifterne med den fuldt udviklede Sæd. Først tog man fat paa *Rugflæden*, senere kom Turen til *Kornflæden* (Bygmarken) og *Havreflæden*. Nu var det af stor Betydning, at *Mejetøjet* — ligesom *Slaadraget* — var godt *græsfeldt*, d. v. s., at Leen havde en forholdsvis stærk Krumning hen mod Draget. Høstarbejdet foregik med godt Humør, ja, de unge var maaske helt *køjter* (overgivne) til at begynde med, men efter som Dagen gik, og Solen brændte, tog det paa Kræfterne. En Slurk af *Lejlen* (en lille Trætønde med Hank til at bære Øl i Marken i) hjalp jo nok lidt, men hvis man nu skulde være færdig med Flæden inden Aften, kunde man nok blive noget *ambrystet* (stakaandet), kan hælde, man var ved *at ombrykke sig*, som man kaldte det, naar man forivrede sig paa Arbejdet for at naa det, saa man gik og *gløvnede* (var dvask, hang med Næbet) paa Hjemvejen. Naar Sæden var mejet, blev den sat i *Hov*, *Hob*, og saa blev Stubmarken reven. Det

blev gjort med Haandrive. Hver havde sin *Strenggang*, sin Strimmel at rive. Det sammenrevne kaldte man *Slod*, og de lange Strimer, det laa i, var *Rumper*, Haler, og naar en af Mandskabet gav sig til at samle Rumpen i en Dyng, saa Riverne atter kunde komme i Gang, kaldtes dette *at saauve sammen*. Naar Stubmarken var revet og Sæden tør, skulde den *køres ind*. For at man ikke skulde tabe det halve under Vejs, maatte man have *Læssemed* paa, og naar *Bagrebet*, hvortil der hørte en *Høstkrog*, en naturlig vokset, afbarket Trækrog, var bundet, blev Sloden fra Hoben kastet ovenpaa, og saa kunde man køre.

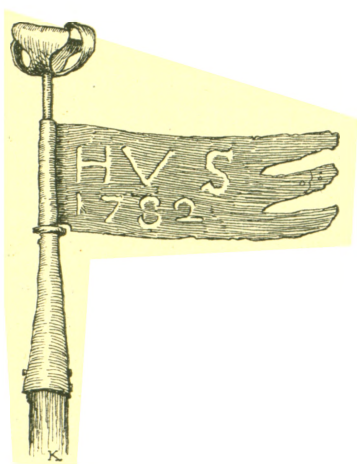
Var det Enghø, man skulde have hjem, gik det noget anderledes til. Efter at Græsset var vejret og revet sammen i Rumper, spændte man et Par Heste for *et Slæbetræ*, det var et langt, krummet Stykke Træ, og slæbte det sammen, hvorefter det blev sat i Stakke af Form som et Rugbrød. Da man senere kom til at avle Agerhø, satte man det i runde Stakke, og dem kaldte man *Kokke*. Naar Høet saa var læsset paa Vognen, og Læssemeden bundet, skulde Læsset *vævles*, hvad der bestod i, at et langt, tretottet Reb, en *Høvæl*, blev strammet i to, tre Længder om Læsset.

I Høsttiden kunde det hælde, at man fik *en Gat* i Fingeren, det var gerne *Tisselgatter*, Torne. Den samme Benævnelse brugte man om Tornene paa en Tjørn og Slaaen, men ikke Roser. Galt var det ogsaa, om man fik *en Spei* i Fingeren, det var en Træsplint. Havde man læsset Sæden af, fandt man ofte en meget travl *Tvesdyrt*, Ørentvist, i Bunden af Vognen. Mere opmuntrende var det, hvis man fandt en *Vorherres Lam*, som den lille, højrøde Edderkop kaldtes, eller *en Agerhøne*, d. v. s. en Mariehøne. Af andre Smaadyr

var der *Murlusen* eller *Kælderæslet*, som man kaldte Bænkebideren, og *Blindeknagen*, den lille Hestebremse. *Omme* var Fællesbetegnelse for nogle store Pupper og Larver.

Naturligvis skulde man køre *menneserligt*, saa der ingenting blev *at ladere over*, men paa den anden Side vilde man jo ogsaa gerne være en af de *villeste* (raskeste), og raske Heste havde man, men saa gjaldt det, at man ikke kom for nær *Resningen*, Grøften, for saa kunde det let gaa galt. Var det nu gaaet saadan, at Vognen var væltet, og Bonden tilmed var meget *nær over sine Heste*, kunde han nok ske at blive lidt *hed i Hovedet*, og havde han tillige et godt *Omne*, Røst, kunde der nok falde lidt af. „Du maa *mennesere* lidt med Farten, *veedst du det*. Jeg har sagt det før, men du er noget *glemse*. Nu maa du se *at huse det*.“ Hvis Karlen nu var lidt *kæbbernæbet* (rapkæftet), eller han gik hen og blev *gaantelig* (opfarende, en *Gaante*, en Nar eller en umedgørlig og opfarende Person) og begyndte at *ondskes* (give ondt af sig), svarede Bonden, at hvis han ikke sørgere for *at løkke Munden*, saa skulde han nok *humre* ham, og saa tav Karlen, for det var noget i Retning af Klø. Men derfor kan det godt være, at han var noget *trutten* (surmulende) en halv Dags Tid. Men nu gælder det at faa Vognen rejst og komme hjem og faa den *fly't* (*fly*, reparere eller række). Hestene stod ogsaa og *amelerede*, saa det var fælt. Naar de kom hjem, blev Konen jo nok lidt *andereret* over, hvad der var sket, men snart drejede hendes Tanker om til Glæde over, at det ikke var gaaet værre. Hvis det blot var Fadningen, der var i Stykker, kunde man tage et eller andet *storspovet* (grovaaret) Bræt inde i Huggehuset

og lave det med. Derinde var der Gavntræ og fær-
diglavede Ting, saaledes var der en Del Tøjrepæle,
der laa *skafuttes*, det vil sige, at de laa skiftevis med
Bredsiden og Spidsen til den ene Side. I Krogen

VEJRLØJ FRA PRÆSTEBAKKE-
GAARD

stod der *en Rolk*, en
Knippel, og et Skovlskaft,
som var blevet for *bag-
flængt*, som man kaldte
det, naar et Skaft foroven
havde faaet for stærk
Bøjning nedad. Naa,
men vi maa se til vores
Vogn. Var det Træ-
akselen, det var galt med,
kunde den nok ogsaa
laves i Stand hjemme,
men var det Jern, der
var gaaet i Stykker,
maatte man til Smeden
og have ham til at *suide*

eller *sammensuide* det (svejtse det), og det tog sin
Tid, for Smeden stod noget længe og *medede* (pas-
sede til), før han fik det til at passe. Bonden var
helt *endeklemt* for at faa Vognen færdig, for han var
af dem, der altid skulde have det saa *pregelvert* (i
omhyggelig Orden).

For Bonden spiller Vejret en uhyre Rolle og ikke
mindst i Høsten. Intet Under, at han lagde Mærke
til Maanen, og hvad der ellers mentes at have Ind-
flydelse paa Vejret. *Nu har vi Neerne*, sagde man,
naar der var Nymaane eller nytændt. Naar det havde
været Fuldmaane, og Maanen begyndte at tage af,
sagde man, at det *kvældnede*. Det kunde hænde, at

der var en stor, lysende Ring om Maanen, men i stor Afstand, det kaldte man *en stor Ringgaard*, og det varslede et mindre Uvejr. Var der derimod en lille, lysende Ring om Maanen, men i kort Afstand, kaldtes det *en lille Ringgaard*, og det forudsagde et stort Uvejr. En Stump af en Regnbue lavt paa Himlen kaldtes *Vejrstød* og var imod ustadigt Vejr. Naar Nymaanen hang med det krumme nedad, var det mod Regn. *Neet hænger til Væde*, sagde man. Til Tider kunde der komme en *Horrenvind* (Hvirvelvind), og Ordet *horrer* betød, at noget gik med stærk Fart. *Aftenrøde gør Morgenbløde*, sagde man, en rød Solnedgang gav Regn Dagen efter. *Drømme om afdøde* varslede ufejlbarlig Nedbør næste Dag. Af andre Vejrregler kan i denne Forbindelse nævnes følgende: Naar *Tudserne* (Frøerne) kvækker om Aftenen, eller naar Engene damper, varsler det godt Vejr. Stryger Svalerne langs med Jorden, er det imod Regn; flyver de højt, er det imod Tørvejr. *Kvitter* Uglen („tavit, tavit“), varsler det godt Vejr. *Tuder* den („huhu—u, huhu—u“), varsler det Uvejr. Bader Snogene sig i Solskinnet, bliver det snart Regn.

Af ejendommelige Udtryk for Klæder kan nævnes *en Bulle*, det vil sige et Livstykke uden Ærmer, som Kvinder brugte, eller for Mænds Vedkommende en vid Vest. *Twist* var et Slags spættet Stof, som brugtes til Bukser, og de kaldtes derfor *Twistebøvser*. *Bøvser* og *Bukser* brugtes i Flæng som Betegnelse for Benklæder. *Bøvser* anvendtes dog mest om slidte og stumpede Benklæder, mener Niels Pedersen, og det er sikkert en rigtig Iagttagelse, idet Ordet *Bukser* som det, der laa nærmest ved Rigssprogets Udtale, var det fineste. Den almindelige, kvindelige Hovedbedæk-

ning til festlig Brug var *en stivnakket Hue*, som Huen med den vifteformede Sølv- eller Guldnakke kaldtes. Tit daglig gik de fleste Kvinder ikke med stivnakket Hue, men med en *Smadderkasse*. Det var en poseagtig, rund Hue af et tyndt, tarveligt, sort Stof, hvori Haaret var støppet ind. Gik nogen med en saadan Hue paa Helligdage, blev det anmærket. „Hun gik s'mænd med Smadderkasse poe om Søn'din osse.“

Skulde Manden ud at køre, maatte han have sit *Ceniljeslag* paa. Det var en Vadmeliskørekappe med et Slag af lignende Snit som dem, Herregaardskuskene bruger.

Naturligvis gik man med Træsko. Det var en stor Højtid at faa Læderfødtøj paa. De ældste og billigste var *danske Træsko*, de var helt af Træ, og foroven var der anbragt en *Blikkrampe*, som skulde hindre Træet i at revne. Men Folk blev efterhaanden saa fine paa det, at de gik med *franske Træsko*, som til Vristens Behagelighed var forsynet med udstoppet Overlæder.

Om Søndagen gik man i Kirke. En Time før Gudstjenestens Begyndelse ringedes der med een Klokke. Det kaldtes *første Klokke*, og saa var det Tid at begynde at lave sig til. En halv Time efter ringede det atter, det var *anden Klokke*, da var det Tid at gaa hjemmefra. Naar Gudstjenesten skulde begynde, *ringede det sammen*, og da var det med begge Klokker. Mandfolkene stod da i Reglen uden for Kirken, og idet Klokkerne begyndte, lettede man svagt paa Hatten og gik ind. Langsomt gik man gennem *Vognhuset* (Vaabenhuset) og ind i Kirken, hvor Mændene satte sig ved den ene Side og Kvinderne ved den anden. Andagtsfuld paahørte man *Bønnen under Korset*, som

man kaldte Indgangs- og Slutningsbønnen i Kordøren, fordi der over denne Bue forhen hang et Krucifiks. Derefter kom Salmesang og Prædiken. Maaske blev *Tavlen* baaret rundt, og der blev samlet ind til de fattige. Man lagde da en *Tavleskilling* i, og det var en Enesteskilling, kun yderst sjældent en Fireskilling.

Gebursdag — Fødselsdag — fejredes ikke som nu, ejheller Konfirmationen, naar de unge skulde *staa frem*. Derimod havde man et ordentligt *Mikkelsgilde*, som Høstgildet paa Grund af sin Nærhed af Mikkelsdag kaldtes. Da vankede der god Mad, maaske der endog var bagt en *Søsterkage*, men den Slags Fornøjelser var jo sjælden saa langvarige, de varede „fra sildig Middaften, til Høns fløj op“. Dagen efter var det Arbejdsdag, og saa var der atter *haangt* (roligt) i Huset. Af andre aarlige Fornøjelser var Kildefesten i Tisvilde, *Kilderne*, som man kaldte det. „Skal du til Kilderne i Dag?“ spurgte den ene Pige den anden. Ja, det skulde hun da, men først skulde hun *heje sig* (pynte sig) — Piger vil jo altid gerne være *gneld* (fiks, opstadset). Forud for Kilderne var der en anden Aften, som Ungdommen fejrede med Liv og Lystighed paa Tisvilde Gade, og det var *Vor Frue Aften*, den anden Juli, Mariæ Besøg. Af Aarets tre Højtider, Jul, Paaske og Pinse, betød den første mest. Da blev der brygget og bagt i store Maader, og Gaardens Husmand, Smeden, Skomageren, Skrædderen og Skoleholderen fik *Julerente*, som bestod i Sigtebrød, Klipfisk og en Lejel Øl. I Julen var der aldrig *haangt* (der var altid Rykind), og naar der kom en fremmed, sagde han altid: „Glædelig Jul, Helsen og Sundhed, alt hvad som kært er“. Var det Nytaar, hed det: „Glædeligt Nytaar, Helsen og Sundhed“ osv.

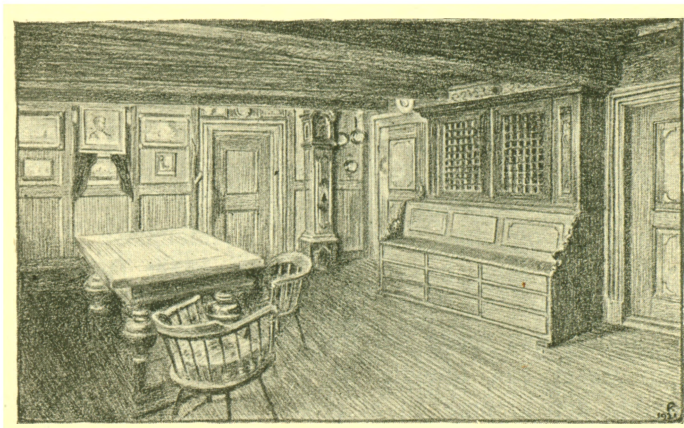
Naar man ellers kom ind et Sted, hvor der var flere til Stede, var Hilsenen ofte: „Go' Dav i Stuen“.

Saa kom Vinteren, og den kunde være haard med baade Frost og Sne. Midt i det hele kunde der komme en Horrenvind, saa Sneen *fystede* ind gennem Porten og ned fra Taget. Porten stod *pibeuaben*, der var en eller anden lille *Stumpesak* (lille Dreng), der havde glemt at lukke den. Inde i „Skorstenen“ havde man ogsaa mærket Vinden, den slog ned i Skorstenen, og der stod en hel *Røgkvalm* ud deraf. Storm og Sne havde man ofte omkring Kyndelmisse (2. Februar), og man sagde da: Kyndelmisse Knude ryster sig. Men havde man først naaet *Peders Stol* (22. Februar), og Peder havde kastet den varme Sten i Vandet, saa tøede det franeden. Men havde Lærken været saa uheldig at synge før Kyndelmisse, skulde den komme til at græde efter. Naar Dagen begynder at længes, mærkede man *Dagme'nen*, det vil sige, at selv om det iøvrigt er Frostvej, saa er det alligevel lidt Tøvej midt paa Dagen. Dette kaldes *Dagme'nen*, eller at det *dagme'ner*.

Vi naar nu til Paaske, og med den følger den mærkelige Skik at rise op Langfredag. Det kaldtes *Langfredagsskrænne*. En anden Fornøjelse var *at trente Paaskeæg*, en Leg med Paaskeæg, som man trillede paa Sand. Var Vejret godt, kunde det være fornøjeligt at komme ud *at pille Blomster* (plukke, samle).

De tre store Begivenheder i det enkelte Menneskes Liv var Barnedaab, Bryllup, *Gilde*, som det kaldtes, og Begravelse. Af disse tre spillede de to sidstnævnte den største Rolle. Til Gilder og Begravelser bragte man Mælk i Kobberkrukken og *en Smørbrikke*.

Det vil sige Smør, der var pyntelig opsat paa en Glasopsats. Smørret var prydet med Aftryk af Glaspropper og Skeer, dette Arbejde kaldtes *at pringle en Smørbrikke*. I Toppen sad der til Begravelser en

DAGLIGSTUE I FOGEDGAARDEN (MOSEGAARD) I TISVILDE

Buksbomkvist og til Gilder, i hvert Fald om Sommeren, Blomster. Ved Gilder var der Musik og Dans. Mens man spiste, spillede et Par Spillemand, det kaldtes *at spille over Borde*. Naar Maaltidet var forbi, gik der en Tallerken rundt, hvori man indsamlede Spillemandsskillingerne. Ved Begravelser blev nogle unge Piger af *Laget*, fire, seks eller otte, bedt til *at bære Krøns*, og hvem der ikke var bedt dertil, gav aldrig Krans. Ligeledes blev en bestemt Mand bedt til at køre for *Krønsepigernes*. Denne Vogn fulgte efter Liget og kaldtes *Krønsevognen*. Liget kaldtes *Begravelsesstalsen*. Kransene bestod af hjemmelavede Buksbomkrans og var fæstede paa sortmalede Trækors, hvis tilspidsede Ender blev stukket i Jorden paa Graven,

saaledes at Kransene kom til at staa opret. I Kran-sene var aldrig Blomster, men ofte udklippede Papir-sløjfer. En køn Skik var forbunden med Jordpaaka-stelsen, idet den nemlig udførtes af Klokkeren og saa mange af det mandlige Følge, som der var Spader til, vel en tolv, femten Mand. Naar Graven var fyldt og Forhøjningen derover dannet, rakte hver af disse Mænd samtidig sin Skovl eller Spade hen og lod dem mødes klirrende midt paa Graven, saa de dan-nede en stjerneformet Roset. Det hele varede kun et Øjeblik og var som en simpel, sidste Hilsen til den afdøde. Til helt ind i Trediveerne var det Skik, at man bar Kisten til Graven paa en *Ligbør*, *Ligbaare*, som Mændene bar paa Skuldrene. Noget saadant kan man iøvrigt se i Sverrig, f. Eks. i Dalarne, den Dag i Dag. Ligkisterne var langt tarveligere og lettere end nu. Tisvilde-Gaardene Nord for *Stokken*, Helene Blok, hørte til Vejby Kirkegaard, og da man fra Tisvilde bar et Lig til Vejby, blev det et saadant Tordenvejr, at Mændene nær var sunket sammen under Ligbøren. Dette hændte i 1830erne.

Det bør i denne Forbindelse nævnes, at *Krønsevogn* ogsaa kunde betegne noget andet end Kransepigernes Vogn. Det kunde betegne en fast, stiv Stadsvogn med ret højt Understel og meget skraatstillet Fadding. Agestolene var ofte ophængt i Remme eller anbragt med et Fjedersystem under. Kransevogne havde deres Navn efter den Del af Vognen, som Tyven sad i, og som kaldtes *Kransen*. Den Art Vogne brugtes, inden Fjedervognene kom i Brug.

„Man skal inte køve, hvad man trænger til, men hva' man paa ingen mulig Maade kan undvære.“ Dette Mundheld, som gamle Skomager-Hans i Holløse

brugte, var betegnende for Tiden. Man lavede saa meget som muligt selv. *Praase* eller *Lyspraase* eller *Spe'lys* (Spædelys) lavede man ved at dyppe en *Lyseveje* i Talg. To, Uld, havde man fra Faarene, og Hør avlede man paa Marken. Begge Dele gav meget Arbejde. Ulden skulde kartes, og naar det var gjort, skulde *Tøjerne*, som de kartede Uldruller kaldtes, spindes. Naar Hørren var *rusket*, rykket op og lagt i Bunke, skulde den *sænkes*, d. v. s. lægges ned i Vandet i en Tørvegrav, indtil Stænglen var sprød nok til Brydningen. I Stedet for at sænke Hørren brugte man ogsaa *at brede den*, d. v. s. brede den ud paa en Mark. Naar Stænglen paa den Maade delvis var raadnet — Hørret var *røddet*, sagde man — skulde den tørres, hvad der skete over en smal *Brydegrav* med Ild paa Bunden. *Brydningen* blev foretaget af nogle Koner, og en Dreng bragte dem Hørren i Haandfuldevis, efterhaanden som de raabte: „Lok.“ Dette kaldtes *at løbe med Lok*. Til Brydningen brugte man *en Bryde*, og den næste Behandling, Hørret maatte gennemgaa, var *Skætningen*, hvortil man brugte *en Skættefod* og *en Skættehaand*. Efter at Hørren endvidere var *heglet*, og *Blaaret*, som det ringere Stof kaldtes, var skilt fra, var begge Dele bragt saa vidt, at man kunde begynde et spinde, og saa var der jo endda langt igen. Ingenting gik til Spilde. Var en gammel Strømpe udtjent, kunde man alligevel *uldre den op* og bruge Garnet f. Eks. til at stoppe med. Selv en *Knotting*, en lille Rest af et *Uldgarnsnøgle*, kunde bruges. De smaa Fnugmasser, der samler sig i Lommer eller mellem Tøj og Drævet (Foer), kaldtes *Knottinger*. Føden fik man ogsaa i det allervæsentligste af egne Produkter. Af Rugen fik man Rugbrød og Sigtemel

til Sigtebrød. Til Sigtingen anvendte man *en Sejt*, Sigte, og *en Sælle*, d. v. s. en meget stor, rund og flad Halmkurv, der var et Kvarter høj. Det var meget om at gøre at faa godt Brød. Gik Husmoderen hen og fik *frafaldet Brød*, saa var det en stor Skuffelse. Det kunde ved Bagningen hænde, at Brødet ved for stærk Varme lettedes for brat, saa der opstod en Hulhed under Overskorpen, hvorfor man kaldte det *frafaldet Brød*. Børnene fik fra smaa af lært at have *Ærbødighed* for Brødet, thi det var *Guds Gaver*, det maatte man ikke ringeagte, og kom et Barn af Vanvare til at træde paa et Stykke Brød, skulde det nok faa at vide, at saadan bar man sig ikke ad med Guds Gaver. Var en Brødskorpe blevet lovlig tør, kunde man *bildre den ud* eller *udbildre den*, d. v. s. pille den i smaa Dele og give Hønsene den. *En Bildring* var en saadan Stump, ogsaa af Tøj. Naar man smurte Mellemmad, maatte man ikke smøre paa *Stedmodersiden*, som den mindre Snitflade af en Rundtenom kaldtes. Dette overholdtes strengt. Orden i Huset skulde der være, og Børnene maatte lære at lyde. Sengene stod redte og ordentlige. Man vilde ikke have *en baltret Seng* i Stuen, d. v. s. en uredt Seng eller en Seng, hvor Sengklæderne var bragt i Uorden.

Over for alle gamle Folk viste man *Ærbødighed*, hvad der blandt andet ytrede sig i Tiltalen I i Stedet for du. Børn sagde ogsaa I til deres Forældre, naar de var blevet lidt til Aars. Paa den anden Side vidnede det rigelige Antal *Skøldsord*, man var i Besiddelse af, ikke om megen Hensyntagen. Det samme gjaldt den store Mængde *Øgenavne*, man betjente sig af i Omtalen af andre. At begge Dele ganske vist er Tegn paa en skarp Iagttagelse, for der var noget

betegnende i Navnene, er en helt anden Side af Sagen. Øgenavnene skal der ikke røres ved, men Skældsordene kan vi godt nævne en Del af uden at fortrædige nogen. *Det store Stomne* hed det foragtelig om en stor, ugidelig og kejtet Mandsperson. „Aa, Herre Gud, det Trods“, hed det medlidende om fattige og ulykkeligt stillede Mennesker. Gjaldt det Børn, hed det: „De stakkels Smaatrods“. „Han løb og kovsede hen i Vejret“, sagde man om en, der var i Vilderede med, hvad han gik efter. Han var *et Kovsehoved*. En Buket andre Skældsord er *Kovsebrog*, *Narrekovs*, *Tossekovs*, *Gandekovs*, At blive kaldt *en Skaa-ning* var der heller ingen Fornøjelse ved. *En Bugtold* var en lille, tykmavet Person, *en Taabeløverde* anvendtes om pjankede Kvinder. Det var ikke særlig slemt at være *en Skrubbert*, men *en Taabernaps* var en dum og naragtig Person. *En Purkes* var en, der ikke kom nogen Vegne med sit Arbejde. „Ja, han purker jo paa, det han kan“, sagde man undskyldende. *En Fjobbes* var en naragtig Person, mere spøgefuld brugt var *Fjobbedarius*. *Fjobbes* maa ikke forveksles med *Fjottes*, som var en skæmtende Betegnelse for Pengepungen. *Per Husar* i Tisvilde var en Slider af Rang, og han havde stor Ordenssans og var meget sparsommelig. Han sagde ofte: „Naar bare der er noget i Fjottes, saa er man glad om Hjertet, men naar den er tom, saa er det skidt.“ „*Saadan en Plerk*“, sagde man om en sølle, uduelig, yngre Vigtigpeter. *Et Barelsebæst* eller *et Bagbæst* betegner en dum og doven Person med drævende og stædige Bevægelser. Det er øjensynligt, at de fleste Skældsord gælder Mandfolk. *En Ramente* gjaldt dog Kvinder, idet det var Fællesbetegnelse for trevne Køer og Øg samt dovne

Kvinder. Dette Ord har intet med *Rams* at gøre. At gaa til *Rams* var at gaa i Fællig, f. Eks. naar to Kuld Grise blev sluppet sammen, eller naar Aftægtsfolk gik til *Rams* med de unge. Medfølende var Ordet *Skumpelskud*, et stakkels *Skumpelskud*, det betegnede et tilsidesat, forhutlet Menneske, en, der havde det kontravrigt. Det lille *Godsel* betegnede et lille, svagt Væsen, som var noget tilbage, en Kylling, Ælling, et Lam eller en lille forknyt Tøs — saadan en lille *Godsel*. Venligt var ogsaa Udsagnsordet *vindsle*, løbe ud og ind uden Maal og Med. Ordet brugtes til Børn: „Hvad løber du der og vindsler efter?“ Men blev Børn arrige over ingenting, kunde de ogsaa faa en omgaaende Revselse, medmindre de slap med Advarselen: „Du skal inte være saa skidhastig“. En *Vindsak* var en upaalidelig Mandsperson, han kunde ogsaa være en *Slipsak* eller — mere tilgivelig — en *Tyksak*. Et *Skabilkenhovel* brugtes kun om Kvinder. En *Stumpesak* var en skæmtende Tiltale til en lille Pog, kunde ogsaa bruges om en Hund, man holdt meget af. „God lille *Stumpesak*.“ Hvis der i Nattens Løb forsvandt noget — Madvarer, Frugt e. l. — hed det sig, at *Rakkeriet* havde taget det. Derved tænkte man oftest paa Mus og Rotter, *Teder*, men var den Forklaring utilstrækkelig, fik Ordet *Rakkeriet* en mere mystisk Betydning, og Tanken ledtes da hen paa de tobenede. Maaske stammer Ordet fra den Tid, da der fandtes Rakkere. Sagde man om en Mand, at han var *retraadig*, var det kun Ros. Ordet betød retsindig. En *Brakke* var et gammelt, forfaldent Hus, sjælden en Gaard. Var der mange Øgenavne og Skældsord i Omløb, saa var der ogsaa mange *Bänder*, og de var meget personlige, for hver havde sin. I

Omtale af en Mand nævnede man ofte hans Ed sammen med Navnet.

Renligheden var ikke stor. Drengene gik med bare Ben Sommeren lang, og derved kunde der i Tidens Løb afsætte sig adskilligt paa Benene, saa der til sidst sad en tyk Skorpe fuld af Revner. Man sagde da, at *Tranen pløjede dem*. „Se nu at faa Skidt af dig, Dreng, Tranen pløjer dig jo snart.“ De Børn, der ikke huskede at pudse Næsen, maatte døje Kragens haanende Tilraab: „*Snot-Neese, Snot-Neese*“. Drengene, der hele Sommeren løb barbenede, fik jævnlig Bullenskab under Foden, det kaldtes *Arrespor*. Det kom vel sagtens at, at de havde stukket sig paa et eller andet. Noget nævneværdigt blev der ikke gjort ved det, og det hændte, at en Dreng maatte løbe paa den ene Taa eller den ene Hæl den halve Sommer. Iøvrigt sagde man, at *Arrespor* fik man af at træde paa et lille Hul, som en anden havde lavet med en Pind. Hygiejnen var ikke stor i hine Tider. Man spyttede paa Gulvet. At der kunde være nogen Fare ved *en Bralke*, en stor Spytteklat, var den Tid ikke i Stand til at forstaa. Lægerne stod iøvrigt heller ikke højt, efter hvad der fortælles om selve Distriktslægen Dr. Tour, der var i Esbønderup fra 1807 til 1838. Han havde kun een Slags Medicin, og det var en klar Vædske, men den kunde faa en Tilsætning, saa den blev rød, og Patienterne kunde saa selv vælge, om de vilde have den røde eller den hvide.

Naar Folk kom sammen, drøftede de naturligvis Byens Sager. Der var nu den Gaard, hvor Manden var død. Hvem mon nu skulde have den? Den laa noget *fraskæves* (langt borte fra Vejen), men paa den anden Side laa den pænt deroppe paa Bakken.

Bygningerne *skrullede saa stort*, men kom man nærmere til, var de slet ikke større end almindeligt. Efter at de havde talt lidt om Foderet, som lod til at være noget *udru*, *udrøj*, at fodre af, blev de afbrudt af en Kone, der netop var kommen ind, og som havde saadan en *gjælt*, *klinger*, *Røst*. „Har I hørt, at gamle Pa Pe'sen *faldt i Sænk* den anden Aften, da han var nede at se til Tørveskruerne?“ Nej, det havde de da ikke. „Det kunde jo ikke godt tænkes, at det var en *Ellese* (Ellepige), der havde været paa Spil?“ „Nej, Gaan Herre, han er noget *trumleuren* (vaklevoren) den gamle, og saa er der jo megen Hængesæk dernede.“ Men hvordan mon han ellers havde det? Jo, Konen vidste god Besked, og hun var straks *alat*. Han var da blevet saa fælt forkølet. Det *hæsedede* og *træsede* i Brystet, saa han næsten ikke kunde faa Vejret. Nej, de havde s'mænd int for godt. *Der var int meget at vend's med* i Forvejen (der var Knaphed), og nu skulde saa det komme til

Naa, da hun havde faaet fortalt, hvad hun vidste, gik hun jo da, og Mændene begyndte igen at drøfte deres Sager. Hvordan var nu Laves tilfreds med sin nye Hest? Jo—o, svarede Laves, den var jo myrd'lig rask. Hænd's ku' det jo, at den *stimrede* (var urolig, knejste og spidsede Øren. Om en opstadset, selvbevidst, ung Kvinde sagde man ogsaa, at hun *kom stimrende*.) — og den anden Dag var den lige ved at løbe med et Læs Sæd. Læggepigens stod oppe paa Læsset og *kavtede* med Armene og var nær faldet af. Da den Ting var drøftet til Ende, fortalte en anden, hvor stort et Besvær de havde haft med at faa fældet den gamle Pil derude ved Vejen, men endelig maatte den da give sig, og Husmanden udbrød

i det samme, den faldt: „Saa nu faldt Fasten, saa er der ikke længe til Paaske.“ Det værste var, at de havde *gnatret* lovlig meget i Vejbanen, men det kunde jo da laves igen.

Brændevinsflasken kom nu paa Bordet, og man fik sig en Snaps. „Denherne Brændevin er bedre end Skomager-Hans's. I Stedet for otte køber han kun *syv Graders*, og det spæder han op med Vand, saa det bliver saa tyndt, at det fros for ham sidste Vinter — ja, det fortæller de da.“

Det var jo ogsaa billigere at brænde selv end at købe, men *Brændevinsbrænding* var forbudt, og Øvrigheden kunde jo ikke holde sig i Skindet. Men pudset kunde de da heldigvis blive, og saa blev der fortalt en god Historie om det. „Jo, dér blev vinket af for Snusemads.“

Samtalen gled hen paa de gamle Tider. En fortalte om sin Soldatertid og om en Kammerat, som siden var *blevet ulykkelig* (blevet meldt, kommet for Retten). Ja, det gik jo mærkeligt til i denne Verden. Men een Ting skulde man passe paa, og det var, at der blev gjort *Re'lighed* (skrevet Skøde eller Testamente), ellers kunde det let gaa galt med Gaarden. Pludselig *sprat* en af Mændene *op*, Klokken var blevet mange, og det var Tid at komme hjemad. Først skulde de da have Piberne stoppet, men saa vilde den enes ikke trække, og mens han stod og baksede med den, stod Naboen, som han skulde følges med, og fortalte Børnene om *den store Sten ved Taagerup Mølle* (Overliggeren paa en Stendysse), den havde det saadan, at den vendte sig, hver Gang den lugtede nybagt Brød. Det var Børnene meget betuttede over, og den lille vilde, at de skulde derover i Morgen. Endelig

havde Manden faaet sin Pibe i Orden. „*Si so, sa' Manden, han red paa en Gult*“, udbrød han lettet og pustede mægtige Røgskyer ud i Stuen. — — —

Indskrifter i Stuerne var almindelige, og disse Indskrifter var at forstaa som et stilfærdigt Udtryk for Husets Moral. Indskriften i Stuen paa Lundebakkegaard er nævnt. Paa Kjedemosegaard var indtil 1875 to Indskrifter i Dagligstuen. Det var utvivlsomt Gamle Per Andersen, der havde ladet dem male.

.Over Indgangsdøren stod der:

Gaa ind, gaa ud i Fred,
Gud signe dig og dine.

Og over Stegersdøren kom Fortsættelsen:

Her fandt jeg Hus og Hjem
og Brød for mig og mine.

Over Løjbænken ved Kakkellovnen stod:

Vor første Næring Varmen er,
baade unge og gamle har den kær.

En anden Art Poesi var de Viser og Vers, man gik og trallede. Kristian Peter i Holløse, som altid gik med Islændertrøje, sang ofte følgende Vise paa en meget ensformig Melodi:

I Fjor saa gik jeg mig i Rosenborg Have,
— og veedst du hvad, og veedst du hvad —
i Rosenborg Have, og veedst du hvad.

I Aar saa gaar jeg med it Baarn i min Mave
— og veedst du hvad, og veedst du hvad —
med it Baarn i min Mave, og veedst du hvad.

I Fjor saa fik jeg mig nyt Ses til en Hætte
— og veedst du hvad, og veedst du hvad —
nyt Ses til en Hætte, og veedst du hvad.

I Aar kan jeg gaa i mit Stese og flæbe
 — og veedst du hvad, og veedst du hvad —
 i mit Stese og flæbe, og veedst du hvad.

I Almindelighed var det ellers mest Pigerne, der sang. Det meste er glemt og borte, men her er en enkelt Stump.

En Pige fra Ramløse Sogn plejede, naar hun skulde vugge den lille, at synge følgende Linjer i Galoptakt:

∴ Loppe og Lus de bider mig, sagde Manden. ∴;
 ∴ Vend dig om, bid igen, sagde Mandens Hustru. ∴:*)

Det var der ikke megen Poesi i, men det var ikke uden Karakteristik. — —

Overtro var der meget af. For det første var der en hel Del, som man ikke maatte gøre. Man maa ikke syne Hænder, d. v. s. et Menneske maa ikke tage en andens Hænder og efterse dem, det betyder Dødsfald i Familien. Hvis man synger tidlig om Morgenen, saa skal man græde inden Aften. Man maa ikke *fløjte om Aftenen*, for saa fløjter man Fanden til sig. Hvis man banker Jord af sine Træsko ved at holde dem i Hænderne og støde Bunderne sammen, varsler det Dødsfald i Familien. Man maa ikke vaske sig i det samme Vand, som en anden har vasket sig i uden først at spytte i det, ellers kommer man i Klammeri med vedkommende. Et Sold eller

*) Dette Vers er aabenbart en Omlavning af sidste Vers i Visen om *Hovmanden og Præsten* (se *Dania* I, Side 308), hvor det hedder:

„Av, av, Soens Lopper bider mig“,
 sagde Præsten.
 „Vend dig om og bid igen“,
 svarte Præstens Hustru.

en Avnkurv maa man ikke lægge op over sit Hoved med Bunden i Vejret. Det giver Skurv i Hovedet. Man maa passe paa ikke at lægge to Knive over Kors, det giver Ufred i Huset.

At faa at vide, hvad Fremtiden vil bringe, har Menneskene altid haft stor Trang til, og man tillagde da de forskellige Hændelser en vis Betydning. Kløer ens venstre Øje, spørger man Sorg, er det derimod det højre, spørger man Glæde. Det er uheldigt at høre Gøgen paa fastende Hjerte, thi saa ganter (narrer) han en. „Gøgen har gantet mig i Dag“. Hvis man nyser paa fastende Hjerte, varsler det Uheld i Løbet af Dagen. Ser man en Stjerne at falde — et Stjerne-skud —, gaar der en Sjæl op til Gud. Ringer det for Ørerne, er der en af ens Bekendte, som er ved at drage sit sidste Suk. Andre sagde, at det betød Ros eller Dadel over en, eftersom det var højre eller venstre Øre, det ringede for. Springer Stuedøren op af sig selv, skal man sige: „Bliv ude“ og hastig lukke Døren igen. En Pige fra Ejlstrup, der tjente i Tibirke, fortalte, at der var en Skole, hvor Døren sprang op, ingen sagde noget, „og de døde allesammen derinde undtagen den lille Pige, som gik hen og lukkede Døren.“ Fik man Hikke, var der en, der bagtalte en. Den næsten uundgaelige Talemaade, naar Hikken begyndte, var denne: „Naa, hvem har nu travlt med mig?“ Det var saa godt som altid Kvinder, der kom med det Udbrud. Drømmer man om at tabe en Tand, betyder det Dødsfald. Føler man Smerte ved Tabet, er det en nær paarørende, der dør. Er Tabet smertefrit, er det en fjernere Slægting. Naar et Barn fælder en Tand, skal det tage den og kaste den ind under Sengen med de Ord:

„Mus, Mus, giv mig en Guldtand i Stedet for en Bendant.“ Hvis man faar Næseblod, og det kun er saa lidt, at der falder tre Draaber paa ens Haand, varsler det en kær Vens Dødsfald. Naar en Hund tuder, varsler det Dødsfald. Er der ved en højtidelig Lejlighed tretten til Bords, vil en af dem dø, inden Aaret er omme. Naar Tællelyset ikke blev snydt, blev Tanen til sidst meget stor og formede sig øverst oppe omtrent som Skyggeranden paa en Hat. Man sagde da, at der var en Hattemand i Lyset, og det betød, at der snart kom fremmede til Huse med Hat paa. En lille Gnist fra Lyseflammen, som stiger op mod Loftet, betyder, at der kommer Brev. Nederst paa Lysetanen kunde der undertiden opstaa en lille, glødende Funke, og man sagde da: „Der er en Tyv i Lyset.“ „Tyven“ pirredes væk med Lysesaksens Spids. Fik den Lov at sidde, vilde den bringe Tællen til at flyde paa dette Sted. Lyset rinder, sagde man saa. Naar Nytaarsny saas første Gang, tog de ældre en Salmebog og stak en Kniv imellem Bladene paa maa og faa for paa den Maade at træffe en Salme, der kunde hentyde til, hvad de skulde komme til at opleve i det nye Aar. Naar man første Gang ser Svalen, skal man blæse i den hule Haand, ellers faar man *Koldfeber*.

Blev man vildfarende, hvad der især skete, naar man havde set Lygtemænd, skulde man blot vende Vrangen ud paa sin Hue eller Trøje, saa skulde man snart komme paa ret Vej igen.

Af overnaturlige Ting kan nævnes *Mareridt*. En Kvinde kunde om Natten blive til en Mare og plage Mænd eller Heste med sit Mareridt. En Høstkone fortalte om en forlængst afdød Kone, at hun havde

været en Mare. Hver Aften i Skumringen sad hun og kurrede, det var Forberedelsen til den natlige Fart. Mænd kunde være *Varøvle* (*Varulv*). En gammel Mand var Varøvle, og hans Ham var indesluttet i en stor Vorte midt paa Ryggen. Hammen kunde han spile ud omkring sig, og saa løb han omkring paa tre Ben og efterstræbte Blodet af Smaabørn. I Holløse Sandgrav huserede *Glumsoen*, som var uhyggelig at komme nær. Glumsoen maa ikke forveksles med Skældsordet *Gravso*, som betegnede en meget snavset Kvinde. Om *Nissen* hørtes saa at sige intet, ja, en ældre Kone i Tibirke Bakker fortalte, at hos Mads Kirkebonde paa Kirkebondegaarden i Alume, Græsted Sogn, var der til Stadighed en Nisse, hvorfor der var en Velstand uden Lige. — —

Om anden Overtro melder følgende Beretning. Hans Nielsen i Tibirke Bakker, der i fem og tyve Aar var Husmand hos Unge Peder Andersen, fortalte, at han fra sit Hus ved Kanten af Tibirke Mose ofte saa *Lygtemænd* i Form af smaa Flamme ile hastigt hoppende hen over den store Mose. Han havde stundom i Bakkerne og ved Skovgærdet truffet paa *Snogevred*, d. v. s. en stor Bunke Snoge, som laa sammenfiltrede og slyngede sig om en helt hvid Snog, og det var *Snogekongen*. Hans Nielsen kunde „binde“ Snoge, Hugorme og gale Hunde ved Hjælp af et Bibelord, som han bevarede som en Hemmelighed. Ved Hjælp af dette Ord kunde han uskadt tage Snoge og Hugorme i sin Haand, han paastod iøvrigt, at hvis en Hugorm bed, kunde det helbredes, men hvis en Snog bed, var det til Døden.

Angaaende Trækfuglenes Opholdssted om Vinteren var der mellem ham og de andre Høstfolk delte

Meninger. Et Par af disse mente — omend med Usikkerhed —, at f. Eks. Svalerne rejste til „de varme Lande“, men Hans Nielsen paastod, at han med egne Øjne havde set en stor Flok Svaler „saa ned i Søvren Laves den store Tørvegrav“ og blive borte med det samme, og derfor laa alle Svaler, Viber, Stære osv. paa Bunden af slige Vandhuller Vintren over.

Hans Nielsen havde under sit første Ægteskab boet i Ramløse, og da hans Kone laa for Døden, blev han sendt op paa Ramløse Kirkegaard om Natten for at hente noget *Kirkejord* til at mildne den døendes sidste Timer med. Sendelsen skulde foregaa rundt om Kirken og i fuldstændig Tavshed. „Det var en Sommernat“, fortalte Hans Nielsen, „jeg løb barbenet, fik fat i noget Jord og kom i en Fart omkring Kirken, men stødte saa mine Tæer imod en Trærod. Av for den raspende Syge! Men jeg tav dog,“ sagde han og saa triumferende paa sine Tilhørere.

Endnu skal gengives forskellige Sagn fra Tibirke og Omegn.

KLAMMERHØJ

Klammerhøj er en lille, stejl Bakke midt inde i det mægtige Bakkedrag Tibirke Bakker. Den hørte efter Bakkernes Udskiftning 1863 til Unge Peder Andersens Bakkeareal og blev faa Aar efter solgt til Husmand Hans Nielsen. Inde i Klammerhøj stod der en Sølvhest, og Hans Nielsen paastod, at han ofte hørte Klang af Sølv fra Bakkens Indre. Han talte tidt om at grave Bakken ud, men det blev aldrig til noget, og nu ligger der et lille Sommerhus ved Siden af Bakken.

TJØRNEBUSKEN VED TANKILDEBAKKE

Paa en stejl, affaldende Skrænt af *Tankildebakken* tæt ved Vejen mellem Tibirke Bro og Tisvilde staar en ældgammel, bredkronet Hvidtjørn. Gamle Folk paa Egnen kunde for et halvt Hundrede Aar siden ikke huske, at den nogensinde havde set anderledes ud, end den gjorde den Gang, og saadan er den den Dag i Dag. Der fortaltes, at under dens flade Krone saas der ofte Lys om Natten, og at Trolدتøjet var travlt beskæftiget der. Vejen ved Bakkens Fod var et ensomt Strøg, som var uhyggeligt at passere om Natten.

TOFTEKILDE

Ved Skovgærdet nogle faa Hundrede Alen Sydøst for Tibirke Kirke udmunder *Tofte Kilde*, der aabenbart har faaet sit Navn efter Kirkebyens Toft, som har strakt sig om ved Stedet, indtil Byen flyttedes i Aarene 1725—26. Trolدتøjet færdedes med Forkærlighed ved denne Kilde, og naar Troldene hentede Vand, hørte man dem skramle med deres Kobberspande. Trods Vejen, som førte tæt forbi Kilden, og Toftegaard, som ligger lige overfor, var her ensomt og lidet befærdet, og ved Nattetide yndede man ikke at komme der forbi.

TROLDESTIEN FRA KLODAL TIL ARNAKKE

Klodal er en ensomt beliggende Dal i den vestlige Del af Holløse Bymark. Særlig mod Øst og Vest er den begrænset af anselige Bakk skrænter, og Boliger findes kun i lang Afstand. Her holdt Trolدتøjet til, og fra selve Dalen angav en smal, afsveden Stribe i Græs- og Sædvækst Trolddenes Sti lige til den vældige *Arnakkebakke* ved Kasse-mose i Vinderød Sogn, hvor de havde Bolig. Det var en Strækning paa

mere end $\frac{3}{4}$ Mil, og den afsvedne Stribe — paastod man —, kunde ses uafbrudt hele den lange Vej. Der blev fortalt, at en og anden efter Mørkets Frembrud havde mødt en Trolde paa Steder, hvor Troldestien løb langs med eller krydsede en Vej eller en Sti, og hilste man da „Gu'awten“, blev der svaret „G'awten“, thi en Trolde sagde aldrig god.

BLIDSBJERG

Blidsbjerg var i min Barndom, fortæller Niels Pedersen, en smuk ret ubeskadiget Kæmpehøj, beliggende 1000 Alen Nordvest for Tibirke Kirke paa det høje, sandede Terræn, som kaldtes „Lundene“, fordi her fordem skal have været Skov. Om denne Høj fortalte man, at den de hellige Aftener løftede sig paa fire lysende Støtter, og at Troldeholdet holdt Gilde derinde i fuld Belysning. Mens jeg var Dreng, fortalte en Mand i Tibirke mig, at hans Bedstefader, medens han var ung, havde mødt et helt Brudetog af smaa Puslinger. De smaa Vogne var forspændt med Mus, og de kom kørende fra „Stavlehøvene“ og forsvandt ind i det oplyste Blidsbjerg. Stavlehøvene (d. v. s. Stavnshøjene) er to store, smukke Kæmpehøje paa Holløse Bymark. Den ene bærer nu Generalstabsmærke. De bliver næppe sløjfede, da de nu er omgivne af ung Skovplantning. Blidsbjerg er derimod lidt efter lidt blevet sløjfet og overpløjet, men dens ophøjede Grundplan kendes dog endnu.

TROLDENE OG BRØNDEN

Vejgaard i Ramløse, der ligger Øst for Sognevejen, som fører fra Ramløse til Aagerup, ejedes i Tiden omkring 1800 af en Mand ved Navn Hendrik Hansen,

almindelig kaldet Hendrik Hansen ved Høvene, fordi der i Gaardens Nærhed laa nogle Kæmpehøje. Fra disse Høje drev Troldtøjet sit Spil paa Gaarden og havde blandt andet i umindelige Tider hentet Vand i en Brønd, som fandtes i nogen Afstand fra Gaarden hen imod Højene. En anden Brønd var der inde i Gaarden. Paa denne Gaard tjente min Mormoder Maren Sørensdatter, født i Tibirke 1792, gift med Smed Jørgen Nielsen i Tibirke 1815. Hendes Tjenestetid paa Vejgaard maa altsaa have været mellem 1806, da hun blev konfirmeret, og 1815. En sildig Aftenstund tog hun sin Vandspand, gik ud af den ydre Stegersdør og begav sig hen mod Brønden, men da hun kom i Nærheden, saa hun til sin Rædsel en Trold staa og trække Vand op med Brøndsvøben. Skrækslagen flygtede hun tilbage til Stegerset og fortalte sin Madmoder, hvad hun havde set, men saadan noget maa man ikke tale om, før man har sovet, og hun blev da ogsaa straks efter farlig syg og svævede i lang Tid mellem Liv og Død.

Det var vistnok denne Tildragelse, der gav Stødet til, at Hendrik Hansen lod Brønden fylde, men nu blev det rent galt. Gaardens Kreaturer blev syge, og nogle døde. Der var bestandig Uro i Staldene om Natten, Gæssene var ustyrlige i deres Rum, og Fjere fløj af dem uden paaviselig Grund. Omsider lod Hendrik Hansen Brønden rense op igen, og dermed ophørte Trængslerne paa Gaarden.

Til Niels Pedersens Beretning kan jeg give en Tilføjelse, som jeg har fra en Mand, hvis Moder — ganske vist langt senere — har tjent paa denne Gaard. Denne Kone fortalte, at det stadig spøjte, naar Spanden ikke var i Brønden. Portene kunde ikke holdes

lukkede, Dørene ikke heller. Man naar Spanden var i, var der intet i Vejen. Det var Troldtøjet, der skulde bruge Spanden til at trække Vand op med. Manden var meget paapassende med, at Spanden altid var i. „I har vel husket at lade Spanden hænge?“ spurgte han gerne, naar en af dem havde hentet Vand.

PRÆSTEBAKKEGAARD

Til Venstre ses en Bøgekævlø paa en Vogn, og paa Væggen hænger Hørgarn til Bleg.

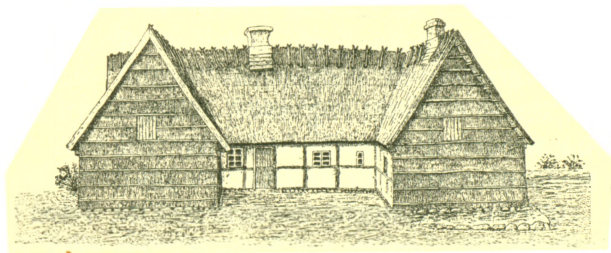
Inden disse Folkeminder fra Tibirke Sogn afsluttes, skal vi endnu besvare det Spørgsmaal: Hvad er der tilbage af alt det gamle? Der er ualmindelig meget. *Fogedgaarden* (Mosegaard) i Tisvilde er over Hundrede Aar gammel (se Side 113 og 150), og dens Indbo er usædvanligt med Hensyn til Ælde og enestaaende af Omfang. Her er Tintallerkener, Kobberkar og gamle Bøger i Rigelighed. I Sognefoged *Poul Petersens* Enkes Gaard (se Side 131), der for over 100 Aar siden blev flyttet ud fra Tisvilde By, er der det væsentlige tilbage af en gammel Dagligstue. Stuehuset, der er opført 1826, maaske før,

er det ældste grundmurede Hus i Vejby-Tibirke Sogne. I Tibirke er der navnlig paa to Gaarde mange Minder fra de svundne Dage.

Paa *Lundebakkegaard* er der kun lidet tilbage. Meget af det, der én Gang var der, opbevares nu af Niels Pedersen og andre af Slægten. Meget er ogsaa kommet bort. Dengang Marmorkirken blev opført, vilde man gerne have noget af det gode, gamle Kobber til Tag. Man opfordrede derfor Folk til at sælge deres gamle Kobberfade, og Niels Pedersens Moder, der som nævnt var Enke, solgte da de 18 Kobberfade, de havde haft hængende paa Panelværket. Et Par svære Messingstager blev solgt til en *Kedelfører*. Endnu i Niels Pedersens Barndom kom en Gang om Aaret *Kedelføreren* skrumplende til hver en Landsby med et mægtigt Vognlæs af Metalsager i Form af alskens Husgeraad, overdækket med en Presenning. Man sagde, at det var monopoliseret Handel, og at Varerne var fra Raadvad Værk ved Lyngby. Han solgte af sit Lager til Beboerne, men tog ogsaa ældre Ting i Bytte for Stager, Morter, Kedler o. l. af mere moderne Tilsnit. Paa den Maade forsvandt jo nok en Del af de ældste Malmsager fra Gaarde og Huse. Men mange smukke Messingting foruden Møbler, filerede Pudevaar, Huer o. m. ejes endnu af Slægterne og holdes højt i Ære. Paa *Præstebakkegaard* er der en Rigdom af gamle Ting. Foruden Bilæggerovnen fra 1707 er der en ældgammel Vejrfløj (Side 145). Der er Kister fra 1751 og 1807, Strygejern fra 1843 og fint broderede Pyntheaandklæder fra 1837. Men det ejendommeligste er dog vel *det gamle Byhorn* (se Side 125), som Gaardens nuværende Ejer, Hans Nielsens Oldefader, Sognefoged Hans Hansen sidste Gang

tudede i paa Embeds Vegne 1836. Stuehuset er ogsaa meget gammelt. Paa *Toftegaard*, som ejes af Niels Pedersens Brodersøn Laurids Pedersen, findes der bl. a. to store Messingplader med slyngede Navnetræk og Aarstallet 1758. De har før siddet paa et Madskab, men pryder nu Chatolklappen. Et gammelt Tinkrus med Indskriften „*Bondens Wel*“ er fra Frederik den Sjettes Tid. Niels Pedersen ejer et Krus, der er endnu ældre, nemlig fra det 18. Aarhundrede. Foruden Messingstager ejer han ogsaa et Par *Tinlysestager*. Paa den anden Udflyttergaard *Sandagergaard*, som ejes af Georg Larsen, er der i et Udhus et Stykke Egetræs Tømmer, hvori der er udskaaret Aarstallet 1711. Hvad har denne Stolpe ikke oplevet? Den har været med ved Flytningen fra den tilsandede By og til det nuværende Tibirke. Den har et Aarhundrede senere ved Udskiftningen fulgt sin Ejer til hans nye Gaard derude paa Marken. Endnu engang har den oplevet en Flytning fra en Bygning og over i en anden.

Lad denne gamle Stolpe være Punktummet i denne Bog. Den Dag i Dag staar den paa sin Plads og gør sin Nytte, som den gjorde det for to Hundrede Aar siden. Den er for mig et Billede paa to af alle Tidens varige Værdier: Trofasthed og Soliditet — denne gamle Egestolpe fra 1711.

EFTERSKRIFT

AF KILDER til foregaaende Afhandling har jeg til Udfyldning af Niels Pedersens Optegnelser benyttet *Traps Danmark* (1920) samt mundtlige Meddelelser, som jeg har indsamlet i Tibirke Sogn.

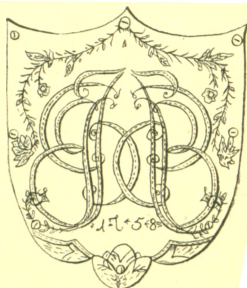
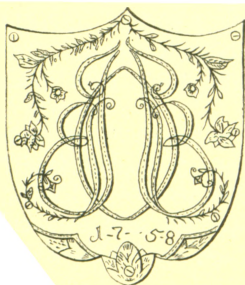
Med Hensyn til Billedstoffet kan det bemærkes, at en af Kr. Kongstads Pennetegninger allerede har faaet en særlig Værdi, idet dens Genstand ikke eksisterer mere. Vignetten Side 12 forestiller den idylliske *Tofte Kilde*, hvor man ser Vandet risle ud af en gammel, udhulet Træstamme, der stikker frem af Skovskrænten. Træstammen er i Løbet af Sommeren blevet fjernet, og der er opført en Stensætning med Kumme i Stedet for.

Under Trykningen er jeg blevet gjort opmærksom paa, at der i Lars Larsens Artikler er en Trykfejl, som er gaaet med over i denne Bog, idet der Side 49, Linje 2 franeden, staar *Arthur Abrahams*, mens det skal være *Charles Abrahams*.

En anden Trykfejl findes Side 110, nederste Linje, idet der staar *Brudegaard* i Lundedal, mens det skal være *Brudsgaard*.

Til Udgivelsen af dette Bind har jeg af Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse modtaget et Tilskud, hvorfor jeg herved bringer min Tak.

A. U.

**ALLE GENGIVELSER FRA F. HENDRIKSENS
REPRODUKTIONS-ATELIER**

INDHOLD

	Side
INDLEDNING	7
LARS LARSENS LIVS-ERINDRINGER	13
NIELS PEDERSENS ERINDRINGER FRA TIBIRKE	105
EFTERSKRIFT	171

BILDER

VIGNET PAA TITELBLADET, Træsnit af <i>Kr. Kongstad</i> .	
STENDYSSE I GRØNNÆSSE SKOV, Thorup Sogn, Tegning af <i>Kr. Kongstad</i>	7
TOFTE KILDE, Tegning af <i>Kr. Kongstad</i>	12
VEJBY KIRKE, Tegning af <i>Kr. Kongstad</i>	13
JENS NIELSENS STUE I VEJBY, efter <i>J. Th. Lundbye</i>	33
STUE I VEJBY, efter <i>J. Th. Lundbye</i>	44
HOLLØSE MØLLE, Tegning af <i>Kr. Kongstad</i> efter Litografi af <i>Aage Lund</i>	48
HELENE GRAV, Tegning af <i>Kr. Kongstad</i>	104
TIBIRKE KIRKE, Tegning af <i>Kr. Kongstad</i>	105
FOGEDGAARDEN (MOSEGAARD) I TISVILDE, Tegning af <i>Kr. Kongstad</i>	113
GAARDEN NR. 1 (LUNDEBAKKEGAARD) I TIBIRKE, Tegning af <i>Niels Pedersen</i>	116
BILÆGGEROVNEN PAA PRÆSTEBAKKEGAARD, efter Fotografi (Sofus Nielsen)	119
BYHORNET I TIBIRKE, Tegning af <i>Kr. Kongstad</i>	125
DAGLIGSTUE I SOGNEFOGED POUL PETERSENS ENKES GAARD I TISVILDE, Tegning af <i>Kr. Kongstad</i>	131
VEJRFLØJ FRA PRÆSTEBAKKEGAARD, Tegning af <i>Kr. Kongstad</i>	145
DAGLIGSTUE I FOGEDGAARDEN, Tegning af <i>Kr. Kongstad</i>	150
PRÆSTEBAKKEGAARD, efter Fotografi (Sofus Nielsen)	168
SMED JØRGEN NIELSENS HUS I TIBIRKE, opført 1819, Tegning af <i>Niels Pedersen</i>	170
TO MESSINGSKJOLDE paa et Chatol i Toftegaard	171

FOLKESAGN

ANDERS UHRSKOV

HEDEVIG OG HENDES DATTER.
FORTÆLLING 1912.

KARL LILLEKONE OG ANDRE KANUTTER. TRE FORTÆLLINGER. 1916.

CHRISTOPHER BRUUN. 1916.

NORDSJÆLLANDSK LANDSBYLIV I ÆLDRE TID. 1918. UDSOLGT I BOGHANDELEN.

NORDSJÆLLANDSK FOLKELIV. FØRSTE BIND. TO NORDSJÆLLÆNDERES ERINDRINGER. 1921.

FOLKESAGN

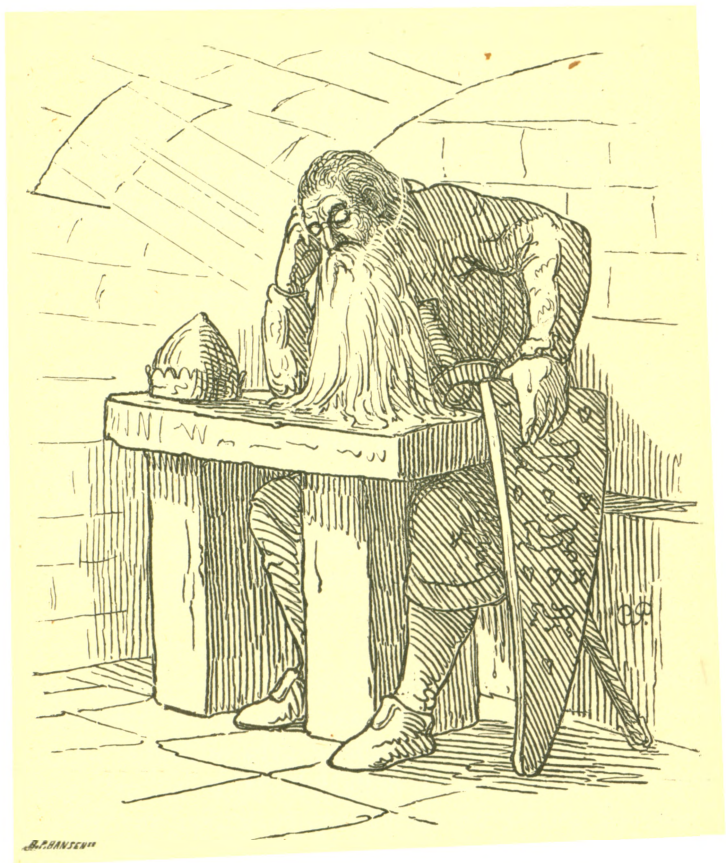
UDGIVET AF
ANDERS UHRSKOV

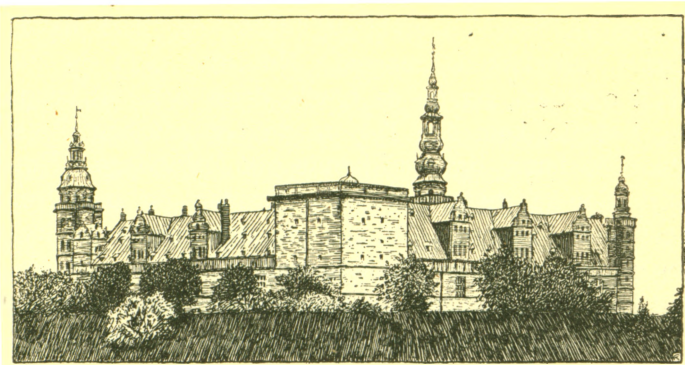
I KOMMISSION HOS
H. ASCHEHOUG & CO.
KØBENHAVN
1922

NORDSJÆLLANDSK FOLKELIV
ANDET BIND

Frederiksborg Amts Avis' Bogtrykkeri.

HOLGER DANSKE

INDLEDNING

Der var engang tre Søskende, som begav sig ud i Verden for at møde Mennesker. Overalt hvor de traf nogen, der elskede eller hadede, Mennesker, i hvis Sind der var Angst og Gru, Tro og Trang eller Sorg og Længsel, dær havde de noget at bringe. Søsteren sang, og Brødrene fortalte. Naar de var gaaet, var Menneskene ene igen, men de var ikke alene. Gæsterne havde efterladt en Skat i deres Sind og Skatten var som smeltet Guld: det tager Skikkelse efter den Form, det anbringes i. De tre Søskende havde noget at give til alle lige fra Barnet til Oldingen, fra de fattige i Hytten til de rige paa Borgen.

De var ogsaa af god Byrd, var de tre Søskende. De havde *Historien* til Fader og *Poesien* til Moder, og de slægtede godt nok deres Forældre paa. Begivenhederne var Rendegarnet, mens Fantasi og Længsel dannede Isletten i deres Sjæls Stof.

Men Tiden gik, og mens Menneskene fik travlt med at gøre Fremskridt, havde de ikke Tid til at høre paa fremmede mere. De tre Søskende havde før

været velkomne overalt, ja, deres Ankomst havde været ventet med Længsel. Nu brød man sig kun lidet om dem, og da de havde deres Liv i at synge og fortælle, kom den Tid, da de sygnede hen. Først døde Søsteren, og med hende gik *Folkevisen* i Graven. Senere døde den ældre Broder, og med ham forsvandt *Eventyret*. Tilbage var den yngste, en kæk og rødmosset Knøs. Han forstod at sludre med alle, og han fortalte dem ikke længere Ting, end de havde Tid til at høre paa, og som de kunde huske at fortælle igen.

Han, den yngste og sidste af Folkepoesiens Børn, vandrer endnu Landet igennem, og faa Steder er han bedre tilpas end netop i det gamle Kulsvierland. Op gennem Horns Herred vandrer han forbi *Selsø* til *Skoven*. Han traver fra *Gilleleje* til *Farum* og fra *Snekkersten* til *Halsnæs*, og Folk lytter den Dag i Dag til, hvad *Sagnet* fortæller.

Men da Folk opdagede, at Folkevisen og Eventyret var døde, følte de alligevel et Savn, og de samlede sammen, hvad de huskede, skrev det op og lod det komme i Bøger, saa de kunde faa Glæde af det paany.

Skulde det ske — og for nogle er det sket —, at Sagnet skulde dø, saa er her en Bog, hvor nordsjællandske Sagn endnu lever. Nu drager den ud i Verden, til Glæde for dem, der lytter, til Genkendelse for Nordsjællænderen og til Oplysning for hans Landsmænd.

Professor *Axel Olrik* betegner Sagnet¹⁾ som „Del af menneskeligt Aandsliv“ og bestemmer det paa

¹⁾ *Nogle Grundsætninger for Sagnforskning af Axel Olrik*, efter Forfatterens Død udgivet af Dansk Folkemindesamling ved Hans Ellekilde.

følgende Maade: „Ved Sagn (i dette Ords videste Betydning) forstaas en Meddelelse, der fremstiller noget som en sket Begivenhed, og som gaar fra Mund til Mund, uden at Meddelerne kan kontrollere dens Udspring eller dens tidligere Hjemmelmænd“.

Foruden Sagnets Aandsindhold findes der hos det flere Sider, som fylder En med dyb Undren. Der er saaledes Sagnets Ælde. Man tror, at Oplysning, Kultur og al den Slags kan lave om paa Mennesker, men man tager ganske fejl. Disse Ting kan i betydelig Grad omforme den ydre Verden og det ydre Menneske, de kan pille lidt ved de øverste Dele af det menneskelige Sjæleliv, men i Sjælens Undergrund ligger der Forestillinger, som er bragt ind i Slægten for Tusinde Aar siden, og som ligger ligesaa fast som den Rullesten, Bølgeslaget for Hundred Tusinde Aar siden anbragte to Ålen nede i Jorden, uden at hverken Plov eller Kultivator nogen Sinde har saa meget som rørt den.

Lad mig nævne et Par Eksempler. I en Kirke var det indtil den nyeste Tid Skik og Brug, at Mændene under Vandringen op ad Kirkegulvet paa et bestemt Sted drejede Hovedet over mod Væggen og gav et Nik, mens Kvinderne samme Sted gav et Kniks. Hvorfor de gjorde det, vidste ingen, men saadan havde de altid gjort, og paa den hvide Væg var der intet at se. Da kom der en Maler til Kirken, han huggede det yderste Kalklag af og opdagede, at der var Kalkmalerier indenunder, og paa det Sted paa Væggen, som Menigheden hidtil havde vist Æresfrygt, viste der sig et Mariebillede. Den omtalte Skik har altsaa holdt sig i flere Aarhundreder efter Reformationen, og efter at Billedet var kalket over og forsvundet. Længe, længe efter at Billedet og det hele var glemt, holdt Overleveringen sig, og man hilste over mod

den hvide Væg. Fremmede, der kom i Kirken og saa dette, har naturligvis fundet det hele taabeligt; der var jo intet. Men der var jo alligevel noget bagved, og hele Beretningen har ikke blot psykologisk Interesse, men den er ogsaa et smukt Vidnesbyrd om, hvordan hine Bønder Slægtled efter Slægtled viste Ærefrygt over for det, deres Forfædre engang var kommet i Livsforhold til. Kirken, hvori dette fandt Sted, er, efter hvad Maleren Restaurator *N. Terman- sen* har meddelt mig, Estvad Kirke ved Skive.

At Katolicismen kan sidde fast i Sjælene i Aarhundreder, kan maaske undre, men naar Hedenskab sidder fast i Aartusinder, er det jo nok saa mærkeligt. Dyrkelsen af hellige Kilder, hvis Dyrkelse stod i fuld Flor langt op mod det tyvende Aarhundrede, har ofte sin Rod i den hedenske Tid. Denne Samling bringer et Sagn om, at det var skæbnesvangert at spinde Torsdag Aften. Denne Forestilling stammer fra den Tid, da Ugedagenes Navne kom i Brug, og Torsdag fik Navn efter Thor, hvem man ærede ved at lade Torsdag Aften være Hviledag. Dette Sagn saavel som et andet om en hellig Lund har ikke blot deres Rod i den hedenske Tid, med ogsaa i den hedenske Gudsdyrkelse. Et endnu stærkere Præg af denne faar man gennem Beretningerne om Ofringer af levende Mennesker og Dyr. Saadanne fandt endnu Sted i det attende Aarhundrede og, for Dyrs Vedkommende, ogsaa i det nittende. Disse Beretninger vil fremkomme i tredje Bind af *Nordsjællandsk Folkeliv*.

For nyere Sagns Vedkommende er der en anden Ting, som ofte maa undre, og det er den Sammenvævning af Fantasi og faktiske Begivenheder, de vidner om. Lad mig som Eksempel anføre et Sagn, som *Helge Hostrup* har fortalt mig. Det handler om Spø-

geri i Marvede Præstegaard, der ligger mellem Næstved og Skelskør.

I Slutningen af Halvfjerdserne blev Pastor Fr. D. Møller (Jutta Boisen-Møllers Mand) kaldet til Præst i Marvede. Præstegaardens gamle Længer stod endnu, og den gamle Lade vendte ud mod Kirkegaarden; der var kun Vejen imellem. Inde i Loen stod der en Pæl, og det hed sig, at der paa det Sted var manet et Menneske ned. I gamle Dage havde der været en Præst, og han plejede om Aftenen at gaa gennem Loen og ind gennem en Laage, der var i Kirkegaardsmuren, men som senere er tilmuret, for at gaa op i Kirken og forrette sin Aftenandagt. Nu havde han en Karl, som han et Par Gange havde overrasket med en Sæk Korn paa Ryggen inde i Loen, og Karlen besluttede da at vænne Præsten af med den Vane at gaa den Vej. Da Præsten en Aften kom der igennem, stod Karlen der med et hvidt Lagen over sig og truede ad ham. Præsten standsede og sagde: „Est du et Menneske, saa lad dig op, men est du en Aand, saa skalst du herved“. Og da Karlen ikke svarede, begyndte Præsten at mane ham ned. Da Karlen var kommet i til Knæerne, begyndte han at bede for sig og sagde, hvem han var, men Præsten svarede: „Nu er det for sent“, og han blev ved med at mane. Men da det var et levende Menneske, var det meget strengt at faa ham ned, og mens Præsten stod og sled med det, kom der en Embedsbroder forbi, han kom nu ind og hjalp ham, og saa fik de endelig Bugt med ham. Men efter den Tid spøgede det altid om Aftenen i Loen. Det var Karlen, der gik igen. Først da de fik rammet en Pæl ned gennem ham, holdt det op.

Et Par Aar efter, at Pastor Møller var kommet til Marvede, skulde de gamle Længer rives ned og nye

opføres. Da man gravede Pælen i Loen op, fandt man neden under den et Skelet, som laa saadan, at Pælen var rammet ned gennem den øverste Del af Brystet. Fru Jutta Boisen-Møller samlede Benene sammen, bar dem over paa Kirkegaarden og begravede dem lige inden for Kirkegaardslaagen. Men efter den Tid begyndte Spøgeriet igen, og sidst i Firsene spøgede det meget stærkt. — Dog var der dem, der mente, det var Rotter.

Her har vi den faktiske Begivenhed, Skelettet med Pælen gennem Brystet, og Mystikken, Spøgeriet (der atter tager fat, da Pælen er fjernet). Tilsvarende Sagn, hvori der er en Forbindelse mellem Skelet og Spøgeri, bringer denne Samling ogsaa Eksempler paa. Iøvrigt har vi ogsaa en Form af det nævnte Sagn her i Nordsjælland. Det handler om den i Sagnene velbekendte Mand, Præsten i Torup.

Sagen er jo den, at Sagnene vandrer fra Sted til Sted. Mangfoldige af de Sagn, jeg gengiver, vil mange Læsere kende i en lignende Form fra andre Dele af Landet; ja, i andre Lande og maaske endda i andre Verdensdele vil de samme Motiver kendes. Jeg har Opskrifter paa nordsjællandske Sagn, som nøje svarer til de skaanske, jeg kender, og Magister *Hans Ellekilde*, hvem jeg skylder Tak for god Hjælp, navnlig ved Udvalget af Sagnene, har om Hornbæksagnene udtalt, at de ganske svarer til de skaanske Sagn. Som Folkeviser og Eventyr er vandret fra Land til Land, er Sagnene ikke mindre. Jeg skal nævne to Eksempler, som jeg for mange Aar siden hørte den fremragende Folkemindeforsker, Dr. *H. F. Feilberg*, anføre. Det ene handlede om en Herremandskone, der havde en Hund, som hun holdt grumme meget af, og da den døde, fik hun ved Hjælp af en Guldkæde og Hundrede Daler Præsten

til at kaste Jord paa den. Historien blev fortalt paa Jydsk og gjorde et meget jydsk Indtryk, og dog fandtes ganske samme Sagn baade i Frankrig og Tyrkiet. En anden lille Historie om en Kone, der altid græd, naar hun hørte Præsten messe, var ligeledes paa Jydsk. Den samme var fundet saa langt borte som i Himalaya, men der var Præsten naturligvis Muhamedaner.

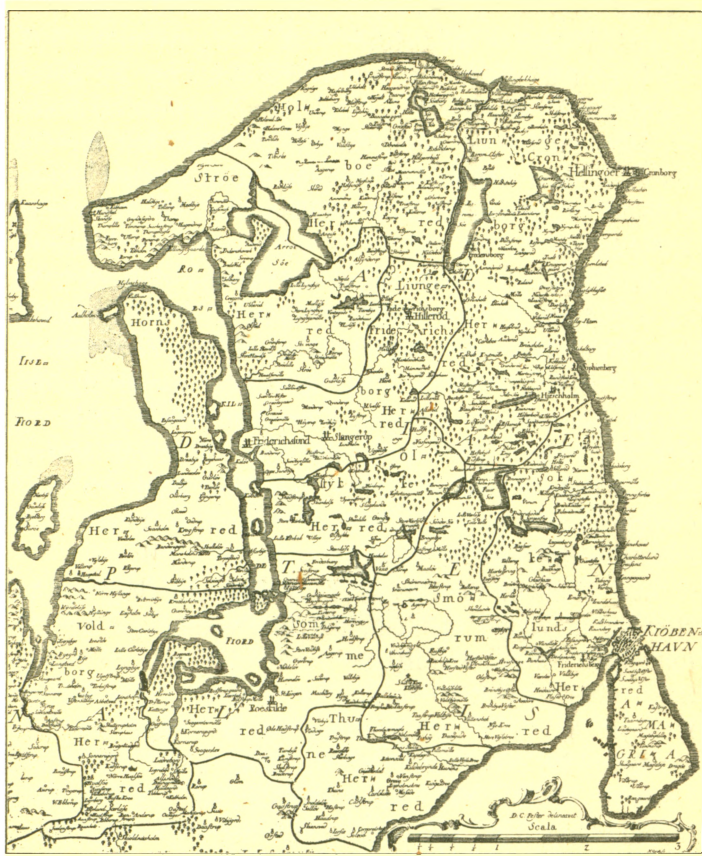
Disse Sagnenes Vandringer frembyder et meget besværligt, men højst interessant Arbejde for Videnskabsmanden. For os andre kan det i alt Fald give Anledning til en gribende Følelse af Samhørighed. De samme Sjælsrørelser optager Mennesker i Syd og Nord, i Øst og Vest. Der aabenbares her et Fællesskab i aandelig Trang hos højst forskellige Folk. En hel anden og ikke mindre fængslende Ting er dette, at hvert Folk, og inden for Folket hver Landsdels Befolkning, udvælger de Sagn og de Former, der stemmer bedst overens med deres Natur og sjælelige Trang. Her er noget for Sagnpsykologen at gøre: at gøre Rede for det fællesmenneskelige og det særligt nationale i Sagnet.

Det nationale udformer sig yderligere i det individuelle. Kriminalister hævder, at naar ti Mennesker skal aflægge Vidneudsagn om en Begivenhed, de har overværet, f. Eks. en Kørselsulykke, saa er der ikke to, der giver akkurat samme Skildring af det forefaldne. Noget lignende gælder Sagnet. Derved opstaar de mange Varianter. Ved min Indsamling af Sagn har jeg haft rig Lejlighed til at stifte Bekendtskab med saadanne. Sagnet om Arre Søs og Strø Bjergs Tilblivelse har jeg fra forskellige Sogne faaet mange Former af. Selve Begivenheden eller i alt Fald dens Kerne er den samme, men Enkelthederne er forskellige. Det samme gælder endogsaa Opskrifter

fra samme Sogn og samme Skole. Jeg skal her nævne Sagnet om *Røverne paa Nellerupgaard*. Skønt mange af disse Varianter har deres særlige Værdi, fordi de anfører interessante Træk, som de andre Former ikke har, har jeg af Hensyn til Pladsen maattet indskrænke mig til at gengive den Form, jeg fandt bedst. Kun i nogle faa Tilfælde har jeg taget flere Former. Af Sagnet om *Holger Danske* har jeg taget to, en boglig og en mundtlig Form. Af *Tolvkarlevang* har jeg fire Former, hvoraf jeg finder det rimeligt at gengive de tre. Foruden at give yderligere Meddelelser om selve Sagnets Indhold kan det tjene som Eksempel paa Varianternes Forskellighed.

Det Antal Sagn, jeg efterhaanden har samlet fra Nordsjælland, kan jeg ikke længere holde Tal paa, men det er vel nok noget over fem Hundrede. Deraf har jeg selv indsamlet en Del, en Del har jeg faaet i Afskrifter fra *Dansk Folkemindesamling* i København. Endvidere har Dansk Folkemindesamling givet mig Adgang til *Evald Tang Kristensens Manuskript-samling*, hvorved jeg er kommet i Besiddelse af flere Sagn, som er benyttet i denne Samling. Men langt den største Del har jeg faaet gennem nordsjællandske Skoler. I November 1921 henvendte jeg mig til alle nordsjællandske Skoler og bad Lærerne lade Børnene skrive en Stil om Sagn og Overtro for bagefter at sende mig Afskrifter af Stilene. Det gav et usædvanlig godt Resultat. Der indkom Bidrag fra Græsted, Oppesundby, Langstrup, Slangerup, Hornbæk, Ejstrup, Hørup, Sletten, Stenløse Skoler, Frederiksværk Borgerskole, Skibby, Farum, Seksgaardene, Hagelse, Skoven, Svedstrup, Esbønderup Skoler, Hillerød Kommuneskole, Bendstrup, Søsum, Nyhuse, Ordrup, Høbjerg, Helsing, Melløse, Ullerød, Høsterkøb, Vinderød, Nyrup, Lynge, Gørløse, Lillerød, Hørsholm Skoler,

Frk. Mørks Skole, Gilleleje kommunale Realskole, Helsingør højere Almenskole, Rungsted Statsskole, Frederiksborg Statsskole, Frederiksborg Højskoles

GAMMELT KORT OVER NORDSJÆLLAND

Børneskole, Hillerød Haandværkerdagskole og Frederiksborg Højskole.

Der kom ialt *over halvfemte Hundrede Bidrag* — et Resultat, jeg ikke engang havde drømt om.

Mange af Bidragene indeholdt kun Overtro, men mange andre rummede til Gengæld flere Sagn. Sær-

lig omfangsrige og værdifulde var de Bidrag, jeg modtog fra *Halfdan Hansen*, Bendstrup Skole, (24 Sider) og fra de to Skolepiger i Skovskolen i Horns Herred *Agnes Christensen* og *Johanne Petersen*. Disse to Piger har med stor Iver og Interesse fortsat Indsamlingen af Sagn og andre Folkeminder fra deres Hjemegn. Vi skylder i det hele taget de nordsjællandske Skolemænd og deres Elever en varm Tak for deres Arbejde i denne Sag. Uden dette Arbejde havde vi ikke faaet nær saa meget Guld draget frem, som Tilfældet er nu.

En af Følgerne af denne Indsamling er blevet, at jeg langt fra har kunnet faa Plads til alle Sagnene i dette Bind. Jeg har derfor især holdt mig til Stedsagn og Personsagn, hvilke sidste igen især drejer sig om de to folkeyndede Konger, *Christian den Fjerde* og *Frederik den Syvende*. Sagn om Varulve, Marer, Strandvaskere osv. vil blive gengivet sammen med Overtro, som de ogsaa naturlig hører sammen med, i dette Værks tredie Bind.

Med Hensyn til Udvalget af Sagnene var der to Hensyn at vælge imellem, det videnskabelige og det folkelige. Ifølge det første burde der kun medtages Sagn efter utrykte Kilder, mens derimod det folkelige Hensyn krævede en Samling af de Sagn, som er særegne for Nordsjælland, og som Folk kan have Udbytte af at læse, ligegyldig enten saa Sagnene havde været trykt før eller ej. Da dette Værk først og fremmest er skrevet for Nordsjællændere og den almene Læsekreds i det hele, har jeg fundet det nødvendigt at tage i hvert Fald nogle Sagn med, som tidligere er trykte. Et fyldigt Sagn om Holger Danske maatte en saadan Samling indeholde, de forskellige Sagn, som handler om Christian den Fjerde eller har Tilknytning til Frederiksborg Slot, kunde jeg hel-

ler ikke undvære. Med Hensyn til Opskrifterne af utrykte Sagn er alle de skudt ud, som gjorde Indtryk af at stamme fra Bøger eller i det hele saa for „litterære“ ud. Indholdet er gengivet, som jeg har modtaget det. Men Sproget har jeg jævnlig glattet lidt paa. Overskrifterne bærer jeg i de allerfleste Tilfælde Ansvar for. Om Kilder og Oplysninger maa jeg henvise til Noterne bag i Bogen.

Ved Ordningen af Sagnene har jeg valgt den historiske, hvormed jeg mener, at jeg har samlet Sagnene Sognevis, og disse mindre Grupper er atter ordnet Herredsvis. Med Hensyn til Herrederne henviser jeg iøvrigt til Billedet Side 15, der gengiver en Del af et gammelt Kobberstik, som findes i *Pontoppidans Danske Atlas*, 2. Bind, 1764, og hvorpaa Herredsgrænserne er afsatte.

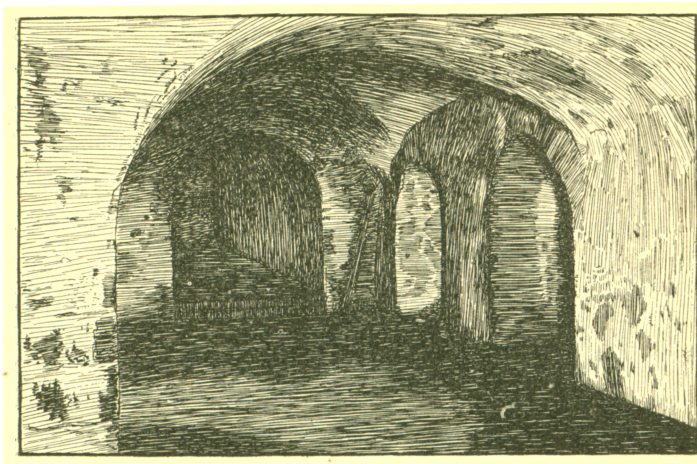
Da jeg har stor Forkærlighed for Sagn, og da dette Bind vil indeholde den væsentligste Del af dem, jeg kender, har jeg ønsket foruden at gøre dette Bind saa stort som overhovedet gør ligt ogsaa at give det saa festligt et Udstyr, som det var mig muligt, og da mange af Sagnene knytter sig til Slotte eller Kirker, har jeg bestræbt mig for at tilvejebringe saa mange nye og indsamle saa mange gamle Kunstværker, at Bogen paa een Gang kunde blive lidt af et Monument for den nordsjællandske Folkepoesi og den danske Bygningskunst i Nordsjælland.

Hverken med Hensyn til Omfang eller Udstyr kunde jeg have naaet nær saa langt, havde jeg ikke haft den Glæde at modtage forskellige Tilskud, først og fremmest fra *Den grevelige Hjelmstjerne-Rosencrone-ske Stiftelse* og dernæst fra *Frederiksborg Amt* og *Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse*. Paa mine Læses og egne Vegne bringer jeg disse tre Institutioner min Tak.

Endelig tilføjer jeg, at enhver yderligere Meddelelse om Sagn og Overtro i Nordsjælland vil blive modtaget med Glæde. Ligeledes vil Meddelelser om gamle Ord, Højtidsskikke, Rim og Remser, Leg og Morskab, Aarets Arbejde og daglige Liv i det hele være mig til Nytte. Meddelelser om gamle Billeder og Bøger fra Nordsjælland, Tilsendelse af Viser og andre gamle Papirer kan være mig til megen Gavn. Idet jeg takker alle mine hidtidige Meddelere og Hjælpere, haaber jeg, at de vil fortsætte med samme Iver som hidtil, og at mange andre vil tage Del i det fælles Arbejde: at bevare Mindet om de svundne Tider.

ANDERS UHRSKOV

LYNGE-KRONBORG HERRED HELSINGØR

HOLGER DANSKE

I

lange Tider havde man hørt Vaabengny nede i de underjordiske Hvælvinger under Kronborg Fæstning, men ingen turde gaa derned. Saa gav man en dødsdømt Slave Løfte om Livet, hvis han vilde stige ned i de underste Gange og se efter, hvad det var. Han gik og kom gennem en stor Jerndør ind i en Hvælving, hvor staalklædte Kæmper sad om et mægtigt Stenbord, idet de hvilede deres Hoveder paa de korslagte Arme. Holger Danske, som sad for Bordenden, rejste sig op. Og idet han løftede Hovedet, revnede Stenbordet, hvori hans Skæg var vokset fast. „Ræk mig din Haand,“ sagde han til Slaven. Denne vovede ikke at give ham Haanden, men rakte

ham en Jernstang, som Holger knugede, saa hans Fingre sad kendt i den. „Hils din Herre,“ sagde Holger Danske, „og sig, at naar Tid er, skal vi komme af os selv.“

II.

Der fortælles, at Holger Danske sidder ved et Stenbord, og hans Skæg er groet fast i Bordpladen. Naar Danmark er i stor Nød og Fare, saa rejser han sig op, og da revner Stenbordet; saa gaar han ud og frelser Danmark fra Fjenderne. For hvert Hundrede Aar, der gaar, rækker Holger Danske sin Haand ud for at mærke, om der endnu er dansk Blod tilbage. Der er ingen, der tør give ham Haanden, derfor rækker man ham en Jernstang, og den trykker han, saa den bliver flad.

MENNESKEBEN I FORSTUEN

Min Broder har fortalt mig, at i Helsingør var der et Hus, hvor man aldrig kunde have Lys i Forstuen, det gik altid ud. Ved Husets Nedrivning fandt man Rester af Menneskeben under Forstuegulvet, og man mente, at her i sin Tid var begaaet en uopklaret Forbrydelse, men ingen kunde dog mindes noget herom. Der blev bygget et nyt Hus paa det gamles Sted, og dær kunde der brænde Lys, hvor det skulde være.

HORNBÆK-HELLEBÆK SOGN

HORNBÆK KIRKES OPFØRELSE

Da Hornbæk Kirke blev bygget, var der Uenighed mellem Fiskerne og Bønderne om, hvor den skulde ligge. Bønderne vilde have, at Kirken skulde ligge mellem Borsholm og Hornbæk paa et Sted, der kaldtes *Havrevang*. Men Fiskerne vilde have, at den skulde

ligge i Hornbæk, de sagde nemlig, at Bønderne havde Heste og Vogne, saa de kunde køre til Kirke, hvorimod Fiskerne skulde gaa. Til sidst blev de dog enige om, at Kirken skulde ligge i Hornbæk, og Fiskerne skulde saa selv sejle Stenene hjem til den i deres Baade.

Der fortælles nu, at naar Fiskerne sejlede til Teglværket eller Pladsen, hvor de lastede Stenene, havde de altid god Vind dertil, og saa snart de havde lastet og skulde sejle tilbage, vendte Vinden sig altid, saa de ogsaa fik god Medvind tilbage.

EN INDVANDRING

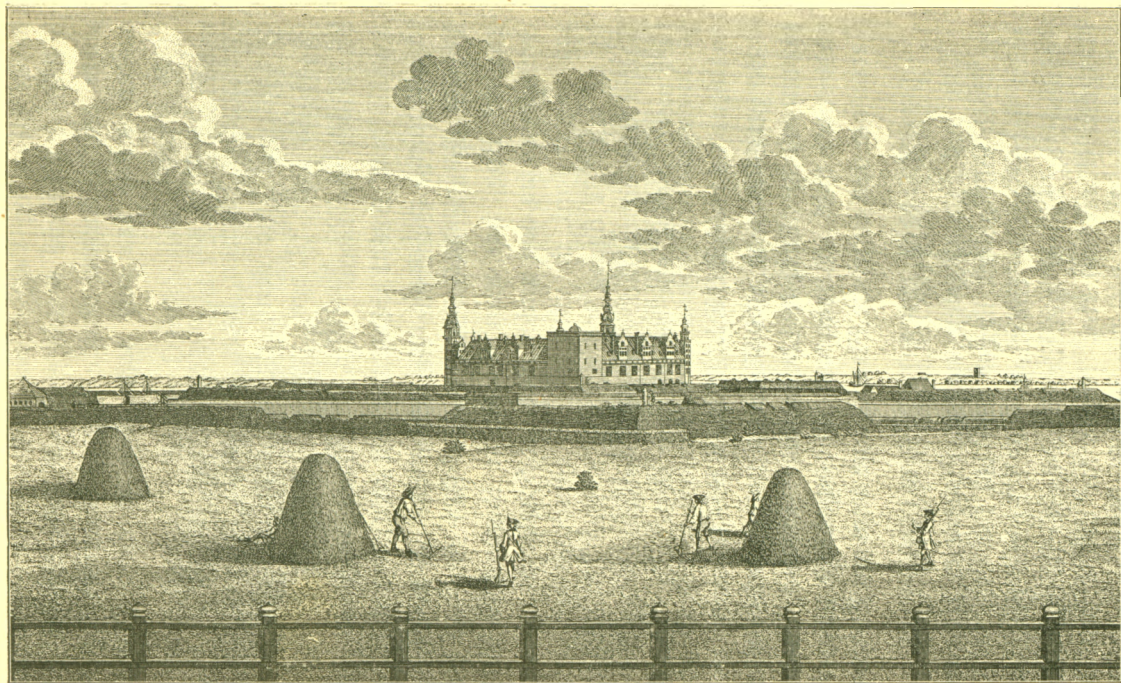
For et Par Hundrede Aar siden var der Pest langs Kysten, og alle Mennesker døde. Saa stod der i en gammel Bog, har man fortalt, at Regeringen tillod Svenskerne fra den anden Side af Sundet at tage lige saa meget Jord, de vilde, af det ejendomsløse Land, og de kom da ogsaa ind og tog Kysten i Besiddelse. Derfor taler endnu Indbyggerne i Aalsgaarde og Hornbæk mere Svensk, end det ellers er sædvanlig i Landet.

VARSEL OM KRIG

De gamle fortalte, at i Vinteren 1801 havde der vist sig en vældig Mængde Linieskibe i Øresund, men da man roede hen til dem, var der ingenting. Det var Varsel om den engelske Flaade, som kom om Foraaret.

KONG HAAGENS KILDE

Ude ved Strandkysten mellem Fiskerlejet Hornbæk og Byen Villingebæk ligger eller laa for over 50 Aar siden nogle gamle Gravhøje, der i Egnen benævnes Femhøje, og hvoraf igen den ene bærer Navnet Kong Haagens (Haakons) Høj. Neden for denne paa den nøgne Strandbred sprudler en Kilde frem, som kaldes *Kong Haagens Kilde*. Deraf Stedets Navn *Kildekrog*.

KRONBORG. Efter et gammelt Kobberstik.

Om denne Kilde er fortalt, at der engang i Fiskerlejet Hornbæk var en Kvinde, som i mange Aar ved Sygdom var fængslet til Sengen, men som saa en Nat drømte, at der ude ved Stranden neden for Kong Haagens Høj fandtes en Kilde, hvis Vand vilde være helbredende for hende. Ved Eftersøgning fandtes Kilden, og ved at drikke dens Vand blev Kvinden rask. Det var derefter i mange Aar en fast Skik, at Lejets Ungdom hver Sankt-Hansaften vandrede ud til Kilden og pyntede den med Stene og Blomster.

Endvidere er fortalt, at hvis nogen denne Aften gik op paa Højen og lagde sit Øre dertil, da kunde der høres Musik inde i Højen. Det var Kong Haagen der spillede, fortaltes der.

EN DRØM

En af de gamle Kroejeres Koner i Hornbæk var engang syg. En Nat havde hun en Drøm, hvori der blev vist hende et Sted ved Stranden, hvor hun skulde grave, der vilde da springe en Kilde frem, og naar hun vaskede sig i den, vilde hun blive rask. Den næste Dag lod hun sig bære ned til Stranden og viste Stedet, som hun havde set i Drømmen. De begyndte straks at grave, og ganske rigtig sprang der en Kilde frem, hun vaskede sig i den, og ikke længe efter blev hun rask. Men siden den Tid har Kilden altid rundet, og det er den ude ved Kildekrog.

TORS DAG AFTEN

I gamle Dage var det Skik og Brug, at Gaardens kvindelige Befolkning samledes om Aftenerne og tilberedte, spandt og kartede Ulden. Der herskede dengang megen Overtro, og blandt andet var det forbundet med stor Ulykke at spinde Torsdag Aften. Paa en stor Gaard, hvor man et Aar havde mange Faar

og af den Grund ogsaa fik megen Uld, befalede den strenge Husmoder, at der ogsaa skulde spindes Torsdag Aften. Ingen turde indvende noget derimod. Sagnet fortæller, at just som de sad og spandt, hørtes en klagende Lyd, en blodig Haand kom til Syne bag Ruden, og en Røst sagde:

„Her skal du se, hvad jeg har vundet,
fordi jeg Torsdag Aften har spundet.“

Fra den Dag blev der i Egnen aldrig rørt nogen Rok Torsdag Aften.

S Ø N I K K E

I fordums Tid, da Folk var overtroiske, levede der i Hornbæk Sø et stort Uhyre, der kaldtes *Sønikke*. Sommetider forandrede det Skikkelse. En Dag blev det til en Hest og gik op paa en Mark, der laa tæt ved Søen. En Bonde, der gik og pløjede, antog det for en af sine Heste og spændte det for sin Plov, men lige med et sprang det ud i Søen og blev borte.

T R O L D K V I N D E N , D E R S P A N D T

I meget gamle Dage laa der oppe ved Aasen en gammel Gaard, som kaldes *Svikkegaard*, og paa dens Mark laa der en gammel Høj. Sagnet fortæller, at i den Høj opholdt en Troldkvinde sig, og midt paa Dagen, naar Solen skinnede, sad hun deroppe og spandt paa sin Guldrok, og mange saa ogsaa, hvor den glimtede i Solskinnet.

F E M H Ø J E

Imellem Hornbæk og Villingebæk, nærmest det sidste, ligger fem Bakker, som før var begroet med Græs, men nu er beplantet med Gran. De kaldtes *Femhøje*. Paa en af Bakkerne groede nogle faa Buske, den blev kaldt *Troldhøjen*. Sagnet fortæller, at naar Folk havde et Ærinde der forbi og kom for nær Troldhøjen, kunde

de hverken finde frem eller tilbage, men gik rundt og rundt og kom altid tilbage paa samme Sted. Men hvis man efterlod et Klædningsstykke paa Højen, blev Fortryllelsen straks hævet, og alt laa klart for dem, saa de kunde se at finde hjem.

BÆKKEMANDEN

En gammel Kone har fortalt følgende: Igennem Hornbæk løber to Bække, østre Bæk og vestre Bæk. Folk troede i gamle Dage, at der i østre Bæk boede en Mand, som hedder *Bækkemanden*. Denne Mand løb hveranden Nat i Skikkelse af en hvid Hest fra østre til vestre Bæk og tilbage igen. Men efterhaanden som Aarene 'gik, døde Troen hen, og der var ingen, som huskede det mere. Men saa en Nat, da denne Kone havde været i Hammermølleskoven og lige var kommet hjem og havde taget Overtøjet af, hørte hun Hestetrav. Da hun kiggede ud af Vinduet, saa hun en hvid Hest, som kom galoperende. Hun troede, at denne Hest var Bækkemanden. Da hun fortalte Folk, hvad hun havde set, lo de af hende. Men hun blev altid i den Tro, at den hvide Hest, hun havde set, var Bækkemanden.

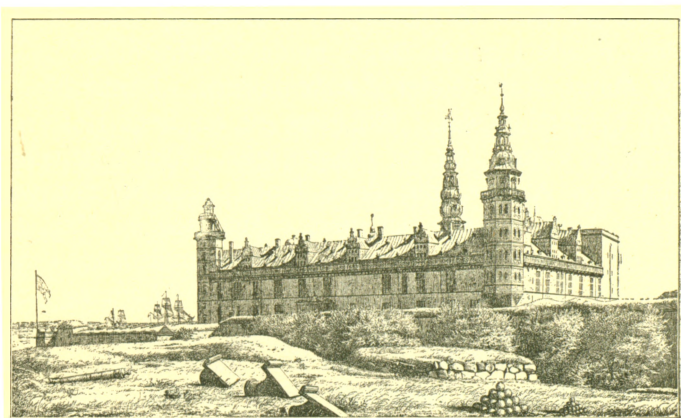
SIBYLLES SPAADOMME

Sibyllen i Søborg har spaaet, at Søborg Sø skulde udtørres, at engang i Tiden skulde Hornbæk blive Købstad og Helsingør et Fiskerleje, og at der paa Søborgkanten skulde fødes et Føl helt hvidt, men med røde Sokker, og saa langt det var rødt paa Benene, skulde det vade i Blod. Af disse Spaadomme er den første gaaet i Opfyldelse, Søborg Sø er udtørret, og Føllet er da ogsaa født, saa man kan se, at Sibylle kan ikke lyve, og Resten af hendes Spaadomme gaar saamænd ogsaa i Opfyldelse.

STENSAANING

Saunte Marker var overordentlig fulde af Sten, de havde Stengærder rundt omkring alle Gaardene. Da de rensede Markerne, lavede de et 17—18 Alen bredt Gærde af Sten.

„Her har Fanden løst op for Posen, da han saaede Sten,“ plejede gamle Lars Svendsen at sige.

KRONBORG. Efter en gammel Radering.

SKATTEN VED JULEBÆK

I.

Ved et stort Bøgetræ ved den gamle Fodsti, der fører fra Helsingør til Julebæk, er der en Fordybning i Jorden, hvor mange havde set det brændte Lys, saa der stod hele Flammer op af Jorden. Der maatte altsaa være en Skat. Tre Karle fra Hellebæk vilde grave den frem, og det skulde jo ske i den dybeste Tavshed, ellers fik de ikke noget af Skatten. Naa, alt gik vel, de havde allerede fat i Kisten, da en af dem i Ivrighed sagde: „Hal nu til!“ Saa sank Kisten ned i Jorden, og de hørte en Aand eller et „Advarsel“ raabe, at nu skulde denne Kiste hver Julenat hoppe

et Hanefjed længere ud mod Kysten, hvor den til sidst skal findes af en ung Fisker.

II.

Paa Hellebæksvejen oppe ved Bondedammen gik to unge Karle, som vilde prøve deres Lykke paa Skatten ved Julebæk, og den første Betingelse for Held var absolut Tavshed. De møder en Svensker, som for enhver Pris vilde være med. De var ikke meget villige, men til sidst lod de sig overtale under udtrykkelig Betingelse af absolut Tavshed. Saa gik det som sædvanlig ved Skattegravning, de fik Kisten i Sigte, men saa glemte Svenskeren sig og raabte: „Nu har vi den,“ men saa havde de den ikke. Den blev trukket fra dem, og de saa den aldrig mere. Om samme Kiste fortælles der, at den hvert Aar springer et Hanefjed længere ud mod Søen, og at den engang skal findes af en ung og uskyldig Fisker, naar den springer ud af Strandbakken. Fejle skal det ikke, at nogle efter en Stormvejrsnat gaar ned til Stranden ved Julebæk for at se, om ikke Kisten med Guldet skulde være kommet til Syne, naar Søen har taget noget af Bakken, men endnu har man da aldrig hørt, at nogen har faaet Penge fra Skatten ved Julebæk.

GULDROKKEN I KISTEHØJ

Ved den vestligste af Hornebys Udflyttergaarde findes ca. 100 Meter Vest for denne en langagtig Høj, som er bevokset med tæt Krat. Om denne Høj, som kaldes *Kistehøj*, fortæller Sagnet, at der i Højen er nedgravet en Guldrok, men vil man hæve Skatten, da skal Gaarden brænde. Der fortælles endda, at man engang har gravet i Højen, men da gik der Ild i Gaarden, og man maatte skyndsomst kaste Hullet til.

M Ø R K E R Æ D S E L

Efter Mørkets Frembrud var der ikke ret mange, der turde færdes ude alene. Saaledes fortaltes for Børn, at hvis man blev ude, efter at det havde ringet Solnedgang, kunde man være sikker paa, at naar man gik hjem og skulde paa en Kirkevej for at naa hjem, saa stod der altid, fra der var sluttet med Bedeslagene, to slemme Spøgelse, et paa hver Side af Vejen, og passede os op. Det ene hed *Den blodløse*, og det andet hed *Den benløse*, og det var et Par grove Karle, som det ikke var godt at gøre Bekendtskab med, for de, der fik dem at se, saa aldrig Sol staa op mere og kom aldrig til at høre Kirkeklokken ringe mere, saa det kan nok være, Børn i den Tid vogtede sig for at blive ude efter Ringetid. Derfor fik ingen heller nogen Sinde at vide, om at det var sandt, for det turde jo ingen prøve. Saadan fortalte i hvert Fald min Bedstemoder, og det havde hendes Moder fortalt og mange før dem, saa det var ganske rigtigt.

S K I B S V A R S E L

En gammel Sømand har fortalt mig, at da han som ung sejlede med et Skib, hændte det en Nat, da han og de andre af Mandskabet, som ikke havde Vagt, var gaaet til Køjs, at de vækkedes ved, at der blev purret ud til Vending. De ilede hurtig op paa Dækket, hvor Kaptajnen opholdt sig, og da han forbavset spurgte, hvad der var i Vejen, svarede de, at der jo var purret ud til Vending. Kaptajnen svarede, at det ikke var Tilfældet, men da han antog det for et Varsel, sagde han: „Ja, er der purret til Vending, saa skal der vendes.“

Da Vendingen var foretaget, opdagede de, at de derved havde undgaaet at løbe paa en Klippe, hvor ellers Skibet muligvis vilde være blevet knust og Mandskabet omkommen.

PER TØFFELMAND, DER GIK IGEN

For mere end Hundrede Aar siden da her ved Hornbæk ikke fandtes nogen Havn, maatte Fiskerne daglig trække deres Baade paa Land. Blandt disse var der nogle særlig store, hvormed de fiskede Sten, som de saa sejlede til København og solgte. Naar disse Baade en eller to Gange om Aaret skulde trækkes op for at efterses, tjæres og gøres i Stand, samledes alle Byens Mænd og hjalp til, da der saa, som Skik var, vankede en Dram samt Brød og Ost. Til at trække Baaden paa Land brugte de et Tov med en Krog i den ene Ende, som kaldtes *en Fæst*, den blev sat fast i Baadens Stavn. Ved en saadan Lejlighed blev en Mand slaaet ihjel. Fæsten sprang nemlig og ramte Manden i Hovedet, saa han døde med det samme. Manden kaldtes Per Tøffelmand. Per blev baaret hjem til sin Kone, som kaldtes Panelle Tøffelmands. Efter nogle Dages Forløb blev Per begravet, alle Fiskerne fulgte ham til Graven og drak saa Gravøl paa Kroen, hvor det gik lystigt til.

Per fik ingen Ro i sin Grav, han gik igen, som det hed i sin Tid. Ved Midnatstid hørte Panelle noget komme forbi Vinduerne, pusle ved Døren og gaa op ad Stigen til Loftet, (henne ved Skorstenen hang nemlig Pers Tøj, som han havde paa, da han blev slaaet ihjel), og saa forsvandt Lyden igen. Dette gentog sig flere Nætter, saa turde Panelle ikke være alene om Natten, for en Nat var Per henne ved Sengen og gik saa paa Loftet og forsvandt. En Nabo-kone til Panelle Tøffelmands hed Bendte Krestens, til hende klagede hun sin Nød og fortalte, som det var. Bendte lo ad hende og sagde: „Det har du minsæl drømt. Per han bliver nok, hvor han er, men jeg skal minsæl nok ligge hos dig i Nat og se, om det gaar til, som du siger.“ Naa, Bendte laa hos Panelle en Nat, og

der skete intet. Bendte gjorde Nar af hende og sagde: „Det har du drømt,“ men Pannelle blev ved sit. Bendte Krestens blev saa hos Pannelle en Nat til, hun sov godt, men saa puffer Pannelle til hende og siger: „Bendte, kan du høre, nu er det der.“ Bendte vaagner og lytter. „Tys, jeg hører noget pusle!“ Saa kom der en ind af Døren hen til Sengen. Haarene rejste sig paa Bendtes Hoved, men Spøgelset forsvandt op paa Loftet hen til Skorstenen, saa blev alt stille igen. Konerne sov ikke mere den Nat. Næste Dag siger saa Pannelle: „Vi maa op paa Loftet og se efter.“ Da de kom derop, ser Bendte Krestens Pers Tøj hængende paa Skorstenen, hun gaar hen og leder i Tøjet, og hvad tror du vel, hun finder? Alle Per Tøffelmands Penge, dem havde Pannelle nemlig ikke kunnet finde. Saa sagde Bendte Krestens: „Se saa, Pannelle, nu faar Per minsæl nok Fred i sin Grav.“ Siden kom Per Tøffelmand heller ikke.

TIKØB SOGN

KONG VALDEMAR OG TOVELILLE

Kong Valdemar elskede en Pige fra Rygen ved Navn Tovelille, og hans Kærlighed til hende var saa stærk, at selv da hun var død, kunde han ikke forlade hendes Lig, men førte det med paa sine Rejser omkring i Landet. Dette blev efterhaanden noget besværligt for Kongens Folk, og en Hofmand benyttede derfor en gunstig Lejlighed til at undersøge, hvad det vel kunde være ved Liget, der bandt Kongen med saa stærk en Kærlighed. Han fandt da en Tryllering, som Tovelilles Moder havde sat paa hendes Finger, for at hun derved kunde være sikker paa altid at bevare Kongens Gunst. Hofmanden tog Ringen af Fingeren, straks forsvandt Kongens Kærlighed, og han lod Liget

begrave. Men nu vendte Kongen hele sin Hu til Hofmanden, der endnu var i Besiddelse af Ringen, saa at alt, hvad der skulde foretages, skulde udføres af ham. Men dette blev omsider ogsaa noget besværligt for Hofmanden, og da han jo nok vidste, at det var Ringen, der var Aarsag i det hele, tog han og kastede den ud i en Sø, da han engang red gennem Gurre Skov. Fra den Tid begyndte Kongen at befinde sig bedre i denne Skov end ethvert andet Sted, og han lod opføre et Slot i Søen og forbandt det med Landet ved en prægtig Kobberbro. Der opholdt han sig helst, og naar han jagede i Skoven ved Dag og ved Nat, udbrød han ofte, at Vorherre maatte gerne beholde sit Himmerig, naar han blot maatte jage omkring Gurre. Disse formastelige Ord skilte Kongen fra Himmeriges Fred, og da han var død, maatte han til Straf jage gennem Skoven i den mørke Nat til Angst og Gru for alle dem, der hørte Larmen fra hans Jagttog.

DRONNING MARGRETE SOM BARN

Dronning Helvig var i sin Konges og Herres Unaade og sad i flere Aar fangen paa Gurre Slot, fordi hun havde ladet Tovelille, Kongens Frille, dræbe i Badet. Engang kom Kongen ridende over Kobberbroen og fik ved Borgeledet Øje paa en lille Pige i Bonde-dragt. Da han syntes svært godt om dette Barn, tog han hende op foran sig paa Hesten. „Nu rider vi til Hove!“ sagde den lille Pige. „Hvad vil du der?“ spurgte Kongen. „Bede om Naade for min Moder, Dronning Helvig,“ svarede Barnet. Dette formildede Kongen saadan, at han tog sin Dronning til Naade igen. Den lille Pige hed Margrete; hun voksede op og blev Dronning i de tre nordiske Riger.

KOBBERPORTENE I GURRE SØ

Efter Sagnet skal der findes et Par Kobberporte i Gurre Sø, og de skal stamme fra Kong Volmers Tid. Engang da Gurre Slot blev angrebet af Fjenden, vilde Danskerne ikke have, at de kostbare Porte skulde falde i Fjendens Hænder. De sejlede da ud paa Gurre Sø og sænkede dem ned. Men naar Vejret er stille, og Solen skinner, kan man se, at Vandet er kobberet.

KONG VOLMERS JAGT

Gamle Folk fortæller, at de tit har hørt Lyd om Natten oppe i Luften som af Hunde, der glammede, og Heste, der vrinskede, og Lyd af Jagthorn, og de paastaar, at det er Kong Volmers Aand, der jagtede, og at han engang skal have udtalt, at Vorherre gerne maatte beholde hans Himmerigspart, naar han bare maatte beholde sine Jagter.

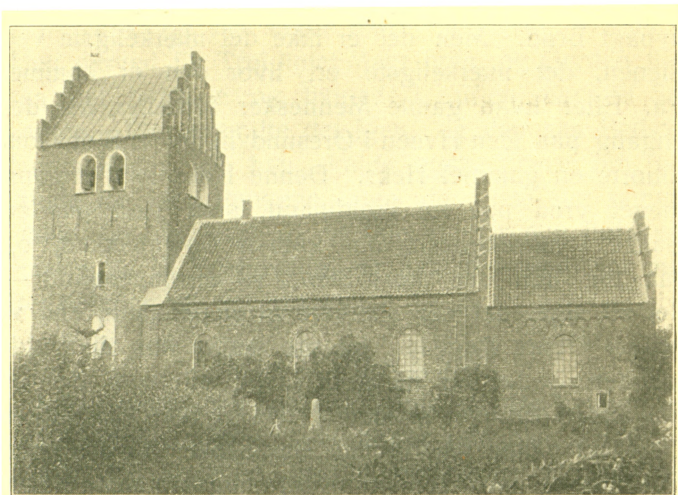
KONG VOLMERS TAK

Paa en Gaard i Horserød kunde Porten aldrig være lukket. Hver Nat Klokken eet blev Portene slaaet op, og man kunde høre Lyd, som om en Rytterskare red gennem Gaarden. Gamle Folk mente, at det var Kong Volmer, der jagtede. Paa den samme Gaard fandt man hver Morgen en Handske liggende i Gaarden. Bondemanden tog da Handsken og lagde den op paa Portbjælken. Dette gentog sig tre Nætter, og paa den fjerde Nat hørte Bondemanden en Røst, der sagde:

„Du Bondemand, som Handsken gav,
dine Heste ligger i en Tørvegrav.“

Bonden skyndte sig op og fik noget Tøj paa og vækkede sine Karle. Da de kom ud til Tørvegraven laa alle fire Heste i denne og var lige ved at drukne. Sagnet fortæller, at det er Kong Volmer, der har ad-

varet Manden som Tak, fordi han har leveret Handsken tilbage.

TIKØB KIRKE

DEN VILDE JAGT

Sagnet fortæller, at paa en Gaard lidt uden for Tikøb By kunde det ikke nytte at have Porte og Laager. Naar Folkene om Aftenen lukkede dem, var de aabne om Morgenen, og der fortælles, at det var Valdemar Atterdag og hans Følge, der vandede deres Heste ved Gaardens Vandtrug paa deres natlige Jagt.

TIKØB KIRKE

Tikøb Kirke skulde oprindeligt have været bygget i Saunte, tre Fjerdingsvej Nord for Tikøb, men Trolde eller andet Skarnstøj forstyrrede Arbejdet. Man spændte da et Par unge Heste for et Læs Sten til Bygningen og lod dem gaa, hvorhen de vilde. De standsede først nede ved Bakken, hvorpaa Kirken nu staar, og man antog da, det var Guds Vilje, at den skulde staa dær.

SNEKKERSTEN

Nede ved Fiskerlejet Snekkersten ligger en stor Sten, som vender sig tre Gange, hver Gang den lugter nybagt Brød. Men det er ikke det mærkeligste ved Stenen, det mærkeligste er, hvor den er kommet fra. Efter hvad gamle Mennesker fortæller, har der engang paa Øen Hveen i Øresund ligget et Slot, som tilhørte en gammel Heks. Denne Heks blev engang meget vred paa en Troldmand, som stod paa en Bakke i Snekkersten, der kaldtes Galgebakken, og saa tog hun den store Sten i sit Strømpebaand — det vil sige, det var stærkere Strømpebaand, end vi bruger i vore Dage —, og saa raabte hun til Troldmanden — det var nu godt raabt, eftersom der er halvanden Mil over Sundet: „Hvis jeg ikke kan ramme dig, skal baade mig og mit Slot synke,“ og saa stred hun Stenen, men den ramte ikke, og saa sank Slottet med Heksen, alle Nøglerne blev kastet ud i Hveens Dyb, og der er ingen uden syv Enkesønner, der kan fiske dem op. Der var nogle Fiskere fra Taarbæk, der engang fangede dem i deres Sildegarn, men det gik da som saa mange Steder, de kunde ikke bevare Tavsheden. Jo højere de løftede Nøglerne, des højere kom Spirene af Slottet op. Da begyndte den ene af Fiskerne at raabe af Glæde: „Se Spirene, hvor de kommer!“ Men da brast Garnet, og Nøglerne sank ned paa Havets Bund.

TROLDENES PENGE

Bedstefader har fortalt mig, at hans Bedstefader saa det brænde henne i *Klemsbjerg*. Han gik derhen for at se, hvad det var, og da han kom derhen, saa han tre Troldmænd, som sad og rørte i en Gryde Penge. Han dristede sig til at sætte en Kniv i Gryden, for saa havde Troldene ingen Magt mere. Næ-

ste Morgen gik han tillige med en af sine Karle hen for at hente Pengene, men da de skulde løfte Gryden op af Jorden, syntes han ikke, Karlen løftede stærkt nok, og saa sagde han: „Løft, for Fanden!“ Men derved fik Troldtøjet Magt igen, og Gryden fløj, saa det hvislede og hvinede i Luften, over til Sø-kanten. Dær brændte det igen, og dær saa Bedstefaders Fader det, han skulde ogsaa prøve, om han kunde faa fat i Pengene, men da skete det samme Uheld, at de kom til at tale, og Gryden fløj over Esrom Sø til Egehovede, og paa det Sted har min Bedstefader set det brænde.

GULDROKKEN

Min Bedstefader har fortalt mig, at der knytter sig det Sagn til en Høj, som ligger ude paa vor Mark, at der skal ligge en Guldrok gemt dær. Engang var der nogle, der vilde prøve paa at grave efter den, men da den yngste af dem, der deltog deri, skulde miste Livet herfor, havde de taget en Hund med, da den saa var den yngste, og det derfor nu maatte blive den, det kom til at gaa ud over. De begyndte at grave, men da saa de pludselig, at Gaarden hjemme stod i lys Lue. I en Fart fik de kastet Spaderne fra sig og ilede hjemefter, men da de kom nærmere, kunde de ingen Ild opdage. Dette fandt de meget mærkeligt, og de betragtede det som et Tegn paa, at Højen skulde være i Fred, og siden er der heller ingen, der har prøvet paa at grave efter Guldrokken, men endnu kan man se Stedet, hvor der er gravet.

LÆNKEN

Paa en Gaard i Horserød forsvandt Konen. Hun havde faaet et Barn, men endnu havde hun ikke været i Kirke; en Dag skyllede hun Tøj — og forsvandt.

Manden giftede sig igen. En Aften, som han sad helt alene, kom hans første Kone ind til ham med en Lænke om Livet. Hun bad ham om at hugge Lænken over, saa vilde hun blive hos ham, men det vilde han ikke. Saa sagde hun truende til ham, at de Kvinder, som herefter kom ind paa Gaarden, skulde blive Krøblinge. Alle Koner paa den Gaard har virkelig ogsaa haft en eller anden Legemsfejl.

ASMINDERØD SOGN

DEN HOVMODIGE PIGE

Paa en Gaard i Nærheden af Esrom Sø boede en meget rig Mand, hvis Rigdom ikke var erhvervet paa ærlig Vis. En Dag da hans Datter var nede ved Esrom Sø, tog hun en meget kostbar Ring af sin Finger og kastede den langt ud i Vandet, og hun sagde da, at lige saa umuligt det var at finde den Ring, lige saa umuligt var det, at hun kunde blive fattig. Men to Sandgravere fandt Ringen, og hun døde fattig paa Helsingør Fattiggaard.

TROLDENE I VIVRE VANG

Nede i Roland, lidt uden for Asminderød, findes der en Vang, som af Folk her kaldes *Vivre Vang*, Jeg har hørt fortælle af en Kone, hvis Fader boede her, at der paa denne Vang herskede Troldmænd. Naar man om Aftenen skulde gaa over Vangen, gik man altid fejl, og det var ikke muligt at finde den rigtige Vej, før man havde faaet sin Vest vendt.

MUSIKANTEN OG DVÆRGENE

En Aften da en Musikant gik hjem efter at have spillet til et Gilde, mødte han en Dværg, der bad ham spille Juleaften for de Haubakke Svende og de

FREDENSBORG. Efter et gammelt Kobberstik.

Sjambakke Møer, og det lovede han. Da det nærmede sig Jul, blev Musikanten lidt betænkelig over sit Løfte, og da Juleaften kom, turde han slet ikke gaa ud. Da bankede det paa Døren, og Dværgeren traadte ind og spurgte, hvorfor han ikke holdt sit Løfte. Han svarede, at han var syg, men det hjalp ikke, han maatte med. Den næste Morgen, da han kom hjem, kunde han ikke huske, hvor han havde spillet, han kunde kun huske, at han havde spillet, og at han havde faaet en Pose, som han mente var fuld af Sten, men da han aabnede den, var den fuld af Penge.

SLANGEN I BUNDGARNET

En Ejer af Krogerup havde engang medbragt to Slinger fra de varme Lande. Han havde sluppet den ene ud paa Bakkerne ved Humlebæk. En Dag var den kommet ind i en Fiskers Bundgarn, og da den ikke vilde ud, tog han en Spade og huggede den midt over. Saa sendte de Bud efter Ejeren fra Krogerup, og han sagde: „Det skulde I ikke have gjort, for havde Slangen levet, saa var det blevet et rigt Bundgarn.“ Men nu kunde de godt lade være med at sætte det ud, for nu fik de ingenting. Ejeren Ord gik ogsaa i Opfyldelse.

DET UHELDIGE BUNDGARN

Jeg kan huske fra mit Hjem, at der blev talt saa meget om et Bundgarn, som min Fader, Lars Peter Pouls Niels og Anton Anders' Jens Peter havde købt i Forening i Fiskerlejret Raa i Sverrig. Der var noget i Vejen med dette Bundgarn, det var for langt her og for kort dær og passede ikke efter vore Forhold i Sundet. Derfor sad de tre Mænd i flere Dage i vor yderste Stue og lavede om paa Garnet, og en Dag var en bekendt gammel Fisker fra Sletten ogsaa

kommet til Stede under Arbejdet. Som de nu sidder og arbejder og taler sammen, viser der sig pludselig en gammel Kone fra Øerne i Tikøb Sogn ude i Gaarden med sin Tiggerpose. „Saa for en Ulykke,“ siger den gamle Fisker fra Sletten, „lad hende for Guds Skyld ikke komme ind i Garnet, saa bliver der aldrig noget Fiskeri i det.“ Denne Kone var nemlig en af dem med de onde Øjne, som kunde mere end sit Fader-vor. Imidlertid Konen var kommet ind i Stuen, og da hun var temmelig nærsynet, faldt hun lige saa lang hun var i Garnet, og da dette snærede om hendes Ben, maatte de skære hende ud. Men i dette Bundgarn blev der aldrig, medens vi havde det, fisket noget.

GAMLE SPAADOMME

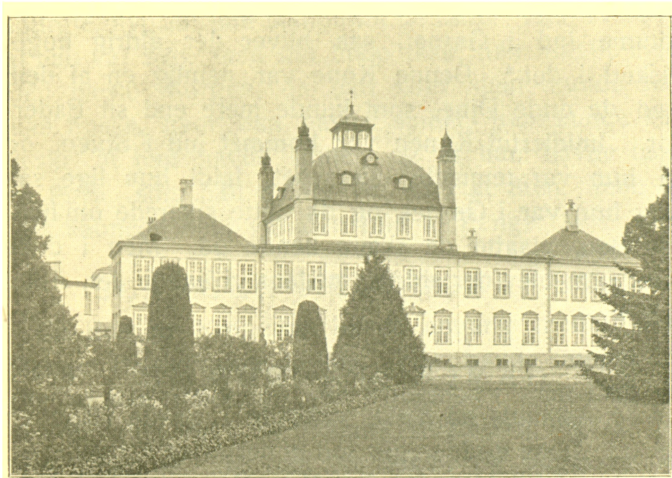
Ved Asminderød Kirke voksede i gamle Dage en Pil ud. Dens Rødder gik ind under selve Kirkemuren. Om denne Pil blev der fortalt, at naar den blev stor, skulde Tyrken komme til Danmark, og en af de tyrkiske Soldater skulde binde sin Hest ved den. Paa samme Tid skal der fødes et Føl, hvis Ben skal være røde op til Knæerne, og det skal betyde, at Danskerne skal komme til at vade i Blod til Knæerne.

Pilen voksede ud, og det hjalp ikke, at man huggede den af, thi den voksede stadig ud igen. Til sidst støbte man Cement over Roden, og siden da har Pilen ikke vist sig. Der er ogsaa blevet født et Føl, som svarede til Beskrivelsen, men det blev straks slaaet ned.

GREV DANNESKJOLD

Imellem Humlebæk og Tipperup gaar Sagnet om Grev Danneskjolds vilde Ridt. Engang gik to Mænd ved Midnatstid denne Vej. Pludselig ser de en Ryt-

ter i strakt Karriere flyve forbi. „Det var Grev Dan-
neskjold,“ sagde den ene, „han har redet i mange
Aar.“

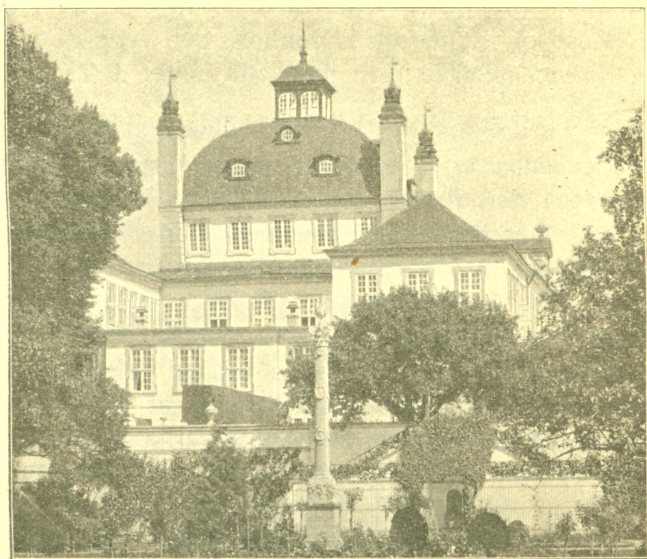
FREDENSBORG SLOT set fra Parken.

KIRKEGAARDENS FRED

Ved Asminderød Kirke ligger den Dag i Dag en
Kro. Her var der hver Aften Musik og Dans. Mange
Mennesker var forarget over al den Lystighed lige
over for Kirken. Men hvad der var endnu værre, var,
at Karlene fra Asminderød og Omegn havde fundet
paa at gaa ind paa Kirkegaarden, hvor de sad eller
laa paa Bænkene og spillede Kort i de lyse og lune
Sommeraftener. En Aften da de havde været usæd-
vanlig lystige og havde siddet, til Midnatsklokken
slog sine tolv Slag, viste sig et lille Barn iført Lig-
klæder, som saa meget alvorligt paa dem. Karlene
forsvandt i vild Rædsel, og siden den Tid er Kirke-
gaardens Fred ikke blevet forstyrret.

MORDET I FREDENSBORG SLOTSHAVE

I Fredensborg Slotshave skal være begaaet Mord. Det var en af Kavalererne, der myrdede en Hofdame, men der kom Folk til, da Damen skreg, og Morde-

FREDENSBORG SLOT set fra Marmorhaven.

ren løb alt, hvad han kunde, op forbi det østlige Hjørne af Slottet, men ned ad Trappen tabte han sin Dølk, den hoppede og trillede ned ad Trappens Trin, hvorved den efterlod sig en Del blodige Mærker, der kan ses endnu.

GRØNHOLT SOGN

KIRKEBJERG

Ved Lønholt i Nærheden af Fredensborg fører Kongevejen til København over en Bakke, som kaldes *Kirkebjerg*. Dette Navn har den faaet, fordi

man en engang vilde bygge en Kirke der, men efter hvad der fortælles, gik det her som mange andre Steder, Troldtøj rev. ned om Natten, hvad man havde bygget om Dagen. Man spændte da nogle Stude for en Vogn med Tømmer, og hvor de standsede, vilde man bygge Kirken. Studene trak ud over en stor Mose og standsede i Grønholt, her byggede man saa Kirken, uden at man mærkede noget til Troldtøj.

RØVERNE I GRØNHOLT SKOV

I Nærheden af Asminderød ligger Grønholt Skov, og inde i den findes der den Dag i Dag imellem nogle Graner Rester af en gammel Borg. Om denne gaar Sagnet, at den i gamle Dage var beboet af Røvere. De havde lagt en Snor over Vejen, og for Enden af denne Snor var der en Klokke. Naar Folk saa kom gaaende eller kørende hen ad Vejen i deres egne fredelige Tanker og kom til at træde paa Snoren, alarmerede de derved Røverne, som kom styrtende frem og udplyndrede dem.

KARLEBO SOGN

MØLLERENS STRAF

Ved Nivaa Kirke staar der en gammel Tjørn, om hvilken der gaar følgende Sagn. Da Mølleren fra Nivaa Mølle en Dag var paa Hjemturen fra København, knækkede en Vognkæp, medens han kørte i Rude Skov. Han tog et lille Træ og skar det til en Vognkæp. Det blev imidlertid opdaget, og dengang var der haarde Straffe for dem, der tog noget fra Skoven, og Mølleren blev kastet i Fængsel. Da han efter udstaaet Straf atter kom hjem, plantede han det paa-gældende Træ paa Bakken ved Møllen, idet han sagde: „Saa haard en Straf havde jeg ikke fortjent, og hvor jeg planter dette lille Træ, skal der engang bygges en

Kirke.“ Det lille Træ er nu vokset op til et stort tre-grenet Tjørnetræ, og Kirken er ogsaa blevet bygget.

TROLDETØJET I SMIDSBJERG

Der var en høj Bakke i Gunderød, der hed Smidsbjerg Bakke, og se dær var det, at der var Trolde; der var ogsaa en Rævehule, og dær stod Hestene tøjrede. Saa var der en Følhoppe, som havde faaet et Føl om Natten, men Føllet var sunket ned med Bagbenene i Højen (Rævehulen), da Drengen om Morgenen kom ud for at flytte Heste. Han vilde trække Føllet op, men kunde ikke og gik hjem. Manden skændte, fordi han ikke kunde trække saadan en Smule Føl op, og gik selv med ud, men de kunde ikke. Der blev nu hentet flere Folk til, og de bandt et Reb om, men fik det ikke op, saa hentede de to Heste og spændte for, men jo mere de trak i det, jo dybere gik det ned i Jorden, og til sidst forsvandt det helt, og saa hørte de en saadan Latter dernede fra, og det var Troldene. Men se Folkene havde jo ogsaa begaaet en stor Fejl, da de spændte Hestene for, at de ikke havde taget Føllets Moder, for se hun havde jo haft Magt over sit Føl.

DEN SNILDE KARL

En Gaardmandsenke i Gunderød brugte den gamle Skik fra Hoveritiden at gaa og rode paa Markerne ganske sent om Høsten, ja var det Maaneskin, til henad Midnat. Det syntes Folkene naturligvis ikke om, og en Karl, der hed Lars, besluttede at narre hende hjem, da hun var dygtig overtroisk.

En Nat de høstede paa en høj Bakke, der hedder Brautebjerg, hvor der skulde bo en Trolde, sagde Karlen halvhøjt med forstilt Angst: „Madmoder! Madmoder! ser I ham?“ „Hva æed, din Tosse?“ „Ser I ham ikke?“ „Hvem?“ „Brautebergsgubben! Der kom-

mer han ridende paa en hvid Hest.“ Med det samme pegede han hen paa en stor Hvidtjørn i Blomst, der nikkede og bevægedes svagt for Vinden og i Halvmørket havde nogen Lighed med en Mand paa en Hest. „I, Gud fri og frels os!“ raabte hun, tog Træskoerne i Haanden og benede ad Hjemmet til, saa stærkt hendes svære Krop tillod hende det, og Karlen bagefter. Siden den Tid var de fri for at gaa saa sent paa Marken.

BLOUSTRØD SOGN

DEN VILDE JAGT

Sagnet fortæller, at ved Tokkekøb ligger en Gaard ensomt paa en Mark. Ved Midnatstide springer Portene op, og en Rytter efterfulgt af en Folk Hunde kommer ridende som en Stormvind over Markerne fra Gurre Slot ind gennem Portene. Det er lige meget, hvor godt de end stænger disse Porte, for det gentager sig stadig.

BIRKERØD SOGN

BIRKERØD KIRKE

Et gammelt Sagn fortæller, at da Beboerne i Birkerød Sogn vilde bygge sig en Kirke, kunde de ikke blive enige om, hvor de skulde bygge den. Saa var der en gammel Mand, der foreslog dem at binde to Tyre sammen og lade dem løbe, og dær, hvor man saa fandt dem næste Dag, skulde Kirken bygges. Da man fandt dem paa en Holm, hvor de havde snæret sig sammen om et Træ, saa byggede man Kirken dær, hvor den nu staar.

FANDEN PAA BESØG

I Isterød, en meget lille Landsby, der ligger lige uden for Hørsholm, fortælles der, at en Dag skulde

Fanden komme der igennem. Folk var selvfølgelig nysgerrige efter at se ham, og de kravlede derfor op paa et Høstænge for at være parate, naar han kom. Neden for Høstænget var et højt Risgærde. Pludselig var der en, der raabte, at Fanden var der. Alle for hen for at se ham, men derved styrtede de ned paa Risgærdet. Dette gjorde saadan et Spektakel, at Fanden af lutter Forskrækkelse for ud af sit gode Skind og forsvandt, før nogen fik set ham. Men hans Skind var tilbage, og det laa og vred sig paa Vejen, lige indtil Solen var gaaet ned, saa kom nemlig de onde Aander og hentede det.

L Ø B J E R G S - G U B B E N

Birkerød By har sit Vandværk oppe paa en Banke i Byens østlige Del, og Banken kaldes Høbjerg. En Fjerdingsvej derfra mod Nordvest skærer Kongevejen til Hillerød uden for den lille Landsby Kajerød gennem et Bakkedrag, der nu hedder Kajerød Bakke. Det højeste Punkt inde paa Markerne Syd for Landevejen hed før Løbjerg. Neden for ligger en Dam eller Tørvegrav med det mærkelige Navn Månen.

I disse to Bakker boede der Troldfolk, Højbjergs-Gubben og Løbjergs-Gubben med deres Familier. De besøgte hverandre Juleaften, og Løbjergsgubbens Vej gik over Toften til nuværende Gaardejer Peter Petersens Gaard i Kajerød gennem en Smøge mellem to Husmandshuse ved Gaarden. I denne Smøge stod en Lænkehund, og en Juleaften, som den ene af Huskonerne stod og rørte i Julegrøden, blev Klinken lettet paa Døren, en lille Mand med en rød Nathue traadte ind, lettede paa Huen og sagde: „A-aften. Luk din Laage let og bind din Hund tæt, saa skal det gaa dig vel i Verden.“

Konen gjorde, som Trolden sagde, og fra den Dag kom der Velstand i Huset.

NISSEN BRINGER HØ

Om samme Bondegaard i Kajerød fortælles følgende. Manden manglede en Vinter Foder til sine Kreaturer. Han gik ude i Stalden og sagde højt: „Havde jeg bare noget af det Hø, som staar nede i Engen.“ (Det tilhørte Herremanden paa Høveltegaard). En lille Mand stak pludselig Hovedet frem mellem Stængetræerne og sagde: „Jeg skal hjælpe dig. Mød mig i Nat mellem tolv og eet herude bag, saa gaar vi sammen ned og henter Hø.“ Bonden mødte til den aftalte Tid og gik med Nissen ned i Engen. Da Bonden ikke troede, de kunde bære en hel Stak, nøjedes de med at tage godt det halve, og Nissen hjalp ham at bære det. Da de kom i Kajerød Bakke, kunde Bonden ikke bære længer og sagde: „Lad os hvile lidt.“ „Hvile — hvad er det?“ spurgte Nissen. Saa slap Bonden Taget og hvilede lidt. Da de lidt efter fortsatte, sagde Nissen: „Havde jeg vidst, at Hvilen var saa god, havde jeg taget Stumpen, som den stod.“

SMØRHEKSERI

I Kajerød By laa for halvandet Hundrede Aar siden bag nuværende Gaardejer Joh. Godtfredsens Have ud mod Majpladsen et Kær, der hed Tren-Kæret, det blev ogsaa udtalt Trænde-Kæret. Det er helt jævnet for halvtredsindstyve Aar siden. Det traf sig flere Gange, at Konen paa Gaarden ikke kunde faa Smør. En gammel Nabokone forklarede hende, at det var Trolde-tøjet, der tog hendes Smør. Hun skulde blot gaa udenfor og se mod Trændekæret gennem Kernehætten, saa skulde hun faa at se, hvem der tog Smørret. Som sagt, saa gjort. Konen gik udenfor ved Midnatstid, og da saa hun gennem Kernehætten, at der i Kæret stod tre smaa Troldekoner og brugte Kerne-

staven. I sin Befippelse udbrod hun: „Ih, nej se, nu skulde da osse Pokker. . .“ Mere fik hun ikke sagt, Troldtøjet forsvandt, men siden fik hun sit Smør i Fred.

H Ø S T E R K Ø B

Et Sagn fortæller, at der engang i Høsterkøb var kommen en Pest, som kaldtes den sorte Pest. . Mange Folk døde af den, og til sidst var der kun een Mand tilbage. Denne Mands Kone var død, men nogen Tid efter købte Manden sig en Hustru, og saa fik Byen Navnet „Hustrukøb“, som senere blev omdøbt til Høsterkøb.

H Ø R S H O L M S O G N

S A G N O M R U N G S T E D L U N D

Om Rungstedlund, en i sin Tid meget bekendt Kro, som for faa Aar siden blev nedrevet, fortælles en hel Del Sagn. Saaledes paastaas det, at hver Nytaarsaften, naar Klokken slog tolv, kørte en smuk Karet med fire hvide Heste for op foran Kroens Hovedtrappe. Ud af Karet steg en ung Officer, der hurtigt ilede op ad Trappen og forsvandt ind i Huset. Efter nogen Tids Forløb kom han tilbage og førte ved Haanden en hvidklædt Brud. De steg begge to ind i Vognen, og den forsvandt lige saa pludselig, som den var kommet.

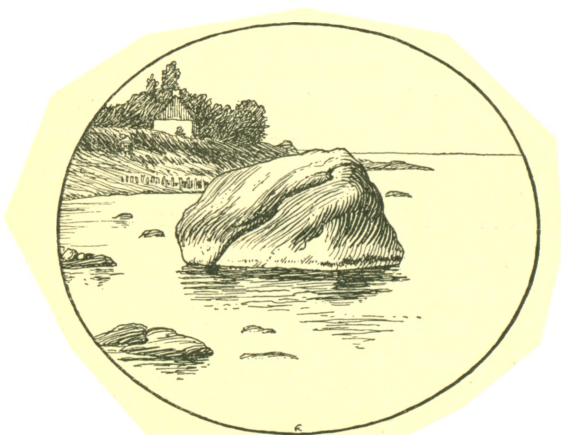
Samme Sted fandtes ogsaa et Rum, der var meget mærkeligt. Det saa nærmest ud som en Offerplads. Hver Nytaarsnat kom en Munk derind, knælede et Øjeblik og forsvandt derpaa. Man sagde, han kom for at sone en Forbrydelse, han havde begaaet.

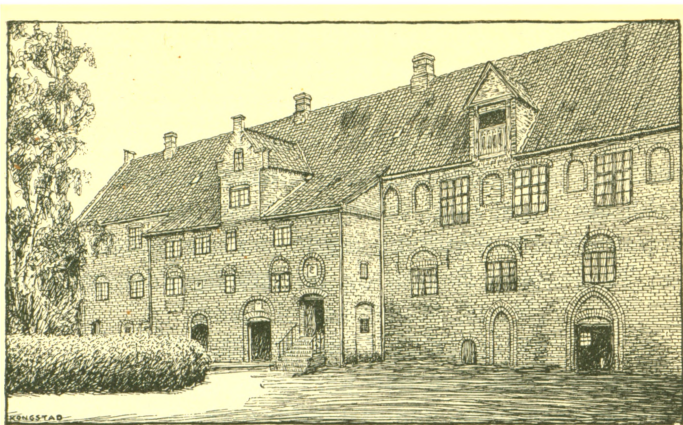
Der var ogsaa flere Døre i Huset, som aldrig kunde lukkes. Forsøgte man paa det, hørtes der fra alle Sider en stærk Støj, som ikke holdt op, før Dørene blev lukket op igen.

HØJGRAVERENS STRAF

Kun faa Skridt fra Skellet mellem Københavns og Frederiksborg Amt ligger, paa sidstnævnte Amts Grund, en ret anselig Høj, der vender ud mod Øresund. I Begyndelsen af forrige Aarhundrede fandt en mærkelig Begivenhed Sted. Den Mand, der ejede Højen, havde i længere Tid haft den Tanke, at Højen maaske indeholdt værdifulde Ting, og en Dag begyndte han sammen med sine Folk at grave den ud. Man havde imidlertid ikke arbejdet ret længe, førend en Fugl af Form som en Høne kom baskende op ad Højen og under en frygtelig Skrigen forsvandt bag Skyerne. Arbejdet blev straks standset, men fra den Dag begyndte Ulykkerne at vælte ind over Gaardmanden. Han selv maatte sælge Gaarden og sank ned i den dybeste Armod, medens to af hans Brødre blev sindssyge, og en tredie siden druknede sig. Alle disse Begivenheder tilskrives Mandens Forsøg paa at trænge ind til Højens Hemmelighed, og denne Historie blev siden fortalt til Advarsel for unge Brushoveder, der vilde udgranske det, som det ikke er givet Mennesker at forstaa.

HOLBO HERRED

ESBØNDERUP SOGN

ESROM SØ

I.

For mange Hundrede Aar siden var der en Eng, hvor nu Esrom Sø ligger. Saa langt man kunde se, strakte Engen sig, og Kvæget laa i Græsset. Midt paa Engen var der en Jordhøj, hvorpaa der laa en stor Bondegaard. Manden var meget rig og ejede saa meget Kvæg, at han ikke kunde tælle det. Men lige saa rig og mægtig Ejeren var, lige saa ond og gerrig var han ogsaa. Naar Naboens Kvæg kom ind paa Engen, fangede hans Karle det og brændmærkede det med Bondens Mærke. Han havde en Datter, der var meget god og køn, og han havde bestemt, at han vilde lade hende gifte sig med en meget rig Mand som han selv. Men Datteren elskede en Karl, som havde været paa Gaarden hos hendes Fader og var blevet jaget bort, fordi Bonden havde

opdaget dem, og han havde svoret, at hvis hans Datter blev gift med en saadan Stodder, skulde hans Eng blive til en Sø. Datteren flygtede bort med Karlen, skønt hun vidste, at hun vilde faa en forfærdelig Straf, hvis Faderen opdagede, hvor hun opholdt sig. En Dag, da Bonden sad paa Engen og betragtede sin Rigdom, lagde der sig pludselig en tæt Taage over Engen, og en mægtig Røst sagde:

„Mand, Mand; kom i Land,
nu begynder Esse at hvæse!“

Han prøvede, om han kunde se igennem Taagen, men det var ham umuligt, derfor lukkede han Øjnene. Da han havde siddet saadan en Stund, mærkede han, at Solen begyndte at skinne varmt igen, og han aabnede Øjnene og saa til sin Forbavselse, at der var Vand rundt om ham; det blev ved at stige, det naaede højere og højere op paa Livet, og til sidst druknede han i Bølgerne. I samme Øjeblik det skete, holdt hans Datter Bryllup med Karlen. Folk kunde nu beholde deres Kvæg i Fred for ham, de var glade for, at han var død, og de kaldte Søen „Esse Sø“.

II.

Hvor *Esrom Sø* nu ligger, var der i gamle Dage en meget stor Eng, midt paa denne laa der en Borg. Folkene paa Borgen levede et Liv i Overdaadighed og Ugudelighed. Ukendte Magter besluttede af den Grund, at Slægten skulde udryddes. Dog var der paa Borgen en gammel Mand, han lignede ikke de andre og skulde derfor skaanes. En Dag han gik paa Engen og rev Hø, hørte han en Røst fra Skoven raabe: „Gammel Mand, gaa i Land, for nu kommer der Vand.“

Den gamle tog straks sin Rive og gik op paa Bakkerne, og næppe var han naaet saa vidt, før Borgen

sank i Jorden, og Vand oversvømmede Engen. Det skal være den nuværende Esrom Sø.

HULLET I ESROM KLOSTERVÆG

Nede i Esrom er der et gammelt Kloster, og i det er der et Hul i Væggen, det har været muret til mange Gange, men om Natten bliver det, der er muret om Dagen, revet ned, og nu er det aabent.

BRODER RUS

Da Fanden engang saa, hvor fromt og dydigt Munkene i Esrom levede, tog han Menneskeskikkelse paa, gik til Klosterporten og begærede at indlades, idet han sagde, at han hed Rus. Han gav sig ud for at være Kokkedreng, og som saadan blev han af Abbeden ansat i Køkkenet. Da han nu en Dag var ene med Køgemesteren, yppede han Strid med ham og fik en Tugtelse derfor. Rasende herover greb han sin Mester og stødte ham af al Magt ned i den vældige Gryde, der fuld af kogende Vand stod over Ilden. Derefter løb han ud og skreg, at Kokken var kommen en Ulykke til. Saa naturlig lød hans Beretning, at alle troede ham, og han blev nu sat til at være Mesterkok. Det var netop det, han havde villet, for at han kunde fordærve dem alle til Hobe. Nu lavede han nemlig Maden saa fed og lækker, at Munkene glemte baade Faste og Bøn og lagde sig efter Velleved. Ja, det fortælles endog, at Rus førte Kvinder til Klosteret. Han kom saaledes i Gunst hos Abbeden, at denne formaaede ham til at blive Munk, da han ønskede bestandig at kunne have saadan en Broder ved Haanden. Fra den Tid tog Kiv og Ondskab saaledes Overhaand i Klosteret, at det sikkert helt var kommet i den Ondes Vold, hvis ikke Brødrene i sidste Øjeblik havde omvendt sig. Det skete

saaledes: Engang da Broder Rus var i Skoven og dær saa en dejlig fed Ko, slagtede han den og tog en Fjerdepart af Kødets med sig til Klosteret; det øvrige hængte han op i et Træ. Da nu den Bonde, der ejede Koen, savnede den og opdagede, at Kødets hang i Træet, skjulte han sig i et andet Træ for der at vente paa Tyven. Han kom da paa den Maade til Kundskab om, hvorledes Djævlene havde deres Spil der i Skoven, og hørte tillige Tale om Broder Rus, hvorledes han vilde indbyde Abbeden og Munkene til Gæstebud hos sig i Helvede. Derved paakom der Bonden en stor Forfærdelse, saa han næste Dag gik til Abbeden og fortalte alt, hvad han havde set og hørt i Skoven. Da Abbeden fik dette at vide, lod han alle Brødrene komme til sig i Kirken og begyndte at læse og sjunge, saa at Rus, der ikke kunde fordrage saadant, forsøgte at snige sig ud, men Abbeden greb ham i Kappen og manede ham om til en rød Hest, idet han befalede ham i Helvedes Vold. Og i mange Tider efter den Tildragelse viste man endnu i Esrom Kloster Broder Rus's Jerngryde og Rist.

HERTUGDALEN

I.

Der fortælles om Hertugdalen, at der i gamle Dage boede en Hertug dær paa Stedet, hvor den nu ligger. Hertugen var Uvenner med Præsten, og en Dag vilde han gøre Nar af ham og sendte Bud, om han vilde komme, da Hertugen laa for Døden. Præsten kom og blev vist op paa Sovekammeret, men da han gik hen til Sengen og skulde se, laa der en Gris i den; herover blev han vred og manede Slottet i Jorden, og tilbage blev der kun et dybt Hul med stejle Skrænter, der har faaet Navnet Hertugdalen.

II.

Mænd, som i mange Aar har kendt Hertugdalen, paastaar med Bestemthed, at Vandstanden i dette Morads altid er i samme Højde, aldrig findes at være paavirket hverken af et tørt eller et vaadt Aar, ligesom der paastaas, at i Hertugdalen vokser en Plante, som ikke findes andet Steds i Danmark. At Overtro har staaet i Forbindelse med denne Plet, falder jo saa ganske af sig selv. Man troede helt op til Nutiden, at hvis man havde staaet oppe paa Bakkerne og set ned i Hertugdalen, var man sikker paa at fare vild i Skoven. Min Bedstemoder har fortalt, at man fra hendes Fødegaard i Bendstrup hentede Tørv i den nærliggende Kolles Tørvemose. Ved en saadan Lejlighed havde hendes Broder og Karlen nærmet sig det farlige Sted og set ned i Hertugdalen. Resultatet var, at de to unge Mennesker Resten af Dagen kørte rundt i Grib Skov og først ved Mørkets Frembrud kom ud i Nærheden af Maarum, der, som vi ved, er et godt Stykke Vej fra Bendstrup.

KARLEN OG ELLEFOLKENE

Det fortælles, at inde i Snevret Skov boede der nogle Folk, som man kaldte Ellefolk. De var ret kønne, særlig Kvinderne, men de skulde være af en særegen Beskaffenhed, og de havde ogsaa en underlig Magt over almindelige Mennesker. Det fortælles, at en Karl kom gaaende ind igennem Skoven, og som han gik, hørte han en dejlig Musik, og han blev saa staaende for at høre efter. Som han standsede, stod der for ham en yndig Pige og bad ham komme indenfor til en Dans, hvad han ogsaa gjorde, men det var saadan, at da han havde danset og vilde gaa igen, kunde han ikke mere finde Vej, alt var blevet ham helt fremmed. Karlen deltog saa videre i Dansen,

men havde lagt Mærke til, at Ellefolkene, naar de dansede, bestandig sang: „Søndag, Mandag“. Saa tænkte Karlen, vi maa have Tirsdag med, og han begyndte saa at synge: „Søndag, Mandag, Tirsdag“, og da Ellefolkene hørte det, sang de ogsaa Tirsdag. Og paa den Maade blev Karlen ved, lige til han fik alle Dagene i Ugen med, og paa den Maade blev han frelst fra Ellefolkenes Magt og kunde saa fortsætte sin Gang. Men siden gik han aldrig gennem Skoven.

NØDDEBO SOGN

FANDEN OG NØDDEBO KIRKE

Nøddebo Kirke skal være den ældste Kirke i Nordsjælland. Da dens Klokke ringede første Gang, skal Fanden have staaet paa Skansebakken ved Hillerød. Lyden af Klokken skurrede fælt i hans Ører, og han slyngede en stor Sten mod Nøddebo Kirke; Stenen kom ikke saa langt som beregnet, den faldt ned et lille Stykke fra det Sted, hvor nu Enkedronningens Slot ligger. Dær ligger den den Dag i Dag, og man kan se et Aftryk af Fandens Fingre i Stenen.

FRUEBJERG

Fruebjerg i Grib Skov har faaet Navn efter Jomfru Marie. Ved Foden af Bakken var der en hellig Kilde, der var opkaldt efter Jomfru Marie og blev kaldt Frue Kilde. Hertil valfartede Folk for at blive helbredet for deres Sygdomme. Ved Siden af Kilden er der endnu nogle Forhøjninger, som, hvad der er højst sandsynligt, skal have være brugt til at ligge opad. Maaske har der ogsaa staaet et Kapel der.

G R I B S Ø

I.

Sagnet fortæller om Grib Skov, at en Heks skal

have gjort saa meget ondt paa Egnen, men hun blev tilsidst manet ned af en Munk fra Esrom, og der blev et stort Hul, hvor nu Grib Sø ligger.

II.

Engang kom to Prinsesser til Grib Sø. Den ene syntes saa godt om Stedet. at hun vilde bygge et Slot dær. Da den anden hørte dette, blev hun saa misundelig, at hun om Vinteren lod slæbe Egetræer ud i Vandet. Vandet blev derefter saa mørkt, at den anden Prinsesse ikke mere brød sig om Stedet. Men paa Grund af disse Egetræer er det, at Vandet er saa mørkt den Dag i Dag.

SØBORG SOGN

SØBORG SØ

Der blev engang fortalt et Sagn om Søborg Sø, som nu er tørlagt. Dengang da der var Vand i Søen, var der nogle Svenskere, som sejlede ud paa Søen og nedsænkede Dronning Margretes Kongekrone, en Guldspinderok og nogle andre Kostbarheder, der tilhørte Kongehuset.

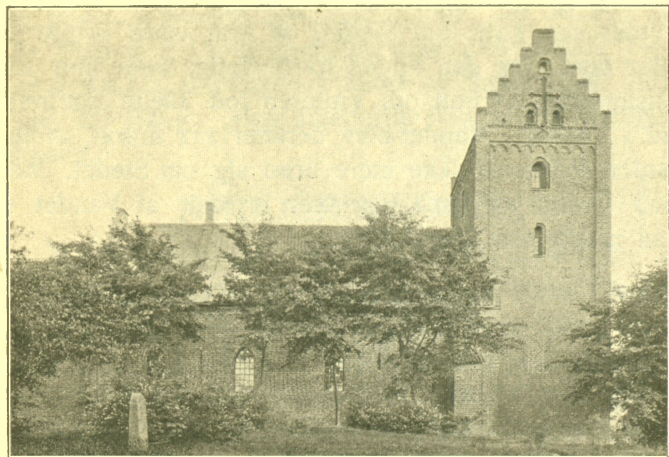
Naar Arbejderne derude nu hører noget, der skramler, siger de: „Det er Kongehusets Kostbarheder.“ De Ting, der dengang blev sænket ned, er der ingen, der endnu har fundet.

HEKSEN OG SANDBAKKERNE

Min Broder har fortalt mig følgende om Sandbakkerne fra Raageleje til Lyshøjgaard. En Heks, som hed Lydia, kom engang løbende med et Forklæde fuldt af Jord, og saa tabte hun en lille Smule af Jorden. Da hun saa kom til Lyshøjgaard, faldt hun og tabte Resten af Jorden. Det er paa den Maade, at Bakkerne er blevet til.

NISSEN OG HØET

I en Gaard ved Dragstrup var der en Nisse, som hver Aften bar Hø hjem fra Søborg. Der var altid godt Oplag paa Hø i Gaarden. En Aften havde

SØBORG KIRKE

Nissen været efter Hø, men da han havde en meget stor Byrde, blev han træt og satte sig ned for at hvile sig. Da han havde siddet lidt, hørte han, at der kom nogen. Nissen skyndte sig at samle Høet op, men han glemte lidt. Den Mand, som Nissen havde hørt, var nu kommet, og sagde: „Du glemte jo noget!“ Men Nissen svarede: „Den Visk maa du have!“ Dagen efter kørte Manden syv Læs Hø hjem. Den Bakke, som Nissen havde hvilet paa, kaldes den Dag i Dag *Hvilebakken*.

DEN STÆRKE NISSE

Der boede engang en Bonde i Nakkehoved, som havde saa mange Nisser hos sig. Engang skulde

Bonden efter Hø i sin Mose, og en af Nisserne var ogsaa med. Da de kørte hjem, tabte Manden en lille Klat Hø, som blev til ti Læs, disse Læs tog Nissen paa sin Nakke og bar dem hjem til Bonden.

RÆVEHØJ

I Søborg Sogn ligger en Landsby, som hedder *Firhøj*, den har Navn efter fire Kæmpehøje, som tidligere har ligget dær, nu er der kun to tilbage. Et Stykke derfra ligger en anden Høj, som hedder *Rævehøj*. Det var en almindelig Mening, at der boede Trolde i Højene. Der var Folk, der i tidligere Tid har set Troldene danse, det var Rævehøjs Junkere, der gik til Vesterhøjs Møer.

DRONNING MARGRETES HALSBAAND

Fra Dragstrup fortæller man, at en Aften sendte en Bonde sin Karl ud efter Hestene, idet han sagde, at han skulde skynde sig, for han skulde køre efter Jordemoder. Da Karlen kom ud i Birket, saa han et Lys brænde henne under et Elletræ, han gik derhen og begyndte at grave, og saa fandt han et Skrin, og da han lukkede det op, saa han Dronning Margretes Halsbaand. Da han kom hjem, spurgte Manden, hvorfor det havde varet saa længe, men han vilde ikke fortælle det. Han stillede saa Skrinet paa en Bagerovn i et Hus ved Siden af og besørgede saa sit Ærinde, men da han havde besørget det og kom og skulde hente Skrinet, var det der ikke. Han blev derover saa rasende, at han vilde slaa Manden ihjel, og han huggede i Porten med sin Kniv, saa der fløj store Splinter af. Porten blev siden set af mange, men nu er den vist ikke mere til.

GILLELEJE SOGN

RØVERNE PAA NELLERUPGAARD

En mørk Vinteraften blev Folkene paa Nellerupgaard kaldt op, og i Gaarden holdt tolv Røvere, som forlangte, at der skulde dækkes Bord til dem, og at der skulde redes tolv Brudesenge. Konen paa Gaarden fik dækket Bordet, Røverne blev bænkede, og mens de spiste, skulde hun rede Brudesengene.

Under Maaltidet underholdt Manden de ubudne Gæster og skænkede flittigt for dem, men i Stedet for at rede Brudesenge gik Konen over i Stalden, bandt Klude om Hovene paa en Hest, trak den ud ad en Bagdør og red til Søborg Slot, som laa omtrent en halv Mil derfra, og hvor der dengang var en stærk Besætning af Mænd, som var vante til at tage en Dyst, og som ikke var bange for at vove Trøjen. Da Konen havde underrettet dem om Røvernes Besøg paa Nellerupgaard, fulgte en Del af Mændene med hende, efter at de efter Konens Eksempel havde viklet Klude om Hovene paa deres Heste. Imidlertid var Røverne ved Slutningen af Maaltidet, og en af dem bemærkede:

„Mig synes, det varer saa længe
at rede de Brudesenge.“

Men næppe havde han udtalt disse Ord, før Mandskabet fra Søborg Slot trængte ind i Hallen. Efter en kort og hidsig Kamp blev Røverne bundet og ført til Søborg, hvor der blev holdt Forhør over dem, og det viste sig da, at en af dem var en Kongesøn. Iøvrigt blev der gjort kort Proces med dem. De blev halshugget paa en Høj ved Gilleleje, og deres Kroppe blev lagt paa Stejle og Hjul. Denne Høj kaldes den Dag i Dag Stejlehøjen. Nu er der bygget en Forsamlingsbygning, men før i Tiden nærede Folk

en sand Rædsel for at færdes dær efter Mørkets Frembrud. I Gærdet om Nellerupgaard er der en Sten, hvori Røvernes Navne er indhuggede.

NISSEHØJEN

I gamle Dage var der i en Høj ikke ret langt fra Byen fuldt af Nisser. En silde Aftenstund kom Karlen ind og sagde til sin Husbond, om han ikke maatte faa en af Gaardens bedste Heste til at ride op og undersøge den Høj lidt nærmere. Det fik han, og han red saa op ved Højen og saa, at der dansede Nisser i Rundkreds, men straks kom der en ung Nissemor ud og skænkede ham med et Glas Vin, han tog ogsaa Vinen, han drak den ikke, men kastede den over Hovedet, saa at der kom tre, fire Draaber ned paa Hestens Ryg, hvorved Haarene blev svedet af. Nu satte Karlen i fuld Firespring hjem til Gaarden, men han beholdt Bægeret. Nogle Dage efter kom der en lille Mand til Gaarden og spurgte, om de ikke havde nogle gamle Bægere, som de vilde sælge. „Jo,“ svarede Bonden, „jeg har tre, men det ene vil jeg ikke sælge.“ „Lad mig se paa dem,“ sagde Nissen, „det ene kan jeg godt lide, men de andre to synes jeg ikke om. Hvor meget koster det?“ spurgte Nissen. „Det koster en halv Skæppe Guld.“ Men det vred Nissen sig ved at betale. „Hvis jeg ikke kan faa det, jeg har forlangt,“ sagde Bonden, „vil jeg ikke sælge det.“ Men Dagen efter kom Nissen med en halv Skæppe Guld og fik saa Bægeret.

ELLEPIGEN

I gamle Dage, da Nakkehoveds Fyr brændte med Kul, var det ikke saa sjældent, at der gik noget i Stykker ved Ildstederne, og det ordnede Smeden. Saa traf det sig, at Smeden en Aften blev sent færdig med sit Arbejde. Paa Hjemvejen mødte han en

meget fin Dame, der tiltalte ham, men pludselig kom den Tanke op i ham, at det var en Ellepige. For at være sikker paa, at det var en saadan, vilde han se hende bagfra, da han havde hørt, at de var hule i Ryggen, men det tillod hun ikke, hun blev ved med at vende Ansigtet imod ham, hvordan han end drejede sig; saa slog han sit Værktøj sammen, saa det klingrede, og saa forsvandt hun.

SKIFTINGEN

Min Moder har fortalt, at nede ved Gilbjerghoved gik en Kone ud for at malke paa en meget høj Bakke; hun tog sit lille Barn med sig, for at det ikke skulde ligge derhjemme og græde. Da hun kom derud, lagde hun sit lille Barn i Græsset, hvor det laa og legede med en Trædukke, som Moderen havde bragt med derud. Moderen gik saa hen for at malke; lidt efter kom der en Trold og tog hendes Barn og lagde i Stedet for en grim Unge, som nærmere lignede et Dyr end et Menneske. Da hun var færdig med at malke, gik hun hen for at tage sit Barn, men hun blev meget forskrækket, da hun saa, at det ikke var hendes Barn, og gav sig til at græde saa ynkeligt, at flere af hendes Naboer kom og trøstede hende og sagde, at hun skulde bare lade den grimme Unge ligge, saa kom Trolden nok og lagde hendes Barn igen. Saa en anden Dag, naar hun kom ud for at malke, saa kunde Trolden have været der og lagt hendes Barn og af bare Længsel taget sit eget. Moderen syntes imidlertid, at det var Synd at lade Barnet ligge, og tog det derfor med hjem, men det nye Barn var saa vild og overgiven, og naar ingen saa det, kravlede han op i de høje Piletræer, men saa snart nogen talte til ham, faldt han ned; han gjorde ogsaa mange andre Ting, som var uar-

tige; han kunde f. Eks. spise Græs og Rotter, Mus og Ukrudt. — Moderen fik aldrig sit Barn igen.

A D V A R S E L

For mange Aar siden var der en Bæk dær, hvor Kanalen fra Søbord Sø gaar til Gilleleje. Over denne Bæk førte en Bro, som Fiskerne skulde over, naar de skulde ned til Strandbredden, hvor deres Baade var sat paa Land. En Nat da Klokken var over 12, var en Fisker paa Vej ned til Stranden for at tage ud og drage sine Garn, men da han kommer midt paa Broen, er der en Stemme, der siger: „Gaa hjem, gaa hjem, du gamle Mand.“ Da Manden hørte dette, blev han meget forskrækket, og han vidste ikke, hvad han skulde gøre, men han rettede sig efter Røsten og gik hjem og lejede en Mand til at tage ud i Stedet for sig sammen med de andre Fiskere. — Fiskerne, som sejlede ud, kom aldrig mere tilbage.

EN GAMMEL KÆRLIGHEDSHISTORIE

Jeg husker endnu ganske tydelig en Historie, som min gamle Bedstemoder har fortalt mig. Den handlede om en eventyrlig Oplevelse, som hendes Bedstefader oplevede i Vestindien som dansk Soldat.

Hun begyndte gerne saaledes: Ja, nu er det snart mange Aar siden, at min Bedstefader var Soldat. Da han kom hjem, fortalte han os en eventyrlig Oplevelse, som, hvor mærkelig den end lød, den Gang blev betragtet som ganske paalidelig af alle Beboere i Gilleleje.

Min Bedstefader havde fattet Kærlighed til en ung Pige, som hed Louise, men hun elskede en anden ung Mand, som var Forvalter paa Nellerupgaard. Da Bedstefader kom til Vestindien, kom han ved Lejlighed til at gøre en Troldmand en Tjeneste, og denne belønnede ham da ved at udlægge ham hans

Fremtid. Da Bedstefader havde givet Troldmanden forskellige Oplysninger, fik denne blandt andet ogsaa Nys om hans ulykkelige Kærlighed. Troldmanden manede derefter Louises og Forvalterens Billede frem i en Spand Vand og forklarede, at han kunde vende Louises Kærlighed fra Forvalteren. Dette gjorde han ogsaa, thi da Louise gik hjemme i Gilleleje, kom pludselig den Følelse over hende, at hun ikke holdt af Forvalteren, men hendes Kærlighed vendte sig derimod til Bedstefader. Troldmanden forklarede endvidere Bedstefader, at han paa Hjemvejen vilde møde forskellige Fristelser, som han skulde overvinde, hvis ikke hans Kærlighedsforhaabninger om Louise skulde briste. Troldmanden sagde bl. a., at Bedstefader skulde møde en norsk Dame, som kunde forvandle sig til forskellige Skikkelser, og for hende skulde han vogte sig meget, hvis han skulde faa den, han elskede, og naar han kom til Gilleleje, skulde han møde en gammel Heks, som ligeledes vilde friste ham, hvis han hilste eller saa paa hende.

Da han kom til Norge, det var Tønsberg, kom han i Selskab med den omtalte Dame, og Bedstefader tænkte straks paa Troldmandens Ord. Da han var gaaet fra hende og kommet ned ved Kysten, fandt han i Strandkanten en Fjervinge. Da den var meget smuk, tog han den op og puttede den i Lommen, men da han havde gaaet et lille Stykke videre, blev Vingen pludselig tungere og tungere, og han kom da til at tænke paa Troldmandens Spaadom om Damen. Han tog da sin Kniv og stak den i Vingen og kastede den i Havet. Den næste Dag kom den samme Dame, som Bedstefader havde været sammen med, ud i Orlogsskibet og bad ham om at trække sin Kniv ud, som sad i hendes Læg, og som hun ikke selv kunde trække ud. Her passede altsaa Troldmandens

Spaadom om Kvinden, som havde Omskabelsessevne, men Bedstefader undgik heldigvis hendes skadelige Indflydelse. Da han kom hjem fra sin Orlogstjeneste og var blevet permitteret, var det første, han saa, den gamle Heks, som Troldmanden ogsaa havde omtalt i sin Spaadom. Bedstefader svarede ikke paa hendes venlige Hilsen, men gik forbi hende og lod som ingenting, thi han vidste jo, hvad det gjaldt. Han blev gift med Louise, og de fik mange Børn, og en af dem var min Moder, som har fortalt mig Begivenheden. Jeg troede selv paa Historien dengang, og det gjorde ogsaa alle andre Mennesker, som boede i Gilleleje.

TYVENS STRAF

Det hændte engang i det attende Aarhundrede, at et tysk Skib strandede ved Smidstrup. Da Skibet ikke kunde reddes, bragte man de Sager i Land, som var af nogen Værdi, blandt dem en gammel Kobberkedel, som var et meget værdifuldt Arvestykke. Skipperen og Folkene kom til at bo hos nogle Folk i Gilleleje, medens de bjergede Sager blev liggende paa Strandbredden til næste Dag. Da Skipperen næste Morgen kom derned, saa han med det samme, at Kedelen var borte, og blev derover saa vred, at han sagde: „Kedelen skal frem, om jeg saa skal mane den frem, og desuden skal der paa den, som har taget den, blive et synligt Tegn.“ Derpaa gik han hen til dem, han boede hos, tog et Søm og stak med det ud i Luften, og efter kort Tids Forløb kom Kedelen trippende ind af Døren. Men da en Mand i de samme Dage mistede sit ene Øje, antog man, at det var ham, der have taget Kedelen.

OPKLARET TYVERI

Min Bedstefader har som „ganske sandfærdigt“ fortalt mig følgende: Det hændte sig engang, at der fra Eggen omkring Fjellenstrup forsvandt forskellige

Smaating, saasom nogle Knipper Halm fra en Gaardmand, og naar nogen havde slagtet, forsvandt Flommerne af Grisen om Natten. Mand og Mand imellem havde man Mistanken rettet mod en bestemt Person, Men da en Knippe Halm ikke var meget værd, var der ingen, der gjorde noget ud af det. Men en Nat forsvandt der en Sum Penge fra en Mand, og denne vilde med Bestemthed vide, hvem Gerningsmanden var. Han kørte da til Helsingør, hvor der fandtes en Kone, der kunde „se.“ Da Manden kom ind til Konen og fortalte hende Sagens Sammenhæng, hentedede hun straks en Spand Vand og bad ham se ned i den, og da saa han en Mand komme med saavel Halm og Flommer som Penge, og Manden var den, som alle hjemme paa Egnen mente var Tyven.

DEN DØDE MODERS OMSORG

I Nærheden af Gilleleje boede en Mand og Kone, som havde et lille Barn. Saa døde Moderen, og hendes Søster tog Barnet, men hun mærkede, at der hver Nat var nogen, der puslede ved Barnet. Da det saa en Nat kom igen, sagde hun til det: „Gaa bort og hvil i Fred, dit Barn skal faa det godt.“ Og Skikkelsen viste sig aldrig mere.

GRÆSTED SOGN

HVORDAN DYBENDAL BLEV TIL

I Alume Orne er der oppe i en Bakke en stor Fordybning, der er hel rund. Der er ikke taget Mergel dær eller saadan noget, og der er ingen, der ved, hvordan den er kommet, men Sagnet fortæller, at der var en Troldkone, der tog en Forklædefuld Jord i Bakken, og derved opstod Fordybningen, som nu kaldes *Dybendal*. Troldkonen gik med Jorden og

lagde den i Blidstrup Sogn, og derved opstod *Lys-høj*, en høj Bakke, hvorfra der er en vid Udsigt. Men da der var Hul paa Forklædet, tabte hun paa Vejen en lille Klat Jord, og deraf opstod *Maglehøj*, som laa lidt fra Dybendal, men for en Del Aar siden er kørt væk.

KIRKEBONDENS DØD

En Nat red Kirkebonden fra Græsted og jagede Vildt bort fra sine Marker, det var den eneste Maade, han kunde forhindre Vildtet i at æde hans Korn, da han ikke havde Jagtret paa sine Marker. Pludselig dukker en Dværg op foran ham og spørger, om han har hørt noget til den store Begravelse. Da han havde svaret, at han hverken havde hørt eller set noget til nogen Begravelse, forsvandt Puslingen. Men han følte sig noget uhyggelig til Mode ved dette Møde og red straks hjem. Da han naaede sin Gaard, var Hesten, der var kulsort, da han red ud, hel hvid af Skum. Da han selv følte sig daarlig, gik han straks i Seng og stod aldrig mere op.

NISSERNE PAA KIRKEBONDEGAARDEN

Der fortælles, at paa Kirkebondegaarden laa en Høj, og i Højen boede der nogle Nisser, som gjorde megen Skade. Gaardens Ejer flyttede saa Højen og fandt en meget stor Skat, saa han blev meget rig, men Nisserne flyttede med til Gaarden og gik og spøgede om Natten, saa der var aldrig Ro.

SKIFTINGENS BEGRAVELSE

Paa Kirkebondens Gaard i Græsted var der for mange Aar siden en Pige, der var saa stærk, at hun trykkede Folk saa haardt i Haanden, at de troede, de aldrig skulde faa den tilbage igen. Desuden klavrede hun rundt paa Tagene som en Kat og teede sig iøvrigt

som en gal. Endelig en Dag døde Pigen da. Hun blev, som Skik var, baaret til Kirken for at begraves, men Kisten var saa umaadelig tung, at man næsten ikke kunde slæbe den. Men da man kom forbi en Gravhøj, lød der et mægtigt Spektakel derinde, og Kisten blev saa let, at man troede, at man bar en tom Kiste Resten af Vejen til Kirken. Pigen var en Skifting og maatte ved sin Død tilbage til sine egne.

JOMFRU MARIE FRELSER FRA TROLDDOM

I Alume ved en bestemt Gaard siges, at der i gammel Tid fra Kl. 12 til 3 om Natten løb to Grise uden for Gaarden. Det var en Røgter paa Gaarden og hans Kone, som Troldtøjet havde faaet Magt over. De aabenbarede da deres Sorg til Gaardmanden, og han trøstede dem og sagde, at de skulde søge til en klog Kone for at og spørge hende til Raads. Manden og Konen gik da derhen og fik det Svar, at de, saasnart det blev mørkt, skulde gaa op paa Kirkegaarden og hoppe tre Gange om Kirken paa venstre Ben, dernæst skulde de løbe helt hen til Kirkedøren og raabe ind af Nøglehullet: „Du gode Moder Marie, frels os fra Trolddommens Magt.“ Det gjorde de, og siden den Tid kunde de rolig og uden at blive forvandlede ligge i deres Seng.

STEMMEN I BEDSEMOSEN

Om *Bedsemosen* i Paarup gaar der det Sagn, at saa snart det var blevet mørkt, hørtes der en Menneskestemme, som jamrede sig og sagde: „Aa ja, aa ja!“ og det var der mange, som hørte. Manden, som ejede Jorden, hvorpaa Bedsemosen laa, samlede da alle sine Folk og lod dem gennemsøge Mosen, men naar Folkene var i den ene Ende, var

Stemmen i den anden. Saa døde den Mand, som ejede Mosen, og Stemmen blev ved at høres, men engang fandt man et Skelet af et Menneske, og da det blev fjernet, hørtes Stemmen ikke mere.

SMØRHEKSERI

Paa en Gaard i Strand-Esbønderup kunde Folkene ikke faa Smør, naar de kærnedede, det var lige meget, hvad de gjorde. De troede naturligvis, at der var nogen, som tog Smørret fra dem, saa rejste Manden og Konen til Sverrig og spurgte en klog Mand om, hvad de skulde gøre, og han gav dem ogsaa et Raad. Da de kom hjem, blev alle Døre, Porte og Lemme og Vinduer stænget, og det blev forbudt Folkene at gaa ud, hvad de saa end fik at høre eller se. Saa blev der lagt Ild paa Skorstenen, derefter blev der kastet en Krukke Fløde paa Ilden, og i det samme Øjeblik kom der en Kone løbende, bankede paa Døren og vilde ind, det maatte hun jo ikke komme, men nu kunde de se, hvem det var.

MAARUM SOGN

DEN GAMLE VANDMØLLE

Syd for Harager Hegn i Maarum laa der i gamle Dage en Vandmølle. Om dens Tilblivelse fortælles der følgende Sagn. Da Abbed Vilhelm fra Æbelholt engang vilde besøge sine Klosterbrødre i Esrom, besøgte han paa Vejen dertil en Del fattige og syge, og dem var der mange af, for det var i Pestens Tid. Det blev derfor mørkt, inden han kom ret langt ind i Skoven, og det endte med, at han for vild. Han bad da til Guds Moder, at han maatte blive vejledet, og i det samme opdagede han et Lys, der skinnede langt henne mellem Træstammerne. Han gik efter Lyset, men det mærkelige var, at Lyset stadig holdt

sig lige fjernt. Pludselig stod det dog stille, og da Abbed Vilhelm naaede hen til det, stod han foran en gammel Rønne, der laa ude midt i Skoven. Han bankede paa Døren, og en yngre Kvinde lukkede op. Hun førte ham ind i Hytten, og her laa to Smaadrenge i en Vidjekurv, og fra et usselt Straaleje rejste sig en gammel hvidskægget Olding. „Jeg vidste, I vilde komme, hellige Fader,“ sagde han, „jeg har bedt til, at I skulde komme, for jeg har jer Hjælp behov. Jeg er syg, og efter alt at dømme lever jeg ikke længe, og min Sønnekone har derfor ikke kunnet forlade mig og de to Smaadrenge. Det gælder min Sjæls Salighed, og derfor vilde jeg gerne, at der blev læst Sjælemesser over mig i Maarum Kirke. Dette er, hvad der angaar det himmelske Liv, men ogsaa hvad der angaar det jordiske Liv, har jeg Hjælp behov. Hører I ikke, hvordan Vandet bruser herudenfor. Det var min Ungdoms Drøm, at jeg her skulde bygge et Møllværk, men Krig og Ufred har hidindtil hindret mig deri, men nu i min Alderdom syntes det, som jeg skulde faa virkeliggjort min Plan, men da jeg nu forleden Dag var ved at tilhugge noget Egetømmer, huggede jeg mig i det ene Ben, og nu faar jeg ikke fuldført det Stykke Arbejde, men nu er det, jeg beder jer, hellige Fader, om I vil sende Bud ned paa Klostermøllen (i Esrom), om ikke de derfra kan sende Mænd op, der kan fuldføre mit afbrudte Arbejde, for at mine Sønesønner og deres Moder kan faa sig et Levebrød, naar jeg ikke er mere.“ Og saa fremtog han en Lærredspose med Sølvpenge og overrakte Abbeden den dels til at betale Sjælemesser med og dels til at faa fuldført Møllværket for.

Abbed Vilhelm fik ogsaa begge Dele bragt i Orden, men han ordnede det paa den Maade, at hele Summen gik til Kirken, og Brødrene fra Esrom fuldførte

Mølleværket uden Betaling. I mange Hundrede Aar var Møllen i den Slægts Besiddelse, men da den kom i en ny Slægts Eje, kom der Ufred og Spøgeri i Mølleværket. Det var kun det mindste af det, at man, naar man gik ud af en Dør, kunde risikere at faa en Ildpuster i Nakken. Det var værre, at det ved Nattetid skete, der blev aabnet for Sluseværket og hele Mølleværket blev sat i Gang, og de tomme Kværnstene skurrede mod hinanden, saa Bildningen blev fuldstændig afslidt.

Aarsagen var den, at det var galt med Mølleren, idet der var forsvundet en Bissekræmmer der i Nærheden. Paa Udskiftningstiden blev Skovene omregulerede, og da Møllen gik med et Hak ind i Skoven, købte Staten Møllen for at faa Skellet lige, og 1787 blev Møllen nedlagt, men da fandt man i Mølledammen Bissekræmmerens Lig fastgjort til en Møllesten med en Slusekæde. Efter Reguleringen blev der sat Skovgærder — Stendiger — omkring Skoven, og da Bøndergaardene var udskiftede, blev der ogsaa sat Gærder om dem. Den omtalte Møllesten blev da ogsaa hugget i Stykker og sat ind i et Dige, det var i det Stykke Stendige, der er mellem Mølleaaen og den gamle Eg, der staar ved Stenten. Nede ved Foden af dette Gærde gik i gamle Dage Skolestien, og dær kunde man i min Barndom se et Stykke af Møllestenen. Og det regnedes for et sikkert Bevis for, at det gik galt i Skolen den Dag, hvis man paa Vejen til Skolen saa paa denne Sten. Hjemad gjorde det ingenting. Jeg husker saa tydelig de stjerneformige Rifler. Nu er Stenen overgroet med Skovplanter. Det var Børn fra Skovbjørstrup og en Del fra Græsted Overdrev, som fulgte denne Sti til Maarum Skole. Nu gaar Skolestien oven paa Gærdet.

HELINGE SOGN

SLAGET I AMMINDRUP

Oppe i Ammindrup ved Helsinge skal der engang i gamle Dage have staaet et stort Slag i en Mose, som hedder *Thors Mose*. At dette virkelig har fundet Sted, kan ses deraf, at en Mand, der for Resten lever endnu, fortæller, at da han engang gravede Tørv i denne Mose, fandt man saa forfærdelig mange Menneskehoveder og Menneskeben i den.

PRÆSTENS STRAF

Engang kom der en fattig Mand til Præsten Hr. Jens i Helsinge og bad om to Skilling i Almisse, thi han vilde til St. Lene Kilde. Da Præsten spurgte, hvortil han vilde ofre dem, svarede han, at det var for at faa sit Syn igen. Præsten svarede: „Dær har du to Skilling, som du kan ofre for dig selv, men jeg har en hvid Hest, som ogsaa er blind, og dær har du to Skilling til, som du kan ofre for den.“

Saa gik den fattige Mand. Han fortsatte sin Rejse og han blev hjulpet til sit Syn igen. Det samme var Tilfældet med Hesten, men Præsten, som havde drevet Spot dermed, blev selv blind.

PRÆSTEN OG DEN KLOGE KONE

Engang i gamle Dage var der i Helsinge en Præst, der hed Æg (eller maaske Eg). Præsten havde dengang selv Avlingen, som han passede ved Hjælp af sine Tjenestefolk. En Dag kom Avlskarlen ind og meldte Præsten, at den hjælmede Ko var blevet syg. Hvad de skulde gøre ved det? — Ja, Præsten mente, at det vel var bedst at hente Dyrlæggen. — Nu var der dengang ingen Dyr læge i Helsinge. Den nærmeste boede i Frederiksværk. — Karlen mente derfor, at det var baade nemmere og billigere at hente Karen Aas, en klog Kone, der boede i Ravnehusene.

Præsten syntes til en Begyndelse ikke rigtig om det, men til sidst gav han efter. Karen Aas blev hentet, og Præsten stod i Gaarden for at tage imod hende, da hun kom. Præsten vilde med ind i Stalden for at se, hvad der blev gjort ved Koen. Det satte Karen sig imidlertid meget bestemt imod. Kuren hjalp kun, naar hun var alene med Kørerne, paastod hun. Præsten sneg sig dog ad en Bagdør ind i Stalden og gemte sig paa et Sted, hvor han uset kunde være Øjenvidne til, hvad der foregik. — Karen Aas gik saa op i Baasen til den hjælmede med Flint og Staal i Haanden. Efter adskillige Gange at have slaaet Koen i Hovedet med Flinten og Staalet, stillede hun sig ved Siden af Koen og strøg med den flade Haand Koen fra Nakken hen ad Ryggen. Samtidig sagde hun:

Her staar jeg, Karen Aas,
ved Siden af dig, bitte Ko, i din Baas
og stryger dig fra din Nakke til din Maas.
Kan det ikke hjælpe, kan det dog heller ikke
skade.

Det blev imidlertid Præsten for meget. Han brød frem af sit Skjul, stillede sig foran Karen Aas og sagde:

Her staar jeg, Pastor Æg,
med Ryggen op til min Væg
med Hesselkæp i Hænde
for at varme Karen Aas's Ende.

Det blev vel nok Karen Aas's sidste Sygebesøg i Helsinge Præstegaard.

DE NEDGRAVEDE PENGE.

Da Englænderne var her i Landet 1807, var Ejeren af *Lykkegaard* i Høbjerg tilsagt til at køre for en Embedsmand, som havde en Pengekasse med sig. Han dræbte da Embedsmanden og gravede Pengene ned i sin Have. En Pige ved Navn Sara, som tjente

hos den paagældende Ejer, saa, at han gravede Pengene ned i Haven. Fra hende stammer Sagnet og har levet fra Slægt til Slægt, og man tror den Dag i Dag, at disse Penge ligger et Sted i Haven. Lykkegaard laa den Gang inde i Byen, men er nu flyttet ud paa Marken. Dette Sagn er bleven bestyrket ved, at der fandtes Penge under en Ask, som blev ryddet i min Faders Have 1883—84. Disse Penge blev sendt til Oldnordisk Museum og indbragte de to Findere hver en Findeløn. Min Fader, som dengang var en lille Dreng paa 10 Aar, var til Stede ved Rydningen af Asken, og det var egentlig ham, der først saa Pengene.

PIBE MØLLE

I.

Paa en stor Bakke, der ligger et lille Stykke Syd for Højbjerg, findes der en stor Stubmølle. I tidligere Tid var der ingen Mølle paa Bakken, men der var en Vandmølle ved Foden af Bakken, hvor Pøleaen løber.

Sagnet fortæller, at Møllen engang ejedes af en Mand, der havde tre meget smukke Døtre. De havde mange Bejlere, men de to ældste af dem døde meget tidligt. Nu fik den yngste endnu flere Bejlere, men Faderen sagde, at kun den fik hans Datter, der kunde bygge en ny Mølle til ham. En af Bejlerne, der var rig nok, byggede da den nuværende Mølle oppe paa Bakken og fik paa den Maade Møllerdatteren til Kone. Men paa Grund af denne Begivenhed fik Møllen Navnet *Pige Mølle*, hvad der senere blev forandret til *Pibe Mølle*.

II.

Der fortælles, at Pesten, som hærgede Landet i gamle Dage, var særlig slem i Helsingegnen, idet

hele Befolkningen uddøde undtagen en ung Pige, og hun tog Bolig paa en Mølle, som derfor kom til at hedde *Pige Mølle*, og det er senere gaaet over til *Pibe Mølle*.

MOR GRIB

Hun boede i Skoven, der har faaet Navn efter hende, med sine seks Sønner. Folk traf hende undertiden, men de vidste ikke, at det var Mor Grib, fordi hun havde forskellige Forklædninger. Dem, hun mødte, ledte hun paa Vildspor. Hun havde en Fløjte hos sig. Naar hun fløjtede i den, kom hendes Sønner og overfaldt den, som Mor Grib havde ledet vild. Man kunde ikke opdage, hvor hendes Hule var. En Pige maatte engang hente Mel for hende i i Pibe Mølle. Mølleren fyldte hendes Sæk og skar et lille Hul i den. Melet dryssede hele Vejen fra Møllen og ud til Mor Grib's Hule. Paa den Maade opdagede man, hvor hun boede. Mor Grib og hendes Sønner blev taget til Fange. Møllen fik Navnet *Pige Mølle*, der senere er bleven forandret til *Pibe Mølle*.

DEN UÆRLIGE MØLLER

Paa Pibe Mølle boede engang en Møller, men denne Møller snød altid Bønderne. Naar de kom for at faa malet, tog han gerne et Maal Sæd af deres Sække, men han tog ikke noget for at male Sæden. Dette var Bønderne meget glade for, da de mente, at det var dem, der havde Fordel ved det. Mølleren døde imidlertid, og der kom en ny Møller. Denne Møller snød dem ikke, men de maatte betale i Stedet. Det var de ikke glade for, men der var ingen Mølle i Nærheden, og derfor fik de malet der alligevel. Mølleren havde en meget paalidelig Møllersvend. Denne Møllersvend var en Nat — Klokken var vel henad

tolv — paa Vej hjem til sit Værelse, da han saa en Vogn komme kørende forbi sig, han blev staaende for at se, hvor Vognen kørte henefter. Han blev meget forbavset over at se Vognen køre ind i Møllegaarden og blive holdende. Kusken spændte Hestene fra og begyndte at læsse nogle Sække af Vognen og bære dem op paa Loftet. Det var den forrige Møller, der ikke kunde faa Fred i sin Grav, fordi han havde snydt Bønderne for saa megen Sæd.

TROLDTØJETS STI

Ældre Folk fortæller, at hver Sommer var der en Sti gennem Sædmarkerne fra Højbjerg Baunehøj til Stenbjerg, en Bakke paa Naboejendommen Grønhøjgaard. Sæden var ikke nedtraadt, men Aksene eller Vipperne var som klippet af paa en smal Stribe imellem disse Bakker, man mente bestemt, at det var Troldtøjet, som havde sin Gang her.

TROLDTØJETS LINNED

I Nærheden af en Gaard i Højbjerg stod en lille Busk, og Folk saa hver Middag, naar det var godt Vejr, at paa denne Busk var det fineste og hvideste Linned ude for at tørres, man mente da, at det var noget Troldtøj, som havde deres Tøj ude for at tørres. Troldene boede i en Bakke ved Siden af.

ELSERNE

I Højbjerg Hegn levede i gamle Dage saa mange Elser i gamle hule Elletrunter. En Kone, som boede tæt ved Skoven, var en Dag ude at flytte Køer, og saa kom en Else frem paa Skovgærdet og talte med hende, Konen blev forvildet og gik hjem og skar Halsen over paa deres Hest og skar to Fingre af sit lille Barn. Nogle Dage efter kom Konen ud paa

Marken igen, og atter viste Elsen sig og talte til Konen, og hun fik sin Forstand igen.

NISSERNE I LAUGØ

I Højene oppe paa Laugø Mark regerede Nisserne rigtigt, særlig paa Jørgen Ibsens Mark. Naar man kom ud om Morgenens, var Græsset rundt om Højene nedtraadt, der var hele Stier, hvor Nisserne spadserede om Natten. En Dag var Karlen fra Gaarden ude at pløje, saa kom der en Nisse ud til ham og spurgte, om han vilde gøre hans Bagerovnsrage i Stand, og det gjorde han. og lidt efter kom Nissen ud og gav Karlen *en Skoldekage* for det, han havde gjort. Paa Gaarden kunde Nisserne gaa, som de vilde. Folkene lod nemlig Porte og Døre staa aabne, for hvis de lukkede, slog det aldrig fejl, at et af Kreaturerne var død i Stalden.

BAKKEN, DER FLYTTER SIG

Tæt ved Lykkegaard i Højbjerg ligger en stor Bakke, som hver Julenat rejser sig paa glødende Pæle og flytter sig et Skridt længere ind paa Marken, og derfor er Lykkegaard dømt til Undergang, for om mange Aar vil Bakken lægge sig over den.

DE UNDERJORDISKES BOLIG

Imellem Kæderup og Eilstrup ligger der et gammelt Hus, der hedder „Ryede“. Tæt ved det ligger der en stor Bakke, og oppe paa den staar der en Busk, og en gammel Mand har fortalt min Bedstefader, at den Busk maatte han aldrig fælde, for der var nogle underjordiske, som havde deres Bolig dær, han havde set deres Sti ned til Renden, hvor de hentede Vand. En Karl har ogsaa set en Mand komme ridende paa en hvid Hest op til Busken, hvor han forsvandt. En

anden Mand gik engang forbi Busken, og der var noget, som tog fat i ham, og da han havde ligget lidt, slap det ham igen.

VALBY SOGN

SIGERSGAARDEN

Om en Gaard i Valby fortælles der, at paa det Sted, hvor Gaarden ligger, har der engang ligget en Kongeborg. Lige ved Kongeborgen løb der en Aa, og da Manden paa Kongeborgen hed Siger, blev Aaen kaldt op efter ham, og derfor hedder den Sigers Aa. Aaen løber gennem en Eng, som et enkelt Sted er meget lav. Der staar tit Vand, og det Sted kaldes Sigers Dam. Gaarden kom til at hedde Sigersgaarden.

BLIDSTRUP SOGN

PRÆSTEN I BLIDSTRUP

I Blidstrup var det i gamle Dage Skik, at Præsterne blev begravede i en aaben Begravelse under Sakristiets Gulv. Den sidste Præst, som blev begravet paa denne Maade, døde 1763. Gravene var sidste Gang aabnede i min Bedstefaders Tid, det var et meget stort Rum.

Blandt de Præster, der blev begravet under Sakristiet var der en, der i sit Testamente havde bestemt, at han hver Juleaften skulde have en ren Skjorte paa, og til Dækning af Udgifterne havde han sat en lille Sum Penge hen. Hvor Pengene blev af, er der ingen, der ved, og lige saa lidt vides det, om Præsten nogen Sinde har faaet ren Skjorte paa Juleaften, men det er vist meget tvivlsomt.

TROLDTØJET I BLIDSTRUP

Oppe i Blidstrup var et Hus, hvori der var Trold-

tøj, og Græsted Præst blev hentet derop for at skaffe Ro; Støvleknægten fløj langs ad Gulvet, men Præsten kunde ikke gøre noget ved det, saa blev Øvrigheden hentet. Tallerkenerne begyndte nu at flyve i Hovedet paa dem, og da de kom og skulde op paa Loftet, lukkede Manden Lemmen op, men i det samme ramlede Tørvene ned over Hovedet paa dem. Til sidst maatte de brænde Huset af for at faa udryddet Troldtøjet.

LYSHØJ

Der boede en gammel Kone ude paa Smidstrup Sand og hun vilde gjerne have lidt god Jord, derfor gik hun ind til Hornbæk for at hente Jorden, paa Hjemvejen tabte hun to smaa Klatter, som blev til to smaa Høje, men da hun kom til Lyshøj, gik Forklædet i Stykker, og hun tabte da al Jorden, paa den Maade er Lyshøj blevet til.

SKATTEN I HØJEN

Om Højene i Udsholt gik der Sagn, at de skulde indeholde en Skat. Det var kommet et Par Svenskere for Øre, og de besluttede at søge efter Skatten, men Sagnet fortalte, at de, der skulde finde den, skulde grave efter den om Natten, og medens de arbejdede, maatte ingen af dem sige noget. Svenskerne begyndte saa en Nat at grave i Højen, og da de havde gravet noget, saa de ogsaa Laaget af en Kiste, men da blev den ene saa ivrig, at han udbrød: „Vi faar den nok!“. Men i det samme sank Kisten i Jorden, og ingen har set den siden.

PUSLINGERNES BRYLLUP

I Smidstrup er der en Høj, der hedder *Torbistebakke*. Den ligger tæt ved en Gaard; engang hævede den sig, og en lille Trold kom ud af den og

gik ind i Gaarden og sagde til Konen om at gøre ryddeligt i Stuerne, for der skulde være *Stads* (Bryllup). Det vilde hun da gerne se. Ja, det kunde hun godt faa Lov til, svarede han, men det vilde koste hende en Øretæve. Som de saa sad og spiste til Middag, kom Brudetoget, men der var ikke andre, der kunde se det end Konen. Baade Folkene og Hestene var meget smaa. Ved et lille Bord paa Gulvet sad Børnene og spiste. En af Hestene kom da til at træde i Børnenes Fad, saa det væltede, og Maden spildtes. Konen syntes, det saa .saa pudsig ud, at hun gav sig til at le deraf, men derover blev Manden vred og gav hende en Øretæve.

EN GRAVSTEN

Paa Blidstrup Kirkegaard findes en Gravsten, hvortil knytter sig følgende. Gaardfæster senere Gaardejer Svend Nielsen, Toftegaarden i Koldsbæk, var en Mand med gode Kræfter, og han var snild tillige. En Gang blev han et Sted i Nærheden af Kronborg Vidne til, at fire Mand stod og var i Færd med at læsse en stor Sten paa en Vogn. Det kneb for dem at faa den op, og han skal da have henkastet den Bemærkning: „Det er da ikke noget at være fire om, den kan jeg læsse alene.“ De tog ham paa Ordet og sagde: „Kan du gøre det, skal du faa Stenen til Gravsten paa din Grav.“ — Svend Nielsen var ikke sen, han tog fat, og det lykkedes ham at smide Stenen op i Vognen, men Stenen vejede saadan til, at Vognen knækkede midt over.

Svend Nielsen fik Stenen, og den kom ogsaa paa hans Grav. Konen døde imidlertid først, og Sønnen, Lars Svendsen, huggede hendes Navn med Fødsels- og Dødsdag samt Aarstallene i Stenen, men da Svend døde, blev hans Navn ikke tilføjet.

Stenen laa paa Graven fra 1824 til 1904, men da tog Kirkens Bestyrelse den bedste Del af den og lagde den hen foran Kirkedøren som Indgang. Den mindre Del af Stenen blev liggende nogle Aar, indtil Graven paany blev gravet op, og er da forsvundet.

I Aaret 1919 blev der fra Familiens Side fremsat Ønsket om at faa Stenen tilbageleveret, og med den daværende Provst Nordentofts Billigelse blev den udleveret og er nu igen anbragt paa sin gamle Plads, og der er nu indhugget alle Navnene paa Toftegaardens Ejere med Hustruer i Tiden fra 1725 til 1909 med samt deres Fødsels- eller Daabsdage og Dødsdage samt Fødsels- og Dødsaar. Stenen, der er Minde over fire Slægtled i lige Linie, er rejst af Medlemmer af Slægten, og den maaler fem Kvarter i Firkant, den er flad og glat og omkring fire Tommer tyk.

VEJBY SOGN

LINDORMEN I VEJBY KIRKE

Iblandt de Landeplager, der i Christian den Fjerdes Tid hjemsøgte Vejby Sogn, saasom Kvægpest med mere, var der ogsaa en Lindorm, som lagde sig ved Kirken; man maatte derefter hugge en Dør i Kirkens nordøstlige Side for at komme ind. Der var dengang Froprædiken tidlig om Morgenen. Dødningerne kom ogsaa i Kirken om Natten, og nu hændte det, at en Kone fra Byen var kommet for tidlig til Froprædiken, hun havde nemlig intet Ur, men rettede sig efter Hanegal, og Hanen havde galet forkert. Hun traf da sammen med en Dødning, der sagde, at de kunde blive af med Lindormen ved at opføde en Tyr med sød Mælk og Nøddekærner. Dette fandt saa Sted. Tyren blev opfødt paa Kælderbjerggaarden, og da den var rigtig udvokset, blev den sluppet løs paa

Lindormen, som den rev ihjel. Saa blev den nordøstlige Dør tilmuret, den har været det siden og er det den Dag i Dag.

RÆVELEJE—RAAGELEJE

Der har engang ligget en By mellem Ellekilde og Hornbæk, som hed Ræveleje. Men Byen blev nedlagt, da Hornbækskoven blev plantet, og Beboerne maatte drage bort. De drog Nord paa for at bosætte sig i Gilleleje. Men Gillelejerne fordrev dem, og de drog da Vest paa og bosatte sig en Mils Vej fra Gilleleje. Men Gillelejerne kaldte den nye By Raabeleje, „Raaveleje“, til Hævn for, at Beboerne raabte efter dem.

BØRNENE OG TROLDEN

For omkring ved Hundrede Aar siden skete det engang, at en Flok Smaabørn løb og legedede paa en Høj ved Raageleje, som man kaldte *Orebjerg*. Pludselig stod en ganske lille Pusling midt imellem dem. Det var en lille Trolde, som kom inde fra Højen, og han sagde: „Maa jeg lege med?“ Men han kom ikke til at lege dengang, for Børnene flygtede forfærdede til alle Sider.

TROLDTØJETS SAND

Paa en Gaard i Vejby boede i gamle Dage en Kone, der havde mange Kreaturer. For at hun kunde blive fri for at rense under dem, gik hun en Dag op paa en Høj, hvor ellers alle Folk var bange for at komme, da man mente, at der boede noget Trolde, og gravede et lille Hul. Derpaa tog hun sig en god Slump Sand og gik hjem og strøede det under Køerne, men lige med et begyndte Køerne at ryste. Men Konen troede, at de bare var bange for Sandet,

og derpaa gik hun ud for at arbejde. Men Kørerne blev ved med at ryste, og hun maatte feje rent op og lægge det op paa Højen igen.

TROLDTØJET OG HYRDEDRENGEN

En Dreng vogtede en Dag Faar paa sin Husbonds Mark i Vejby. Faarene gik imidlertid roligt og græsede, og han blev fræt af at staa op og satte sig ned. Da han havde siddet lidt, opdagede han et lille Hul; han stak sin Hyrdestav ned i Hullet og opdagede, at der var noget, der trak i Kæppen. Lige med et blev Staven trukket ud af Haanden paa ham og derfra ned i Hullet. Han blev aldeles forfærdet, da han troede, at det var noget Troldtøj, der havde taget Staven fra ham.

TIBIRKE SOGN

HELENE KILDE

Der boede i Sverrig en hellig Kvinde ved Navn Helene. Hun levede ude i Skoven og førte et saare gudeligt Levned. Men i sin Ensomhed blev hun overfaldet af onde Mennesker, som dræbte hende og kastede hendes Lig i Havet. Her kom hendes Legeme til at hvile paa en stor Sten, og den flød med hende over til Sjælland, hvor den fandtes under en høj Brink i Tibirke Sogn. Paa Grund af den stejle Skraaning lod det sig ikke gøre at føre hendes Lig op paa Land, men paa Grund af hendes Hellighed skete der det Under, at Skrænten revnede, saa de kunde føre Liget op paa Marken gennem Kløften, og denne Kløft vises endnu. Paa det Sted, hvor man først satte Liget, sprang der en Kilde frem af Jorden, og derved opstod det berømte Væld, som kaldes *Helene Kilde*. Da hendes Legeme var blevet lagt i Kiste, skulde det føres til Tibirke Kirke. men undervejs

brugte Bærerne uhøviske Ord, og da blev Baaren saa tung, at de ikke mægtede at bære den længere. Den sank i Jorden paa det Sted, som den Dag i Dag kaldes *Helene Grav*. Men den store Sten, paa hvilken hun var kommet sejlene, ligger endnu paa Stranden og bærer kendelige Spor af hendes Legeme.

SANDFLUGTEN VED TIBIRKE

I.

I gamle Dage var der et stort Saltsyderi ved Liseleje, men for at skaffe Brændsel dertil omhuggedes saa meget af Skoven, at Sandflugten kunde faa fat, og den ødelagte da Resten af Skoven. Der blev kun staaende et Birkekrat oppe ved den nuværende Tibirke By, som fik Navn deraf.

II.

Sagnet fortæller, at ved Tibirke kom engang en Havtyr til Bønderne og spurgte, om de vilde have Land eller Vand, hvortil der blev svaret, at de vilde have Land. Saa begyndte Havtyren at skrabe i Sandjorden med sine Horn, saa der blev en Sandflugt, som havde til Følge, at hele Byen blev begravet i Sand.

III.

Sagnet fortæller, at Fiskerne ved Tisvildeleje engang fangede et Havfruebarn, og da de ikke vilde aflevere Barnet, kom der en Havtyr, som rev Sandet op, saa der blev Sandflugt. Men efter den Tid blev der beplantet med Marehalm, og det var min Bedstemoder med til.

RAMLØSE SOGN

DE UNDERJORDISKE

Oppe i Ramløse boede der engang en Mand, som fuldt og fast troede paa de underjordiske. Han havde to Brønde, en inde i Gaarden og en udenfor. Den

sidste var bestemt for de underjordiske, som han troede boede i tre store Gravhøje, han havde paa sin Mark. En Aften, efter at Kvæget var trukket hjem, kom en Mand ind til ham og sagde: „Der gaar en af jere Kalve ude endnu, skal I ikke have den ind?“ Men Gaardmanden svarede ganske stille: „Lad I blot den gaa,“ og saa blev der ikke talt mere om den Ting. Han skulde ikke have noget af at blande sig ind i de underjordiskes Sager.

VANDET, DER FORSVANDT

Paa en Gaard i Ramløse troede Folk, at der var Spøgeri. Hver Aften inden de gik i Seng, maatte de sætte en Spand Vand ind i Køkkenet, for ellers stod Køkkendøren aaben om Morgenens, om ogsaa den blev lukket om Aftenen. Men hver Morgen, naar de kom op, var det halve af Vandet borte.

DET OPKLAREDE SPØGERI

Paa en Gaard i Ramløse hørte Konen hver Nat i et Par Uger, naar Klokken var 12, noget køre paa Loftet. Hun sagde det da til sin Mand. Da Klokken var 12 næste Nat, hørte han meget rigtig den samme Lyd, og det gentog sig de følgende Nætter. Men saa en Nat gik Manden op paa Loftet, og Klokken 12 saa han en Barnevogn køre frem og tilbage paa Loftet, men han kunde ikke se noget. Men om Morgenens tog han nogle Folk med sig for at undersøge Vognen, i denne fandt de da en Høne, der selv havde lagt sig paa nogle Æg, Hønsene vender altid deres Æg Klokken 12, og derved var det, at Vognen var kommet i Bevægelse.

ANNISSE SOGN

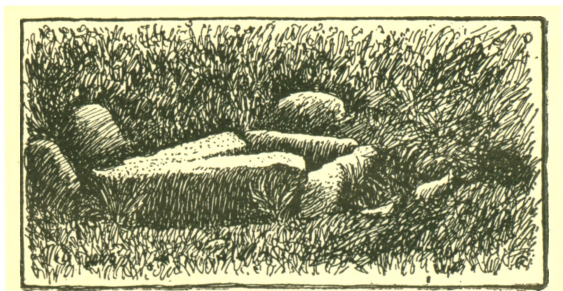
TOMSEBAKKEN

Der ligger en Bakke i Annisse, som kaldes *Tomse-*

bakken. Her skulde Kirken fra først af have staaet, men da en Trolld forstyrrede den, blev den flyttet hen til en Bakke, der ligger højere og tillige længere borte fra Søen. Kirken skal oprindelig have været helliget til St. Thomas. Af denne Trolld skal endnu et Spøgelse under Navn af „gamle Ring“ færdes i Byen, og om denne Ring vides der adskilligt at fortælle.

ET VARSEL

En Mand i Annisse hørte en Nat, da han laa og sov, et vældigt Rabalder udenfor. Han stod da op af sin Seng og gik ud for at se, hvad det var, for han mente, at det var hans Brændestabel, der faldt, men Brændestabelen stod paa sin Plads, han gik da ind og lagde sig igen. Han havde neppe lagt sig, før han hørte et Rabalder igen. Nogle Dage efter modtog han et Brev, hvori der stod, at hans Moder var død den samme Nat, da han havde hørt Rabalderet.

STRØ HERRED TJÆREBY SOGN

DEN UREDELIGE EMBEDSMAND

Gaarden Sofienborg laa oprindelig ud for Ullerød Smedje, men en Mand, der hed Rosenkrans, købte den af Staten og opførte den, hvor den nu ligger. Han købte flere Gaarde til, saaledes Humlegaarden, og lagde Jorden ind under Sofienborg. Det var i de Tider, da Udskiftningen fandt Sted, og Udflytterne købte Træ fra Statens Skove til at opføre deres nye Ejendomme af. Nu var Rosenkrans Formand for det Nævn, der paa Statens Vegne solgte dette Træ, og det blev paastaet, at han narrede Staten for mange Penge. Imidlertid solgte han Gaarden til en Mand, der hed Rottbøll, men han tog et Stykke Jord fra paa Størrelse med et Parcelliststed, og derpaa byggede han et smukt Sted, hvor der var Egebindingsværk, som var fremtrukket og malet, som det er paa Fyn. Han fik anlagt en stor Have, det var i det hele taget

et fint Sted. Huset findes iøvrigt endnu. Det tilhører Niels Hansens Gaard og ligger paa Marken mellem Gaarden og Ullerød. Rosenkrans boede nu her som enlig Mand indtil sin Død, men da han var død, kunde han ikke faa Fred i sin Grav paa Grund af sine Besvigelser mod Staten. Han gik igen, og ingen kunde bo i Huset.

Før nogle Aar siden døde der i Ullerød en meget gammel Kone, der hed Lisbet. Hendes Fader var Dyr læge — det vil sige, han var jo Kvaksalver —, og da hun var Barn, fortalte han hende en Oplevelse, han havde, da han engang var ude at praktisere og kom meget sent hjem. Han gik over Marken og saa da, at der var Lys i Rosenkrans's Hus, og da han vidste, der ingen boede, skulde han da hen at se, hvad det kunde være. Da han kom derhen og saa ind ad Viudet, saa han Rosenkrans sidde ved Bordet med en stor opslaaet Protokol foran sig. Ved Siden af ham stod A. P. Bernstorff og Grev Reventlow — og jeg kan ikke huske, om Frederik den Sjette ikke ogsaa var der. Naa, det ved jeg nu ikke, men Dyr lægen kunde tydelig se, at de to Mænd havde Rosenkrans i Forhør, og navnlig Grev Reventlow var haard ved ham. Rosenkrans bladede frem og tilbage og virrede paa Hovedet, han kunde ikke faa Regnskabet til at stemme. Men paa en Gang kom Manden derudenfor til at gøre lidt Uro, og ikke saa snart mærkede de det, før Lyset sluktes, og Protokollen blev slaaet i med et Knald. Men Lisbets Fader blev vildfarende og maatte gaa omkring paa Marken den halve Nat, før han fandt hjem.

P A A C Y K L E

Da en Mand vilde køre paa sin Cykle gennem Ullerød til sit Arbejde i Hillerød, mødte han en Mand, klædt i en gammeldags Dragt. Da han vilde køre

forbi ham, sank han i Jorden. Nogen Tid efter saa han en Hund paa det samme Sted. Da den begyndte at gø af ham, kunde han slet ikke køre. Cyklen blev saa tung at træde, men da Hunden forsvandt, kunde han køre igen.

DEN FORHEKSEDE MARK

I gamle Ullerød boede der en Mand, som ejede en temmelig lang Mark, hvorover der gik en Vej. Denne Mand passede Jorden, saa godt han kunde, pløjede, harvede og saaede, men han kunde ikke høste noget. Han gik da hen til Smeden, som boede dær i Byen, han hjalp alle Mennesker, og ham spurgte han til Raads. „Du skal tage en grøn Kvist i Munden og gaa hen ad Vejen, der gaar igennem din Lod, og den første, du møder, er Skyld i, at du ikke høster noget.“ Dette gjorde han ogsaa, og han mødte en Kone dær fra Byen, det var hende, der havde forhekset Jorden.

ALSØNDERUP SOGN

ALLE SYNDERES TORP

Sagnet fortæller, at da den sorte Pest til Dels var overstaaet her paa Egnen, skulde de faa, der blev tilbage, efterse, om ikke der skulde være nogen omkring i Arresterne, og man fandt da ogsaa en Del Arrestanter, som var i Live efter den frygtelige Pest. Man anviste da alle disse Syndere et Sted ved Grib Skov, hvor de kunde bo og bygge. Dette Sted kaldte man *Alle Synderes Torp*, nu Alsønderup. De begyndte nu deres Virksomhed, som bestod i Tyveri og Røveri, Krybskytteri samt Kulsvindning. Disse Mennesker blev i Løbet af mange Aar spredt omkring hele Grib Skov, og man saa Kulmilerne ryge der-

omkring i mange Aar. Derfra bærer vi endnu Navnet Kulsviere.

EN HELLIGSTEN

Knap en Mil Nordvest for Hillerød, i Alsønderup Sogn, ligger lidt Nord for Landsbyen Tulstrup en mindre Proprietærgaard, *Egerød* kaldet, paa hvis Mark der Øst for Gaarden paa en langagtig Bakkes højeste Punkt laa en stor Sten, der kaldtes *Blis*. Stenen var af rødpletet Granit, 12—13 Fod lang, 6—7 Fod bred og tyk eller høj. Oven i Stenen, paa Midten af denne, fandtes et stort firkantet Hul, ca. 1½ Fod paa hver Led og vel ligesaa dybt, der kunde nok være et Par Spande Vand i Hullet, og det stod næsten altid fuldt af Vand om Efteraaret og Vinteren.

En gammel Mand, der døde 1887, men med hvem jeg som Barn har talt meget sammen — han var født den paa Egnen og kendte mange gamle Sagn og Fortællinger, Navne paa Bakker og Gaarde samt Huse o. s. v. —, har fortalt mig, at hans Bedstemoder havde fortalt ham, at der var blevet ofret ved eller til *Blis*, men hvad der var ofret eller hvorfor, var jeg ikke klog nok til at spørge ham om dengang. Han fortalte ogsaa, at der laa en Skat gemt under Stenen.

Jeg har mange Gange senere, efter at jeg var blevet voksen, staaet og betragtet denne Sten, som jeg syntes saa saa hemmelighedsfuld ud. Stenen henlaa paa Stedet indtil 1876—77, da Ejeren, Proprietær Klein, lod en Stenhugger, Anders Larsen fra Ullerød, kløve den og lod hugge Brosten af den. Da Stenen var ituslaaet og fjernet, blev der gravet i Jorden paa Stedet, men der fandtes intet.

INGERS HØJ

Inde i Nejede Vesterskov ligger en halv udgravet

Høj, som endnu den Dag i Dag kaldes for *Ingers Høj*. Navnet skal ifølge Sagnet stamme fra, at en ung Pige, som hed Inger, skal være forsvundet paa dette Sted. En Dag da hun gik gennem Skoven for at malke nogle Køer, havde hun et Rugbrød med, det lagde hun i en Vandpyt dær ved Højen for at gaa over paa det, men da sank hun pludselig i Jorden, og ingen har set hende siden.

Der fortælles ogsaa, at denne Høj i gamle Dage til Tider stod paa Søjler, og Troldfolket holdt Musik under den. En maaneklar Aften var en Gaardmand fra Nejede ridende ude paa Jagt, man brugte nok dengang at ride ud om Aftenen og skyde Harer paa Rugen. Da han kom tilbage gennem Skoven, saa han, at Højen stod paa fire Søjler, fuldt oplyst, og der dansedes derunder. Da Rytteren var ved at ride til Side, kom der en Mand ud og bød ham en Skænk, hvilken han ogsaa tog, men da han skulde drikke den, kastede han den bag over sig, saa den faldt ned paa Hestens Lænd, og red saa bort, alt hvad Hesten kunde rende. Da han kom hjem, saa han, at dær, hvor Drikken var faldet, var alt Haaret svedet af Hesten, saa det har nok været en stærk Drue, der har været i Bægeret.

Ligeledes fortaltes der, at en gammel Kone, der var ved at samle Brænde ved Højen, pludselig saa en meget stor, mørk Mand staa for sig. Hun blev bange og gik sin Vej, men blev vildfarende og vandrede i lang Tid om, uden at kunne finde ud af den forøvrigt kun lille Skov, hvor hun ellers var saa godt kendt.

Det kan tilføjes, at Højen ogsaa har været brugt i helbredende Øjemed. Der har nemlig dær vokset et Træ med en Kløft i, som benyttedes til at putte Børn

igennem, naar de led af Engelsksyge eller Skæver, som det dengang kaldtes for.

PIGEN OG DE UNDERJORDISKE

Engang var der en Pige, som tjente paa en Gaard i Nærheden af Nejede Vesterskov. En Aften, da hun var ude i Stalden og malke, saa hun, at der manglede en Ko. Hun gik da ind i Skoven og kom da ogsaa i Nærheden af en Høj, som kaldes *Ingers Høj*. Hun gik da op paa Højen, men i det samme sank hun i Jorden, de underjordiske maatte dog slippe hende igen, for hun var tegnet til Alters.

TROLDHOLM

Fra en anden Gaard i Nejede kunde man om Heligaftenerne se, at en Høj, som kaldtes *Troldholm*, hævede sig op paa gloende Pæle, og Trolde og Hekse danse inde under Højen, men man skulde passe paa, at Troldtøjet ikke saa en, for saa kunde man blive blind.

DET BRÆNDTE OVER PENGE

At det brændte over Penge, hørte man i gamle Dage stadig Fortællinger om, og nogle af dem har jeg haft paa nært Hold. Da jeg som ungt Menneske var hjemme paa min Fødegaard, var der en gammel Husmand, som arbejdede dær. Han hed Lars Jensen, men blev almindelig kaldt Smede-Lars, fordi Faderen nok havde været Smed. Han var noget af en Særling og meget overtroisk. Han havde flere Gange set, at det brændte ved Gavlen af hans Hus. Han gravede da ogsaa paa Stedet, men man hørte aldrig, at han fandt noget. Saa en Sommeraften han gik hjem fra Arbejde paa Gaarden, saa han, at det brændte ude i noget Skovkrat paa vores Mark, og

han løb saa for at smide Staal deri, men det slukkedes, inden han naaede dertil. Dagen efter fortalte han sin Oplevelse, men min Fader sagde, at det var ham, der havde staaet og tændt en Cigar paa det Sted, Tændstikkerne slukkedes et Par Gange, og saaledes blussede det flere Gange op, men det vilde Lars ikke tro, han smilede saa lumsk og sagde, „man skulde saapinte inte bilde ham noget ing, han vidste nok, hvad det brændte over,“ og han blev i sin Tro.

DE FORHEKSEDE HESTE

Baa en Gaard i Bendstrup boede en Mand, som aldrig kunde have Heste i sin Stald ret længe, før end de blev syge. Han vidste ikke, hvad han skulde gøre, men en Dag kom Nabokonen derhen, og da hun fik at vide, hvad der var i Vejen, sagde hun: „Du skal tage Stenbroen i Stalden op, og derunder skal der nok staa en Krukke, den skal du tage væk, og imedens I graver dær, kommer der en Kone og vil laane en Spade, det er hende, der har forhekset dine Heste.“ Manden fulgte Raadet; der kom ogsaa en Kone og vilde laane en Spade, og nu vidste Manden, hvem der var Skyld i Hestenes Sygdom.

VÆGGEN, DER BLEV BRUDT NED OM NATTEN

Paa nuværende Proprietær Petersens Gaard i Nejede blev der hver Nat revet en Væg ned, naar den om Dagen blev bygget op. Saa brændte Gaarden, og da en ny blev bygget op, fandt man under den Væg, som var blevet brudt ned, et Skelet af et Menneske. Efter den Tid blev Væggene aldrig brudt ned.

GENGANGEREN OG DE FIRE SKILLING

Paa en Gaard i Nejede, som kaldes *Skovmosegaard*

døde Konen, og fra den Tid af var der aldrig Fred i Huset. Hver Nat kom hun og spejlede sig i Spejlet, der hang paa Væggen, men der var aldrig andre, der saa hende, end Manden selv. Saa en Dag saa Manden, at der bag Spejlet laa fire Skilling indpakket i et Stykke Papir, han tog dem væk, og siden den Tid kom hun aldrig mere. Hun havde glemt at sige det til nogen, at hun havde gemt Pengene der.

MÆLKE- OG VANDPENGENE

En gammel Kone har fortalt, at der for mange Aar siden paa en Gaard i Nejede boede en Kone, som blandede Vand i den Mælk, som hun solgte. Efter at hun som gammel Kone var død, gik hun igen — særlig var der et Værelse paa Loftet, som det var galt fat med; ingen turde sove der. Men den lille Datterdatter sagde: „Jeg tør godt sove dær, for Bedstemoder holdt saa meget af mig, saa hende er jeg ikke bange for.“ Hun sov saa deroppe en Nat, men vaagnede ved, at nogen talte, og hun saa Bedstemoderen sidde ved Bordet ved Siden af en Mand, som talte Penge op i to Bunker, den ene Bunke var Mælkepenge og den anden Vandpenge. Hver Gang Manden lagde en Skilling til Vandpengene, som han skubbede hen til Konen, fik hun et Ørefigen. Den lille Pige raabte da: „Maa jeg faa dine Penge, Bedstemoder?“ Straks forsvandt Manden og Konen, men Bedstemoderens „Vandpenge“ laa paa Bordet til den lille Pige.

SKÆVERTRÆET I NEJEDE VESTERSKOV

Paa Ærtelandsgaarden i Alsønderup kom en klog Kone fra Ullerød hver Søndag og Torsdag; det skulde netop være disse to Dage. Hun læste over en Dreng, der led af Skæver (Engelsksyge). Det var en Sygdom, som viste sig i Øjenkrogene.

En Dreng i Tulstrup led ogsaa af Skæver. Stine Per Andes' blev hentet, og under dyb Tavshed gjorde man efter hendes Raad Forberedelser til en undergørende Kur. Barnet blev om Aftenen bragt til Nejede Vesterskov, hvor det blev puttet gennem et Hul i et Træ. Denne Kur blev foretaget tre Gange med nogle Dages Mellemrum; den sidste Gang, Barnet blev puttet afklædt igennem, begravede man dets Linned ved Træets Rod.

SKÆVINGE SOGN

BJØRNEHØJ

Mine Bedsteforældre har fortalt mig et Sagn, der lyder saaledes. Paa en mindre Gaards Mark i Skævinge, omtrent dær, hvor Skellet gaar mellem de tre Byer Skævinge, Melløse og St. Lyngby, ligger der en Høj, som kaldes *Bjørnehøj*, og i den skal der have boet Vætter. Sagnet fortæller, at Folkene ikke maatte pløje Højen op, for da vilde Vættene hjemsoge Gaarden med alle mulige Ulykker. Højen er af Sand, og der voksede ikke andet end nogle enlige Torne og Græstotter, som skulde være til Føde for Vættens Kreaturer. Der var en broget Kalv, som kun havde tre Ben og saa uhyre lange og spidse Horn, den saa Folk gerne gaa og græsse ved Volden omkring Højen de lyse Sommernætter. Folk veg gerne langt uden om den, især ved Nattetide. Saa de Vættens eller noget af Vættetøjet, hvad der kunde ske, blev det opfattet som et daarligt Varsel. Skete der saa et eller andet Uheld kort efter, mente de, at det var, fordi Vættetøjet havde vist sig for dem. Der var en saadan Skræk forbunden med Bjørnehøj, at Folk ikke gerne talte om den.

For omkring halvtreds Aar siden blev Bjørnehøj dyrket op, men om der kom nogen Ulykke over

Gaarden siden, vides ikke. Nu tror Folk ikke mere paa, at der bor Vætter i Bjørnehøj.

TOLEDYSSEN

En Karl red en Aften meget sent fra Strø til Skævinge. Da han kom forbi *Toledyssen*, kom nogle af de underjordiske ud og bød ham indenfor, men han vilde ikke, de gav ham da et Bæger Vin, men han hældte Vinen ud og beholdt Bægeret. Derover blev de meget vrede og vilde straffe ham, og han skyndte sig at ride bort, men han blev forfulgt, og de var ved at indhente ham, men da han kom til Kirken, kastede han sig ind over Kirkegaardsmuren, og dær kunde de ingen Fortræd gøre ham. De underjordiske, som boede i Toledyssen, var ellers meget fredelige, de kom tit hen paa en Gaard, som laa tæt ved, og laante Brød og Øl. De bragte altid meget mere tilbage, end de havde laant, og saa var det desuden meget bedre.

STRØ SOGN

HVORDAN STRØ BJERG OG VILDBJERG BLEV TIL

En Trold var blevet vred paa Farum By og besluttede at hævne sig ved at begrave Byen og Søen med Jord. Trolden tog derfor en Sæk, som han fyldte med Jord, dær hvor *Arre Sø* nu er. Han tog saa Sækken paa Nakken og gik ad Farum til, men da han havde gaaet et Stykke, gik der Hul paa Sækken, og Jorden begyndte at løbe, men det mærkede Trolden ikke, før han var naaet ud for Strø By, men saa holdt han for Hullet i Sækken med den ene Haand. Men da han havde gaaet et lille Stykke til, gik der Hul ved Siden af, og Jorden begyndte atter at løbe. Paa den Maade opstod baade *Strø Bjerg* og Aabningen deri ud

for Strø. Men da Trolden naaede hen, hvor Strø Bjerg nu ender, saa han, at han ikke havde ret meget Jord tilbage i Sækken, det blev han vred over og kastede nu Resten mod Farum. Det naaede imidlertid ikke saa langt, men faldt paa det Sted, hvor *Vildbjerg* nu ligger. Saaledes blev baade Arre Sø, Strø Bjerg og Vildbjerg i Gørløse til paa een Gang.

LINDORMEN I STRØ

Engang var der blevet udsat en Belønning til den, som kunde fordrive Lindormen fra Strø Bjerg. To Mænd vovede en Nat Forsøget, som de vidste kun vilde lykkes, hvis de under deres Forehavende kunde bevare fuldstændig Tavshed. De satte sig op paa Toppen af Bakken og begyndte at læse: den ene sort frem og den anden rødt tilbage. Pludselig revnede Bjerget, og den ene udbrød da skrækslagen: „Jøsses velsignede Navn, Bjerget revner.“ Ud af Bjerget væltede Ormen sig og lagde sig derefter foran Kirkedøren i Strø. Men om Morgenen fandt man oppe paa Bjerget de to Mænd fra Strø liggende døde.

Folkene i Strø var ikke glade for Ormens Nabo-skab, og efter en klog Mands Forslag enedes man om at opføde en Tyr, som skulde kæmpe mod Ormen, naar den blev stor. Fra alle Byens Gaarde bragte man skiftevis Tyren sød Mælk, og efter to Aars Forløb var Tyren saa stor, at man slap den løs mod Ormen. Den maatte flygte og for ud og tværs igennem Bakken, hvori den frembragte den Dalsænkning, som kaldes *Skaaret*.

DE UNDERJORDISKE I STRØ BJERG

En Aften kom en Mand kørende over Strø Bjerg. Han hørte da pludselig en Stemme tæt ved sig, som *

sagde: „Nu er Find død.“ Manden kunde ingen se, og han kunde ikke forstaa, hvad det skulde betyde, for han kendte ikke nogen, som hed Find. Da han kom hjem, fortalte han sin Kone, hvad han havde hørt, men i det samme hørte de en, som raabte: „Naa, er Find død, saa maa vi skynde os hjem.“ Manden og Konen blev forskrækkede, for de mente, de var ene hjemme, og de gav sig til at gennemsøge Huset. Da de kom til Bryggerset, saa de, at Øllet løb fra Tønden og ned i en Kobberkedel. De mente da, at det var de underjordiske, som havde været paa Gaarden for at stjæle Øl, men da de hørte, at deres Kammerat var død, havde de i Forskrækkelsen glemt at tage Kedlen med sig. Der siges, at den bliver opbevaret i den Familie endnu.

VÆTTERNE I STRØ

Der fortælles, at paa en Gaard nær ved Strø Bjerg, havde de en meget gammel Stuelænge, som det ikke var saa rart at bo i for rigtige Mennesker. Man sagde, at der boede *Vætter*. Man opførte da en ny Stuelænge og lod Væterne have den gamle. Væterne, mente man, var en Slags smaa menneskelignende Væsener paa fem, seks Tommers Højde. De boede nede under Gulvene, og ingen turde vove at fornærme dem, da man saa mente, at Gaardens Mennesker eller Dyr vil ske al Landsens Ulykker. Der fortælles, at de kunde lave et farligt Spektakel om Natten. De dansede og spillede og holdt Gilder ligesom Folk i gamle Dage. Paa Gaarden havde de et lille Barn. En Nat, som det laa og sov i sin Vugge, havde Væterne været inde i Soveværelset og havde taget det op, men det saa ud, som om de ikke kunde faa det lagt op i Vuggen igen, men havde lagt Dynerne pænt til Rette paa Gulvet og lagt det lille Barn saa

godt til Rette igen. De gjorde ellers ingen Fortræd. Imidlertid kom der ny Ejer paa Gaarden, som ligeledes opdagede en vis Uro om Natten. Manden besluttede da at udrydde Vætterne trods det, at han var advaret af sin Formand om, at han satte alt paa Spil ved at forstyrre dem. Saa tog han en Dag og brækkede alle Gulvene op i den gamle Stuelænge og fangede alle Vætterne, tolv ialt, og kørte dem i lukket Vogn til Frederiksborg Slot. Kongen vilde se dem, men paa Vejen dertil sagde de, at Folk nok skulde faa nogen, der var værre end dem, og saa fik vi Rotterne.

TROLDEDRIKKEN

En Nytaarsaften gik en Mand ved Navn Anders fra Græse til Sigerslevøster. Pludselig ser han en Høj, som ligger ved Siden af Vejen, staa paa fire glødende Jernsøjler. Han gik nærmere for at se, hvad det var, men da han kom tæt hen til Højen, kom en lille Mand med et Glas ud af Højen og bød ham at drikke, men Anders blev bange og turde ikke drikke, men kastede Glasset og Indholdet over sit Hoved, men dær, hvor det faldt, blev Græsset afsvedet. Den lille Mand blev vred og løb efter ham, men Anders undslap ved at løbe baglæns med korslagte Ben over et Stykke pløjet Jord, for saa havde Troldtøjet ingen Magt over ham.

LILLE LYNGBY SOGN

LILLE LYNGBY KIRKE

Lille Lyngby Kirke ligger ude ved Arre Sø paa en meget stejl Skrænt, den nye Kirkegaard ligger saa nær Søen, saa undertiden gaar Vandet op til Gravstederne. Det var heller ikke Meningen, at Kirken skulde ligge derude, den skulde have ligget mellem

Store Lyngby og Melløse paa en Bakke ved St. Lyngby Skole. Men hvad de gode Folk byggede op om Dagen, var der nogen, som rev ned om Natten, saa paa den Maade fik de jo aldrig Kirken færdig. Saa var der en meget klog Mand, som foreslog, at

LILLE LYNGBY KIRKE

Kirken skulde ligge ude ved Arre Sø paa den høje Skrænt. Og nu gik det godt med Byggeriet, og snart var Kirken færdig. Den ser ikke ud som vore Kirker her omkring, for Taarntaget er pyramideformet. Nu var der en meget slem Trolld, der boede i Annisse, som ligger paa den anden Side af Søen. Han var blevet saa gram i Hu over den Kirke, han skulde se paa hver Dag, saa han besluttede sig til at ødelægge den. Saa en Dag tog han en stor Sten og kastede den over Søen for at slaa Kirken ned, men den faldt lidt Vest for Kirken, hvor den ligger den Dag i Dag, og Folk kalder den *Store Blis*. Meget gamle

Folk siger, at den vender sig, hver Gang den kan lugte nybagt Brød.

EN HELLIG LUND

Nord for Landevejen mellem Hillerød og Frederiksværk ude ved St. Lyngby Skov ligger en lille Lund, som ingen maatte gaa ind i, for saa skete der noget. Engang gik en ung Pige alligevel derind. Da hun kom til sit Hjem, stod Gaardens bedste Hest oprejst i sin Baas og var død.

ØLSTED SOGN

HABS HUL

Hvor Hagelse Aa nu løber, var i gamle Dage et bredt og dybt Vand, hvor store Skibe kunde sejle. Der boede i den Tid i Hagelse en Konge ved Navn *Hagen* eller *Hab*. I Sigerslev boede en Konge, som hed Siger. Disse to Konger laa stadig i Krig med hinanden, og en Gang traf de sammen med deres Skibe dær, hvor nu Hagelse Mølle ligger, og saa blev der et Søslag, Kong Siger vandt Sejren og sænkede Hagens Skibe med hele Besætningen. Efter Sagnet var det dær, hvor det saakaldte *Habs Hul* nu er. Hver Paaskemorgen naar Solen staar op, skal Skibet med sin Besætning kunne ses af enkelte heldige i Sagnet ikke indviede Personer, som ved Solopgang passerer Stedet. Og de skal helst have et nygjort Kyllingeæg i Lommen.

HABBES HUL

Midtvejs mellem Hagelse Møllebro og Stranden, midt i Hagelseaaen, har til for faa Aar siden, da det for en væsentlig Del forsvandt ved Aaens Opgravning, været et større Hul, som strakte sig over hele Aaen og var ca. 3 Alen dybere end den almindelige Bund

i Aaen og kaldes nu i almindelig Omtale for *Habbes Hul*. Her var det, at den norske Kongesøn Hagbard lagde til med sit Skib og gik i Land, og man skal hver Paaskemorgen, i det Øjeblik Solen staar op, ved at se ned i Vandet kunne se et Skib paa Bunden, fuldt tiltaklet og bemanded og med Mastetoppen ragede lige op til Vandfladen, ventende paa, at Kongesønnen skal komme tilbage.

Efter Signes Fader, Kong Siger, har Byen Sigerslev faaet sit Navn, og Bjerget, hvor Hagbard blev hængt i Galgen, skal være Strø Bjerg.

D R O N N I N G E K I L D E

Da Dronning Margrete var død, førtes hendes Lig paa Vogn ad Roskilde til. Paa *Store Hagelse Mark* fløj et Klæde fra Kisten hen paa Jorden, og paa Stedet, hvor Klædet faldt, udsprang en Kilde. Den findes endnu paa Gaardejer Ole Hansens Lod og tæt ved venstre Side af Landevejen fra Frederikssund til Frederiksværk. Den kaldes *Dronningekilde*, og Folk, der drager ad Landevejen, holdt stille for at smage paa Vandet og give sin Skærv derfor. Disse Penge fandt de Hagelse Folk siddende i Træværket om den, men ingen turde røre ved disse hellige Mønter. En klog Kone, som for en 25 Aar siden boede i St. Hagelse, hentede Vand i Kilden og tilberedte til de syge. En Gang om Aaret bares Kranse ud til Kilden.

D E N O P G R A V E D E H J E R N E S K A L

Paa en Gaard i Ølsted vilde i gamle Dage Kreaturerne ikke trives, man spurgte da en klog Mand til Raads. Han svarede, at man en Torsdag Aften Kl. 12 skulde gaa op paa Kirkegaarden og grave en Hjerneskal op, og den skulde graves ned i Stalden. Dette blev ogsaa gjort, og der fortælles, at det hjalp, men saa begyndte det at spøge, og det blev ikke

godt, førend man, da Stalden skulde bygges om, fandt Hjerneskalen og fik den begravet paa Kirkegaarden igen.

LÆBIUS

Der fortælles ogsaa, at henne i Grimstrup Bakker, i en Bakke, som hedder *Lundebakken*, hvor der er en Hulvej, gaar der hver Nat et Genfærd, som kaldes *Læbius*. Han har et langt og et kort Ben, det korte er oppe paa Skrænten, og det lange er nede paa Vejen, og hvis nogen vover sig derigennem ved Nattetid, ser man aldrig det Menneske mere.

VÆTTERNE I GRIMSTRUP BAKKE

Tæt ved Grimstrup ligger en Bakke, som kaldes Grimstrup Bakke. Om denne Bakke fortælles, at der bor Vættefolk i den. En Aften, da en Mand kørte forbi, saa han, at der var festligt oplyst oppe paa Bakken, og han kunde se smaa Mennesker paa en Alens Størrelse danse rundt paa Bakken. Pludselig aabnedes Bakken, og en lille Mand kom ud og raabte, saa højt han kunde; „Nu er Jætte død, nu er Jætte død!“ Alle Mændene blev da tavse og gik med bøjede Hoveder ind i Højen.

KREGOME SOGN

KREGOME KIRKE

I en Naboby skulde der bygges en Kirke. Der var imidlertid stor Uenighed om, hvor den skulde ligge, men saa bandt de en Sten til Halsen af en Ko, og dær, hvor Koen blev træt og lagde sig, blev Kirken bygget, men hver Nat hørtes inde fra Taarnet en Stemme, som raabte: „Vend mig, kræng mig.“ Det blev Folk bange for, og de rev derfor Taarnet ned og byggede det til i den modsatte Ende af Kir-

ken. Byen blev derfor kaldt „Krængom“, hvad der senere blev lavet til Kregome.

DE FORHEKSEDE GAASEÆG

Det var paa den Tid af Aaret, da Folk lod Køerne staa ude om Natten, at der kom nogle og stjal Mælken fra dem, og naar Ejeren saa kom for at malke Køerne, var der ingen Mælk, Dette foregik henne ved Frederiksværk i en Skov, der hedder Sonnerup Skov, og i denne Skov laa et Hus. Konen fra dette Hus gik en Dag ned til Nabokonen, og paa Vejen derned fandt hun to Gaaseæg, men disse Æg var ikke lagt dær for noget godt. Da Konen troede, at det var Naboens Gæs, der havde lagt Æggene, tog hun dem med ned til Naboen. Men da hun kom ned og viste ham Æggene, sagde Konen, at hun ikke skulde have taget Æggene. „Men,“ sagde Konen, „i Morgen skal du hede din Bagerovn og smøre alle dine Mælkebøtter og Kærnen ind i Svovl, og saa skal du sætte Krog paa alle Døre og Vinduer, og derefter skal du kaste Æggene ind i Ovnen, men du skal ikke tage dig af, at det giver stort Rabalder, og saa skal du gaa hen og se, hvem det er, der staar og banker paa Døren, men du maa ikke lukke op for nogen, og saa ser du en gammel Kone, det er hende, der har taget Mælken fra Køerne.“

EN GAMMEL SPAADOM

Her i Egnen har hersket den Overtro, at der skulde fødes et rødt Føl med fire hvide Sokker, som omtrent var hvide til Føllets Knæ; naar det blev voksent, skulde der staa et stort Slag ved Kregome, og det var de attenaars Drengene, der skulde kæmpe, Anføreren skulde ride paa den omtalte røde Hest, og der skulde flyde Blod, saa Hestens hvide Sokker

blev røde deraf, attenaars Drengene skulde sejre, men det skulde være ved Verdens Undergang.

BORGEN, DER SANK I GRUS

Paa Ladegaardsbakke ved Auderød i Kregome Sogn laa der for mange Aar siden en Borg. Manden paa Borgen var meget ugudelig. Svirede og drak gjorde han altid. Men saa en Julenat, mens der sviredes, sank hele Borgen i Grus. Der fortælles ogsaa, at der gik en lang Gang fra Borgen under Arre Sø til Vinderød Kirke.

SPOTTERENS STRAF

Der havde været Barnedaab i Kregome Kirke. Imens man havde været inde i Kirken, var det trukket op til Tordenvejr, og da man kom ud, lynede og tordnede det. Da sagde Faderen, der havde haft Barn i Kirke: „Saa, nu spiller han Kegler, den gamle deroppe.“ Han mente Gud. Da slog Lynet i det samme ned og dræbte ham, men det skadede ingen af de andre.

VINDERØD SOGN

PRÆSTEKORSBAKKEN

I.

Nord for Haven til Skovridergaarden ved Arresødal ligger der en Bakke, der kaldes Præstekorsbakken. Til den knytter der sig følgende Sagn: I Vinderød Kirke skulde der holdes en Prædiken af en Præst, der var Lutheraner. Han prædikede imod Pavens Uvæsen, og det var særlig Afladshandelen, han revsede. Herover blev Beboerne saa vrede, at de vilde dræbe ham. Han slap dog ud af en Bagdør, men Folkene satte efter ham. De naaede ham ved Præstekorsbakken, hvor de stenede ham ihjel.

Nu var det gammel Skik, at Røvere og Mordere skulde ædes af Hunde om Natten. Man gravede derfor ikke Liget ned, da man antog, at han var en meget slem Forbryder. Men da man kom næste Morgen, fandt man Liget urørt. Hundene vilde ikke æde det. Dette gentog sig flere Nætter. Saa sendte Befolkningen Bud efter Landets klogeste Mænd. De læste over Liget. Men da de kom næste Morgen, laa det der endnu. Da mente de klogeste Mænd, at Hundene ikke vilde æde det, fordi hans Religion vilde blive Statsreligion, og det viste sig, at det passede. Senere blev der rejst et Kors over Stedet, men nu er det blevet revet ned igen.

II.

Før Vinderød Kirke var til, var der et Bedekapel, som var opført af Dronning Dagmar, som dengang boede paa Slottet *Dronningholm* ved Dunke. Da Reformationen var indført her, blev den første lutherske Præst, som prædikede i Kapellet, myrdet af Bønderne, fordi han, da han talte mod Helgendyrkelsen, i sin Ivrighed rev Forhænget fra et Helgenbillede, som var i Kapellet, og da Billedet var gammelt og skrøbeligt, faldt det ned og sloges i Stykker. Herover blev Bønderne meget forbitrede, og Præsten maatte flygte, men blev forfulgt og indhentet paa en lille Bakke Nord for Skovridergaardens Have, hvor de slog ham ihjel. Siden blev der rejst et Kors paa Stedet, og Bakken fik Navnet Præstekorsbakke. Naar Korset forfaldt, blev der Sygdom iblandt Kvæget, men naar Korset blev fornyet, saa faldt Sygdommen bort. For et Hundred Aar siden stod Korset der endnu.

DRENGEN, DER SKULDE LÆRE TROLDDOM

I Nærheden af Arre Sø boede en Mand, som tog

sin tolvaarige Søn med hen til Vinderød Kirke om Natten Klokken tolv, for at han skulde lære nogle Trolddomskunster. Drengen skulde gaa tre Gange aved om Kirken, og hver Gang skulde han kigge ind af Nøglehullet i Døren. Den anden Gang han kiggede, blev han saa angst, at han raabte: „Nej, Far, jeg gaar ikke mere!“ Drengen mistede sin Forstand fra den Dag, og Faderen kunde ikke taale at se ham.

MANDEN, DER FLYTTEDE SKEL

Ude ved Sandkroen boede en Mand, som hed *Køjen*. Han havde en Eng nede ved Arre Sø. Da alle Engene saa ens ud, flyttede han Skellet, som bestod af Pinde, ind paa Naboens Mark. Da *Køjen* ikke kunde faa sin Straf, mens han levede, fordi ingen vidste bestemt, om han havde flyttet Skellet, fik han den efter sin Død. Han har efter sin Død hver Nat maattet gaa omkring nede paa Engene og sige: „Aa-ja, Aa-ja.“

Min Bedstemoder har selv hørt det.

HEKSENS BAGEROVN

I et gammelt Hus, der for mange Aar siden laa bag Rakkerbakken ved Vinderød, boede en gammel Heks. Huset var imidlertid elendigt og forfaldent, det regnede ned gennem Taget, Vinden for igennem Huset baade paa langs og tværs, da der næsten ingen Ruder var i Vinduerne, og Døren hang og dinglede paa et Hængsel. En skønne Dag bestemte Heksen sig til at flytte, og hun byggede sig et nyt Hus paa den anden Side af Aaen. Men nu havde Heksen saadan en god Bagerovn, den bedste i mange Sogne, og den vilde hun flytte med sig. Dengang bagte alle Folk jo selv baade Rugbrød og Sigtebrød,

og saa var det naturligvis af Vigtighed at have en god Ovn. Nu var saadan en Ovn jo klinet af Ler i et Stykke. Men Heksen vidste Raad, hun bandt et solidt Stykke Reb i Døren paa Ovnen og bad sin Pige trække den, og selv skar hun en Pilegren af til Pisk og gik bagefter og gennede paa Ovnen. Men først formanede hun Pigen: „Du maa ikke sige et eneste Ord paa hele Turen!“ Det lovede Pigen, og saa stak hun af Sted. Det gik nok saa nydeligt, Ovnen tog det ene Hop større end det andet, og Folk stod og gloede efter det mærkelige Optog. Men da de kom ned til Aaen, og Ovnen gav et mægtigt Hop for at komme over, kunde Pigen ikke tilbageholde sin Forbavselse længere, og hun udbrød: „Det var da et voldsomt Spring af en Ovn!“ Men det skulde hun ikke have sagt, for hun havde næppe udtalt det, før Ovnen dumpede ned midt i Aaen, og derfra var det umuligt at faa den op, saa Heksen fik aldrig sin gode, gamle Ovn mere.

ELLEFOLK BRYGGER

Min Far var af Profession Skomager, og saa laa han i en Gaard i Vinderød, hvor han arbejdede; han laa hos Sønnen. Saa hører han pludselig ligesom nogen drager Vand og færdes paa Gaarden. Sønnen bad ham bare ligge rolig. Næste Morgen laa der en lille Messinggryde i Ølkarret, de lod den bare ligge, og efter næste Nat var den igen borte. Saa kunde man da se, der havde været nogen og brygget. Hvem det var, vidste de ikke, men der var saa mange Ellefolk deromkring.

MELBY SOGN

MELBY KIRKE

I.

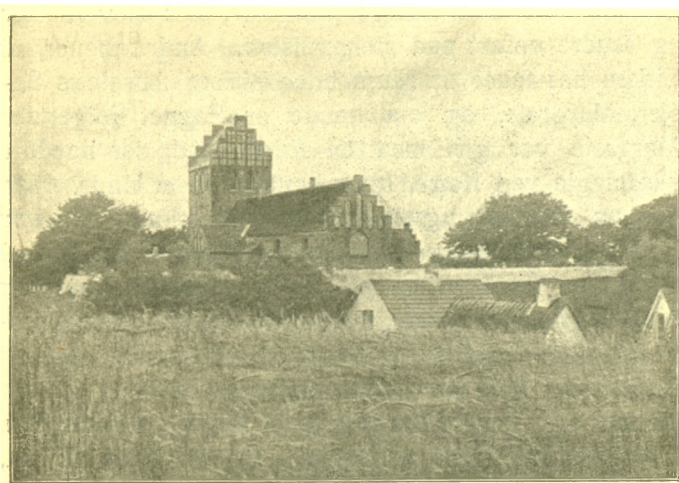
Her i Melby Sogn fortæller man, at Melby Kirke

er paabegyndt under Knud den Hellige og fuldført under Oluf Hunger. Dette kan dog ikke være Tilfældet, da Kirken er opført af Kampesten. Andre fortæller, at Kirken er opført af Valdemar den Store, og dette kan ogsaa nok bedre passe. Melby Kirke kaldes *Margrete Kirke*, Nogle mener, at dette Navn stammer fra den hellige Margrete, der blev Martyr og senere opført paa Helgenlisten. Andre mener, at Kirken har faaet sit Navn efter Biskop Absalons Søster, Margrete, og om hende er Sagnet følgende: Margrete var gift med en Adelsmand, der boede i Øsemagle ved Køge, hvor han havde et Gods. Han var en ond og ugudelig Mand, hvorimod hun var from og gudfrygtig. Han forfulgte hende paa Grund af hendes Tro og myrdede hende til sidst, hvorefter han begravede hende paa Strandkanten ved Øsemagle og udbredte det Rygte, at hun havde begaaet Selvmord. Men nu fortæller Sagnet videre, at om Natten saa Folk Flamme paa hendes Grav. Saa lod Absalon Sagen undersøge, og det viste sig da, at hendes Mand havde myrdet hende. Liget blev nu gravet op og ført til Mariekirken i Roskilde, medens der blev opført en Kirke, hvor hun var begravet i Øsemagle. Muligvis har Absalon ladet Melby Kirke bygge og opkalde efter hende. Melby Kirke var en Hovedhelligdom i Nordsjælland, den gemte nemlig en Relikvie, et Stykke af Jomfru Mariæ Særk. Naar de syge havde besøgt Helene Kilde ved Tisvilde, skulde de omkring ad Melby for at tilbringe en Nat i Bøn ved den hellige Relikvie i Margretekirken og ofre en Gave i Fattigblokken dær.

II.

Om Melby Kirke fortæller Sagnet, at en Lindorm havde lagt sig for Indgangen i Syd. Som Følge

deraf blev der lavet en Dør i Nordsiden af Kirken, men for at blive af med Lindormen fik Befolkningen det Raad at opføde en Tyrekalv, til den var fuldvoksen, udelukkende med sød Mælk, den skulde da være stærk nok til at rive Lindormen ihjel, men den før-

MELBY KIRKE

ste Tyr, der blev opfødt, blev overmandet af Lindormen. Grunden til det var, at der var Folk, som havde givet den skummet Mælk. Saa opfødt de en ny Tyr, men der blev passet godt paa, at ingen gav den skummet Mælk. Den blev ogsaa stor og stærk, saa den dræbte Lindormen. En høj Bakke Nord for Kirken kaldes endnu *Lindbjerg*.

TJØRNEBUSKEN I TOLLERUP

Paa Kirkebondegaarden i Tollerup var der en stor Høj, og inde i den fortælles der, at der boede nogle Mennesker, som ingen kendte. En Dag da Manden gik ude og pløjede, saa han, at der var hængt en

blaa Kappe ud paa en Tjørnebusk. Manden skyndte sig derhen, men da han kom, var den væk. Folkene maa have været ude og taget den ind. Under denne Tjørnebusk fortælles det, at den svenske Guldkrone var gemt. Der var naturligvis mange Mennesker, der gerne vilde have fat i den, men alle, som prøvede derpaa, gik det galt med, for de stak sig paa Tjørnebusken eller kom galt af Sted paa en eller anden Maade. En Dag var der en fattig Mand ude at samle Brænde, og saa gik han hen og stjal Tjørnebusken og bagte Brød ved den.

TROLDEN RAM

Tæt uden for Melby ligger en Skrænt, som kaldes *Ramsbjerg*, om denne Skrænt fortælles følgende: I gamle Dage boede inde i denne Skrænt en Trold, som hed Ram, og denne Trold ejede en Skat, som han maatte vogte. Undertiden blev det dog for kedeligt at være inde, saa gik han ud, og det Sted, hvor han særlig huserede, naar han var ude, var ovre paa den anden Side Arre Sø. Naar Folk derovre hørte, at Ram var ude, blev de bange og fortalte til hinanden: „Nu er Ram løs!“ Derfor er den By, som er opstaaet derovre, kaldt Ramløse.

TORUP SOGN

KONG VOLMER SOM GÆST

Paa Kongsgaarden i Torup fortælles der, at Kong Volmer bor, for alle Portene skal staa aabne om Natten, ellers skete der et meget stort Uheld. Ingen har set Kong Volmer, men han kommer ridende i Luften om Natten, lige saa stærkt han kan, der skal ogsaa staa en Seng opredt til ham. Om Morgenen, naar Pigerne kommer ind og skal ordne hans Værelse, ser de, at der er en lille Hule i Sengen, som om der

havde liget en lille Hund og ikke en Mand. Ligeledes om Morgenen naar han skal tage af Sted, kalder han paa en Pige, der skal komme ind og have Drikkepenge af ham, men hun tør ikke se paa ham, og Pengene er saa varme, at hun ikke kan holde paa dem, og derfor skal hun holde Forklædet ud, og deri kaster han Pengene, men de falder igennem Forklædet og ned paa Gulvet, og dær kan hun samle dem op.

SVERKILSTRUP

Dengang der var saa mange Smaakonger i Danmark, var der ogsaa nogle i Nordsjælland, og der kom en Gang til at staa et Slag ved Sverkilstrup Gadekær. Da den ene Konge vandt, blev alle Sværdene kastet i Kæret, som nu blev kaldt *Sværdkilden*. Ved den opstod senere en Landsby, som nu hedder Sverkilstrup.

TORUP KIRKE

Den Bakke, hvorpaa Torupmagle Mølle er bygget, hed, før Møllen blev bygget (ca. 1851), *Kirkebakken* og er nogenlunde Midtpunktet i Torup Sogn. Sagnet fortæller, at da de begyndte at bygge Kirken, blev det, de opførte om Dagen, om Natten nedbrudt af den Onde. De fik da det Raad at sammenbinde to Stude og lade dem gaa om Natten, og om Morgenen ved Solens Opgang laa de paa en Høj, som kaldes *Tinghøj*. Dær byggede man Torup Kirke, hvor den ligger endnu.

PRÆSTEN I TORUP

I.

I Torup har der været en Præst, der hed *Coldevin*, han havde studeret i Wittenberg og var en meget lærd Mand, der kunde bortmane Aander og vise igen.

I en Gaard i Ellinge var det meget slemt med Spøgeri, medens Coldevin var Præst i Torup. Sagnet fortæller, at en Mand paa den Gaard før sin Død havde med den Onde at gøre. Da han var død og blev begravet, kunde Hestene knapt trække Ligvognen, og de stod i den hvide Skum, da de kom til Torup. Da Ligfølget kørte hjem igennem Sverkilstrup, var der nogen af dem, der havde set den døde staa i et hult Træ og grine af dem, Coldevin fordrev ham saa fra Gaarden, men han blev saa til en Ræv, som holdt til i Ramsbjerg (en Bakke mellem Melby og Frederiksværk). Siden var det ikke godt at passere Stien fra Melby til Frederiksværk, naar det var mørkt, Folk fulgte da Vejen omkring Hanehoved af Frygt for Ramsbjerggræven. Nævnte Ræv skal senere være skudt med en Sølvknap af en Skovrider.

II.

En Aften kørte Coldevin hjem fra Melby. Da han kom til Tollerup, kunde Hestene ikke trække Vognen, han lod da Karlen staa af og se, hvad der var i Vejen, men han kunde ikke se noget. Da sagde Præsten: „Tag den fjermer Hovedstol af og se derigennem.“ Da kunde Karlen se en lille Fugl siddende paa den fjermer Bagaksel. „Tag saa det Hjul af og læg op i Vognen,“ sagde Præsten. Det gjorde Karlen, uden at Akselen faldt ned, de kørte saa, og Vognen var let for Hestene at trække, men da de kom til Præstegaarden og kørte ind af Porten, faldt Akselen ned, og Taget fløj af paa to Fag over Porten, det var den Onde selv, der bar Akselen, han kunde ikke følge med ind i Præstegaarden.

III.

I gamle Dage var der engang en Præst i Torup, som havde gaaet i den sorte Skole, og han kunde

jo derfor mere end sit Fadervor. Nu var der en Husmand, som task i Præstegaarden, og ham havde Præsten mistænkt for, at han tog lidt Sæd med hjem en Gang imellem. Saa engang Præsten var ude at køre, det var hen paa Aftenen, siger han til Karlen, at han skulde holde. Det gjorde Karlen saa, og Præsten sad, ligesom han betænkte sig lidt, men endelig sagde han: „Ja, det er ogsaa lige meget, du kan godt blive staaende, til vi kommer.“ Karlen forstod ingenting af det, men de kørte jo da videre. Da de saa kom tilbage til Præstegaarden, blev Karlen meget forbavset ved at se Husmanden staa i Porten med en halv Tønde Sæd paa Nakken, og han kunde ikke komme ud af Stedet. Men Præsten sagde: „Ja, nu kan du gaa ind med det, og saa kan du gaa hjem.“ Dermed var Husmanden løst, og han kom jo snart af Sted.

IV.

Præsten var slem til at gaa op paa Kirkegaarden om Aftenen, og det var Fruen meget ked af. Hun aftalte saa med Karlen, at han skulde se at kyse Præsten, saa han kunde blive fri for at rende deroppe paa Kirkegaarden om Natten. En Aften fik Karlen nogle hvide Klæder paa og gik op paa Kirkegaarden, og Præsten mødte saa Karlen i dether Kostume lige uden for Kirkedøren. Præsten blev ikke bange, men spurgte blot: „Er du et Menneske, eller er du en Aand?“ Karlen svarede ikke, men saa begyndte Præsten at mane. Da han havde manet en Tid, og Karlen var halvvejs i Jorden, talte han atter. „Jeg spørger dig endnu engang: Er du et Menneske, eller er du en Aand?“ Men Karlen svarede stadig ikke, og Præsten fortsatte med at mane. Først da Karlen stod i Jord til Halsen, raabte han: „Jeg er Præstens Karl!“ „Ja, nu er det for sent, min Søn, nu kan jeg

ikke frelse dig," svarede Præsten, og saa forsvandt Karlen ned i Jorden.

SPØGELSET VED STENENE

Ude ved *Stenene* (dær, hvor den gamle Halsnæs Vej gik over Aasebro Aa ved Krudtværket) kom en Mand kørende. Da han naaede hen til „Stenene“, vilde Hesten ikke gaa frem. Saa stod han af Vognen og tegnede et Kors paa Jorden foran den, og saa turde Hesten godt gaa frem. Derefter kom der en anden Mand kørende, atter kom der et Spøgelse, og saa turde Hesten heller ikke gaa frem. Manden stod da af Vognen og tog det ene Hjul af og lagde det op i Vognen. Derpaa satte han sig op, hvorefter han manede Spøgelset ind under Vognakslen. Saa kørte han saa langt bort, at Spøgelset ikke kunde finde tilbage igen. Siden har ingen set det.

TROLDEN VED AASEBRO

Lige uden for Frederiksværk gaar Landevejen fra Hundested over en Bro, og om denne Bro fortælles følgende: Bag den store Sten under Broen ved Aasebro sad i gamle Dage en ond Trolde. Naar Folk kom forbi og gik over Broen, for han ud og rev dem i Aaen. Engang gik det ham dog galt. Præsten fra Torup Kirke kom nemlig kørende i sin Vogn, og undervejs havde han tabt det ene Hjul. Da han kom hen til Broen, for Trolden op og vilde kaste Præsten i Aaen, som han gjorde ved alle de andre. Men Præsten slog Kors for sig og manede Trolden ned som fjerde Hjul til sin Vogn. Fra den Tid havde Folk Fred, men Trolden er den Dag i Dag fjerde Hjul til Præstens Vogn i Torup.

SKIFTINGEN, DER FORSVANDT

En Mand og en Kone, der boede ved Grønnæsse

Skov, fik engang en lille Søn, men en skønne Dag laa der i Vuggen i Stedet for Barnet en ond Troldeunge. Manden kørte engang med Trolden i sin Vogn til København for at faa opklaret, om det var hans rigtige Dreng. Da de var kommet et Stykke Vej, kom der op af Grøften en lille Mand og spurgte, hvor de skulde hen. Manden fortalte sit Ærinde, men den lille Mand vilde ikke have, at han kørte til København med Troldeungen. Herover blev den kørende vred og gav den lille Mand et Slag med Pisken, men i samme Nu var den onde Troldeunge borte, og Mandens egen Dreng laa i Vognen. Men da han saa nøje paa Drengen, var han vanskabt af Slaget med Pisken.

DE TO KÆMPER

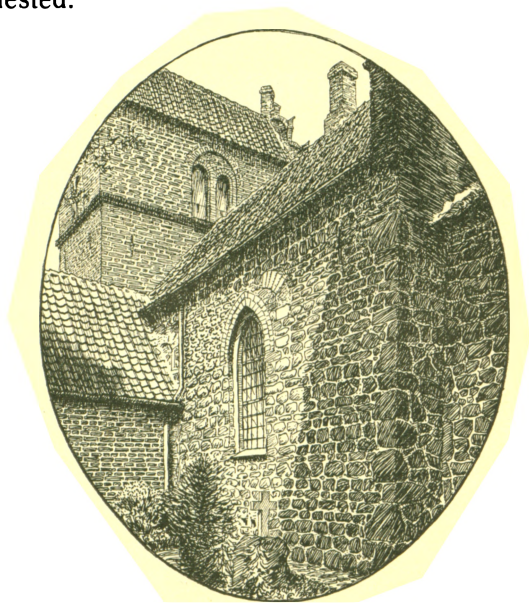
Sagnet fortæller, at der boede en Kæmpe paa Jægerspris og en i Grønnæsse Skov. De to Kæmper kom en Dag op at trættes, og de begyndte da at kaste med Kampesten, og derved er Jættestuen i Grønnæsse Skov kommen.

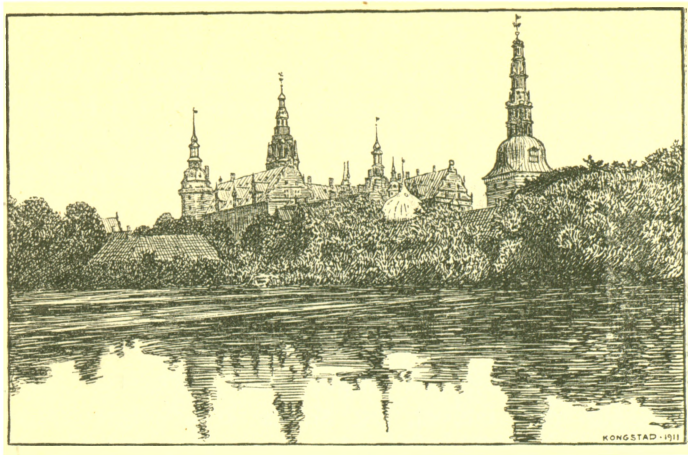
EN SPØGELSEHISTORIE

Ved Kikhavn var der engang drevet en Kniplingskiste i Land, og Beboerne i Stenhuset havde bragt den hjem. En Tid efter døde deres Datter, og et Tørklæde fra den omtalte Kiste blev lagt over hendes Øjne. Men hun kunde ikke faa Ro i Graven. Hun kom hver Nat hjem og spøgede i Huset. De spurgte hende saa om Aarsagen, og hun svarede: „Giv mig et andet Øjenklæde i Stedet for det stjaalne.“ Næste Aften blev der lagt et andet paa en Stol i Gaarden. Om Morgenen var det forsvundet, og det, hun havde faaet med i Graven, var lagt tilbage, men revet i smaa bitte Stumper. Men Pigen kom ikke hjem mere.

CYPRIANUS

En Smed, der boede i Torupmagle, ejede en Cyprianus, men en Gang han havde læst i Bogen, havde han glemmt at lægge den til Side. Da han senere paa Dagen sendte sin Svend et Ærinde til Stuen, hvor den laa, blev Svenden længere borte end nødvendig, saa kom Smeden paa Tanke om Bogen, og meget rigtigt, dær stod Svenden og kunde ikke komme ud. Sagen var den, at han havde set i Bogen og læst den forkerte Vej, den skal nemlig læses bagfra. Smeden tog saa nogle smaa Korn, som han dryssede paa Gulvet, og straks kom nogle smaa sorte Fugle og pillede dem op, og saa kunde Svenden forlade Stuen, men senere huskede Smeden at lægge sin Bog til Side. Smeden boede i Torupmagle ved Hundested.

LYNGE-FREDERIKSBORG HERRED

FREDERIKSBORG SLOTSSOGN

CHRISTIAN DEN FJERDES FØDSEL

ong Christian den Fjerde er født under aaben Himmel ude paa en af Ladegaardsmarkerne ved Frederiksborg. Og det gik saaledes til, efter hvad Sagnet fortæller, at Dronning Sofie en Dag var ude paa en Tur, hvad enten det nu var en Spadseretur over en af Markerne, eller det, som nogle fortæller, var paa en lille Tur til Slangstrup, og hun blev da pludselig overfaldet af Fødselssmerter, saa hun maatte ty ind under en Tjørnebusk, hvor hun fødte en lille Dreng. Der fortælles endvidere, at Kongen, Frederik den Anden, til Minde herom skal have ladet Tjørnebusken flytte hen paa en lille Holm Nord for Slottet, hvor Amtmanden nu har sin Have. Og hvor mange For-

andringer Christian den Fjerde siden lod foretage med Slottet, saa lod han dog denne Holm være urørt, og for Hundrede Aar siden var der endnu gamle Folk, som i deres Ungdom havde set Tjørnebusken paa Holmen.

CHRISTIAN DEN FJERDES BØRNESKO

Dengang Christian den Fjerde opførte Frederiksborg Slot, var der ved Hoffet nogle Adelsmænd, der bag hans Ryg gjorde Nar af hans Forehavende og lod den Ytring falde, at det var Børneværk at bygge et Slot i Vandet. Da dette kom Kongen for Øre, lod han paa Portbuen over Indgangen til den inderste Slotsgaard anbringe en hel Mængde Figurer af smaa Sko, hvormed han vilde tilkendegive, at han havde traadt sine Børnesko.

CHRISTIAN DEN FJERDES STEN

I den lille Skov, som under Navn af *Indelukket* ligger lige op til Frederiksborg Slot, findes der en stor Kampesten, hvori der er udhugget et Sæde. Paa Forsiden af Stenen er Christian den Fjerdes Navnetræk samt Aarstallet 1628 udhugget. Denne Sten, der tidligere kaldtes *Kongestenen* eller *Kvartistenen*, benævnes nu *Christian den Fjerdes Sten*. Det fortælles, at Kongen sad paa den og udbetalte Dagløn til Arbejderne, der var beskæftiget med Opførelsen af Frederiksborg Slot.

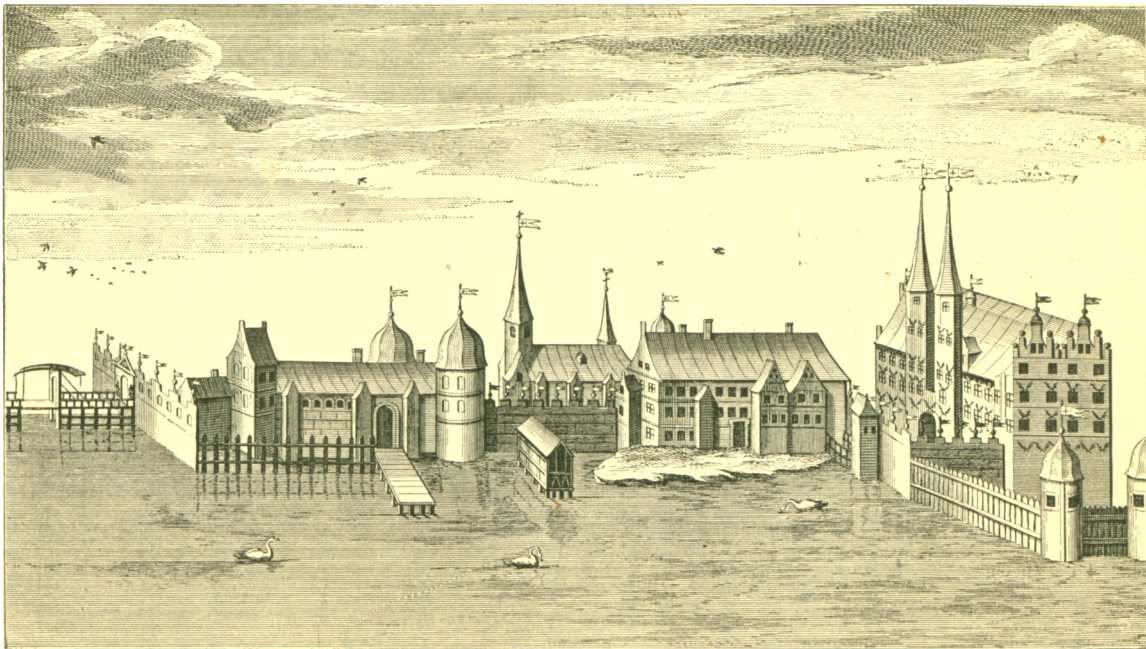
Om Aarsagen til, at Stenen kom til at ligge paa dette Sted, melder Sagnet, at Kongen og en stærk Bonde en Dag kom bærende med den ude fra Marken, idet den skulde bruges ved Slottets Opbygning, men undervejs gik Bondens Bukser løse, de maatte derfor lade Stenen falde, og siden fik den Lov at blive liggende.

KONGEN OG BONDEN

Da Christian den Fjerde engang paa en Spadsere-tur fra Frederiksborg Slot var kommet et langt Stykke ud i Skoven, fandt han, at det blev vel langt at gaa hjem, og sad derfor op hos en Bonde, der kom kørende forbi og skulde til Slottet. Kongen gav sig dog ikke til Kende, men lod Bonden være i den Tro, at det var en af Hoffets Folk. I Samtalens Løb bemærkede Bonden, at han meget gerne vilde se Kongen, hvad han aldrig hidtil havde haft Lejlighed til. Kongen svarede, at det kunde jo netop ske ved denne Lejlighed, men da Bonden indvendte, at det ikke vilde være let at kende Kongen blandt de mange Hoffolk, svarede Kongen, at han behøvede bare at se efter, naar de nu kom ind i Slotsgaarden, han vilde da kunne kende Kongen paa, at han var den eneste, som beholdt Hatten paa, mens de andre tog deres af. Et Øjeblik efter rullede Vognen ind i Slotsgaarden. Kongen stod af, og alle, som var til Stede, blottede Hovederne. Da saa Bonden hen paa Kongen og bemærkede lunt: „Ja, saa maa det enten være ham eller mig!“

CHRISTIAN DEN FJERDE
OG BONDEN

En Dag da Kong Christian den Fjerde var ude at gaa i Egnen omkring Frederiksborg, mødte han en fattig Husmand. Kongen hørte da, at Manden sagde til Koen: „Søh, Mor! Søh, Mor!“ og han spurgte ham da, hvorfor han kaldte Koen Mor. Manden, som ikke kendte Kongen, svarede: „Fordi den føder os alle derhjemme.“ Nu spurgte Kongen videre, hvor han skulde hen med Koen, og Manden svarede, at han skulde hen at sælge den for at skaffe Penge til at betale sin Skat med. Kongen bemærkede da, at

FREDERIKSBORG SLOT. PAA FREDERIK DEN ANDENS TID.
Gammelt Stik.

det var Synd at sælge en Ko, som de alle levede af hjemme, han kunde jo gaa til Fogden og faa lidt Henstand. „Ja, der skal vi have det,“ svarede Manden, „nej, den Slags Folk tager snarere forud, end de giver Henstand.“ — „Men saa kan du jo gaa til Kongen, han hjælper dig nok.“ — „Nej,“ svarede Manden, „han kan saamænd hverken gøre ondt eller godt.“ Kongen svarede, at det var Uret at dømme saa haardt, han kunde jo da prøve, om det ikke kunde hjælpe at gaa til Kongen og fortælle ham, hvor daarlig det var fat. Men Manden blev ved sit, og Kongen gik sin Vej.

Den næste Dag kom der Bud til Husmanden, at han skulde komme op paa Slottet til Kongen. Manden blev noget hed om Ørerne, for han kunde jo nok huske, hvad det var, han havde sagt Dagen i Forvejen. Da han kom op paa Slottet, var der to Mænd, der tog imod ham, og da de hørte, hvem han var, gav de sig til at gennempørgle ham. Oven paa den Omgang blev han vist ind i det næste Værelse, og der traf han den Mand, han havde talt med paa Vejen Dagen før. Han beklagede sig da over den haarde Medfart, han havde lidt, han kunde mærke endnu, hvor det gjorde ondt baade her og dær. „Nu vel,“ svarede Kongen, „du ser da, at Kongen kan gøre ondt, naar han vil, men det gør han ikke med sin gode Vilje. Men dær har du nu fem og tyve Rigsdaler til din Skat og andre fem og tyve til at købe din Ko tilbage for, saa kan du da se, at Kongen ogsaa kan gøre godt, og det er alene det, han har Sind til.“ Husmanden gik nu hjem med det, han havde faaet, men han sagde aldrig mere, at Kongen hverken kunde gøre ondt eller godt.

LØBERENS LIGSTEN

Naar man gennem Esbroen kommer ind i Slots-
gaarden, laa der til Venstre inden for Porten en
simpel firkantet Ligsten, hvorpaa der forhen saas ud-
hugget en menneskelig Figur med Krone over. Det
fortælles, at en Løber har fundet sin Død paa dette
Sted. Han havde i Christian den Femtes Tid ud-
mærket sig ved i mindre end to Timer at tilbage-
lægge Vejen fra København til Frederiksborg Slot,
men i det Øjeblik han efter at have naaet Maalet
standsede for at gøre sin Reverens for Herskabet,
brast hans Pandeskal i to Stykker, hvorfor Kongen
gav Ordre til, at en Mindesten med Afbildning af
Løberen skulde nedlægges paa dette Sted. Senere
lod Christian den Sjette Stenen efterhugge og ud-
bedre. Trækkene var dog allerede for Hundrede Aar
siden slidt bort. Løberens skal være begravet paa
Byens gamle Kirkegaard, hvor nu Raadhuset ligger.

ET VÆDDERIDT

I Christian den Femtes Tid fandt der et Væddemaal
Sted mellem den daværende kgl. Overstaldmester, Ba-
ron Anton Wolff von Haxthausen og den engelske
Gesandt Robert Molesworth. Overstaldmesteren hæv-
dede overfor Gesandten, at en dansk Hest af den
ægte lette Race ikke stod tilbage for en engelsk Lø-
ber i Hurtighed. Væddemaalet gjaldt Tusind holland-
ske Dukater og drejede sig om, hvorvidt en dansk
Hest i et Tidsrum af tre Kvarter kunde tilbagelægge
Vejen fra Københavns Nørreport til Frederiksborg
Slot.

Blandt fem Heste, som tilhørte Baronen, udtog Ge-
sandten en til Løbet, den blev øvet i fjorten Dage,
og en at Ejermandens Folk blev udpeget til at ride
den. Til ydermere Sikkerhed blev Pengene givet Tre-

diemand, Grev Gyldenløve, i Forvaring. Der blev truffet Omsorg for, at Vejen den omtalte Dags Morgen var fuldstændig fri, idet samtlige Led og Bomme overalt var aabne. Til Kontrol anbragtes to af ovennævnte Herrers Tjenere, den ene ved Københavns Nørreport og den anden ved Frederiksborg Slotsport. Begge havde de Ure i Hænderne, som var forfærdigede af en og samme edsvoren Urmager i København. Efter at alt saaledes var bragt i Orden, fandt Væddeløbet Sted paa den aftalte Dag, og Resultatet blev, at Baronens vandt, idet det lykkedes Rideknægten at udføre Løbet i to og fyrrer Minutter, altsaa tre Minutter før det opgivne Klokkeslet. Han fik da ogsaa Hundrede Dukater i Dusør og Løfte om en Plads i den kongelige Livrè.

Hesten, der var en smukt bygget, spættet, lille Knabstrupper, styrtede imidlertid, inden man endnu havde faaet den ind i Stalden, men paa Grund af den Opmærksomhed Sagen havde vakt, blev den udstoppet og afleveret til Kunstkammeret, hvor den blev hængt op i en Ring under Loftet. I Aaret 1821 blev den bragt til Fredensborg Slot, hvor den blev anbragt i den lange Gang, der gennem Damebygningen forbinder Slottet med Kirken. Her henstod den sammen med en udstoppet Kronhjort i mange Aar, indtil den for nogle Aar siden blev bragt til Frilandsmuseet i Lyngby, hvor den nu er.

DEN UDBRUDTE FANGE

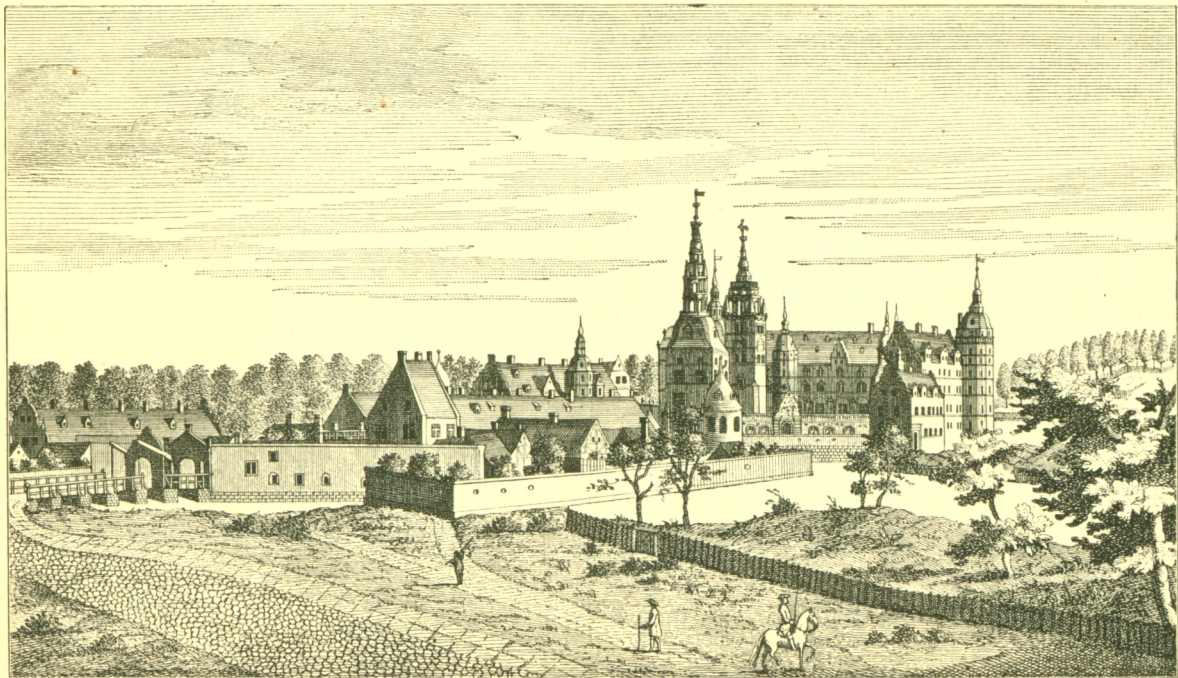
Engang kom en Fange i Fængsel i en af Kældrene under Slottet. Han havde siddet der længe, og en Dag begyndte han at grave sig ud med Neglene. Forsøget lykkedes ogsaa, og han kom op ved Neptunbrønden. Han havde da slidt Fingrene op lige til Knoerne.

ROKKESTENEN

Ude paa Trollesmindes Mark ligger der en stor Gravhøj. Sagnet fortæller, at en Konge lod en stor Sten slæbe op paa Højen af Stude, og man kan endnu se en dyb Fure i Stenen, hvor Rebet har været lagt om. Man kalder denne Sten Rokkestenen, fordi man kan faa den til at bevæge sig, naar man trykker paa den.

PER SKRÆDDER
OG FREDERIK DEN SYVENDE

Engang fortalte Per Skrædder Frederik den Syvende følgende: Naar der skulde slaas Græs paa Tolvkarlevangen, saa blev der tilsagt elleve Karle til at møde, men naar de kom til Arbejdspladsen, saa kom der en til, og han huggede sig ind efter alle de andre, og ligesaa tidt som de elleve holdt Hvil, saa var den tolvte forsvunden, men saa snart de begyndte at arbejde, saa var han der igen. Derfor gjaldt det om at komme saa tidligt, at de kunde faa Græsset hugget af Vangen, inden Solen gik ned, for ellers huggede den tolvte Mand sin Formand i Benet, saa han døde paa Stedet. Dette gentog sig hvert Aar, indtil en klog Kone gav dem det Raad, at de elleve Karle, som skulde hugge Vangen, skulde møde saa tidlig paa Vangen, at de kunde begynde bestemt, naar Solen stod op, og saa skulde hver af dem have tre nyslebne Leer med, for de maatte ikke stryge Leen under hele Arbejdet. Naar den ene Le ikke kunde skære længere, skulde de tage en anden, og saa maatte de ikke spise eller drikke under Arbejdet, men de skulde blive ved, saa hurtigt de kunde, saaledes at den første kunde komme saa langt frem og naa den tolvte og hugge ham ud (det vil sige hugge omkring ham), saa var hans Magt brudt. Dette Raad

FREDERIKSBORG SLOT set fra Slotsgade. Gammelt Stik.

fulgte de, og saa kom han aldrig mere. „Se, ded har je væt med til,“ sagde Per Skrædder, „men va har du, og saa vil du her staa og snakke for Folk, din Grønskolling!“ „Ja, ja,“ sagde Frederik, „sæt dig nu ned, Faer, og lad os faa en Bid Brød og en Dram paa den Tale, for det er den ærlig værd.“

TOLVKARLEVANG

I.

Tolvkarlevangen har faaet sit Navn deraf, at tolv Karle skulde slaa Græsset i Vangen paa een Dag. Det var imidlertid et strengt Arbejde, og Fogden, som ledede det, var en Bondeplager. Til sidst blev det Karlene for broget, og de sammensvor sig og slog ham ihjel. Siden den Tid kom der hvert Aar, naar Vangen blev slaaet, en trettende til, han sluttede op efter den sidste i Rækken, altsaa den tolvte Høstkarl, og naar Arbejdet var endt, huggede han ham ihjel. Dette gentog sig Aar for Aar, og Karlene, der skulde slaa Vangen, ordnede det derfor saadan, at de drog Lod om, hvem der skulde være den tolvte. Saa skete det et Aar, at Loddet traf en Karl fra Frerslev Sogn. Dengang var Frerslev et Sogn, men Kirken blev nedrevet 1555. Han var bedrøvet over den Skæbne, der ventede ham. I denne Sindsstemning gik han ind i Frerslev Hegn og satte sig paa Vognsbjerg. Her kom en gammel Mand og gav ham et Letøj og sagde, at det skulde han bruge, naar det gik løs med Græsset i Tolvkarlevang, men han maatte ikke se Leen i Æggen og heller ikke stryge den, saa skulde han faa Magt med den uhyggelige Gæst. Karlen fulgte Raadet. Han hug omkring alle dem, der var foran ham. De spurgte ham, om han ikke skulde stryge. „Nej, jeg hugger i Dag og stryger i Morgen,“ sagde han, og saa hug han ind paa

Troldmanden og ramte ham, saa han sprang i Tusind Stykker ligesom en Flintesten.

Da Arbejdet var endt, og de gik hjemad, hug han Leen mod Ledstolpen ved Rønneby, og nu saa han, at det var en Asenskæft. Denne By havde to Gaarde, den ene blev nedlagt og den anden udlagt til Skovfogedstedet Rønnehus.

II.

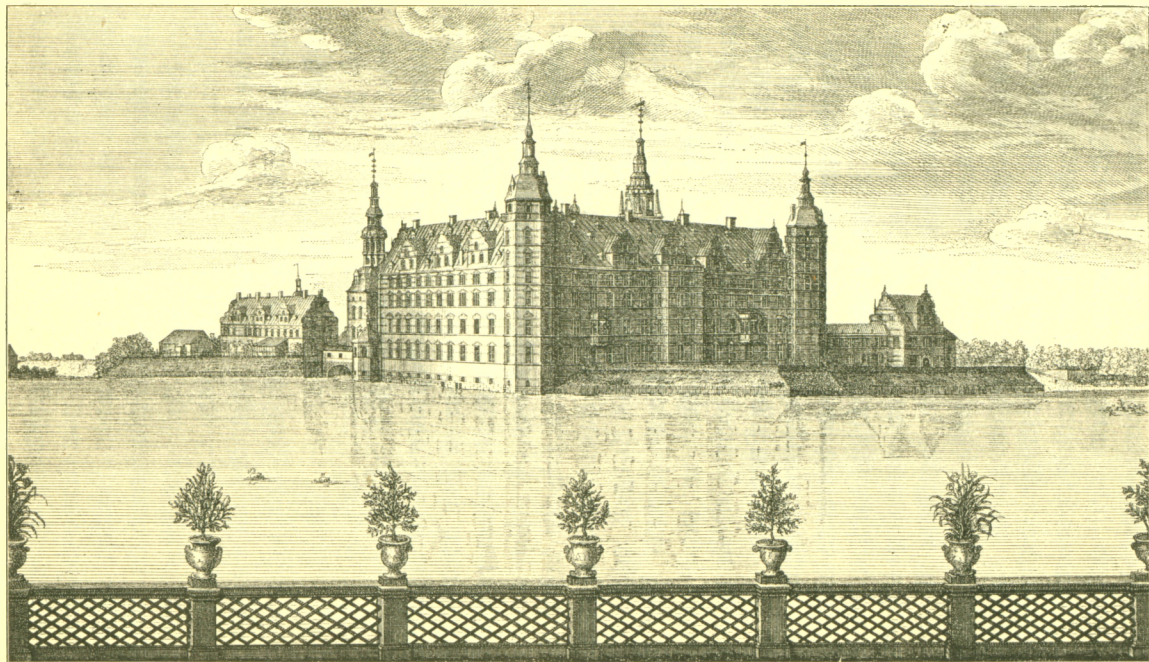
Sagnet fortæller om Tolvkarlevang, at der skulde tolv til for at slaa Græsset af paa een Dag, og den Karl, som hug foran, døde hvert Aar. Der kom nemlig en Mand til hvert Aar, som huggede anden Mand, og han tilredte den forreste, saa han døde deraf. Saa skete det et Aar, at Karlen, som var bestemt til Dagen efter at være Formand, om Aftenen gik sørgende hen ad Vejen, hvor han mødte en gammel Kone, og hun spurgte ham om, hvorfor han saa saa sørgmodig ud. Han fortalte hende Aarsagen, og at han skulde dø. Konen svarede hertil, at det skulde han ikke sørge over, nu skulde hun give ham en Le, saa skulde han nok klare sig, men han maatte ikke slibe den og heller ikke stryge den under Arbejdet og ikke se den i Æggen, han skulde bare blive ved at hugge væk. Karlen blev jo derved jo noget mere tryk og rettede sig fuldstændig efter hendes Raad. Da de nu om Morgenen kom ud paa Arbejdspladsen, mødte den sædvanlige Mand, der skulde hugge anden, og Arbejdet begyndte. Formanden huggede, som om Arbejdet slet ikke generede ham. Da der var gaaet et Stykke Tid, sagde Andenmanden, om de ikke skulde gasle (stryge), men Formanden svarede: „Vi hugger i Dag og gasler i Morgen,“ og han skred fremad, saa Andenmanden slet ikke kunde følge med, og klarede saaledes stolt sin Formandsplads. Da de

saa var færdige og kørte hjemad, sad Formanden med sit Ledrag ud over Vognfjælen, og ved at køre igennem et Led fik Leen fat paa den ene Ledstolpe, men den skar Stolpen midt over. Karlen sagde da: „Nu skete min Le da en Ulykke,“ men da han vilde se, hvorledes det var gaaet den, var det et gammelt Ribben, han havde brugt som Le. Den Mand, der havde været Andenmand, kom der aldrig mere, og der var saaledes heller ikke flere, der satte Livet til ved Høsten i Tolvkarlevang.

HURTIGKØRSEL

Jørgen Hansen i Taagerup var saa vældig kørende. Engang skulde han køre for et Par Kammerherrer hjem fra en Kongejagt. Hestene var meget urolige og Kammerherrerne spurgte saa, om han kørte fornuftigt. „Jeg kan Fanden bryde mig int holde dem,“ svarede Jørgen Hansen, og han kørte til, saa han kørte omkring hele Toget — Kongen ogsaa — og var i Frederiksborg længe før de andre. Men Kammerherrerne var kede af det og sagde til Jørgen Hansen, at han maatte vente, til Kongen kom, og selv tage sin Straf for sin Forseelse. „Det skal jeg F. b. m. nok,“ svarede Jørgen Hansen.

Da Kongen kom, bad Kammerherrerne ham meget undskyldte, at de var kørt omkring ham, men det var Bonden, der var tosset. „Ham maa jeg tale med,“ svarede Frederik den Syvende, og han fik fat paa Jørgen Hansen. „Hvordan turde du vove at køre omkring mig?“ spurgte Kongen. „Jeg kunde Fanden bryde mig int holde Hestene,“ svarede Jørgen Hansen. „Ja, det tror jeg nu ikke,“ svarede Frederik den Syvende, „men en Straf skal du have, og det skal være den, at næste Gang jeg skal paa Jagt, skal du køre for mig.“

FREDERIKSBORG SLOT set fra Slotshaven.
Gammelt Kobberstik.

KAPKØRSEL MED KONGEN

En Jagthistorie kan jeg ogsaa fortælle, og den er sandfærdig, for dær var min Fader med. Turen begyndte i Frerslev Hegn og gjaldt, jeg husker ikke, om det var Fredensborg eller Frederiksborg. Da Kørselen skulde begynde, rejste Kongen sig og sagde saa højt, at alle kunde høre det: „Følger nu mig!“ slog et Knald med Pisken og satte sine mægtige Heste i rask Trav. Kongen kørte selv, og det var Frederik den Syvende. Efter Kongen kørte en ung Mand fra Alsønderup, der var bekendt for sin raske Kørsel, han kørte for Jægermesteren. Derefter kom min Fader, som heller ikke var saa lidt interesseret i rask Kørsel, og han kørte for Kronprinsen, senere Kong Christian den Niende.

Da de var kommet et godt Stykke ud ad Landevejen, mødte de et Læs Hø, der kørte midt ad Vejen. Her kørte Kongen til den ene Side og de andre Vogne til den anden Side, det andet Følge var sakket agter ud. Da Hølæsset var passeret, var disse to Køretøjer oppe paa Siden af Kongens, men da maatte Jægermesteren holde tilbage paa Kusken, for at han dog ikke skulde køre omkring. Man havde paa de Tider ikke Fjedervogne, men lidt Fjedre under Agestolen. Idet de kørte forbi Hølæsset, var Krogene paa den Agestol, Prinsen sad i, hoppet af Fjælen ved den ene Side, og Stolen gled ned i Vognen. Min Fader vilde saa standse og rette det, men Kronprinsen sagde: „Nej, det er der ikke Tid til! Kør bare væk!“ og Prinsen kørte saa bogstavelig i fast Vogn, men det gjorde ikke noget, bare de fulgte med. Det gjorde de, og de fulgte Kongen lige ind i Slotsgaarden, og Kongen maatte erkende, at det var Kulsviere, han var i Kast med, og det var ikke saa let at blive de smaa rappe Frederiksborgheste kvit.

Kronprinsen klappede Hestene, fordi de havde holdt saa godt ud, og Fader fik fem Rigsdaler i Drikkepenge, og det var mange Penge dengang.

ET ORDENTLIGT DRAG

Frederik den Syvende kom efter en Jagt ind hos en Overfører, og han vilde da beværte sin Gæst og lod en stor Bolle Punch sætte frem. Kongen saa paa Bollen og sagde: „Det er dog vist for meget for os to?“ Men Overføreren svarede: „Det tror jeg ikke, der er da en af mine Skovfogder, som kan tømme den i eet Drag.“ Det vilde Kongen ikke rigtig tro, og saa gik der Bud efter Skovfogden. Da han kom ind, sagde Kongen: „Kan Du tømme den Bolle i eet Drag?“ Skovfogden saa lidt paa den og ligesom tog Maal af den og svarede saa: „Ja, lad mig nu gaa udenfor og tænke lidt over det.“ Det gjorde han saa, og lidt efter kom han ind igen. Han satte nu Bollen for Munden, og det lykkedes ham at tømme den i eet Drag. „Ja, det var godt drukket,“ sagde Kongen, „men sig mig, hvorfor skulde Du først udenfor og betænke Dig?“ „Jo,“ svarede Skovfogden, „jeg vilde først se, om jeg kunde tømme den i Øl.“

EN „FØDSELSDAG“

Engang var Frederik den Syvende og hans Selskab en lille Tur ude ved Grib Sø. Saa skulde Kongen have fat i en af sine Tjenere, der hed Anders, jeg kan ikke huske, om det var hans Rideknægt, men det er ogsaa lige meget. Saa raabte Kongen: „Anders! Anders! Anders!“ Og noget efter kom han jo da. „Hvor har Du været henne?“ spurgte Kongen. „Ja, Deres Majestæt maa undskylde men jeg gik en Tur i Skoven, og saa satte jeg mig ved et Træ, og dær faldt jeg i Søvn. Og saa laa jeg og drømte om

gamle Dage — jeg skal nemlig sige Deres Majestæt, det er min Fødselsdag i Dag.“ „Saa, er det det!“ svarede Kongen, „saa skal Du ogsaa have en Present.“ Og Kongen tog nu en Sølvsnustobaksdaase op og rakte ham. „Men sig mig saa, hvor gammel er Du i Dag?“ „Jeg er lige akkurat fem og halvtreds og tre kvart,“ svarede Anders lunt. Kongen morede sig meget over det Svar, og Anders fik naturligvis Lov at beholde Daasen.

KONGELIG GAVMILDHED

Frederik den Syvende gik en Gang og spillede Billard efter en Jagtmiddag. Da han havde spillet en Tid, havde han tabt alle sine Penge, og saa tog han sin Portemoniks op af Lommen og rakte den til Laadvig — det var hans Chatolsekretær —, og sagde: „Gaa ind og fyld den!“ Men saa var der en Oberst Wørzen, det var en, der saadan havde sit Frisprog, han havde heller ikke flere Penge, og han rakte ogsaa sin Pung frem og sagde: „Aa, fyld den med det samme!“ Laadvig saa spørgende hen til Kongen, men Frederik den Syvende nikkede: Jo! Og lidt efter kom Laadvig tilbage med begge Punge, og jeg skal love for, de var spækkede.

FREDERIK DEN SYVENDE OG SKOVFOGDEN

I Slutningen af Halvtredserne var Frederik den Syvende inde i Tisvilde Hegn for at grave Asserbo Slot ud, der var føjet til med Flyvesand. En Dag da han var ude paa en Ridetur, blev han overrasket af en Regnbyge, og han tog da ind hos Skovfogden i Hjortebjerg for at lune Vejr. Da det var blevet Tørvejr, og de skulde af Sted igen, sagde Kongen: „Kald mig paa Skovfogden, at jeg kan faa sagt Tak

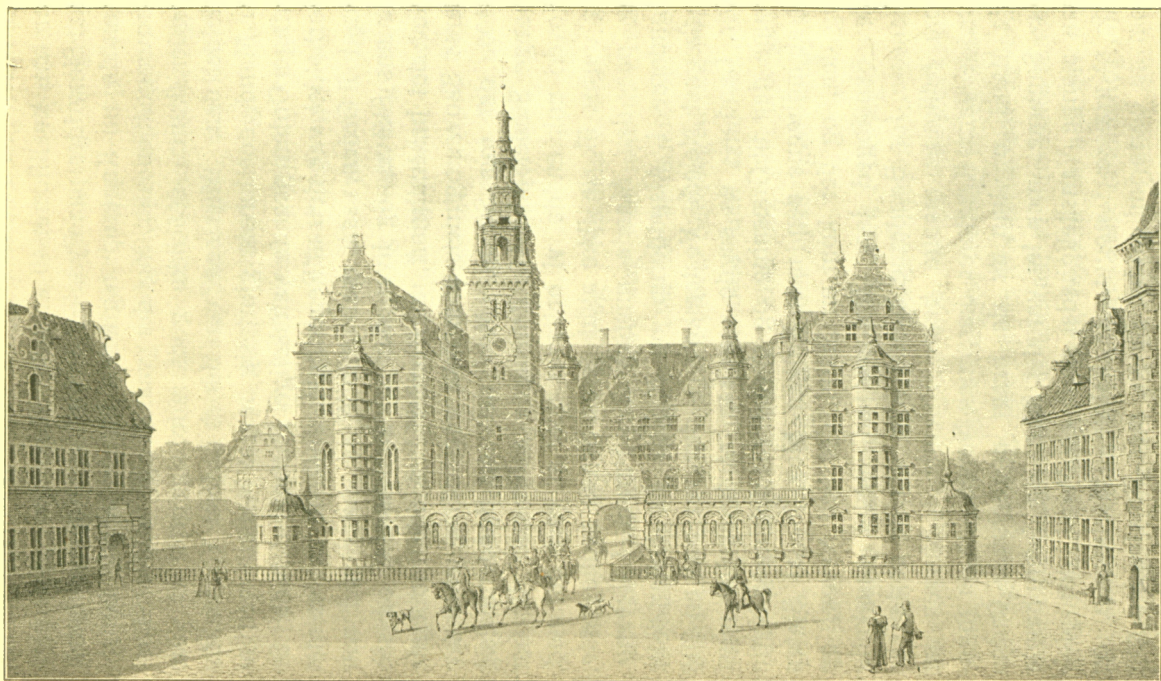
for Husly.“ Manden kom saa til Stede, han hed Mejdell og var ikke Skovfoged, men kun Opsynsmand. Kongen tog saa sin Feltflaske frem, tog Laaget af — det kunde bruges som Drikkebæger —, og skænkede et Glas Vin deri og bød Mejdell, men han svarede, at han var for ringe til at drikke med Kongen. „Naar jeg drikker med Dig, Skovfoged, saa kan Du vel ogsaa drikke med mig,“ svarede Kongen. „Jeg er ikke Skovfoged, Deres Majestæt, jeg er kun Opsynsmand,“ svarede Mejdell. „Naar jeg siger, Du er Skovfoged, saa er Du Skovfoged!“ svarede Kongen. Mejdell takkede mange Gange og tømte Bægeret. — Da han siden traf Skovrideren, fortalte han, hvad der var sket, at Kongen havde udnævnt ham til Skovfoged. „Ja, det kan Du jo godt mere Dig med,“ svarede Skovrideren, „men Du faar jo ikke mere i Løn for det.“

Der skete ingen Forandring i Mejdells Stilling, det var han ked af, og en Dag tog han ned til Frederiksborg og fik Kongen i Tale for at minde ham om hans Løfte. Han var ikke blevet Skovfoged, og hvad værre var, de lo ad ham, naar han talte om det. „Ja, ja“, sagde Frederik, „den Sag skal nok gaa i Orden,“ og saa tog da Mejdell hjem igen med den Besked.

Kongen satte nu Himmel og Jord i Bevægelse for at skaffe Mejdell et Skovfogedembede, men det var ikke saa lige en Sag, for han var jo ikke enevældig mere, han havde givet Magten fra sig til Ministrene og Rigsdagen, og det havde Frederik den Syvende ikke altid saa let ved at forstaa, at han ikke saadan kunde love en Mand noget, og saa fik han det med det samme. Som sagt, Kongen satte Himmel og Jord i Bevægelse, og det gik da ogsaa i Orden, om end der var mange Vanskeligheder. I Kagerup var der

en Skovfoged Clausen, og da han var Forstkandidat, var han kvalificeret til at blive Skovrider. Han blev saa Skovrider paa Fyn, og dermed var Kagerup ledig, men da nu Kagerup regnedes for en af de bedste Skovfogedtjenester, og der var mange ældre Skovfogder, kunde det ikke godt lade sig gøre at give Mejdelen den. Men saa var der i Nejede Vesterskov en Mand, der havde gjort sig noget fortjent ved at bringe Orden paa de vanskelige Forhold derude. Se Forholdet var det, at Regeringen ønskede at faa det bragt i Orden, saa man kunde se, hvad der var Statens Skove, og hvad der var Bøndernes, og saa blev det bekendtgjort, at Bønderne skulde indhegne deres Skove, og det, som ikke var indhegnet inden 1805, det tog Staten. Men det tog Bønderne sig mange Steder ikke af, de sagde som saa: Vi har Hoveri nok endda, vi behøver ikke at gøre det med, og derfor fik de ikke altid deres Skove indhegnede, og paa den Maade mistede de Farum Lillevang. Bønderne i Alsønderup og Nejede fik heller ikke indhegnet Nejede Vesterskov — den var paa en 200 Tdr. Land —, de sagde som saa, at de skulde mest bruge den til Græsning, og derfor var det ingen Nytte til at indhegne den, men Følgen blev jo, at Staten tog den, og der kom en Mand, der hed Neven, og blev Skovfoged der. Det var en meget vanskelig Tjeneste, for Bønderne kunde ikke forstaa, at de ikke som tidligere maatte hente Brænde i Skoven og græsse deres Kreaturer dær, men Neven var en myndig Mand, og han fik da bragt nogenlunde Orden paa Sagerne, men let var det ikke, og især havde han mange Vanskeligheder med en Mand, der plejede at græsse i noget, de kaldte Tidselmosen, og som nu hørte ind under Staten, men Skovfogden tog hans Kreaturer i Hus den ene Gang efter den anden.

FREDERIK DEN SYVENDE RIDER UD MED SINE KAVALERER

Men saa en Aften, da Neven kom fra Lyngby, han havde nemlig ogsaa Lyngby Skov under sig, var det nær gaaet ham galt. Alt som han gik, stødte han mod en Snor, som var spændt over Vejen. Det var to Mænd, som laa i hver sin Grøft og holdt i Snoren, de trak til, og Neven faldt, de sprang nu frem og for paa ham, men han var vel ved Magt, og det blev dem, der fik Kløene, han tog den ene og slog den anden med, som man siger, og det viste sig saa, at det var to berygtede Mænd der fra Egnen.

„Hør, hvad har jeg gjort jer, at I finder paa saadanne Kunster?“ spurgte Neven. Ja, det var da heller ikke dem, der havde noget at klage over, men det var Gaardmanden derhenne ved Tidselmosen, han havde lovet dem fem Rigsdaler hver, hvis de vilde give Skovfogden en ordentlig Omgang, men nu havde de jo selv faaet Tærskene, og — hvad der var de værste —, de fem Rigsdaler gik de jo Glip af. Det syntes Skovfogden ogsaa var kedeligt, men saa lovede han dem, at han nok skulde holde sig inde Dagen efter, saa de alligevel kunde naa at faa deres Penge. Dagen efter blev han liggende i Sengen, og lidt op paa Dagen gjorde Gaardmandens Kone sig et Ærinde over til Skovfogdens, og hun kom da ogsaa til at spørge efter Skovfogden, hun syntes ikke, hun havde set noget til ham hele Dagen. „Ak nej,“ sagde hans Kone, „han ligger i Sengen og er rent elendig, der var to Banditter, der overfaldt ham i Aftes og nær havde slaaet ham halvt ihjel.“ Saa gik Konen hjem med den Besked, og de to Mænd fik deres Betaling.

Men det havde altsaa lykkedes Skovfoged Neven at bringe nogenlunde Orden i Tingene, saa Bønderne forstod, at Skoven var Statens og ikke herreløst Gods, saadan som de ellers var van at betragte den. Neven

fik saa Kagerup Distrikt, Mejdøl fik Nejede, og Frederik den Syvende havde holdt sit Ord.

DEN GAMLE KONE I NYHUSE SKOLE

Engang levede der en gammel Kone i Frederiksborg Nyhuse. Om hende fortælles der, at hun hver Dag blev baaret hen til Vinduet, for hun kunde ikke gaa. Her sad hun saa og strikkede, mens hun saa paa de mange kørende og gaaende, der kom forbi nede paa Vejen. En Dag hun som sædvanlig sad ved Vinduet, trak det op til Uvej, og det begyndte at lyne og tordne. Et af Lynene slog ned lige udenfor, og hele den gamle Kones Omrids blev afsat paa Ruden. Hendes Billede kan ses den Dag i Dag i Nyhuse Skole ved Frederiksværksvejen.

MARIEHØJENE

Præstegaarden i Hillerød har før været et Munkekloster. Der levede engang i Klosteret en Munk, som hed Karl. Han var forelsket i en ung Pige, som hed Marie. De kom tit hemmeligt sammen; en Dag havde de aftalt, at de skulde mødes uden for Byen paa nogle Høje. Munken havde gravet en lønlig Gang fra Klosteret derud. Da de stod derude, var der nogle Folk, der opdagede dem. Af Frygt tog Munken sin Dolk frem og stødte den i Maries Hjerne, derefter styrtede han sig selv ned i en lille Sø. Højene er opkaldt efter Marie og hedder *Mariehøjene*, og den lille Sø hedder *Karlssøen* efter Munken Karl.

HILLERØD

TYVEN, DER FIK ØJET SLAAET UD

Min Onkel, Bogbinder Wiwel i Frederiksborg, har fortalt mig, at han engang var kommet ind hos en

Værtshusholder dær i Byen, og dær sad de og snakkede om den Mærkelighed, at nogle Fisk, som de skulde have til Middag, pludselig var blevet borte fra Køkkenet. Alle mente, at de maatte være stjaalne, for de havde nylig set dem. Samtidig havde der været en ældre fattig Mand i Huset, men han sad afsides for sig selv, han havde Ord for, at han kunde slaa Øjet ud paa en Tyv, og ham henvendte de sig til og spurgte ham, om han ikke kunde gøre det. Han nægtede det heller ikke, og Enden paa det blev, at han lovede at slaa Øjet ud paa den Tyv, der havde stjaalet Fisken. Han fik fat i et Stykke Kridt, tegnede en Figur i en Cirkel paa Bordet og nogle Kragetæer uden om, fik et Søm og en Hammer, sagde nogle Ord sagte for sig selv, idet han slog Sømmet fast midt i Figuren, og paastod saa, at dermed var Sagen klar. De sad nu og ventede lidt, og saa med et fik de Øje paa Husets sorte Kat, der kom rendende med et Øje, der var aldeles blodigt og rødt og ligefrem helt slaaet ud. Ingen havde før set, at den fejlede noget, og dermed var de altsaa paa det rene med, at det var den, der var Tyven.

NØRRE-HERLEV SOGN

HAKTEBULTER

I Vognsebjerg i Frerslev Hegn boede en Troid, der hed Haktebulter, og han red paa en hvid Hest. Engang var jeg med at bygge et Hegnshus ved det nordre Led, fortæller Anders Hansen, og Maleren, der skulde male det, boede i Huset om Natten. Han fortalte, at der var lidt Smaating og gik og spøgede om Natten. „Det skal du passe paa med,“ sagde saa Mester, „for det er Haktebulter, der kommer ridende fra Vognsebjerg paa den hvide Hest.“ Siden turde Maleren ikke bo der om Natten.

DEN HOVEDLØSE VÆDDER

Ved Siderne af Vejen mellem Herlev og Uvelse var der i gamle Dage Stengærder. Paa denne Vej — *Gyden* som den kaldes —, gik der mellem Herlev og Egehøjgaard en hovedløs Vædder, ja, der gik nok ogsaa en sort Puddelhund. Denne her Vædder var ikke god at møde om Aftenen, den skulde man gaa til Side for. Den blev ogsaa brugt til at skræmme Børnene med i ældre Tider. En Aften kom der en Mand gaaende fra Uvelse og til Herlev, det var Rimfrost, og alting var hvidt. Saa ser han noget hvidt et Stykke foran sig, det voksede og voksede, men Manden var ikke saa bange af sig, han løftede Stokken og sagde: „Ja, flytter I jer ikke, saa slaar jeg!“ Men Væsenet flyttede sig ikke, og saa slog han — lige ned i en stor Busk Burrestilke.

EGEHØJ

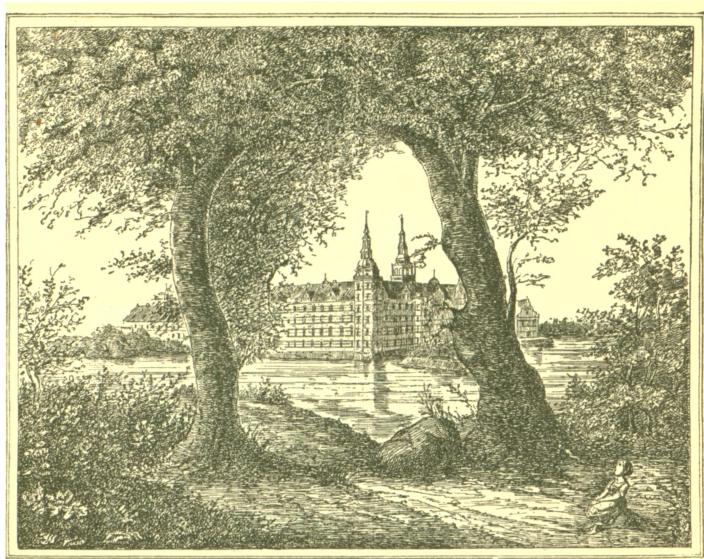
Paa Egehøjgaards Mark ligger der en Høj, der hedder *Egehøj*. Dær var det ikke rigtigt fat i gamle Dage — det var nok dær, denherne hovedløse Vædder havde sit Tilhold. Men Troldtøj boede der ogsaa, efter hvad der blev sagt, og der var dem, der gjorde sig til af at have set Højen staa paa fire Pæle med Lys indeni, hvor Højfolket dansede rundt.

En tidligere Ejer besluttede sig til at køre Højen væk, og han begyndte ogsaa paa det, men hans Køer blev syge, og saa troede han, det var, fordi han gravede i Højen, og han holdt derfor op. Siden har Egehøj været i Fred — undtagen for Ræve.

EGEHØJGAARD

Paa Egehøjgaard var der flere Døre, som ikke kunde være lukkede om Natten. De skulde altid staa aabne, for dær kom Kong Valdemar paa sit Jagttog

fra Gurre til Vordingborg. Egehøjgaard laa lige paa det Strøg. Især jog Kong Valdemar meget nede bag Uggeløse Skov.

FREDERIKSBORG SLOT MED FREDERIK DEN SYVENDES
PORTRÆT

GENGANGEREN OG LIGKLÆDET

I Nørre-Herlev boede i gamle Dage to ensomme gamle Mennesker. Konen døde imidlertid, og det sørgede Manden meget over. Konen, der var død, havde ikke faaet det Ligklæde paa i Graven, som hun havde forlangt, det tænkte Manden først over, efter at hun var begravet. Dette kunde Manden ikke faa Ro for, hverken Dag eller Nat, om Natten laa han og kunde høre, at hun gik og puslede i alle Kroge, om Dagen gik han og tænkte over, hvordan han skulde bøde paa sin Forglemmelse. En Nat syntes han, at hun var henne ved Dragkisten og rodede op i den, saa

at alle Ting raslede og skramlede. Da han stod op, gik han hen til Dragkisten, men han kunde ingenting se. Næste Nat kunde han høre, at hun sagde: „Det var da mærkeligt, at jeg ikke kan finde det Ligklæde.“ Nu raabte Manden til hende:

„Er det dig, min Kone kære,
her er ikke Plads for dig at være!“

Fra den Nat af kunde han intet høre. Faa Aar efter døde han ogsaa.

LILLERØD SOGN

TO GRAVHØJE

Paa en Mark ved Lillerød findes to Gravhøje. Ved Udgravningen fandtes forskellige Ting fra Stenalderen, som blev indsendt til Oldnordisk Museum. Og der blev sagt, at Højene ikke maatte blive jævnet, for saa vilde det bringe Ejeren Ulykke.

LYNGE SOGN

EN KUR MOD SKÆVER

En gammel Mand, Jens Hjulmand, kunde kurere for Skæver. Han havde denne Kraft, fordi han havde aldrig set sin Fader. Han var født en Maaned efter sin Faders Død.

Han helbredte en lille Pige, der var tre Aar gammel og aldrig havde været i Stand til at gaa. Han fik noget Sødmælk udleveret og vilde saa være alene med Barnet et Øjeblik. Det skete tre Dage i Træk. Da Meddeleren spurgte ham om, hvad han gjorde, sagde han, at han gav Barnet Mælken af sin Haand. Barnet kom sig.

EN TRUSEL

Ved Badstrup boede en Mand, som havde en Røg-

ter, der hed Hans. Manden var saa vred paa denne Hans, fordi han ikke skyndte sig nok. Naar han saa var i et saadant Lune, sagde han gerne: „Jeg skal komme efter dig, Hans! Jeg skal komme efter dig, Hans, ja, endda efter at jeg er død, skal jeg komme efter dig ligesom en laadden Hund!“ Efter at Manden var død, saa man ogsaa ganske rigtig en Hund, der gik paa Gaarden, hvor Manden havde boet, og ned til Landevejen, og dær forsvandt den saa.

UGGELØSE SOGN

UGGELØSE KIRKE

I gamle Dage var der ingen Kirke i Uggeløse, men Beboerne maatte, naar de skulde til Gudstjeneste, tage til Lynge i Kirke. En Herremand, der boede tæt ved Uggeløse, maatte ogsaa drage til Kirke i Lynge. Han og hans Frue havde den Uskik at tage deres Hunde med i Kirke, og de sloges hver Gang under Gudstjenesten. Fruens Hunde var de stærkeste, og de bed derfor Herremandens Hunde ihjel. Men det blev Herremanden vred over og forbød derfor Fruen at tage sine Hunde med i Kirke mere. Derover blev Fruen fornærmet og svarede, at hun heldigvis var saadan stillet, at hun kunde faa sine Hunde med i Kirke. Hun byggede derfor Uggeløse Kirke, hvor hun tog i Kirke med sine Hunde, mens Herremanden tog til Lynge Kirke.

BORRE SLOT

Der ligger ved Uggeløse Skov Ruinerne af et gammelt Slot, som kaldes Borre Slot. Der fortælles af gamle Folk, at Kong Valdemar kørte fra Borre Slot igennem Uggeløse Skov. Han havde en stor Samling Hunde med sig, saa Folk vaagnede om Natten, naar de hørte den stærke Gøen af Hundene og

de mange Piskeknald. Der fortælles endda af ældre Folk, at der er dem, der har mødt dem om Natten. Der har nemlig været en Vej gennem Uggeløse Skov, som er blevet kaldt Kong Valdemars Vej. Endvidere fortælles der, at Kong Valdemar havde en underjordisk Gang fra Borre Slot til Stenhuset i Badstrup. For ca. 30 Aar tilbage begyndte Ejeren af Borre Slots Ruin at udgrave Slottet, det skete flere Gange, men saasnart Begyndelsen af Udgravningen var i Gang, mistede Ejeren flere Kreaturer, og Udgravningen blev stadig standset. Der er i Udgravningen ikke fundet saa faa Mursten og forskellige Ting, som udviser, at der engang har været et Slot.

SLANGERUP SOGN

DE BEGRAVEDE KOBBERPORTE

Paa Vejen fra Lystrup til Slangerup ligger en stor Hule, som kaldes *Halmgaardshule*, og Sagnet siger, at der ligger to store Kobberporte begravet, som engang skal have været for Indkørselen til Slangerup, dengang den var Købstad.

TROLDENE I HØRUP

I en Høj nede ved Hørup boede engang nogle Trolde, og de skulde have Bryllup Juleaften, men da de skulde sy Brudekjolen, manglede de en Saks, og for at faa en Saks maatte de op paa Gaarden, som laa ved Siden af Højen. Og da de kom derop, lovede Troldene, at hvis de maatte faa Saksen, skulde Brudedefølget komme op paa Gaarden og gaa igennem Stuen, hvor Folkene sad og spiste Julegrøden, men ifald der var nogen, der lo, forsvandt det hele. Juleaften kom Troldene ogsaa, og de gik ind i Stuen og op paa Bordet og over Grødfadet, men en af de smaa Trolde var saa uheldig at falde ned i Smør-

hullet, og da begyndte Hyrdedrengen at le, og saa forsvandt det hele.

ØLTØNDEN, DER ALTID VAR FULD

I en anden Høj nede ved Hørup boede engang en Troid. Der laa en Gaard ved Højen, og da en Pige fra Gaarden en Aften skulde ned i Kælderen for at tappe Øl, kom Trolden ned til hende og sagde, at hvis hun kiggede ned i Tønden, saa var der ikke mere Øl i, men hvis hun ikke kiggede ned i den, skulde der være Øl i den hele Tiden. Men saa fik de en anden Pige paa Gaarden, og hun kunde ikke forstaa, at der var Øl i Tønden hele Tiden, og en Dag kiggede hun ned i Tønden, og saa var der ikke mere Øl i, men i Stedet for var den fuld af Spindelvæv.

HØJGRAVERENS STRAF

Oppe i *Jordhøj* er der en gammel Høj. Manden, paa hvis Mark Højen ligger, vilde ikke have den dær, men gav sig til at grave den ud. Men da han var begyndt at grave, blev Kørne syge, og Dagen efter døde den ene Ko. Saadan døde den ene Ko efter den anden, indtil de tre var døde. Da den fjerde var blevet syg, blev Manden bange; han gik derfor til Dyrlægen, og medens han gik, blev Koen rask, fordi han holdt op med at grave.

HAREN, DER IKKE KUNDE SKYDES

En Jæger gik engang fra en Gaard i *Jordhøj* til sit Hjem. Undervejs saa han en Hare, som han saa ofte før havde set paa samme Sted. Veltilfreds ved Tanken om at faa sig en Haresteg lagde han Bøssen til Kinden, sigtede og trykkede af, men den klikkede, og Haren blev siddende nok saa roligt. Manden gik nu hen for at tage den, men da han

greb efter den, forsvandt den pludselig, som var den sunket i Jorden.

PARADIS

I gamle Dage fortalte man, at Paradis havde ligget i Nordsjælland. Det kunde man se af forskellige Bynavne. Da Adam og Eva blev udjaget af Paradis, byggede Adam sig en Hytte et Sted, og det blev kaldt *Manderup*, mens det Sted, hvor Eva bosatte sig, blev kaldt *Kvinderup*. Men det Sted, hvor Slangen tog Ophold, fik Navnet *Slangerup*. I Nordsjælland laa ogsaa *Æbelholt*, saa det passer jo godt sammen.

UVELSE SOGN

HØJSTEN

I.

Engang var der en Havtroid ude i Øresund, som var blevet vred paa Uvelse Kirke. Han tog da en stor Sten og kastede efter den. Den naaede ikke helt saa langt, men faldt paa *Højstensbakke*, hvor den ligger endnu, det er en stor Sten, der rager en tre Alen op over Jorden, den hælder lidt ad Uvelse til.

II.

Der fortælles, at der i gamle Dage var et stort Bakkedrag, der hørte til Lystrupgaard og kaldtes *Langbjerg*. I Bakken boede en Troid, som ikke kunde lide, at der blev bygget Kirker, for han kunde ikke taale, der blev ringet med Kirkeklokkerne. En Aften hørte han, de ringede med Kirkeklokken i Herlev, han blev da saa rasende, at han tog en mægtig Sten og kastede den med stor Kraft mod Kirken for at knuse Taarnet, men den naaede kun Halvvejen, dær ligger den den Dag i Dag, og Stedet fik Navnet *Højsten*.

KONGEBAKKEN

I.

Et Stykke uden for Slangerup ligger der en stor Bakke bevokset med Træer, som kaldtes *Kongebakken*. Om denne Bakke gaar der det Sagn, at der skal ligge tre Konger begravede i den. Engang gik en Kone ud for at skære Græs paa denne Bakke. Da hun havde gjort det nogen Tid, rejste hun sig op, og hun saa da, at der et Stykke oppe paa Bakken holdt en Mand i Uniform til Hest. Hun stod forskrækket og saa paa dette Syn, men lidt efter saa hun Skikkelsen fortone sig og forsvinde, som om den var sunket i Højen.

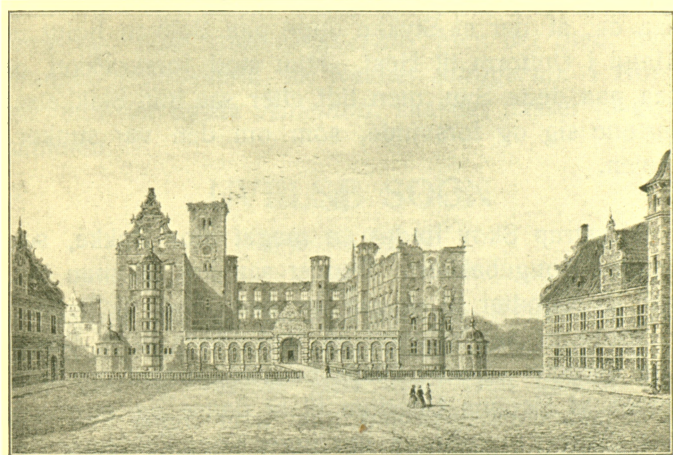
II.

I Lystrup Skov findes en meget stor Bakke, som kaldtes Kongebakken. Den er saa høj, at man bruger 10 Minutter til at gaa fra dens Fod til Toppen. Heroppe er der indrettet en flad Plads med Bænke ved Siderne. Denne Plads benyttes meget om Sommeren af Egnens Ungdom til at danse og more sig paa. Sagnet fortæller, at her ligger Kong Valdemar Sejr begravet med sine Jagthunde. Valdemar skulde være en meget ivrig Jæger. Der fortælles, at han hver fjortende Aar jagede med alle sine Hunde igennem Skoven og Øster paa over Lystrup Sø igennem Lystrupgaard, saaledes at alle Dørene paa hele Gaarden bliver slaaet op, men ikke lukkes igen. Og saa forsvinder de derfra tilbage til Kongebakken.

TROLDEN, DER VILDE FYLDE
ATTEMOSE

Der fortælles, at engang i fordums Dage var der en Trolde, som vilde fylde *Attemose* ude ved Hillerød. Han tog da en stor Sæk og fyldte den med Jord, hvorved den Hulning i Lystrup Skov, som kal-

des *Helvedes Hul* fremkom. Posen var imidlertid ikke rigtig tæt, saa han gik og spildte lidt hele Tiden, hvorved *Langebjerg* fremkom. Omsider mærkede han, at Posen begyndte at blive noget let, og saa blev han saa ærgerlig, at han smed Resten ud i en Bunke, som kaldes *Hanebjerg*, og som ligger ca. 1 Kilometer Nord for Langebjerg.

FREDERIKSBORG SLOT EFTER BRANDEN 1859

KÆMPEN I LYSTRUP

Det fortælles, at der engang boede en Kæmpe i Lystrup. En Dag skulde han ud at hente en Pose Sand. Han fandt da ogsaa et Sted, som ligger imellem Gørløse og Frerslev og Herlev og Lystrup. Da han nu havde faaet Posen fuld, viste det sig, at Jordsmonnet var sunket til Eng paa ca. 1000 Tdr. Land, der ligger den Dag i Dag imellem ovennævnte Byer. Nu begav Kæmpen sig hjemefter, det gik ogsaa ret godt, til han naaede Grænsen imellem Kurveholm og Uvelse. Men saa gik der Hul paa

Posen, og Sandet begyndte at løbe ud. Kæmpen bemærkede dog ikke, at der var Hul, og fortsatte naturligvis sin Gang hjem ad Lystrup til. Da han naaede Vejen mellem Gørløse og Herlev, syntes han nok, at det lettede lidt i Posen. Han standsede da for at se til sin Pose. Men til sin store Forbavselse opdagede han, at der kun var en stor Sten tilbage i den. Han blev derover saa vred, at han tog denne Sten og kastede den efter Herlev Klokketaarn, som ligger ca. $\frac{1}{2}$ Mil borte. Den naaede dog ikke saa langt, men faldt ned en 1500 Alen fra det Sted, han stod, altsaa paa fhv. Gaardejer Jens Mortensens Jord i Uvelse, og dær staar Stenen den Dag i Dag, 3 Alen i Tværmaal og rager ca. 4 Alen over Jorden. Hvor langt den stikker i Jorden, ved vist ingen, men hans Haand med Fingeraftrykkene er fremdeles uudslettelige. Sandet, som var i Posen, dannede et Bjerg, som kaldes *Lange Bjerg*, der er ca. $\frac{1}{4}$ Mil langt.

GØRLØSE SOGN

DET GÆSTFRI GØRLØSE

Der fortælles, at der engang kom en fattig gammel Kone af Natmandsfolket og bad om Husly for Natten. Men hvor hun kom hen, blev hun jaget bort, ingen vilde give hende et Sted at ligge om Natten. Saa vandrede hun til Gørløse, hvor hun fik Husly i en Gaard. Da hun næste Morgen skulde drage videre, sagde hun, at Gørløse meget sjælden skulde blive plaget af Ildebrand, men Slangerup skulde straffes med mange. Og det mærkelige er, fortælles der, at der brænder en Gaard hvert eneste Aar i Slangerup, mens det sjældent eller aldrig brænder i Gørløse.

VILDBJERG

For mange Aar siden, fortæller Jens Larsen, tjente jeg paa Kanningaarden i Gørløse. Ude paa Marken var der en Bakke, der hed Vildbjerg, og den var bevokset med Krat paa den ene Side. I denne Høj boede der Vætter, og inde under deherne Tjørne var der en glat Plads omtrent paa Størrelse med dether Bord, dær havde Væterne Danseplads.

Der havde været en gammel Kone paa Gaarden, og hun havde fortalt, at der en Aften var kommet et lille Spøgelse og villet haft hende med ud til en Troldkone i Vildbjerg, som var i Barnsnød, men hun betakkede sig.

NISSER OG ELLEPIGER

Fra en Gaard i Gørløse Sogn gik en Sti ned til en Mose, som laa et Stykke fra Gaarden. Man fortalte, at en Nisse havde sin Gang her. Hver Dag ved Middagstid kom han ad omtalte Sti op til Gaarden. Naar han kom til Gaarden, gik han ind i Stuen, og dær satte han sig ved den nederste Ende af Bordet og spiste sammen med Folkene. Naar han var færdig, gik han igen ned ad Stien, og naar han kom til Mosen, forsvandt han.

Naar nogen færdedes ved samme Mose om Natten, kunde de se Ellepiger; dem kunde man kun se fra een Side, fordi de var hule i Ryggen. ♫

Der fortælles ogsaa fra min Oldefaders Tid, at engang gik nogle Folk og bandt Neg ude paa Marken, men det var midt om Natten; da hørte de en Ellepige sige: „Nu er det ikke jeres Tid, nu er det min Tid.“

HELVEDESHULE

Naar man ad den saakaldte Kongevej kommer op over Kongebakken i Lystrup Skov, kommer man til

en Dal, der er temmelig lang og dyb. I denne Dal laa der for mange Tider siden to store Stene, hvorunder en Snog havde boret sig ind. Under disse to Stene gemtes en stor Skat, og Sagnet gik, at den, som kunde grave Stenene op, skulde faa Skatten, men de maatte ikke bande og heller ikke bruge Guds Navn. En Nat da Klokken var tolv, gik to Mænd derop og gav sig til at grave efter Skatten. Det hændte da, en af Mændene kom til at støde paa noget haardt, og han udbrød: „Gud ved, hvad det er!“ Saa sagde den anden: „Saa for Fanden, nu glemte du jo, at du ikke maatte tale!“ Og med et Drøn sank Skatten og Stenene saa langt ned i Jorden, at der opstod en Hule. I denne Hule blev der af alskens Pak lavet en Røverhytte, og Hulen bliver den Dag i Dag kaldt *Helvedeshule*.

PRÆSTEN OG BONDEN

Paa Gørløse Kirkegaard ligger der en Præst begravet, som hed Jørgen Bang. Sagnet fortæller, at en Mand, som hed Morten Adersen, engang kom til ham for at faa et Barn døbt. Da Præsten spurgte Morten, hvad Barnet skulde hedde, svarede Manden, at han havde tænkt, Barnet skulde hedde Adser Adersen. „Det var dog et mærkeligt Navn,“ udbrød Præsten, „for jeg har en Kat, som hedder Adser.“ Men Manden, som var en ilter Natur, blev hidsig, slog i Bordet for Præsten og sagde: „Jeg har — og saa bandede han — en Hund derhjemme, som hedder Jørgen Bang.“ „Ja, ja, saa kom paa Søndag med Adser, saa skal jeg døbe ham,“ svarede Præsten.

GRÆSE SOGN

STAALMALKNING

Der var engang en Dreng i vor Naboby, som kunde

malke uden at komme i Nærheden af de Dyr, han vilde have Mælken af. En Dag i Høstens Tid han og nogle flere laa ude paa Marken og spiste Middagsmad, var der en Karl, som spurgte: „Kan du malke de Køer dær henne uden at røre ved dem, saa skal du faa det og det?“ Drengen gravede et Hul i Jorden, og lidt efter stod der Mælk i Hullet. Da nu Pigerne om Aftenen kom for at malke, men ikke kunde faa noget Mælk, gik de hjem og fortalte det til Manden, som ejede Køerne, han blev gal og skældte Drengen godt ud. Naar Køerne stod paa Stald, lagde Folk altid Staal eller Jern for Dørene, saa kunde Drengen nemlig intet gøre. Drengen mente nok, han skulde faa Hævn over den Skælden ud, han havde faaet. En Aften da Folkene fra Gaarden var samlet inde i Stuen, begyndte Drengen pludselig at le højt. „Hvad ler du af, Dreng?“ spurgte de ham om. „Jo,“ svarede Drengen, „nu væltede Husbond første Gang.“ Husbonden var nemlig kørt til Staden om Formiddagen og var ventet hjem inden Aften. Drengen lo to Gange hjerteligt i Løbet af Aftenen og sagde, at Husbonden var væltet tre Gange paa Hjemturen. Da Husbonden imidlertid kom hjem, havde han ganske rigtig væltet tre Gange. Siden fik Drengen Lov at gaa med Fred, ingen turde vove at gøre ham noget.

SIGERSLEVVESTER SOGN

LINDORMEN VED KIRKEN

I Slangerup laa engang en Lindorm og bevogtede en Kongedatter, men en Dag kom en ung Ridder og befriede hende. Lindormen maatte flygte, og da den kom over Strø Bjerg, slog den af Arrigskab en stor Fure i Bjerget. Derfra fo'r den hen til Sigerslev, hvor den lagde sig foran Kirkedøren. Dær blev den lig-

gende trods alle Forsøg paa at jage den væk, og da Folk ikke kunde komme ind i Kirken ad den Vej, blev der lavet en Indgang i den anden Side.

HJØRLUNDE SOGN

SIGVARD FISKER

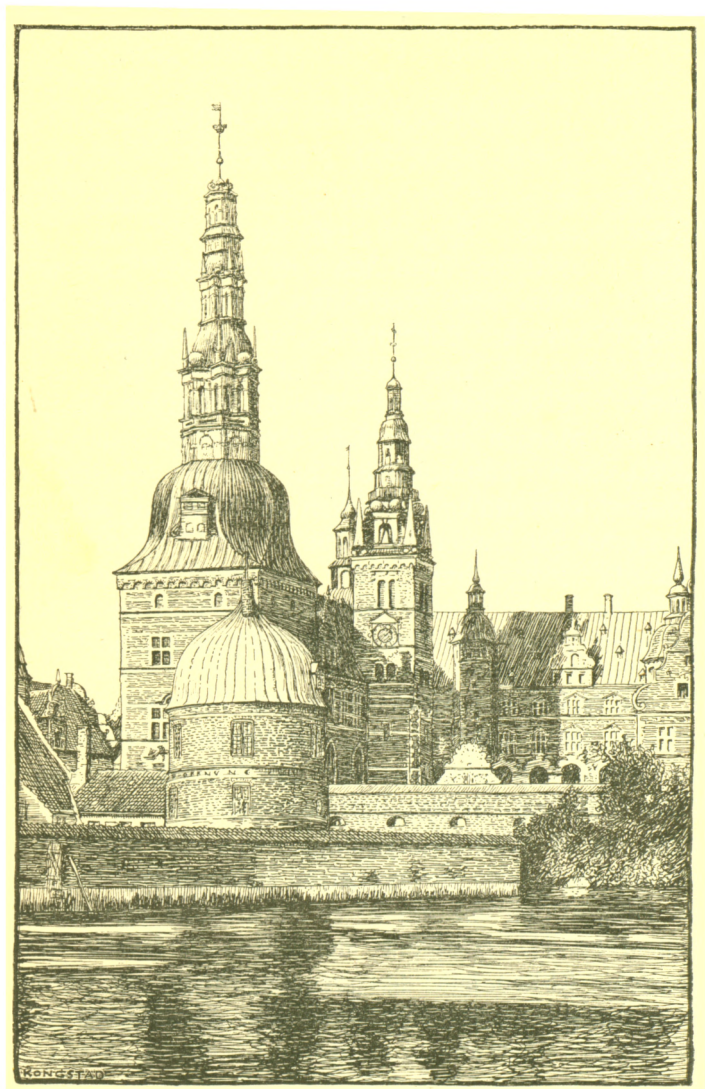
I Hjørlunde var der i det syttende Aarhundrede en Præst, som hed *Sigvard Andersen Bilde*. Han skal have faaet Kaldet, fordi han i Krigen med Karl den Tiende Gustav skød saa mange Svenskere her omkring i Skovene. Der fortælles, at han var en meget ivrig Fisker, og han levede for 40—50 Aar siden endnu i Folkemunde under Navn af *Sigvard Fisker*. Søndag Morgen fiskede han almindeligt neden for Kirkebakken i Hjørlunde Sø, og naar det saa ringede sammen, kom han op ad Bakken med sine Fisk, kastede dem uden for Døren og sagde til en af de dær forsamlede Kirkegængere: „Bær dem hjem og hent mig Kjole og Krave.“ Han døde barnløs 1681 og havde da været Præst dær i Menigheden paa tyvende Aar.

DEN ØVERSTE PLADS I KIRKEN

Indtil Aaret 1865, da Hjørlunde Kirke var Genstand for en Hovedreparation, var der i Sakristiets østre Gavl indmuret to Hovedskaller, det ene var meget stort og af svær Benbygning, mens det andet var mindre og syntes at være af en halvvoksen. Sagnet vil. vide, at den ene var af en Præstekone og den anden af en Skovriderkone, der, mens de levede, ofte stredes i Kirken om den øverste Plads, og derfor blev deres Hoveder efter deres Død indsat i Sakristigavlen.

LIGTOG

Min Moder fortalte mig, at medens hun tjente paa Hjørlundeegnen, skulde hun en Nat gaa ud til sin

FREDERIKSBORG SLOT 1922

Plads Klokken tolv. Hun var kommet lidt uden for Byen, da hun hørte Hestetrampen, og hun gik da lidt ind til Siden, for at Hestene ikke skulde træde paa hende, og et Øjeblik efter kom der et Ligtog kørende, og hun kunde se, at baade Kisten, Menneskene og Hestene var hvide, men det kan jo være, at min Moder saa det, fordi hun er et Søndagsbarn. Folk siger, at Søndagsbørn kan se mere end andre Mennesker.

KONG VOLMERS VEJ

Paa Gaarden „Søris“ ved Hjørlunde kunde Folkene, saa ofte de vilde, lukke en bestemt Port, men den blev altid slaaet op om Natten. Der gik nemlig en Vej midt gennem Gaarden, og man troede nu, at det var Kong Volmer, som red dær med sit Følge. Derfor blev denne Vej kaldt *Kong Volmers Vej*.

UDESUNDBY LANDDISTRIKT

PRÆSTEN, DER GIK IGEN

I Udesundby levede der engang for mange Aar siden en Præst. Om denne Præst fortælles der mange sære Ting, blandt andet sagde man, at han ikke kunde faa Fred i sin Grav, fordi han havde spottet Gud. Der var mange Historier om, hvordan Præsten, snart paa en, snart paa anden Maade talte gudsbespottende. Nu vidste man, at Præsten hver Nat gik ude paa Præstegaardens Mark, hvor han engang havde slaaet sin Vogterdreng ihjel og begravet ham ude bag Kirken, og sikkert var det, at han vilde blive ved at gaa igen, indtil Drengens Lig blev fundet og begravet i kristen Jord.

Nu skete det, at min Fader, som har fortalt mig denne Historie, for ca. 40 Aar siden tjente som Vogterdreng paa en Gaard i Udesundby. Han fik da

gerne Lov til om Efteraaret, naar han var hjemme hos sin Moder i Frederikssund, at blive hjemme til om Morgen, naar han kunde komme rigtig tidligt. En Morgen sidst i Oktober Maaned da han var paa Vej til sin Plads, saa han Præsten staa midt paa Vejen. Straks blev han saa forskrækket, at han næppe kunde røre sig; Præsten stod jo foran ham med Kjole og Krave paa, saa det var tydeligt nok, at det var den slemme Præst, og hvis han vendte om og løb tilbage, kom han maaske efter ham; han maatte frem, hans Moder havde jo fortalt ham, at man behøvede ikke at være bange for noget ondt. Han nærmede sig da langsomt Præsten, men hvad sker? Da han er lige ved den slemme Præst, bliver Skikkelsen til to Personer, og det viste sig at være min Faders Medtjener og dennes Kæreste, som stod og tog Afsked. Pigen havde en hvid Krave om Halsen — og deraf kom Præstekraven.

OPPESUNDBY SOGN

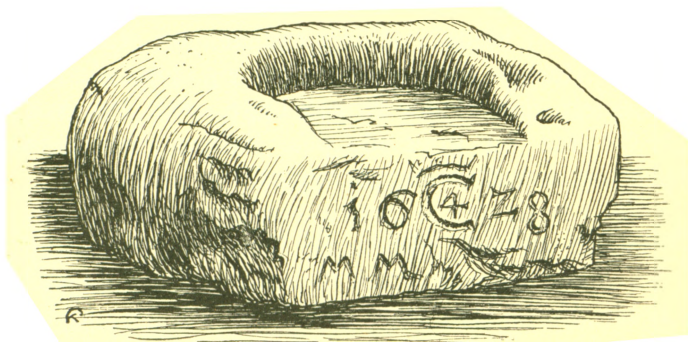
TROLDTØJ

Der ligger tæt ved vor Gaard en Høj, hvor man i sin Tid troede var Troldtøj. Da Gaarden for ca. 100 Aar siden skulde sælges, turde ingen købe den, da der gik mange Rygter om Spøgeri. Jeg vil her gengive nogle enkelte. En gammel Kone har fortalt til min Fader, at hun som Barn en Aften havde set en Karet forspændt med fire Heste komme kørende op mod Højen, og da de naaede den, rejste den sig paa fire gloende Pæle, saa Køretøjet kunde køre ind; da det var kommet ind, sank Højen ned igen. Der fortælles ogsaa, at Folkene paa Gaarden havde lagt Linned til Tørring paa Højen, og da Konen om Aftenen skulde tage Tøjet ind, sad der ganske tæt med Guldtudser derpaa. Konen blev forskrækket og ud-

brød: „I Jesu Navn!“ Derpaa forsvandt det altsammen, men hun skulde have kastet en Kniv eller en Saks derind i Stedet for og sagt: „Alt mit,“ saa havde Troldtøjet ikke nogen Magt. Det var nemlig alle deres Guldpenge, der var ude at soles.

ELLEFOLK

I en Høj Sønden for Oppesundby boede i gamle Dage Ellefolk, og der fortælles, at en Mand red vild og kom forbi Højen, og der stod en lille Mand, som han spurgte om Vej, og det fortalte Manden ham, men saa bad den ridende om en Taar at drikke, og den lille Mand bød ham indenfor. Det vilde Manden ikke, og saa gik den lille Mand ind og hentede et Bæger Vand. Da Manden havde drukket, følte han, at han var ved at blive forgjort, og saa red han saa stærkt, Hesten kunde løbe, og passede paa at blive i den pløjede Jord. Ellefolkene, som løb efter ham, raabte: „Bliv paa det bolde og ej paa det knolde.“ Manden blev paa Pløjejorden, og Ellefolkene faldt saa tit over Knoldene, at Manden naaede Kirken og lod sig falde ind paa Kirkegaarden, mens Hesten løb sin Vej, og paa Kirkegaarden havde Ellefolkene ingen Magt over ham, men Bægeret beholdt han til Minde om det farlige Ridt.

ØLSTYKKE HERRED

SNODSTRUP SOGN

SNODSTRUP KIRKE

er fortælles, at Kirken i mit Hjemsohn er bygget af Munke, men de kunde ikke blive enige om, hvor Kirken skulde ligge. Nogle vilde have, at den skulde ligge i Snodstrup, oppe paa Bakken, hvor man kunde se den langt omkring, andre vilde have, at den skulde ligge dær, hvor nu Store Rørbæk ligger; de vedtog da at binde to Okser sammen og sende dem ud om Aftenen, og hvor de gik og græssede om Morgenen, dær skulde Kirken ligge. Om Morgenen gik Okserne og græssede paa Bakken ved Snodstrup, og dær blev Kirken bygget.

HØJEN, DER IKKE BLEV GRAVET UD

En Mand ned ad Rørbæk til havde en Høj liggende paa sin Mark. Han vilde ikke have den dær, og han

begyndte derfor at køre den væk, men da han havde kørt et Par Læs, saa han pludselig, at hans Gaard brændte, han skyndte sig af Sted, men da han kom hjem, brændte det slet ikke. Efter den Tid gravede han ikke mere i Højen.

ØLSTYKKE SOGN

KATTE KNØRE OG KNØRE MØRE

Manden paa *Gjellestengs Gaarden* i Udlejre var kørende i Roskilde med Tørv. Da det saa blev ud paa Aftenen, og han paa Hjemvejen var kommet over *Værebros* og kørte forbi *Frodebjerg*, var der en Røst, som sagde til ham: „Sig til den lille Katte Knøre at Knøre Møre er død!“ Manden saa sig om, men kunde ingen se og grundede derfor paa det hele Vejen hjem. Og da han saa fik spændt fra og kom ind i Stuen, hvor Konen sad, fortalte han hende om Røsten, som havde sagt til ham, at han skulde sige til Katte Knøre, at Knøre Møre var død. Men lige i det samme lød der et Raab ude fra Bryggerset: „Men dog, er Knøre Møre død?“ Og der lød et Spektakkel derude fra; Manden og Konen skyndte sig derud, og dær saa de, at der var lavet til til Brygning, men Øllet flød over alle Bredder, og de kunde ingen Steder finde Tapstaven. Øllet blev ved at løbe fra Karret og ud paa Bryggersgulvet, og dærfra ud i Gaarden og ned i en Lavning, som ligger lidt uden for denne, hvor det blev til en Dam, som endnu findes ved Gaarden.

I Nærheden af Gaarden ligger en Høj, som kaldes *Øllehøj*, og man mente derfor, at det var de underjordiske, som boede i denne Høj, der havde været paa Spil.

RAKKEREN VED VÆREBRO

Nord for den gamle Bro over Værebro Aa, Kanitbroen, laa et Hus, som hed Kanithuset, der boede Rakkeren, *Lars Kanit*.

Engang væddede han med nogle Folk nede ved Værebro Kro om, at han kunde krybe igennem en stor Bøgekævle. Det knagede i den, og det saa ogsaa ud, som han krøb igennem den, Men en Pige, som stod i Vinduet, raabte: „Han kryber ved Siden af den!“ Idet samme begyndte Pigen at gaa, som om hun soppede i Vand, og hun maatte trække sin Kjole højere og høje op, helt op over Maven, og blev til Grin for alle de andre; der var ikke noget Vand.

En Mand fra Ølstykke kom engang i Ordstrid med Lars Kanit i Værebro Kro. Kanitten sagde: „Du skulde hellere se lidt efter Hest og Vogn.“ „De har det vel godt nok,“ sagde Ølstykkemanden. Men da han saa ud, stod de oppe paa Møllerens Tag. En gammel Mand, som var til Stede, raadede Ølstykkemanden til at give Rakkeren en Pægl, saa ordnede det sig nok igen. Det gjorde han, og saa stod Hest og Vogn i Gaarden igen.

DEN KLOGE SMED

En Smed i Svedstrup gik for at være en klog Mand. Naar man ikke kunde faa Smør, kom man til ham, han raadede da til at fyre under Bryggerkedlen og varme Vand og slaa det i Kærne og Bøtte; alt det kogende Vand, man slog i dem, blev da hældt paa Heksen.

Engang var der stjaalet Uldgarn fra nogen, og Smeden paatog sig at vise det igen. Han talte da i Forbigaaende med en Kone, han havde mistænkt, og sagde, at han skulde hjem og vise noget Garn igen, og kunde han ikke gøre andet, saa kunde han da

mærke Tyven paa Øjet. Konen blev nok bange, og næste Dag hang Uldgarnet paa Hækken, hvor det var stjaalet.

SPØGERIET I UDLEJRE

For mange Aar siden blev der stjaalet noget nyvævet Tøj fra Blegepladsen hos en Familie i Udlejre, og Manden var i Forvejen galsindet, saa han blev jo mere af den Historie. Saa træffer det sig, at en Vandringsmand kommer ad Landevejen og kommer ind der i Huset, og Konen fortæller saa om det skændige Tyveri. „Det skal jeg snart klare,“ siger Vandringsmanden, „jeg kan vise igen.“ „Ih Jane,“ siger Konen, „det maa jeg fortælle Fatter.“ Manden kommer ind og faar samme Besked, at Tøjet nok skal komme igen, naar Vandringsmanden kunde ligge dær om Natten; det var der jo intet til Hinder for, saa det skulde nok blive godt. Naa, de kommer til Ro, men Manden er alligevel lidt tvivlende over for Sagens Udfald og kan rigtig falde i Søvn, og ud paa Aftenen synes han nok, at der var noget, som puslede inde i Stuen, hvor Vandringsmanden opholdt sig, og lige paa engang hører han, at Døren gik, og saa springer han op af Sengen. Jo, meget rigtigt, den rejsende var forsvundet, og derpaa løb han ud paa Vejen, stadig i bar Skjorte. Nu var det saadan, at gamle Vævere stod op midt om Natten og spadserede til København med deres nyvævede Tøj, og saa traf det sig, at en gammel Væver kom forbi, og da Manden nu ser den anden Mand med en Rulle Tøj, saa tror han, at det er Tyven, og raaber saa paa Konen, at dær er han, og sætter saa efter Væveren, og da Konen kommer ud i bar Særk, og Væveren ser de to hvide Gespænster, sætter han i Løb, lige saa stærkt han kan, og Manden og Konen, som

tror, det er Tyven, løber efter ham helt op til Ølstykke. Da Væveren nu har et Forspring og samtidig løber for Livet, idet han tror, at det er Spøgelseser, saa smutter han om bag Kirken og faar gemt sig dær, og saa kunde Spøgelserne ikke finde ham. Dær sad han saa, og da der ikke kom nogen, listede han af Sted — fuldt overbevist om, at Spøgelserne var gaaet ind paa Kirkegaarden, hvor de hørte til —, ad Viksø til og kom ind hos nogle Mennesker, han kendte, og som ogsaa var tidlig oppe, og hvor han rystende fortalte den fæle Historie. Det vilde de Folk ikke rigtig tro paa, og de fortalte det videre, og en enkelt havde endog set den hvide Mand og Kone gaa ad Udlejre til, og da nogle havde hørt om Tyveriet, saa blev det lidt efter lidt opklaret, at „Spøgelserne“ var Manden og Konen fra Huset i Udlejre, og var Manden ikke galhovedet før, saa blev han det nu, naar nogle drillede ham med „Spøgelserne.“

STENLØSE SOGN

STENLØSE KIRKE

Grunden til, at Døren sidder mod Nord i Stenløse Kirke, skal være den, at der ud af et ældgammelt Træ paa Stenløse Kirkegaard i sin Tid er krøbet en stor Lindorm, som krøb hen og spærrede Indgangen til Kirken paa Sydsiden, saa ingen Mennesker hverken kunde eller turde gaa ind i Kirken ad den Vej. Folk var i Vildrede med, hvorledes de skulde bære sig ad med at faa det farlige Dyr dræbt, da man i den Tid hverken kendte til Kugler eller Krudt. De samledes paa Gaden og raadslog om, hvad de skulde gøre. Da besluttede de at opdrætte en Tyr med bar sød Mælk, og alle Folk fra Byen bar i Spandervis sød Mælk til Tyren, for at den kunde blive rigtig kraftig og

uvan til at dræbe det farlige Dyr. Da Tyren var halv-
fjerde Aar gammel og i kraftig Foderstand, trak de
den op paa Kirkegaarden, hvor den ombragte det
farlige Dyr. Men i Løbet af det Tidsrum havde de
besluttet at sætte Kirkedøren i paa Nordsiden, hvor
den sidder den Dag i Dag.

FIP I GALDEBAKKE

Paa Oluf Olsens Gaard Stenspil i Søsum tjente
der en Karl, som kom kørende fra København, og
da hørte han en Stemme, der raabte: „Fip i Galde-
bakke er død!“ Da han kom hjem, fortalte han det
til Folkene, og Tip, som dengang var i Kælderen
for at stjæle Øl, raabte: „Er Fip i Galdebakke død,
saa maa jeg nok skynde mig hjem.“ Men i Farten
glemte han at sætte Tappen i, og da Folkene kom
ned for at tappe Øl, saa var det løbet af altsammen.
Galdebakke ligger mellem Knardrup og Maaløv.

DEN FORSVUNDNE PIGE

Paa en Gaard i Stenløse havde de en voksen Dat-
ter med langt sort Haar, som pludselig forsvandt, og
de søgte alle Vegne, men en Nat Karlen kom hjem,
var der Fest i Gaardejer H. P. Mathiassens Høj i
Stenløse. Karlen saa, at Pigen var med til Fest, og
han spurgte da Manden, om han maatte tage den
bedste Hest at ride paa, saa skulde han skaffe Dat-
teren tilbage. Han red saa op til Højen spurgte, om
han maatte faa den Pige i Tale med det sorte Haar.
Men Trolden bød ham et Glas Vin, og Karlen tog
Bægeret og hældte Vinen ud, men han kom til at
spilde lidt paa Hestens Ryg, og paa den Plet gik
Haarene af Hesten. Karlen svang Pigen op paa He-
stens Ryg og red, saa stærkt Hesten kunde løbe
tværs over alle Furerne, de raabte oppe fra Højen

„Rid paa det boldede og ikke paa det knoldede,“ men da han naaede Kirkegaardsmuren, væltede han Pigen ind over Muren, for dær kunde Troldeene ikke komme, og dær holdt han saa Pigen til den lyse Dag, og paa den Maade blev Pigen frelst.

FUGLESØEN

Engang kom en fattig Kone hen til en Heks og spurgte, om hun ikke vilde give hende lidt i sit Forklæde, for hun havde saa mange sultne Munde derhjemme. „Nej,“ svarede Heksen, „men jeg kan vise dig, hvordan du kan faa noget deri.“ Saa begyndte Heksen at grave Jord op i sit Forklæde. Hun blev ved med at grave og grave, og til sidst kom der Vand. „Der kommer Vand nu,“ sagde Konen. „Det gør ikke noget,“ svarede Heksen, og hun blev ved med at grave. Til sidst blev det til en hel Sø, og denne Sø kaldes *Fuglesøen*. Heksen gik nu hen imod Søsøm Mølle med Jorden i sit Forklæde, men til sidst revnede det, og Jorden dryssede ud af det, saa der blev en hel Bakke ud af det og man giver derfor Heksen Skylden for, at baade Fuglesøen og Bakken er blevet til.

ROKKEN, DER SPANDT AF SIG SELV

Nede i Henrik Pedersens Hus i Søsøm Sø sad to Koner og spandt Garn til København. Den ene gik først i Seng ud paa Natten, og da hun var kommet i Seng, begyndte Rokken at snurre. Da sagde den anden Kone: „Nu er der nogen, som spinder paa min Rok.“ Hun stod da op af Sengen og skulde se, hvad det var, men da hun kom op, stod Rokken stille. Hun gik da i Seng igen, men straks efter begyndte Rokken atter at snurre. Hun stod op anden Gang og tog Snoren af, og siden var der ikke noget i Vejen. De mente, det var Troldeøj.

SKATTEN, DER SANK

Der fortælles, at paa en Stendysse paa *Ravnshjerggaards Mark* gravede en Mand engang et Hul i Haab om at finde en stor Skat, han havde hørt om. For at naa Skatten maatte der hverken tales ved Hullet eller over Hullet, men en Aftenstund kom en Mand der forbi og saa ham arbejde ivrigt, og han sagde da til ham: „Naa, har du snart fundet Guldet, som du leder efter?“ Da Manden i Hullet hørte den anden Mand tale, blev han saa ærgerlig, at han udbrød: „Se saa, nu sank Guldet!“ Saa holdt han op med at grave, for nu var der jo baade talt over Hullet og i Hullet.

VIKSØ SOGN

KÆMPEKAST

Der fortælles, at da Viksø Kirke blev bygget, boede der i Gandløse en Kæmpe, som blev vred over, at Kirken blev bygget. Han tog da en Sten og kastede den efter Kirken, men han naaede den ikke, og Stenen faldt ned paa Viggo Svendsens Mark i Søsum, hvor Stenen endnu ligger, og der er Mærker af, hvor Kæmpen har sat Fingrene i Stenen.

SLAGSLUNDE SOGN

KIRKEKLOKKERNES SANG

I Nærheden af Præsteskov i Slagslunde Sogn ligger der en Bakke, der hedder Klokkekildebakke. Den er beplantet med Gran, men var forhen bevokset med Lyng. Om hvordan den har faaet sit Navn, fortæller Sagnet følgende. Paa denne Bakke laa der engang en Kirke. Dengang Kirken blev opført, skulde en Klokestøber Essing støbe tre Klokker, og dertil fik han baade Sølv og Messing. Men han beholdt selv

Sølv og Messing og brugte Kobber og Bly i Stedet for.

Da Klokkerne nu var støbt og hængt op, sang den ene af dem:

„Sølv og Messing
det fik Hr. Essing.
Kobber og Bly
han satte deri.“

Denne Klokke, der hed Susanne, henvendte sig lidt efter til sine Søstre:

„Anna og Johanne,
vil I med,
for nu flyver
Susanne.“

Og dermed fløj den ned ved Foden af Bakken, hvor der sprang en Kilde frem, og i den kan man den Dag i Dag høre Klokken ringe.

Vejen, der gaar fra Klokkekildebakke op mod Slagslunde By, fører over en Bro, der hedder Præstebro, og lidt længere henne danner den en lille Bakke, der hedder Issenbjerg. Her var det, Klokkestøberens boede, og efter ham har Bakken faaet Navn.

DØRE, DER IKKE KAN LUKKES

I Slagslunde ligger der en Gaard, som der gaar et Sagn om. I Gaarden er der en Dør, som ikke kan staa lukket. Midt om Natten flyver den op med et Knald. Og hvis en Hund staar bunden i Porten, dør den. Det er Kong Valdemar, der rider paa den af ham anlagte Landevej, som gaar over Gaarden. Landevejen gik fra Vordingborg til Gurre. Man kan endnu se Rester af Landevejen paa Vilh. Hansens Mark i Stenlille i Krogenlund Hegn ved Uggeløse.

DEN GAMLE EG

Oppe paa Klokkekildebakke stod der i gamle Dage et meget stort og svært Egetræ. Dets Grene havde en mærkelig Form. Kom man fra Øst, dannede de et F, og kom man fra Vest, lignede Træet et C, og det var Forbogstaverne til vore Kongers Navne Frederik og Christian, saadan som vi ser dem paa vore Mønter.

Det hed sig, at dette Træ kunde ses helt ud over Øresund, og at det tjente som Sømærke.

GANDLØSE SOGN

NYVANGSDJÆVELEN

I den nordøstlige Del af Gandløse Mark ligger en lille Skov, som hedder Nyvang, og til denne Skov knytter der sig et Sagn om Nyvangs Djævel, som regerede i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede. Mange Folk fra Omegnen, som levede paa den Tid, har hørt den jamre og skrige, og det var alle Tider om Aftenen og om Natten, at den regerede. En gammel Mand var en Aften gaaet ud i Skoven for at skære Birkeris til Koste, og da han var kommet op i et Træ, kommer Nyvangs Djævel susende og skrigende gennem Luften, og Manden blev selvfølgelig bange, sprang ned og løb hjem og lod sine Kosteris i Stikken.

En anden Mand skulde til København med et Tørvelæs, og da han passerede Nyvangs Hus, saa kommer Nyvangsdjævelen farende inde fra Nyvang og standsede ved Bommen. Vedkommende Mand havde saa tydelig set ham og forsikrede, at det var en vældig lang Skikkelse. Da han stod inden for Bommen og bøjede sig ned, naaede han næsten ud til Landevejen.

En ældre Mand har fortalt, at da han passerede Engen Nord for Skoven en sen Aften, mødte han et stort Faar, som gik ind mod Skoven. Manden syntes, det var underligt, at der gik et Faar ude saa sent, men pludselig begyndte det at hyle og skrige, som Nyvangsdjævelen plejede at gøre, og saa var Manden vis paa, at det var den, han havde mødt i Faarets Skikkelse.

Efter Sigende skal en af Forstvæsenets Mænd fra Kalkgaarden have skudt efter denne mystiske Djævel, men hans Hunde blev bange og krøb tudende ind mellem hans Ben, og han selv følte sig ilde tilpas og maatte gaa hjem.

HVORDAN TIDSLERNE KOM TIL VERDEN

En Kone havde engang en lille Dreng, som var værkbruden og ikke kunde helbredes, hans Moder var meget fattig, og hun havde gaaet baade til Stenløse og Asminderød til kloge Koner for at faa Raad, men ingen kunde hjælpe. En Nat drømte hun, at en rig Gaardejer i Gandløse havde en Tidsel, og det var den eneste Tidsel, der var i hele Verden, mente man. Og denne Tidsels Dun vilde kunne hjælpe Drengen. Om Morgenen da hun vaagnede, stod hun op og gik til Gandløse og fandt meget rigtig den rige Gaardejer og spurgte, om hun maatte faa et Par Dun af den Tidsel, som han havde, for den kunde helbrede hendes Dreng. „Nej,“ svarede Bonden, „naar den er saa værdifuld, skal jeg have Penge for den, ellers kan den blive staaende.“ Men Konen havde ingen Penge, og hun fik den saa ikke. Hun var meget bedrøvet over det, og paa Vejen gik hun og græd, men saa mødte hun Sankt Peter, og han spurgte, hvad hun græd for, og saa fortalte hun det.

Da sagde Sankt Peter, at det skulde han nok klare. Nu skulde han tale med Vorherre om det, hvis hun vilde tro paa Gud. Ja, hun skulde nok tro paa ham. Da der var gaaet tre Dage, kom Konen en Morgen ind til Drengen med Røllikethe, som hun havde lavet til ham. Nu sprang han op af Sengen og raabte: „Moder, Moder, jeg er rask nu!“ Og saa gik Sankt Peter hen til den rige Gaardejer i Gandløse og sagde: „Fordi Du ikke vilde give den fattige Kone Tidseldun til sit Barn; skal der nu herefter vokse Tidsler baade i din Have og din Mark, ja ikke alene i din, men i andres Marker, ja over hele Verden, saa baade rige og fattige kan faa nok af dem.“

FARUM SOGN

KLAUS NARS Ø

Valdemar Atterdag havde en Nar, der hed Klaus. En Dag sagde Klaus Nar til Kongen: „Deres Majestæt giver saa mange Len bort, kan der ikke ogsaa blive et til mig, jeg forlyster dog saa ofte Deres Majestæt og Deres Gæster.“ Kongen imødekom hans Ønske og skænkede ham en lille bitte Ø i Farum Sø. Klaus Nar fandt det Len lovligt ringe og pønsede paa at spille Kongen et Puds til Gengæld. Han bød da Kongen til Gæst hos sig, og da de skulde spise til Middag, spurgte Kongen: „Naa, hvad byder Du saa paa i Dag, Klaus Nar?“ „Aalesuppe, Deres Majestæt,“ var Svaret. „Ja, det er jo en meget god Ret, men hvor skal den serveres?“ „Ja, Aalene gaar jo her omkring i Søen, saa man kan jo øse op, hvor man lyster,“ svarede Narren. „Det var en daarlig Middag den,“ svarede Longen. „Ja, som Øen var, saadan er Middagen,“ svarede Klaus Nar.

Men Øen fik siden Navnet Klaus Nars Ø.

LINDORMEN I FARUM

Sagnet fortæller, at en Lindorm med syv Hoveder havde lagt sig foran Kirkedøren i Farum, men Bylavsmændene fik den drevet derfra og fik den begravet under et Træ (Majtræet), som endnu staar midt i Byen. Naar syv Hundrede Aar er gaaet, vil Lindormen vælte Træet, fortælles der.

KIRKEKLOKKERUST

Her i Farum var der engang en Dreng, hvis Moder var meget syg, men der var nogen, som havde fortalt Drengen, at hvis han turde gaa op i Kirketaarnet, naar Klokkeren var tolv, og skrabe Rust af Kirkeklokken, saa vilde hans Moder blive rask. Da Klokkeren ringede om Aftenen, gik Drengen derop, og han blev siddende deroppe, til Klokkeren var 12, saa gik han hen og skrabe Rust af. Men Præsten sad i sit Studereværelse, og da han hørte denne Lyd, kunde han ikke forstaa, hvad det var, men gik saa op i Kirketaarnet, hvor Lyden kom fra, og fandt Drengen deroppe, Moderen blev ogsaa rask. Efter hvad min Bedstefader har fortalt, boede Drengens Forældre i det Hus, som Knud Møller nu ejer.

KAFFEHØJ

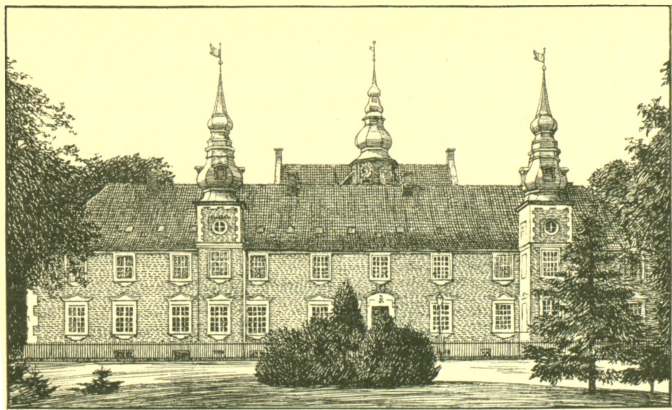
Der fortælles, at en Kone engang gik og samlede Brænde i Lillevang Skov. Da hun kom til en Høj, der kaldes *Kaffehøj*, tænkte hun: „Hvem der bare havde en Kop Kaffe!“ I det samme stod der en Kop Kaffe paa Højen. Hun blev saa bange, at hun rendte fra det hele. Dette betød Dødsfald. Hun døde Dagen efter.

DEN STÆRKE DATTER

En Mand var dømt til Skafottet, men hans Datter opsøgte da Kongen for at bede om Naade for sin Fader. Datteren var smuk, og hun havde et usæd-

vanlig yppigt Haar. Kongen skænkede da Faderen Livet paa den Betingelse, at Datteren i sit Haar skulde bære en stor Sten en vis Afstand. Dagen kom, da Forsøget skulde gøres, og Datteren fik Stenen gjort fast i sit Haar. Hun løftede den og begav sig paa Vej med den tunge Byrde. Da hun havde gaaet et Stykke, var hun saa udmattet, at hun maatte lade Stenen falde, men da havde hun ogsaa netop gaaet det Stykke Vej, der var krævet, og hun havde saaledes reddet sin Faders Liv. Men den store Sten, hun bar, vises endnu i Staunsholt, hvor den ligger i Farumvejgaards Have. Det er en smuk Rullesten, der vejer et Par Hundrede Pund.

HORNS HERRED

DRAABY SOGN

SAGN OM FREDERIK DEN SYVENDE

I.

de ved Skaaningegaarden ved Kulhusene var der engang en gammel Gaardmand, der hed Hans Andersen, og der er blevet fortalt, at han altid, naar han havde en lille en paa, sagde: „Det er min Skyld, at Frederik den Syvende blev Konge, el's var han aldrig blevet det.“ Naar Folk saa spurgte, hvordan det kunde hænge sammen, svarede han: „Jo, dengang Frederik var forvist til Jægerspris, laa han og gravede en Del Høje ud oppe ved Kulhusene. Jeg kom da en Dag ud paa Marken og skulde hen og se dette her, og jeg ser da, at Højen havde slaet en Revne. Jeg raabte da: „Frederik, Frederik! skynd Dig ud!“ Saa kom Frederik og hans Gardere, og et Øjeblik efter faldt Højen sammen. Og hvis jeg ikke havde raabt, saa var Frederik blevet slaet ihjel, og

saa var han jo aldrig blevet Konge. Er det saa ikke min Skyld, at Frederik den Syvende blev Konge?"

II.

Der var et Sted i Nordsjælland en Enke, som kun havde een Søn, og hun kunde saa daarligt undvære ham, for hun sad med en lille Gaard, og det kneb at faa den drevet. Da nu Sønnen skulde være Soldat, gik hun op til Frederik den Syvende for at faa ham fri. Det kneb noget at komme ind til Kongen, for Lakajen vilde ikke slippe hende ind, men hun var ikke tabt bag af en Vogn, hun skyndte sig at sætte Træskoene og smutte forbi Lakajen, idet hun sagde: „Kan han nu passe paa Tøflerne imens?“ og saa kom hun jo da ind til Kongen og bad, om Sønnen ikke kunde blive fri for Tjenesten. „Jo, saagu kan han saa,“ svarede Kongen. Konen blev meget glad over det og vilde da gerne yde Kongen en lille Kendelse for hans Imødekommenhed, og hun tog derfor en Daler frem og rakte ham. Den Daler lod Kongen senere forgylde, og den opbevares endnu paa Jægerspris.

III.

Paa Stærgaarden boede en Mand, der hed Ole Stær, og han og Frederik den Syvende var saa fine Venner, at de sagde Du til hinanden. Nu laa Stærgaarden i et Hjørne ud til Fjorden, og Jorden gik som en Kile ind i Skoven og dannede en Kløft i Jagtdistriktet. En Dag kom Kongen gaaende. „God Morgen, Ole,“ sagde han. „God Morgen, Frederik,“ svarede Ole. „Hør, Ole, vil Du ikke sælge din Gaard?“ spurgte Kongen. „Nej, det har jeg ikke tænkt,“ svarede Ole. „Ja, men naar jeg nu vil give Dig tyve Tusind Rigsdaler for den, vil Du saa ikke?“, „Jo, saa kommer Du vel til at have den,“ svarede Ole, for det var en svært god Pris. Paa den Maade fik

Frederik den Syvende Stærgaarden, og Ole Stær rejste ned og købte sig en Gaard ved Slagelse.

IV.

Der fortælles, at Frederik den Syvende og Grevinde Danner engang paa en Køretur fra Frederiksborg til Jægerspris blev uenige, og Kongen holdt da stille og satte Grevinden af midt ude paa Vejen. Grevinden var ikke raadvld, men gik ind paa den nærmeste Gaard og bad Manden spænde sine bedste Heste for en Vogn og køre hende til Jægerspris. Og da Kongen kom hjem, stod Grevinde Danner ude paa Trappen og tog imod ham.

V.

Frederik den Syvende stod engang og kiggede ind af Vinduet i Kavalergaarden. Da kom der en af hans Tjenere og smak ham en i Enden. Kongen vendte sig om, Tjeneren blev meget forfærdet, tog til Huen og forklarede, at han troede, det var en anden. „Ja, derfor behøvede du jo ikke og have slaaet slet saa haardt,“ svarede Kongen, og mere kom der ikke ud af den Historie.

VI.

Niels Peter var oppe at slaas med tre Gardere, han brugte Geværkolben og slog dem halvvejs for-dærvet, saa de kaskede daarligt nok kunde krybe hjem. Der blev givet Melding til Kongen, men han svarede: „Nej, han skal før have Ros end Straf, naar han er den Mand, at han alene kan ordne tre af mine Gardere.“

KIRKEN I DRAABY

Da man skulde bygge Kirke i Draaby, var det først Bestemmelsen, at den skulde ligge oppe paa en Høj ved Navn Tyrahøj ved Nederdraaby, men da

JÆGERSPRIS SLOT. Efter et gammelt Stik,

man begyndte at køre Materiale til at bygge Kirken af oppe paa Højen, maatte man opgive Byggeriet dær, da alt Materiale i Løbet af Natten blev flyttet til Overdraaby, uden at man vidste det. Saa begyndte man at bygge Kirken paa dens nuværende Plads, og dær fik alt Lov til uhindret at blive staaende.

KONG HORN, KONG HANE OG KONG BJØRN

I den Tid da der var mange Smaakonger i Danmark, regerede der en Konge ved Navn Horn over den Del af Landet, som efter ham fik Navnet Horns Herred; han havde sin Borg ved Skovsøen og drog ofte paa Vikingetog i fremmede Lande, hans Dronning hed Else og deres Søn Knud. Horns Nabokonger Hane og Bjørn gjorde i hans Fraværelse ofte Indfald og plyndrede og anrettede Ødelæggelser, Kong Horn kom engang over dem og tilføjede dem et stort Nederlag, saa de maatte underkaste sig, men i Kampen faldt Kong Horns tapre Søn Knud; han blev begravet i den Høj, som efter ham fik Navnet *Knuds Høj*. Den følgende Sommer drog Kong Horn og hans Kæmper atter paa Vikingetog og overlod Borgens Forsvar til Dronning Else og en mindre Besætning af Mænd. Da Sommeren gik mod Slutningen, gik Dronning Else ofte op paa en Høj og spejdede ud over Søen efter de ventede Skibe med hendes Mand og hans Kæmper; denne Høj fik siden Navnet *Elses Høj*. Imidlertid faldt Kong Hane og Kong Bjørn atter over Kong Horns Land og ødelagde hele den nordlige Del af det, den grusomme Kong Hane lod denne Gang hvert Menneske dræbe og hver Beboelse ødelægge. Dronning Else og hendes Jomfruer og Terner iførte sig Mandsklæder og deltog i Forsvaret af Kongeborgen ved Skovsøen, men

denne blev omsider stormet og hele Besætningen nedhugget, hvorefter Borgen blev ødelagt og jævnet med Jorden. Faa Dage efter dette sejlede Kong Horn og hans Mænd ind i Isefjorden med store Skatte fra fremmede Lande, men saa, da de var gaaet i Land, den forfærdelige Ødelæggelse, der var anrettet. En Terne, som ved List var undkommet med Knuds lille Datter Astrid og havde holdt sig skjult i Skoven, kom omsider frem og fortalte Kong Horn, hvad der var sket; denne svor nu en frygtelig Hævn over sine Fjender. Han nedgravede først sine store hjembragte Skatte i Nærheden af Sønnens Gravhøj, hvor de ligger den Dag i Dag, derefter bragte han Knudslille Datter Astrid i sikker Forvaring. Da dette var bragt i Orden, sejlede han til Halsnæs med sine Vikinger og slog og fangede først Kong Hane, han lod ham halshugge og hans Hoved sætte paa en Stage paa det Sted, som derefter hedder Hanehoved; derefter slog og fangede han Kong Bjørn og lod ham behandle paa samme Maade, idet han lod hans Hoved sætte paa en Stage paa det Sted, som derefter hedder Bjørnshoved. Det følgende Foraar sejlede Kong Horn og hans Kæmper atter paa Vikingetog, men vendte aldrig mere tilbage. Hele den nordlige Del af hans Rige, som Kong Hane havde ødelagt, vedblev i mange Hundrede Aar at være en øde Skov, hvor vilde Dyr, Trolde og allehaande onde Væsener havde Tilhold.

Knuds Datter Astrid blev siden Sigurd Snogøjes Dronning og Moder til dennes Søn Hardeknud, hvis Søn Gorm den Gamle atter samlede Danmark til eet Rige.

SKATTEN I SKOVEN

Gamle Sagn fortæller, at i Oldtiden, da *Skoven* var beboet, laa ved Skovsøen en Borg, som

siden sank i Grus. Et Sted i Skoven (som de gamle nærmere kan paapege) laa en stor Skat fra hine fjerne Tider, den skulde være saa stor, at naar den engang kom frem for Dagens Lys, vilde den løse hele Danmarks Gæld.

HAVEMANDEN, DER KUNDE HEKSE

Paa Fasangaarden var der en gammel Havemand, som de sagde om, at han kunde hekse. Han var slem til at drive Løjer med Folk; en Dag sagde min gamle Oldefader, som boede i Over Draaby, til ham: „Ja, mig skal du aldrig kunne narre.“ „Nu kan vi jo se ad,“ svarede Havemanden, og lidt efter sagde han: „Vil du ikke have nogle Æbler med hjem?“ Jo, det vilde da Oldefader gerne, han havde en sid Frakke paa, og han fik Lommerne fulde, han kunde mærke, at de slaskede om Benene hele Vejen hjem. Da han kom ind, sagde han: „Kom I her, Børn, saa skal I faa Æbler,“ men da han skulde tage i Lommen, var der ingenting.

Da Oldefader kom op paa Gaarden Dagen efter, smilede Havemanden nok saa lunt: „Kan du se, jeg kunde narre dig!“ Denne Begivenhed fandt Sted for over Hundrede Aar siden.

TROLDEMOSE

For mange Aar tilbage levede en gammel Mand, som tjente paa Troldegaard i Nordskoven ved Jægerspris, og han har om Natten set de gamle Gravhøje staa paa fire Pæle, omgivet af et mægtigt Baal, og mange Trolde dansede herunder. Endvidere blev han en Nat i et forfærdeligt Uvejr sendt ud paa Marken til en Mose ved Navn Troldemose for at hente nogle Heste hjem, men ved et Lynglimt fik han set, at hele Mosen var fuld af Trolde; endskønt han var

lidt bange, tog han alligevel Mod til sig, gik hen, tog Hestene og red hjem i fuld Galop. Men hvorfor havde disse Trolde deres Opholdssted her? Ja, af den Grund, at der i Nærheden af Troldemosen findes en Kæmpehøj kaldet Knudshøj, og fra denne Høj siges der, at der er en underjordisk Gang i sydøstlig Retning til Jægerspris Slot. I denne Høj bor Troldekongen, og hver Nat Klokkeren tolv rider han sin Hest til Vands i en dyb Brønd i Troldemosen.

TROLDENES BETALING

Her paa Egnen laa en Gaard, hvor Folkene var meget overtroiske, de troede, at i deres Høje boede Trolde, og at de kunde se dem danse og høre, at de spillede inde i Højen. En Dag gik en Mand uden for Højen og pløjede, og han saa, at der var blevet lagt en Ovnsrage ud, som de brugte til at rage Ild ud af Ovnen med, naar de bagte Brød. I denne Ovnsrage manglede en Pind, Manden tog da Ragen, skar en Pind af et Træ og satte den paa Ragen. Dagen efter var den væk, og op paa Dagen laa et lille Brød ude paa Højen som Betaling.

LYGTEMANDEN I NÆLDEMUSE

Paa Kulhusvejens vestlige Side laa et Kær af dette Navn, omgivet af et sumpet Terræn, hele dette Kær er nu opfyldt, Omgivelserne drænet og udtørret, og en frugtbar Ager indtager Pladsen, hvor Nældemose laa. Her gik i gamle Dage Lygtemanden og forvildede Folk, naar de havde været paa Kulhuskroen og saa paa Hjemvejen til Barakkerne skød Genvej over Markerne ved Nældemose. Det er ikke saa faa Mennesker, der er forvildet af Lygtemanden paa dette Sted og har maattet vandre om paa Markerne Resten af Natten; saaledes hændte det engang en Fisker, som

havde været til Kortspil paa Kulhuskroen til ud paa Natten, at han først blev vildledt af Lygtemanden, og som han nu vandrede om i Mulm og Mørke, sprang pludselig et af Spøgelserne fra Kærmose op i hans Fiskekube, som han havde paa Nakken; han maatte saa Resten af Natten tradske om og slæbe paa dette Spøgelse og kom først hen ad Morgenstunden træt og udmattet til sit Hjem ude i Barakkerne. Med Forsæt nærmede man sig ikke gerne Nældemose ved Nattetid, Stedet var omgivet med Mystik, det saa ud, som Lygtemanden havde en Hemmelighed eller Skat at værne om og derfor vildledte Folk for at hindre dem i at komme til Stedet, hvor den laa. For ca. 50 Aar siden skete saa det mærkelige, at Lygtemandens Skat blev fundet og hævet af Jordens Skød; to Mænd fandt ved Gravning i Nældemose en Del gamle Sølvmonter, som af Kulhusgaardens daværende Ejer blev afleveret til Øvrigheden i Frederikssund, der indsendte dem til rette Vedkommende i København.

KONG HORN

En Mand ved Navn Horn ejede store Strækninger af Horns Herred, som har faaet sit Navn efter ham. Han var meget gerrig og ond, og derfor hadede hans Folk ham. Engang da han var ude i Skoven, dræbte hans eget Følge ham og lod ham ligge. Siden har han hver Nat redet ned gennem Horns Herred igennem Christiansminde og ud til det Sted, hvor han blev myrdet. Hver Gang han nærmede sig Christiansminde, hørte man ligesom en Susen i Luften, men da den kom nærmere, kunde man tydeligt høre Hestetrampen, og var Portene lukket, fløj de op med et stort Brag, men om Morgenen var de atter

lukket. Nu er disse Porte muret til, efter at Gaarden er brændt.

DEN VILDE JÆGER

Sagnet fortæller om den vilde Jæger *Hahn* fra Jægerspris, at han lod en Del af Skoven rydde og Beboelser opføre, men hvor hans Hest satte sin Fod, dær groede Græsset ikke mere, og efter hans Død hørte man ham ride gennem Luften med sine Hunde.

KÆMPERNE I JÆGERSPRIS SKOVE

For mange Aar siden levede der Kæmper i Jægerspris Skove, og disse Kæmper kunde ikke taale Lyden af Kirkeklokkerne her oppe i Herredet. De fandt saa paa at lægge store Sten i deres Slynge og kaste paa de gamle Kirketaarne. Disse Sten faldt saa forskellige Steder, nogle faldt paa Svanholms Marker og Skove, og nogle paa Ordrups Marker og i Venslev. En faldt i Solbakke Skov.

DIVERSTEN

Et gammelt Sagn fortæller, at en Konge ved Navn *Dived* ligger begravet i Skoven med alle sine Skatte. Stenen blev saa rejst og fik Navnet *Diversten*, som den hedder endnu. Paa Marken ved Siden af Skoven ligger Dronning *Dived* begravet med alle sine Kostbarheder. Der brændte altid Lys ved *Diversten*. En Mand bød 500 Rigsdaler til Ejeren af Jorden omkring *Diverstenen*, saa vilde han altsaa grave efter Skatten, men det blev ham nægtet.

CHRISTIANSMINDE

Om Herregaarden Christiansminde i Horns Herred fortælles, at der paa Gaarden ved Indkørselen var to Porte, som aldrig kunde staa lukkede om Natten. Selv om de blev lukkede forsvarligt om Aftenen, var

de aabne hver Morgen. Saa sagde Forpagteren, at han nok skulde vise, at Portene skulde kunne staa lukket om Natten, og han lod dem istandsætte med Kramper og Hængsler og lukkede dem forsvarligt om Aftenen. Forpagteren vilde selv staa Vagt om Natten for at se, om nogen lukkede Portene op, og han sagde: „Den, som kommer og lukker Portene op, skyder jeg.“ Men da Klokken var tolv, kom der ligesom en stærk Storm susende, og Portene blev slaaet op med saa voldsom en Kraft, at de nær havde ramt Forpagteren. Han gik ind med det samme med sit Gevær, og om Morgenen blev Portene taget af, og de blev ikke sat paa mere, saalænge de gamle Bygninger stod, da man fandt det unyttigt at have dem. Paa samme Gaard gik der i Hestestalden en stor sort Hund hver Nat; det var lige meget, hvad Tid Karlene vilde komme hjem om Natten, saa kom den dem i Møde, men forsvandt som en Skygge forbi dem ligesaa lydløst og stille, som den var kommet.

KNIPLINGESÆLGERSKEN

Sagnet fortæller, at der engang for mange Aar siden lagde et Skib til ved Kulhusene. En ung Kvinde gik i Land for at sælge Kniplinger, og der fortælles, at disse var saa skønne, at Folk blev som fortryllede ved at se dem, men Prisen, som blev forlangt, var meget høj, og saa godt som ingen saa sig i Stand til at købe. Da sammensvor hele Befolkningen sig og slog den unge Kvinde ihjel og røvede hendes dejlige Kniplinger, hvorefter de begravede hende i *Sandskredsbakken*. Der siges, at Kniplingesælgersken gik igen lige saa længe, til alle Efterkommerne af Røverne var uddøde, og at Bakken vedblev at skride

indtil da. Deraf har Navnet Sandskredsbakken i Draaby Sogn sin Oprindelse.

KONEN, DER VILDE BEGRAVES VED SIDEN AF SIN MAND

En forlængst afdød Mand her i Skoven havde arvet Hjemmet efter sin gamle Mor, hvorimod han skulde yde hende Aftægt og dertil hørende Forpligtelser, og blandt andet havde han lovet hende, at hun efter sin Død skulde blive begravet ved Siden af sin afdøde Mand, men da det kostede 5 Rigsdaler, undlod han dette, da han mente, at det kunde være den døde lige meget. Men saa kom der Spøgeri, idet den gamle Kone kom hjem om Natten. Og saa drev Overtroen sit Spil; der var ingen Ro om Natten, Vinduer og Døre kunde ikke holdes lukkede, og den gamle Kone rumsterede med alt i Huset og lod dem hverken have Fred eller Ro. Da gik Manden til en nær Slægtning og klagede sin Nød. De blev saa enige om, at hun skulde graves op og flyttes hen ved Siden af sin Mand; de fem Rigsdaler blev betalt, og saa blev der Ro i Huset.

DEN GULDNAKKEDE HUE

Paa den gamle Skovfogedgaard var der engang en gammel Kone ved Navn Karen Jens Skovfogeds. Den gamle Kone havde en guldnakket Hue, som hun elskede saa højt, at hun tog det Løfte af de efterlevende, at de skulde give hende den med i Graven, men Begærligheden fristede dem til at svigte dette Løfte, hvad der skaffede dem en ond Samvittighed og Frygt for at faa hendes natlige Besøg som Spøgelse, da man havde forsømt at binde de to store Tæer sammen i Ligkisten, hvad andre forsigtige Folk brugte for at undgaa deres

nære paarørendes Besøg som Spøgelse i Hjemmet. Det varede saa heller ikke længe, før hun gæstede Hjemmet, man laa med Skræk og Bæven om Natten og hørte hende rumstere i sine Gemmer efter den guldnakkede Hue. Det blev værre, da man heller ikke kunde køre paa Landevejen uden at være udsat for at møde hende paa disse natlige Ture. Dette var hændet en Mand, som kom kørende. Hele denne Spøgelseshistorie optog Sindene og spredte Skræk og Rædsel til alle Sider. Kloge Folks Raad blev søgt, ifølge disse Raad red saa hendes Søn og Brodersøn, to modige Mænd, en Nat til Draaby Kirke og gravede i Midnatstimen den guldnakkede Hue ned i Graven til den afdøde. Denne Bedrift skaffede de to dristige Mænd et stort Ry blandt Omgivelserne og den døde Fred i sin Grav. Dette natlige Ridt med den afdødes Hue er historisk.

SPØGELSERNE I KIRKEMOSE

Ved Kulhusvejens vestlige Side ligger et Kær, Kirkemose eller Kærmose, som Navnet muligvis har været fra Oprindelsen, da de historiske Forhold udelukker den Mulighed, at der her har været nogen Kirke. Af dette Kær paa Kulhusgaardens Marker er endnu en lille Rest tilbage. Her blev ifølge Sagnet de rige Kniplingskræmmere nedkastet, som blev myrdet og udplyndret, naar de overnattede paa Kulhuskroen i gamle Dage. De gik saa her som Spøgelse og forfærdede Folk, som skulde passere Vejen ved Nattetid. For ca. 40 Aar siden havde en Kone været til Kartegilde i Kulhuset, men maatte for hjemadgaaende vende om, da et af disse Spøgelse stod og spærrede Vejen for hende. Sagnet fortæller, at der engang kom en fremmed rejsende til Kulhuskroen og skulde overnatte; den gamle Kromand satte sig saa

til at underholde ham om Aftenen og forstod paa en fin Maade at udforske ham angaaende hans økonomiske Forhold, der imidlertid var af den Art, at de ikke var værd at slaa en Mand ihjel for. Midt under denne Samtale kom Kromandens Søn ind af Døren med en Økse i Haanden, den gamle Kromand saa da til ham og rystede paa Hovedet, medens han sagde følgende: „Ikke noget,“ hvorefter Sønnen trak sig tilbage, men om Natten, da alle laa i dyb Søvn, forlod den fremmede rejsende skyndsomt Kulhuskroen.

INDVÅNDREDE NORDMÆND

Øst for Bakkegaardene ligger Barakkerne, hvor indvandrede Nordmænd boede i Barakker, til de fik ryddet Skoven og opført Boliger, heraf er Navnet Barakkerne opstaaet. De fleste af disses Efterkommere, som havde Vandrelysten i sig, er draget til andre Egne, men nogle af deres Ætlinge er endnu bosiddende i Barakkerne. Om disse fremmede Folk gik allehaande Rygter. Min Bedstemoder, som var fra Røgerup i det sydlige Horns Herred, har fortalt om, hvorledes der i hendes Fødeegn blev berettet mange sælsomme Ting om Nordmændene ude i Skoven, det blev saaledes fortalt, at disse hver Dag slog Resterne af Middagsmaden i en stor Bøtte, det blev saa en Gang om Ugen varmet op og spist under Navnet „Bænkevælling.“ Engang var Katten sporløst forsvundet i et af disse Hjem. Da saa Konen skulde varme Bænkevællingen, laa Mis og var druknet i den store Bøtte, og den norske Kone udbrød da i sit fremmede, syngende Tonefald: „Her er min kære, gamle Kat!“ Blandt Skovboerne var Nordmændene i Barakkerne frygtede og skyede og blev beskyldt for at øve Hekseri og Troldom. Man var sikker paa, de havde medført Cyprianus, denne Overtro holdt

sig ned gennem Tiden. For et halvt Hundrede Aar siden boede i Barakkerne en gammel Kone, som blev beskyldt for at være i Besiddelse af en af disse Bøger, og som hver Skærtorsdag sammen med en anden Kone red til Bloksbjerg. Paa Kisteskafter og Tappestave gik det vilde Ridt gennem Luften, de havde hver en lille Krukke med Salve, som blev smurt paa den Genstand, der skulde være Ridehest. Her findes endnu gamle Mennesker, som paastaar, det har sin Rigtighed, og kan som et sikkert Bevis anføre, at en forlængst afdød, paalidelig Mand har set dem nede i Skovsøengen en Langfredag Morgen ved Solens Opgang komme tilbage efter en saadan Tur. Engang var en Skrædder hos Konen i Barakkerne, og som han nu sad der alene i Stuen, saa fik haa saadan en ubeskrivelig Lyst til at se den mærkelige Bog Cyprianus og gøre Studeringer i samme, han listede sig saa paa Hosesokker hen til en Hylde, hvor der stod nogle Bøger, og fandt efter nogen Søgen ganske rigtig en Bog med røde Bogstaver, men aldrig saa snart havde han faaet den i Hænderne, før der paakom ham en navnløs Rædsel, thi han syntes, at hele Stuen blev fyldt med alskens Djævelskab i Kragers og andre Fugles og Dyrs Skikkelser. I sin store Vaande skreg Skrædderen om Hjælp. Konen og Manden kom saa farende ind og fik sat Bogen paa Plads, men Skrædderen fik sig en ordentlig Omgang for sin Næsvished og Nysgerrighed, og han skyede siden dette Hjem.

GERLEV SOGN

GERLEV KIRKE

Sagnet fortæller, at der engang i Gerlev boede en Trolde, som hed Gert. Denne Trolde vilde dø, dersom der blev bygget en Kirke. Man havde flere

Gange prøvet paa at bygge en Kirke, men om Morgenens naar der skulde bygges videre, var det revet ned igen. I Nærheden af Gerlev boede der en klog Kone, og til hende gik saa nogle Folk for at spørge hende til Raads angaaende Kirken. Hun sagde, at de skulde hver Aften, naar de var færdige med at arbejde, lægge et Kors over det, de havde bygget, saa kunde Trolden ikke rive det ned, fordi Trolde ingen Magt har over Kors. Folkene gik saa hjem og lagde om Aftenen et Kors over det, de havde bygget, og om Morgenens stod det, ligesom de var gaaet fra det. De fik saa hurtigt bygget Kirken op, men den Søndag da der skulde holdes Gudstjeneste for første Gang, var Trolden derinde, han vilde nemlig prøve paa at vælte Kirken, men da Præsten begyndte at prædike, blev Trolden til en Stenstøtte, og den Høj, hvor han boede, forsvandt.

KONG VALDEMARS JAGT

Bedstemoder har fortalt mig, at imellem Gerlev og Landerslev ligger der en Gaard, som i gamle Dage ejedes af en Bondemand, som hed Svend Jensen. Sagnet fortæller, at Kong Valdemar holdt sin vilde Jagt der ved Nattetid. Svend Jensen lod Gaarden bygge sammen med kun een Indkørsel, saa Kong Valdemar ikke kunde køre igennem Gaarden. Naar han kom, begyndte Køerne at brøle, Hundene gøede, og Hestene sparkede, saa Folkene ikke kunde sove om Natten. Saa var der nogle, der raadede Manden til at lave en Indkørsel til, og saa maatte de huske at aabne Portene om Natten, saa at Valdemar kunde komme igennem med sine gloende Hunde. Saa en Aften da Svend Jensen kom sent hjem, hørte han Køerne brøle i Staldene, da kom han til at tænke paa, at han ikke havde aabnet Portene. Da han kom

hen for at lukke op, kom Jagttoget kørende, da raabte Kusken: „Flyt dig lidt, Svend Jensen, ellers bider Hundene dig.“ Fra den Tid af fik de Ro om Natten, naar de blot huskede at aabne Portene.

SKULDELEV SOGN

ST. OLAVS KILDE

Sagnet fortæller, at i gamle Dage boede der Troldfolk omkring i de høje Bakker her i Danmark, bl. a. i Bakkerne ved Skuldelev i Horns Herred. Det hændte engang, at Kong Olaf den Hellige sejlede paa Roskildefjord, at en Troldkvinde sprang frem og raabte:

„Kong Olaf med det brede Skæg,
du sejler for nær min Kældervæg.“

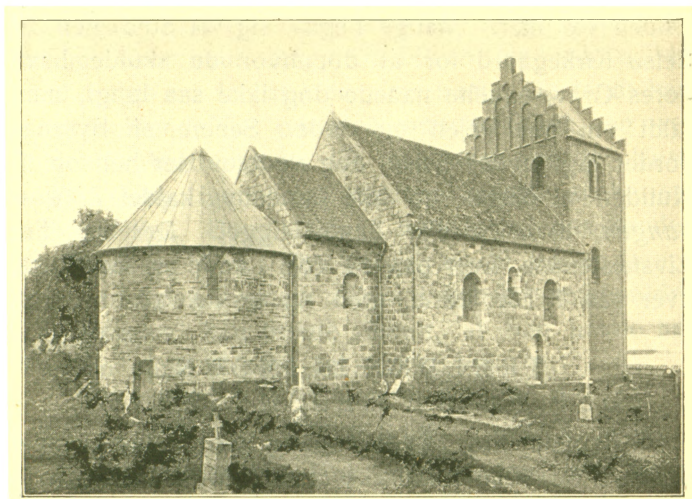
Da fortæller Sagnet, at Kong Olaf drejede Skibet mod Land og sejlede lige mod Bakkerne, hvor Troldkvinden boede, saa Bakken revnede, og for Enden af Bakken sprang en Kilde frem, som findes der endnu og kaldes St. Olafs Kilde. Syge Folk kom rejsende langvejs fra for at finde Lægedom ved at drikke af dens Vand. Og Bakken ses ogsaa med en Gennemskæring midt over. Sagnet fortæller ogsaa, at Troldene i Skuldelev Bakker følte sig generet af Slingerup Kirkeklokker, naar de ringede, hvorfor de besluttede at ødelægge Kirken. Derfor tog en Trolde en Sæk, fyldte den med Jord og gik med denne for at begrave Kirken, men der gik Hul paa Sækken, og Jorden faldt ud midt i Roskildefjord, hvor det blev til en Ø med en meget høj Bakke. Øen kaldes Kølholm.

SELSØ SOGN

DA SELSØ KIRKE BLEV BYGGET

Det var først bestemt, at Selsø Kirke skulde være

bygget paa Bulbjerg ved Siden af den store Dysse, men alt, hvad man slæbte dertil af Materialer, blev om Natten paa en uforklarlig Maade flyttet ned paa den Bakke, hvor Kirken nu ligger. Man maatte saa til sidst beslutte sig til at bygge Kirken dær.

SELSØ KIRKE

DA PRÆSTERNE SEJLEDE FRA ST. OLAVS KILDE TIL SELSØ KIRKE

Efter at Selsø Sogn i Aaret 1572 var blevet lagt som Anneks til Skuldelev Præstekald, brugte Præsterne en lang Tid at sejle fra St. Olavs Kilde til Selsø Kirkebakke, naar de skulde derhen paa Embeds Vegne. Saa højt stod Vandet i de Tider, hvor der nu er Mose og delvis indtørret Søbund.

DEN SORTE PEST I SELSØ SOGN 1656

Da den saakaldte sorte Pest rasede paa Sjælland i Aaret 1656, tog den meget haardt fat i Selsø Sogn. Sydøst for Bavnebakken ved Selsø laa dengang Byen

Vestby, som bestod af tre Gaarde og fire, fem Huse. Her døde alle Beboerne af Pesten. I Nordby, der laa i Nærheden af det Sted, hvor nu Selsø Teglværk ligger, døde ogsaa de fleste af Beboerne. Folk blev i Løbet af kort Tid fulde af sorte Pletter over hele Kroppen, særlig paa Hænderne. De vidste da, at Døden var nær. Mange begav sig af Sted hen til Selsø Kirkegaard for at dø, hvor de skulde have deres Grav, enkelte naaede dog ikke saa langt, men faldt om paa Vejen og døde. Senere er Byernes Jorder lagt under Selsø, dog vedblev der helt op til Nutiden at bestaa en lille Landsby, kaldet *Lollikevangen*, hvor Nordby havde ligget. Der var fire Livsfæstehuse, hver paa 14 Tdr. Land, og fem Huse, hver paa 7 Tdr. Land, men nu er de alle nedlagt.

TROLDKÆLLINGEN, DER TABTE GERSHØJRETVET

En Troldkælling havde engang sat sig for at ville begrave Roskilde Domkirke med Jord. Hun gravede en vældig Pose fuld op mellem Selsø Møllebakker, saa der blev et stort Hul, der ses endnu. Da hun havde faaet Posen paa Ryggen og vilde skræve over Fjorden til Bognæs, gik der Hul paa Posen, saa Jorden dryssede i Vandet, hvor det kom til at danne *Gershøjrevet*. Da nu Troldkællingen opdagede, at hun havde tabt Jorden lige i Sejløbet til *Selsø Vigen*, maatte hun lave *Alendybet*, for at Sejløbet kunde blive farbart igen.

EN UHYGGELIG KØRETUR

Johan Johansen, der i 1820—30erne havde nuværende Brobergs Gaard i Fæste og ejede Gaard Nr. 5 i Sønderby, hvilken sidste han boede paa, havde en Dag været i Frederikssund. Da han paa Hjem-

vejen naaede til Hellesø, blev Hesten pludselig staaende stille midt paa Vejen, og hvad saa end Johan gjorde, kunde han ikke faa dem til at rokke Vognen af Stedet. Han stod af Vognen og bad: „Har jeg syndet, saa straffe Gud paa mig selv og ikke paa mit Kreatur!“ Lige meget hjalp det dog, Vognen stod fast. Imidlertid blev man i Hjemmet i Sønderby urolige over hans lange Udebliven og sendte Folk med Lygte ud for at lede efter ham. De fandt ham snart holdende her paa den omtalte Plads, og ved forenede Anstrengelser fik man dog omsider Køretøjet i Gang igen, men Hestene maatte slæbe saa ualmindeligt. Først da man naaede ind paa Sønderby Byplads, hvor Vejen svinger op til Johans Gaard, lettede det paa Vognen. Johan Johansen glemte aldrig den Køretur, han troede sikkert, at han havde haft Fanden oppe at køre det stykke Vej.

ET BLIK

Efter at Skolelærer Mossin havde faaet sin Afsked som Lærer i Sønderby, boede han i nogle Aar i det Hus, der ligger lige ud for Skolens vestlige Gavl, hvilket Gehejmerraadinden paa Selsø havde bygget til ham. Medens han boede her, kom han en Dag hen til Sognefoged Gdr. Ole Hansen paa Gaard Nr. 4 i Sønderby. Mossin sagde da til ham: „Det er sandt for Herren store, svære Heste, Ole Hansen har, men jeg kunde dog let faa dem til at styrte, hvilket Øjeblik det skulde være, saa de aldrig rejste sig mere.“ Dertil svarede Ole Hansen: „Det kan De ikke, uden at De ser dem i Øjnene.“ „Nej!“ sagde Mossin, „men saa kan jeg ogsaa gøre det.“

Han fik selvfølgelig ikke Lov at prøve sin Kunst, da Ole Hansen ikke vilde udsætte sig for at miste sine Heste.

A ANDEFØLGET GENNEM SELSØS
SALE

Geheimeraadinden paa Selsø havde om Vinteren lejet en Del Husmandskoner fra Sognets Byer til at spinde Uld og Lin oppe paa Hovedbygningen. De sad og spandt i et Værelse Nord for Riddersalen. Tiden gled hurtig for dem, da der altid var Snak og Lystighed under Arbejdet. Om Aftenen Kl. 10 kom Ladefogden og sagde, at nu var det paa Tide at holde op, og naar saa Spindekvindeerne var gaaet ud, lukkede han Døren efter dem. Da han en Aften som sædvanlig kom ind i Spindestuen, sagde han: „Naa, I er nok ved at være færdige med Arbejdet.“ „Ja,“ svarede en af Konerne, „vi har kun tilbage til et Par Timers Arbejde.“ „Har I da noget imod at gøre Arbejdet færdigt i Aften, saa er I fri for at gaa herop en Aften til for de Par Timers Arbejdes Skyld?“ spurgte Ladefogden. Dette Forslag gik Spindekvindeerne gladelig ind paa, og da Klokken var tolv, var man færdige med Arbejdet, havde faaet Overtøjet paa og var kommet ind i Riddersalen paa Vejen ud. Da hørtes der med eet en mærkelig Støj og Smækken med Dørene fra Værelserne mod Nord. Støjen kom hurtig nærmere, og pludselig smækkede Døren ind til Riddersalen og Døren ud til Forstuen op, og det lød, som om et stort Følge marcherede forbi. Man kunde høre Mændenes Vaaben klirre og Damernes Kjoler rasle, men man saa intet. Spindekvindeerne løb rædselsslagne over til Salens modsatte Side, mens Følget trak forbi. Snart lukkedes Dørene atter, og Spøgelsefølget forsvandt i det fjerne. Først da Kvindeerne vare kommet ud paa Vejen, vovede man sig til at tale sammen igen, og alle var de enige om at have hørt Spøgelsefølget drage forbi.

DEN HVIDE DAME

Gamle Folk har foralt mig følgende: Paa Selsø boede engang et Herskab. Men Fruen slog Manden ihjel og kastede ham ud af Vinduet, saa Blodet flød ud i Vindueskarmen. Men saa fortæller Folk, at hver Nat kommer den Frue igen som en hvid Dame og gaar nogle Gange rundt ude i Gaarden og op paa det Værelse, hvor det skete. Det ser ud, som hun kaster sin Mand ud af Vinduet igen. Hun gaar derefter ned og hen og slaar et Slag paa Træhesten. Efter at hun har gaaet nogle Gange rundt ude i Gaarden, gaar hun ud og bliver pludselig borte.

SKIBBY SOGN

DA ANDERS KNAP
MAATTE RIDE TRÆHESTEN

Omkring ved Aaret 1785 vilde Greven paa Selsø tvinge Bondekarlen Anders Larsen med Tilnavnet „Knap“ til at tage en forsømt Gaard i Manderup (Skibby Sogn) i Fæste, fordi han gik klædt i en finere Trøje end andre Bønderkarle. Men Anders Knap nægtede at tage mod Gaarden. Han blev da dømt til at ride Træhesten i Selsø Borggaard, thi Greven skulde nok vise, at det var hans Vilje, der gjaldt.

Træhesten blev som sædvanlig stillet hen paa den store, runde Græsplæne midt i Borggaarden, hvorefter Anders blev sat op at ride, og for at den skarpe Fjæl skulde skære ham rigtig i Skridtet, blev der bundet tunge Lodder ved hans Ben. Da Anders var blevet pint en Tid, og han kunde se, at der var ingen Hjælp at vente, sagde han, at han skulde nok tage Gaarden i Fæste. Han blev nu taget af Hesten, men da han var kommet lidt til Kræfter igen, sagde han

atter Nej. Han blev saa igen sat paa Hesten og blev tvunget til at sige ja, men saasart han kom ned, sagde han nej som før. Dette gentog sig flere Gange, og lige vidt kom man med Anders. De grevelige Herskaber stod under Forestillingen oppe paa Hovedtrappen og kommanderede og godtede sig, naar Anders rigtigt pintes. Derefter blev Anders smidt i Hundehullet, og da han havde siddet dær en Tid som levende begravet, bøjede han sig alligevel under Naadigherrens Villie og gik ind paa at tage mod Gaarden. Det skumle Hundehul i Borgporten eksisterer endnu. Anders Knap kom heller ikke til at fortryde, at han blev Gaardmand, thi faa Aar efter løste Kronprins Frederik hans Trællelænker, og lidt efter lidt arbejdede han sig frem til Lykke og gode Kaar. Han afstod senere Gaarden til sin Søn og døde som Aftægtsmand sammesteds omkring ved Midten af det 19. Aarhundrede.

BØRD AMMES OG PUSLINGEN

For nogle Aar siden skulde Børd' Ammes — Birthe Ammuns — ud at vaske paa Krabbesholm. Men i de Tider var der ikke ret mange Mennesker paa Landet, der havde Ur, og da Børd' Ammes vaagnede ud paa Natten og kiggede ud af Vinduet, syntes hun, det maatte være høje Tid at komme af Sted, for der er et godt Stykke Vej fra Skibby til Krabbesholm, saa hun maatte gaa meget tidligt hjemmefra. Hun stod op, fik sig en Kop Kaffe og begav sig paa Vej, og da hun troede, at der var knap Tid, vilde hun skyde Genvej ud over Markerne og Aasen. Da hun kom ud paa Aasen, hørte hun det pruste og snøfte og snøfte og pruste, ligesom om der gik Hundreder af Køer og ruskede Græs af paa Engene neden for Aasen. Lige som hun gik, kom hun til at

se ned ved Siden af sig, og nu saa hun en lille Mand med en stor graa Hat gaa ved Siden af sig, og hun blev meget uhyggelig til Mode. Da hun havde gaaet lidt, skottede hun derned igen, og i det samme saa Manden paa hende og sagde: „Nu er det min Tid, nu er det inte din Tid.“ Børd Ammes svarede ikke noget dertil, men gik noget stærkere til. Lidt efter sagde Puslingen igen: „Nu er det min Tid, nu er det inte din Tid.“ Saa sagde Børd' Ammes: „Jamen guer jæ' da itte i mit lovlige Ærinde?“ og ligesom hun havde sagt det, begyndte hun at løbe. Men bag ved hende prustedes og snøftedes det hele Tiden, og det holdt ikke op, før hun kom til Krabbesholm og fik tændt Ild under Kedlen, men da slog Klokken eet.

Historien skal være sand, for Johanne Hans Mads' har selv fortalt min Fader den, og hun har igen hørt den af Børd' Ammes, af hvem hun købte sit Hus.

KYNDBY SOGN

KLOG KONE OPDAGET

I min Barndom var der en klog Kone i Kyndby, der hed Birthe Christians. Hun blev engang hentet til en syg Kalv i Gaarden henne ved Kirken. Tjenestedrengen krøb op paa Stænget for at se, hvad hun foretog sig, og lytte efter hendes Trylleformular. Hun strøg Kalven med en Visk Halm hen ad Ryggen og mumlede halvhøjt:

Saa kan du æde Halm, og saa kan du æde Hø,
og kan du ikke leve, saa kan du dø.

Efter at den Historie var kommen ud blandt Folk, blev hun ikke meget hentet. I mit Hjem brugte vi aldrig klog Kone hverken til Mennesker eller Dyr.

KROGSTRUP SOGN

KROGSTRUP KIRKE

Sagnet fortæller, at Krogstrup Kirke skulde have

ligget imellem Ordrup og Dalby. Men det, de byggede op om Dagen, blev revet ned om Natten. Saa spurgte de en klog Mand til Raads, og han sagde, at de kunde spænde to Stude for en Stensluffe og lægge en Sten paa den; dær hvor Studene standsede, skulde Kirken ligge. Stenen faldt af, dær hvor Kirken nu ligger.

Saa en Søndag, da der var Gudstjeneste, havde der lagt sig en stor Lindorm for Indgangen til Kirken; der var dengang Indgang i Sydsiden. For at Folk kunde komme ud af Kirken, maatte de bryde Hul paa den nordre Side, hvor nu Kirkedøren er. En Karl vovede at springe over Ormen, men blev dræbt med det samme. Der blev saa opfødt en Tyrekalv nede paa Svanholm, den fik ikke andet end Sødmælk og Hvedebrød, og den overvandt Ormen og dræbte den. Der er ogsaa fortalt, at det skal have været en meget hellig Kirke i gamle Dage. Naar der var Sygdom eller Dødsfald, blev der kastet Lod om Kirker, saa skulde der ofres i Kirkeblokken. Traf Loddet saa Krogstrup Kirke, rejste Folk flere Mile, for det var en hellig Kirke. Der fortælles, at Trolfolkene engang havde ranet de hellige Kar, som var skænket til Kirken, og skulde til Skovs med dem. Men en Karl paa en ung, sort Hest satte efter dem. Det skal nemlig være saadan, at Troltene maa altid vende sig en Omgang for hver Ager paa Marken. Ved den Lejlighed naaede Karlen dem og fik fat i de hellige Kar, Troltene var saa ved at naa ham igen, men saa kastede han de hellige Kar ind paa Kirkegaarden, dær havde Troltene ikke Magt til at komme ind.

KÆMPEN OG LINDORMEN

Der var en Lindorm i Krogstrup Kirke, men ude

paa Alholm — en lille Ø, som ligger ud for Kulhuse —, stod der en Kæmpe og vilde kaste en Sten efter Lindormen; der var en halvtredie Mil. Stenen gik ved Siden af Kirken og lidt længer bort og faldt et Par Hundrede Alen fra Kirken. Den rager et Par Alen over Jorden, og der er Aftryk efter en Haand i den. Folk freder om den; der er mange af den Slags Ting, som der gaar Sagn om, som Folk ikke vil røre.

TROLDENE I BAVNEN

I.

Ligeledes fortælles ogsaa om, at Folk havde Kørne gaaende løse ude paa Marken om Natten, de havde Klokker paa, for om Morgenen skulde Pigerne tidlig op og ud og malke Kørne, og saa kunde de bedre høre, hvor de var. En Morgen var en Pige kommet tidligere ud end de andre Piger, og den Morgen var Kørne kommet saa langt, at hun skulde op forbi Bakken. Da hun gik forbi Bavnen, saa hun noget, som laa og glinsede, og som hun troede var Kul, men da hun gik tilbage, var det væk. Da hun kom hjem, fortalte hun Konen, hvad hun havde set. Da sagde Konen: „Din Nar, du skulde jo have lagt en Stoppe-naal eller et Stykke Staal paa det, saa var det blevet til Penge, for det var Troldene, som soled deres Penge.“

Der fortælles ogsaa, at Troldkonden, som boede i Bavnen, sendte Hør til en Bondekone i Dalby, for at hun skulde spinde det til Garn, men hun fik Besked om ikke at bløde Garnet med Spyt, for Troldkonden kunde ikke benytte, hvad der kom fra en kristen Mund, men saa blev Bondekonden ked af at spinde for hende, og hun blødte derfor Garnet med Spyt, og saa blev Troldkonden vred og sendte ikke mere ned og faa spundet hos hende. Sommetider kunde

Folk høre en Lyd nede fra Bavnen, ligesom der blev slaaet Kister i, og saa mente de, at det var Trolde-
dene, som lukkede for deres Pengekister.

II.

Engang, da min Bedstefader vilde fylde en Mose, kørte han Jord ned fra Bavnen, men da de havde kørt et Par Dage, vilde det ene Vognhjul ikke gaa rundt, og saa troede Folkene, der var med ved Arbejdet, at det var Trolde-
dene, som havde forhekset Vognen, og derfor holdt de op med at køre Jord.

TROLDESTENEN

Vi har paa vor Mark flere Stene, som er fredede, og som der ganske sikkert ikke kan være noget at fortælle om, men en Del af det er vel gaaet i Glemme. Et Sagn veed jeg dog at fortælle om en Sten, som staar mellem to Bakker, som kaldes Galgebakkerne. Den Sten skal i gamle Dage, da Krogstrup Kirke blev bygget, være slynget af en ond Trolde-
demon, men Trolde-
demonen tog forkert Sigte, og Stenen havnede ude mellem Bakkerne. Det er altsaa en Troldesten, og der siges, at den ikke kan taale at lugte nybagt Brød uden at vende sig. Engang kom en uvæn Tyr efter en ung Pige, og hun maatte redde sig ved at klatre op paa Stenen, men Tyren kunde naa hendes Fødder, og der fortælles, at den havde slikket Tærne af hende, inden der kom Hjælp.

OM LOKKEDYSSESKRÆNTEN

Paa den Mark, der tilhører Birkedommergaarden, ligger en Skrænt med en lille Bakke ovenpaa. For mange Aar tilbage kom en Mand og en Kone spadserende hen over Marken, de havde været i Dalby og skulde til Bonderups Old. Da de var i Nærheden af Lokkedyssen, saa de, at den lille Bakke oven paa

Skrænten stod paa gloende Pæle, og en Masse Nisser og Trolde dansede inde under. Nu skete det i den Tid, da de om Dagen høstede for Herremanden, mens de om Natten maatte høste for dem selv, at som de saaledes gik og høstede ved Lokkedysseskrænten, kom der en Kone gaaende hen over Marken, og hun saa dem saa underlig ud og havde et Par mægtig store Bryster. En halv Time efter kom der en Mand, han saa ogsaa saa underlig ud, han gik lige hen til dem, og spurgte om de havde set noget til „Slatpatter“, de forstod ikke, hvad han mente, men de fortalte ham, at de havde set en Kone med meget store Bryster, og de mente, det var hende, saa svarede Manden og sagde: „Det er ogsaa ligemeget, men ved I ikke Godtfolk, at det ikke er jer Tid, men vor at høste?“ De skyndte sig at pakke deres Sager sammen og gik hjem. Da gik der mange Aar, der kom en ny Birkedommer paa Gaarden, og han begyndte at jævne Bakken, og han fandt en Masse Stenredskaber i den. Men da begyndte Kreaturerne at dø inde paa Gaarden. Da skete det, at der en Aften kom en Handelsmand til Gaarden, og han blev budt indenfor og fik noget at spise. Som de nu sad og spiste, kom de til at tale om deres store Arbejde med at jævne Bakken og om, hvorledes alle Kreaturerne døde. Den fremmede sagde, at de skulde bare lade være med at grave i Bakken, for Bakkefolket kunde ikke finde sig i al den Uro, og at Kreaturerne døde, var Bakkefolket, der hævnede sig paa ham. De holdt ogsaa op med at grave i Bakken, og saa døde der ikke flere Kreaturer. Siden er der ikke rørt ved Lokkedysseskrænten, og derfor ligger den som en stejl Skrænt den Dag i Dag.

DEN KLOGE KONE

For mange Aar tilbage levede der en klog Kone i

Dalby, som der fortælles om, at hun aldrig gjorde noget ondt, men hun havde derimod Magt til at gøre godt, naar onde Aander havde kastet ondt over nogen. Der fortælles herom følgende Historie: En Kone mødte en Dag en gammel Mand, og denne Mand forærede hende et Æble; det var et stort rødt Æble og saa pænt ud. Af Godhed vilde Konen ikke selv spise det, skønt hun mange Gange blev opfordret til det, men hun vilde gemme det hjem til sine Børnebørn, hvilket hun ogsaa gjorde. En lille Dreng blev glad for Æblet og begyndte straks at spise af det, men derved opdagede han, at det var fyldt med Blod. Den lille Dreng fik de frygteligste Smerter i hele sit Legeme og maatte i Seng. Hans Moder gik saa hen til den saakaldte kloge Kone og forklarede hende Sagens Sammenhæng. Derpaa svarede den kloge Kone: „Dit Barn er forhekset, men jeg kan frelse det, hvis du gør, som jeg siger: Kom hen til mig Torsdag Aften med Drengens Skjorte.“ Konen kom ogsaa nævnte Aften med Skjorten, hvorpaa den kloge Kone læste over den. Næste Torsdag kom Drengens Moder igen til den kloge Kone, og denne sagde: „Vil du se den Mand, der har forhekset dit Barn?“ „Det tør jeg ikke,“ svarede Moderen. I det samme gøede Hunden, og ind ad Døren kom den Mand, der havde givet Konen Æblet. Den kloge Kone sagde til ham: „Nu maa du gerne gaa, for nu har vi set dig,“ og derpaa gik han. „Naar du nu kommer hjem,“ sagde Konen til Drengens Moder, „saa vil Mandens Børn komme og laane Traad og Synaal, men hvis du laaner dem det, vil Barnet faa sin Sygdom igen.“ Det skete mærkelig nok ogsaa, som Konen havde sagt. Da Moderen kom hjem, kom ogsaa snart efter et af Mandens Børn og skulde spørge fra sin Moder, om de ikke kunde laane noget Traad, men det blev na-

turligvis nægtet, idet hun tilføjede, at de ikke havde noget selv. Noget efter kom et andet af Mandens Børn, som ogsaa skulde spørge fra sin Moder, om de kunde laane dem en grov Synaal, for saa kunde de maaske bruge det Garn, de selv havde, men det blev ligeledes nægtet. Men Barnet blev rask og fik aldrig Sygdommen mere.

Naar et Menneske var bleven sygt, kom de hen til hende for at bede om Raad, og de blev næsten altid helbredet, og naar de var blevet helbredet, hængte hun ni Pinde hen et Sted, hvor ingen kom. Men skete det alligevel, at nogen kom og fandt dem, fik de Sygdommen, som den syge havde haft.

Ligeledes kunde hun helbrede Folk ved at mane de onde Sygdomme ind i ni forskellige Flæskestykker, som derefter blev hængt op i et Træ. Hvis nu nogen kom og tog dem, fik de mærkelig nok de Sygdomme, som var bleven læst eller manet ind i Flæsket.

Paa samme Maade manede hun Sygdomme ind i et stort Gaaseæg, som hun derefter lagde i et Gærde. Naar nogen nu kom og tog Ægget, fik de Sygdommen, som fandtes i Gaaseægget.

FERSLEV SOGN

TROLDEN THOR

En Trolld havde engang paa en eller anden Maade faaet fralokket en Mand det Løfte, at han skulde have hans Datter til Kone, hvis hun ikke en bestemt Dag kunde nævne Troldens Navn. Tiden randt, og den stakkels Pige gik og var helt fortvivlet, thi næste Dag var Tiden udløbet, hvor hun skulde forenes med den lède Trolld. Som hun nu gik om i stor Sorg, hørte hun pludselig, at der inde bag Bagerovnen var en lille Pusling, som hoppede og sprang paa Borde og

Bænke og sang: „I Gaar bryggede jeg, i Dag bager jeg, i Morgen skal mit Bryllup staa, og Thor, Thor hedder jeg!“ Pigen blev sjæleglad, thi nu var hun klar over, hvad Trolden hed, og næste Dag, da han kom for at afhente hende, saa siger hun nok saa fornøjet: „God Dag, Thor,“ men denne blev saa bestyrtet, at han med det samme blev til en stor Flintensten, der af bare Raseri sprang i Stumper og Stykker og fløj til alle Sider, og derfra stammer alle de smaa Flintenstene, man hist og her finder i Jorden.

KURRE MURRE.

I et Hjem kom engang en fremmed Kat og slog sig ned hos Familien. Saa traf det sig engang, at Manden havde været borte, og da han kom hjem om Aftenen, fortalte han følgende mærkelige Hændelse: „Da jeg nu var paa Hjemvejen, hørte jeg hende fra Højen, hvor Troldene bor, nogen raabe til mig, om jeg vilde hilse vor Kat og sige, at nu kunde han godt komme hjem igen, thi nu var Kurre Murre død.“ I det samme springer Katten op og siger: „Er Kurre Murre død? Saa maa jeg se at komme af Sted, og saa siger jeg Farvel og Tak for den Tid, jeg har været her,“ og dermed forsvandt Mis. Men man var jo ikke straks klar over, at det var en Trold, som i en Kats Skikkelse havde boet hos dem af den Grund, at han ikke havde kunnet enes med Trolden „Kurre Murre.“

DEN GAMLE DRENG

I en Gaard sad en gammel Dreng i Kakkellovns-krogen og havde Ret til at sidde der og faa sit Underhold; han havde siddet der, saa længe de ældste Mennesker kunde huske, og altid set lige gammel ud, men Fattigdom raadede altid paa denne Gaard, og ingen kunde bestaa sig og blive der. Saa var det

engang atter kommet til Yderligheden med en Mand, saa han ikke kunde klare Skatter og Afgifter, men var ved at skulle forlade Gaarden; da traf det sig, at Pigen fik i Sinde at spørge den gamle Dreng om, hvor længe han skulde blive der, hvorpaa han svarede: „Jeg skal blive her, til Fattigdommen bliver saa stor, at Folk her paa Gaarden kun kan brygge Øl i en Æggeskal og kærne Smør i en Flaske.“ Da Pigen fortalte Konen dette, udførte man disse Ting næste Dag, og da den gamle Dreng saa det, gik han sin Vej, og siden kunde Folk bestaa sig og blive paa Gaarden.

TRE HØJE

Ovre i Ferslev i Horns Herred laa der tre Høje. Der fortælles om den ene, at om Natten kunde man se, at den hævede sig op paa tre Pæle, og inde i den dansede og sang Troldefolket lystigt. Den anden Høj besluttede Bønderne at rydde væk, men en Aften, da en af Folkene gik forbi Højen, kom der en stor hvid Hest løbende hen imod ham og grinede og begyndte at sparke efter ham. Da Manden kom hjem, blev han syg og døde kort efter. Om den tredie Høj fortælles der, at der i Nærheden levede en rig Herremand, som ikke var kommet til sine Penge paa en ærlig Maade. Da han døde, kunde han ikke faa Fred i sin Grav, men han maatte ride Dag og Nat paa sine Marker. Man hentede da Præsten, der tog sin Bibel med. Præsten fulgte efter Herremanden og læste højt af Bibelen. Lidt efter standsede han Hesten og hørte efter, hvad Præsten læse. Lidt efter lidt begyndte han at synke i Jorden, saa den lukkedes over ham. Der blev kastet en Høj op over ham og en Pæl rammet ned i Højens Top. Siden viste Herremanden sig aldrig mere.

VELLERUP SOGN

VELLERUP HOSPITALS
OPRINDELSE

Ved Vellerup Kirke ligger Vellerup Hospital, som er oprettet 1713 af Gehejmeraad O. Krabbe til Egholm.

Om dette Hospitals Oprettelse fortæller Sagnet følgende: Der var i gamle Dage en Ridefoged paa Egholm, som fik Øgenavnet *Sorte Klaus*. Denne Mand var en haard Negl imod Godsets Folk — hvortil Vellerup Sogns Befolkning hørte —, ikke alene i levende Live, men ogsaa efter sin Død. Han gik nemlig igen, idet han kørte omkring og forstyrrede Folk i Søvn, ikke blot om Natten, men ogsaa naar de skulde sove til Middag. Sorte Klaus huserede naturligvis værst paa selve Egholm, hvor særlig den Mand, som skulde tage imod Køretøjer, ikke havde Fred hverken Nat eller Dag. Derfor besluttede man at komme ham til Livs en Middagsstund paa selve Gaarden, idet man hentede Præsten i Kirkehylinge, som formodentlig var den dygtigste af Egnens Præster til at mane. Det blev en drøj Tur for den Kirkehylinge-Præst, men han fik dog Bugt med Sorte Klaus til sidst. I første Omgang fik Sorte Klaus hurtig slaaet Præsten Manebogen ud af Haanden, men Præsten trak en anden op af Lommen, og nu maatte Sorte Klaus sige, hvorfor han gik igen; han havde gjort Uret mod Enker og faderløse, men han føjede til: „Jeg vilde leve, og du vil leve.“ Derved ramte han Præsten paa et ømt Sted, thi denne havde engang paa en ikke helt tilladelig Maade sat sig i Besiddelse af et Brød, som tilhørte en Enke. Under dette Opgør fik han Bugt med Præstens anden Bog. Præsten var dog godt forsynet, thi nu tog han den tredje Bog frem, idet han over for Sorte Klaus' Anklage forsva-

rede sig med, at han i det nævnte Tilfælde havde handlet i den yderste Nød. Nu begyndte Sorte Klaus at synke i Jorden, men forinden han sank helt ned, forlangte han at vide, hvor han maatte vise sig igen, og Svaret lød: „Ved Rødebro!“ Paa Stedet, hvor Sorte Klaus sank i Jorden, blev der straks nedrammet en stor Pæl, som har staaet ved Egholm indtil for faa Aar siden. Men den Indrømmelse, som Præsten havde gjort over for Sorte Klaus, var meget uheldig for Vellerupperne, for de skulde passere Rødebro, der ligger ved deres Sognegrænse, naar de skulde til Roskilde, og naar de kom over Broen, hylede og jamrede Sorte Klaus paa en saadan Maade, at han jøg stor Skræk i Livet baade paa Folk og Fæ. For at slippe for dette Uvæsen besluttede man sig til at sone Sorte Klaus' Brøde ved at bygge Hospitalet eller Fattighuset ved Vellerup Kirke for Enker og faderløse Børn fra Sognet.

STADSEN

I Vellerup er der en Bakke, der hedder Skjoldebjerg. Lige over for den boede der en gammel Kone, hun var Undertagskone i et Smedested og hed Kirstine. Ligesom hun sad og spandt, kom der en ind til hende og spurgte, om han ikke maatte laane hendes Flettetøj, dengang brugte de jo Flettetøj. Jo, sagde hun, det maatte han gerne, naar hun saa maatte faa Lov at se *Stadsen*. Han fik saa Flettetøjet og gik. Og en Dag ligesom hun sad og spandt, saa kom de kørendes ind under Kakkellovnen og hen over Gulvet, og hun kunde kende sit eget Flettetøj.

Konen har selv fortalt mig det. Hun var en meget gammel Kone dengang, jeg var en femten-seksten Aar, og nu er jeg 78.

OVRØ

SVENSKERNE PAA OVRØ

Da Karl Gustav i 1658 var kommen her over til Sjælland, blev hele Landet jo oversvømmet af Svenskere, og der kom ogsaa en Kommando under Anførsel af en Officer til Ovrø. Svenskerne opførte sig meget hensynsløst, og Officeren fortalte, at naar Karl Gustav havde bemægtiget sig hele Danmark, saa havde han lovet ham Øen som hans Part af Krigsbyttet. Han opførte sig da som Herre over Mænd og Kvinder, og der gik mange Udskejelser i Svang. Dette vilde Ovrøboerne i Længden ikke finde sig i, og saa slog de ham ihjel og nedgravede Liget et Sted ved Stranden. En saadan Bedrift kunde jo ikke skjules, og Rygtet derom kom Karl Gustav for Øre. Han dømte da, at alle Mænd skulde springe over Klingen. Saa rejste den daværende Sognepræst *Jens Danielsen* og saa Sognefogden ind til Karl Gustav, der laa i Lejr ved Brønshøj. Præsten forebragte Sagen for Kongen og gjorde ham det indlysende, at det ikke var saa underligt, om de havde taget sig saadan til Rette, eftersom de var blevet behandlet. Kongen lod sig formilde og idømte saa Øen en stor Pengebøde. Efter Stormen paa København fik Svenskerne andet at tænke paa end at inddrive Bøder paa Øen, og Sagen faldt hen. Frederik den Tredie fik lige godt noget at høre om den, og han indvarslede da Præsten og Sognefogden til at give Møde hos ham. Efter at have hørt Sammenhængen skænkede han hver af dem en Bondegaard, og den Gaard, som Præsten fik, hører endnu under Præstegaarden som Arvefæste, det er den saakaldte Anneksgaard. Den blev solgt fra i Trediverne og tjente saa Kaldets Enker til Underhold. En Enke fik den solgt, og Kaldet

fik udbetalt 3000 Kroner, og Renten af denne Sum samt Afgiften, omtrent 50 Tdr. Rug og Byg, udgør Enkepensionen, idet Enkerne paa Kaldet endnu nyder Arvefæsteafgifterne som Enkepension. Den Gaard, som Sognefogden fik, drev han sammen med sin egen Gaard, og indtil for en Menneskealder siden er de to Gaarde ejet af den samme Mand. Det er Stenbjerg og Lindhøj, men saa var der en Mand, der havde to Sønner, og nu fik hver af dem sin Gaard.

GULDRINGEN

Jeg gik og vogtede nede paa Lars Peters Sted, og da var det ligesom en Stemme sagde til mig: „Skrab med din Fod i Jorden her, Kirsten.“ Jeg skrabbte ogsaa og fandt en Guldring, men turde ikke tage den, for jeg blev saa forskrækket. Siden fandt en Karl Ringen, han tjente dær og gik og pløjede paa det Sted, og han fik mange Penge for den.

DET BRÆNDER FOR GULD

Som lille bitte Pige var jeg med min Fader ude ved en Mand, der hed Knud Petersen, det var jo for at faa lidt godt at spise, for vi var fattige Folk. Saa om Aftningen, da vi skulde hjem, saa gik min Fader foran, og jeg gik bagefter, og saa gøede Lænkehunden i Porten ad os, og ved han saadan gøer, saa farer der ligesom gloende Ild ud af Gabet paa den, og det var for mig, som hele Gaarden stod i lys Lue. Jeg var saa bange og sagde: „Aa Fader, Du brænder, Du brænder,“ for det var for mig, som jeg gik i Luerne, men han saa det ikke. Da vi saa gik ud ad Næsby til, hvor vi var fra, saa jeg mig flere Gange tilbage, og da var det, som Gaarden brændte. En Tid efter hittede en Pige, som tjente dær i Gaarden, et Guldkors (Margrete Kors) med Kæde i Engen

lige ved Møddingpladsen, og det er nu paa det oldnordiske Museum. Det var Lyset fra den Skat, som jeg saa den Aften.

JORDEMODEREN OG TROLDTØJET

Der var en Jordemoder hernede, hun blev en Dag hentet til *Næsby* i Forretning. Da gik der en stor Tudse med en tyk Mave paa Vejen, og saa siger hun: „Hvis Du skulde trænge til min Hjælp, saa kan Du sende Bud efter mig.“

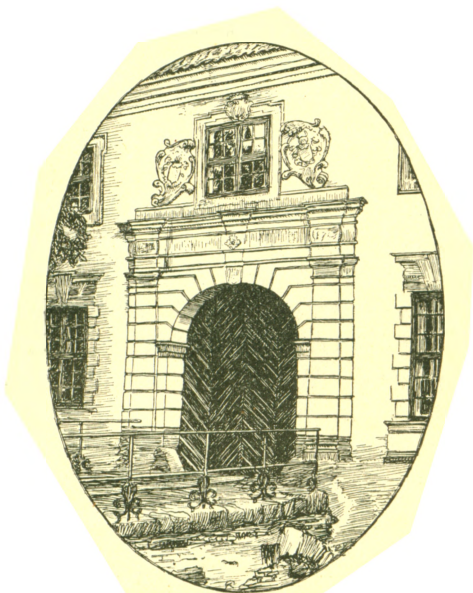
Nogle Nætter efter kom der en Mand efter hende, og da hun var kommet ud paa Vognen, bandt han et Tørklæde for hendes Øjne, og hun vidste ikke, hvor hun blev ført hen. Pludselig stod hun for en Patient, der skulde føde, og Fødselen blev streng. Hun saa Folk færdes ud og ind, men de saa hende saa forunderlige ud alle sammen. Manden stod ved Sengen hele Tiden og sagde: „Nu kan du bare prøve paa at gøre noget Bedrageri ved min Kone, saa skal du aldrig komme levende hjem mere.“

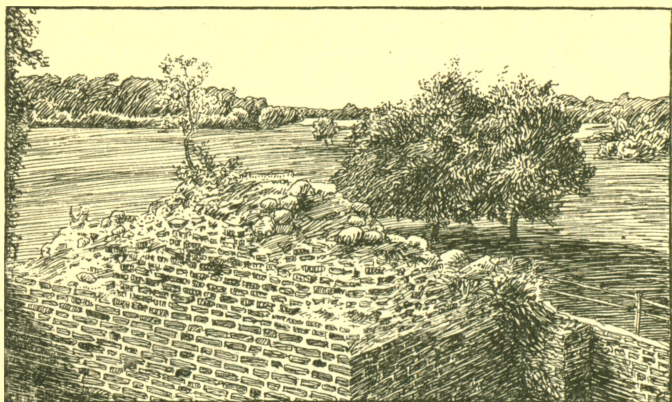
Da Konen saa var forløst, og alting var i Orden, skulde han jo køre Jordemoderen hjem igen. Saa gik han hen og hviskede noget til Konen, men hun sagde: „Nej, hun har behandlet mig ordentlig, saa skal hun ogsaa behandles ordentlig igen.“

Da Manden saa fjernede sig et Øjeblik og skulde hen og spænde for, saa siger Barselkone: „Naar min Mand nu kommer og vil byde dig noget for din Ulejlighed og spørger om, hvad du helst vil have noget af, enten det sorte eller det blanke, saa skal du sige, du vil helst have det blanke, for det er mere af Værdi.“

Saa forlangte hun ogsaa af det blanke, og han bandt hende igen for Øjnene og kørte hende lige saadan tilbage. Da hun kom hjem, havde hun hele

Lommen fuld af Penge. Men han forbød hende, at hun aldrig maatte tale om den Tur, hun havde været i. Efter al Sandsynlighed foregik dette her oppe i den Bække, som er paa den Gaards Mark, der ligger tæt ved paa venstre Side af Vejen op mod Kirken, og hvor der i sin Tid var en hel Del Hekseri, for Jordemoderen havde skubbet Bindet lidt fra Øjnene og set, at det var ad den Vej, hun kom. Han havde flere Gange spurgt, om hun kunde se noget, og hun havde jo sagt nej. Det var altsaa Konen i Bakken, hun havde forløst, og det var den Tudse, hun havde mødt paa Vejen.

FORSKELLIGE SAGN

DRONNING MARGRETES STEN

aa Landevejen imellem Værebro og Roskilde 100 Meter Syd for Tolvkilometerstenen i Vejens vestre Rabat ligger der en mærkelig Sten. Midt i Stenens ret jævne Overflade er der et tydeligt Aftryk af en Kvindefod. Min Fader fortalte os Børn, at dette Fodastryk var fremkommet paa den Maade, at Dronning Margrete engang var ridende ad denne Vej med sit Følge og paa dette Sted stod af Hesten, og da hun igen skulde bestige sin Ganger, stod hun op paa denne Sten og traadte saa haardt, at Mærket af hendes Fod blev staaende i Stenen og staar der den Dag i Dag.

DAVRE - DYREKØB

Imellem den gamle Kro i Store Værebro og Vigens Mejeri ligger der en Sten paa den indre Kant af Vejen

til Højre, naar man kommer fra Hillerød. Engang i Dronning Margretes Tid stod der paa dette Sted et Slag, vistnok med Svenskerne, og Dronning Margrete sad paa en Stol med Fødderne paa denne Sten og fulgte Slagets Gang. Det gik ikke godt for hende, og hun sagde blandt andet: „Det er ligesaa umuligt, at jeg kan vinde dette Slag, som jeg kan træde kendt i denne Sten.“ I det samme traadte hun ned paa den flade Sten, hun havde til Fodstykke, og højre Fod gik helt ned i Stenen. Dronning Margrete vandt ogsaa Slaget. Det var tidlig om Morgenen, og Stedet fik Navnet *Davre-Dyrekøv*, det vil sige, at Davren var dyrekøbt. Der fortæltes ogsaa, at Dronning Margrete var saa hellig, at hun kunde hænge sine Handsker paa Solens Straaler. Det var vel ogsaa hendes Hellighed, som gjorde, at det Vand, der gerne stod i Hullet i Stenen, var lægende, især for Saar paa Hænderne.

DRONNING MARGRETES SKIB

I Roskilde Fjord Syd for Frederikssund ligger Øen *Kølholm*. Mellem den og Landet gaar en gammel Sejlrende, som blev benyttet, før den nye Rende blev gravet. I denne Rende ligger paa tværs et gammelt Træskib, fyldt med store Sten. Sagnet beretter, at det blev sænket i Krigen med Sverrig paa Dronning Margretes Tid for at spærre Svenskerne Adgangen til Roskilde. Længere mod Syd ved Østskoven er fundet en anden Spærring bestaaende af nedrammede Bøgepæle. I vore Dage har Fiskerne i Lavvande brækket flere Stykker af Spanterne løse og bragt i Land.

TROLDBY KÆLLING

Hyllinge Kirke ligger ca. en Kilometer Vest for Kirke-Hyllinge By. Den skulde ellers have været byg-

get nede ved Byen, men alle Materialerne, som blev kørt til Byggepladsen om Dagen, blev om Natten kørt op paa Bakken, hvor Kirken nu ligger, og derfor kom Kirken til at ligge dær. Da saa Kirken var færdig, kunde den ses flere Mil i Omkreds, da den ligger meget højt. Saa var der en Trolde, som boedeovre paa den anden Side af Fjorden; da han saa den smukke, hvide Kirke, vilde han knuse den, og da han ikke kunde komme over Vandet, saa tog han en mægtig stor Sten paa flere Tusind Pund og kastede over efter Kirken, men den naaede ikke længere end til Kyndeløse Mark, og dær staar den den Dag i Dag under Navn af *Troldeby Kælling*, og den vender sig, hver Gang den lugter nybagt Brød.

TROLDEN OG AAGERUP KIRKE

Der boede engang en Troldeovre i Horns Herred. Saa blev der bygget en Kirke i Aagerup, det kunde Trolde ikke lide, han kunde heller ikke lide, at Kirkeklokkerne ringede, derfor tog han en stor Sten og kastede den over Fjorden imod Kirken for at slaa den ned, men den kom ikke saa langt, den faldt ved Valby Smedie, og dær ligger den endnu.

HVEEN

Trolde var bleven vred paa de Folk, der boede i Næstved. Han truede med at begrave Byen. Ved Vintertid gik han over det tilfrosne Øresund og hentede en Sæk Jordovre i Sverrig, men da han paa Tilbagevejen kom lidt ud paa Sundet, tabte han Sækken, som gik gennem Isen. Saaledes opstod Hveen.

GENGANGEREN

I Lille Værløse boede for mange Aar tilbage en Gaardmand, som havde Ord for at holde til med al-

skens Pak og Kæltringer. Saadan gik nogen Tid, saa døde Manden og blev begravet. Efter den Tids Skik skulde der være et stort Gravøl efter Begravel- sen, og Folk kom ogsaa, men hvad skildrer deres Rædsel, da de ser Manden, som de havde begravet, sidde oppe paa Tagrygningen. Naa, de fik da Bud efter Præsten, og han fik ogsaa Manden begravet oppe paa Kirkegaarden igen, men da Folkene kom- mer tilbage til Gaarden, sidder han atter paa Ryg- ningen. Nu blev der sendt Bud til en gammel klog Kone, som boede i Sortemose, og hun vidste nok Raad, hun fik Manden ned i Sortemose, begravede ham dær og satte en Stoppenaal igennem ham. Da sagde Manden nede i Graven: „Havde du ikke gjort det, du gamle Heks, var jeg kommet hjem før dig.“ Men der fortælles, at Pælen har været set ude i Mo- sen i senere Tider.

BOLUNDSMANDEN

I.

I Forbindelse med Lille Valby Strandenge findes der en ca. 3 Tdr. Land stor Banke, som kaldes *Bolund*. Den ligger frit, ca. 600 Alen ude i Roskilde Fjorden, kun forbundet med Land med en meget smal Tange. Efter Sagnet bor her *Bolundsmanden*, om hvem der fortælles følgende: En af Gaardmæn- dene i Valby fra den Gaard nærmest Stranden skulde have Barselgilde med en Datter, og da der var ind- budt mange Gæster, bestemtes det, at Bolundsmanden ogsaa skulde med. I den Anledning begav Manden sig ud til Bolund, han kom ind til Bolundsmanden og fremførte sit Ærinde. Denne tog meget venligt imod ham, takkede for Indbydelsen og bad Manden sidde ned og snakke lidt og nyde en Forfriskning. Samtalen gik livligt om forskellige Ting, men omsi- der bestemte Manden sig da til at gaa hjem. Bo-

lundsmanden spurgte ham da: „Hvorlænge tror du nu, du har været her?“ „Aa, et Par Timers Tid vel,“ svarede Manden. „Nej“, sagde Bolundsmanden, „du har været her i seksten Aar. Nu kan du gaa hjem. I Dag har din Datter Bryllup, og som Belønning for den Tid, du har tjent mig, kan du tage det, der ligger der uden for Indgangen, du kan gaa hjem efter en Vogn til at køre det paa, men du maa ikke sige et Ord om det hjemme, før du faar hentet det.“ Manden blev jo meget forbavset og vidste ikke, hvad han skulde tro om dette her. Han tog imidlertid Afsked med Bolundsmanden og kom udenfor. Her saa han sig om efter Belønningen, men der laa kun en Bunke Hestepærer. Han blev noget skuffet og sagde til sig selv: „Ikke andet end det, det har jeg minsæl nok af derhjemme.“ Han tog dog nogle Stykker af Bunken og puttede dem i Lommen og skyndte sig derpaa hjem. Der blev jo stor Forbavselse, da han kom hjem. Der blev spurgt og fortalt, kan man nok forstaa. Der kunde nok være noget at tale om efter en saadan Fraværelse. Saa kom Manden tilfældigvis til at stikke Haanden ned i Lommen og opdagede da, at Hestepærerne var blevet til Guldpenge. Han fik i en Fart spændt for en Vogn og kørte ud efter det andet, men da han kom derud, var det væk. Han havde jo talt om det derhjemme, det havde han glemt, at han ikke maatte, før han fik hentet Bunken, og stor blev hans Ærgrelse, da der kunde have blevet en hel Kistefuld Guldpenge, saa han kunde blevet en meget rig Mand. Det blev han altsaa ikke dengang.

II.

Man har ogsaa hørt, at der er smækket med Kiste-
laag nede i Bakken, naar man har ligget ovenpaa
og lagt Øret til Jorden. Der fortælles, at Bolunds-

manden har skabt sig om til en Hest, der gik og græssede paa Strandengen. Da det var en smuk Hest, fik en Knøs engang Lyst til at faa sig en Ridetur. Han sprang op paa Hesten, og Turen gik meget godt ud ad Bolund til, men da han saa omtrent naaede ud dertil, opdagede han, at det var et Knippe Halm, han red paa, og Bolundsmanden stod henne ved Indgangen og lo af ham. Indgangen var bag en stor Sten i den østlige Ende af Bakken. Stenen er nu halvt dækket af Jord, men kan ses den Dag i Dag.

III.

Man har ogsaa prøvet paa at pløje ude paa Bolund. Der er en tre Kvarter sort Muld ovenpaa, saa der kunde sikkert gro god Sæd. Men saa snart Manden satte Ploven i Jorden, saa han, at Byen stod i lys Lue. Han fik i en Fart spændt fra og kom hjem, men da var der intet i Vejen, alt var, som da han tog hjemmefra, men siden den Tid blev der ikke prøvet paa at pløje derude.

IV.

Paa Arnakke (Klinten paa Vejlegaards Mark lige overfor Bolund) var der en *Arnakkemand*. Han og Bolundsmanden kom ikke godt ud af det med hinanden, de levede stadig i Uenighed, der til sidst blev saa stor, at de udfordrede hinanden til en Tvekamp, som skulde foregaa paa *Lille Valby Strandenge*. De skulde omskabe sig til to Tyre, men da Bolundsmanden ikke var sikker paa at kunne magte den anden, fik han en af Gaardmændene i Lille Valby til at hjælpe sig. Ved hans Hjælp lykkedes det ham saa at overvinde sin Modstander, og Gaardmanden

fik en stor Belønning. Saadan paa flere Maader hjalp Gaardmændene Bolundsmanden og modtog hver Gang stor Belønning, og det er derfor, at Lille Valbyerne er saa rige.

NOTER

Forkortelser: J. M. Thiele: „Danmarks Folkesagn“, 1843, er betegnet med: Thiele. Erich Pontoppidan: „Den Danske Atlas eller Konge-Riget Danemark“, Tomus II., 1764, er betegnet: Pontoppidan. „Frederiksborg Slots Beskrivelse“ ved Johan Peter Rasbech, 1832, er betegnet: Rasbech. Hans de Hofmans Foundationer, Tom. VII., 1761, er betegnet: Hofman. Trap: „Danmark“, 1920, er betegnet med: Trap. Manuskripter, der tilhører *Dansk Folkemindesamling*, er betegnet: D. F. S., mens Forkortelsen E. T. K. betyder, at vedkommende Sagn tilhører *Evald Tang Kristensens Samling*. Endelig er der anvendt følgende Forkortelser: opt. = optegnet, Medd. = Meddelelse, Sk. = Skole.

En beklagelig Trykfejl findes Side 16, anden Linie foroven, idet der staar Halfdan Hansen, mens det skal være *Halfdan Andreassen*.

Meget besværligt har det i flere Tilfælde været at faa afgjort, hvilket Sogn de enkelte Sagn hørte til. Uden Fejl er det heller ikke gaaet af. Een Fejl er rettet i Noterne til Torup Sogn, men der kan muligvis være flere.

Holger Danske, I., Side 19, efter Laurits Pedersen: Helsingør, 1912, jfr. Thiele, I. Del S. 18. II. S. 20, optegnet af Viggo Jensen, Bendstrup Sk.

Menneskeben i Forstuen S. 20, opt. af Søren P. Sørensen, D. F. S. *Hornbæk Kirkes Opførelse* S. 20, opt. af Elise Olsen, Hornbæk Sk.

Den nuværende Hornbæk Kirke er opført 1737.

En Indvandring S. 21, opt. af Magister Hans Ellekilde 1908 efter Meddelelse af Baadebygger Jens Svendsen, D. F. S.

Varsel om Krig S. 21, opt. af Hans Ellekilde 1908 efter Medd. af Fisker Widemann, Hellebæk, D. F. S.

Kong Haagens Kilde S. 21, opt. af Ernst Olsen, Hillerød Haandværkerdagskole.

En Drøm S. 23, opt. af Helga Poulsen, Hornbæk Sk.

Torsdag Aften S. 23, opt. af Sonja Ohlin, Hornbæk Sk.

- Sønikke* S. 24, opt. af Mathilde Mogensen, Hornbæk Sk.
- Troldkvinden, der spandt*, S. 24, opt. af Kirsten Nielsen, Hornbæk Sk.
- Femhøje* S. 24, opt. af Ella Rasmussen, Hornbæk Sk.
- Bækkemanden* S. 25, opt. af Niels Petersen, Hornbæk Sk.
- Sibylles Spaadomme* S. 25, opt. af Hans Ellekilde 1908 efter Medd. af Tjenestepige Marie Nielsen, D. F. S.
- Stensaaning* S. 26, opt. af Hans Ellekilde 1916, D. F. S.
- Skatten ved Julebæk*, I., S. 26, opt. af Hans Ellekilde 1909 efter Medd. af Fisker Laurits Svendsen, Aalsgaard, D. F. S. II.
- S. 27, opt. af Hans Ellekilde 1908 efter Medd. af Fisker Widemann og Hegnsmand Andersen, Hellebæk, D. F. S.
- Guldrokken i Kistehøj* S. 27, opt. af Gerda Andersen, Hornbæk Sk.
- Mørkerædsel* S. 28, opt. af August Hansen, Hornbæk Sk.
- Skibsvarsel* S. 28, opt. af Aage Nielsen, Hornbæk Sk.
- Per Tøffelmand, der gik igen* S. 29, opt. af Marie Hougaard-Jensen, Hornbæk Sk., efter Medd. af hendes Oldefader.
- Kong Valdemar og Tovelille* S. 30, efter Thiele, I. S. 47. Om Valdemar Atterdag skriver Pontoppidan 1764 (II. Bind Side 252) følgende: „Kong Waldemar III. som var en vældig Jæger og, efter Almuens Indbildning, jager endnu i denne Skov-Egn, havde her sit Slot Gure, som skrives Gurre, Gorre og Gorfve, i hvilken man siger han var saa forelsket, at han endogsaa agtede det høyere end Himlen selv. Men hvor meget er ikke det, som siges om store Herrers Ord og Gierning, uden tilstrekkelig Grund, særdeles efter deres Død. Saa meget er vist, at Kong Waldemars Sind var meere jordisk end Himmelsk i hans Velmagts Dage. At den døde Qvinde *Tovelille* hendes Legeme, som Kongen ikke kunde afsee for Kierlighed, havde noget Hexerie paa sig, som Tienkerne fandt og kastede i Gure Søe, saa at denne nu drog Kierligheden til sig, er en gammeldags Fabel.“
- Dronning Margrete som Barn* S. 31, efter Thiele I. S. 49.
- Kobberportene i Gurre Sø* S. 32, opt. af Halldan Andreasen, Bendstrup Sk.
- Kong Volmers Jagt* S. 32, opt. af samme.
- Kong Volmers Tak* S. 32, opt. af samme.
- Den vilde Jagt* S. 33, opt. af Margrethe Petersen, Hagelse Sk.
- Tikøb Kirke* S. 33, medd. af J. P. Jørgensen, Hedsbjerg, E. T. K.
- Snekkersten* S. 34, opt. 1902 af Fisker C. Larsen, Snekkersten. D. F. S. *Stred*, af *stritte*, kaste.
- Troldenes Penge* S. 34, opt. af Asta Nielsen, Sønderborg, Esrom.

- Guldrokken* S. 35, opt. af Peter M. Petersen 1912 paa Frederiksborg Højskole.
- Lænken* S. 35, opt. af Halfdan Andreasen, Bendstrup Sk.
- Den hovmodige Pige* S. 36, opt. af Svend Hansen, Hornbæk Sk.
- Troldene i Vivre Vang* S. 36, opt. af Anna Lisbeth Høyer-Christensen, Frederiksborg Statsskole.
- Musikanten og Dværge* S. 36, opt. af Holger Jansen, Frederiksborg Statsskole.
- Slangen i Bundgarnet* S. 38, opt. af Poul Larsen, Sletten Sk.
- Det uheldige Bundgarn* S. 38, opt. af Lærer Madsen, Sletten, efter Medd. af Fru M.
- Gamle Spaadomme* S. 39, opt. af Anna Lisbeth Høyer-Christensen, Frederiksborg Statsskole.
- Grev Danneskjold* S. 39, opt. af samme,
- Kirkegaardens Fred* S. 40, opt. af samme.
- Mordet i Fredensborg Slotshave* S. 41, opt. af Vagn Aagesen, Frederiksborg Statsskole, der meddeler, at de blodige Mærker er forstenede Ortoceratiter.
- Kirkebjerg* S. 41, opt. af Frimodt Andersen, Frederiksborg Statsskole.
- Røverne i Grønholt Skov* S. 42, opt. af Anna Lisbeth Høyer-Christensen, Frederiksborg Statsskole.
- Møllerens Straf* S. 42, opt. af Ernst Christensen, Hørsholm kommunale Mellem- og Realskole.
- Troldtøjet i Smidstrup* S. 43, opt. af Gdr. Hans Petersen, 1921. D. F. S. Jfr. Thiele II. S. 209. Et andet Manuskript i D. F. S. slutter saaledes: „Folk var rædde for den Bakke, og ingen turde færdes der om Aftenen. I Halvtredserne blev den gravet ud af Frederik d. 7. De fandt to smukke Gravkamre samt nogle Knogler.“
- Den snilde Karl* S. 43, opt. af C. F. P. Mortensen, København, efter Medd. af Enkefru Bjørnsen, Helsingør. D. F. S.
- Den vilde Jagt* S. 44, opt. af Edgar Madsen, Høsterkøb Sk.
- Birkerød Kirke* S. 44, opt. af Aksel Esbensen, Høsterkøb Sk.
- Fanden paa Besøg* S. 44, opt. af Lizzie Høst, Rungsted Statsskole.
- Løbjergs-Gubben* S. 45, opt. af Katrine Jensen, Syrenlyst, Birkerød.
- Nissen bringer Hø* S. 46, opt. af samme.
- Smørhekseri* S. 46, opt. af samme.
- Høsterkøb* S. 47, opt. af Erik Petersen, Høsterkøb Sk.
- Sagn om Rungstedhund* S. 47, opt. af Lizzie Høst, Rungsted Statsskole.
- Højgraverens Straf* S. 48, opt. af Kjeld Larsen, Rungsted Statsskole.

- Esrom Sø* I. S. 49, opt. af Karen Schultz, Frk. Mørks Skole.
- II. S. 50, opt. af Dagmar Christiansen, Frederiksborg Højskole 1921. Om *Esrom Sø* eller *Esse Sø*, som den benævntes i ældre Tid, skriver Hofman 1761 (VII. Bind, Side 155): „Gamle Folk beretter, at denne Søe har tilforn været, ligesom en anden Engbond, høstet, og at en Røst den Tiid sagde til Høst-Folkene: Staaer op at læse, Esse begynder at blæse; derefter forlod endeel Moesen, andre blev af Vandet druknede; alt efter Tradition.“
- Hullet i Esrom Klostervæg* S. 51, opt. af Hedvig Larsen, Græsted Sk.
- Broder Rus* S. 51, her gengivet efter *Niels Stenfeldt: Lidt om Esrom Kloster* i „Fra Frederiksborg Amt“ 1921. Sagnet er behandlet i Litteraturen, saaledes i „Nordsjællandske Sagn og Fortællinger“, udgivet af H. P. Holst, 1856, og i Ejnar Christiansens „Broder Rus,“ 1888.
- Hertugdalen* I. S. 52, opt. af Ludvig Svegaard, Hillerød Haandværkerdagskole.
- II. S. 53, opt. af Margrete Larsen, Ejlstrup Sk. Af dette Sagn har jeg flere Former, hvoraf en begynder saaledes: „I Grib Skov findes der en stor Dal, hvor ingen Bund er at finde, hvor dybt man end har prøvet at neddrive Stænger og Pæle.“
- Karlen og Ellefolkene* S. 53, opt. af Ludvig Larsen, Esbønderup Sk.
- Fanden og Nøddebo Kirke* S. 54, opt. af Vagn Aagesen, Frederiksborg Statsskole.
- Fruebjerg* S. 54, opt. af Margrethe Stender Nielsen, sammesteds.
- Grib Sø* I. S. 54, opt. af Vera Rasmussen, Helsing Sk.
- II. S. 55, opt. af Hans Horte, Græsted Sk.
- Søborg Sø* S. 55, opt. af Hedvig Larsen, Græsted Sk.
- Heksen og Sandbakkerne* S. 55, opt. af Katrine Jacobsen, Græsted Sk.
- Nissen og Høet* S. 56, opt. af Heintz Ejnar Christiansen, Gilleleje Sk.
- Den stærke Nisse* S. 56, opt. af Elvar Nielsen, sammesteds.
- Rævehøj* S. 57, opt. af Frede Christiansen, Esbønderup Sk.
- Dronning Margretes Halsbaand* S. 57, opt. af Yrsa Nielsen, Gilleleje Sk.
- Røverne paa Nellerupgaard* S. 58, opt. af Frimodt Andersen, Frederiksborg Statsskole. Af dette Sagn findes mange forskellige Former. Et Sagn begynder saaledes: „Ude i en Skov bag Nellerupgaard ved Gilleleje er der en Hule, som i gamle Dage skal have været beboet af Røvere.“ Efter at der er for-

talt om Røvernes Besøg, siges der om Konen, at da hun havde baaret Maden ind, saa hun, at deres Bøsser stod i en Krog uden for Spisestuen, hun tog da en Kande Øl og hældte paa Bøsserne, saa Krudtet blev vaadt, tog derpaa nogle Strømper og Klude og bandt under Hovene paa en Hest og red til Søborg. Da Røverne senere vilde sætte sig til Modværge, blev de snart overmandet, fordi deres Bøsser kikkede. En anden Form begynder saaledes: „Fra Nellerupgaard fortæller man, at en Juleaften kom der tolv Prinser, som intet Kongerige havde at regere over, og saa var de blevet Sø-røvere.“

Nisschojen S. 59, opt. af Anny Petersen, Gilleleje komm. Realskole.

Ellepigen S. 59, opt. af Lauritz Nielsen, sammesteds.

Skiftingen S. 60, opt. af Lydia Sørensen, Græsted Sk.

Advarsel S. 61, opt. af Niels Ferdinand Petersen, Gilleleje komm. Realskole.

En gammel Kærlighedshistorie S. 61, opt. af Poul Carlsen, sammesteds.

Tyrens Straf S. 63, opt. af Louis Juul Juliussen, sammesteds.

Opklaret Tyveri S. 63, opt. af Christa Svendsen, sammesteds.

Den døde Moders Omsorg S. 64, opt. af samme.

Hvordan Dybendal blev til S. 64, opt. af Udgifveren, efter Medd. af Parcellist Lars Peter Sørensen, Smidstrup.

Kirkebondens Død S. 65, opt. af Holger Jansen, Frederiksborg Statsskole.

Nisserne paa Kirkebondegaarden S. 65, opt. af Johannes Jensen, Græsted Sk.

Skiftingens Begravelse S. 65, opt. af Holger Jansen, Frederiksborg Statsskole.

Joufru Marie frelser fra Trolddom S. 66, opt. af Emilie Larsen, Græsted Sk.

Stemmen i Bedsemosen S. 66, opt. af Ketty Nielsen, Gilleleje komm. Realskole.

Smørhekseri S. 67, opt. af Marie Petersen, Gilleleje komm. Realsk.

Den gamle Vandmølle S. 67, opt. af Udg. efter Medd. af Plantør Nordkild.

Slaget i Ammindrup S. 70, opt. af Margrethe Stender Nielsen, Frederiksborg Statsskole.

Præstens Straf S. 70, efter Man. mrk. Gl. kgl. Samling 731 i E. T. K.

Præsten og den kloge Kone S. 70, opt. af Lærer H. Nielsen, Helsinge, efter Medd. af Slagter Schultz.

De nedgravede Penge S. 71, opt. af Dagny Baun, Høbjerg Sk.
Pibe Mølle I. og II. S. 72, opt. af Holger Rasmussen, Frederiksborg Statsskole.

Mor Grib S. 73, opt. af Halfdan Andreasen, Bendstrup Sk. Dette Emne er behandlet i *Johannes Helms' Fortælling Grib*.

Johannes Helms, f. 1828, d. 1895, voksede op i Egnen omkring Esrom Sø. I Fortalen til ovennævnte Bog hedder det: „Den sagnagtige Figur Grib er ikke opfundet af Forfatteren. I min Barndom hørte jeg hende meget ofte omtale, men som en Person, der maatte være forsvunden vistnok mindst en Snøs Aar før den Tid, da mine Erindringer begynde, omtrent midt i Trediverne.

Jeg har aldrig hørt nogen fortælle, at han eller hun selv har seet Grib, men meget ofte, at den eller den navngivne Person ved en eller anden nærmere betegnet Lejlighed havde seet hende eller talt med hende. Hun stod i Folks Forestilling snart som en ulykkelig, vanvittig Kvinde, snart som et Væsen af mere mystisk Natur, som der var Fare ved at møde, men efter hele den Maade, hvorpaa jeg saa tidt har hørt hende omtale, har jeg aldrig tvivlet om, at der virkelig har eksisteret et ulykkeligt Væsen, der i en længere Aarrække har havt sit væsentligste Tilhold i Gribskov paa en Tid, der paa det nærmeste maa falde sammen med Krigen i Aarhundredets Begyndelse.“

Den uærlige Møller S. 73, opt. af Frede Hansen, Høbjerg Sk.

Troldtøjets Sti S. 74, opt. af Dagny Baun, sammesteds.

Troldtøjets Linned S. 74, opt. af Helga Andersen, sammesteds.

Elserne S. 74, opt. af Alf Larsen, Esbønderup Sk. Elserne var Ellepiger. Lærer Halskov meddeler mig, at en af hans Elever har hørt, at de var mindre end *rigtige* Ellepiger.

Nisserne i Laugø S. 75, opt. af samme.

Bakken, der flytter sig S. 75, opt. af Marie Nielsen, Høbjerg Sk.

De underjordiskes Bolig S. 75, opt. af samme.

Sigersgaarden S. 76, opt. af Ernst Ballin, Helsingø Sk.

Præsten i Blidstrup S. 76, opt. af Udg. efter Medd. af Parcellist Niels Peter Andersen, Smidstrup.

Troldtøjet i Blidstrup S. 76, opt. af Frede Christiansen, Esbønderup Sk.

Lyshøj S. 77, opt. af Elvar Nielsen, Gilleleje komm. Realskole.

Skatten i Højen S. 77, opt. af Christa Svendsen, sammesteds.

Puslingernes Bryllup S. 77, opt. af Udg. efter Medd. af Husmand Ole Pedersen.

- En Gravsten* S. 78, opt. af Parc. Niels Peter Andersen, Smidstrup.
- Lindormen i Vejby Kirke* S. 79, opt 1909 af fhv. Folketingsmand Lars Larsen. D. F. S.
- Ræveleje—Raageleje* S. 80, opt. 1911 af Hans Ellekilde efter Medd. af Tømremester Svend Ellekilde, Hellebæk. D. F. S.
- Børnene og Trolden* S. 80, opt. af Viggo Nemming, Frederiksborg Statsskole.
- Troldtøjets Sand* S. 80, opt. af Frede Hansen, Højbjerg Sk.
- Troldtøjet og Hyrdebrennen* S. 81, opt. af samme.
- Helene Kilde* S. 81, efter Thiele II. S. 22.
- Sandflugten ved Tibirke* I. S. 82, opt. af Hans Ellekilde efter Medd. af Skovfoged Damkildes Hustru, Melby. D. F. S.
II. er opt. af Ellen Hansen, Farum Sk.
III. er opt. af Karla Hansen, Græsted Sk.
- De underjordiske* S. 82, opt. af Margrethe Stender Nielsen, Frederiksborg Statsskole.
- Vandet, der forsvandt* S. 83, opt. af Helga Andersen, Højbjerg Sk.
- Det opklarede Spøgeri* S. 83, opt. af samme.
- Tomsebakken* S. 83, opt. af Propr. Lund, Annissegaard. E. T. K.
- Et Varsel* S. 83, opt. af Helga Andersen, Højbjerg Sk.
- Den uredelige Embedsmand* S. 85, opt. af Udg. efter Medd. af Husm. Jens Peter Jensen, Tjæreby.
- Paa Cykle* S. 86, opt. af Halfdan Andreasen, Bendstrup Sk.
- Den forheksede Mark* S. 87, opt. af Orla Jensen, Højbjerg Sk.
- Alle Synders Torp* S. 87, opt. af Erna Christensen, Helsing Sk.
- En Helligsten* S. 88, opt. 1909 af Politibetjent H. Jul. Larsen, Thisted. D. F. S.
- Ingers Høj* S. 88, opt. af fhv. Gaardejer Søren Petersen, Nejede. Ifølge andre Former af Sagnet var der en Pige, der hed Inger, og da hun gik ud i Engene (ind i Skoven) for at malke, kom Troldene og tog hende, og derefter fik Højen Navn af Ingers Høj.
- Pigen og de underjordiske* S. 90, opt. af Halfdan Andreasen, Bendstrup Sk.
- Troldholm* S. 90, opt. af samme.
- Det brændte over Penge* S. 90, opt. af fhv. Gaardejer Søren Petersen, Nejede.
- De forheksede Heste* S. 91, opt. af Orla Jensen, Højbjerg Sk.
- Væggen, der blev brudt ned om Natten* S. 91, opt. af Halfdan Andreasen, Bendstrup Sk.
- Gengangeren og de fire Skilling* S. 91, opt. af samme.
- Mælke- og Vandpengene* S. 92, opt. af Sven Hedegaard, Frederiks-

borg Højskoles Børneskole.

Skævertræet i Nejedle Vesterskov S. 92, opt. af Halfdan Andreasen, Bendstrup Sk.

Bjørnehøj S. 93, opt. af Edvard Ejlertsen, Hillerød Haandværkerdagskole.

Toledyssen S. 94, opt. af Ingeborg Müller, Frederiksborg Højskole 1921.

Hvordan Strø Bjerg og Vildbjerg blev til S. 94, opt. af Hans Peter Olsen, Gørløse Sk. Af dette Sagn er der mange Former. Et Sagn fortæller, at en Mand gik med en Sæk Sand paa Nakken. Men der var et lille Hul i Sækken, og hver Gang han tog et lille Tag i den, faldt der en Slump Sand ud af den og blev til en Høj. Det skete tre Gange, og derfra stammer de tre Høje i Strø Bjerg. Et andet Sagn fortæller, at en Trolde var blevet vred paa Gørløse og vilde begrave den, men han havde ogsaa Hul paa Sækken, og selv om der en Tid kom en Sten for Hullet — hvorved Sandet holdt op at løbe, og *Skaaret* i Strø Bjerg opstod —, tabte han dog al Jorden, inden han naaede sit Maal. I en tredje Form fortælles der, at Trolden gik hen over Ølsted til Grimstrup, men da han spildte en Del Jord, opstod paa den Maade Grimstrup Bakker.

Lindormen i Strø S. 95, opt. af Jens Petersen, Seksgaardene Sk.

De underjordiske i Strø Bjerg S. 95, opt. 1921 af Ingeborg Müller, Frederiksborg Højskole.

Vætterne i Strø S. 96, opt. af Erna Christensen, Helsing Sk.

Troldedrikken S. 97, opt. af Kaj Jørgensen, Svedstrup Sk.

Lille Lyngby Kirke S. 97, opt. af Marie Poulsen, Oppesundby Sk.

En hellig Lund S. 99, opt. af Laura Hansen, Bendstrup Sk.

Habs Hul S. 99, opt. af Peder Pedersen, Hagelse Sk.

Habbes Hul S. 99, opt. af Ellen Larsen, sammesteds.

Dronningekilde S. 100, meddelt af Lærer O. Larsen, St. Hagelse. E. T. K.

Den opgravde Hjerneskal S. 100, opt. af Margrethe Petersen, Hagelse Sk.

Læbins S. 101, opt. af Anna Rasmussen, sammesteds.

Vætterne i Grimstrup Bakke S. 101, opt. af Lisbeth Leidersdorff, Frederiksborg Statsskole.

Kregome Kirke S. 101, opt. 1921 af Ingeborg Müller, Frederiksborg Højskole.

Det forheksede Gaaseæg S. 102, opt. af Elly Nielsen, Høsterkøb Sk.

En gammel Spaadom S. 102, opt. af Karen Christiansen, Hagelse

Sk. Indledningen til dette Sagn ligner *Sibylles Spaadomme* S. 25 og *Gamle Spaadomme* S. 39. Et andet Sagn fortæller, at et Føl, hvortil der var knyttet en lignende Spaadom om, at det skulde vade i Blod, er født paa Hillerødsholm, men det blev straks slaæet ned.

Borgen, der sank i Grus S. 103, opt. af Ejner Hansen, Frederiksværk Borgerskole. Ladegaardsbakken menes at være Voldstedet af Dronningholm. Se Noten til Kongebakken II. S. 145.

Spotterens Straf S. 103, opt. af Oscar Hansen, sammesteds.

Præstekorsbakken I. S. 103, opt. af samme.

II. S. 104. opt. af Hedvig Jensen, sammesteds.

I Wibergs Præstehistorie nævnes, at den første lutherske Præst i Kregome-Vinderød, hvis Navn ikke kendes, men som altsaa var i Embedet 1536, blev „ihjelslagen for sin Nidkjærlighed mod de Catholske paa Præste-Kors Banke i Vinderød Sogn.“

Drengen, der skulde lære Trolddom S. 104, opt. af Augusta Andersen, Højbjerg Sk.

Manden, der flyttede Skel S. 105, opt. af Aksel Andersen, Frederiksværk Borgerskole.

Heksens Bagerovn S. 105, opt. af Margrethe Petersen, Højbjerg Sk.

Ellefolk brygger S. 106, opt. af afd. Professor Axel Olrik 1906 efter Medd. af Gaardejer Peder Jørgensen, Tisvilde. D. F. S.

Melby Kirke I. S. 106, opt. af J. Rich. Randskov, Frederiksborg Statsskole.

II. S. 107, opt. 1921 af Ejnar Hansen, Frederiksborg Højskole.

Tjørnebusken i Tollerup S. 108, opt. af Lise Larsen, Græsted Sk.

Trolden Ram S. 109, opt. af J. Rich. Randskov, Frederiksborg

Statsskole.

Kong Volmer som Gæst S. 109, opt. af Lise Larsen, Græsted Sk.

Sverkilstrup S. 110, opt. af Ellen Olsen, Vinderød Sk.

Torup Kirke S. 110, opt. af Ejnar Hansen, Frederiksborg Højskole.

Præsten i Torup I. S. 110, opt. af Ejnar Hansen, sammesteds.

II. S. 111, opt. af samme.

III. S. 111, opt. af Udg. efter Medd. af Forpagter Petersen, Ramløse.

IV. S. 112, opt. af samme.

Pastor *Christian Andersen Coldevin* var ifølge Wibergs Præstehistorie født i Norge 1709. Efter at være blevet Student fra Helsingør 1734 og Kandidat 1737 blev han Kinapræst, d. v. s. Præst paa et Skib, der skulde til Kina. 1742 blev han Præst i Fruering, hvorfra han 1749 blev forflyttet til Torup.

- Her var han saa til 1777, da han kom til Højby i Odsherred, og her døde han 1793. Kun meget sjælden giver Wiberg nogen Karakteristik af Præsterne, men om Coldevin tilføjer han de smukke Ord: „Ærlig, retskaffen, kærlig og elsket.“
- Spøgelset ved Stenene* S. 113, opt. af Emmy Andersen, Vinderød Sk. Dette og det flg. Sagn burde være opført under Vinderød, da Aasebro (Osebro) ligger i Vinderød Sogn.
- Trolden ved Aasebro* S. 113, opt. af J. Rich. Randskov, Frederiksborg Statsskole.
- Skiftingen, der forsvandt* S. 113, op. af Ejner Hansen, Frederiksværk Borgerskole.
- De to Kæmper* S. 114, opt. af samme.
- En Spøgelshistorie* S. 114, opt. af Fru Margrete Nielsen, Uglerup.
- Cyprianus* S. 115, opt. af Mozart Nielsen, Ejlstrup Sk.
- Christian den Fjerdes Fødsel* S. 116. Efter Thiele I., S. 57, Rasbech S. 23.
- Christian den Fjerdes Børnesko* S. 117. Thiele I. S. 60, Rasbech S. 89, Pontoppidan S. 303.
- Christian den Fjerdes Sten* S. 117. Thiele I. S. 58, Rasbech S. 54. Denne Stens Anbringelse har dog en anden Aarsag. Herom giver Christian den Fjerde selv Meddelelse i Deductionen mod Ellen Marsvin (trykt i Nye Suhmske Samlinger I. S. 139), hvori det hedder: „Anno 1528 imod St. Mortens Aften befalede vi Prindsen, at han skulde tage Hr. Uldrich Salig (Hans Ulrich Gyldenløve) og den gamle Greve af Turn med sig henad Fridrichsborg, hvorhen Fru Kirsten for Frøken Anna Saligs (Kongens Datter med Kirstine Munk) Skyld ogsaa fik Befaling at komme did; thi Vi holdt meget af det salige Barn, som hun intet kunde fordrage, fordi det var Os ligt, hvorfor Vi ikke heller vilde tage det med Os alene derhen, paa det at hun intet hemmeligen skulde gjøre hende noget ondt; thi havde Vi ikke engang kommen til Maade dermed, da vilde hun have slaet samme Barn med en Jernstang for en Syenaal, lille Trine klagede hende for at have kast bort. Da Vi nu samme St. Mortens Aften kom til Bords, da sad Fru Kirsten og suurmulede, og vilde hverken see eller tale til Prindsen eller Hr. Uldrich Salig, hvorudover det Laug blev spildt. Den Tid det nu var Tid at gaae i Seng, da lukkede hun Døren imellem Os og sig, og lagde de tvende tydske Jomfruer med nogle andre Quindfolk tvert for Døren, saa ingen kunde komme derigennem; hvorfor Vi til en evig Gedechniis strax om Morgenen lod lægge en temmelig stor

Kampesteen paa Veien, naar man gaaer bag ud til den liden Ladegaard“. Herom hedder det senere, at „der det nu blev Dag, da forføiede jeg mig strax ud i Dyrehaven og ledte en Kampesteen ud, som jeg lod lægge samme Forniddag ved Veien, naar man gaaer fra Stalden henad Ladegaarden, udi hvilken jeg siden lod hugge et Sæde med Dag og Dato, naar den kom der at ligge.“

Kongen og Bonden S. 118, Thiele I. S. 62.

Christian den Fjerde og Bonden S. 118, Thiele I. S. 61.

Løberens Ligsten S. 121. Efter Rasbech S. 69.

Paa Grund af en urigtig mundtlig Meddelelse er der opstaaet en Fejl angaaende Løberens Ligsten. Den findes endnu, og den ligger lige før S-Broen til Venstre, naar man kommer fra Slotsgade. Min Hjemmelsmand har forvekslet denne Ligsten med en anden Sten, som skal have ligge inde i Slotsgaarden, hvor en Fange fra en af de dybe Fangehuller i Porttaarnet gravede sig op. (Se Sagnet om den udbrudte Fange S. 122). Denne Sten menes at være forsvundet ved Stenbroens Omlægning.

Et Vædderidt S. 121. Dette Sagn hviler paa Rasbechs Beretning S. 71, mens jeg har taget Slutningen efter Valdemar Seegers: „Fredensborg og dets Seværdigheder,“ Hillerød 1896. Jeg maa dog selv tage Hovedansvaret for Slutbemærkningen om, at Hesten nu findes paa Frilandsmuseet i Lyngby. Jeg beklager, at jeg først efter vedkommende Arks Trykning blev ængstelig for de sidste Meddelelsers Rigtighed og søgte Oplysning paa kompetente Steder. Resultaterne er da følgende: Museumsinspektør Jørgen Olrik meddeler mig, at den Hest, der staar paa Frilandsmuseet i Lyngby, ikke er den omtalte Væddeløbshest, men en Hest, der i 1901 er „afgivet fra Etnografisk Museum med den Oplysning, at Hesten i sin Tid havde tilhørt Frederik den Syvende, var anvendt som Stativ for en tyrkisk Sadel og i sin Tid afgivet sammen med denne til Etnografisk Museum.“ Rasbech har en anden Slutning end Seeger i sit ovenanførte Skrift, idet Rasbech omtaler Hesten med følgende Ord: „Her (d. v. s. i Kunstammeret) saa man den fremdeles hængende i en Ring under Loftet indtil senest i Aaret 1824, da den atter, ifølge Overhofmarskalkens Tilgangsordre af 15de October, bragtes til Frederiksborg Slot, og findes nu samme der hensat paa en af Gangene i tredje Etage tilligemed den bekjendte Kong Frodes Hjort.“ Da Seegers Meddelelser, der hvilede paa et af afd. Overhofmarskal

Løvenskiold forfattet Manuskript, var offentliggjort 1896, og da jeg selv har set Hesten i den omtalte lange Gang, foretrak jeg denne Meddelelse for Rasbechs fra 1832. At Hesten ikke i de senere Aar har været at se i den nævnte Gang, bestyrkede min Tillid til Rigtigheden af Forlydendet om Flytningen til Lyngby. Imidlertid henvendte jeg mig til Slotsforvalteren paa Fredensborg Oberstløjtnant G. L. Bjerring, der meddelte mig, „at den omtalte udstoppede Hest endnu findes her paa Slottet Den er ifølge Indenrigsministeriets Skrivelse af $\frac{4}{9}$ 1884 overført fra Frederiksborg Slots Bygningsinventar til Fredensborg Slots Statsinventar, hvori den endnu findes bogført.

Ifølge Overhofmarskal Løvenskiolds historiske Oplysninger af $\frac{18}{9}$ 1884, hvoraf en Genpart findes paa Slotsforvaltningens Kontor, blev denne udstoppede Hest den $\frac{15}{10}$ 1824 overført fra Kunstammeret til Frederiksborg Slot. Ifølge samme historiske Oplysninger forefandt Overhofmarskallen ved et Besøg, som han i Efteraaret 1878 foretog paa Frederiksborg Slot, Hesten staaende i en medtaget Stand paa et Magasinloft over en af Slottets Udbygninger. Hesten blev derefter sendt til Kjøbenhavn for at restaureres hos Konservator ved det naturhistoriske Museum R. Conradsen.

Den kan derfor ikke være kommen til Fredensborg Slot før i det tidligste omkring 1880, hvis den da ikke først er overført hertil samtidig med, at den regnskabsmæssige Overførelse fandt Sted, d. v. s. i Efteraaret 1884.“ Ifølge denne Meddelelse er Seegers Angivelse urigtig, mens Rasbechs er rigtig. Men naar Overhofmarskal Løvenskiold fra to Sider angives som Kilde til to modsatte Meddelelser, bliver Sagen endnu mere vanskelig. Imidlertid er hele Spørgsmaalet maa-
ske i det hele uløseligt. Museumsinspektør Olrik skriver nemlig til mig: „.. efter mit Kendskab til Datidens manglende Konserveringsevne vilde jeg holde det for højst usandsynligt, at der i Øjeblikket skulde være det ringeste tilbage af en udstoppet Hest fra Christian den Femtes Tid.“ Efter denne Udtalelse fra en sagkyndig maa jeg tilstaa, at jeg har tabt Lysten til at lede længere efter Baron von Haxthausens Væddeløbshest.

Den udbrudte Fange S. 122, opt. af Kjeld Larsen, Hillerød Kommuneskole.

Rokkestenen S. 123, opt. i Nyhuse Skole.

Per Skradler og Frederik den Syvende S. 123, opt. af Urmager Johansen, København. D. F. S.

- Tolvkarlevang* I. S. 125, opt. af Birthe Hansen, Ebberholtsvang.
II. S. 126, opt. af fhv. Gaardejer Søren Petersen, Nejede.
Dette Sagn er behandlet i „Nordsjællandske Sagn og Fortællinger“ af Forfatteren til „Broder Rus,“ udgivne af H. P. Holst, 1856.
- Hurtigkørsel* S. 127, opt. af Udg. efter Medd. af Forpagter Petersen, Ramløse.
- Kapkørsel med Kongen* S. 129. opt. af fhv. Gaardejer Søren Petersen, Nejede.
- Et ordentligt Drag* S. 130; opt. af Udg. efter Medd. af Helge Hostrup.
- En „Fødselsdag“* S. 130, opt. af Udg. efter Medd. af Forligsmægler P. Sørensen, Hillerød.
- Kongelig Garmildhed* S. 131, opt. af Udg. efter Medd. af Forligsmægler P. Sørensen, Hillerød.
- Frederik den Syvende og Skovfogden* S. 131, opt. af Udg. efter Medd. af Statsskovfoged Pedersen, Maglehus, Farum. *At lune Vejr, staa i Læ.*
- Den gamle Kone i Nyluse Skole* S. 136, til Dels paa Grundlag af Opt. af Ellen Severinsen, Frk. Mørks Skole.
- Mariehøjene* S. 136, opt. af Edith Thyge, sammesteds.
Dette Sagn omtales i G. Sarauw „Frederiksborg Amt,“ 1831, Side 82, med følgende højtidelige Linjer: „Bakkerne og Høilandet, for 25 til 30 Aar siden endnu bevoxne med en skjøn ung Bøgeskov, Frederiksborgs skjønneste Pryd da, ere øde og bare nu efter Skovens, ved Afhændelsen betingede, Bort-hugning; og hvo som besøger Mariebakkerne, for her at op-søge et sørgmodigt Sagns venlige Hjem, og Grønhøiene, som dække tvende elskendes Hjerters udslukte Ild, bliver ubehageligen forstyrret i sine Drømmerier ved at betræde de nu indtil Nøgenhed afklædte Bakker, hvor de høithvælvede Bøge, der medlidende skjulte Hjertets Brøde for Himmels truende Stjerneglands, forgyeves søges.“
- Tyven, der fik Øjet slaaet ud* S. 136, efter Medd. 1910 af Niels Wiwel, Hellerup. E. T. K.
- Haktebulten* S. 137, opt. af Udg. efter Medd. af Murer Anders Hansen, Herlev.
- Den hovedløse Vædder* S. 138, opt. af Udg. efter Medd. af Anders Hansen.
- Egehøj* S. 138, opt. af Udg. efter Medd. af Klokker Jens Larsen, Herlev.
- Egehøjgaard* S. 138, opt. af Udg. efter Medd. af Anders Hansen.

Gengangeren og Lighklædet S. 139, opt. af Frede Hansen, Højbjerg Skole.

To Gravhøje S. 140, opt. af Ellen Hansen, Farum Sk.

En Kur mod Skæver S. 140, opt. af afd. Magister Th. B. Bang, København, efter Medd. af Fru Johanne Eriksen, Møn. D. F. S.

En Trusel S. 140, opt. af Kaj Larsen, Slangerup Sk.

Uggeløse Kirke S. 141, opt. af Aage Nielsen, Frederiksborg Stats-skole.

Om Lynge Kirke skriver Hofman S. 164: „I Choret staaer i Muuren en Liignelse, som en Hund, og efter Tradition skal betyde: at en Frue, som boede i Kollerød og søgte Uggelse (Uggeløse) Kirke, hvilken og Junkeren paa Borge (Borre) Slot i samme Sogn søgte, men da Fruens Hund blev bidt af Junkerens Jagt-Hund, skal hun derover have bygt Liunge Kirke.“

Angaaende ovennævnte „Liignelse“ har jeg paa Forespørgsel hos Lærer Gram, Lynge, modtaget følgende Oplysninger:

„I Degnestolen paa den indvendige Side af Korbuen er en Forhøjning i Muren, der med en stærk Fantasi kan faa ringe Lighed med et Hundehoved. Da Kirkens Kalkmalerier for nogle Aar siden blev afdækkede, gjorde jeg Nationalmuseets Mand, Figurmaler Rothe, opmærksom paa Historien og viste ham det saakaldte Hundehoved, han slog da til det med en Hammer, hvorved der faldt en Del Kalkpuds af, og dermed er Hundehovedet færdig.“

Borre Slot S. 141, opt. af Mary Jacobsen, Slangerup Sk.

Pontoppidan skriver S. 298: „I Uggeløse Sogn ved Søen, sees Kiendetegn til Volde og Graver, da der fordem skal have staaet den Herregaard *Borre*.“

De begravede Kobberporte S. 142, opt. af Else Meyer, Farum Sk.

Troldene i Hørup S. 142, opt. Edith Sørensen, Slangerup Sk.

Øltønden, der altid var fuld S. 143, opt. af samme.

Højgraverens Straf S. 143, opt. af Ruth Jacobsen, Slangerup Sk.

Haren, der ikke kunde skydes S. 143, opt. af Kaj Larsen, Slangerup Sk.

Paradis S. 144, væsentlig efter Opt. af Margrethe Stender Nielsen, Frederiksborg Statsskole.

Højsten S. 144, I. opt. af Udg. efter Medd. af Murer Anders Hansen, Herlev.

II. S. 144, opt. i Lynge Sk.

Kongebakken I. S. 145, opt. af Jørgen Jørgensen, Frederiksborg Statsskole.

II. S. 145, opt. af Erna Christensen, Helsing Sk.

Det ligger nær at antage, at Meddeleren forveksler Valdemar Sejr med Valdemar Atterdag, om hvis natlige Jagt der er utallige Sagn rundt om i Nordsjælland, men helt sikkert er det ikke. Den nordsjællandske Folkeoverlevering kender saavel Valdemar Sejrs som Dronning Dagsmars Navne. Sagnet om Præstekorsbakke II. S. 104 fortæller, at Dronning Dagmar boede paa Slottet Dronningholm ved Dunke, og at hun byggede et Bedekapel i Vinderød. Pontoppidan skriver S. 299: „Ved Auderød Bye sees Rudera af *Dronningholms-Slot* og Ladegaard, som havde sit underliggende Lehn af samme Navn og af Kong *Waldemar II.* Aar 1212 blev bygt til sin elskelige Dronnings *Margreta Dagsmars* Erindring. Hvidtfeld Tom. I. p. 179. Ved Fridrichsborgs Bygning blev Steenene hentede herfra.“ Jfr. Trap II. S. 126.

Trolden, der vilde fylde Attemose S. 145, opt. af Ella Larsen, Græsted Sk.

Kæmpen i Lystrup S. 146, opt. af Erna Christensen, Helsing Sk.

Det gæstfri Gørløse S. 147, opt. af Margrethe Stender Nielsen, Frederiksborg Statsskole.

Vildbjerg S. 148, opt. af Udg. efter Medd. af Klokker Jens Larsen, Herlev.

Nisser og Ellepiger S. 148, opt. af Vilhelm Larsen, Melløse Sk.

Helvedeshule S. 148, opt. af Valborg Pedersen, Gørløse Sk.

Præsten og Bonden S. 149, opt. af Roar Jensen, sammesteds.

Jørgen Christopher Bang var ifl. Wibergs Præstehistorie født i Fredericia 1782, beskikket til Præst i Gørløse 1837, død 1851 under Konfirmationshandlingen sammesteds og begravet paa Gørløse Kirkegaard.

Staalmarkning S. 149, opt. af Hans Poulsen, Frederiksborg Højskole, 1921.

Lindormen ved Kirken S. 150, opt. af Ingeborg Müller, Frederiksborg Højskole, 1921.

Herom skriver Hofman S. 166: „Kirke-Døren er paa den Nordre Side, hvorom haves den Tradition, at en Drage skal have ligget paa den Søndre Side, saa Folk ey kunde komme i Kirken.“

Sigvard Fisker S. 151, efter C. Carstensen: Hjørlunde Sogns Historie S. 26. Wibergs Præstehistorie meddeler, at Sivard Andersen Bilde blev ordineret d. 22. Februar 1661, kaldet til *adjunctus et successor* (Medhjælper og Efterfølger) eller *cum spe successionis* (med Haab om at blive Efterfølger), død ¹⁰/₁₀ 1681

- Den øverste Plads i Kirken* S. 151, efter C. Carstensen: Hjørlande Sogns Historie S. 19.
- Ligtog* S. 151, opt. af Ella Larsen, Slangerup Sk.
- Kong Volmers Vej* S. 153, opt. af Kaj Larsen, Slangerup Sk.
- Præsten, der gik igen* S. 153, opt. af Svend Hansen, Slangerup Sk.
- Troldtøj* S. 154, opt. af Anna Hansen, Oppesundby Sk.
- Ellefolk* S. 155, opt. af Erna Petersen, Hørup Sk.
- Snodstrup Kirke* S. 156, opt. af Rigmor Hansen, Frederiksborg Højskole, 1921.
- Højen, der ikke blev gravet ud* S. 156, opt. af Ella Larsen, Slangerup Sk.
- Katte Knøre og Knøre Møre* S. 157, opt. af Ellen Mortensen, Svedstrup Sk.
- Rakkeren ved Værebros* S. 158, opt. af cand. mag. Gunnar Knudsen, København, efter Medd. af Husm. Lars Larsen, Jyllinge, D. F. S.
- Den kloge Smed* S. 158, opt. af cand. mag. Gunnar Knudsen, København, efter Medd. af Fru Hanne Knudsen, Landsgrav, D. F. S.
- Spøgeriet i Udlejre* S. 159, opt. af Herman Thomsen, Svedstrup Skole.
- Stenløse Kirke* S. 160, opt. af Gerda Sørensen, Søsum Sk.
- Fip i Galdebakke* S. 161, opt. af Hilma Svendsen, Søsum Sk.
- Den forsvundne Pige* S. 161, opt. af samme.
- Fuglesøen* S. 162, opt. af Karen Nøhr, Søsum Sk.
- Rokken, der spandt af sig selv* S. 162, opt. af Gerda Sørensen, Søsum Sk.
- Skatten, der sank* S. 163, opt. af Else Rasmussen, Søsum Sk.
- Kæmpekast* S. 163, opt. af Aage Jensen, Søsum Sk.
- Kirkeklokkernes Sang* S. 163, opt. af Udg. efter Medd. af Partikulier Hans Jensen, Rygebjerg, Slangerup.
- Døre, der ikke kan lukkes* S. 164, opt. af Kristen Kristensen, Søsum Sk.
- Den gamle Eg* S. 165, opt. af Udg. efter Medd. af Partikulier Hans Jensen, Rygebjerg, Slangerup.
- Nyvangsdjævelen* S. 165, opt. af Mary Gandløse, Nyvang Sk.
- Hvordan Tidslerne kom til Verden* S. 166, opt. af Karen Nøhr, Søsum Sk.
- Klaus Nars Ø* S. 167, opt. af Udg. efter Medd. af Statsskovfoged Pedersen, Maglehus, Farum. I Traps Danmark, II. S. 178, omtales to Holme i Farum Sø: Svaneholmen „og den høje skovbevoksede Claus Nars Holm (ca. 0,5 ha). Om Holmen

beretter Sagnet, at Valdemar Atterdag gav sin Nar Claus den, da han engang i et ubesindigt Øjeblik havde lovet ham en af de danske Øer; Claus indbød da Kongen engang paa Aalesuppe, og da Kongen kom, bad Claus ham selv at søge Aalene i den Suppe, der i saa rigeligt Maal omgav Øen, og svarede, da Kongen ikke var tilfreds med dette Traktement: „Som Øen saa Kosten.“ “

Lindormen i Farum S. 168, opt. af Ellen Hansen, Farum Sk.

Kirkeklokkerust S. 168, opt. af Erna Petersen, Farum Sk. Dette Sagn er Emnet for C. J. Boyes Digt „Kirkeklokken i Farum.“

Kaffehøj S. 168, opt. af Erik Vilhelm Andersen, Farum Sk.

Den stærke Datter S. 169, opt. af Udg. efter Medd. af Gdr. Niels Jensen, Staunholt.

Sagn om Frederik den Syvende I. S. 170, opt. af Udg. efter Medd. af fhv. Teglværksbestyrer Hjorth, Dyrnæs.

II. S. 171, opt. af Udg.

III. S. 171, opt. af Udg. efter Medd. af Bestyrer Stenbæk, Landbrugsafdelingen, Jægerspris.

IV. S. 172, opt. af Harald Madsen, Skovskolen.

V. og VI. S. 172, opt. af Udg.

Kirken i Draaby S. 172, opt. af Aksel Nielsen, Seksgaardene Sk.

Kong Horn, Kong Hane og Kong Bjørn S. 174, opt. af Johanne Petersen, Skovskolen.

Skatten i Skoven S. 175, opt. af Johanne Petersen, Skovskolen.

Havemanden, der kunde hekse S. 176, opt. af Udg. efter Medd. af Murer Larsen, Jægerspris.

Troldmose S. 176, opt. af Barbarina Albrecht, Skovskolen.

Troldenes Betaling S. 177, opt. af Helga Nielsen, Skovskolen.

Lygtemanden i Nældmose S. 177, opt. af Johanne Petersen, Skovskolen.

Kong Horn S. 178, opt. af Thora Hansen, Seksgaardene Sk.

Den vilde Jæger S. 179, opt. af Johanne Petersen, Skovskolen.

Kæmperne i Jægerspris Skove S. 179, opt. af Alice Viltoft, Ordrup Sk. Ved Udtrykket „oppe i Herredet“ forstaar Folk i Horns Herred den sydligere Del af Herredet, mens „nede i Herredet“ betegner den nordligere Del.

Diversten S. 179, opt. af samme.

Christiansminde S. 179, opt. af Aksel Nielsen, Seksgaardene Sk.

Kniplingesælgersken S. 180, opt. af Agnethe Larsen, Seksgaardene Sk.

Konen, der vilde begraves ved Siden af sin Mand S. 181, opt. af Aksel Jørgensen, Skovskolen.

- Den guldnakkede Hue* S. 181, opt. af Johanne Petersen, Skovskolen.
- Spøgelserne i Kirkemose* S. 182, opt. af samme.
- Indvandrede Nordmænd* S. 183, opt. af Agnes Christensen, Skovsk.
- Gerlev Kirke* S. 184, opt. af Edith Petersen, Græsted Sk.
- Kong Valdemars Jagt* S. 185, opt. af Knud Petersen, Ordrup Sk.
- St. Olavs Kilde* S. 186, opt. af Agnes Rasmussen, Oppesundby Sk.
Om St. Olavs Kilde skriver Pontoppidan S. 323: „Paa Skul-
løv Mark er St. Olai Kilde, som flittig besøges paa St. Hans-
Dag, og giver dette saavel som Selsøe-Sogns Fattige, nogen
Almisse.“
- Da Selsø Kirke blev bygget* S. 186, opt. af Boelsmand Thorvald
Vangslev, Sønderby, Skibby, efter Medd. af Stenhugger An-
ders Olsen, død 1921.
- Da Præsterne sejlede fra St. Olavs Kilde til Selsø Kirke* S. 187,
opt. af samme efter Medd. af Husmand P. Jørgen Pedersen,
død 1914.
- Den sorte Pest i Selsø Sogn 1656* S. 187, opt. af samme efter
Medd. af Stenhugger Anders Olsen.
- Troldkællingen, der tabte Gershøjrevet* S. 188, opt. af samme efter
Medd. af Tømrer Hans Christiansen, Sønderby. D. F. S.
- En uhyggelig Køretur* S. 188, opt. af samme efter Medd. af Hans
Christiansen. D. F. S.
- Et Blik* S. 189, opt. af samme efter Medd. af Hans Christiansen,
Sønderby. D. F. S.
- Aandefølget gennem Selsøs Sale* S. 190, opt. af samme efter Medd.
af Klokker Olaf Andreasen, Østby, som har Historien efter
sin Bedstemoder.
- Den hvide Dame* S. 191, opt. af Aleksander Hansen, Ordrup Sk.
- Da Anders Knap maatte ride Træhesten* S. 191, opt. af Thorvald
Vangslev efter Medd. af Hans Christiansen, Sønderby.
- Bøvd Ammes og Puslingen* S. 192, opt. af Knud Repstock, Frede-
riksborg Statsskole.
- Klog Kone opdaget* S. 193, opt. af Kommunalærer C. F. Morten-
sen efter Meddelelse af sin Moder, Ane Mortensen, Jægers-
pris. D. F. S.
- Krogstrup Kirke* S. 193, opt. af Henry Nielsen, Ordrup Sk. Jfr.
Thiele I. S. 190.
- Kræmpen og Lindormen* S. 194, opt. af Udg. efter Medd. af fhv.
Teglværksbestyrer Hjorth, Dyrnæs.
- Troldene i Barnen* I. S. 195 og II. S. 196, opt. af Ellen Willadsen,
Ordrup Sk.
- Troldestenen* S. 196, opt. af Gudrun Cortsen, Ordrup Sk.

- Om Lokkedysseskrænten* S. 196, opt. af Julie Christensen, Ordrup Sk.
- Den kloge Kone* S. 197, opt. af Esther Hansen, Ordrup Sk.
- Trolden Thor* S. 199, opt. af Johanne Petersen, Skovskolen.
- Kurre Murre* S. 200, opt. af samme.
- Den gamle Dreng* S. 200, opt. af samme.
- Tre Høje* S. 201, opt. i Nyhuse Skole.
- Vellerup Hospitals Oprindelse* S. 202, opt. af Sognepræst Aug. Møller, Ferslev, efter Medd. af Gdr. P. Andersen, Ferslev. Jfr. Thiele I. S. 151.
- Stadsen* S. 203, opt. af Udg. efter Medd. af Enkefru Kirsten Hansen, Lillerød. *Stadsen* betyder Bryllup. *Fløttetøj*, fint Hovedsæt som Kvinder brugte paa deres Konfirmationsdag og deres Bryllupsdag.
- Svenskerne paa Ovrø* S. 204, meddelt 1906 af Pastor L. Prip, Ovrø. E. T. K. Jfr. Thiele I. S. 76.
- Jens Danielsen Ranchel* eller *Hjelmsøe* er ifølge Wibergs Præstehistorie født paa Hjelmsøgaard 1616, Student fra Roskilde 1640, Hører sammesteds 1643, Præst paa Ovrø 1645, kaldet til Ferslev-Vellerup 1663, Provst 1664, død 1684.
- Guldringen* S. 205, meddelt af Kirsten Olesen, Ovrø. E. T. K.
- Det brænder for Guld* S. 205, meddelt af samme. E. T. K.
- Jordemoderen og Troldtøjet* S. 206, meddelt af samme. E. T. K.
- Dronning Margretes Sten* S. 208, opt. af Gerda Holm, Svedstrup Skole.
- Davre-Dyrekøb* S. 208, opt. af Udg. efter Medd. af Savværksejer Olsen, Slangerup.
- Dronning Margretes Skib* S. 209, opt. af Villiam Petersen, Skuldelev Sk.
- Troldby Kælling* S. 209, opt. af Oluf Jensen, Frederiksborg Højskole, 1921.
- Trolden og Aagerup Kirke* S. 210, opt. af Gunnar Frede Andreasen, Svedstrup Sk.
- Hveen* S. 210, opt. af Halfdan Andrøasen, Bendstrup Sk.
- Gengangeren* S. 210, opt. af Poul Petersen, Frederiksborg Højskole, 1921.
- Bolundsmanden* S. 211, I.-IV., opt. af Sigrid Holm, Svedstrup Sk.

INDHOLD

Side

INDLEDNING	7
LYNGE-KRONBORG HERRED	
HELSINGØR	19
HORNBÆK-HELLEBÆK SOGN	20
TIKØB SOGN	30
ASMINDERØD SOGN	36
GRØNHOLT SOGN	41
KARLEBO SOGN	42
BLOUSTRØD SOGN	44
BIRKERØD SOGN	44
HØRSHOLM SOGN	47
HOLBO HERRED	
ESBØNDERUP SOGN	49
NØDDEBO SOGN	54
SØBORG SOGN	55
GILLELEJE SOGN	58
GRÆSTED SOGN	64
MAARUM SOGN	67
HELSINGE SOGN	70
VALBY SOGN	76
BLIDSTRUP SOGN	76
VEJBY SOGN	79
TIBIRKE SOGN	81
RAMLØSE SOGN	82
ANNISSE SOGN	83
STRØ HERRED	
TJÆREBY SOGN	85
ALSØNDERUP SOGN	87
SKÆVINGE SOGN	93
STRØ SOGN	94
LILLE LYNGBY SOGN	97
ØLSTED SOGN	99
KREGOME SOGN	101

VINDERØD SOGN	103
MELBY SOGN	106
TORUP SOGN	109

LYNGE-FREDERIKSBORG HERRED

FREDERIKSBORG SLOTSSOGN	116
HILLERØD	136
NØRRE-HERLEV SOGN.	137
LILLERØD SOGN	140
LYNGE SOGN	140
UGGELØSE SOGN.	141
SLANGERUP SOGN	142
UVELSE SOGN	144
GØRLØSE SOGN	147
GRÆSE SOGN	149.
SIGERSLEVVESTER SOGN	150
HJØRLUNDE SOGN	151
UDESUNDBY LANDDISTRIKT	153
OPPESUNDBY SOGN	154

ØLSTYKKE HERRED

SNODSTRUP SOGN	156
ØLSTYKKE SOGN	157
STENLØSE SOGN	160
VIKSØ SOGN.	163
SLAGSLUNDE SOGN	163
GANDLØSE SOGN	165
FARUM SOGN	167

HORNS HERRED

DRAABY SOGN.	170
GERLEV SOGN.	184
SKULDELEV SOGN	186
SELSØ SOGN	186
SKIBBY SOGN	191
KYNDBY SOGN.	193
KROGSTRUP SOGN	193
FERSLEV SOGN	199
VELLERUP SOGN.	202
OVRØ	204

FORSKELLIGE SAGN	208
----------------------------	-----

NOTER	215
-----------------	-----

BILLEDER

Side

OMSLAGET: HELENE GRAV, Tegning af <i>Kr. Kongstad</i>	
VIGNET PAA TITELBLADET: TOFTE KILDE, Tegning af <i>Kongstad</i>	3
HOLGER DANSKE, Tegning af <i>Peters</i> , skaaret i Træ af <i>H. P. Hansen</i>	5
KRONBORG, Tegning af <i>Kongstad</i>	7
INITIAL: DET DANSKE RIGSVAABEN, Tegning af <i>Kongstad</i>	7
GAMMELT KORT OVER NORDSJÆLLAND, efter <i>Erich Pontoppidans Danske Atlas</i> , Tomus II., 1764, Side 58.	15
STENFIGUR I KARMEILTERKLOSTERETS KAPITELSAL i Helsingør, Tegning af <i>Kongstad</i>	18
KASEMATTERNE UNDER KRONBORG, Tegning af <i>Kongstad</i>	19
INITIAL: KRONBORG BIRKS VAABEN, Tegning af <i>Kongstad</i>	19
KRONBORG, efter et Kobberstik i <i>Thura: Den Danske Vitruvius</i> II. Del, Tab. 30, 1749	22
KRONBORG, efter en gammel Radering	26
TIKØB KIRKE, efter Fotografi (<i>Kr. Hude</i>)	33
FREDENSBORG SLOT, efter et Kobberstik i <i>Den Danske Vitruvius</i> II., Tab. 27	37
FREDENSBORG SLOT, efter Fotografi (<i>Kr. Hude</i>)	40
FREDENSBORG SLOT, efter Fotografi	41
SNEKKERSTEN, Tegning af <i>Kongstad</i>	48
ESROM KLOSTER, Tegning af <i>Kongstad</i>	49
INITIAL: HOLBO HERREDS VAABEN, Tegning af <i>Kongstad</i>	49
SØBORG KIRKE, efter Fotografi (<i>Kr. Hude</i>)	56
HELENE KILDE, Tegning af <i>Kongstad</i>	84
KREGOME KIRKE, Tegning af <i>Kongstad</i>	85
INITIAL: KREGOME BIRKS VAABEN, Tegn. af <i>Kongstad</i>	85
LILLE LYNGBY KIRKE, efter Fotografi (<i>Kr. Hude</i>)	98
MELBY KIRKE, efter Fotografi (<i>Niels Termansen</i>)	108
ØLSTED KIRKE, Tegning af <i>Kongstad</i>	115
FREDERIKSBORG SLOT, Tegning af <i>Kongstad</i>	116
FREDERIKSBORG SLOT paa Frederik den Andens Tid, efter et Kobberstik i <i>Den Danske Vitruvius</i> II., Tab. 4	119
FREDERIKSBORG SLOT, efter et Kobberstik i <i>Pontoppidans Danske Atlas</i> , Tom. II., Side 302	124

FREDERIKSBORG SLOT, set fra Slotshaven, efter et Kobberstik i <i>Den Danske Vitruvius</i> II., Tab. 18	128
FREDERIK DEN SYVENDE RIDER UD MED SINE KAVALERER, efter Litografi: <i>Frederiksborg Slot</i> af <i>A. Nay</i> efter Maleri af <i>Heinrich Hansen</i>	134
FREDERIKSBORG SLOT MED FREDERIK DEN SYVENDES PORTRÆT, efter et gammelt Stentryk	139
FREDERIKSBORG SLOT EFTER BRANDEN 1859	146
FREDERIKSBORG SLOT 1922, Tegning af <i>Kongstad</i>	152
CHRISTIAN DEN FJERDES STEN, Tegning af <i>Kongstad</i>	155
ØLSTYKKE KIRKE, Tegning af <i>Kongstad</i>	156
INITIAL: ØLSTYKKE HERREDS VAABEN, Tegn. af <i>Kongstad</i>	156
FARUM KIRKE, SET FRA PRÆSTEGAARDEN, Tegning af <i>Kongstad</i>	169
JÆGERSPRIS SLOT, Tegning af <i>Kongstad</i>	170
INITIAL: HORNS HERREDS VAABEN, Tegning af <i>Kongstad</i>	170
JÆGERSPRIS SLOT, efter et Kobberstik i <i>Den Danske Vitruvius</i> II., Tab. 91	173
SELSØ KIRKE, efter Fotografi (<i>Kr. Hude</i>)	187
SELSØ PORTAL, Tegning af <i>Kongstad</i>	207
GURRE, Tegning af <i>Kongstad</i>	208
INITIAL: EGETRÆ, Tegning af <i>Kongstad</i>	208
KLAUS NARS Ø, Tegning af <i>Kongstad</i>	214
VIGNET, Træsnit af <i>Kongstad</i>	238

DENNE BOG INDEHOLDER 325 NORDSJÆLLANDSKE SAGN, OG HERAF ER 313 EFTER UTRYKTE KILDER. SAMLINGEN RUMMER SAGN FRA ALLE LANDSOGNE I FREDERIKSBORG AMT OG FRA TO KØBSTÆDER.

TEGNINGERNE ER AF KR. KONGSTAD OG GÆNGIVELSERNE FRA F. HENDRIKSENS REPRODUKTIONS-ATELIER.

SAGN OG TRO

ANDERS UHRSKOV

HEDEVIG OG HENDES DATTER.
FORTÆLLING. 1912.

KARL LILLEKONE OG ANDRE KANUTTER. TRE FORTÆLLINGER. 1916.

CHRISTOPHER BRUUN. 1916.

**NORDSJÆLLANDSK LANDSBYLIV I
ÆLDRE TID.** 1918. UDSOLGT.

**NORDSJÆLLANDSK FOLKELIV. FØR-
STE BIND. TO NORDSJÆLLÆNDE-
RES ERINDRINGER.** 1921.

ANDET BIND. FOLKESAGN. 1922.

SAGN OG TRO

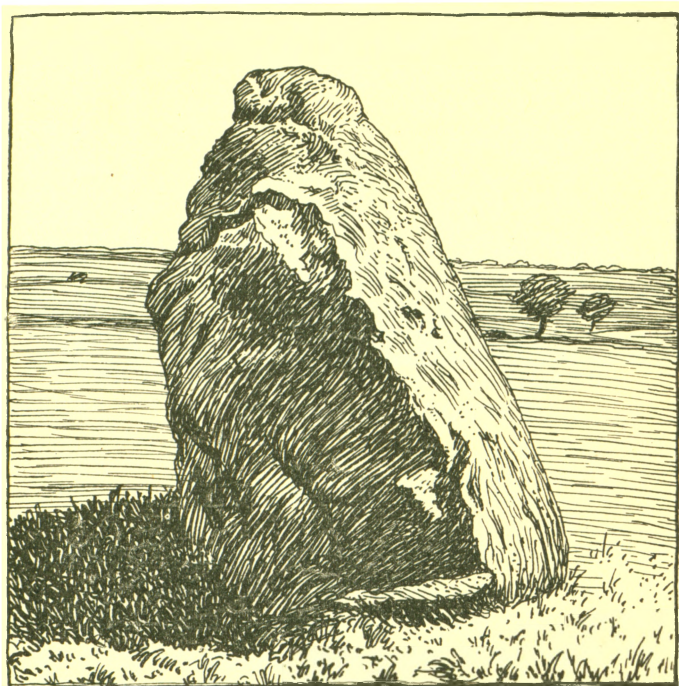
UDGIVET AF
ANDERS UHRSKOV

I KOMMISSION HOS
H. ASCHEHOUG & CO.
KOBENHAVN
1923

NORDSJÆLLANDSK FOLKELIV
TREDIE BIND

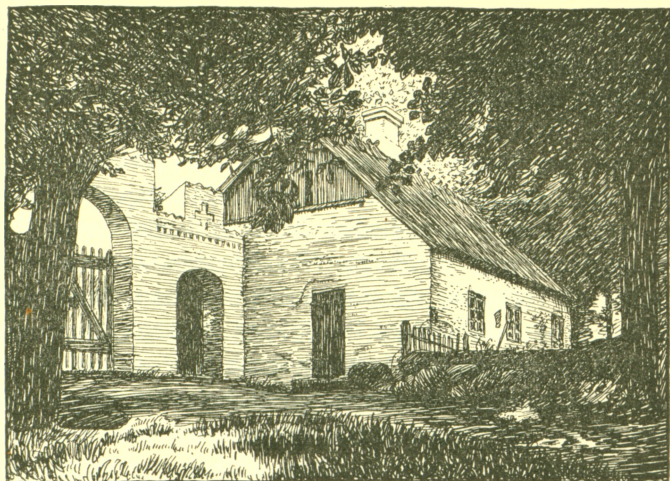
Frøderiksborg Amts Avis' Bogtrykkeri

HØJSTEN I UVELSE SOGN

EN HAVTROLD UDE I ØRESUND VAR ENGANG BLEVET VRED PAA UVELSE KIRKE, HAN TOG DA EN STOR STEN OG KASTEDE DEN EFTER KIRKEN. DEN NAAEDE DOG IKKE HELT SAA LANGT, MEN FALDT PAA HØJSTENS-BAKKE, HVOR DEN LIGGER ENDNU.

TEGNINGER AF KR. KONGSTAD
GENGIVELSER FRA F. HENDRIKSENS
REPRODUKTIONS-ATELIER

INDLEDNING

FOLKESAGNET indeholder en dobbelt Værdi. Det umiddelbare, som alle opfatter, er dets spændende Handling eller dets kvikke Ordskifte, men under dette ligger der en Værdi, som kun den søgende ser, og det er en Karakteristik af Folkets egen Sjæl. Sagnet er en Personliggørelse af Folkets Tanker om sig selv, dets Naturejendommelighed, dets Længsler og dets Tro. Et enkelt Eksempel vil vise det. I Sagnene om *Ver-mund og Uffe* og *Holger Danske under Kronborg* har man et Udtryk for den danske Tilbøjelighed til den lange Hvile, som saa endelig i Nødens Stund afløses af den stærke Handling. Det er ikke for ingenting, at „Holger Danske“ er blevet opfattet som det særlig nationale Sagn. Holger Danske og Uffe den Spage er det danske Folks Opfattelse af sig selv.

Det, denne Bog skal indeholde, er en Samling Træk af den nordsjællandske Folketro og de dermed beslægtede Folkesagn, hvilke i Virkeligheden er dramatiserede Trosforestillinger. Man tror et eller andet, og med den Trang til Handling, som Folket har, krystalliserer det efterhaanden om Forestillingen en Begivenhed, og den saaledes iklædte Tanke lever da videre fra Slægt til Slægt. Da Bonden er saa nøje knyttet til Naturen, vil mangfoldige af hans Trosforestillinger omhandle hans Forhold til Naturen. Gennem disse Tanker, som de foreligger direkte og navnlig i deres personliggjorte Form i Skikkelse af Sagn, vil man finde et talløst Antal Eksempler paa Folkets Naturpoesi og digteriske Evne. Naar jeg uden Betænkning bruger Udtrykket *talløs*, da er det, fordi jeg ved, at det, jeg har været i Stand til at indsamle, og det, mine Bøger overhovedet kan rumme, kun er en Draabe af det Hav af Folketro, Menneskene i denne Landsdel har ejet i deres Sind.

Med Hensyn til det Grundlag, hvorpaa Folketroen eller Overtroen, som den ogsaa kaldes, hviler, da kan man sige, at det bestaar enten af primitiv Videnskab, primitiv Religion eller ogsaa en Blanding af begge Dele. Videnskabens Virksomhed er ud fra visse Iagttagelser at drage visse Slutninger, men hvis Iagttagelserne er fejlagtige, eller de er for faa til at danne Grundlag for nogen Slutning, vil de Resultater, man alligevel uddrager deraf, blive højst usikre.

Et Par Eksempler belyser bedst Sagen. En Mand kom en sen Sommeraften for mange Aar siden gaaende hen ad en Vej ovre i Jylland. Han saa da et Stykke borte noget bevæge sig; der var et betydeligt Antal, og de mystiske Væsener saa ud til at være hvide. Pludselig slog det ned i ham: Er det ikke Engle? Jo, det maatte ganske sikkert være en Flok

Engle. Hans Vej førte ham forbi de lyse Væsener, men da han kom noget nærmere, saa han, at det, han i Sommernatten havde antaget for Engle, var en Flok brogede Stude.

Min gamle nu afdøde Lærer har fortalt mig, hvorledes han i sin Ungdom som Lærer oppe i Himmerland en Aften kom sent hjem fra et Selskab. Skønt det var maanelyst, var Turen ikke uden Spænding, man havde nemlig i Forvejen sagt ham, at der visse Aftener imellem et Par Træer dansede en hvid Jomfru paa den Vej, han skulde passere til sit Hjem. Han troede ikke paa det, men kunde naturligvis alligevel ikke lade være at tænke derpaa. Og hvad sker? Da han var i en vis Afstand fra de to Træer, saa han Jomfruen, klædt i et hvidt Klædebon, svæve frem og tilbage over Vejen. Han gik nærmere, men da forsvandt hun pludselig. Han vilde nu have Rede paa Sagen og gik derfor atter tilbage, og da han var i samme Atstand som før, saas hun tydeligt igen. Han gik længere tilbage, men saa forsvandt hun atter, og naar han gik frem, skete det samme. Det varede ikke længe, inden det blev ham klart, at det var Maaneskinnet, der indrammet af Trækronernes Skygge i en vis Afstand antog Form af en Kvinde. I en større eller mindre Afstand fandtes denne Lighed ikke. Idet Træernes Blade bølgede en Smule i den lette Nattevind, kom Maanelyset paa Vejen ogsaa til at bevæge sig, saa det kom til at se ud, som det var en Jomfru, der dansede. Og det troede Folk paa Egnen, det var, mens vedkommende Lærer ved sin større Trang til virkelig Klarhed og sin deraf følgende nøjagtige Undersøgelse fandt ud af, hvad Aarsagen virkelig var.

At Brændevinen ogsaa i mange Tilfælde har gjort

lagttagelserne mindre sikre, har vi mange Eksempler paa.

Naar man har glemt noget, maa man ikke gaa tilbage efter det, for saa faar man ikke Held med sit Ærinde. Ja, saadan lyder en af Folketroens Sætninger. Et Menneske har vel sagtens et Par Gange haft Uheld med sig, naar det vendte om efter noget, det havde glemt. Vedkommende er maaske saa kommet til at tale med en anden, der engang har erfaret det samme, og da man nu er mere tilbøjelig til at huske et eneste Uheld end ti heldige Oplevelser, har man straks paa Grundlag af de gjorte Erfaringer skabt en almindelig Regel. Mennesket har stærk Trang til at finde Sammenhæng i Tilværelsen. Kunde man f. Eks. ikke faa Held med sin Kernen, saa maatte det have en Aarsag — og her dukkede Mistroen, et udpræget Almuetræk, op i Sindet. Der maatte en have voldt det! Hvem kunde det være? Og saa malede Fantasien videre.

Foruden den primitive Videnskab, Trangen til at finde Sammenhæng og uddrage Resultater, var Bondens Sjæl optaget af det, man kan kalde primitiv Religion: Angst og Længsel, Angst for det onde og Længsel efter det gode, muligvis mere det første end det sidste, eller maaske jeg hellere skal udtrykke hans religiøse Følelse som Forholdet til det usynlige. At dette Forhold var dybt og omfattende, vil denne Bog give mange Vidnesbyrd om.

Folketroen er et primitivt Aandsliv, hvis Begrænsning det er let at paapege, men lever man sig sammen med den, vil man erfare, at den er Udtryk for et Følelsesliv af stor Tæthed. Er Folketroen ikke højtstigende, saa er den til Gengæld dybtgaaende, ja, saa dybt gaar den i vor Natur, at den ganske sikkert

er uudryddelig, men derfor skal jeg i et senere Afsnit søge at gøre Rede.

Jeg skal tilføje, at der ogsaa i følgende Bind af dette Værk vil blive meddelt mange Træk af Folketro. Den fulgte den gamle Slægt fra Vugge til Grav og hører derfor hjemme i enhver Skildring af Landsbyliv i gamle Dage.

Af Diskretionshensyn vil de forskellige Meddeleres Navne ikke blive knyttet til deres Meddelelser, men bag i Bogen vil man finde en Fortegnelse over de fleste Meddelere, jeg ved Navn paa. De forskellige Meddelelser vil iøvrigt, bortset fra lidt sproglig Afpudsning, fremtræde i den Form, hvori jeg har faaet dem.

Efter de forskellige Meddelelser, i hvis Indhold der ikke findes angivet Stedfæstelse, vil der overalt, hvor det er muligt, blive angivet Stedet, hvor Meddeleren bor, eller, hvis det vides, hvor han har Sagnet fra. Disse Oplysninger kan der naturligvis ikke bygges alt for meget paa, da Meddeleren ofte har sin Viden fra en Mor eller Bedstemor, der er barnefødt et helt andet Sted.

Det har været mig meget om at gøre at give dette Værk et saa omfattende og smukt et Billedstof som muligt, men da Billedstoffet af praktiske Grunde maa udbredes nogenlunde jævnt over hele Værket, vil de forskellige Billeder ikke altid kunne have nogen direkte Tilknytning til vedkommende Afsnit, mens de altid vil have deres Betydning ved sammen med Stoffet i det store og hele at give et Billede af Nordsjælland og dets Befolkning. I dette Bind vil man finde en Del Portrætter af gamle Nordsjællændere — ikke fordi de afbildede skulde være særlig overtroiske, men fordi de skulde give Læseren et Indtryk af Nordsjællænderen og hans Klædedragt i gamle Dage. Disse Portrætter er et Udvalg af et stort

Antal gamle Fotografier, som jeg har modtaget som Laan fra forskellige Sider. En Del af disse Billeder var imidlertid saa afblegede, at de ikke lod sig reproducere, og iøvrigt maatte ogsaa Bogens Økonomi sætte en vis Grænse for Antallet.

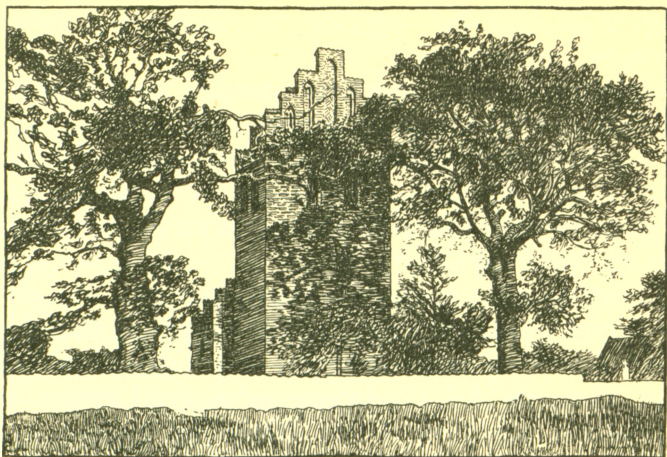
Et Par Tegninger, der har været benyttet i tidligere Bind, vil, da de hører nøje sammen med Stoffet i denne Bog, blive gentaget her. — Henvisninger til første Bind af *Nordsjællandsk Folkeliv, To Nordsjællænderes Erindringer*, er betegnet med I. og Henvisninger til andet Bind, *Folkesagn*, med II.

Af *Dansk Folkemindesamlings* Manuskripter har jeg benyttet enkelte, der er betegnet med D. F. S.

Til fortsatte Folkemindearbejder har jeg af *Carlsbergfondet* modtaget en Understøttelse, ligesom ogsaa *Frederiksborg Amtsråd* har bevilget mig et Tilskud til Udgivelsen af dette Bind. Jeg bringer herfor min bedste Tak.

ANDERS UHRSKOV

HØJTIDER

DERSOM man ikke er færdig med alt husligt Arbejde, inden Solen gaar ned Juleaften, bliver man bagefter med alt i det nye Aar.

Juleaften skal der være to Lys paa Bordet, og de maa ikke flyttes, thi den, der gør det, vil dø i det kommende Aar.

Naar man spiser Juleaften, skal Gaardhunden kaldes ind og have noget af Juleaftensnadveren, thi da faar man Held med sig i det kommende Aar.

Medens man spiser Juleaften, maa man ikke hvæsse en Kniv under Bordet, thi den, der gør det, vil dø i det kommende Aar.

Juleaften skal man gnide sine Køer med Salt og Sod, for at deres Tænder ikke skal gaa løse i det nye Aar.

Ifølge en anden Meddelelse skulde Blandingen

bestaa af Malt, Salt og Sod, og Gniddningen skulde foregaa Julemorgen.

Juleaften blev Køernes Klove tjærede, og Køerne fik en salt Sild med Brød og Brændevin til. (Bendstrup).

Fra Dønnevælde meddeles, at man Juleaften skulde tage Aske i et Sold og ryste hen over Ryggen paa Køerne, og saa skulde de have hver en Skefuld Tjære og en Spegesild.

Juleaften skal der sættes Kors eller Staal i Korn-dyngerne paa Loftet, for at Hekse og Trolde ikke skal tage deraf, og man skal med Kridt slaa Kors paa alle Døre, og foran Indgangsdøren skal lægges to Halmstraa paa Kors, for at Hekse og Troldtøj kan holdes ude af Gaarden.

Hvis man Juleaften sætter sig paa Kirkegaardsdiget med en grøn Jordtørv paa Hovedet, vi de, der skal dø i det følgende Aar, komme gaaende i den Orden, hvori de skal dø.

Juleaften kan man stikke smaa Pilekviste ned i Jorden og paa „Vor Frue Dag“ (2. Juli) trække dem op, og hvis man saa sætter Frugttræer i Stedet, vil disse altid give megen Frugt.

Julemorgen skal Manden i Gaarden tidligt op og vande sine Heste, thi hans Heste vil da blive de bedste i Byen.

Hvis man Juledag med et Snit skærer en Gren af et Asketræ i Guds Navn, uden at den rører Jorden, da kan den stille Blodet, ved at man kradser i Saaret med den.

I Juletiden maa man ikke nævne Rotter og Mus, og disse hed i de Dage „de store og de smaa“. Den, der alligevel kom til det, skulde have Prygl af Manglestokken. Ikke heller maatte noget gaa rundt. Man maatte saaledes ikke spinde eller væve. Enhver, der kom i Gaarde i Juletiden, skulde nyde noget, var det

end aldrig saa lidt, ellers „bar han Julen ud“. (Ordrup.)

I Juletiden maa der ikke bores noget Hul, thi saa vil man faa Uheld med Gæslingerne.

Man maa ikke sy paa Højtidsdagene, saa faar man buldne Fingre. (Lyngerup.)

Tørrer man Tøj i Julen, kommer man til at ligge Lig, inden Aaret er omme. (Højbjerg.)

Hvis man Nytaarsaften lægger saa mange Skefulde Grød paa Gulvet, som der er Personer i Huset, og derpaa kalder Hunden ind, kan man se, hvem i Huset der skal dø først, thi den, hvis Grød Hunden tager først, bliver det.

Nytaarsaften kunde man tage Varsel for det kommende Aar. Klappede man Asken sammen paa Ildstedet, og der næste Morgen var et Mærke i den som af en Haand eller en Fod, skulde en dø i Huset i det nye Aar. Man kunde ogsaa listé sig ud, medens Folkene sad ved Bordet og spiste, og kigge ind ad Vinduerne. Man kunde da se, om nogen af dem skulde dø i det kommende Aar, thi vedkommende viste sig da uden Hoved, men man maatte ikke tale herom, naar man kom ind, thi saa gik det ud over En selv i Form af en hæftig Sygdom eller anden Ulykke. Hvis Hunden gøede, mens man sad og spiste, varsledes der Lig fra Stedet i det kommende Aar. (Ordrup.)

Nytaarsaften brugte man paa Landet at indsvøbe et Brød varligt i en Dug og inddrysse Byg-, Havre- og Rugkærner for at sikre sig Velsignelsens Fylde i det kommende Aar.

Hvis nogen sover Nytaarsaften, medens der er tændt Lys, dør han i det kommende Aar.

Naar man Nytaarsaften tager et Lagen over Hovedet og tre Gange gaar fra Vest til Øst omkring Huset, kan man ved at kigge ind ad Vinduet se,

hvem der skal dø i det kommende Aar, thi de sidder derinde uden Hoved.

Hvis den ældste Pige i Gaarden, medens Mændene sad og spiste Nytaarsaften, gik ud og fodrede Hestene, vilde de trives godt i det nye Aar.

Jeg har engang hørt, at oppe i Egnen omkring Tisvilde strøede Bønderne Kirkegaardsmuld under Kreaturerne Nytaarsaften og satte Staal paa Stalddøren for at skærme dem mod Troldtøj.

Hvis en Mands Linned hænger ude Nytaarsnat, vil han dø i det kommende Aar.

I det syttende Aarhundrede var der i Dalby en Gaard, hvor der boede en Bonde, som var meget gerrig. Han havde meget Kvæg, men han gav det ikke andet end Halm, og alligevel var hans Køer federe end andre Bønders Køer. I gamle Dage plejede man at give Køerne Kvældsnadver paa Højtidsaftenerne ligesom Folkene, det fik ogsaa de andre Bønders Køer, men den gerrige Bonde gav ikke sine noget. Nytaarsnat Kl. 12 gik han ned i Stalden, for han vilde høre, hvad Køerne snakkede om. Han hørte da, at en af Køerne sagde til de andre Køer: „Vi kan sagtens være glade, for selv om vi kun faar Halm, faar vi da ogsaa Kærne, thi der er tyve Tønder Sæd i Halmen“. Da Bonden hørte det, lod han straks næste Morgen al sin Sæd tærskes, og han fik ogsaa, som Koen havde sagt, 20 Tønder Sæd anden Gang. Og nu fik Køerne ikke mere Kerne, men kun Halm. De blev ogsaa magrere for hver Dag, der gik, og inden Aaret var omme, var alle Køerne døde.

Nytaarsmorgen tog de unge Piger en Salmebog og slog op i denne for at se, hvad der vilde hænde dem i det nye Aar. Slog de op paa en Bryllupssalme, skulde de holde Bryllup, inden Aaret var gaet. Slog de derimod op paa en Begravelsessalme, betød det,

at de skulde dø. De kunde jo ogsaa træffe andre Salmer, som de paa lignende Maade tog Varsel af.

Første Gang man ser Nytaarsny, maa man ikke være tomhændet; helst skal man have Penge i den ene og et Stykke Brød i den anden Haand, saa kommer man ikke til at lide Nød i det Aar.

Den, som første Gang ser Nytaarsny i Vand, vil dø, før Aaret er omme.

Hvis en Kvinde ser Nytaarsny første Gang gennem et Vindue, skal hun slaa mange Potter itu i det Aar.

For Hundrede Aar siden var Folkene paa en Gaard i Laugø Helligtrekongersaften samlede for at spise Nadver. Man sad og talte om gamle Skikke, og saa var der en, der fortalte, at den, som Helligtrekongersaften kunde gaa baglæns rundt om Gaarden tre Gange og derefter kigge ind i den oplyste Stue gennem Vinduet, kunde se, hvem der skulde dø i det Aar. En af Gaardens Piger fandt i Kaadhed paa at ville prøve. Lidt efter stod hun uden for Vinduet og kiggede ind i Stuen. Man spiste Grød af et stort Fad, og hun kunde se dem alle derinde. Mandfolkene sad ved Bordets ene Side, og Pigerne stod op ved den anden Side. Ved den øverste Bordende sad Husbonden, og ved hans Side sad Madmoderen. Pigen kunde se, hvorledes Skeerne bevægede sig fra Grødfadet til Munden og tilbage igen. Hun bøjede sig frem for at finde hver enkelt, men blev meget forfærdet, da hun opdagede, at hendes Madmoder manglede Hovedet. Da hun kom ind igen, var hendes Humør forsvundet, og hun var tavs hele Aftenen.

Kort efter blev Madmoderen syg, og hun blev ikke mere rask, men døde, inden Aaret var omme.

Man troede, at Heksene red til Bloksbjerg Aftenen før Skærtorsdag. Til Beskyttelse imod dem lagde man

Staal alle Vegne. Paa Møddingen blev der lagt en Økse, og over Dørene i Staldene og Stuerne satte de Knive. I Kornbunkerne paa Loftet lagde de Knive og Sakse, ja enkelte satte endogsaa Synaale i Vingerne paa Fjerkræet. Koste og Bagerovnstøj gemte man omhyggeligt, da Heksene ellers vilde bruge disse Ting til at ride paa. Samtidig var alle Skader forsvundne, dem brugte Heksene nemlig til Ridepiske.

Heksene skulde være at kende i Kirken Skærtorsdag, hvis man |uden at vide af det havde faaet et Hønnikeæg i Lommen. De sad da med en Sibøtte (Mælkebøtte) paa Hovedet. (Ordrup.)

Men Overtroen maatte naturligvis jævnlig kæmpe med Tvivlen eller den aabenbare Fornægtelse. Her er et Eksempel paa det:

En Gaardmandskone i Skærød var kommet i Seng Onsdag før Skærtorsdag — det var den Aften, Heksene red til Bloksbjerg. „Nu har jeg glemt at tage Bagerovnstøjet ind!“ udbrod hun og vilde til at staa op. „Nej, nu bliver du liggende“, sagde Manden, „du skal int løbe der og tosse. Der er ingen og tager det.“ Konen maatte blive i Sengen.

Jeg har hørt af en gammel Mand, at naar det blev Paaskemorgen, skulde man tage Hestene og trække dem gennem en Aa eller en Flod, for ellers blev de syge. (Græsted.)

FORLOVELSE OG BRYLLUP

Paa Landet plejer Pigerne at banke paa Hønsehuden. Er det en Høne, der giver Lyd, bliver Pigen bedrøvet, da det betyder, at hun ikke bliver gift inden Aarets Ende. Er det derimod Hanen, der giver Lyd, bliver hun glad, hun vil da komme til at staa Brud, inden Aaret er ude. (Hornbæk.)

Hvis man kommer Fløde i Kaffen, før man kom-

mer Sukker i, bliver man ikke gift. Nogle Steder tilføjes: I de første syv Aar.

Kom en Pige af Vanvare til at strø Sand paa Fødderne af en Karl, blev han ikke gift det første Aar. (Ordrup.)

TO NORDSJÆLLÆNDERE,
der deltog i den nationalhistoriske Dag i Ribe 1921.

Kommer man til at sidde med eet Ben paa hver Side af Bordbenet, bliver man ikke gift de første otte Aar, og saa bliver det endda med en Enke eller en Enkemand. (Ullerød.)

Kommer man til at rime, skal man den Dag se sin Tilkommende. (Ramløse.)

Hvis en ung Pige stillede sig foran et Spejl Helligtrekongersaften Kl. 12 og sagde:

„I hellige Konger tre, jeg beder
 at I i Nat udi Drømme vil lade mig se,
 hvis Navn jeg skal bære,
 hvis Brud jeg skal være,
 hvis Dug jeg skal brede,
 hvis Seng jeg skal rede,
 hvis Gulv jeg skal feje,
 hvis Hjerte jeg skal eje“,

saa vilde hendes tilkommende Mand vise sig for hende i Spejlet. (Gilleleje.)

Fra Hornbæk har jeg modtaget følgende Form for Verset:

Hellige Konger tre,
 lad mig i denne Nat se,
 hvis Dug jeg skal brede,
 hvis Seng jeg skal rede,
 hvis Brud jeg skal være
 med Ære.

Vil man vide, fra hvilket Verdenshjørne ens Kæreste kommer, skal man St. Hansaften plante en St. Hansurt oppe paa Bjælken under Loftet. Den Vej, den saa gror, vil ens Kæreste komme fra. (Frederiksværk.)

Naar man hilser over Kors, skal en af de fire blive forlovet, inden Aaret er omme. (Gandløse.)

Hvis man har tre Lys tændt i en Stue samtidig, er en af de tilstedeværende hemmelig forlovet. (Gilleleje.)

Naar man jager Kattene ud, faar man ikke godt Vejr paa sin Bryllupsdag. (Høbjerg.)

Naar der lyses til Ægteskab for to Mennesker, maa ingen af de paagældende være til Stede. (Farum.)

Naar man ved Bryllup møder en Kælling paa Vej til Kirken, betyder det Uheld. (Udsholt.)

Naar en Brudgom stiger af Vognen, maa han ikke se sig om efter Bruden. Ellers varsler det Ulykke. (Ramløse.)

Brudgommen, og kun han, maa tage Brudekransen af Bruden. (Udsholt.)

Ved Bryllupper maatte Brud og Brudgom passe at holde sig sammen i Tiden mellem ni og ti, at ikke „det slemme“ skulde komme imellem dem, da varslede det ondt for Brudeparret. (Ordrup.)

Naar det regner paa en Dag, der skal være Bryllup, regner det Guld i Brudens Skød.

Naar man skulde til Bryllup, kørte man gerne i en lang Række, og man kunde da give sine Heste noget i Bidselet, saa andre Folk ikke kunde køre forbi; prøvede de paa det, kunde deres Heste ikke løbe, naar de kom paa Siden af den første. Hvis man gav sine Heste et Stykke Brød, naar de havde faaet Bidselet paa, kunde de dog ikke standses af nogen. (Højbjerg.)

Naar et Par Ægtefolk flyttede ind i deres ny Lejlighed, flyttede man først Katten ind, fordi man mente, at den vilde „skrabe sammen“, hvorimod det var rent galt først at flytte Hønsene ind, for saa vilde alt blive splittet ad. (Højbjerg.)

FØDSEL

Naar to unge Piger staar og vrider et Lagen, bliver der tit en Knude, og om den af Pigerne, Knuden er nærmest, siger man, at hun skal have Vuggen først. (Gandløse.)

Nyfødte Børn maa ikke faa nyt Tøj paa, for saa bliver de slemme til at rive i Stykker. Det, de faar paa, skal altid være brugt først. (Holløse.)

Nyfødte Børns Tøj maa ikke hænge ude Natten over. (Ramløse.)

Man maa sørge for, at det nyfødte Barn rørte ved en Hund, før det blev berørt af en Kat eller andet Dyr, eilers fik det daarligt „Lægesul“. (Ordrup.)

Man maa ikke sidde og spise Mad over et lille Barn, for saa blev det aldrig til at mætte. (Græsted.)

Naar en Kvinde havde barslet, maatte hun ikke færdes ude, hvor Heste havde traadt (f. Eks. ikke gaa over en Vej), før hun havde været Kirkegangskone, thi i saa Fald blev hun forfulgt af Uheld. Skete det imidlertid, at hun kom til at træde i et Hestespor, kunde det kun gøres godt igen, naar hun gik over Ild. Dette gik for sig paa den Maade, at der umiddelbart før Kirkegangskonen forlod Hjemmet for at begive sig til Kirke blev anbragt en Skuffe med Gløder ved Dørtrinnet, hvorover Konen skulde træde, naar hun skulde af Sted. I den Tid, der laa mellem Fødselen og Barnedaaben, sagdes Barselkonen at være „hæl“.

Skikken er benyttet i Ammindrup ca. 1859. (D. F. S.)

For at hindre Forbyttelse tændte man Lys om Natten, hvor Barnet laa i Vuggen. Svøbet blev hæftet sammen med en Stoppenaal, og Staal blev sat i Vuggen eller over Døren til Værelset, hvor Barnet sov.

Der var en Kone, der havde faaet et Barn. En Nat vaagner hun, da er Barnet borte, hun søger efter det, og det laa nede ved Fødderne, Nissen havde ikke naaet at slippe bort med det. Fra den Dag fæster hun altid noget Staal, en Stoppenaal i Løjerten, saa gør de ikke noget. (Frederiksværk-Kregøme.) D. F. S.

Meddeleren tilføjer, at hendes Bedstemoder, der var Præstekone i S. Bork i Jylland, fortalte, at naar hun havde født, var Pigerne meget omhyggelige for, at der altid var et brændende Lys i Værelset.

Et Sted var der et sygt Barn i Ulfborg Præstegaard. Der var ingen Lys fremme, og Præstekonen var borte. Resolut tager Pigerne og skærer et Stykke saltet Fisk af, klasker det paa Væggen over Barnets Seng — det lyste. (D. F. S.)

Naar et lille Barn blev født, klippede de Mærke paa

det, for at ikke Nisser og Spøgelsler skulde komme og ombytte det og give dem en Nisseunge i Stedet. (Græsted.)

Naar et Barn skal i Kirke, tager Faderen det og bærer det ud til Køretøjet, der holder for Døren. Han svinger Barnet et Par Gange hen over Hestene. Barnet vil saa aldrig falde af, naar det engang kommer ud at ride. (Bendstrup.)

Naar en frugtsommelig Kone døde, maatte man altid huske at lægge Ligtøj til Barnet med i Kisten, for ellers troede man, at Moderen kom igen for at hente det. Der fortælles, at et Sted i Nordsjælland, hvor det var blevet forsømt, gik den døde Kone uden for Huset om Natten og søgte efter noget. Saa kom de i Tanker om, at hun nok søgte efter Tøj til Barnet, og hængte paa en Snor noget Børnetøj uden for Huset om Aften. Næste Morgen var det borte, og siden saa man ikke noget til den døde Kone. (Lyngø.)

En Kone døde i Barselseng uden at være forløst. En gammel Kone var utilfreds, de skulde have givet hende rigelig Børnetøj med i Kisten, de havde givet noget, men saa var der Tvillinger, og saa slog det jo ikke til, og derfor havde Konen, da hun gik forbi Kirken (vistnok Skævinge), hørt en Stemme sige: „Her er lidt til et og int til to!“ — Deraf kunde de vide, at der var Tvillinger. Havde de slet intet givet hende med, var hun kommet hjem efter det.

I ældre Tid mente Folk, at naar man var født i April Maaned, kunde man vise Vand, d. v. s. man kunde ved Hjælp af en Pilekvist vise, hvor Vandaaren var i Jorden, og dær kunde man saa grave Brønde. (Græsted.)

SYGDOM OG HJEMMERAAD

Man maa ikke spise Marv af Flæskeben, saa faar man Feber. (Lyngerup.)

Hvis man lod Sengedynen være opslaaet, naar man stod op, og hvis der saa kom en Gulspurv og fløj hen over det Sted, hvor Sengen stod, fik man Gulsot. (Lyngerup.)

Man maa ikke bortkaste afredt Haar. Fuglene tager det og bygger Rede af det, og saa faar man Skurv i Hovedet. (Udsholt.)

Naar man første Gang ser Svalen, skal man blæse i den hule Haand, ellers faar man Koldfeber. (Bendstrup.)

Naar man har vasket sig, skal man tørre Hænder og Arme før Ansigtet, da man ellers faar Tandpine. (Søsum.)

Hvis en gik rundt og drejede med en Kæp i et Hul i Jorden, og en anden kom til at træde paa Hullet, fik han *Avedspor* i Benet, det vil sige et dybt Saar, og før det kunde læges, skulde Avedsporet bores væk, det skete ved, at der blev lagt en Egespaan over Saaret og saa drejet aved om med et Vimmelbor. (Lyngerup, jfr. I. S. 156.)

Folk kom ofte til Klokkeren og skulde have *Klokkefedt*. det var det, han smurte Klokken med — det samme som *Akselskaft* paa en Vogn; de gamle træakslede Vogne blev smurt med Tjære, og det blev efterhaanden til en stiv Masse, som kaldtes Akselskaft.

Klokkefedtet sad oppe paa det Sted, hvor Klokken gik i Lejet. Det blev de smurt med, og det hjalp for Gigt. Kirkebly blev meget almindelig brugt til Ørenringe. Det hentede de hos Klokkeren, og det var godt for al Daarlighed.

Paa Kirkegaarden laa der som oftest nogle Ben,

og de var rare til at skrabe lidt Pulver af, det bruges for *Utingen* (Koldfeber). (Tisvilde.)

Man kan blive af med en Sygdom, naar man lægger et Æg ud paa Marken. Den, som tager det op, faar da Sygdommen, derfor maa man aldrig tage et Æg op, som ligger paa Marken. (Ølstykke.) D. F. S.

Et Barn havde Orm; en klog Kone sagde til Moderen: „Tag en Halmvisk, du kan godt skure med den først; brænd den, saml Asken og rør det ud i noget og giv Barnet, for saadan sammenknyttet som Halmvisken er, er Ormene i Barnet.“ (Kregome.) D. F. S.

Mod *Eksem* henter man stillestaaende Vand og bader Barnets Ansigt med; men virker denne Kur ikke, gaar man over til at bruge Tjæresalve. Den laver man selv ved at koge Fløde og Tjære sammen. (Bendstrup.)

Imod *Kighoste* fik en Kone i Bendstrup det Raad af Line Per Sørens at tage noget frisk Hestegødning paa Alfarvej og lægge det i et Klæde om Barnets Hals. Hun gjorde det, og det hjalp vist. (Bendstrup.)

I gamle Dage var det almindeligt, at en Kone kunde bruge Udtrykket: Den og den — det var altid Kvinder — har faaet *Humørsyge*. Det betød Nedtrykthed, vel oftest Nærings Sorg. Der var et Middel derimod, og det var det, at man skulde tygge Hornfiskeben godt og synke dem. Sygdommen bestod nemlig i, at der havde dannet sig en Hinde om Hjertet, og saa skulde Hornfiskebenene rive denne Hinde i Stykker, saa svandt Sygdommen bort.

Naar Folk led af Krampe i Benene, benyttede de en *Krampeknude*. En saadan bestod af et hvidt Stykke Uldgarn, hvorpaa der blev knyttet flere kunstige Sløjfer, som kun ganske faa Koner forstod at lave. Dette

blev saa bundet om Benet og sad der i længere Tid. (Tisvilde.)

At læse for Tandpine er ogsaa brugt en Del. Fremgangsmaaden var den samme som for Gigt eller Jægt, som man sagde. Var det Tandpine, blev der strøget paa Hovedet ellers paa det ømme og daarlige Sted. Der var engang en gammel Kone i Ørby og en i Aagerup, der befattede sig med det. Strygningen skulde foregaa tiende og i et mørkt Rum. Den kloge Kone tog Patienten med begge Hænder om Hovedet, først under Hagen med den ene Haand og oven paa Hovedet med den anden, derefter med en Haand paa hver Side af Hovedet, dernæst med begge Hænder paa een Gang lige oppe fra Hovedet og ned til Fødderne, alt mens hun mumlede noget, som ingen vidste hvad var. Men i særlig ondartede Tilfælde, særlig naar det var „Jægt“ i Lemmerne,“ udtalte hun, efter at Strygningen var endt, med høj og lydelig Røst: „Hvad enten du er „Ægt“ eller „Jægt,“ byder jeg dig fare af Marv og Ben paa Stok og Sten.“ Derpaa mumlede hun lidt igen, og saa gik Patienten uden at sige noget, heller ikke Tak, for det var det værste, man kunde gøre, saa hjalp Kuren ikke.

Min Kone har selv været underkastet Kuren, da hun var 10 Aar gammel. (Tisvilde.)

Man kunde fjerne *Ringorme* — *at ringe a'*, som det hed —, ved en Fremgangsmaade, der blev brugt meget, og som kunde anvendes af baade Mænd og Kvinder. Den var ikke hemmelig, men den skulde foregaa om Torsdagen og om Morgenens, idet der skulde bruges fastende Spyt. Man tog om Morgenens en Knappenaal og vædede Hovedet — eller undertiden Spidsen — i Munden, altsaa i fastende Spyt. Derpaa drejede man med Naalen rundt om Ringormen, først ret om, idet man sagde: „Ringorm, Ringorm,

jeg ringer dig af. Ringormens Brødre er ni, efter ni kommer otte.“ Saa begyndte man igen forfra: „Ringorm, Ringorm, jeg ringer dig af. Ringormens Brødre er ni, efter ni kommer otte, efter otte kommer syv,“ men denne Gang skulde man dreje avet om. Man begyndte paany forfra, denne Gang stregede man ret om, og idet man hver Gang gik et Tal længere ned og skiftede Retning, naaede man til sidst til at sige: „Fra een kommer Nul.“ Saa var Behandlingen forbi, og Ringormen vilde forsvinde i Løbet af ni Dage. (Tisvilde.)

Mod Feber brugte man *at løbe den af sig*. Naar der var Tale om sværere Sygdomme, blev der *støbt Bly* over den syge, men det skulde være Kirkebly, d. v. s. Bly, der var taget fra en blyindfattet Rude eller lignende i en Kirke. Det gik for sig paa den Maade, at den syge satte sig paa en Stol, og Mirakelmageren, vistnok altid en Kvinde, smeltede Kirkeblyet over vedkommende og lod det løbe ud i en Skaal med Sand i, samtidig med sagde hun: „Gør det ikke godt, ondt gør det ikke.“ Af de Forgreninger, Blyet dannede i Sandet, kunde Konen skaffe sig Oplysning om Sygdommens Art. Det skulde være et ufejlbarligt Middel og er vistnok i sin Tid benyttet meget her paa Egnen. (Ølsted.)

En Dreng led af hyppige Besvimelser. De gik saa til en klog Kone med ham, og hun sagde: „Ja, jeg kan godt give et Raad. Du skal købe en levende Rødspætte, og den skal du slagte. Blodet skal Drengen drikke.“ Konen gjorde, som der var sagt. Drengen drak Blodet, og han fik aldrig Anfaldene mere.

At faa ind for Skæver har været meget almindeligt i ældre Tid, men det har været omgivet med langt større Hemmelighedsfuldhed end Behandlingen af Ringorme. Der var heller ikke mange, som gav den

Kur, og det var altid Koner. Behandlingen skulde foregaa paa tre efter hinanden følgende Torsdage, og den skulde være *tiende*, Som oftest fandt den Sted om Aftenen, men det kunde dog ogsaa lade sig gøre om Dagen. Kuren foregik saaledes: Efter forudgaaende Aftale tog Moderen det syge Barn med hen til den kloge Kone, men de sagde ingenting. Den kloge Kone tog saa Barnet, ligeledes tiende, og gik op i en anden Stue med det. Konen gav saa Barnet lidt Mælk at drikke samtidig med, at hun strøg det og læste noget over det, men dette læste hun som Regel af Bibelen, saa det kan vel ikke have været særlig ondartet. Derpaa fik Moderen Barnet igen og forlod Huset uden at mæle et Ord. Dette foregik tre Torsdage i Rad og blev meget brugt, maaske mere, end mange vil tro. (Tisvilde.)

Ude ved Arresø i Nejede Vesterskov var der et Træ, hvorigennem der var et Hul, og naar man trak et sygt Barn derigennem ved Solnedgang, blev det rask. Det blev f. Eks. brugt med et Barn, der havde Engelsksyge, og det blev helbredet.

Om dette Træs helbredende Evner findes der mange Beretninger, de fleste gaar dog ud paa, at det var *Skæver*, Engelsksygen, det kunde kurere, og det kaldes da ogsaa *Skævertræet*. Men for at Kuren kunde hjælpe, skulde Turen derud foregaa tiende. En Mand mødte for en ti, femten Aar siden en ung Kone og hendes Mor, de kom med en Barnevogn. Han sagde god Dag, men de svarede ikke, og han kunde da regne ud, at de skulde ud til Skævertræet.

Hvis et Barn led af Engelsksyge, var det en gammel Tro, at Barnet vilde blive rask, hvis det blev trukket igennem en stor Græstørv, der var gravet op paa Kirkegaarden Kl. 12 om Natten. (Hillerød.)

De syge Børn blev trukket gennem en Tveje, saa

kom de sig. Meddeleren har kendt en Karl, der paa denne Maade kom sig for Brøkskade, men han døde, da han var en Snes Aar. (Annisse.)

En Kone var som Barn meget plaget af Udslet i Ansigtet. Hun kom saa til en klog Kone for at faa Raad, og Konen sagde da: „Ja, jeg kan godt give dig et Raad, men det er svært at følge. Du skal gaa op i det og det Hus, hvor der ligger et Lig, og tage den dødes Haand og stryge hen over Udslettet, idet du siger: „Tag det med.““ Konens Mor gik saa med hende, de gjorde, som den kloge Kone havde sagt, og Udslettet forsvandt. Hun fik det aldrig siden.

Naar man havde Tandpine, troede man, at denne kunde stryges væk af et Lig. Man skulde, uden at Husets Beboere vidste af det, gaa ind i Øverste-stuen, hvor Liget laa, og tage Ligets Haand, føre den op til sin Mund og stryge sine Tænder med Ligets højre Pegefinger. (Høbjerg.)

Man fjernede et Modermærke — et Vulle, en Knop eller lignende — ved at stryge det af paa et Lig. Moderen kom med Barnet ind, hvor Liget laa, og med den dødes Finger strøg hun hen over Modermærket, saa skulde dette svinde bort efterhaanden som den svandt hen. (Tisvilde.)

For en 25—30 Aar siden blev en lille Pige strøget for et Modermærke, men det hjalp ikke.

En Vorte blev taget af, idet man strøg den med et Flæskesvær og gemte den et Sted, hvor ingen kom. Jeg havde engang en Vorte, og en Mand sagde da til mig: „Hvad gaar du med den for?“ „Ja, hvad gaar jeg med den for?“ „Den kan vi snart faa væk,“ sagde Manden og kom med et Stykke Flæskesvær, smurte den og løb med det. Vorten den gik væk, men den havde vel gaaet væk alligevel. (Tisvilde.)

Hvordan man skal tage en Vorté bort. Man skal

bare stjæle et Stykke Flæsk og grave det ned i Jorden, og efterhaanden som Flæsket fortæres, forsvinder Vorten. (Græsted.)

En anden Meddeler skriver, at det skulde være røget Flæskesvær, og det skulde lægges et Sted, hvor ingen gik over det.

Vorter kan man tage væk paa forskellige Maader, f. Eks. med en Bønne. Ved Midnatstid skulde man gaa alene ud og skære en Bønne over, og saa skulde man skære Hul paa Vorten og komme Blod paa den ene Halvdel; det Stykke, der var Blod paa, skulde man brænde, det andet Stykke skulde man grave ned i Jorden, og saa vilde Vorten gaa væk. (Græsted.)

I gamle Dage troede Folk ogsaa, at man kunde faa sine Vorter bort ved at kløve en grøn Pind, sætte en Skovsnegl deri og stille Pinden i Solen. Efterhaanden som Solen tørrede Sneglen, vilde Vorterne forsvinde. (Hørsholm.)

Naar man har Vorter, skal man bare spytte paa en Enøre og kaste den hen ad Vejen. Den, der tager Enøren op, faar Vorterne, og man selv bliver fri for dem. (Frederiksværk.)

Vorter forsvandt, naar man vaskede dem i noget Regnvand, der var opsamlet i et Hul paa en Sten. (Højbjerg.)

Der kom ogsaa Koner, der knyttede for Vorter; de havde en Uldgarnstraad og slog en Knude for hver Vorte. (Gørløse.)

Hikke gik over, naar man sagde: „Er du min Ven, saa tager du min Hikke, er du det ikke, saa lad du mig hikke!“ (Højbjerg.)

Fik man Hikke, skulde man flere Gange sige saa hurtigt, man kunde: „Hikke, Mikke, Mik, giv mig Sødmælk at drik, saa gaar Hikke, Mikke over.“ (Højbjerg.)

Naar man faar Hikke, saa er der en, der taler om en, men naar man kan gætte, hvem det er, holder det op. (Højbjerg.)

HELENE GRAV

Hikke forsvandt, hvis man tog et Glas Øl og tog tre Slurke af Øllet og hver Gang saa ned under Glasset. (Højbjerg.)

Hikke forsvandt ogsaa, naar man tænkte paa den, man holdt mest af. (Højbjerg.)

Helene Grav spillede i gamle Dage en meget stor Rolle, idet syge Folk ikke blot fra Omegnen, men fra fjernere Dele af Sjælland valfartede dertil for at sove paa Graven St. Hansaften og derigennem vinde Helbredelse. Man kaldte det *at sove paa Graven*. Dette

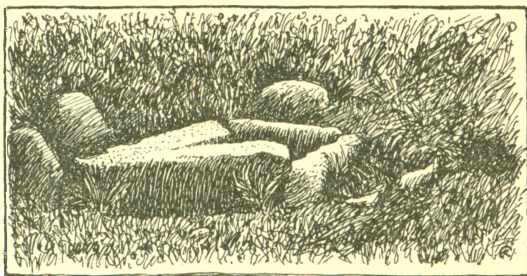
at sove paa Graven foregik, saa vidt jeg ved, sidste Gang i 1884, men her er endnu nogle gamle Folk, der efter en St. Hansaften har set Krykker, Kæppe og Klude, som helbredede havde efterladt paa Graven. De fleste besøgende fik gerne en lille Pose Gravjord med hjem for at kunne have det under Hovedet i Sengen. Det kunde hjælpe for mindre Svagheder, Tandpine o. l. En gammel Kone, der havde faaet Stade paa Graven, udleverede Jorden for 4 Skilling pr. Pose. Naar Hullet inde paa Graven blev vel stort, tog hun Jord udenfor og fyldte i, det kunde saa bruges næste St. Hansaften. (Tisvilde.)

I Modsætning til Gravjorden, der kun duede, naar den var taget selve St. Hansaften, kunde Vandet fra *Helene Kilde* benyttes hele St. Hanstiden, d. v. s. en otte Dage efter St. Hansdag, mellem begge Kildesøndagene. Det blev udskænket af gamle Jørgen Hansen, der i mange Aar var Indehaver af Forretningen. Det var to Skilling pr. Glas. Folk langvejs fra fik jo gerne en Dunk Vand med hjem, det blev udleveret gratis og blev brugt til at vaske Saar og Daarligheder med. — Mod Slutningen af Kildebesøgene, da Troen var gaaet tabt, blev Vandet gerne tilsat en Rommer eller Cognak. (Tisvilde.)

Gaardejer Hansen Ruth fortalte, at hans Fader, Niels Peter Hansen, som boede i Tulstrup, hvor han havde en lille Gaard, som helt ung sammen med sin Broder, senere Gaardejer Anders Hansen i Frerslev, var en Tur til *Kilderne*. Deres Mor var syg, og de skulde da tage en Flaske Vand fra Helene Kilde med hjem, det var godt baade til at bade det syge Sted med og til at drikke. De to Brødre morede sig imidlertid saa godt, at de glemte at faa Flasken fyldt, og først, da de omtrent var hjemme, kom de i Tanker om det. Det var jo en gal Historie, men den ene

af dem fandt paa Raad. De var netop i Nærheden af nogle Tørvegrave, og dær fyldte de saa Flasken og afleverede den til deres syge Moder, og hvad mere var, det hjalp ogsaa. —

Der er aabenbart mange nervesvækkede Mennesker, vel nok især gamle Koner, der har ligget hjemme og ventet paa en lægende Drik Vand fra Helene Kilde, og som, naar de unge endelig vendte tilbage fra

HELENE KILDE

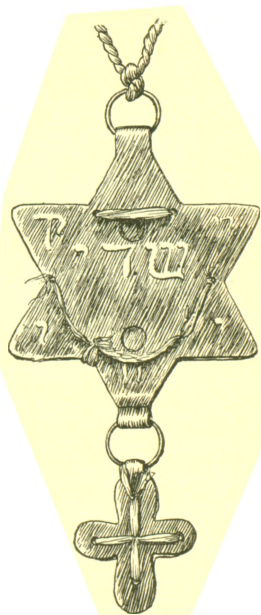
Kildefesten, har faaet Vand af tilsvarende Oprindelse som ovenfor nævnt. Jeg har i alt Fald faaet tre udførlige Skildringer foruden den anførte, hvor Vandet var af særdeles almindelig Art, men Resultatet var i alle tre Tilfælde godt.

Mange Svageligheder har deres Rod i Nervøsitet, og i adskillige andre er Nervesvækkelse en væsentlig Bestanddel. Da nu Nervesygdommes Helbredelse er meget afhængig af den syges Tro til Lægemedlets Virkning, er det forstaaeligt, hvorfor Vandet fra Helene Kilde forhen kunde bringe Bedring, mens det ikke kan det nu, da ingen mere tror derpaa.

En lignende Rolle som Kildevandet har mange kunstige Lægemedler spillet. Jeg skal her nævne *Volta-korset*, hvis Værdi ingenlunde staar over Kildevan-

dets, og dog blev der bare for en tredive Aar siden solgt Masser af det. Det bestaar af en Zinkplade og en Kobberplade med mellemliggende fugtigt Tøjstykke. Det fremtræder altsaa som en Art galvanisk Element, men da man ved at bære det paa Legemet kun har Berøring med dets ene Side, bliver Strømmen altsaa

ikke sluttet og Korset derfor betydningsløst. Jeg skal nævne et Eksempel, som iøvrigt er oplysende med Hensyn til mangfoldige Nervesygdomme. En ældre, jydsk Lærerkone havde faaet et Voltakors, som hun bar i en Snor om Halsen inde paa det blotte Legeme. Det hjalp godt paa hendes Sygdom, hvad især kom frem, da hun en Dag opdagede, at hun havde tabt det. Smerterne indfandt sig nu igen med fuld Styrke. Hun skulde selvfølgelig have et andet, men der var langt til Købstaden, og der kunde være længe imellem, at der var Lejlighed til at faa Bud dertil. En Lørdag Aften indtraf saa Katastrofen. Konen skiftede Linned og opdagede da — at Voltakorset ikke var tabt, det var kun gledet om paa Ryggen. Derved havde hendes Tro paa Voltakorsets helbredende Virkning faaet sit Grundskud. —

ET VOLTAKORS

Drøbelen eller *Drøvelen* vidste man i gamle Dage en hel Del om. Der kunde komme noget i Vejen med den, den kunde *falde ned*, men oftest var det dog Forkølelse, der voldte det. Naar Folk havde ondt i Halsen, eller de paa Grund af Forkølelse var blevet

Drøbelen eller *Drøvelen* vidste man i gamle Dage en hel Del om. Der kunde komme noget i Vejen med den, den kunde *falde ned*, men oftest var det dog Forkølelse, der voldte det. Naar Folk havde ondt i Halsen, eller de paa Grund af Forkølelse var blevet

hæse, mente de, at Drøbelen var sunket, og saa skulde den sættes op igen, og i den Hensigt havde man enkelte kloge Koner at henvende sig til. (Tisvilde.)

Af Raad mod Sygdomme var *Krydderposen* vistnok almindelig kendt, den skulde plukkes St. Hansaften og bestod af næsten alle Slags Blomster. (Ølsted.)

VARSLER

I gamle Dage troede Folk her omkring paa Gaardene paa Varsler. En Vinteraften sad Konen og hendes Moder og Datter inde i Stuen og spandt, men ligesom de sad, begyndte Hunden at gø, og lidt efter blev Døren lukket op og i igen; det gentog sig tre Gange. Konen troede, at det var fremmede, og sagde: „Kom bare ind!“ men der kom ingen. Anden Gang sagde hun det samme, men der kom heller ingen. Saa gik hun ud i Gaarden, men saa ingen. Den samme Nat døde Konens Moder. De mente derfor, at det var et Varsel. (Høbjerg.)

I et Hus paa Slangerup Aas laa engang en gammel Kone syg, og man ventede bare paa, at hun skulde dø. En Aften hørte Folkene, som var hos hende, at en Vogn kørte ind i Gaarden. De skyndte sig til Døren og lukkede op, og en stor Hund kom ind, de tog sig dog ikke videre af den, men gik ud for at se efter de kørende. De saa dog hverken Vogn eller Mennesker og gik derfor ind igen, men hvad ser de: Den gamle Kone ligger i sin Seng og er død, og Hunden er sporløst forsvundet. Siden den Dag spøgede det af og til, og man saa flere Gange en So foruden Hoved løbe omkring Huset.

En gammel Kone i min Hjemegn har fortalt mig følgende: „Jeg tror ikke paa Varsler, men naar det

sker, som det betyder, saa er man ved at blive overtroisk. Da jeg var ung og gift, drømte jeg en Nat, at jeg saa en Balje, i hvilken der var plantet de pæneste Blomster, man kunde se for sine Øjne. Da jeg nu vidste, at naar man ser Blomster i Drømme, betyder det Dødsfald, saa troede jeg, at min Drøm var gaaet i Opfyldelse, da min Søsters Mand døde kort efter, men inden Aaret var omme, var min Mand ogsaa død.“ (Ordrup.)

LIGSKARE

Jeg har hørt paalidelige Folk fortælle, at de i en sildig Nattetime paa Landevejen har mødt en lang Række Vogne i Lighed med et større Ligfølge paa Landet, men i ganske lille Format. Det ser ud til, at den, der ser det, selv skal være kørende. Det skulde jo betyde, at der snart vilde spørges Lig, men selvfølgelig fortæller ingen saadan noget, før efter at han har sovet. (Tisvilde.)

To unge Mænd gik en mørk Nat hjem over Skansevej. Pludselig siger den ene til den anden: „Se, der kommer et Ligfølge!“ men den anden kunde ingenting se. „Flyt dig dog, saa de kan komme frem!“ sagde den første. Den anden flyttede sig ikke, men tre Gange i Træk blev han kastet i Grøften. Det var umuligt at gaa paa Vejen, saa længe Ligfølget var der.

En Mand kørte engang hen ad Frederiksværksvejen. Saa standsede Hestene. De vilde ikke gaa et Skridt længere. Manden stod af Vognen og tog Hovedstolen af den ene Hest og saa igennem den. Da saa han et Ligtog passere forbi. Først da det var kommet forbi, satte Hestene sig i Bevægelse.

Paa Vejen mellem Alsønderup og Tulstrup skal der i gamle Dage have været noget galt. Det skete saaledes, at da en Mand fra Alsønderup, der havde været

i Hillerød for at hente Jordemoderen, kom i Nærheden af Alsønderup, standsede Hestene pludselig. Kusken kunde intet se, men Jordemoderen kunde se, at de holdt lige foran en stor Ligskare, og hun kunde kende flere af dem, der var med, men Kusken kunde stadig ingen se. Ved at jage paa Hestene og dreje til Side kom de da endelig forbi.

D Ø D S F A L D

Kløede ens Hage, kom to til at syne Hænder, tudede Hunden, skreg Kragerne i Asketræet paa Kirkegaarden, slæbte Hønen Straa efter sig, eller „gik Kirkeklokkerne“ sørgeligt ved en Begravelse, saa betød det, at man snart vilde spørge Lig. Værre var det, naar den dødes Øjne aabner sig, eller Dødsstivheden fortog sig, naar den døde skulde iklædes Ligdragten, saa Lemmerne igen blev smidige og bøjelige, thi saa gjaldt det en af Slægten, der snart vilde følge efter. Var man tretten til Bords, troede man, at en af Selskabet skulde dø inden et Aar. (Ordrup.)

Falder et Billede ned fra Væggen, dør et Medlem af Familien. (Helsing.)

Naar man holder et Tørklæde over Hovedet, saa dør der en. (Græsted.)

Ligger der et Halmstraa paa Dørtærskelen, er der nogen, der dør. (Høbjerg.)

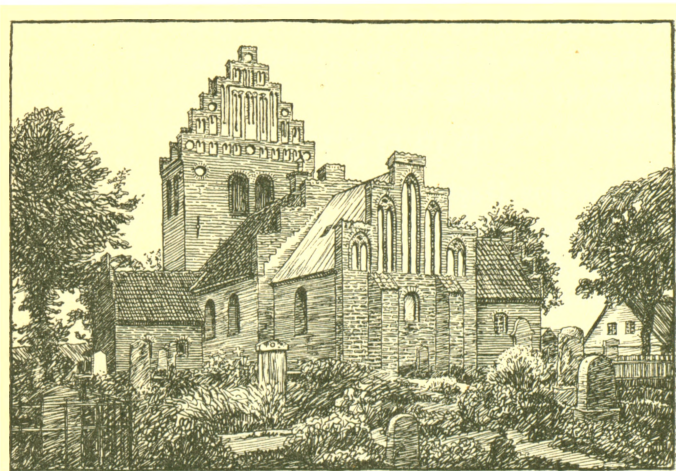
Ligeledes skal en dø, naar man lægger en Krans paa Sengen. (Høbjerg.)

Man troede ogsaa paa, at naar der var Flag oppe efter Solnedgang, vilde der blive Lig i Byen. (Høbjerg.)

Naar man ligger med Benene mod Vinduerne, dør man snart. (Høbjerg.)

Hvis et af Alterlysene slukkes, vil Præst eller Degn dø i Løbet af Aaret. (Farum.)

Gik det venstre Alterlys ud under Altergangen, døde der flest Kvinder inden næste Altergang, gik det højre ud, døde der flest Mænd. (Ramløse.)

FERSLEV KIRKE

Naar der ligger to Tændstikker over Kors, sker der et Dødsfald. (Farum.)

Naar en Høne galede som en Hane, mente man, det betød Lig i Huset, deraf følgende Rim:

Naar Hønen vil for Hanen gale,
og Konen vil for Manden tale,
det regnes skal for daarlig Skik. (Højbjerg.)

Juleaften blev der stillet et Lys ud for hver, der sad med ved Bordet, og man maatte ikke tage Lyse af Bordet, og den, hvis Lys først brændte ud, skulde dø, inden Aaret var omme. (Gilleleje.)

Naar en Hund er med i Kirke, betyder det Dødsfald for den, der har den med. (Søsum.)

Naar en Hund ikke vil lade sig jage bort fra en sygs Seng, dør vedkommende snart. (Søsum.)

Naar en Fugl flyver mod Vinduet, betyder det Dødsfald i Familien. (Søsum.)

Piber Kaffekanden, betyder det Dødsfald i Familien. (Udsholt.)

Man maa ikke gaa over to Halmstraa, der ligger over Kors, det betyder Dødsfald i Familien. (Holløse.)

Hvis en Kone ser sin Mand komme i Følge med en anden og ikke kan skelne, hvem af dem, der er hendes Mand, saa siges der, at hendes Mand vil dø snart. (Gandløse.)

Hvis Barnet faar Tænder først i Undermunden, skal det dø under aaben Himmel. I 1891 fødte en Kone i Knardrup et Barn, og det fik Tænderne i Undermunden først. En gammel Kone kom da ind og sagde, at det Barn skulde dø under aaben Himmel. Det skete ogsaa, 11 Aar gammel gik han gennem Isen og druknede i en Tørvegrav. (Søsum. — D. F. S.)

Her i Melby hersker en mærkelig Skik. Naar en død er lagt i Kisten, lægger man en Salmebog under Hagen paa ham og to ganske smaa Halmkors paa Brystet, et ved hver Side; derefter lægger man en aaben Saks med Æggen vendende op imod Struben. (Melby.)

Paa en Gaard i Ramløse Sogn laa Manden syg. Det vilde ende med Døden, det saa man nok. Manden led meget, men „han kunde ikke dø“. Saa fik man det Raad, at man skulde lægge ham paa en Alterdug. En ung Karl tilbød efter nærmere Undervisning angaaende Fremgangsmaaden at hente Ramløse Kirkes Alterdug til den døende. En Nat gik han op til Kirken, gik tre Gange avet om den og blæste derefter ind ad Nøglebulet i Døren. Den sprang straks op, og Karlen tog Alterdugen. Da han havde afleveret den igen og atter kom tilbage til Gaarden, var han blevet stum, og han kom aldrig til at tale siden.

GENGANGERE

Ved Gengangere skulde man mærke sig den tredie Nat efter Begravelsen. Kom den døde da ikke hjem, var man sikker mod Besøg fra den Kant. (Ordrup.)

Et Sted døde en gammel Kone, og hun havde sagt til sin Søn, at hun vilde komme tilbage tredie Nat

PIGE FRA HILLERØDEGNEN
(Ældre Billede.)

efter Begravelsen. Sønnen svarede, at han nok skulde være oppe og tage imod hende. Han sad da oppe hele Natten og ventede paa hende, men hun kom ikke. Han sagde derfor bagefter: „Ja, nu har jeg holdt mit Ord, men Mor har int holdt sit.“ (Holløse.)

Forvalteren paa Egholm. Paa Egholm var i længst forsvundne Tider en Forvalter, som begik saa mange slette og uretfærdige Handlinger mod Bønderne paa Godset, at han efter sin Død maatte ride om som Spøgelse fra Solens Nedgang til dens Opgang. En

Aftenstund stod en af Hovbønderne ved et Led, som var lukket, og saa da en Rytter nærme sig Leddet; Bonden aabnede saa dette for Rytteren, men da denne var redet igennem, slog han en Skoggerlatter op, og den forfærdede Bonde saa først nu, at det var den døde Forvalter, han havde aabnet Leddet for. En anden Gang red han om mellem Bønderne en Aften, da de fortsatte Hoveriarbejdet efter Solens Nedgang; en af disse dristede sig til at rette følgende Spørgsmaal til Forvalteren: „Hvorfor rider du her og ikke kan finde Fred i din Grav?“ Forvalteren svarede: „Jeg skal leve, og du skal leve, men jeg skal leve to Gange, fordi jeg har gjort Enker og faderløse og moderløse Børn Uret.“ For at gøre en Ende paa Forvalterens Spøgeri blev det besluttet, at Præsten skulde mane ham ned; han drev ham saa en Nat ud til Tappernøje for at mane ham ned dær. Præsten tog nu en Bog op af Lommen og begyndte at læse, men Forvalteren slog Bogen af Haanden paa ham. Præsten blev dog ganske roligt staaende: „Hvorfor bukker du dig ikke og tager Bogen op?“ spurgte nu Forvalteren, der havde i Sinde at overmande Præsten i det Øjeblik, han bukkede sig for at tage Bogen op, men Præsten svarede: „Jeg har flere Bøger endnu.“ „Du har ikke Magt til at mane mig ned, for du er selv en Synder,“ udbrød nu Forvalteren. Paa denne Udtalelse svarede Præsten følgende: „Jeg ved det, thi jeg har en Gang taget for en Skilling Brød fra en fattig Kone, i den Tid jeg var en fattig Student, men det var min Nød og Trang, som drev mig til det, for jeg havde ikke det, jeg kunde mætte mig paa, men her har du den Skilling, thi det er Satans Penge.“ Med disse Ord smed Præsten en Skilling til Forvalteren; derefter tog han atter en Bog op af Lommen og begyndte at læse over ham, som

nu begyndte at synke, men pludselig kom Præsten paa Tanker om, at der burde indrømmes ham samme Ret som alle andre afdøde til at staa op af sin Grav i Midnatstimen, og han spurgte ham derfor, hvor han ønskede at staa op. „Hjemme i dit Spisekammer“, svarede Forvalteren. Dette kunde Præsten imidlertid ikke indrømme og heller ikke det næste Sted, han forlangte, men bestemte selv et afsides liggende Sted, vistnok ved en Stenkiste. Derefter manede han ham ned, men det Sted, hvor han var manet ned og stod op, blev skyet af Folk ved Nattetid, og naar han siden stod op af sin Grav i Midnatstimen, kunde man i Afstand høre ham hyle og tude og bruge følgende uhyggelige Udbrud: „Grav-va-u! Grav-va-u!“

Som dette Sagn her er nedskrevet, blev det fortalt blandt Befolkningen i det sydlige Horns Herred for ca. 70 Aar siden.

Gengangeren i Badstrup. For mange Aar siden levede der en Mand i Badstrup, om hvem man sagde, at han hverken frygtede Gud eller Fanden. Denne Mand ejede Jord, som gik ned til Badstrup Sø. Søen er meget fiskerig, og han var stadig paa Udkig efter, om nogen fiskede i Søen, og han svor da en dyr Ed paa, at han efter sin Død nok skulde komme og se, hvem det var, som stjal hans Fisk. Da Manden var død, vidste man, at han hver Nat kom som en Hund og løb langs Søen og derefter forsvandt mod Ugge-løse Kirkegaard. En Aften i Juli Maaned 1891 stod ti voksne Karle paa en offentlig Landevej. Som Karlene stod og samtalede, viste der sig en Skikkelse lig en stor Hund ca. 3 Meter fra Karlene, som havde to bidske Hunde med fra Gaardene, hvor de tjente; disse Hunde for ind imellem Karlene og tudede og viste i det hele stor Skræk for Skikkelsen, som kom paa Vejen, Skikkelsen viste sig i ca. 5 Minutter, hvor-

efter den drejede hen imod den i Nærheden liggende Kirkegaard. Denne Skikkelse viste sig ved Midnatstid i to Aar, saa ofte nogle af Karlene tilfældigt opholdt sig paa Vejen, ligesom Hundene stadig viste stærk Uro og Skræk.

Gengangeren i Ramløse. Hos en Skomager i Ramløse Sogn kunde man ikke faa Nattero for en Genganger. Der blev prøvet forskellige Husraad, men ingenting hjalp. Saa solgte Skomageren Huset til en Skrædder. Heller ikke han undgik Spøgeriet. Der var ingenting at se, men det lød, som om en gik med Slæber paa over Gulvet hen til en Dragkiste. Man hørte ganske tydeligt Skufferne knirke, naar de blev lukket op. Skrædderens Kone — hun er forlængst død, men hun har selv fortalt dette —, fandt imidlertid paa Raad. En Aften, de gik i Seng, skrev hun med Kridt paa Døren: „I Jesu Navn“, og saa fik de Fred siden.

Gengangeren i Laugø. I Laugø var der død en Mand, og dengang var de noget slemme til at gaa igen, men det kunde forebygges ved, at man kastede en Spand Vand efter Liget. Da Kisten blev baaret ud af Gaarden, tog derfor en Mand en Spand Vand og stred det efter Kisten, idet han sagde: „Nu skal du Fanden tintre mig nok komme til at blive herfra.“ Da han siden var kommet hjem og var kravlet ind i Omhængssengen, blev han noget forbavset ved pludselig at se den døde sidde henne foran Bordenden. Til sit eget Hjem kunde han jo ikke komme paa Grund af dether Vand, men her var der ikke noget, der hindrede. Manden kravlede ud af Sengen. „Hvad vil I?“ sagde han, dengang sagde man jo ikke „du“ til de gamle, „vil I ha' en Søj?“ og saa skænkede han en Snaps for Gengangeren, men idet samme var han forsvundet.

Kristen Jord. Da Fader var Barn, kendte han en gammel Kone, som fortalte, at der engang var en Mand, som havde hængt sig, og som blev begravet uden for Kirkegaardsmuren. Om Aftenen ved Begravelsesgildet hørte man, at der kom en og bankede paa Vinduet og raabte: „Kristen Jord, kristen Jord“. Gæsterne blev saa enige om, at det maatte være den døde. Den næste Dag gravede man Kisten op og løftede den over Kirkegaardsmuren — den maatte nemlig ikke komme igennem Laagen —, og begravede saa Manden i et Hjørne af Kirkegaarden.

Selvorderens Reb. Et Sted havde en Gaardmand hængt sig, og Enken og Sønnen blev hver eneste Nat forstyrret af noget „underligt“, der opholdt sig i Stuen. For at blive Uvæsenet kvit rejste Enken sig en Nat over Ende i Sengen og sagde: „Er det dig Jens?“ Saadan hed Manden. Hun fik intet Svar, men en Tanke fløj hende netop i det Øjeblik igennem Hovedet: Rebet! Det Reb, Manden havde hængt sig i, havde hun af Sparsommeligheds-Hensyn sat i Brønden, og det brugtes til at „vævle Vand“ op med. Det blev nu taget af Brønden og blev gravet ned paa Kirkegaarden i Mandens Grav, og derved var det Spøgeri forbi.

Spøgerisgaarden. Der var for mange Aar siden en Mand ude at pløje nede ved Borrevejle Ford. Ligesom han pløjede allerbedst, væltede der saa mange Sølvpenge op omkring Ploven; det var i den Tid, da de pløjede med de gamle Hjulpløve og havde 4 eller 6 Heste for, saa han havde en Dreng til at køre Hestene. Sagnet fortæller, at Drengen forsvandt, og Manden tog alle de Penge, som han kunde finde, og beholdt dem. Siden den Tid har det spøget paa den Gaard, og den kaldes den Dag i Dag for Spøgerisgaarden. Gaarden ligger lige ved Landevejen mellem Lyngby By og Borrevejle Skov. Ude i Haven staar

et gammelt Hyldetræ, det Træ skulde hver Morgen have en Spand Kærnemælk, thi hvis Træet ikke fik Kærnemælk hver Dag, kunde Folkene ikke være paa Gaarden for Spøgeri. Jeg har kendt en Kvinde, som har givet det Hyldetræ mange gode Spande Kærnemærk, og hun tjente som Pige paa Spøgerisgaarden. Sagnet fortæller, at en Mand drak sig ihjel, og en anden hængte sig; den Gaard skifter meget ofte Ejer.

PIGÉR I DERES FARMODERS DRAGTER
(Dragterne stammer fra Gundsømagle.)

Dødningen og hans Kæreste. Engang var en Karl rejst bort for at være Soldat. Hans Kæreste gik Aar efter Aar og ventede med Længsel efter at høre fra ham. Saa traf det sig engang paa en Vinteraften, at det bankede paa Yderdøren, dær hvor hun tjente, og da hun kom ud for at se, hvem det var, viste det sig til hendes store Glæde, at det var ham. Han spurgte hende, om hun straks vilde sidde op paa Hesten foran

ham og følge med, og det var hun villig til. Som de nu red, saa siger han pludselig:

Maanen glider,
den døde han rider,
er du ikke bange, min Pige?

Hun svarede: „Hvad skulde jeg dog være bange for, naar jeg er sammen med dig?“ Han retter flere Gange det samme Spørgsmaal til hende og faar stadig det samme Svar. Hvad hun finder mest mærkeligt, er dette, at han skal af Hesten og ind paa alle de Kirkegaarde, de kommer forbi. Endelig syntes han at have slaaet sig helt til Ro paa en af dem, en Gang imellem kommer han og kigger over Kirkegården, men forsvinder atter, naar han har forvisset sig om, at hun er ved Hesten. Omsider faar hun i Sinde at gaa hen og kigge over Kirkegaardsmuren for at se, hvad han foretager sig, og til sin store Forfærdelse saa hun ham ligge og skrabe i Jorden og grave en Grav med sine Hænder. Hun var nu klar over, at hendes Kæreste var død, og at det var en Grav til hende, han var i Færd med at grave for at faa hende ned at hvile ved sin Side. I en Fart ilede hun hen til Hesten, tog sin Hue af og bandt fast paa den, for at Kæresten skulde tro, det var hende selv, naar han kom hen til Kirkegården for at se efter hende. Derefter løb hun i fuld Fart til nærmeste Hus, hvor hun bankede paa og slap ind. Da Folkene hørte, hvad der var paa Færde, fik de i en Fart en gammel Mand, som var død, lagt næsegrus, thi det var det eneste Middel til at holde et Spøgelse ude, naar man havde et Lig, der laa næsegrus. Da der var gaaet noget, kom Pigens Kæreste og slog paa Døren, som om han vilde vælte Huset, men han kunde jo ikke slippe ind. Næste Dag begav Pigen sig hjem til sin Plads og fortalte til alles For-

færdelse, hvad hun havde oplevet paa Turen om Natten. (Skoven.)

En Genganger. Paa en Gaard i Nærheden af Hillerød kom en Aften en ung Dame og skulde bo om Natten. Hun skulde ligge i Dagligstuen. Om Natten kom der en hvid Skikkelse og lagde sin Haand paa hendes Pande og forsvandt ned i Hjørnet af Stuen. Næste Morgen brækkede de Gulvet op, dær hvor Skikkelsen forsvandt, og de fandt et dødt Menneske nede under Gulvet.

Mølleren, der gik igen. I gamle Dage spøgede det i Pibe Mølle. Den gamle Møller gik igen, de havde hørt ham køre ind i Gaarden og gaa omkring. Ved Siden af Møllen laa der et Hus, der hed „Rolighed“, dær brasede han omkring oppe paa Loftet, ligesom de rullede med en Sten. Nu var der en Møllersvend, og han havde saadan lidt finere Udtale, en Dag fortalte han min Far en Oplevelse, han havde haft. Der var en Pillemaskine i den nederste Etage, hvortil Yderdøren førte ind. Oppe paa første Loft var Kværnene, og derfra var der en Dør ind til et Loft i Huset ved Siden af, og der laa Sæden, derinde var ogsaa Døren ind til Møllersvendens Kammer. Oppe paa det andet Loft var Hejseværket blandt andet. Saa siger altsaa Møllersvenden: Nej, det var en Aften, Hrr . . . jeg havde malet paa Møllen til Klokken saadan en halvtolv vel. Saa standsede jeg Møllen, og jeg lukkede Yderdøren af ud til Gaarden og gik op paa Loftet, jeg kom saa ind paa mit Værelse og lagde mig i Sengen. Jeg havde ikke ligget mere end et Kvarter, saa hører jeg en komme kørende fra Høbjerg, han kommer kørende rigtig rask ind i Gaarden og holdt ved Mølledøren. Jeg tænker: Hvad er det for en Tosk, der kommer til Mølle paa denne Tid? Jeg kunde høre, han lukkede Døren op — jeg vidste, jeg havde Nøglen hos

mig. Saa gik han og rumsterede noget, der var en Vægt og stod, jeg kunde høre, han baksede med Laagerne. Saa kommer han op ad Trapperne op paa det første Loft og gik rundt omkring ved Kværnene og kørte med Sækkevognen, og saa gaar han op paa det øverste Loft og rodede noget omkring dær. Saa kom han ned igen og kom ind ad Døren her til det Loft, hvor jeg har mit Værelse. Saa tænkte jeg: Nu kommer han naturligvis herind, hvor der stod en Seng med Gryn i, men han gik forbi og hen paa Loftet, hvor Sæden laa, og begyndte at dreje rundt paa Blæseren, som stod der, og den ene Vinge tog paa for hver Omgang, den tog. Først gik det langsomt . . . songg, songg, men til sidst trak han, saa det ordentlig tød i Maskinen, og da han havde staaet dær en Tid, standsede han den, gik ned ad Trappen og ud af Døren, som han lukkede i efter sig, og saa kørte han ad Helsinges til, saa det peb efter. Og det var ingen Drøm, det maatte jeg bekende, for jeg var saadan, at Sveden havlede af mig“.

Gengangere i Melby. For mange Aar siden kunde man hver Nat Kl. 12 se to store Katte springe over Kirkegaardsmuren i Melby, og man saa dem løbe i fuld Fart ned ad Gaden og forsvinde hver i sin Gaard. Det var længe en Gaade med disse Katte. Men omsider fandt man dog ud af, at det var to Gaardmænd, som havde snydt og bedraget deres Medmennesker og derved tjent sig en uhyre Masse Penge, og da de saa døde, kunde de ikke finde Ro i deres Grave, og de maatte i to Katteskikkelser løbe hjem til deres Gaarde og tælle deres mange Penge.

Gengangeren, der blev bange. I et Sted i Nærheden af Vesterskov boede for mange Aar siden en Mand, som stadig laa i Klammeri med Naboerne om Markskellene. Omsider styrtede denne Mand, med

eller mod sin Vilje, i en Brønd og druknede, men dermed forsvandt han ikke helt. Rygtet sagde, at han gik igen, og en sen Aftenstund, da en af hans forhenværende Naboer kørte hjem, mødte han paa Al-sønderup—Nejede-Vejen den druknede Mand, som vilde spærre Vejen for ham, men han blev ikke bange, han sagde til ham: „Vil du ruppe dig, din Høvl, ellers skal jeg snart faa flyttet dig,“ og dermed langede han ham en over Nakken af Pisken, saa han forsvandt, og siden har man ikke set ham. Naboen mente, at han ved denne korporlige Advarsel havde betaget ham Lysten til at vise sig. (Nejede.)

Den falske Genganger. I lang Tid havde Folkene paa Hanehoved i Melby Sogn troet, at der gik en „lang Kælling“ og spøgede ude paa Hanehoved. Engang var der faldet en Kone over et Tov og havde brækket Halsen, og siden den Tid troede man, at Konen gik igen. En Aften, da der havde været Marked i Frederiksværk, kørte en Bonde hjemad. Da han kom op til Hanehovedbakken, hørte han en Puslen bag i Vognen, og da han vilde vende sig om, fik han et Slag i Hovedet; saa han tabte Bevidstheden. Senere kom nogle andre Markedsgæster fra Marked, og de fandt den bevidstløse Mand i Vognen. Da han kom til sig selv, fortalte han, at da han havde vendt sig om, saa han, at den „lange Kælling“ var kravlet op i Vognen, og hun havde slaaet ham i Hovedet. Da han undersøgte sine Lommer, var alle hans Penge taget fra ham.

En anden Aften gik nogle Karle ud ad Vejen. De saa da den „lange Kælling“ komme gaaende imod sig. Da Skikkelsen kom hen til dem, sprang de alle ind paa den, og Skikkelsen knækkede midt over, og det viste sig nu, at det var en Mand, som i Ly

af det gamle Sagn havde dækket sig med et hvidt Klæde og saaledes udplyndret Folk.

VIND OG VEJR

For Bonden som for Fiskeren har Vind og Vejr altid spillet en særlig stor Rolle. De skulde begge

DRAGTER FRA HALSNÆS

(De afbildede er to urge Piger, hvoraf hun, der er „Mand,“ er Udlænding.)

færdes meget ude, og deres Næringsvej var saa at sige helt afhængig af Vejrliget. Det gav derfor Stof til mange Samtaler og megen Eftertanke. Den mennekelige Trang til at finde en Sammenhæng i alle Ting kom i særlig Grad frem her. Man kunde nok trøste sig med, at „Vejr og Vind skal have sin Gang“, og at „hvor galt Vejret end bliver, er det dog bedre end slet ikke at have noget Vejr.“ Men selv om man der-

ved egentlig erkendte, at Vejret har noget uberegneligt ved sig, mente man dog at kunne finde en vis Regelbundethed. Saadant Vejr den Dag gav saadant Vejr den Tid, og saadant Vejr den Tid gav saadan Høst det Aar. Og saa slog man det fast som en Læresætning. Af disse er der mange, jeg skal her anføre en Del:

Er der mange Rønnebær, bliver det en streng Vinter. (Tisvilde.)

Naar Frostene „spytter“ i Hænderne, tager den bare bedre fat. (Tisvilde.)

Naar Døren knirker, er det mod Frost. (Græsted.)

Naar det rimer tre Nætter i Træk, bliver det Tø. (Frederiksværk.)

Naar Spurvvene flyver mod Ruderne, og naar Maagerne tyr mod Land, bliver det Storm.

Naar Kedlen synger, betyder det, at man faar Blæst. (Græsted.)

Naar Katten river i Barken, faar man Storm.

Naar Hundene spiser Græs, faar man Regn. (Græsted.)

Naar Uglen tuder, bliver det andet Vejr, og naar Ilden gnistrer paa Gryderne, ligeledes. (Tisvilde.)

Galer Hanen meget, betyder det Vejrforandring. (Søsum.)

Slaar Regnen Bobler paa Vandet, bliver det Regnvejr næste Dag med.

Er det Solskinsregn, siger man, at der farer en Skrædder til Helvede, men han kan ikke komme ind, for der sidder en i Hullet. (Søsum.)

Naar Kalaen drypper, betyder det Regn, og naar Svalerne flyver lavt, betyder det Regn. (Farum.)

Løber Hønsene i Skjul i Regnvejr, er det kun en Byge, men hvis de bliver ude, vil det regne hele Dagen. (Frederiksværk.)

Man kan vente daarligt Vejr: naar Katten slikker sin Bag, naar et Stykke Mad falder paa Gulvet med Smørret nedad, naar Grisene gaar med Pinde i Munden. (Frederiksværk.)

PIGE FRA SKOVEN
i gammel Konfirmationsdragt.

Man kan vente fint Vejr: naar Skyerne strimer fra Øst til Vest, naar Mosekonen brygger stærkt, naar Katten vasker sig, naar Skyerne skiller og driver rask af Sted. (Frederiksværk.)

Som Vinden var Tamperdag, vilde den hovedsagelig blive et Fjerdingaar efter.

Koldt Vejr Nytaarsdag betyder megen Torden i Løbet af Sommeren. (Tisvilde.)

Lige saa længe Lærken synger før Kyndelmisse (2. Februar), skal den tie efter. (Tisvilde.)

Køndermesse Knude holder derude med de hvide Stude. (Tisvilde.)

Naar Peder Staal smider den varme Sten i Vandet, saa tør det franeden af. Peder Staal 3: Peders Stol, d. 22. Februar. (Tisvilde.)

Som Vejret er „de 40 Riddere“ (9. Marts), skal det blive de følgende 40 Dage. (Frederiksværk.)

Gregorius Tø (17. Marts) er bedre end Hundrede Læs Hø. (Tisvilde.)

Tredie Torsdag i Thor (Marts) sætter Tranen Fod paa Jord. Tredie Torsdag efter den gaar man uden Lys i Seng. (Tisvilde.)

Det hedder dog ogsaa: Tredie Torsdag i Thor saa bar Tranen Lys i Seng. Altsaa: Tredie Torsdag i Marts gik man i Seng ved Dagslys. (Tulstrup.)

Thor med sit Skæg lokker gamle Kællinger ud mens (ved) Væg, men April med sin Hue jager dem i Stue. (Tisvilde.)

Naar det regner den Dag med det Evangelium: Jesus græder over Jerusalem (Palmesøndag), saa bliver det en ustadig Høst. (Høbjerg.)

Regner det Paaskemorgen, faar vi et godt Aar. (Tisvilde.)

Thormaanedsgrøde kan April øde. (Tisvilde.)

Lige saa længe som Frøerne kvækker før St. Markus (25. April), skal de komme til at tie efter. (Tisvilde.)

Tordner det i April, bliver det et godt Aar. (Tisvilde.)

Er Storcken snavset, naar den kommer, faar vi en vaad Sommer. Er den ren og hvid, bliver det en tør Sommer. (Tisvilde.)

En kold Maj giver et varmt Logulv. (Søsum.)

Blomstrer Kirsebærrene godt, saa bliver Rugen god. (Tisvilde.)

Regner det Veits Dag (15. Juni), saa vil det blive ved at regne i 30 Dage. (Tisvilde.)

Faar man ikke Bodelmesse Væde (17. Juni), bliver der kun smaa Neg at binde. (Tisvilde.)

Regner det St. Hansdag, bliver der ingen Hasselnødder. (Tisvilde.)

UNG PIGE I GUNDSØMAGLEDRAGT

Regn paa Margrete Dag (13. Juli) sætter Orm i Nødderne. (Tisvilde.)

St. Ibs Dag (25. Juli) skal Humlen være i Blomster. (Tisvilde.)

Er det Fuldmaane St. Olsdag (29. Juli), bliver det en streng Vinter. (Tisvilde.)

Er St. Laurentii Dag (10. August) klar, bliver det streng Vinter. Er den mørk, bliver det en mild Vinter. (Tisvilde.)

Er det koldt Vejr Ægidii Dag (1. September), bliver det klart Vejr hele Maaneden. (Tisvilde.)

Mikkelsnat (Natten til 29. Septbr.) flyver Vildgæsene med Middagssøvnen. (Tisvilde.)

Paa Søren's Dag (23. Oktober) maatte man ikke saa Rug, saa fik man kun *Sørengoldsæd*, (Bendstrup.)

Fryser det St. Karens Dag (25. November), kan man vente Frost de første 18 Uger. (Tisvilde.)

En hvid Jul giver en grøn Paaske, og en grøn Jul giver en hvid Paaske. (Bendstrup.)

Hvis det i Julen rimer saa stærkt, at Træerne bugner, vil der blive en frodig Kornhøst næste Aar. (Bendstrup.)

Blæser det ikke Juleaften, skal Havens Frugttræer rystes, thi saa vil Frugthøsten til næste Aar blive god. (Bendstrup.)

Er 1. Juledag skøn og klar, vil Januar blive ligesaa. Hvis den følgende Dag er graa, skal Februar blive ligesaa. (Bendstrup.)

BRØD OG ØL

Naar Folk bagte Brød, og de satte Brødet ind i Ovn, slog de et Kors paa Ovndøren og sagde: „I Jesu Navn da!“ (Højbjerg.)

Man maatte ikke skære Hul paa et Brød, uden at man først med Kniven ridsede et Kors i Endeskiven. (Ordrup.)

Et Brød maatte aldrig lægges paa et Bord, saa den Side, der var skaaret af, vendte mod Døren, thi dette betød, at man vilde komme til at mangle Brød i Huset.

I Taagerup ved Helsingør blev der i et Hus Juleaften lagt to Rugbrød paa Enden af Bordet, og de maatte ikke røres før efter Helligtrekonger, og ligeledes maatte Lysene ikke flyttes af Bordet en Juleaften og Nytaarsaften.

Hvis man fandt en hel Rugkærne i et Brød, skulde man lægge den op paa Dørkarmen, og den første fremmede, der gik gennem Døren, skulde være dens Tilkommende, som havde lagt Kærnen derop. (Græsted.)

Ved Brygning skal man lægge en Tokrone i Karret. (Udsholt.)

I gamle Dage bryggede man jo selv alle Steder. Naar man nu havde fyldt Øl paa et Anker, blev Spundset klinet til med Ler. Nu kunde det ske, at Troidene kunde forgøre Øllet, saa det blev surt, men for at de ikke skulde gøre det, ridsede man et Kors i Leret, saa havde Troidene ingen Magt over det. (Ullerød.)

LANDBRUG

En samlet Skildring af Overtro, der var knyttet til Landbrug, har Gaardejer Lars Nielsen, Valby, givet. Den gengives her.

Min Fødegaard (i Laugø) var omkring Midten af forrige Aarhundrede berømt for Spøgeri. Jeg skal her meddele enkelte overleverede Historier, som af mange i min Barndom blev anset for fuldt paalidelige. En af Historiernes Hjemmelsmænd kendte jeg selv som en ualmindelig solid og sanddru Gaardmand af den gamle Skole; han var født 1820 og var Nabo med min Fader.

Min Fødegaard fik i 1830'erne en ny Ejer, det var Sønnen, som overtog Gaarden. Denne Søn brød med Tidens Slendrian med Hensyn til Landbruget, han brød gammelt Græsleje op, brakkede og saaede næsten hele Marken til med Korn. Ved ihærdigt Arbejde blev han gennem Aarene en meget velhavende Mand, og da han og Hustruen efter alt at dømme har været meget originale Mennesker, der levede udelukkende for sig selv, er det muligt dette Forhold, der har gi-

vet Stødet til, at de blev anset for at bruge hemmelige og overnaturlige Midler for at fremme deres Velstand.

Der fortæltes herom følgende: Ingen maatte se paa, naar J. I. skulde begynde et Arbejde. En Dag skal der køres Gødning, Vognen er læsset, og Hestene forspændt, da kommer J. I.: „Spænd Hestene fra, og gaa I jer Vej,“ siger han til Folkene. De adlyder, men en af dem holder dog Udkig for at se, hvad Manden vil foretage sig, og der sker da følgende: Han lægger sin Hue og kryber nu paa langs mellem Vognens fire Hjul og dernæst paa tværs mellem For- og Baghjul. Saa kalder han paa Folkene, der bliver spændt for igen, og det første Læs Gødning i dette Foraar kan nu køres i Marken.

En anden Gang: Der skæres Tørv paa Gaardens Mose. En Hest falder i en Sump, og skønt alle Folkene arbejder for at faa den op, vil dette ikke lykkes, Da kommer den nu ældre J. I.: „Hvad er det, I gør? Gaa kun til jeres Arbejde, Folk.“

Folkene gaar, men holder atter Øje med Manden. Han sætter sig paa Gravens Kant med en Vidjekvist, som han sidder og piller Barken af, mens han mumler noget, ingen forstaar. Da Kvisten er afpillet, slaar han Hesten et Slag over Lænderne, og den springer nu straks op af Pløret.

J. I.s Kone var ikke mindre dygtig. Hun kom sammen med Nabokonen, min Hjemmelsmands gamle Moder. De to talte om Sygdom og Død. „Ja, I kan sagtens,“ siger den første, „for naar I bliver syg og sengeliggende, saa dør I, men jeg skal ligge i Sengen i 14 Aar.“

„Og her i dette Hjørne,“ sagde vor Nabo, naar han var hos os i Besøg, „her laa hun i sin Seng i fjorten lange Aar, jeg kan selv huske hende liggende her,

da jeg var Dreng. Og J. I.s Svigersøn, som døde o. 1895, og som jeg har kendt meget godt, fortalte Fader og mig: „Ja, jeg husker ogsaa, hun laa her; saa var det en Nat, hun kaldte paa Folkene: „I maa ud i Engen, det røde Øg har folet, og Føllet er lige ved at drukne.“ Folkene løb og reddede Føllet, som laa paa Kanten af en Tørvegrav.

Da J. I. blev helt gammel — det var sidst i Halvtredserne —, maatte han gaa fra Gaarden, fordi en Svindler havde lokket ham i en stor Kaution. Han maatte paa et Bræt betale 30000 Rigsdaler, en uhyre Sum for Bønder i de Tider.

Han opholdt sig en Tid hos nævnte Svigersøn, og denne har derom fortalt: Saa sad vi alle en Aften i Stuen omkring Bordet, den gamle sad i Armstølen nede ved Bilæggeren. Med et rejste han sig og kommer hen til Bordet og siger: „Hvorfor har I saa mange Lys paa Bordet?“ „Her er jo kun eet Lys, Bedstefader,“ lyder Svaret. Den gamle gaar, men det samme gentager sig tre Gange, og sidste Gang siger han: „I skal være forsigtige, Folk, her forestaar en Ulykke.“ Tre Dage efter brændte Gaarden.

Paa en anden af vore Nabogaarde holdt gamle Skikke sig lige op til vore Dage. Her begyndtes intet Arbejde uden om Lørdagen. Skulde Køerne paa Græs, Sæden høstes, Tørvne skæres eller køres hjem, saa maatte det første af disse og mange andre Arbejder begyndes en Lørdag.

Ingen Kornbunker paa Lo eller Loft var uden Korsmærket. Ingen Dør var der paa Gaarden, uden at der Nytaarsaften blev sat Staal over den, og i alle Markens Skifter blev der sat et Stykke Staal. Jeg har selv set den nu afdøde Ejer den sidste Dag i Aaret tilsyneladende ligegyldig gaa op og ned ad Agrene, men naar han troede sig ubemærket, bukkede han sig

hurtigt ned med Haanden mod Jorden — det var Staalet.

Disse Nabofolk vilde ikke være med i noget saa moderne som Mejeriet, men saa havde de ogsaa de gammeldags Kvaler med at faa Smør, særlig om Vin-

KVINDER FRA HELSINGEENEN

teren. Dog, herfor var der Raad: Endnu saa sent som 1896 ved jeg, de hentede en „klog Kone“ ude fra Helsingør.

Om Natten vaagnede en af Karlene op ved, at Sønnen og hans Moder, der ejede Gaarden, og den kloge Kone gik omkring i Udhusene. Den kloge Kone mumlede og fremsagde Formularer. „Tys“, siger Sønnen, „her ligger Karlene“. „Det gør ikke noget“, siger den kloge Kone, „dem har jeg bundet“. Dette lød altfor overvældende for Sønnen, dette maatte han se. Han lukker Døren op til Kammeret, og se, der ligger den ene Karl begravet under Dynerne og sover Rævesøvn,

men den anden med aabne, forskrækkede Øjne. „Ja, han er fri født,“ siger den kloge Kone, „ingen Magt i Verden kan binde ham.“

Den gamle Ejerinde af Gaarden var kommet dertil som ganske ung Kone og havde i flere Aar haft en meget skrap Svigermoder. Men efter Døden gik hun igen, „thi“ fortalte baade Moder og Søn mig engang, „Gud skal vide, hvor mange Gange vi har hørt Skufferne i den gamle Dragkiste, som staar paa Loftet, blive trukket ud og ind.“ Det var ikke saa hyggeligt et Besøg.

Jeg nævnte, at paa denne Gaard kneb det med at faa Smør, og at den kloge Kone i særlig slemme Tilfælde blev hentet, men Aaret rundt og lige op til vore Dage (lige til o. 1910) blev mange gamle Forholdsregler taget i den daglige Pleje af Køerne for at modvirke onde Menneskers Anslag. Thi her laa Aarsagen, Smørret blev „taget“ fra Køerne, enten af en Nabo eller af en anden ildesindet Person.

Men der var heldigvis Modforholdsregler! Hver Gang en Ko kælvende, maatte en Stoppenaal i Spanden, og naar Kvien kælvende første Gang, blev der taget et Æg, allerhelst et Kyllingeæg, det blev blæst ud, og et Hul blev slaaet i dets ene Ende. Saa holdt Pigen Ægget med den ene Haand under Yveret, og med den anden trak hun en Mælkestraale af hver Patte ned i Ægget, og Straalerne skulde gaa over Kors. Naar Ægget var fuldt, blev Kvien tvunget til at æde det under følgende Formular fra Pigen:

Vil nogen tage din Nytte (Mælken),
skal han først have din Bøtte (Ægget),

og „Bøtten“ var jo ikke saa let at finde igen.

Paa Gaarden, hvor jeg nu bor, var Ejeren i 70—80'erne rejsende til Sverrig for at raade sig med en klog Kone om Smørret, som ikke var til at faa.

„Ja, Smørret bliver taget,“ siger hun, „og den første, der kommer i din Gaard for at laane af dig, ham er det!“

Dagen efter kom Nabogaardmanden for at laane et Hammelstøj, og der blev til ham i en god Mening.

„Smørret blev taget.“ Underligt er det for vor Tankegang, at ingen opdagede Tyven ved at se de udsultede, radmagre Køer, der knap kunde løfte Benene over Tærskelen om Foraaret ved Udbindingen.

Paa Nabogaarden blev der altid lagt en Økse paa Tærskelen, naar Køerne den første Dag skulde paa Græs. Og paa anden Vis blev der sørget vel for dem. En Helligaften blev der med et Sold reslet Aske over Hovedet paa dem. Naar de kælvede, fik de Barselmad efter følgende Remse:

Sild og Salt,
Sod og Malt.

D. v. s. een Sild og tre Haandfulde af de andre gode Ting. I den aabne Skorsten blev der af dens fire Sider med en Kniv skrabet tre Haandfulde Sod, hver Gang en Kalv var kommet til Verden. Der var ogsaa Beskyttelse mod udvendigt Angreb. Aftenen til Skærtorsdag blev med Kridt slaet et Kors paa hver eneste Dør i hele Gaarden, og et Stykke Staal blev anbragt under Korset. Juleaften blev et stort Sold anbragt i Gaarden paa skraa mod en Pind. Under Soldet blev drysset Korn og lagt en Saks. Og Hønsene tog Kornet og lod Saksen ligge, hvad naturligt ogsaa var Meningen.

For Æg, som fandtes i Marken eller paa andre af-sides Steder, var der paa denne Gaard stor Respekt, thi her var atter de onde Mennesker paa Spil. Engang fandtes et Æg i Urtehaven, og da der paa samme Tid blev Konflikt i en nær Slægtnings Ægteskab, var Sagen klar, men hvor var den „onde?“ En klog Kone

fra Sverrig blev hentet, og Moderen til den anden Part i Konflikten blev afsløret. Om hende blev det senere sagt i Nabogaarden, at hun kærnedede Smør uden at have Mælk i Kærnen, og hvor fik hun vel saa Smørret fra? — —

En anden Meddeler har sendt mig følgende Skil-
dring:

Saa sent som omkring Aar 1900 havde man hos en Gaardmandsenke i Helsingø Sogn de besynderligste Skikke for at modstaa onde Magters og Troldtøjs Uvæsen. Jeg skal nu nævne en Del af det, man hos denne Enke foretog sig:

Ved Brygning skulde der lægges en Glød paa Bunden af Ølkarret; ligeledes skulde der anbringes en Glød under Kærnen, inden man begyndte at kærne. Den første Gang, Køerne skulde malkes, efter at de var sat paa Græs, skulde Malkepigen anbringe en gul Blomst i Bunden af Spanden, ellers fik man ikke godt Smør. Naar Faarene første Gang skulde paa Græs om Foraaret, blev der, idet de gik ud af Gaarden, kastet en Haandfuld Salt efter dem, og den første Aften, naar de skulde hjem, skulde Pigen eller Konen hente dem, for saa fik Faarene Gimmerlam. Lige efter at en Kvie havde kælvet, maatte man med 9 Birkeris svippe Kvien over Bagdelen, med hvert Ris for sig 9 Gange. Dette gjorde Gaardmandsenken personlig, og samtidig med, at hun risede Kvien, mumlede hun uafbrudt; om det var Velsignelser over Kvien eller Udtryk, der skulde bortjage Troldtøj eller onde Aander, ved jeg ikke. Efter Risningen blev alle Risene sat fast i Bjælken over Kvien. Naar en Kvie havde kælvet, skulde Malkepigen slaa Kors med den højre Træsko bag over Kvien; derefter blev der prikket et Hul i den brede Ende af et Æg, og en Straale Mælk fra hver af Kviens Patter malkedes gennem

Hullet ned i Ægget. Herefter blev Ægget puttet i Halsen paa Kvien, og det skete tit, at man maatte anvende Magt for at faa Kvien til at sluge Ægget. Efter Kælvningen skulde Kvien have en Spand lunkent Vand, og paa Bunden af Spanden skulde lægges en Saks, hvilken Kvien ikke maatte berøre under Drikningen. Første Gang en Ko blev malket efter Kælvningen, blev der lagt en Kniv i Spanden inden Malkningen. Ved Tærskelen, som Køerne skulde træde over, blev der den første Græsdag lagt Staal. Samtidig med, at det første Læs Sæd bragtes hjem fra Marken, blev der lagt Salt i alle Ladens Hjørner. Til Juleaften blev der lagt Staal paa hvert Skifte i Marken og anbragt Staal over alle Yderdøre i Huset. Aftenen før Skærtorsdag var Enken meget omhyggelig for, at alle Bageredskaber kom i Hus, for ellers vilde Troldtøjet tage dem og ride paa dem til Bloksbjerg, og herefter vilde man faa Uheld med Bagningen; samme Aften skulde der slaas Kors paa Stald-dørene, for at intet ondt skulde vederfares Kreaturerne. —

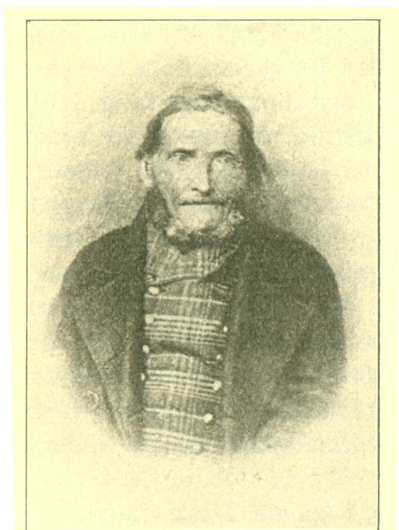
Naar en Ko i gamle Dage havde faaet Kalv, og den skulde ud af Stalden, efter at den havde kælvet, skulde man altid lægge en Kniv eller et andet Stykke Staal paa Dørtrinnet, hvor den skulde gaa ud, for hvis man ikke gjorde det, kunde en eller anden Heks tage al Mælken fra den. Det gik saadan til, at hun sad hjemme i sin Stue og lod, som om hun malkede, Mælken kom da i lange Straaler ned fra Loftet, og hvis man prøvede at malke Koen, fik man ikke en Draabe. (Ullerød.)

Naar en Kvie første Gang skulde malkes, skulde Straalerne først gaa gennem et Sakseøje og derefter ned i en Æggeskal, for at Kvien ikke skulde blive

vindpattet (d. v. s., at Straalerne gaar ud til Siden i Stedet for i Spanden.)

Efter at en Ko eller Kvie lige har kælvet, skulde der Staal i det første lunkne Vand, den fik (en lukket Lommekniv brugtes.)

Naar den første Gang skulde ud af Stalden for at

HUSMAND I TISVILDE

drikke, blev der lagt Staal ved Tærskelen, som den gik over. Ligeledes naar den efter at have kælvet første Gang skulde malkes, kom der Staal i Spanden. (Karlebo.)

I Helsinge var der en Mand, som ikke blot lagde en Økse i Døren, som Kørne skulde gaa over, naar de skulde ud om Forzaaret, men han spyttede ogsaa paa den. Der var da en Kvie, der var lidt urolig, hvad der jo nok kan hænde, og den gav et Spjæt til Siden. Men Manden trak den ind igen, den maatte værs'go over Øksen.

I Vejby flyttede en Mand ind i en Ejendom, han havde købt, han lagde Staal i Porten og i Døren, hvorover Kørne, som blev bragt til Ejendommen, blev ført.

Et Husløg fra det gamle Sted blev ogsaa ført med.

Hvis en Kalv bliver født ude paa Marken, skal den altid gaa baglæns ind ad Stalddøren, ellers bliver den ikke til noget. (Gandløse.)

Der var en gammel Kone, som fik sig en lille Gris, hun lagde da en Kniv paa Dørtærskelen; den skulde den lille Gris gaa over, inden den gik ind i Huset. (Ordrup.)

Naar Kørne om Vinteren ikke vilde trives, brugte man undertiden *at skære dem for Haleorm*. Dette var vistnok ikke nogen egentlig Operation. Der var kun ganske faa Mænd, der befattede sig med det, og hvad der egentlig foregik, blev holdt hemmeligt. (Tisvilde.)

Naar en nyfødt Kalv første Gang skulde drikke Mælk, skulde man tage en Halmvisk og stryge den om Munden med, idet man sagde: „Du skal ligesaa godt leve af Halm som af Hø.“ Dette skulde gentages, men sidste Gang skulde man sige: „Du skal ligesaa godt leve af Halm som af Hø, lige til du skal dø.“ (Tisvilde.)

Noget af det værste, der kunde gøres, var at slaa et Svin eller et Kreatur med en Kost, saa vilde det ikke trives. (Tisvilde.)

Paa Køer og Hopper, som var drægtige, maatte man aldrig klippe Halen, selv om den var aldrig saa lang, for saa vilde Afkommet komme til at æde Tøjr. (Tisvilde.)

Julekalve og Paaskegrise gør Bønderne vise.

Naar man fik Gæslinger, lod man disse gaa igennem en Hovedstol den første Gang, de skulde ud af

Reden, for at de i Rævens Øjne skulde forekomme saa store som en Hest. (Højbjerg.)

Man maa ikke klippe Negle om Mandagen, det giver Uheld blandt Kreaturerne. (Holløse.)

Købte man en Hund, skulde man betale den med ulige Penge, ellers havde man ikke Held med den. Havde man budt en Hund eller et andet Dyr et Stykke Brød, maatte man ikke selv spise Brødet bagefter, selv om Dyret ikke havde rørt det. (Ordrup.)

Man maa aldrig tage Høns med sig, naar man flytter. (Ølstykke. — D. F. S.)

En gammel Kone tjente som ung paa en Gaard i Nejlinge, hvor Manden var meget overtroisk. Han drak og forsømte Gaarden meget. Kreaturet fik Halm og Hø, og naar det slap op, maatte de nøjes med bare Halm. Der var derfor flere Uheld med Besætningen, det kunde ske, at Kalvene døde, men det mente Manden, at onde Mennesker var Skyld i. Han opdagede da en klog Pige, der boede i Hornbæk, og hun havde været 12 Aar hos en klog Mand i Sverrig. Hun gav ham et Raad, og nu skulde Kalvene nok leve og Sæden gro. Den kloge Pige kom der og spiste, og de fik noget at røge Kreaturerne med Højtidsmorgenerne. Paa et Lerfad skulde der lægges Gløder, og det blev saa sat ned paa Bunden af en Strippe, og Røgelsen kom paa. Kreaturet skulde røges i Munden, under Bugen og under Yveret. Det gik Manden og Konen med, og da Pigen havde været der en Tid, hjalp hun til, hun holdt saa Strippen. Julemorgen var der særlig meget at gøre. De var oppe Kl. 2—3. Det skulde jo være, før Solen stod op; Paaskemorgen og Pinsemorgen ligesaa. Saa gik de i Seng igen, men Manden var borte en Tid, og han var da rundt paa de forskellige Skifter for at lægge noget af Røgelsen dær, saa skulde onde Mennesker

nok blive derfra, og der kom heller ingen gule Urter. Gaarden var paa 60 Tdr. Land, saa det tog jo Tid at komme rundt dær.

Man skulde passe paa, at der ikke kom en Tudse ind i Stalden, naar man sad og malkede, saa var det atter onde Mennesker, der var paa Spil, og man fik heller ingen Held af Bedriften det Aar. Men alle Uheldene var paa Grund af daarlig Drift og Pasning. Manden sad alene og drak, og naar han havde drukket for meget, havde han ondt i Armene og Benene, men selv mente han, det var onde Mennesker, der var Skyld i det. —

En gammel Mand fortalte engang, at naar det var St. Hansaften, skulde de i hver Stak sætte en Lø, for at Heksene, som kom og skulde til Bloksbjerg, ikke skulde tage Stakken med sig. De skulde ride paa et Kosterkaft, og saa skulde de gaa ind i Skorstenen og sige: „Op og ned, op og ud over Mark og Enge.“ (Græsted.)

I gamle Dage dyrkede man Hør de fleste Steder, og man skulde da St. Hansaften stikke en Kniv ned i hvert Hjørne af Hørmarken, for ellers ødelagde Heksene Hørren, naar de St. Hansnat red til Bloksbjerg paa deres Kosterkafter. (Ullerød.)

Det første Rugneg, der kom ind, skulde der en Haandfuld Salt paa. (Laugø.)

Naar de kom hjem fra Marken med det første Læs Sæd, kom Bonden altid ud og spurgte: „Hvad er det, du har, min Dreng?“ Dertil skulde Karlen svare: „Et helt Læs Katte,“ men engang tog han fejl og sagde: „Et helt Læs Rotter og Mus!“ Bonden havde nær gaaet i Knæ ved det, og Karlen blev jaget ud paa Marken igen med Læsset og maatte køre en anden Vej hjem. (Esbønderup.)

Da det sidste Læs Korn var inde, sagde Karlen:

„Nu skal vi have lukket Portene.“ „Hvorfor det?“ spurgte Manden. „Jo, det gjorde vi altid derhjemme, for ellers faar vi for mange Vædderlam til Sommer.“

Paa en Gaard Syd for Frederiksborg Amt maatte ingen røre Maden Juleaften, før Manden havde taget tre store Skefulde, en for, at der skulde blive god Kærne i Rugen, en for Bygget og en for Havren.

Naar man havde kærnet, og Smørret var klappet sammen, satte man med Smørskeer eet eller tre Kors i Smørret for at værne det mod det onde.

OFFER

I en Gaard i Ørby havde Manden haft meget Uheld med sin Besætning, og han besluttede da at gøre noget særligt for at faa Ulykken til at ophøre. En Dag alle Folkene var i Marken, fik han Konen sendt bort et Ærinde, og han gravede saa et Hul i de fire Hjørner af Gaarden og tog derpaa et Stykke levende Fjerkræ og begravede i hvert Hul. Det skulde hjælpe. Men han havde glemmt, at de havde Sypige, og hun sad inde i Stuen og saa det hele.

Dette er sket i Mands Minde.

I Sigerslevøster i Strø Sogn var der engang udbrudt en slem Sygdom blandt Hestene. Som Middel mod Sygdommen nedgravede man en levende Hest i Tofteporten, hvorigennem de syge Heste blev trukket. Og det hjalp.

I et længere Sagn fra Krogstrup i Horns Herred fortælles, at en Mand, der havde ødelagt en Dysse, bagefter mistede det ene af sine Husdyr efter det andet. Han fik da af en klog Mand det Raad, at han skulde grave et levende Føl ned uden for Stalddøren. Det gjorde han, og det hjalp ogsaa en Tid.

I Midten af det attende Aarhundrede rasede der en heftig Kvægpest her i Landet, og i Aarene 1745

—52 mistede vi ikke mindre end 2 Millioner Stykker Hornkvæg. Bøndernes Kaar blev derved saa trykkende, at Regeringen maatte eftergive dem Skatterne. Denne Ulykke satte Sindene i stærk Bevægelse her i Nord-sjælland. Jeg har herom modtaget følgende Beretning:

Blodhøjen ved Jordhøj blev i Aaret 1746 Genstand for megen Opmærksomhed. Ved den Tid rasede her

GAARDMAND I HAVREHOLM
angives at være født 1795 og død 1857.

i Egnen en meget ondartet Kvægsyge, der bortrev Tusinder af de forarmede Bønders Kreaturer og bragte mange til Betlerstaven. Sygdommen begyndte i Kollerød og gjorde herfra sin Rundgang og sluttede samme Sted.

Som Sygdommen rasede stærkest, sprang der pludselig en Kilde ud fra Blodhøj, ikke med Vand, men med en rødlig Vædske, der snart blandt den opskræmte Befolkning blev antaget for Blod. Et Jærtegn var sket, fra nær og fjærn strømmede Folk til

Højen, og det kneb med at holde Orden, skønt Præsten Zwergius gjorde alt for at berolige. Zwergius stod tvivlende over for dette Tilfælde, hvorfor han skrev til Rektor Schrøder i Frederiksborg. Efter at have forklaret de nærmere Omstændigheder slutter han saaledes: „Jeg nægter ikke Jærtegnene, som Guds Ord byder os at tro, men jeg har dog ment, at Jærtegnenes Tid var forbi. — Kære Ven! Du forstaar at skille og sammenføje, sig mig, hvad dette er, og hjælp mig at styrke de svage Sjæle.“

Den lærde Rektor kunde ikke raade de Runer, han sendte Brevet og en Prøve af Vædsken til Amtmanden med den Bemærkning: „Blod er det ikke, for Jord kan ikke bløde, men hvad det er, skal der mere end min Visdom til at sige.“

Det vides ikke, om Amtmanden fik Rede paa Sagen. Almuen fastholdt Forbindelsen mellem Kvægsygen og Blodkilden, mere nøgterne Naturer fandt, at Vandets rødlige Farve skyldtes særegne Smaadyr, Planter eller rødagtige Jordlag. Byfoged Jens Mikkelsen nævner ikke Blod i sin Indberetning, men bemærker, „at Vandet i et Par Damme mellem Slangerup og Jordhøj er forvandlet til en rødagtig Kulør og Materie.“

Da Vandet i Kilden og Dammene fik normal Farve, og Kvægsygen ophørte, faldt den opskræmte Befolkning til Ro igen.

Inden dette skete, var der dog ifølge en anden Kilde sket noget saa gruopvækkende som et Menneskeoffer. Om denne Begivenhed meddeler E. Carstensen i sin Bog „Hjørlunde Sogns Historie“ (1878), at den fandt Sted i Skænkelsø „paa Søbjerggaard eller Nabogaarden Eilekjær.“ Han fortæller herom følgende:

Kvæget døde i Hobetal dær i Byen og bragte derved Fattigdom og Fortvivlelse iblandt Beboerne.

Overtroen var næsten den eneste, man søgte Midler hos, hvormed man troede at kunne standse Ondet, og et gyseligt af disse anvendtes. Den Tro var indgivet Beboerne, at naar man nedgravede et levende Menneske og drog det syge Kvæg over det Sted, hvor den levende var begravet, saa skulde det blive helbredet.

Man købte et Barn af en omvandrende Tiggerske, hvilket man gav et Stykke Mad i Haanden, da det blev sat ned i Graven, for at det skulde sidde roligt. Da de begyndte at kaste Jord paa det, raabte det: „I kaster jo Sand paa min Mad.“ Det blev saaledes levende begravet og det syge Kvæg draget over dets Grav.

Paa Tungegaarden i Skænkelsø har Overtroen ifølge ovennævnte Bog ogsaa krævet et Offer. Engang, da der var Sygdom blandt Byens Heste, begravede man her en Hest levende og trak de syge Heste over dens Grav i den Tro, at de deraf kunde blive helbredede.

Mod Sygdom og Uheld med Kreaturerne skulde det hjælpe at begrave en død Hund i Stalden. (Jægerspris. — D. F. S.)

Afdøde Forstander Plesner, Blindeinstituttet, havde engang paa Birkerød Kostskole en Havemand, som under sin Gravning i Haven nu og da stødte paa nogle Lerkrukker, hvoraf der var sat flere inden i hinanden. Da Plesner spurgte Havemanden, hvad det var, svarede han, at det var noget, som den gamle Jens Olsen, hvem Mantzius havde købt Jorden af, havde sat ned. „Han troede paa noget om „Grundejerne“, som man skulde holde sig gode Venner med, naar Buskene ikke vilde bære.“ — Havemanden slog Spaden i Skaarene og gravede dem ned med det samme. Han var selv uden Tro paa sligt. (D. F. S.)

SMØRHEKSERI

I en Landsby boede en gammel Kone, som var bekendt for ved Hekseri at kunne tage Mælk af andre Folks Køer. Der var dem, der havde set hende sætte to Staalstrikkepinde eller to Slagterknive med Spidserne boret ind i Loftsbjælken, saa de sad fast, og deraf malkede hun den Mælk, hun havde Brug for. Ikke langt fra hendes Hjem boede en Gaardmand, som ikke fik ret meget Mælk af sine Køer, og somme Tider naar de kom for at malke Køerne, var der slet ingen Mælk i Yverne. Saa gik Gaardmanden til en klog Mand og klagede sin Nød til ham og fortalte tillige om den Kone, som ingen Køer havde, men altid havde Mælk, skønt hun ingen Steder købte noget. Den kloge Mand gav ham da dette Raad, at han skulde gaa til Kirkegaarden ved Midnatstide, og paa Slaget 12 skulde han tage en Haandfuld Jord til hver af sine Køer og gaa hjem med. Naar han kom hjem, skulde han i Nordvesthjørnet af Kostaldlængen tage een Haandfuld Halm af Taget til hver af Køerne. Det skulde han blande med Jorden fra Kirkegaarden og give Køerne det, og de aad det med Begærlighed. Men den kloge Mand sagde ogsaa til ham, at den Kone, som var Skyld i Ulykken, vilde komme næste Dag og bede om Mælk hos ham, men ingen maatte give hende noget, for saa kunde Raadet ikke hjælpe. Hun kom ogsaa ganske rigtigt, men fik ikke noget Mælk, og siden den Tid kom Gaardmandens Køer til at give megen Mælk. (Lyng.)

Som Barn husker jeg, hvorledes vi derhjemme kærnede i halve Dage og ikke kunde faa Smør, vi Børn maatte saa skiftes til at kærne, særlig havde jeg en Broder, som helst skulde kærne, da det somme Tider lykkedes ham at faa Smør. Min Fader rejste engang

til Sverrig til en klog Mand, han fik da det Raad, at de skulde tage Ildgløder i en Gryde og malke Kærne over Kors derover, og naar de saa skulde kærne, skulde de, naar de havde kommet Fløden i Kærnen, hænge for alle Vinduer og laase alle Døre, saa skulde den komme, som tog Smørret. Det gjorde de ogsaa, men saa skulde Fader ud efter en Spand Vand og glemmer saa at sætte Krogen paa Køkken-døren, da han kom ind, og som de saa stod og kær-nede, kom der en Kone og skulde laane en Krukke Øl, da de skulde skære Tørv, men mine Forældre vidste, at de havde brygget Øl Dagen tør. „Saa,“ udbrød min Fader kraftigt, „nu kan vi godt holde op, for nu faar vi ingen Smør.“ —

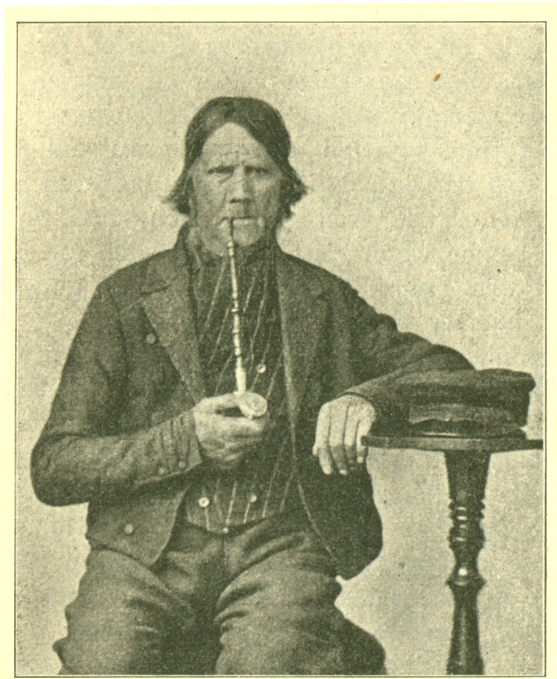
En Bondemand kom kørende ad Vejen til Køben-havn og tog ind i en Kro for at spise sin medbragte Mad. I samme Kro sad en fattig Haandværkssvend, og Bonden, der var lidt stor paa det, gav sig til at gøre Nar af ham. Da sagde Haandværkssvenden: „Du skulde ellers ikke gøre Nar af mig, for du har syv Koners Smør paa din Mad.“ Bonden blev helt tavs og skyndte sig at blive færdig og kørte videre.

Det, der sigtedes til, var det, man kaldte *at staa-malke*, hvad der gik til paa den Maade, at man ved at gnide paa Staalpinde kunde tage Mælken fra andre Folks Kær.

En gammel Mand, som boede i Helsing, har fortalt mig, at han engang i sine unge Dage havde været udsat for Smørhekseri. Han henvendte sig da til en paa Egnen boende klog Mand, men denne vilde intet udrette, før han havde faaet to Rigsdaler forud. Det betalte Manden ham ogsaa. Der hengik nu en lang Tid, og det blev stadig ikke bedre med Kærne. Da opdagede Manden, at vedkommende kloge Mand stod i Forbindelse med en af hans Naboer, og at de delte

Fortjenesten imellem sig. Da besluttede Manden, at nu skulde det sidste Middel, han kendte, prøves. Det var nemlig at ophede Bagerovnen og brænde Fløden. Hvis den, som tog Nytten af Kørne, ikke indfandt

PARCELLIST I SØSUM

var med de danske Besættelsestropper i Frankrig 1816—18.

sig, inden dette skete, blev han skoldet over hele Kroppen „Jeg havde Ovnene godt ophedet,“ fortalte den gamle, „og stod med Flødekrukken lige til at kaste ind i Ovnene. Da kom en af mine Naboer, som ikke havde været hos mig det sidste Aar, og spurgte, om jeg ikke kunde laane ham et Skæppemaal, hvad han forud vidste, jeg ikke ejede. Men fra den Dag af fik jeg igen Indtægt af mine Køer.“

En anden Meddeler fortæller, at man for at faa at vidé, hvem det var, skulde kærne om Natten, og med det samme skulde man have stærk Ild paa, og saa skulde man røre om i Fløden med en Tjørneklase;

KONE I SØSUM

naar Klokken slog 12, skulde man kaste Fløden i Ilden, saa vilde vedkommende, som tog Smørret, blive som forbrændt i Ansigtet, og deraf kunde man se, hvem det var. (Græsted.)

I Sigerslevøster boede der en Mand i Aaret 1870. Han kunde ikke kærne Smør af Fløden og troede, at den var forhekset. Han hentede derfor en klog Kone for at høre hendes Mening. Det forholdt sig ganske

rigtigt. Fløden var forhekset, og Konen kunde ogsaa godt sige ham, hvem der havde gjort det. Han skulde blot se ned i en Spand Vand, saa skulde den skyldige vise sig. Men det turde Manden ikke. Han fik derimod forskellige Raad og bl. a. det, at han skulde klippe en Tot Haar af hver Ko og sætte dem op under Spærrene i Laden, hvor ingen kom. Om det hjalp, vides ikke.

En Kone vilde gerne vide, hvem der stjal hendes Smør. Hun søgte da Raad hos en klog Kone, og denne hentede en Spand Vand fra Brønden og læste og lavede Tegn over Spanden, saa kaldte hun paa Konen og sagde, at nu skulde hun se ned i Spanden, og dær saa hun Billedet af Tyven. Min Bedstemoder, til hvem Konen bar fortalt det, spurgte: „Hvem saa du da?“ Konen svarede: „Det var hende, Tæven derhenne,“ og saa pegede hun i Retning af Naboen. Dette skete i Aaret 1899. (Høbjerg.)

Dengang, der ingen Mejerier var, og Folk selv maatte kærne deres Smør, hændte det hos en Familie i Paarup, at de kærkede og kærkede og fik intet Smør, De besluttede da at søge Hjælp hos den kloge Kone Karoline, der dengang boede i Helsingør, og hun gav dem det Raad, at de, næste Gang de skulde kærne, skulde hænge tæt for Vinduerne, saa ingen kunde se derind. Det gjorde de, og da de kiggede ned i Kærnen, saa de ganske vist Smør, men samtidig saa de et Øje dernede i. For anden Gang spurgte de Karoline, hvad det skulde betyde; hun forklarede dem, at der havde været saa meget Utæthed i Gardinet, saa den onde Kone havde kunnet se derind med det ene Øje.

Der var en Kone i Alsønderup, som undertiden ikke kunde faa kærnet, men hun vidste Raad. Hun løb nogle Gange rundt om Huset og blæste. Desuden

trak hun ogsaa Kørne i Halerne. De var *rumpe-tomme*, sagde hun.

Resultatet var godt, Fløden blev til Smør.

KLOGE KONER OG MÆND

En klog Kone, der boede lige op til Kratmøllen og derfor blev kaldt *Kratmøllekonen*, læste over Folk og strøg dem og kurerede dem for alle mulige Sygdomme. Hver Mandag og Torsdag kom hun til Hillerød og var i Ernst's Gæstgivergaard i Slangerups-gade, og dær kom Folk til hende med baade smaa og store Børn. Hun maalte dem med en lang Uldgarnstraad fra den ene Ende til den anden og paa Kryds og paa tværs, og saa læste hun noget med det samme, men der var ingen, der kunde høre det. Hun brugte ingen Medicin, kun Uldgarn og Læsen. Hun kom Torvedagene, og der var forfærdelig mange, der søgte hende. Hun blev ogsaa hentet ud omkring, det var ikke alene Sygdomme, hun kunde hjælpe for, men ogsaa, naar Folk ikke kunde faa Smør.

Kratmøllekonen sagde, at naar et Menneske er rask, saa skal der være lige langt fra Fingerspids til Fingerspids, naar Armene er udstrakt, og saa fra Top til Taa, men er der noget i Vejen, saa er der ikke lige langt.

Engang blev hun meget syg, og Manden, der var meget yngre — hun havde været gift før —, vilde gerne, at hun skulde dø og kørte derfor til Hillerød for at gøre Indkøb til Begravelsen. Men da han kom hjem i Gaarden, faldt han baglæns af Vognen og brækkede sin Hals. Det blev altsaa til sin egen Begravelse, han købte ind, men Konen kom sig og levede i mange Aar.

I Gørløse var der et Par Folk, som havde en Dreng, der havde daarlige Ben, det var vist Benedder, og

han gik ved Krykker i Skole. Folkene spurgte da Kratmøllekonen til Raads, og hun sagde, at hvis der kom en Kone og vilde give ham noget, maatte han ikke tage det, det skulde graves ned efter Solnedgang. En Kone fra Gørløse kom en Dag og gav ham nogle Æbler, men han fik ikke Lov at spise dem, de blev gravet ned.

Fru N. N. kom ogsaa som Barn til Kratmøllekonen. „Kom du her, min lille Pige,“ sagde Konen, og saa begyndte hun at maale hende med en Bændel. Hun maalte hende paa den ene Led og paa den anden, som det var til en Kjole. Hun sagde, at Pigen havde Skæver (Engelsksyge), og gav hende noget Salve, som hun skulde smøres med en bestemt Dag i tre Uger, og det Stykke Linned, hun havde haft paa, skulde graves ned et Sted, hvor ingen kom. — Men saa kom der en anden Kone, som gik rundt og solgte Kager, hun gav ofte Børnene en med og skulde gerne have en stor Snaps. Og da Kagekonen hørte, at de havde været ved Kratmøllekonen, sagde hun: „Du har int nødvendig at gaa til den kloge Kone, det kan jeg Fanden ædeme lige saa godt.“ Hun gav saa det Raad, at Pigen skulde drikke Aavand, der blev taget op med hendes ene Sko. (Det skulde være en bestemt Sko.) —

En ung Mand har fortalt mig, at hans Onkel som Dreng var meget syg. Hans Mor tog ham saa med op til en klog Kone (i Hillerød?), og hun tog hans Skjorte og gik ind i en anden Stue med den. Da hun kom tilbage, fik han den paa igen, men hun sagde, at helt stærk vilde han ikke blive. Han kom sig, men hendes Ord gik ogsaa i Opfyldelse. Han er meget ofte syg.

Meddeleren fortalte ogsaa, at den kloge Kone tilbød at gøre hans Tante til en klog Kone. Det skulde

ske paa hendes 13-Aars Fødselsdag — efter den Tid var det for sent —, og da skulde hendes Øjne lukkes op, saa hun kunde se, hvad Folk fejlede. Men kurere sig selv kunde en klog Kone ikke. Meddelerens Bedstemoder, der lever endnu og bor ude paa Karlebo Overdrev, vilde imidlertid ikke have sin Datter til klog Kone, og der skete ikke noget.

Lille Hans Nilen i Annisse havde kun een Længe; paa den Side, der vendte mod Nord, var der en Lude, og der stod Koen og frøs om Vinteren, der fik ikke andet end en Smule Halm og en Smule Hø, hvis han havde, og saa døde Koen gerne for ham hvert Aar. Det maatte jo være Hekseri, og lille Hans Nilen var saa ovre hos en klog Mand i Sverrig, og dær saa han i en Spand Vand Billedet af den Kone, der havde gjort det, og da hun en Tid senere kom gaaende over Lodden, var han efter hende og drev hende væk.

Der var for et halvt Hundrede Aar siden en Væver i Asminderød. Han kom engang ind og besøgte en anden Væver og spurgte, om han maatte prøve hans Væv. Det fik han Lov til, men da Væveren Dagen efter satte sig op paa den, kunde han ikke faa den af Stedet; prøvede derimod hans Søster, gik det meget godt, men han kunde ikke. Han søgte saa en klog Mand, som sagde til ham: „Der har været en Mand paa din Væv, som hedder saadan og saadan, og ham skal du ikke lade komme der, men nu skal du lægge nogle Løg og et Par Filestumper op,“ og den kloge Mand gav ham disse Ting. Da Væveren havde gjort, som der var sagt, var der ikke mere i Vejen med Væven.

En gammel Kone havde en Moster, som praktiserede, dygtig til at malke var hun, en lidt daarlig Mand havde hun, og hun dannede sig en Levevej af det. Hendes nærmeste troede ikke paa hendes Evner.

Hun læste og maalte, det skulde ogsaa være visse Tider paa Dagen og visse Dage. Engang var Meddelerens Fader syg, og saa kom Mosteren (hun boede i Nejlinge), hun vilde straks praktisere, og hun begyndte at læse i Gud Faders, Søns og Helligaands Navn, men saa sagde Faderen: „Føj du dig til Pokker med din Lærdom, for naar Vorherre ikke vil hjælpe mig, saa kan du heller ikke.“

Og saa svarede Konen: „Hvis du inte vil tro det, saa hjælper det Fanden mase mig heller inte.“

I Nybo boede der en Kone, de saa lidt skævt til. Der ligger 3 Gaarde i Nybo, paa en af dem var der en voksen Søn hjemme. Han kommer en Dag ud og ser en Kone gaa og strø nogle Æg paa Møddingen. „Er du dær, din gamle Heks, jeg skal følge dig væk.“ Saa tog han en Pisk og jog hende ud. „Det skal du komme til at fortryde,“ sagde Konen. Dagen efter var han syg, og han tæredes hen og døde.

Min Oldefar er blevet forhekset, saa dan døde deraf. I hans Hjemegn boede der en Kvinde, som kunde lidt mere end sit Fadervor. De Mennesker, som hun fik Nag til, var aldrig sikre paa, om ikke hendes „Klogskab“ slog ned paa dem. Denne Kvinde havde engang lagt et Lommetørklæde ud paa en Mark. Det var hendes Mening, at en bestemt Mand skulde komme og tage det op. Nu traf det sig saadan, at min Oldefader var den første, som saa Lommetørklædet, og da det var helt nyt, syntes han, det var Synd, det skulde ligge dær, og tog det op og puttede det i Lommen. En Dags Tid efter denne Hændelse begyndte Fingrene, hvormed han havde taget Lommetørklædet op, at blive lamme. Lamheden bredte sig paa kort Tid over hele Legemet paa ham, saa han maatte enten bæres eller køres omkring. Han prøvede mange Midler, hvormed han mente at kunne komme sig, in-

tet virkede. Saa besluttede han sig til at tage ud til en klog Mand. Denne fortalte han saa sin Skæbne. Den kloge Mand sagde, han godt kunde sige ham, hvor Sygdommen stammede fra, og hvem det var, som havde lagt Tørklædet ud, og han kunde ogsaa sige ham Navn paa den Person, som det var Meninge n skulde have taget det op, ligesom han godt kunde kurere Sygdommen, naar den syge vilde lyde hans Raad. For at den syge kunde faa den Person at se, som havde forvoldt hans Sygdom, skulde han se i en bestemt Retning. Naar han gjorde det, vilde han se Synderens Ansigt for sig. Men han vilde ikke vide, hvem der var Skyld i hans Sygdom, ej heller hvem det var Meninge n der skulde have været plaget af Sygdommen. Derimod vilde han nok kureres. „Naar du kommer hjem, men inden du kommer ind i Stuen, vil der komme en ung Pige for at købe Mælk“, sagde den kloge Mand, „hende skal du afvise og ikke give noget Mælk. Naar du gør det, saa vil du komme dig.“ Den syge kørte saa med den Besked, men før han var kommen af Vognen, kom der en Pige ind i Gaarden for at købe Mælk. Pigen havde kommen der efter Mælk lige fra det, hun kunde gaa ene, og var altid glad og venlig, den syge kunde derfor ikke nænne at jage hende bort den Dag, saa hun fik Mælk som sædvanlig. Den syge kom sig aldrig. Den Sygdom har dog sat sit Præg paa hans Efterkommere, idet vi Søskende hjemme, medens vi var mindre, blev forbudt paa det bestemtteste at tage Ting op, som vi fandt. (Græse.)

En Kone kunde aldrig faa Gæslinger af sine Æg, men en Dag kom der en klog Mand, som sagde, at hun skulde tage et Sold paa Hovedet og gaa tre Gange aved om uden omkring Gaarden og sige: „Gaase, Gaase, kom alle til mig.“ Efter den Tid fik Konen al-

tid Gæslinger af sine Æg. En Mand kunde engang ikke faa noget Korn avlet, saa kom den samme Mand, som havde hjulpet Konen til at faa Gæslinger, og sagde til ham, at han skulde købe Knappenaale med gule Hoveder og plante dem i sin Mark mellem Rugen. Efter den Tid avlede Manden det dejligste Korn. —

Vi havde en Karl, der hed Jens, han var hos os en elleve-tolv Aar. Han kurerede mange, han havde Cyprianus, og han brugte Urter. „Det er kun en Videnskab“, sagde han. En Dag da Manden skulde til København, sendte Jens Bud med ham om nogle Urter, men da Manden kom ind paa Apoteket, kunde han ikke faa dem. „Det var da underligt“, sagde Jens, „men naar du skal derind igen, skal du blot sige, at det er fra *de seks Solespillere*.“

Siden kunde min Mand faa alt, hvad han vilde have, naar han blot spurgte: „Maa jeg faa det til de seks Solespillere.“ Det var lige meget, paa hvad Apotek han kom. Hvad det skulde betyde, det ved man jo inte, men det vidste Apotekeren.

Jens kurerede med Urter, han lavede Plaster og plastererede. „Kurer De bare“, sagde Doktor Albrekten i Viksø. — Han kunde alle Skriftsprog, det var lige meget, hvad de vilde diskutere med ham om. Præsten sagde engang til ham: „Jeg ser aldrig Jens Olsen i Kirken.“ „Nej,“ svarede Jens, „stedse hvor jeg gaar og staar, er Guds Hus og Himlens Porte aaben.“ „Ja, det kan være meget rigtigt“, svarede Præsten.

Mange regnede ham for en Tosse, men han var virkelig et flinkt Menneske. Men han kunde blive ivrig, han havde Pistolen i Lommen altid. Han skød engang Skaderne, da han stod i Loen, og de aad fra Hønsene. „Jeg skal sandelig give jer“, og saa tog han Lommepufferten frem og skød dem.

Det var en Aften, han vilde lære mig. Min Mand var i Frederikssund, og saa sagde han: „Skal vi int malke en Ko?“ „Jeg har jo malket,“ svarede jeg. „Ja, men vi kunde jo malke en Ko ovre i Mørdrup, det kunde være sjovt, det kan de int mærke.“ „Nej,“ sagde

KONFIRMAND

i Rasmagerkjole, født i Maarum og konfirmeret 1865.

jeg. „Ja, men det er kun en Videnskab, det er sandelig ingen Heksekunst.“ Men jeg vilde ikke lære det.

Han var Ungkarl, og da han blev syg, laa han ganske alene, de turde ikke være hos ham og vaage. Men dengang han var død, var Folk ivrige efter at faa alle hans Bøger, men det blev en Forbier, for han havde brændt dem. (Slagslunde.)

Den kloge Mand i Alume hed Hans Hoven. Engang

var der en Mand og en Kone i Koldsbæk, og Konen kunde da ikke være for Spøgeri. Til sidst var det ikke til at holde ud, og der kom Bud efter den kloge Mand fra Alume. Han gav hende da det Raad, at hun hver Aften fire Gange i Træk skulde stege en And og lægge den paa et nærmere betegnet Sted, og hvis den forsvandt, saa vilde Spøgeriet ogsaa forsvinde. Konen gjorde, som han sagde, Ænderne forsvandt godt nok, men andre Folk havde den Opfattelse, at det var gaaet meget naturligt til, idet jo ikke andre end Konen og den kloge Mand kendte Stedet, hvor Ænderne blev lagt. —

Den kloge Mand boede i Alume, og naar der kom Folk for at hente ham eller for at tale med ham, gik han ind i en anden Stue. Han var borte, sagde de. Saa fortalte de, der var kommet, hvad der var i Vejen, og lidt efter kom han ind af en anden Dør og ind i Stuen.

Naa, ja, det var det og det, der var i Vejen — det havde han vidst længe. — Trække Tænder ud kunde han og kurere Kreaturer. Og naar de ikke kunde faa Smør, blev han hentet langt borte fra.

Ligesom han sad inde i sin Stue, kunde han smide Ærter hen ad Gulvet, og saa kom der Duer ud og samlede dem op. Det havde flere set. Han havde jo ogsaa Cyprianus. —

Der boede i Svedstrup en Smed, der gik for at være en meget klog Mand. Naar man ikke kunde faa Smør, kom man til ham, og han raadede da til at fyre under Bryggerkedlen og slaa det i Kærne og Bøtte. Alt det kogende Vand, man slog i dem, tænkte man saa blev hældt paa Heksen. Engang var der stjaalet Uldgarn fra nogen, og Smeden paatog sig at vise det igen. Han talte da i Forbigaaende med en Kone, han havde mistænkt, og sagde, at han skulde

hjem og vise noget Garn igen, og kunde han ikke gøre andet, saa kunde han da mærke Tyven paa Øjet. Konen blev nok bange, og næste Dag hang Uldgarnet paa Hækken, hvor det var stjaalet. —

Et Sted kunde de ikke have Mad paa Bordet, det forsvandt lige saa stærkt. Dynerne forsvandt ogsaa af Sengen. De fik saa fat i en klog Mand, og han gik derinde alene en hel Dag. Det hjalp en lille Tid, men saa var det galt igen, og Manden solgte Huset til sidst. (Smidstrup.)

En Kur mod Koldfeber. En Kone, der i sin Barn- dom blev kureret for Koldfeber af en klog Mand, fortæller herom følgende: Efter at Stuen, hvori jeg laa, var gjort saa fin og festlig i Stand, som det efter Dattidens Skik var muligt, og min Moder havde iført sig sit fineste Stadstøj, blev det paa det alvorligste paa- lagt mig ikke at smile eller tale under den kloge Mands Besøg. Endelig kom det højtidelige Øjeblik, da den kloge Mand traadte ind, hvor jeg laa. Moder forsvandt stille, og jeg var alene med ham. Først saa han paa mig med et undersøgende, alvorligt og gennemtrængende Blik, men sagde intet. Saa tog han af et Garnnøgle, som var lagt til hans Brug, en Traad saa lang, som hans udstrakte Arm kunde naa, og efter at han ialt havde taget saadanne tre Længder, maalte han med denne Traad Sengen, hvori jeg laa, baade paa Kryds og tværs og til sidst mit Legeme fra Isse til Fodsaal. Under denne Maalen mumlede han bestandig noget, som jeg dog ikke kunde forstaa. Medens Arbejdet fandt Sted, havde min Moder travlt med at sætte Mad paa Bordet. Endelig var Maalinen til Ende, Garnet blev lagt paa sin Plads, og den Del af Kuren var forbi. Den kloge Mand kom nu ind i Stuen og blev sat til Bords, han havde nu atter sit glade dagligdags Smil om Munden og spiste og drak

godt. Kort efter Besøget fik jeg nogle Piller, han havde lavet, og Feberen forsvandt. (Sletten.)

Der var Smede, der kunde slaa Øjet ud paa Folk. Han skulde saa smede paa et Søm tre Torsdage i Rad. Han kunde da ved at staa hjemme i Smedien og slaa et Søm igennem et Bræt ramme den, som han ønskede det skulde gaa ud over. Der var i Ørby en gammel Smed, som man mente forstod sig paa den Kunst. Han kunde ogsaa vise dem, der maatte ønske det, Fanden under Bordet.

Paa Ordrupsholm lagde min Oldemoder for ca. 100 Aar siden to Stykker Lærred ud paa en Eng, for at det skulde bleges. Da det havde ligget nogle Døgn, blev en Nat det ene Stykke borte, og dengang led Folk jo af en meget stærk Overtro og mente derfor, at der var nogen, der kunde vise det igen. Der boede dengang en klog Kone i Kyndby, og min Oldemoder henvendte sig derfor sporenstregs til hende og forklarede hende Sagens Sammenhæng. Den kloge Kone var straks klar over, hvor Lærredet var, og sagde til min Oldemor, at hun ganske rolig kunde gaa hjem og ikke tage sig videre af den Sag, saa kom Lærredet nok tilbage igen, men selvfølgelig var Folk ligesaa nysgerrige dengang som nu og maaske lidt til. Min Oldemoder kunde selvfølgelig ikke gaa rolig til Sengs, men vilde passe paa og se, hvem der kom med Lærredet. Ud paa Natten kom meget rigtig en Person med et Stykke Lærred paa Nakken og gik ned paa Engen, hvor det andet Lærred laa. Selvfølgelig blev min Oldemor meget vel tilfreds med de lagttagelser, hun havde gjort. Men om Morgenens, da hun kom ned for at se, om Lærredet var kommet, saa hun til sin Skræk, at det andet Stykke Lærred var borte med. Hun gik straks til den kloge Kone igen og meddelte hende, at nu var det andet Stykke Lærred ogsaa ta-

get. Den kloge Kone svarede: „Du har ikke gjort, som jeg sagde, du kunde blot have ligget rolig i din Seng i Stedet for at staa paa Lur, saa havde du i Dag haft begge dine Stykker Lærred, nu er der ikke mere at gøre i den Sag.“ Men Oldemor gik bedrøvet hjem.

F R E M M E D E

Naar man faar fremmede om Morgenen, kommer der fremmede hele Dagen. (Høbjerg.)

Kommer der fremmede om Mandagen, faar man fremmede hele Ugen igennem. Ser man to Høns slaas, faar man Damefremmede. (Søsum.)

Taber man Ild paa Gulvet, faar man fremmede. (Søsum.)

Stikker man Taaen ned i Strømpehælen, faar man fremmede. (Søsum.)

Naar Katten vasker sig, faar man fremmede. (Høbjerg.)

Skrikker Skaden, kan man vente fremmede fra den Kant, hvor Halen vender. (Ramløse.)

Synger Kakkellovnen, faar man fremmede. (Ramløse.)

Klør det i venstre Næsebor, kommer en fremmed Kvinde i Besøg, i højre Næsebor, kommer en Mand i Besøg. (Ramløse.)

Naar der falder Ild ud af Komfuret, faar man fremmede. Naar Hanen galer for Stegerset, faar man fremmede. Ligesaa, naar den galer tre Gange i Forstuen. (Høbjerg.)

U F R E D

Naar man ser en Kniv paa Bordet om Morgenen med Æggen opad, saa bliver der Ufred mellem Menneskene i Huset. (Høbjerg.)

Man maa aldrig forære sin Ven en Kniv eller en

Saks, for saa vil man faa ham til Fjende. (Høbjerg.)

Naar man lægger en Kniv og en Gaffel over Kors, bliver der Uvenskab i Huset. (Græsted.)

Ligger to Knive over Kors eller ligger en Kniv med Æggen i Vejret, giver det Ufred eller Uheld i Huset. (Ordrup.)

Taber man en Saks, og den falder paa en af Spidserne, bliver man uenig med en af sine Venner. (Ordrup.)

Hvis man stiller Fodtøjet paa Bordet, vil der blive Ufred og Spektakel i Huset. (Farum.)

Naar man skaaler med Bunden af et Glas mod Randen af et andet Glas, betyder det Fjendskab for evigt. (Søsum.)

Naar man renser en Gryde, maa man ikke spise det, som er brændt paa, ellers bliver man gnaven og sær. (Høbjerg.)

Man maa ikke tørre Komfuret af med Papir, for saa bliver der Ufred i Huset. (Høbjerg.)

Naar man vasker sig sammen med flere, saa skal man spytte i Vandet, for ellers bliver man Uvenner. (Bendstrup.)

ILDEBRAND

Sprang der Gnister fra Øksen, naar der huggedes Tømmer til en Bygning, vilde denne engang brænde. (Ordrup.)

Hvis Storken forlader Reden i Utide med Ungerne, da vil Gaarden blive ødelagt af Ild. (Farum.)

Naar Hunden brænder inde ved en Ildebrand, skal Gaarden snart brænde igen. (Høbjerg.)

FISKEROVERTRO

Man maa ikke knappe sin Vest skævt om Formiddagen. „Saa, nu knappede jeg skævt!“ udbrød en gammel Søkaptajn engang. Det betød Uheld. En-

gang kom han op aldeles rædselsslagen, da havde han taget Vesten vrang paa.

Lang Rejse faar man, naar man har Bagbords Slagside. Kort (hurtig) Rejse, naar man har Styrbords Slagside.

UNG MAND I KONFIRMATIONSDRAGT
født 1846 paa en Gaard i Slagslunde.

Kaptajnens Moder var meget imod, at han vilde til Søs; han skulde rejse en Mandag.

„Og saa paa en Mandag til,“ sluttede hun sine Betæneligheder.

Kaptajnens Svigerfader var ogsaa Skipper, og naar det var vindstille, stod han og kløede Masten paa den Side, hvorfra han vilde have Vinden. Samtidig med fløjtede han.

Man maatte ikke fløjte i Blæsevej, saa blev det Storm. Hvis man drømmer om Heste, saa er det givet, at man faar Storm. Søfolk holder ikke af at sejle med Lig. Lig er nu pakket ind i rigtige Pakkasser, for at Folkene ikke skal blive opmærksomme derpaa.

En gammel Fisker har optegnet følgende:

Nu om Stunder vil ingen indrømme, at de er overtroiske, men alligevel kan man jævnlig høre Udtryk som disse: „Det kunde dog gerne være, at det har noget paa sig,“ „Jeg har *erfare*t det.“ Paa Trolde, Hekseri og Spøgelser tror ingen mere, men „der er dem, der kan *sætte ondt* for En,“ og „det har ikke saa lidt at sige, hvem eller hvad man møder, naar naar man tager ud.“ Naar man sidder og *stener Garn* (sætter Synk paa) eller reder andre Fiskeredskaber, og en tankeløs Sommergæst skræver over Garnet, kan man være vis paa, at vedkommende faar et glubende Blik, en Ed eller en Forbandelse over sig. Derimod gør det intet, at man træder paa det. Grunden er, at Fisken i første Tilfælde gaar *over* Garnet. Det er forbudt at sidde og spise paa Silde- og Makrelgarn, for „saa æder Sælen Fiskene af Garnene.“ Visse Folk er det uheldigt at møde. Jeg har selv set, at en Mand, der mødte en saadan, trillede sine Garn i Hus igen. Enkelte Kunder har *godt Handsel* (Handsel kaldes den første Handel, man gør en Dag), andre *daarligt Handsel*. Min Hustru har hellere solgt Fisk til førstnævnte for Spotpris end solgt til den sidste. *Lodden Handsel* er særlig godt, hvorfor en Kat altid er vis paa en gratis Fisk. At møde et Par Heste — helst brune — er meget godt, ligeledes en Kagekone eller andre Handlende med Fødevarer. Naar man møder et „uheldigt“ Individ, er der ikke andet at gøre end standse og om muligt vende Ryggen til, og selv dette hjælper ikke altid. At ønske en Mand „god

Fangst,“ „lykkelig Rejse“ eller lignende er en stor Forbrydelse. Sang paa Søen er tilladelig, men man maa ikke fløjte, medmindre man mangler Vind, og da skal man helst samtidig klø Masten med Neglene. Naar man i Taage ikke kan finde frem, er det godt at vende Vragen ud paa en Strømpe eller et andet Klædningsstykke.

Visse Folk tror endnu paa Drømme. Saaledes kender jeg en ældre Kone, der er meget ilde til Mode, naar hun har drømt om hvidt Linned eller Blomster, eller ogsaa, at hun har mistet en Tand. Jo mere den har smertet, desto nærmere i Familien venter hun et Dødsfald, og det har unægtelig enkelte Gange slaaet til. Det hvide Tøj betyder Lig og Blomster Begravelse. Det er dog ikke absolut nødvendigt, at det er i Familien.

Frimurerne indgyder ofte en vis Rædsel. „De kan mere end æde med Munden.“ — Et længere Ophold i Tugthuset kan ogsaa sætte vedkommende i en vis Respekt.

I forrige Tider huserede her paa Kysten meget Spøgeri. Spøgelserne var værst i Nærheden af rindende Vand og havde hver sit særegne Navn. Jeg har dog kun truffet Folk, der har set *Kalven*, et Utyske, som slæbte en Lænke eller et Stykke Tov efter sig. Tvivlere mener rigtignok, at det var en løssluppen Lænkehund. *Gasten* huserede ved *Dybe Bæk* og skal have vist sig som „en Jydepotte med tre Ben.“ Den udmærkede sig ved sit gennemtrængende Skrig, som min Fader, der havde hørt det, paastod stammede fra en Rævetæve eller Hunræv. *Bækkemanden* opholdt sig mest ved Sorenden og *Helhesten* ved Egebækken og Sorte Rende ved Egebæks Vang.

Baade *Gasten* og *Helhesten* havde Hestekrop, men den sidste havde kun tre Ben. *Gasten* var

hvid. Hvad Kulør Bækkemanden havde, vides ikke, da ingen saa den. Det var jo kun om Natten, de viste sig, og næsten altid kun for Folk, der kom fra Kroer eller Værtshuse.

Kalven paastod min Moder og hendes hele Familie at have set, endog ofte, slæbende et Stykke Tøjr med en raslende Rest af en Lænke. Den saa *ragged* ud. *Gamle Jens* saa ofte Puslinger og paastod, at han i *Russervænget* — et Sted, hvor en Del Strandvaskere var begravet —, havde set Gravene aabne og Spøgelserne danse. Men han undersøgte aldrig Sagen, hvorfor jeg mener, at det var lyse Dampsøjler fra Jorden, hvilket jeg selv har set paa samme Sted. At *Gasteskriget* kom fra Rævene, hvoraf der dengang var mange, mens de nu omtrent er udryddede, anser jeg for utvivlsomt.

Om *Bækkemanden* har jeg hørt følgende Historie: En Mand, der havde aflagt et Besøg i Humlebæk Kro, vandrede træt og mødig ad Snekkersten til. Da han naaede *Sorenden*, kom der en hvid Hest og strøg sig kælent op ad ham. Han antog den for en af de halv-vilde Heste, hvoraf Helsingørs Overdrev siden Pesten 1711 vrimlede. Han var som flere Fiskere en dygtig Rytter. Naar Fiskerne skulde til København, indfangede de nogle af disse Heste for efter endt Brug atter at slippe dem løs igen. Manden satte sig altsaa op paa Hesten og red hjemad, men pludselig opdagede han, at det var *Bækkemanden*, thi den satte i Galop og løb til Horserød, hvor den slog ham af og lod ham gaa hjem.

Nisser eller *smaa Mænd*, ogsaa kaldet *Vætter* — hvorefter et Par Huse har Navn af *Vættehusene* og Beboerne af *Vætter* —, er set endnu i vore Dage, men mærkeligt nok aldrig af Folk, som har været helt ædru. Endelig havde man tidligere i flere Huse *Hus-*

spøgelser. I det Hus, jeg ejer, har saaledes paa Loftet opholdt sig en vis *Ole Bonde*, der slæbte tunge Sække hen ad Loftet og ofte havde Selskab, der „dandsede og løb omkring“, men da hverken jeg eller den sidste Ejer før mig har set eller hørt noget til ham, antager jeg, at han maa være død, eller ogsaa, at han har bestaaet af Mus og Rotter, der ikke mere findes i Huset.

I *Persillebedet* ved Borupgaard saa man ofte Spøgelser, der førte hviskende Samtaler, men ogsaa dette kan forklares derhen, at det var et Sted, hvor unge elskende ofte mødtes. (Snekkersten.)

En Fisker fra Tisvildeleje fortæller:

Det er Uheld at møde en gammel Kone, men saa sætter man sig ned, saa *møder* man hende ikke, men det er der ikke ret mange og tror paa mere. Man maa heller ikke ønske god Fangst eller godt Held eller saadan noget. Saadan var der en i Aftes, der ønskede os god Fangst. „Det maa De sgu ikke sige,“ svarede vi saa. „Ja, gid De saa ikke maa fange en Smule,“ sagde han, saa fangede vi ligegodt for en tresindstyve Kroner! —

Der var en Fisker, som aldrig gik først ned til Stranden. Han skulde nok passe, at en anden gik først, ellers var det ikke godt at vide, hvad han kunde træffe paa. I gamle Dage kørte de til København 2—3 Gange om Ugen med Fisk. Mødte han paa Vejen et Køretøj, var det *Milemøde*, og det var der Held ved. Mødte man en gammel Kone, kunde man ligesaa godt vende om. — En bestemt Kone er uheldig at møde, meget uheldig, siger en Fisker, men det kan Mennesker ikke selv gøre ved. Den ene kan ogsaa forhekse den andens Redskaber ved at se paa dem eller ogsaa røre ved dem. En Fisker fra Lynæs fiskede Tunger ved Anholt, men saa gik en gammel

Kone ned og rørte ved Garnene, og han fangede aldrig et Øje, men fik Garnene smadderfulde af Møg. Han fiskede ikke mere med de Garn, men brændte dem i Stedet for. (Tisvildeleje.)

De, der er overtroiske, tør næsten ikke røre sig til nogen Ting. Brugte man en Saks i Stedet for en Kniv til at skære Enderne af med, naar man bødede Garn, saa var det meget uheldigt. — Flintesten med Hul i kaldes en *Lykkesten*. En Fugl i Garnet gav Held. „Blev man vildfarende en Aften, skulde man vende Vanten,“ sagde en gammel Fisker. Andre mente, at man skulde vende Lommen eller Vesten. Saa hjalp det. (Tisvildeleje.)

En Fisker spyttede den første Torsk, han fangede, tre Gange ind i Munden. Det var almindelig Anskuelse, at det gav Held; ligesaa skulde man bide den første Hornfisk i Halen.

En ung Fisker var ved at rede et nyt Garn (gøre det færdigt), saa skrævede Sønnen over det. Saa sagde Faderen: „Nu kan du ligesaa gerne kaste det i Søen.“ Saa maatte Sønnen skræve tilbage igen for at ophæve Virkningen.

Ønske om god Fangst er det værste. Kommer en Landligger og ønsker „god Fangst“ eller „Lykke med Fangsten,“ saa vender Fiskerne gerne Ryggen til, eller de beder ham om at spytte efter dem.

Hvis man har glemt noget og saa vender om efter det, saa er det hele ødelagt. Man maa lade som ingenting og gaa eller sejle videre.

„Der er visse Mennesker, jeg ikke vil møde,“ siger en ung Fisker. „Det er en —, møder jeg hende, saa vender jeg om.“

En graa Kat er det allerværste. „Vi havde en Dag et vældigt Drav,“ siger en ældre Fisker, „og Dagen efter gik vi ud igen.“ „Saa, nu kan vi ligesaa godt

vende om," siger saa N. „Hvorfor det?“ siger jeg. „Saa du ikke det Asen der,“ siger han og peger paa en graa Kat, der kommer løbende, og ganske rigtig — vi fik ikke en Smule. (Snekkersten.)

I Gilleleje var det for nogle Aar tilbage en almindelig Mening, at naar man første Gang skulde paa

ANDERS PRØJSER

Han var Kulsvier og levede af at gaa fra det ene Kulmilsted til det andet og vaage. Billedet er ca. 50 Aar gammelt.

Sildefiskeri, og man paa Vejen til Stranden mødte en gammel Kone, saa var det et Varsel om et daarligt Udbytte, hvorfor man undlod at tage ud paa Fiskeri den Dag. —

I den tidlige Morgenstund plejede Fiskerne i gamle Dage at løbe en Tur ned til Stranden. Det var meget praktisk at foretage denne Tur saa tidligt som muligt, thi saa var de gamle Kællinger under Dynerne, og

hvis en saadan var den første, man mødte, saa varslede det Uheld, og de kunde da ligesaa godt gaa hjem med det samme og lægge op for den Dag. Fiskerne sagde sædvanlig, at de skulde ned at se til Baadene, men den virkelige Grund var den, at de ligefrem ikke kunde faa Frokosten — saltet Sild og Kartofler — ned, før de havde været nede ved Stranden og nydt nogle Drag af Søluften. Nogle havde Bøsser med og tog ud paa Skydejollen og skød Vildfugle, andre gik langs Strandbredden for at finde anskudte Fugle og andre Ting, som var drevet i Land, eller de sankede Tang til at lægge paa Kartoffelkulerne og strø under Grisen eller til at tætte Rygningen af Huset med. Nogle af Fiskerne havde saa en lille Hemmelighed nede ved Stranden, som jeg nok tør røbe nu, da det hører en svunden Fortid til. De havde en lille Lærke, som laa godt gemt i Baade, Hyttefade eller Tangbunker. I al Gedulthed blev denne Lærke taget frem, og vedkommende Fisker fik sig en lille Morgendrik. Men undertiden kunde det ske, at en anden Fisker havde opdaget Skjulestedet og tømt Flasken. Saadan en Tyv blev da forbandet med mange slemme Eder, men man yndede ikke at gaa til de kloge Koner angaaende disse og lignende Smaatyverier. Den bestjaalne Fisker forstod imidlertid at klare sig paa anden Maade; han gik hjem og fremdrog af sine Gemmer en arvet Nøgle og en arvet Salmebog. Nøglens Kam blev saa stukket ind i Salmebogen, hvorefter den omhyggelig blev omvundet med Garn, saa at Nøglen ikke kunde glide ud. Fiskeren og en anden Person hævede nu Salmebogen ved at stikke en Finger ind under hver sin Side af Nøglens Haandtag, derpaa nævnede man Navnene paa alle mistænkelige Personer, og traf man endelig Tyvens Navn, begyndte Salmebogen at røre sig. Hvis.

den saaledes opdagede Person nu ikke var villig til at befri sig fra Sigtelsen ved at sætte Fingeren paa Øjet og bede Fanden slaa til, dersom han var skyldig, saa regnedes det for et sikkert Bevis paa, at han virkelig var Tyven, og Sagen afgjordes som Regel ved, at han fik et Par paa Torsken, varme Øretæver, som det ogsaa hed. (Kulhusene.)

GODT OG DAARLIGT MØDE

Hvis ens første Møde paa en eller anden Tur eller under et Arbejde var en gammel Kone, varslede det Uheld. Mødte man et Barn, betød det Held og Lykke. (Helsinge. — D. F. S.)

En Handelsmand i Badstrup mødte en Morgen, han drog ud paa Handel, en lille Skolepige paa sin Vej, og da Handelen lykkedes særdeles godt for ham den Dag, kom han nogle Dage efter ind i den lille Piges Hjem for at hilse paa hende og takke hende saa mange Gange, og han var sikker paa, at det var hendes Møde, der alene var Skyld i, at han nævnte Dag fik saa god Fortjeneste. —

Hvis en Mand, der skulde køre til København eller Helsingør med Korn eller lignende, først mødte en Kvinde, vilde det gaa ham uheldigt med Handelen. Han behøvede dog ikke at vende om og køre hjem, men kunde blot spænde Hestene fra Vognen og tage Selerne af dem, derefter lægge Selerne paa dem igen og spænde dem for Vognen og saa køre videre. Hvis han saa mødte en Mand, vilde det gaa ham heldigt. —

Jeg har hørt, at hvis man skulde ud at køre en længere Tur, og hvis den første, man mødte, var en gammel Kone, skulde man vende Hovedstolen paa Hesten, for ellers fik man Ulykke med sig. —

Naar et Lig i ældre Tider førtes fra Landsbyen og

til Kirken, troede Folk fuldt og fast paa, at det havde Betydning, hvad man først mødte paa Vejen til Kirken. Var dette Møde et *Milemøde* (d. v s. et Køretøj eller Rytter, altsaa Hest med Bid i Munden), saa vilde det næste Lig, som skulde føres ud af Byen, blive en Ægtefælle. Var det derimod Fodgængere, vilde det første Lig blive af en ugift (hertil regnes ogsaa Enker og Enkemænd). (Høbjerg.)

Det bragte Uheld med sig, om Folkene mødte et Kvindfolk først, naar de første Gang skulde i Marken og pløje.

Jeg husker, at en Husmandskone engang kom ind til os og forsikrede os om, hvor hun var ked af det. Hun havde mødt vore Folk lige uden for Gaarden, da de skulde køre første Gang til Hovpløjning om Foråret. (Jægerspris. — D. F. S.)

FORSKELLIG TRO

Man regner, at det er bedst, naar man skal flytte ind i en ny Lejlighed, først at bære Salt og Brød derhen, saa vil man ikke komme til at sulte, mens man bor dær. (Helsing. — D. F. S.)

Ser man en Stjerne falde, gaar der en Sjæl op til Gud. (Bendstrup.)

Meldinger til Præsten (Fødsel, Daab o. s. v.) skal helst ske lige før Solnedgang, men endelig ikke efter. (Udsholt.)

Naar Kedelen fløjter, spørger man Nyt. (Bendstrup.)

Hvis man kravler ind af et Vindue, bliver man aldrig større. (Gandløse.)

Naar man koger Blodpølser, skal Milten koges sammen med dem, ellers vil de koge i Stykker. (Høbjerg.)

Naar man har to Teskeer i en Kop, skal man først gøre Gilde. (Høbjerg.)

Ser man er flyvende Stork, skal man flytte. Ser man Storcken staa, skal man blive boende. (Ramløse.)

Et gammelt Mundheld siger: Hvor Storcken bygger, der drukner intet Kreatur.

Plukker man den sidste Frugt af Træerne, bliver der ingen næste Aar. (Ølstykke. — D. F. S.)

Alle de Firkløver, jeg finder, naar jeg malter om Sommeren, dem smider jeg i Spanden, det giver Held; Femkløver plukker jeg aldrig, det er Uheld. (Ølstykke. — D. F. S.)

Mislykkes noget to Gange, mislykkes det ogsaa tredie Gang. (Ullerød.)

Da to gamle Koner var døde, sagde man: Hvem mon nu bliver den tredie? (Holløse.)

Naar een dør, bliver der tre Dødsfald. Almindelig Tro.

Naar een faar en Silkekjole, er der tre, der skal have en. (Holløse.)

Firkløver, Skillinger og Hestesko, som man finder, bringer Held for Finderen, naar han opbevarer dem, for Hesteskoens Vedkommende, naar der er mange Søm i. Edderkoppen anses for et Dyr, der bringer Lykke, medens det modsatte er Tilfældet med Ravn.

Naar man gaar over en Korsvej og spytter, eller fire kommer til at række hinanden Haanden over Kors, gaar det, man ønsker, i Opfyldelse. (Frederikssund. — D. F. S.)

Bliver man foræret en Blomst, maa man ikke sige Tak, for saa kommer den aldrig til at gro. (Højbjerg.)

Naar et Barn ikke vilde vokse og trives, mente man, at det havde spist et Stykke Brød, der var bestemt til Hunden. (Højbjerg.)

Naar man taber Brød paa Gulvet med Smørsiden nedad, faar man ingen ny Kjole det Aar. (Ramløse. — D. F. S.)

Naar man tager en Knappenaal op om Mandagen, slaar man noget i Stykker i Løbet af Ugen. (Farum.)

Lige saa mange Saltkorn man taber, lige saa mange Taarer skal man fælde. (Græsted.)

Glemmer man en Saks paa Sengen, skal nogen i Familien blive syge. (Frederiksværk.)

GAARDMANDSFOLK I SLAGSLUNDE

Naar den nederste Kant paa en Kjole sidder bøjet om en Dag, bliver man gnaven inden Aften. (Lyngerup.)

En Fuchsia anses for at bringe Ulykke i Huset. (Farum.)

Naar Hunden hylar om Natten, betyder det Ulykke. (Søsum.)

Naar der ligger to Knive over Kors, sker der en Ulykke. (Gandløse.)

Naar man tabte en Ting, kunde man finde den igen ved at vende Huen eller Hatten og søge efter det tabte. (Højbjerg.)

Hvad Fru H. H. taber af spidse Ting (Kniv, Saks, Naal, Strikkepind o. l.) Søndag, Mandag eller Torsdag, samler hun ikke op igen, for hvis hun gør det, sker der noget ubehageligt. Enten sparker hun Tingen til Side eller lader den ligge, til Søsteren eller en anden kommer og samler den op. Det gør nemlig ikke, noget. (Hillerød.)

Man maa ikke lade en Naal falde paa Gulvet om Mandagen, eller rettere ikke tage den op fra Gulvet om Mandagen, thi saa sker der en Uheld hele Ugen. (Lyngerup).

Naar man har klippet Negle, skal der slaas Kors i Haanden, for at den Onde ikke skal faa Magt over En. (Lyngerup).

Spiser man Mad, naar man gaar bort, græder man, naar man kommer hjem. (Højbjerg.)

Har man slaaet et Spejl i Stykker, faar man Ulykker i 7 Aar. (Frederiksværk.)

Man maa ikke fløjte om Aftenen, for saa fløjter man Fanden til sig. (Bendstrup.)

Naar man synger om Morgenens, kommer man til at græde inden Aften. (Græsted.)

Naar man nyste fastende, fik man en ubehagelig Dag. (Lyngerup.)

Hvis man fejer Støvet over en Dørtærskel, fejer man Lykken fra sig. (Højbjerg.)

Man skal ikke lade andre vinde Garn for En, for saa vinder de Lykken fra En. (Græsted.)

Hvis man kan skrælle et Æble helt, uden at Skræl-

len knækker, da vil man snart faa nyt Tøj. (Frederiksværk.)

Sidder man mellem to Søstre med den ældste paa højre Side, har man Lov at ønske. (Søsum.)

Ved Kortspil maa man passe paa ikke at komme til at sidde under Bjælken, ellers faar man Uheld. (Udsholt.)

En Sten med Hul igennem skal hænges op i Faa-rehuset, saa dør Lammene ikke. (Søsum. — D. F. S.)

Man maa aldrig flytte Hyldetræer, saa gaar Heldet fra den, som flytter dem. (Ølstykke. — D. F. S.)

Paa *Dansk Folkemuseum* i København findes et Papir, fundet i Bakkebølle i Sydsjælland, med følgende Indhold:

TYCOBRADS DAGE!

Originalen til dette udskrivt er fundet af en Pige ved Navn Kirsten Frands Datter i en Muur i Eiserrums Kloster 1616, som lyder saaledes: Der er 32 ulykkelige Dage i Aaret. Vogt dig at du ikke begynder noget Vigtigt i disse Dage; thi det lykkes ikke men bliver til Tab og Bedrøvelse.

Januar har 7 Dage, den 1. 2. 3. 4. 6. 11. 12.

Februar har 3 Dage, den 11. 17. 18.

Marti har 4 Dage, den 1. 4. 14. 16.

April har 3 Dage, den 10. 17. 18.

Mai har 2 Dage, den 7. 8.

Juni har 1 Dag, den 6.

Juli har 2 Dage, den 17. 18

August har 2 Dage, den 20. 21.

September har 2 Dage, den 8. 20.

October har 1 Dag, den 6.

Nober: har 2 Dage, den 6. 20.

Decembr: har 3 Dage, den 6. 11. 18.

Du gode Gud, som Alt mon see, Din Hjælp i Nøden Du os bethe!!!

Det har fra min Barndom været almindeligt at holde Børn borte fra Brønden ved at skræmme dem med *Brøndkællingen*. Paa samme Maade brugte man *Mosekonen* til at holde dem borte fra Tørvegravene med. Naar Børn gik og grisede sig til, og særlig naar de tørrede Næsen i Ærmet, saa kom Kragerne, *Kraaverne*, og huggede Armen af dem. Hvis de rakte Tunge eller skar Ansigter, og Vinden derpaa vendte sig, saa vilde de komme til at se saadan ud altid. Børn vilde jo gerne dreje rundt paa Spinderokken, hvad heller ikke altid blev dem forbudt, men de maatte paa ingen Maade dreje avet om. Hvad det kunde gøre, ved jeg ikke, da Konerne nemlig selv drejede avet om, naar de spandt Uld, men ret om, naar de spandt Hør. (Tisvilde.)

Ærtevand. Naar Folk i gamle Dage skulde koge Ærter, kunde man ikke bruge almindeligt Vand. Man kunde se Folk gaa lang Vej for at hente Ærtevand. For Tisvildes Vedkommende blev det hentet i *Markskelskilden*.

At vise Rotter væk har været brugt i ældre Tid. Der var enkelte, som mente at forstaa sig paa den Kunst, men det var ikke nogen hæderlig Bestilling hverken for den, der udførte det, eller for den, der kom af med Rotterne. Sagen var, at de skulde sættes paa en anden, ellers lod det sig ikke gøre, og det blev derfor holdt meget hemmeligt. Den kloge Mand lavede, saa vidt jeg ved, ingenting, udover at han gik og mumlede nogle Formularer. Folk vilde fortælle, at de Natten efter kunde se en større Flok Rotter, som anført af en stor Rotte kom hen over Markerne, idet de tog Sigte paa en bestemt Gaard, og saa vidste man, hvad der var foregaaet. Naar Rotteplagen pludselig blev noget større paa en Gaard, troede man aldeles sikkert paa, at de var „vist“ der-

hen, og Folk kunde undertiden godt have en lille Mistanke, saa det var ikke saa helt sikker en Forretning. (Tisvilde.)

Hvis et Hjul gik rundt Lørdag Aften, blev der Ufred i Huset. Man arbejdede de søgne Dage og de søgne Aftener, men ikke Lørdag Aften eller Søndag. Mens man tjente, spandt man de andre søgne Aftener, men ikke Lørdag Aften. (Tjæreby.)

Som Bevis paa, at det ikke gik an at spinde Lørdag Aften, fortalte Oldemor, hvordan hun engang var gaaet forbi et Hus, hvor Konen ikke havde overholdt denne Regel, mens hun var levende. Oldemor havde da set Konen staa over Halvdøren og række Haanden ud, idet hun sagde:

Her kan du se, hvad jeg vandt,
fordi jeg Lørdag Aften spandt.

Haanden var vissen. Konen var død og begravet for noget siden. (Tjæreby.)

Der var aldrig nogen, som maatte spinde fra Kl. fire Lørdag Eftermiddag til Mandag Morgen. En gammel Kone var død ved Spinderokken, og man mente, det var, fordi hun sad der efter Klokkeren fire. (St. Lyngby.)

K Ø R S E L

At en Hest kunde se, hvad Mennesker ikke altid kunde se, var almindelig troet. Saaledes mente man, at naar et Par Heste standsede midt paa en Vej eller Gade og uden synlig Foranledning ikke var til at drive af Stedet, var det, fordi der var „noget,“ en Ligskare eller sligt, der standsede dem. Vilde man se, hvad det var, skulde man kunne faa Øje paa det ved at kigge gennem det fjermer Hovedlag. Man mente ogsaa, at Hestene af sig selv vidste Besked med, om det hastede eller ikke, naar der skulde hen-

tes Jordemoder. En Mand, der var vant til Turen, sagde, at han kunde se det paa Hestene, naar han var kommet til Vogns. (Ordrup.)

Bybakken. Paa Bybakken ved Alsønderup er et Sted, som ikke alle kan komme forbi. En Mand, som nu hviler med Fred paa Alsønderup Kirkegaard, var en Aften paa Vej hjem fra Hillerød. Da han kom til Bybakken, standsede Hestene. De vilde ikke ud af Stedet. Manden stod af og vendte Hovedstolen paa Hestene. Det hjalp. En anden Aften blev han igen standset paa samme Sted. Da han kom ned foran Hestene, fik han fat i noget; det var, som greb han ind i Ulden paa et Faar, men det forsvandt mellem Hænderne paa ham. Han paastod selv, at det havde været den Lede selv, han havde haft fat i. (Bendstrup.)

En anden Mand blev ogsaa standset paa Bybakken, men da var det en stor, sort Hund, der stod midt paa Vejen og gloede op imod ham, uden at det saa ud til, at Bæstet vilde flytte sig af Stedet. De fleste i Alsønderup kender godt Stedet og den Uhygge, der er ved at færdes dær forbi, naar Mørket falder paa. Men de tilføjer ogsaa gerne: Mig har det nu aldrig gjort noget. Men der er jo ogsaa Forskel; nogle kan *se* det, andre ikke kan *se*, man *ser* særlig godt, naar man er født paa en Søndag eller Torsdag, helst Skærtorsdag. (Bendstrup.)

Min Bedstefader var født i Maarum Tinghuse, som ligger paa Nordsiden af Grib Skov, og som Dreng havde han løbet meget i Skoven og kendte den paa Kryds og tværs. Som ungt Menneske var han paa en Gaard dær i Nærheden for at lære Landbrug. En mørk Vinternat kom Ejeren op og bad min Bedstefader, om han vilde sadle Hesten og ride til Apoteket i Hillerød efter Medicin til hans Kone, som var meget syg. Det gjorde min Bedstefader gerne, og da

han kendte en Genvej gennem Skoven, red han denne, hvorved han kunde spare et stort Stykke Vej. Som han nu red, kom der pludselig en stor, sort Hund med store gloende Øjne, og den blev ved med at springe op ad Hesten og hindrede denne i at komme frem. Det hjalp ikke, hvor meget min Bedstefader end slog efter den med sin Pisk, den blev ved. Det var umuligt for ham at drive Hesten den rette Vej. Saaledes blev han ved med at ride rundt og atter rundt, til Hanen gol, saa forsvandt den store Hund. Det viste sig nu, at han havde redet i Ring hele Tiden, og Hesten var aldeles bedækket med Skum og rystede over hele Kroppen. Da han endelig kom tilbage med Medicinen, var den gamle Kone død. Det mærkeligste ved denne Historie var, at der ikke fandtes nogen stor, sort Hund dær paa nogen af Gaardene. Det vidste han, da han kendte dem alle. Min Bedstefader kunde aldrig glemme denne mystiske Hændelse. —

I gamle Dage kørte Bønderne gerne til København med deres Korn og Kvæg og solgte det. En Gaardmand fra Koldsbæk kørte da tillige med sin Søn for at sælge en Kalv. Da de var paa Hjemvejen, standsede Vognen inde midt i Grib Skov, og da Manden vilde sætte den i Gang, kunde Hestene ikke trække Vognen; Manden og Sønnen kunde ikke se noget. Da gik Manden ned og vendte Hovedstolen paa Hestene, og saa kunde de trække Vognen igen. —

Hver Maaned ved Nymaane viste der sig for flere Aar siden en Skikkelse paa et bestemt Sted paa Kongevejen i Ruderskov. Naar man kom kørende om Natten ved 11—1-Tiden, virkede det paa Hestene, saa at de løb, alt hvad de kunde, og Kusken blev fuldstændig stiv i Lemmerne. Skikkelsen saa ud til at være en ni Alen høj og svævede ved Siden af Køretøjet paa en Strækning af omkring fem Kilome-

ter. Saasnart Skikkelsen forsvandt, fik Kusken sin fulde Førlighed igen, og Hestene slog om i Skridtgang, men de var da saa svedte, at Vandet løb af dem. —

I gamle Dage kørte Bønderne fra Gunnerød jævnligt til Hovedstaden ad Vejen, der gaar fra Gunnerød

GAARDMANDSKONE I KOLDSBÆK
(født 1792, død 1881.)

til Vejen mellem Hørsholm og Tøkkekøb. Bønderne fortalte, at naar de kom til et Sted Syd for Hanebakke, der findes Syd for Gunnerød, skete der noget Trolderi med de stive Vogne. Paa det Sted laa der et Krat ved Siden af Vejen, og det kunde da hænde sig, at Vognen pludselig blev saa tung, at Hestene kun med Møje kunde slæbe den af Sted.

Men dersom Kusken stod af Vognen og tog Hovedtøjet af den fjermer Hest og igennem dette saa hen paa Langvognen, hvor Troldtøjet befandt sig, forsvandt det straks, og Kusken kunde nu trygt køre videre. Sagnet er blevet fortalt mig af min Fader. —

De Bønder, som i gamle Dage kørte til København, fortalte undertiden, at der var noget, der puslede i Ruderskov. En Nat kørte en Bonde hjem fra København, og han kom godt nok ind i Ruderskov, men han kørte og kørte og kom aldrig ud af den igen. Han undrede sig over, at Skoven var blevet saa stor, og til sidst standsede han Hestene og kravlede ned af Vognen for at se, hvad der var galt. Nu opdagede han, at han bare havde kørt rundt om en gammel Træstub, og i det samme hørte han inde fra Skoven en skingrende Latter, som lød fjernere og fjernere og til sidst blev helt borte. —

Lars Jørgen' tjente paa Endrup Mølle, og sent en Aften kom han kørende hjem til Møllen. Men lige som han kørte, vilde Vognen hverken frem eller tilbage. Lars Jørgen' havde hørt, at man kunde se den, der holdt Vognen, naar man kiggede gennem Hovedstolen. Da han nu gjorde det, saa han, at en stor Puddelhund sad paa Bagakslen lige ved det ene Hjul. Nu vidste han, at han skulde tage Hjulet af og lægge det op i Vognen, saa maatte den, der holdt Vognen, selv være i Hjulets Sted. Han tog altsaa Hjulet af og lagde det op i Vognen, og nu gik det godt helt hjem til Møllen, men da han skulde ind gennem Mølleporten, kunde Hestene ikke faa Vognen ud af Flækken. Nu blev han vred og sagde: „Hvad er du for et Djævelskab?“ I det samme fløj der nogle Gnister ud fra Akslen, og nu kunde han faa Vognen ind. —

Bønderne i Holløse plejede gerne at køre med Korn og Flæsk til Hillerød, hver Gang der var Marked. De

Bønder, der havde gode Heste, plejede ikke at køre hjemmefra førend Klokken fem-seks for at naa Markedet Klokken otte. Der var imidlertid en Bonde, som havde et Par meget daarlige Heste, og naar han skulde til Marked, maatte han køre hjemmefra Klokken elleve om Aftenen. En Dag da den omtalte Mand skulde til Marked, havde han sin Kone med, og de kørte Klokken elleve om Aftenen. Da de kom til Holløse Bakke, vilde Hestene ikke gaa længere, og Manden gik da hen til den nærmer Hest for at kigge mellem Hovedstolen og Hovedet paa Hesten, for om han kunde se Trolldrøjet, og han sagde til sin Kone, at han havde set noget forskrækkeligt, men han vidste Raad for at faa det drevet væk. Han havde taget Vand med, for at han kunde vande Hestene, hvis de skulde blive tørstige, og han tog nu den ene Spand Vand og gik hen ved Bagsmækken af Vognen, og saa sagde han til Konen: „Mutter, Mutter, hold nu godt fast paa Tømmerne, for nu bliver der en Fart, som du aldrig har kendt Mage til!“ Saa hældte han lidt Vand bag Vognen ind under Hestene, og straks begyndte de at løbe, saa Manden maatte klamre sig til Bagsmækken. Til sidst kom han dog op i Vognen og fik hjulpet Konen med at standse Hestene, men da var de ogsaa langt forbi Holløse Bakke, nu standse Hestene atter paa Grund af Trolldrøj, og Manden maatte gøre det samme Forsøg som ved Holløse Bakke, og det samme maatte han gøre ved hver eneste Bakke lige til Hillerød. —

En Gaardmand nær Kvistgaard var kørende i Helsingør, han havde faaet lidt at drikke, og havde faaet en lille Sejs paa. „Jeg faar nok Mundbrok af min Kone, men hun skønner int paa, at hun faar en oplyst Mand,“ sagde han. Paa Værtshusene kan der jo sankes megen Oplysning. Nok om det. Om Aftenen.

kørte Manden hjemad, men bedst som han kørte, var der noget, der hang i Vognen, og Hestene kunde ikke trække den ud af Stedet. Han havde ikke langt hjem, og han stod da af, spændte fra og kørte hjem med Hestene. Han troede jo, at det var noget Djævelskab, der havde standset Vognen. Det kunde ske i gammel Tid, at der var noget, der satte sig fast i Bagakslen og standsede Vognen. Man skulde da blot tage Hovedstolen af paa den fjermer Hest og se ned under Vognen, saa kunde man se, hvad det var. (I ældre Tid havde de trækslede Vogne, men han havde Fjeder-vogn.) Det viste sig imidlertid Dagen efter, at Manden, som ikke har kørt saa synderlig lige ud ad Landevejen, var kørt over i en Vejbuk, der laa paa Vejkanten, og den havde sat sig fast i Forakselen og standset Vognen. (Langstrup.) —

Engang Kromanden og nogle Fiskere havde været i Helsingør, løb Vognen ud til den ene Side, hvor der dog ikke var Grøft. En af Fiskerne gik saa foran og fægtede med en Kniv. Noget galt maatte der jo være, og Staal kunde Djævelskabet ikke staa for. Kromanden, som kørte, troede ikke paa saadan noget, og da han stod af og saa efter, viste det sig, at Bringkobelet var sprunget af, saa den nærmer Hest ikke kunde trække. (Langstrup.)

VILDFARENDE

Gamle Folk troede, at naar nogen var faret vild i Skoven, skulde de bare vende et af deres Klædningsstykker, saa kunde de se, hvor de var. (Hornbæk.)

To gamle Koner fra Esbønderup havde i mange Aar gaaet ud i Skoven for at samle Brænde, og de kendte Vejen saa godt. En Dag var de i Skoven sammen for at hente Brænde, og da de havde samlet Brændet og skulde til at gaa hjem, vidste de

pludselig ikke, hvor de var, de vidste slet ikke, til hvad Side de skulde gaa, men de havde hørt, at hvis man tog sine Strømper af og vendte dem, saa kunde man finde Vej. De satte sig da ogsaa ned begge to, trak deres Strømper af, vendte dem og tog dem paa igen, og saasart de havde gjort det, vidste de, hvor de var, og de kom ogsaa godt hjem med deres Brænde. —

Der fortælles, at en Mand kom fra Arbejde og skulde igennem Grønnæsse Skov. Da han kom ind i Skoven, mødte han en sortklædt Jomfru. Manden hilste høfligt og sagde: „God Aften, Jomfru!“ Men Jomfruen svarede ikke, og Manden gik videre. Manden, som ellers kendte Skoven godt, kunde ikke finde den rette Vej, og han gik saa vild. Manden gik og gik og kom først ud af Skoven, da det begyndte at gry ad Dag. —

Engang havde en Mand fra Hagelse været paa Jagt i St. Lyngby Skov tilligemed en god Bekendt. Da de havde jaget længe efter Vildt, men intet faaet, saa de pludselig en hvid Hest foran sig. De gik efter den, den blev ved at gaa, og de gik længe, saa standsede den pludselig, og de hørte en Skoggerlatter saa fæl, at de ligefrem rystede derved, og da de to Mænd skulde gaa hjem, kunde de hverken finde Vej eller Sti, men maatte gaa paa maa og faa og kom derved ud paa den modsatte Side af Skoven i Stedet for den, hvor de skulde ud for at komme hjem. —

Tæt ved mit Hjem i Melløse ligger en Mose, som kaldes *Humlemose*. Naar Folk kommer til den i taaget Vejr, gaar de altid vild. Der siges, at det er umuligt for noget Menneske at komme derfra, saa længe det er taaget. Jeg kender mange Folk, som har gaaet rundt deri og slet ikke kunnet kende de forskellige Huse og Gaarde, som laa rundt omkring.

Der fortælles, at tre Mænd arbejdede i Grønnæsse Skov. En Dag da de havde spist deres Middagsmad og vilde tage sig en Middagssøvn, kunde den ene Mand ikke sove. Han satte sig derfor op ad en Brændestabel og saa sig omkring. Da saa han pludselig en lille Mand komme kørende med en lille lang Vogn med en lille Hest. Skovarbejderen blev siddende og saa efter Køretøjet, og til sin store Forbavselse saa han, at Køretøjet kørte lige ned i en Mose. Han gik ned til Mosen, men der var intet Spor efter Køretøjet. Samme Aften gik en af Skovarbejderne vild og kom først ud af Skoven, da det gryede ad Dag. —

Der var engang en ung Mand, som af Skinsyge havde druknet sin Kæreste i en Mose. En Aften kom en Kone gaaende sammen med sine Børn over Mosen, men de kunde ikke komme frem, for der var noget, som blev ved at løbe omkring dem, dog kunde de ikke se noget. Da sagde Konen til Børnene, at de skulde vende deres Vanter, og da de havde gjort det, kunde de komme frem. Den næste Dag saa Konen, at hun var fuld af Ar i Ansigtet, hun gik da hen til en klog Mand og spurgte ham, hvordan hun havde faaet de Ar, han sagde, at det var, fordi hun havde talt den Aften. (Sletten.)

Paa en Gaard i Mønge kom der en Aften, bedst som Manden stod i Gaarden, en stor, hvid Hund, som gik med ham ind og lagde sig foran hans Fødder, men forsvandt lige saa pludselig, som den var kommet. En anden Aften kom den samme Hund igen, og da kom Manden op at ride baglæns paa dens Ryg, og den løb med ham ud paa Engen, og da var Manden helt vildfarende, men saa tog han sin Vest af og vendte den, og saa var han klar over, hvor han var, og begav sig hjem igen, men da han kom hjem til Porten, var den lukket paa Klem, og det

viste sig ganske umuligt at faa den op, før han satte sin Kniv imod den, og siden den Nat blev Porten aldrig lukket hverken Dag eller Nat.

LYGTEMÆND

I Tisvilde Mose, Bymosen, ser man ikke sjældent særlig om Efteraaret Lygtemænd. Ved at gaa efter

BØNDERFOLK

et saadant Lys vil man snart være vildfarende, og naar man staar stille, vil man nu og da kunne høre en lavmælt Latter, medens Lyset springer fra Tue til Tue. Hvis man ikke vidste, hvor man var, var der kun eet Raad, nemlig at vende den ene Lomme, saa vilde man finde Vej og Latteren høre op. —

En Mand fra Nejedede skulde en Aften ud for at flytte sine Heste. Da han kom derud, saa han nogle

Lygtemænd springe omkring, og en kom lige forbi ham. I det samme saa han en Mand foruden Hoved sidde ved et Bord. (Helsinge.)

Naar man mødte eller i Afstand saa en Lygtemand, skulde man, hvis man havde sin Pibe tændt, puste Ilden ud til den modsatte Side af Lygtemanden. Hvis man f. Eks. havde Lygtemanden til højre for sig, skulde man puste Ilden ud til venstre og omvendt. Hjalp dette Middel ikke, skulde man vende Trøjen, eller hvad man havde paa at Overtøj, saa forsvandt Lygtemanden aldeles bestemt. (Sletten.)

En Bonde kørte en Nat hjemad, det var sent, og han faldt i Søvn. Da han havde kørt noget, vaagnede han. Han vidste ikke, hvor han var, og derfor holdt han stille, og saa sagde han: „Lygtemand, kom og lys for mig!“ Idet han kiggede tilbage, blev han meget forfærdet ved at opdage en graaklædt Skikkelse, som stod ved Vognen og lagde sine Arme paa Kanten af Vognfadingen. Det var Lygtemanden.

KONG VALDEMARS VILDE JAGT

Om Kong Valdemar fortælles det (se II. S. 30 ff), at han elskede Gurre saa højt, at han havde sagt, Gud maatte gerne beholde sit Himmerig, naar han blot maatte beholde Gurre. Paa Grund af disse formastelige Ord fik han ikke Fred i sin Grav, men fo'r om Natten af Sted mellem Vordingborg og Gurre med sit Jagttog efter sig.

En Beretning om Kong Valdemars vilde Jagt, der er opskrevet for op mod Hundrede Aar siden, lyder saaledes:

Jeg husker grant fra den Tid, jeg endnu var Dreng, at jeg en Aften blev sendt ud for at hente vore sorte Heste, som gik paa Græs i et Krat ved Valdemarslund.

Det var en mørk Efteraarsaften. Vinden susede mig om Ørerne, og Regnen piskede mig i Ansigtet. Jeg var ikke vel til Mode, hverken over Vejret eller over Mørket, og underlige Tanker løb rundt i mit Hoved.

Med ét hørte jeg Hundeglam, Hestetrampen og Lyd af Jægerhorn, der klang for mine Øren som Raslen af Kobberkedler. Angsten betog mig. Jeg fo'r vild af Vejen og maatte lægge mig ned paa Jorden for med Hænderne at søge Vejen igen, men min Søgen var forgæves. Jagtlarmen tiltog og kom nærmere og nærmere. Jeg syntes at se en Rytter paa en sort Hest i flyvende Fart over mit Hoved, hvorpaa Larmen igen fjernede sig og ophørte lidt efter.

Jeg var endnu stedse vildfarende og i stor Frygt for at styrte ned ad en Skrænt, som jeg vidste var i Nærheden. Da tænkte jeg paa Vorherre, vendte min Trøje — jeg havde nemlig hørt, at det skulde være godt —, og jeg opdagede da, at jeg var lige paa Kanten af den omtalte Skrænt. I største Hast stod jeg op, vendte om og var snart hjemme, hvor jeg da fik at vide, at det var den vilde Jagt, jeg havde set. —

Efter utrykte Kilder anføres følgende Beretninger:

Der fortælles mange Historier fra Gurre om Kong Valdemar, som boede her med sin elskede Tovelille. Det, jeg har hørt fortælle, er om Kong Valdemars „vilde Jagt“, som den paa min Hjemegn kaldes. Man kan, naar Uret i Kirketaarnet slaar tolv, se Kong Valdemar komme jagende igennem de omliggende Skove paa en kulsort Hest, bagefter sig har han en Flok glubske Hunde med Tunger, der hænger som Ild af deres Hals. I en Landsby, der ligger i Nærheden, er der en Gaard, og der fortælles, at Porten til denne Gaard aldrig kan staa lukket, fordi Kong Valdemar paa sin vilde Jagt om Natten skal igennem den.

Engang mens jeg tjente i Helsingør, fortæller en gammel Kone, jeg var vel en 17—18 Aar, var jeg hjemme i Gurre paa et lille Besøg. Det var en af de lange, lyse Sommeraftener, Far og Mor var gaaet til Sengs, og jeg sad alene uden for Huset med noget Sytøj. Men lige paa en Gang hørte jeg et halsende Hundekobbel langt inde i Skoven, og det kom nærmere og nærmere: „Hav, hav, hav! — Hav, hav, hav! — — —“ og I kan tro, at jeg slap ind i Stuen med mit Sytøj, for det var Kong Valdemars Hundekobbel, jeg hørte.

Senere kom jeg til at tjene paa Valdemarslund (Skovridergaarden), og der kunde Porten aldrig staa lukket nogen eneste Nat, fordi Kong Valdemar med sit Følge skulde derigennem. Inde i Køkkenet var det ogsaa galt, det vidste enhver, jeg er selv engang kommet sent hjem og skulde fra Køkkenet og ind i Pige-kammeret, men det var ganske umuligt at finde Døren. Jeg gik vel over en halv Time og befølte Væggene paa ethvert Sted, og jeg vilde have gaaet der hele Natten, hvis ikke den anden Pige, som laa inde i Kammeret, havde bemærket mig og aabnede Døren mellem Kammeret og Køkkenet. —

Jeg skal her fortælle et Sagn fra det gamle Gurre Slot, af hvilket der nu som bekendt ikke er andet end Ruinerne tilbage, det er om Tovelille, Valdemar den Stores Elskerinde. Engang hun gik ved den lille Gurre Søs Bredder, tabte hun en kostbar Guldring, der trillede ud i Søen og forsvandt i Dybet, og der siges, at naar Solen skinner, kan man endnu skimte Ringen i det dybe Vand.

Et andet Sagn fra samme Egn lyder saaledes, det er om Valdemar Atterdag. Han opholdt sig meget paa Gurre og Søborg Slotte og foretog mange Ride-ture imellem disse, og han fo'r da over Marker og

Gærder som en Stormvind til Skræk for alle og enhver, og de forkuede Bønder har nok ikke været glade, naar de har set ham komme susende over deres Marker, de har betragtet ham som en ond Aand, derfor er det nok, at de efter hans Død har set hans Genfærd fare af Sted paa en skumbedækket

GURRE RUIN

Hest med otte Ben og to Hunde følgende tæt i Halen paa den med ildrøde Tunger hængende ud af Gabet. Det er et Sagn, som har holdt sig op gennem Tiderne, jeg ved fra gamle Folk, som har det fra deres Bedsteforældre, at Folk i mørke Uvejrsnætter altid troede, at de havde set Kong Valdemar paa den ottebenede Hest fare af Sted over Markerne. (Havreholm.)

I Gurre Slot skal være set en Rytter fare af Sted med et stort Koppel Hunde. Hvert Aar er der tabt en Hund ude i Søen, og nu gaar der en hvidklædt Dame og en sort Puddelhund hver Julenat paa Ruinerne og leder efter de andre. —

Min Oldemoder havde engang en Oplevelse, som jeg nu skal fortælle: Hun stod en Aften ude i Por-

ten, som førte ind til deres Gaard, og ventede paa sin Mand. Aftenen var varm, og hun stod og saa ud over Engene, hvor Taagen laa tæt. Pludselig hørte hun Raab ude i Taagen, ligesom der blev raabt: „Ohøj, ohøj!“ Lyden kom nærmere, og hun kunde høre noget ligesom Raslen af Kæder og Piskesmæld. Nu hørte hun tydeligt en Susen i Luften, og i det samme fo'r to sorte Hunde, der var lænkede sammen, forbi hende, og hun hørte nu tydeligere Raabene og Piskesmældene. Det hele varede kun et Øjeblik, men endnu nogen Tid efter kunde man høre den underlige Susen langt ude i Taagen.

Naar min Oldemoder havde fortalt denne Oplevelse, saa hun gerne frem for sig og sagde: „Og det *er* sandt, — jeg hørte og saa det selv.“ —

En gammel Gaardmand fortæller, at nede i Slagslunde gik Kong Valdemars vilde Jagt tværs over Vejen, og naar han som Dreng skulde til Byen om Aftenen, var han saa bange, at han knap turde gaa, idet Kong Valdemars Jagt gik tværs over Vejen. Jagttoget gik gennem en Gaard, det gik ind ad Porten i det vestre Hus, og dær kunde ingen Hund leve, og videre gik Toget ud af Porten paa det østre Hus. I Øverstestuen hørte Manden for to-tre Slægtled siden stadig Spøgeri, og ofte tog han en Sabel med derop og spurgte, om de vilde være rolige, og saa faldt det til Føje. Men Manden og hans Kone drak nok lidt rigeligt Kong Valdemars Vej krydsede altsaa Vejen fra Syd og gik ned over en Mark, og Marken var, som den var stenbelagt. Det kunde slet ikke nytte, de begyndte at grave op af dem, for det fik aldrig Ende. —

Der fortælles om Myregaaarden ved Aasbakke i Skibby, at Valdemar Atterdag ved Nattetide red fra Gurre Slot med sit Hoved under Armen, og bag efter

sig havde han en Flok Hunde med glødende Tunger. Hele Toget skulde igennem Myregaarden. —

En Nat da Gaardejer Lars Petersen, Kirkebondegaard i Tollerup, kom kørende hjem, gik han i Marken med sine Heste, og han skulde lige til at slaa Pælen fast, da han hørte Hundeglam i Luften, og da han skulde se op, saa han et helt Følge, som bestod af Kong Volmer og en hel Masse Hunde; nu blev han saa forskrækket, at han slap Hestene og løb hjem i en Fart. —

Sagnet gaar, at Valdemar Atterdag rider i Luften fra Dronninggaard gennem en Gaard i Kajerød til Gurre, og den Port, han rider igennem, kunde aldrig lukkes. Selv om den var lukket om Aftenen, var den altid aaben næste Morgen. Porten vendte sandsynligvis mod Øst, men saa blev den vendt mod Syd, for at undgaa Riddet. Gamle Folk paa Egnen mener at have hørt Hundeglam og enkelte at have set Hundene. —

I Aftenerne i Maj kunde man høre Krikænderne skringe paa en Maade, der minder om Hundeglam. Moder sagde altid, at det var Valdemars Hunde. (Torup.)

SPØGERI

I Harløse var der en Jordlod paa et Par Skæpper Land, som var høj midt paa og spids i begge Ender, hvorfor den blev kaldt *Gederyggen*. Der laa et Hus, som var bygget paa en gammel Kæmpehøj, og den ene Side af Kælderens var noget af en gammel Begravelse. Der blev sagt, at det spøgte paa Gederyggen, og naar man saa spurgte Manden, som boede dær, om det passede, svarede han altid: „Den ene Dævl tager int den anden — ja, det sagde jeg altid.“ De to næste Mænd, der boede dær, kunde ikke være der for Spøgeri,

men efter deres Tid har der ikke været noget. Huset kaldes nu „Gedehøj.“ —

Paa Søborg Møllegaard har det indtil for faa Aar siden spøget. Hver eneste Nat paa et bestemt Klokkeslet gik der noget og sjokkede paa Loftet. Man kunde ikke forstaa, hvorfra det stammede, men saa blev der fortalt om en Bagersvend, som havde gjort noget ondt. Spøgeriet stammede fra ham. Mølleren tog da nogle Sten ud af Bagerovnen, og saa ophørte Spøgeriet. —

Efter gammel Overtro fortælles, at der engang har huseret Spøgeri paa Bøgebakken. For mange Aar siden kom en gammel Mand kørende fra Landerslev sammen med sin Kone; alt gik godt, indtil de naaede Bøgebakken, da der pludselig viste sig en Mand uden Hoved med en lang, hvid Kappe. Han tog fat i Vognen og støttede sig til den. Vognen blev saa tung, at Hesten næsten ikke kunde trække den, den pustede og svedte, saa det var en Ynk at se. Da sagde Konen til Manden: „Ser du ham?“ Manden sagde: „Jo, jeg ser ham nok.“ I det samme udstødte han en kraftig Ed. I et Nu laa Kone, Mand og Hest i Grøften. Og saa bad de til Gud og slog Kors for Brystet. Dermed forsvandt den uhyggelige Person. De rejste saa Køretøjet op igen og kørte videre i den Tro, at de var den uhyggelige Person kvit. Men da de naaede Christiansmindeleddet, da viste det uhyggelige Væsen sig igen, men da tog de straks deres Forholdsregler med Korsets Tegn; med det samme forsvandt Væsenet, og de kunde rolig køre til deres Hjem. —

Det var lige op til Jul, det havde sneet, og det var det dejligste Kaneføre. Saa var der en Mand, som boede paa Landet, han skulde til Byen, og i den Landsby, hvor han boede, var det Skik, at Folk

skulde over Kirkegaarden for Nemheds Skyld. Det gjorde han ogsaa, og da han gik derhen, laa der et Menneskehoved paa Stien; han sparkede til det med sit Ben og sagde: „Hvad ligger du her efter?“ Da sagde Hovedet: „Du skulde ikke sparke saa haardt, det kunde være, at du kunde komme til at fortryde det.“ Saa sagde Manden: „Siden du er saa vigtig, kan du komme hjem og spise Julenadver hos mig Juleaften Kl. 6.“ „Det skal jeg,“ svarede Hovedet, „men saa maa du love mig, at du vil komme og spise til Aften hos mig Nytaarsaften.“ „Ja,“ svarede Manden, og saa gik han. Da Juleaften kom, blev Manden noget urolig, og han, der ellers var saa stille, gik op og ned ad Gulvet, og hans Kone sagde da til ham: „Hvad fejler du, Mand, er du syg?“ „Nej,“ svarede han, og saa gik de til Bords. Men just som Manden skulde tage den første Skefuld, gav det et Drøn paa Porten, og Manden tabte Skeen. „Gaa ud og se efter, hvad det er,“ sagde han rystende til Karlen. Men Karlen turde ikke, han gik bare hen til Døren, og lidt efter kom han ind og sagde: „Der var ingen.“ Saa begyndte de igen at spise, men da han skulde tage den anden Skefuld, gav det igen et Drøn. „Gaa ud og se efter igen,“ sagde han til Karlen, men denne vilde ikke, saa skulde Pigen gaa, men hun gik ikke længere end ud til Porten og ind igen og sagde, at der ingen var. Da Manden skulde tage den tredje Skefuld, gav det igen et Drøn, nu gik han selv ud og saa efter, og det var Manden fra Kirkegaarden. Da de havde spist, sagde han: „Nu skal du komme hen til mig Nytaarsaften.“ „Ja,“ svarede Manden. Saa gik han derhen, og da han kom derfra, havde han været borte i hundrede Aar. —

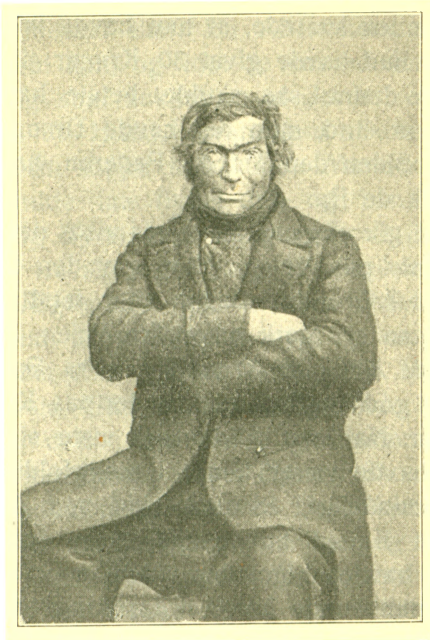
Paa en Gaard i Ølsted, der ligger ca. 75 Meter fra Kirken, spøgede det meget slemt i gamle Dage.

I en bestemt Hestebaas blev Hesten redet om Natten, saa den stod sveddryppende om Morgenen. En Aften eller Nat da der var meget stærk Uro i Stalden, sprang Ejeren, som havde taget sig nogle høje Snapse, bandende og skældende ind i Stalden, men blev af usynlige Hænder kastet ud midt paa Stenbroen i Gaarden. Han vilde saa vække Drengen paa Gaarden for at sende ham ind og flytte Hestene om, men han kunde ikke faa ham vaagen. Først da han satte Drengens bare Fødder i en Spand kold Vand, fik han ham vaagen og fik ham til at flytte Hestene, og saa blev der Ro den Nat. En anden Gang skete følgende paa samme Gaard: En Mand fra Byen sad i Dagligstuen sammen med Ejeren til langt ud paa Natten, og de havde vist taget nogle Snapse. Pludselig springer Døren ud til Køkkenet op, den fremmede gik hen og lukkede den igen, men et Øjeblik efter springer den atter op. Den fremmede lukkede den igen med den Bemærkning, at det var dog S.... til Dør, men nu sprang Døren op tredje Gang med et Brag. Ejeren var klar over, at der var noget galt, og siger til den anden; „Nu skal du gaa hjem, for vi sidder i Vejen.“ Den fremmede, som ogsaa havde faaet Betænkeligheder, gik straks. Ejeren gik ind i Sovekammeret, og straks efter for noget som en Storm gennem Huset, og alle Døre fløj op.

En slem Situation skal min Farfar, som døde 1832, have været i. Han havde holdt Barselgilde og skulde ved Midnatstid følge et Par gamle Degnefolk hjem. Just som han sagde god Nat til dem uden for deres Bolig tæt ved Kirken, slog Taarnuret tolv, og dermed indtraf den Tid, hvor man mente alle Gespensterne færdedes. Da han gik hjemad og befandt sig mellem Kirken og den omtalte Gaard, kunde han tydeligt mærke, at noget var bag efter ham. Han vendte

sig gentagne Gange om, men kunde intet se, men med et bliver han grebet i Siden af usynlige Hænder og løftet op paa et Stengærde, der var ved Siden af Vejen. Han hørte, hvorledes det usynlige susede forbi og ind i ovennævnte Gaard, mens Hundene begyndte

GAARDMAND I MAARUM

født 1810, død i Begyndelsen af Halvfjerdserne.

at tude voldsomt, hvad de iøvrigt altid gjorde, naar der var Spøgelse i Gaarden. Man mente bestemt, at Hundene kunde se dem. Da Farfar kom hjem, saa han meget bleg ud, og da man spurgte ham, om han fejlede noget, svarede han blot: „Lad os se at komme i Seng.“ Man maatte nemlig ikke fortælle noget af den Slags samme Aften, og først næste Dag fortalte han, hvad han havde oplevet. (Ølsted.)

Engang var der en lille Dreng, der hørte noget banke paa Loftet hver Aften, saa fortalte han det til sine Forældre, og de fik fat i nogle modige Mænd, som gik med op paa Loftet. Da de havde staaet lidt, saa Drengen en Aand komme, og da sagde Mændene, at han skulde spørge Aanden, hvem han var, og Aanden svarede, at han havde ikke Ro i sin Grav, fordi han havde givet 30 Kroner til Drengens Fader, som denne saa skulde betale hans Broder, naar han var død, men det havde Drengens Fader ikke gjort. Siden den Tid da Faderen havde betalt Pengene, fik de Ro. —

En Mand gik engang alene, da viste der sig pludselig en Kalv paa Vejen. Han gav den et Puf, saa den for ned i Grøften. Dagen efter fandt Folk ham bevidstløs paa en Mark noget fra Vejen. (Højbjerg.)

Den hvide Kat paa Kronborg. Fra Soldatertiden vidste man god Besked med, at der paa Krudttaarnsvagten hver Nat ved Midnatstid viste sig en hvid Kat. Det havde været kendt i mangfoldige Aar og var saa almindeligt, at man altid ved Afløsningen spurgte, om Katten havde været der, hvad den jo som Regel havde. Ligeledes vidste man at fortælle, hvorledes man kunde høre, at det skramlede paa Kyradserne inde i det store Gymnastikhus lige ved Siden af Krudttaarnet. Paa Flagbatteriet gik der en sort Kat, men den var ikke saa omtalt blandt Soldaterne som den hvide Kat. Grunden til, at der altid blev talt mest om den hvide, var, at der fra Krudttaarnsvagten var løbet en Soldat, som trods alle Trusler om Straf ikke var til at formaa til at vende tilbage og optage Vagten. Han havde faaet nok af, hvad han havde hørt og set. — Jeg har nu ogsaa staaet der, men er dog sluppet bedre fra det. (Tisvilde.)

Paa en Gaard ved Helsinge kom der hver Nat Klokken tolv et hvidt Faar løbende ind igennem Gaarden, saa ingen turde opholde sig udenfor om Natten. —

Ude i Grib Skov staar der en stor Bøg, som kaldes Slagterbøgen, fordi der skal være myrdet saa mange Mennesker dær. En Aften kom et Ægtepar gaaende forbi den, og idet de var ud for den, stod der pludselig som dukket op af Jorden et stort Dyr, der lignede en Hund, foran dem. Dette Dyr vilde ikke lade dem slippe forbi, men Manden sagde, at han nok skulde faa flyttet det, og han løftede sin Stok og slog Dyret over Snuden. Dyret gav et frygteligt Brøl fra sig og sprang ind i Skoven og forsvandt, og Ægteparret gik derefter videre. Men da de kom hjem, blev Manden syg og maatte gaa til Sengs, og det viste sig, at han havde faaet en tærende Sygdom. Han maatte stadig holde Sengen, og et Aar efter døde han, netop paa samme Dag og Time, som han havde slaaet Dyret i Skoven. —

Ved Strandbakkerne ude ved Hesselbjerg blev der engang slaaet en Bissekræmmer ihjel, og hans Penge blev taget. Der boede saa en Mand, som man mente havde gjort det. Denne Mand blev altid fulgt af en sort Hund, som andre ikke kunde se, men han selv kunde se den og jagede efter den. —

Til Bryggergaarden i Frederiksværk kom der hver Nat en Skare Heste, anført af en hvid Hingst, gennem Gaarden. En Karl forsøgte at standse dem, men han blev slaaet ihjel af Hingsten. Det var lige meget, om Porten var lukket, de kom igennem alligevel, men de efterlod sig intet Spor. —

Et gammelt Sagn fortæller, at naar Folk ved Midnatstide gik fra Kregome til Lille Kregome, skulde de over en Stente, og de saa da altid et hvidt Føl komme

imod sig. Folk var derfor meget bange for at gaa den Vej om Aftenen. —

En Kone brændte alle de Skruptudser, hun kunde faa fat paa, for hun sagde, at det var onde Aander. Hun fortalte om en anden Kone, som en Dag mødte en mægtig Tudse, og hun havde da sagt: „Naa, det ser ud til, at du snart kommer til at trænge til mig, men saa kan du jo blot sende mig Bud.“ Det var jo i Overmod, hun sagde det, men en Nat bankede det paa, at nu maatte hun komme, og hun turde ikke lade være. Men da hun kom hjem igen, var hun „underlig“, hun talte aldrig om, hvad hun havde oplevet, men lidt efter lidt gik hun fra Forstanden. —

Paa en Gaard i Helsingeegegnen var der paa Marken en lille Busk, som Ejeren ikke turde fjerne af Frygt for en hvid Hare, som dansede omkring Bùsken om Natten. —

Før i Tiden var Folk meget bange for at fælde gamle enligtstaaende Tjørnebuske og sløjfe Kæmpehøje. Man troede nemlig, at der saa vilde ske en Ulykke, og det var særlig Kreaturerne, det gik ud over. Der gaar mange Historier herom, og en hører hjemme i Kagerup. Uden for Kagerup ligger der en ca. 30 Tdr. Land stor Mark, som nu hører til Duemosegaard. Den er imidlertid blevet overdraget til Duemose ved et Giftermaal og har før hørt til „Bakkegaard“ i Kagerup. Paa Marken ligger to Kæmpehøje, en Langdysse og en Runddysse. Engang vilde Bakkegaards Ejer sløjfe Langdyssen, men straks blev Køer, Svin og alle andre Dyr paa Gaarden syge, og senere lod han Dyssen i Fred. —

Det var midt om Natten. I et frygteligt Tøvejr kørte min Bedstefader og Bedstemoder hjem fra Rejsegilde paa en stor Gaard. Lige med et hørte de foran sig sagte Skridt, men kunde ingenting se, førend Man-

den var tæt ved dem, og Bedstefader saa da, at Manden ingen Hovede havde. Bedstefader sagde god Dag, men der kom intet Svar, og snart var Manden forsvundet. —

En Mand i Annisse var i Besøg. Da han gik hjem, fulgte Folkene ham paa Vej, og de havde en Hund med. Da de havde gaaet lidt, blev Hunden saa bange, at den fo'r ind mellem Benene paa ham. Da de havde taget Afsked, og han havde gaaet lidt, saa han en hvid Skikkelse paa den ene Side og en sort Skikkelse paa den anden Side af Vejen, og da han kom i Nærheden af sit Hjem, saa han, at alle Dørene var aabne, men da han kom helt derhen, var de lukkede. —

Ude paa Grønnæsegaard i Torup Sogn gaar en gammel Kone og spøger, hun gaar omkring i alle Staldene og paa Lofterne. Hvem hun er, ved ingen. Men man siger, at hun bor i en Høj inde i Skoven. Engang var der en Fodermester, som tjente ude paa Gaarden, der vilde prøve paa at slaa hende ihjel, men han fik saadan en Lussing, at han faldt om og døde. —

En Mand kørte gennem Grønnæse Skov sammen med sin Kone. Ligesom de kørte, kom der tre Heste for Vognen, og de løb meget stærkt. Da Folkene kom hjem, var der igen kun to Heste for Vognen.

Paa Kirkebondegaarden var der en Høj, min Bedstefader gik ad en Sti, som gaar tæt ved Højen. Da han kom i Nærheden af den, kom der en Mand, som tændte sin Pibe, han troede da, at nu kunde han faa Følgeskab, men Manden blev borte. Da Bedstefader kom hjem, fortalte han det, og om Natten blev han lam paa hele Legemet. (Græsted.)

Her paa Egnen omkring Grib Skov herskede Overtroen paa Varsler og Genfærd slemt. Her findes mange

vanskelige Steder at komme forbi, og her er ogsaa mange Jættehøje. I Kagerup, paa Vejen mellem Tipperups Dam og Højen modsat, kunde Kulsvierne komme i en Midnatstine, og dær skummede Hestene, men de kom ingen Steder før Hanegal. Længere Nordøst for Kagerup ved Tagemose er fuldt af Kilder, der for en Menneskealder tilbage ikke var til at færdes over, fordi de var fulde af Røddynd og Hængesæk. Der er endog omkommet et Menneske, for Skelettet er gravet op ved Dræning. Den største, kaldet „onde Kilde“, har Sybille spaaet, skal rejse sig engang og oversvømme hele Kagerup By. Her ind ad i Laveskov fortalte gamle Mænd, at en Pige var korsfæstet paa et skraat Kors, og Ugler opholder sig dær i Massevis, særlig i Tudermose, saa man kan høre dem langvejs hen, og Folk undgik at færdes der om Natten. Hvis man færdedes dybt inde i Skoven og traf en Kat, maatte man ikke kærtegne den, fordi man saa fo'r vild, og man maatte ikke røre ved noget, man fandt, uden først at flytte det med en Kæp, da man ved at røre det kunde faa slemme Sygdomme. —

En Mand i Gilleleje havde hentet Læge, og da der i den Tid var lang Vej til ham, var han først i Hedsbjerg og fik en Mand til at køre efter ham. Da Lægen kom og beordrede Medicin, maatte Manden følge med til Esbønderup Apotek og hente den. Det blev imidlertid temmelig sent, før de kom til at køre derfra, og Manden kørte derfor med den anden Mand til Hedsbjerg, da det var paa Hjemvejen, og han fulgte saa med ind og fik en Kop Kaffe og sludrede lidt, til Klokken blev henimod tolv. Da han gik, sagde Folkene til ham, at han skulde tage sig i Agt for Hedsbjerg-Gubben, men han lo blot af det og sagde: „Jeg skal nok finde hjem, om I saa bandt mig et Tørklæde for Øjnene.“ Saa sagde han Farvel og gik,

men han blev ved at gaa uden at naa hjem, indtil han tidligt næste Morgen træt og udmattet naaede tilbage til den samme Gaard. Her blev der stor Morskab over, at hans Stolthed den forrige Aften var blevet gjort til intet. —

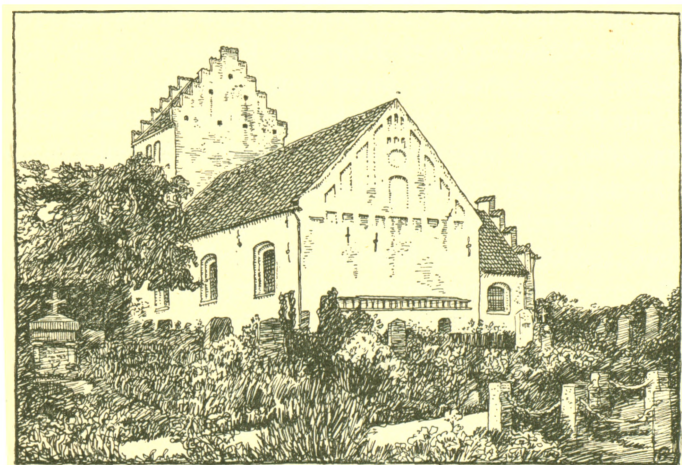
En Mand fra Gilleleje skulde en Aften gaa til Esbønderup, og paa Vejen skulde han over en Bro, som fører over Søborg Kanal og kaldes Aalekistebroen, men da kunde han ikke komme frem for en Mængde lysende Væsener, som drog over Broen, og han blev meget forskrækket og fortalte det, da han kom hjem til sin Familie og sine Naboer. Siden den Tid turde man ikke gaa over Broen efter Mørkets Frembrud, thi man sagde, at det spøgede dær. —

En Nat da min Tipoldefader gik igennem Grib Skov, mødte han en lille tyk Mand. Min Tipoldefader hilste god Aften, men Manden svarede ikke, og han hilste atter, men fik intet Svar. „Svarer du ikke, saa skal jeg“, og saa bandede han, „hjælpe dig!“ Saa gav han Manden et Slag med sin Stok, men i det samme blev han taget i Nakken og slaaet ned i en Grøft ved Siden af Vejen en to, tre Gange, saa han blev helt forstumlet i Hovedet, men tog ellers ingen Skade; saa skyndte han sig at gaa. Da han var kommet et Stykke bort, hørte han en Latter ude fra en Mose. —

En Mand, der en Aften gik forbi en Gaard i Hølløse, hørte en Lænke rasle. Han undersøgte alle Steder, men der var ikke noget. En anden Aften hørte han atter Lænken rasle. Til sidst brød han sig ikke noget derom. Da han en Aften gik forbi det samme Sted, havde han nogle andre med sig, deriblandt var en ung Dame. Idet de gaar forbi, hører de Lænken rasle, og i det samme falder den unge Dame. Hun

blev meget syg og døde kort efter. Siden dengang har han aldrig gaaet dær forbi. —

Der var engang tre Mænd, som skulde op i Skoven ved Løvdal ved Frederiksværk og stoppe Rævehuler, men da de kom til en af dem, saa slukkedes Lygten, og der fo'r en Vind hen over Skoven, og saa lo det rundt omkring i Skoven. —

GERLEV KIRKE

Paa en Gaard i Kregome tjente for ca. 50 Aar siden en Pige, hun var forlovet med en Karl. Han kom og besøgte hende en Aften, men da han skulde gaa hjem, kunde han ikke finde Døren, hvor meget han end søgte. Til sidst begyndte han ved det ene Hjørne og blev ved at gaa rundt i Kammeret, men han kunde ingen Dør finde, da satte de sig paa en Stol og talte om det, men ligesom de sad, fik de begge Øje paa Døren. De lever begge endnu, derfor ingen Navne. —

Paa en Gaard i Nejede kunde man om Aftenen, naar man kom i Seng, høre, at det rumsterede i

Køkkenet, men hvis man kom ud i Køkkenet, var der aldrig noget. En Aften hørte Manden og Karlen, at Kørne brølede heftigt. De gik da ud i Stalden, men da de vilde ind, blev de kastet tilbage. Manden gik ind efter Lys, men da han kom tilbage, var der ikke noget. Paa den samme Gaard kunde der aldrig være Port, den blev altid slaaet itu om Natten, naar den blev laast om Dagen, og man kunde altid om Juleaften se et Føl uden Hoved gaa ind i Karlekammeret.

I Herlev spøgede det paa en Gaard. Blandt andet paastod Folkene, at de om Natten ofte vaagnede ved, at Tærskemaskinen var i fuld Gang, men hvis de gik ned paa Loen for at se, hvad der var paa Færde, kunde de ingenting se, men lige saa snart de kom ind og i Seng, begyndte det igen. Blandt andet kunde de om Morgenen se, at Sædbunkerne var flyttede. —

I gamle Dage kunde det hænde i Nordsjælland, naar Bønderne høstede sent om Aftenen, at de saa en nøgen kvindelig Skikkelse, kun med Bælte om Livet, komme løbende tværs over Marken, ofte tæt forbi Høstfolkene. Hun var stor og høj, og hendes Bryster var saa lange, at hun kastede dem bag over Skuldrene. Paa hendes Ryg sad en Dreng, der var i Færd med at patte. Hun kaldtes af Bønderne Slatten-Langpatte. Naar jeg spurgte min Morfar om, hvor hun kom fra, svarede han: „Hun kommer fra Skovene, Dreng.“ (E. T. K.)

N. N.s Fader troede ikke paa *Spøgeri* (første Stavelse betonet). Men engang han kom gaaende, saa han noget et Stykke foran sig, og det blev større og større. Det kunde lade, som det var *Spøgeri*, men saa gav han sig denne Tanke: „Du har aldrig hørt, de har taget nogen.“ Og da han havde tænkt det, saa han, hvad det var — det var en stævnet Pil, som var gaaet ud, og hvor Barken var krænget ud. — Alt

det, de fortæller om Spøgeri, siger N. N., det er bare Blodet, det er Angst. (Annisse.)

Da N. N.s Fader var Dreng, var han med sin Fader til Mikkelsgilde (samme blev holdt Mikkelsdag), og da de gik hjemad, gik de markvejs over. Taaget var det, men lyst alligevel. Ligesom de gaar, saa var der et Barn, der giver sig til at græde, og en siger: „Ti stille, min Dreng, nu skal du faa Patten.“ — Den gamle troede ikke paa den Slags, og han gik omkring for at se, hvad det var, men han fandt ingenting. Drengen fulgte med, han var jo bange. — Jeg kan ikke vide, hvad det har været. Den gamle havde nok faaet nogle Snapse, men det havde Drengen jo ikke, og han havde ogsaa hørt det. (Strø.)

Det var engang, min Svoger kom kørende gennem Danstrup Hegn, det var om Aftenen saadan mellem 11 og 12, da ser han en Gris gaa ved Vejkanten. Bagefter fortalte han mig det, og han fortalte ogsaa sin Mor det, men hun sagde: „Den Gris skal du ikke røre ved, den har gaaet dær i mange Aar.“ — Hun havde ogsaa set den.

Jeg tjente til Niels Pe'sen i Langstrup, og jeg var en 15—16 Aar. Mine Forældre boede i Langerød. En Aften jeg havde været hjemme og skulde til Langstrup, var Klokken blevet henved tolv. Jeg havde aldrig hørt, der var noget galt, men hele Vejen op til Langstrup-Vejen kunde jeg omkring ved Søen høre et Barn græde. Jeg tog mig ikke videre af det, men siden hørte jeg af min Bror, at en til havde gaaet efter det flere Gange om Natten, mange havde hørt det, det var tydeligt at høre. — En Pige skulde have druknet et Barn dær i gamle Dage. —

En Kone, der er født i Gurre, har fortalt følgende: Sidst i Halvtredserne var min Broder Tjenestekarl hos Skolelæreren i Tikøb. Læreren skulde dengang lade

den daglige Morgen- og Aftenringning med Kirkeklokken besørge, og dette udførtes af Karlen. En Vinternat vaagnede denne pludselig ved — som han syntes —, at nogen kaldte. Han skyndte sig op af Sengen, idet han mente, at det alt var Morgen og Tid at gaa i Taarnet, men da han kom derop, slog Taarnuret netop tolv, saa var han jo klar over sin Fejltagelse og listede ned ad Trappen igen, men alt som han gik nedefter, syntes han at høre sagte Fjed bag sig, og da han kom ud af Taarndøren, saa han en Herre med høj Hat paa Hovedet fjerne sig i Retning af det Sted, hvor Selvmorderne laa begravet. Uhyggelig til Mode naaede min Broder sit Kammer i Skolen, og næste Dag fortalte han sin Oplevelse til Præstens Tjenestefolk. De svarede, at de vidste god Besked med Spøgelseherren med den høje Hat, og advarede min Broder mod nogensinde at indlade sig i Samtale med ham, og helst maatte han gaa til Præsten (Pastor Kaae) og tale med ham om dette. Ingen af Delene iagttog min Broder, og i tre mørke Morgener i Træk mødte han den fremmede Herre paa Kirkegaarden, og den sidste Morgen blev han tiltalt af ham. Herren greb fat i min Broders Islændertrøje og sagde blandt andet, at nu havde han vandret her i Hundrede Aar, og nu kunde han faa Fred, fordi et Menneske havde villet standse og høre paa ham. Dermed fjernede han sig, men da det blev lys Dag, saas paa Islændertrøjen et svedet Mærke i Form af Fingre, hvor den fremmede havde grebet.

Kort efter blev min Broder angrebet af en tærende Sygdom, som i Løbet af faa Aar endte hans Liv. Paa sit yderste blev han af sine Forældre indtrængende forhørt om, om han dog ikke havde omtalt Tildragelsen med Spøgelset hin mørke Morgen, før

end han havde sovet derpaa, hvilket han omsider tilstod at have gjort. —

Landmaaleren spøger. Om Aarsagen til, at Gaardene i Øverste og Nederste Torp har faaet saa lidt Jord, fortælles følgende. Da Udskiftningen omkring 1788 fandt Sted, besørgedes den væsentlige Del af dette Arbejde af en Landmaaler, som var en god Ven af den daværende Ejer af Krogerup, Ritmester von der Maase, og som, saa længe Arbejdet stod paa, boede paa Krogerup. Jorden Vest og Sydvest for Hejrevangsskoven, som hørte under Krogerup, tilhørte dengang disse to Byer og blev drevet ved Fællesdrift. Maalingen af dette Areal blev imidlertid udført paa uærlig Maade, fortælles der. Naar Landmaaleren ved Spisetiderne eller om Natten opholdt sig paa Krogerup, flyttede hans Folk efter hans Ordre Pæle og Kæder, saaledes at Jordarealerne blev berøvet de to Byer og draget ind under Krogerup. Naar Bønderne ikke gjorde Indsigelse, laa det i, at de slet ikke brød sig om Jorden dengang, fordi den var lav, sumpet og fuld af Krat, og desuden tjente de deres Penge ved Tørvelægning og Tørvesalg i København. Efter Sagnet har imidlertid denne Landmaaler for sine Kæltringestregers Skyld ikke Fred i sin Grav. Folk, som færdes over disse Marker, har hørt, hvorledes Kæderne rasler og klirrer. Det er Landmaaleren, der er i Færd med at flytte dem tilbage til deres rette Plads. (Sletten.)

Krigheren og Spøgelset. I et Hjem drev Spøgeriet sit Spil, saa Beboerne aldrig havde Ro om Natten. Snart var det, som to Ildsluer fløj imod hinanden med et Klask, og snart vaagnede Beboerne op af deres søde Søvn ved, at der blev stukket en kold Dødningshaand ind paa Brystet af dem, hvorefter de laa vaagne i Gru og Rædsel. Det blev da besluttet, at man skulde sælge i Huset, men da tilbød en Slægt-

ning af Manden at sove Huset en Nat og forsøge at opklare Spøgeriet. Han var en gammel Kriger, der havde tjent under den store Kejser Napoleon, han var gaaet gennem baade Ild og Vand og kommet helskindet fra det altsammen, saa nu mente han da ogsaa, at han kunde faa Bugt med saadan en Smule Spøgelse. Da han gik til Ro om Aftenen, fandt han det dog raadeligt at slaa Kors for Brystet tre Gange og derefter læse sit Fadervor, thi saaledes havde han altid baaret sig ad, før han sammen med den store Kejser skulde gaa Faren i Møde, og dette betragtede han som Aarsag til, at han var sluppet helskindet gennem alle Farer.

Ud paa Natten kom Spøgelset som sædvanlig, men da rejste den forhenværende Kriger sig op i Sengen og raabte med tordnende Stemme: „Hvad vil du her, hvad skal du her, hvad har du her at gøre?“ „I Hjørnet, i Hjørnet, i Hjørnet!“ svarede Spøgelset. Næste Dag blev alle Dynerne sprættet op i Hjørnerne og eftersat, men man fandt intet. Huset blev saa solgt til en Mand ved Navn Per Rødtop, han brød det gamle Gulv op og lagde Brædegulv i Stedet. Han tillod sig i det hele flere Ting, som kunde tyde paa, at han pludselig var kommet til Velstand. Det var derfor ogsaa den almindelige Mening, at han ved at bryde det gamle Gulv op havde fundet en Skat i Hjørnet af Stuen, og at denne var Aarsag baade til hans Velstand og Spøgeriets Ophør. (Horns Herred.)

Det hjemløse Spøgelse. En Strandvasker, som flakede om uden noget Hvilested, saa engang Lejlighed til at tage et Gravsted paa Draaby Kirkegaard i Besiddelse fra en afdød, medens denne var ude paa Spøgeri. Nu blev det altsaa ham, som i Stedet for Strandvaskeren matte flakke hvileløs omkring som Spøgelse til stor Skræk og Rædsel for Folk, som var

ude ved Nattetid. Det hændte saaledes, at en forlængst afdød Fisker engang maatte trille dette Spøgelse paa sin Trillebør fra Draaby Kirke og helt ud til Kulhusene. Det var i ældre Tid Skikken, at Fiskerne, naar de var ude paa Fiskehandel, medførte et Parti Fisk, som kaldtes Brændevinsfisk. For hver Handel, de slog, gav de en af deres Fisk i Tilgift og fik saa en god Kornsnaps i Lidkøb. Saaledes havde en Fisker engang paa en Tur højt oppe i Landet faaet alle sine Brændevinsfisk forvandlet til en stor Bjørn, og med denne paa Nakken og Trillebøren foran sig nærmede han sig om Natten Draaby Kirke. Han var fuld af bange Anelser og ikke uden Grund, thi paa Kirkegaardsmuren ser han det hjemløse Spøgelse, som til hans store Forfærdelse svævede lige ned og satte sig paa hans Trillebør, som han ikke kunde slippe løs fra. Nu gik Turen ud ad Skoven til, men det blev en lang og besværlig Tur, thi Spøgelset var stadig i Bevægelse, hvad der foraarsagede, at Børen løb fra den ene Side af Vejen til den anden.

Ude i Fiskerens Hjem laa hans Kone og Svigermøder og ventede hans Komme og var forberedte paa, at Bjørnen denne Gang var usædvanlig stor, siden Turen trak saa længe ud. Omsider hørte de Børens Skramlen ude paa Stenbroen, hvorefter Fiskeren kom stavrende ind gennem Forstuen, men mod Sædvane helt spagfærdig. De to vrede Koner begyndte nu at bruge Mund, men da der saa blev et lille Pusterum, fik Manden Lejlighed til at fortælle dem om sin grufulde Oplevelse og sluttede med den Trusel, at hvis de nu ikke holdt Kæft og lod ham have Nattero, saa gik han ud og hentede Børen med det hjemløse Spøgelse og trillede det lige ind i Stuen til dem. Da blev begge Konerne saa fortærdede, at de trak Dyrerne op over Hovedet og laa i Skræk til den lyse

Dag, men Fiskeren smed sig paa Lejet med Klæderne paa og sov Rusen ud. Da Solen stod højt paa Himlen som Tegn paa, at alle Spøgelser var velforvarede, stod hele Familien op og nød Morgenkaffen sammen i Fred og Fordragelighed, hvorefter Svigermøderen listede hen til en Nabokone og fortalte om Nattens Hændelser. (Skoven.)

En Mand har fortalt, at hans Fader — det var Gaardejer Peder Jensen i Frerslev —, var borte. Det var blevet sen Aften, og de sad og ventede paa ham. Endelig hører de Vognen komme, og de gik ud paa Trappen for at tage imod ham, men da var det en fin Wienervogn, der kom kørende, den kørte ind gennem Porten og op midt for Stuelængen. Der var baade Heste for og Kusk paa Sædet. Vognen standse, og ud traadte en Herre eller Dame og gik ned mod Ladelængen, Kusken spændte Hestene fra og trak dem ind i Stålden, men Vognen svandt hen. Det hele var som et Taagebillede. Det var hverken lyst eller mørkt, de havde set det hele saa livagtigt. De stod maalløse, men lidt efter at de var kommet ind igen, kom der atter en Vogn, og denne Gang var det deres Far. De fortalte, hvad de havde set, men da de havde faaet spændt fra, turde ingen af dem gaa ned i Stalden. Saa gik Peder Jensen selv — han var ingen bange Mand —, men der var ingenting. —

Den, der er født en Torsdag, kan se alt Spøgeri. Saa var Overtroen den, at de skulde gaa ved højre Side af Vejen, saa gjorde Spøgelserne jo ikke noget. Det gjorde man altid om Aftenen. —

En ældre Mand fra Vinderød havde engang været paa Besøg hos en anden Mand, som boede en Fjerdingvej borte. Naar han nu skulde hjem, skulde han over en Kirkegaard samt over en anden Mands Mark; denne Mand kunde ikke lide, at nogen gik over Mar-

ken. Det vidste den Mand ogsaa, men Vejen omkring var saa rædsom lang. Som sagt, han skulde over Kirkegaarden, og det var langt ud paa Natten, han var lidt bange for at gaa, men afsted skulde han. Da han var kommet lidt uden for Kirkegaarden ud paa Mandens Mark, hørte han, der var noget, der peb oppe paa Kirkegaarden, han vendte sig om for at se, hvad det var, og han saa et langt, hvidt Spøgelse

GAARDMANDSFOLK I TISVILDE.

komme løbende bag efter sig. Men nu fik han Mod i Brystet, han gik lige løs paa Spøgelset og gav det nogle slemme Klø. Nogle Dage efter saa man Manden, der ikke kunde lide, at de gik paa hans Mark, gaa omkring med et blaat Øje og nogle Flænger i Ansigtet. —

Paa en stor Gaard i Horns Herred fortælles der, at de havde en stor Dynge Rug. Skønt den ikke havde ligget der ret længe, opdagede Folkene dog, at den

svandt Dag for Dag. En Karl paatog sig at opdage, hvem det var, der stjal af Rugdyngen. Han satte sig i Porten og tog en stor Vognsvingel. Han havde ikke siddet der ret længe, før en hvid Skikkelse kom løbende gennem Porten, men Karlen lod den gaa og vilde se, om det virkelig ogsaa var den, som bortførte Rugen. Lidt efter kom den igen, og Karlen besluttede, at nu eller aldrig vilde han slaa, og idet Skikkelsen gik forbi ham, gav han den et vældigt Slag. Aldrig saa snart havde han slaaet, før Skikkelsen forsvandt, men ved Siden af ham laa et hvidt Lagen over en stor Dyngge Rug. Gaardens Navn er Christiansminde.

HEKSE OG HEKSERI

For at opklare Forbrydelser, især Tyverier, brugte man *at lade Soldet gaa*, hvilket gik saaledes til. Man sætter et almindeligt Sold op paa Kant, og inden i det lægger man en Salmebog. Derefter stikker man en krydset Saks ned i Nettet*), mens to Personer, en paa hver Side af Soldet, stikker Langfingrene ind i Saksens Greb, hvorefter Soldet løftes. Og nu begynder selve Handlingen, idet den ene under frygtelige Eder f. Eks. siger: „N. N. har stjaalet det og det“. Den anden svarer med helst endnu kraftigere Eder, at N. N. ikke har gjort det. Man nævner efterhaanden flere Navne, og idet den skyldiges Navn nævnes, „gaar“ Soldet. Denne Skik eller Uskik har, efter hvad jeg kan forstaa, været meget almindelig her paa Egnen. Jeg kender flere gamle Folk, som har brugt den for ikke ret længe siden. De gamle ta-

*) Den gamle Kone, som fortalte min Meddeler dette, brugte Udtrykket „nør i Staamelen“. *Stommelen* eller *Stom'nen* er Soldets Kant. Meningen maa formentlig være, som Meddeleren har opfattet det, at Saksen stikkes ind *under* Kanten.

ler altid lavmælt om den som en Handling i Pagt med den Onde, men tror naturligvis fuldt og fast, at den fører til Maalet. —

Smeden i Ørby sagde, at naar man hoppede aved om Kirken paa venstre Ben tre Torsdage, som Kirkeuret slog tolv, og fløjtede ind ad Nøglehullet, saa kunde man faa Fanden i Tale. —

Julenat Klokken tolv kom Heksene, der skulde ride til Bloksbjerg eller Tromsø i Norge. Naar der var nogle Mennesker, som havde glemst at faa deres Redskaber ind, blev der sagt, at Heksene satte sig paa dem for at hvile sig lidt, inden de red videre, den mest bekendte af dem, der satte sig paa Redskaberne, var „Jerusalems Skomager“. —

Man mente, at paa Skærtorsdag gik Heksene i Kirke, og mange Folk blev da hjemme den Dag. (Høbjerg.)

Paa en Gaard havde de en lille sort Høne. Det første Æg, den lagde, puttede man i Lommen paa Tjenestekarlen, da han skulde til Kirke. Da han kom op i Vaabenhuset, saa han nogle danse rundt med Mælkebøtter, Kærner og Smørbøtter paa Hovedet. De sagde til ham, at han maatte ikke lade nogen vide, at han havde set dem. (Bendstrup.)

Hekseridtet. St. Hans Aften plejede Heksene at samles paa Bloksbjerg, men nogle rejste i Stedet for til Tromsø i Norge, hvor der ogsaa blev afholdt Heksemøde. Saa stævnedes Heksene sammen fra Norge, Sverrig og det nordligste af Danmark. Nogle red paa Kostaskafterne, og andre red paa Ildragere og Ildpinde. En gammel Heks, der boede i Krathuset, skulde da ogsaa derop. Hun tog Ildrageren ind i Bryggerset, satte sig skrævs over den og mumlede sagte: „Før mig over Krat og Skov til Tromsø i Norge!“ Og hui— røg Heksen og Ildrage-

ren op gennem Skorstenen, over Marker og Skove, over Havet og over de høje, stejle Fjelde. Det varede ikke længe for hende at naa til Tromsø. Tjenestepigen tænkte, at det kunde være spændende at faa saadan en Tur, og derfor havde hun stillet sig op uden for Døren og kigget gennem Dørsprækken for at se, hvordan det hele gik til. Da nu Heksen var taget af Sted, fik Pigen fat paa Ildpinden, men hun havde ikke rigtig hørt, hvad Heksen sagde, og i Stedet for at sige: „Før mig over Krat og Skov —“, sagde hun: „Før mig gennem Krat og Skov til Tromsø i Norge!“ Hui! Der kom et Vindstød og trak hende op gennem Skorstenen, men det blev en værre Tur. Den arme Pige blev i susende Fart ført igennem det tætteste Krat, hendes Tøj blev revet i Laser og Ansigt, Hænder og Fødder revet til Blods. Aldrig havde hun faaet en saadan Medfart. Men Tromsø naaede hun, og dær sad Heksene rundt om et Baal, kønnevar de ikke, det var Synd at sige, rynkede og langnæsede var de fleste, men Pigen saa jo heller ikke for godt ud efter Turen, saa der var ingen, der fattede Mistanke til hende. Selv hendes gamle Madmoder kunde ikke kende hende, — Kosteskafterne og Ildragerne stod i lange Rækker —, ligesom man saa tit har set Cykler staa. Pigen syntes, det hele var saa uhyggeligt og væmmeligt, og hun tænkte, at kunde hun bare slippe godt hjem, skulde hun aldrig paa den Galej mere. (Høbjerg.)

Den forheksede Dreng. Paa den nuværende Endrupgaards Marker, helt nede ved Kobækvig, laa for en Del Aar tilbage to Husmandssteder. En Dag blev en Dreng ved Navn Rasmus Jørgen sendt fra et af disse Steder et Ærinde til Fredensborg. Han fulgte den nuværende Markvej til Endrup og derefter den Markvej, der gaar gennem Jørgen Larsens Gaard

og op til Slotsparken. Da han kom til den Laage, man skal igennem for at komme ind i Slotshaven, fandt han en lille firkantet Pakke. Han aabnede den og fandt seks Stykker Smørrebrød i den, og da det var Mad, som ikke var saa lidt finere end den, han plejede at faa, og da han var dygtig sulten, satte han alle seks Stykker til Livs. Men aldrig saa snart havde han spist Maden, før han begyndte at græde, og han kunde ikke holde op igen. Alle Doktorer, kloge Mænd og Koner, der var i flere Miles Omkreds, blev raadspurgt, men ingen kunde hjælpe. Da rejste Drengen og hans Moder over til en klog Kone i Skaane. Først viste hun i en Spand Vand Moderen Billedet af den, der havde forhekset Drengen, som hun fik til at holde op med at græde, dernæst sagde hun til Moderen, at der vilde komme en Kone og bede om at laane alt muligt hos hende, men hun maatte ikke laane hende noget, ikke lade hende komme ind i Huset og for alt i Verden ikke lade hende se Drengen. Da de kom hjem, hængte de for alle Vinduerne, for at ingen skulde se Drengen. Nogen Tid efter deres Hjemkomst kom en Kone til Stedet og bad om at laane alt mellem Himmel og Jord, men hun blev jaget paa Porten, og Drengen begyndte aldrig at græde igen, men han havde ogsaa grædt to Aar i Træk.

Heksens Død. Per Jørgen's Moder, Marie, der havde sit Hjem paa den Gaard, der laa dær, hvor Højsager Mølle nu ligger, var en Dag paa Vej hjem fra Præsten sammen med en Pige fra Langerød. Lige før Ravensbjerggaard stod der en Ko inde paa Marken. „Hvad giver du mig for at malke den Ko dær, saa den aldrig kommer til at malke andet end Blod?“ spurgte Pigen fra Langerød. „Kan du da det?“ spurgte Marie. „Ja, det kan jeg sidde hjemme i Stuen og

gøre.“ Saa talte de ikke mere om det. Der gik mange Aar, og endelig laa Pigen fra Langerød som en gammel Kone og skulde dø, men hun kunde ikke komme af med Livet, og hun led saa frygteligt, at hun hylede og skreg saa højt, at man kunde høre det i en halv Mils Omkreds. Endelig maatte Sønnen gaa til Asminderød, løbe tre Gange aved om Kirken og forskrive Moderen til Fanden paa Kirkedøren. Da han gjorde det, lød der et øredøvende Brag hjemme i Huset, saa de, der var derinde, troede, at Jorden var ved at forgaa. Da fik Konen endelig Fred.

At binde Krybdyr. Per Jørgen' fortalte ogsaa om, hvordan visse Folk paa den Tid kunde binde og løse alle Slags Krybdyr. Saaledes havde de paa den Gaard, hvor Per Jørgen' tjente som Dreng, en Karl, der kunde binde og løse Krybdyr. Per Jørgen' havde selv set det, for da de en Sommer gik og rev Hø sammen ude paa Marken, saa de pludselig en stor Snog. Da Karlen havde staaet lidt og set paa den, sagde han: „Ja, nu kan du jo blive liggende her.“ Per Jørgen' tænkte ikke videre over det, men da de skulde hjem om Aftenen, kom de forbi det Sted, hvor Snogen laa, og den havde ikke flyttet sig en Smule. Nu stod Karlen igen og saa lidt paa den, og saa sagde han til den: „Ja, nu kan du jo løbe igen,“ og saa kan det nok være, Snogen skyndte sig at komme bort. —

Hekseæg. Her paa Egnen gaar mange Fortællinger om „Hekseæg“, det var Æg, som man fandt de mærkværdigste Steder, og sørgede man ikke i Tide for at blive af med dem, skete der gerne Ulykker af en eller anden Art. Og somme Tider kom de alligevel! Jeg har hørt nogle enkelte Fortællinger om disse Æg. Det hændte sig paa en Gaard i Paarup Midtvinters, da Hønsene ingen lagde, at Karlen kom ud om Aftenen

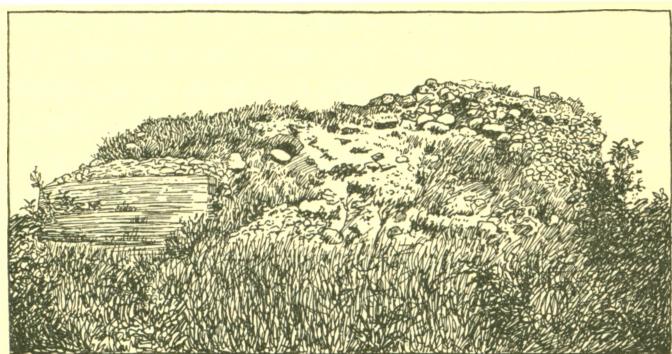
for at fodre Hestene, og da laa der et Æg i en Hestekrybbe, han tog det med ind og gav sin Madmoder det, men hun lagde det forsigtigt op paa en Hylde og sagde, at hun vidste nok, hvad det var for noget. Da alle paa Gaarden var i Seng, tog Manden Ægget og kastede det over paa Naboens Jord, men tidlig paa Morgenstunden kom der Ilbud fra Naboen til ham, om han ikke kunde komme over at hjælpe dem med at aarelade deres unge Hingst, som pludselig var blevet syg, han vilde nødigt derover, da han jo nok vidste Grunden til Hingstens Sygdom, men gik dog, og aldrig saa snart var de færdig med at aarelade Hingsten, før Manden blev syg og maatte bæres hjem, hvor han laa syg i lang Tid. Ligeledes fandtes der paa Gaarden en Morgen en Flaske med et rødt Tørklæde om i Svinestien, og straks efter blev alle Grisene syge og døde.

En Heks paa Ourø. I „Holbæk Amtstidende“ for 1. Maj 1918 findes under Mærket J. B. en Artikel med Titelen „Den sidste Heks paa Ourø. Fortalt af en 81-aarig“. Denne Artikel gengives her:

Paa Næsby Mark ligger der to Gaarde, der kun er adskilte fra hinanden med en smal Have og en Vej, de kaldes Hegnegaardene. I den sydligste af disse levede der i den første Fjerdedel af forrige Aarhundrede en Mand, der hed Jens Nielsen, og hans Hustru hed Barbare, der udtaltes som Barber, og Navnet vil jeg nu skrive, som det blev udtalt. De havde ingen Børn, men havde antaget et Pigebarn som deres eget. Om denne Barber, der var frygtet som en meget stor Trolldheks, vil jeg nu fortælle:

Hun var af Middelstørrelse, men da hun gik meget foroverbøjet og var noget pukkelrygget, saa hun mindre ud, end hun virkelig var. Hendes Ansigt var rynket og koparret med en stor, kroget Næse, besat

med Vorter. Panden var noget tilbagebøjet, Øjenbrynene var buskede og sammengroede i Midten. Under disse sad et Par smaa sorte, tindrende og stikkende Øjne, der syntes at kunne se helt igennem den, hun saa paa. I Haven mellem to Træer havde hun bundet noget op, der saa ud som en gammel Kobberkedel. Hver Torsdag Aften efter Solnedgang gik

BADSTRUP RUIN

hun ud til denne Indretning med en stor Knortekæp i Haanden, som hun altid havde med sig og støttede sig ved, naar hun gik. Med denne Kæp kimede hun saa paa Kedelen, og naar hun begyndte at kime paa Kedelen, kom der store Skruptudser hoppende fra alle Sidér, og paa den Maade samlede der sig en forbavsende Mængde i en Rundkreds om hende, som hun saa kælede for.

Som omtalt havde hun en Plejedatter, der gik til Præsten for at forberedes til Konfirmationen tilligemed min Moder. De lærte derved hinanden at kende, da de skulde følges ad et lille Stykke af Vejen, naar de gik fra Præsten til deres Hjem. Paa disse Vandringer udviklede der sig et Venskabs- og Fortrolighedsfor-

hold, og en Dag spurgte hun min Moder, hvorledes hun kunde være saa ren forneden paa Skørterne, medens hun selv var saa snavset. Min Moder svarede: „Det kan jeg sagtens, det er jo ikke sølet, men jeg kan ikke forstaa, hvor du kan snavse dig saadan til.“ Hun fortalte saa min Moder, at hun hver Torsdag Nat maatte følges med Barber op til Kirken, hvor de gik tre Gange aved rundt om Kirken, hvorefter Barber saa blæste ind ad Nøglehullet, saa sprang Døren op, hvorpaa de gik op til Alteret, hvor Barber puslede ved noget, der stod dær, men hvad det var, kunde kun ikke se for Mørket. Hun spurgte min Moder: „Maa du ikke bære dig saadan ad? Saadan maa alle Konfirmander, siger Barber, naar jeg vægrer mig ved at gaa med.“ Dertil svarede min Moder, at det maatte hun ikke, og at det var Synd at bære sig saadan ad.

Der var derved begyndt et Fortrolighedsforhold mellem de to unge Piger. Saa omtrent ved Konfirmationsdagen fortalte hun min Moder, at Barber havde sagt til hende, at naar hun skulde gaa til Alters, saa skulde hun ikke synke Brødet og Vinen, men beholde det i Munden, spyttede det ud i sit Lommetørklæde og give Barber det, naar hun kom hjem. „Skal du bære dig saadan ad?“ spurgte hun, hvortil min Moder svarede: „Nej, Gud bevare os, det var den største Synd, vi kunde begaa.“

Efter Konfirmationen kom hun derfra og kom til at tjene hos Læreren i Bybjerg. Ved Afskeden var Barber meget sød og indsmigrende og bad hende om ikke at glemme dem, men komme at besøge dem en Gang imellem.

Da hun havde været nogen Tid i sin Tjeneste, bad hun om og fik Lov til at besøge sin forhenværende Plejemoder. Hun gik ogsaa derud og blev modtaget med en honningsød Venlighed, blev opvartet med

Spise og Drikke, og ved Afskeden blev hun budt en meget stor Kop The med de Ord: „Drik kun det, min Pige, der er rigtignok nogle Grumsinger paa Bunden, men det skal du ikke bryde dig noget om.“ Hun drak saa denne Drik, gik hjem og i Seng, men ud paa Natten blev hun meget syg og maatte kaste op, og i dette var ganske besynderlige Ting, noget, der lignede Korsfisk, Skindlapper med Billeder paa, der lignede Fanden paa den ene Side og Kristus paa Korset paa den anden. Det første, hun kastede op, blev brændt, men siden blev det, hun kastede op, opbevaret som noget særdeles mærkeligt. Hun led forfærdelig, og det saa ud, som Tungen næsten blev trukket ud af Halsen paa hende. Der blev naturligvis hentet Læge, hvad der ikke ofte blev i de Dage, Politiet blev hentet, og Barber kom i Forhør og arresteret som mistænkt for at have forhekset hende, men da Forhøret skulde til at begynde, slog Herredsfogden Barber i Næse og Mund, men skønt Slaget blev ført kraftigt, saa kom der kun en eneste lille Draabe Blod, men det var nok, thi naar man slaar en Heks, saa hun bløder, saa kan hun ikke forhekse den, der har slaaet hende. Barber sad en Tid arresteret, men maatte frigives af Mangel paa Bevis. Pigen døde vel ikke, men hun blev brudt i Lemmerne, saa hun blev skæv og pukkelrygget, og hendes Aandsevner var ogsaa noget svækkede.

Barber havde faaet en Pige. Hun var, hvad man den Gang betegnede en dygtig Pige, rask baade i Næven og i Kæben, og da Barber vanskelig kunde faa nogen anden, saa vilde hun nødig af med hende. Men da Pigen var forlovet og tænkte paa at gifte sig i en nær Fremtid, søgte Barber paa alle Maader at forhindre Giftermaalet, ja, endog ved at forhekse Karlen. En Aften havde hun lagt ondt for ham paa

en Sti, som han plejede at gaa paa hver Morgen, naar han skulde ud at flytte Heste, men den Nat havde en af Barbers Heste rykket sig løs og rendt ad Stien, den laa saa om Morgenens og vred sig og var meget syg. De vilde saa hente Dyrlægen til Hesten, men Barber sagde: „Det kan ikke hjælpe, den kreperer alligevel.“ Og dette skete ogsaa.

Nogle Dage derefter sagde Barber til Pigen: „Naar I holder saa meget af hinanden, at I ikke kan være fra hinanden, saa kan han lige saa godt komme til dig her aabenlyst som saadan at snige sig til at tale med hverandre,“ hvilket Karlen ogsaa efterkom.

En Aften Karlen var i Besøg hos sin Kæreste, saa denne, at Barber foretog sig nogle Kunster uden for Forstuedøren, der var skilt i en Over- og Underdør, og fattede derfor Mistanke. Før Karlen skulde gaa, tog Pigen en Kat og smed den ud over den nederste Dør, og straks efter begyndte Katten at vride og jamre sig og kreperede kort Tid derefter. Dette var altsaa tiltænkt Karlen. De giftede sig kort Tid derefter og kom i Besiddelse af et Hus, hvortil der hørte et Færgeri, Østerfærge kaldet, mellem Ourø og Horns Herred.

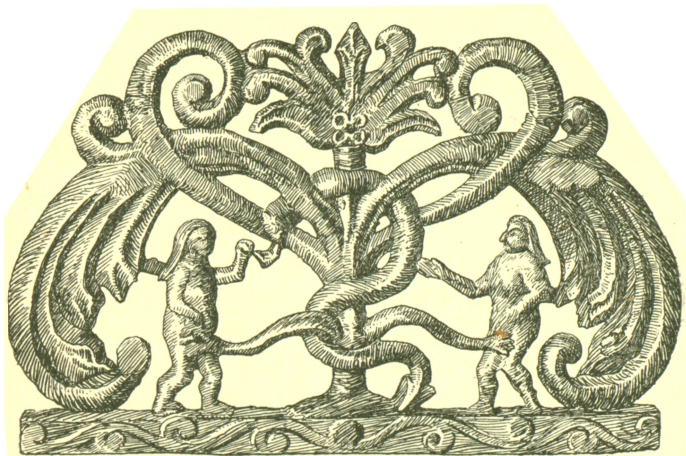
Min Moder kom en første Maj først i Tyverne til at tjene i den anden Hegnedgaard. Den første Søndag, hun tjente der, var hendes Husbond og Madmoder i Kirke. Medens hun var ene hjemme, kom Barber ind i Stuen, der den Gang indtog hele Bygningens Bredde med Bord og Bænke ved den Side, der vendte ud til Gaarden, og to Omhængssenge med Fodskamler, der gik helt ned til Gulvet, ved den anden Side. Da Sengene stod ved begge Ender af Stuen, blev der et firkantet Rum mellem Sengene, hvori var et Vindue med Udsigt til Haven. Foran dette Rum var sat en Fjæl, og i dette Indelukke gik en Flok smaa, grønne Gæslinger og nippede til en

Græstørv. Fordi det var daarligt Vejr, var de sat derind og gik dær og var rigtig vel til Mode. Da Barber saa Gæslingerne, sagde hun: „Det var dog en dejlig Flok pæne smaa Gæslinger,“ men hun var neppe kommen hjem, før Gæslingerne laa og kravlede og kunde hverken det ene eller det andet. De fleste af dem døde, og de faa af dem, der kom sig, blev nogle vantrevne og vanskabte Stakler med en Pukkel paa Ryggen. Min Moder var meget bedrøvet over, at Gæslingerne var blevne syge, medens hun var ene hjemme, men hendes Madmoder trøstede hende med, at de vidste nok, at det ikke var hendes Skyld.

En anden Gang medens de var i Arbejde med at bage, og min Moder stod og langede Brød færdige til at sætte i Ovnene, kom Barber og gik forbi hende, og idet hun gik forbi hende, klappede hun hende oven i Hovedet, idet hun sagde: „Du er en dejlig rar Pige, du laver saadan nogle pæne glatte Brød.“ Min Moder følte en saadan Afsky for Barbers Berøring, saa havde hun ikke haft Hænderne fulde af Dejg, havde hun langet Barber en rigtig velment Ørefigen, men hun fik ogsaa at føle, at Barbers Venlighed var forloren, thi de var ikke færdige med Bagningen, før hun følte en utaalelig Kratten oven i Hovedet, og da hun fik undersøgt, hvad det var, opdagede hun, at hun var helt besat med Lus.

Da hun fra Barn af var vant til Renlighed, var dette hende en utrolig Plage, hvorfor hun gjorde alt for at blive ren. Hun anskaffede sig derfor en fin Kæmmekam, og denne benyttede hun i sin Fritid, og derved dræbte hun en utrolig Masse, men desuagtet syntes der at være lige mange. En Søndag Eftermiddag hun var ene hjemme, laa hun hele Tiden paa en Græsplæne ude i Haven og kæmmede Lus af sig, saa hun syntes, at Græsset bevægede sig, men det

hjalp ikke ret meget. Hun bad derfor, om hun en Dag kunde faa Lov til at gaa hjem for at søge Raad hos sin Moder. Dette fik hun Tilladelse til, naar hun blot kom og malkede til Aften. Hele den Dag, hun var hjemme, tilbragte hun med at kæmme Lus af sig paa et Trug, hvorpaa der var Aske, som hendes Moder havde bragt hende, og før hun gik til sin Plads, blev

AMULET FRA EJBY I HORNS HERRED
(Dansk Folkemuseum.)

baade Aske og det i denne værende levende Indhold kastet paa et Baal, der var antændt paa Ildgruen.

Fra den Dag af svandt Lusene Dag for Dag, saa hun blev ren igen.

En Dag havde Barber været og set ind i Bryggerset, og Natten derefter laa Moder i sit Kammer, der stødte op til Bryggerset, og hørte noget rumstere ude i Bryggerset helt op til Kammersdøren og mærkede ligesom en So, naar hun er i Færd med at fortære noget, hun synes rigtig godt om, men da hun stod op for at se efter, var der intet at mærke.

En Dag havde Moder til en uartig Dreng, der tjente hos Barber, sagt: „Gaa hjem til Troidheksen.“ Det havde Drengen sagt, da han kom hjem, hvorfor Jens Nielsen, Barbers Mand, kom farende ind i Bryggerset, hvor min Moder arbejdede, for at irettesætte hende, og han begyndte at nærme sig hende for ordentlig at straffe hende. Men Moder sagde: „Har jeg kaldt hende for Troidheks, saa er det ikke helt ubeføjet, thi derfor har hun baade været mistænkt og arresteret,“ og idet hun greb et stort Kisteskaft, sagde hun: „Vælg nu mellem hurtigst at forsvinde eller at smage dette her.“ Og da hun ved flere Lejligheder havde vist, at hun var en kraftig Pige, saa valgte han det første i en saadan Fart, at han kom til at gaa paa fire uden for Døren. Fra den Dag kom hverken han eller Barber hende nærmere end højst nødvendig.

Efter at have tjent et Par Aar kom min Moder hjem til sin Fødegaard til sin Moder, der var Enke, og efter nogle Aars Forløb blev hun gift og Kone paa sin Fødegaard og derved Nabo til Barbers forhenværende Pige.

Barbers Mand døde, og da ingen Karle vilde tjene hende, saa kunde hun ikke selv drive Gaarden, og ingen unge Mænd vilde løse hende af, naar hun blev boende i Gaarden. Der kom derfor en ung Mand fra Langtved, som akkorderede hende ud og fik Gaarden efter hende. Hun flyttede derfor ned til sin forhenværende Pige, imod at denne blev hendes Universalarving.

Min Fader var med til at køre Flyttegods, da Barber flyttede, og da han nødig vilde køre med det sidste Læs og Barber, og da han var blevet noget forsinket, inden han kørte hjemmefra, saa kørte han derud — der var en halv Mil dertil — saa hurtigt, som Hestene kunde løbe, og blev derved fri for det

sidste Læs og Barber, der kørtes af en Mand, der boede i Nærheden, ved Navn Jørgen Jensen.

Foran Vognen, hvorpaa Barber kørte, fløj en sort Ravn, der fløj et lille Stykke frem forbi Vognen, satte sig paa Vejen og galpede, og naar Vognen saa var ved at naa den, fløj den et lille Stykke igen, og saaledes blev den ved, til den naaede Huset, hvor Barber skulde opholde sig. Vejen gik lige forbi Huset, da der var Færge over til Horns Herred, og der var mange, der skulde forbi, naar de skulde paa Engene med deres Kreaturer om Sommeren. Før hun kom der, var der aldrig nogen, der var bange for at passere der forbi, men nu var baade Folk og Fæ bange for Huset, saa Kreaturerne knapt var til at tvinge der forbi, og naar de saa kom forbi Huset, var de helt vilde, til de kom et Stykke derfra.

En Dag var min Fader kørende nede i Vandet ved Baaden, der skulde bringe nogle Varer over til den anden Side. Medens han holdt der, saa han, at Barber var ude paa Vejen og kradsede i Sandet med sin Kæp, og da han kom tilbage paa det Sted, hvor hun havde kradset, blev begge Hestene som af en stærk usynlig Magt kastede til Jorden, men fo'r op igen og var helt ustyrlige, men da min Fader havde en lille Omvej at køre, fik han dem rolige, før han naaede hjem. Der var heller ikke sket nogen Skade hverken paa Heste eller Køretøjet.

I Huset, hvor Barber opholdt sig, var der altid noget aparte. Der puslede, naar det blev mørkt. Om Vinteren naar det frøs haardt, maatte meget pakkes sammen inde i Stuerne for ikke at fryse. En Frostnat var det, som Øllet dryppede af Øltønden, men da de saa efter, var der ikke noget i Vejen med Øllet. Hen ad Foraaret var der en Gaas, der laa i Gaasebænken paa sine Æg. En Nat var det, som

Gaasen stod op paa Reden og gækkede, men da de saa til den, sad den ganske rolig paa sine Æg.

Der var ikke saa faa Børn i Huset, hvor Barber nu var. Der var derfor knapt Plads og meget kedeligt for dem at være de lange Efteraars- og Vinteraftener. De søgte derfor gerne hen hos mine Forældre om Aftenen, hvor der baade var bedre Plads og passende Selskab, men naar det saa blev Sengetid, var det næsten ikke til at faa dem til at gaa hjem. De maatte altid følges lige til Husets Indgang, men før de gik ind, knappede Drengene alle Knapper op paa deres Klæder, og Pigerne løste alle Hægter og Baand for hurtigst muligt at komme af Klæderne og under Dynen, naar de kom ind.

En Dag var der fortalt til min Moder, at Barber var lidt upasselig, men egentlig ikke syg. Morgenen derefter var min Moder gaet ud for at se efter, om min Fader og Karlen snart var færdige til at komme ind for at faa Davren, der var færdig. Hun stod uden for Porten og saa over efter Huset. Da kom min Fader til, og de saa da en sort Ravn slaa ned gennem Skorstenen paa Huset (eller det saa i alt Fald saadan ud). Da sagde Moder: „Nu skal du se, at Barber er død,“ hvortil han sagde: „Aa, Snak, hun har jo slet ikke været syg,“ men de havde knapt begyndt at spise, før der kom Bud, om min Moder vilde komme over og hjælpe til med at klæde Barber, for nu var hun død.

Der blev saa bestilt Ligkiste hos en ung Tømrer og Snedker, der boede hos sine gamle Forældre, der beboede et Hus, der nu er nedrevet, som laa paa den Plads, hvor nu Ligkapellet ligger. Da den gamle Mand havde været Hjulmand, var der ogsaa et Værksted, som Sønnen benyttede, og som stod i Forbindelse med Stuen. Den Dag Barber var død, havde

Tømreren arbejdet i Næsby og gik sent hjem. Paa hele Hjemvejen var det, som der var noget aparte, der puslede omkring ham, en Fornemmelse, som han aldrig havde følt hverken før eller siden. Da han saa kom hjem, fik han at vide, at Ligkisten var bestilt, hvorfor han ved Daggry paabegyndte Arbejdet og arbejdede paa den hele Dagen, men om Natten hørtes der ude i Værkstedet en underlig Tumlen og Banken, som om der blev arbejdet derude, men da de to gamle var meget gudfrygtige og troende Folk, saa blev de ikke bange, men Konen stod op af Sengen, linnede Døren ud til Værkstedet og sagde: „Giv dig kun tilfreds, i Morgen skal Kisten nok blive færdig,“ hvilket ogsaa skete. Der blev ogsaa stille i Værkstedet.

Der blev saa, som den Gang var Skik, indbudt Slægt og Venner til Begravelsesdagen at møde for at spise Frokost og følge Liget til Graven, og efter Jordpaakastelsen at komme og spise til Middag, men en saadan Stemning ved en Begravelse har aldrig hverken før eller siden fundet Sted, thi efter Middagen samledes baade unge og gamle paa Isen, der var paa et Kær, tæt ved Huset, hvor de gled, legede Tagfat og dansede.

Fra den Dag var al Frygt for at passere Vejen forbi Huset forsvundet baade hos Mennesker og Dyr.

— — —

Heksepigen. Paa en Gaard oppe i Herredet fik de engang en ung Pige i Tjeneste. Som hun en Dag stod ude i Køkkenet sammen med en anden Pige, spørger hun denne, om hun vil tro, at hun kan faa en Flok Ællinger ude i Gaarden til at dø. Den anden Pige tvivlede paa det, men ved at fæste sit Blik paa Ællingerne fik Pigen dem til at danse rundt, falde om og dø. Husmoderen, som nu forfærdet kom til

Stede, fik den unge Pige til at bekende, at hendes Bedstemoder havde lært hende at hekse, og saa igaaet var hun med Fanden, at hun ikke havde kunnet synke Sakramentet, da hun var til Alters efter sin Konfirmation, men havde maattet spytte det ud i sit Lommetørklæde. (Skoven.)

Heksen i Barakkerne var engang blevet fortørnet paa Ejeren af Skovly og havde lagt nogle Æg paa et Sted ude i hans Enghave, hvor han næste Dag skulde gaa over, men vedkommende Mand, som stod i Pagt med Fanden, blev af denne underrettet om Heksens skumle Hensigt. Han stod op om Natten, gik ud i sin Enghave og tog Æggene, som han smed ind paa Heksens Ejendom, hvor hendes Mand næste Morgen gik over dem. Følgen var, at han blev saa syg, at han som en hjælpeløs Stakkel maatte sidde Resten af sin Levetid inde i Stuen som en Byrde for sin Kone. (Skoven.)

TROLDTØJ

For mange Mennesker gaar Navne som Trolde, Trolde-tøj, Vætter, underjordiske, Hekse og Nisser ud i et, hvad man let vil faa en Fornemmelse af ved at sammenligne Træk fra forskellige Afsnit af denne Bog med hinanden. I Hovedsagen er der dog Forskel, og den vil man ogsaa kunne finde ved at sammenholde de særlig typiske Sagn inden for de forskellige Grupper. Trolde opfattes ofte som Kæmper. Gang paa Gang træffer man Beretninger om, at en Trolde tog en Sæk Sand paa Nakken, men saa gik der Hul paa Sækken, Sandet dryssede ud, og derved opstod Bakkerne. Saaledes opstod *Strø Bjerg*, og dær, hvor Sandet blev taget fra, ligger nu *Arre Sø*. (Se II. S. 94 og flere Steder.) Det er dog ikke alene Trolde, som man har tillagt Indflydelse paa Jordoverfladens Form.

Skaaret i Skuldelev er saaledes (II. S. 186) opstaaet ved, at Olaf den Hellige sejlede lige ind imod Bakkerne, hvor en Troldkvinde boede, saa de kløvedes ad, og der fremstod en Kilde, som blev kaldt *St. Olavs Kilde*. De store Sten, man finder her og dær, er ogsaa anbragt af Trolde, der kastede dem efter en eller anden ny Kirke, der var dukket op, og hvis Klokker forstyrrede deres rolige Tilværelse. En saadan Sten er afbildet lige efter Titelbladet. En anden findes der

ST. OLAVS KILDE

(Kilden findes i Trægruppen til Højre.)

Billede af Side 12, den er meget større end de almindelige Troldsten. Maaske det er derfor, at man fortæller, at det er Fanden — altsaa en, der var endnu stærkere —, der har kastet den efter Nøddebo Kirke (II. S. 54). Hans Fingre sidder da ogsaa kendt i den. Den store *Snekkersten* er kastet af en Heks paa Hveen efter en Troldmand, der stod oppe paa en Bakke ved Kysten. Men i alle Tilfælde har Kastet været omsonst, Stenen ramte ikke. Hvorfor prøvede da Trolden ikke een eller to Gange til? Nej, Jætter eller Trolde maatte aldrig gøre en Ting om, som første Gang mislykkedes for dem. Idet jeg iøvrigt henviser til et stort Antal Troldsagn i II. Bind, gengiver jeg yderligere nogle her.

Julenat rejser den Kæmpehøj, der er ude i Kagerup, sig paa tre gloende Ildsøjler, og inde i Højen danser

Nisserne, Heksene gaar rundt uden omkring Højen, og en stor Trold spiller for dem. (Højbjerg.)

Ikke langt fra Hulen i Overberg Skov er der en lille Høj, hvor der boede en Trold, som var meget stærk, og han gik ud hos Folk og tvang dem til at udlevere det, han forlangte. Herover blev Folk meget vrede paa ham. En Dag besluttede de at dræbe Trolden. Der blev udvalgt en Mand, som var lidt hurtig i Vendingen, og han skulde fælde ham. Han tog da sin Bøsse, som var ladet med en Guldkugle, og gik da ud i Skoven til Trolden. Da Trolden fik Øje paa ham og saa Bøssen, blev han rasende og tog en stor Sten, som laa i Nærheden, og kastede den efter Manden, men han veg til Side, saa den ramte ham ikke. Men den Sten var saa stor, at den lavede en dyb Fure, og det er Hulen, som nu kaldes „Helvedes Hule“. Men Enden blev, at Trolden maatte falde for Guldkuglen. (Ordrup.)

I min Hjemegn fortælles følgende Sagn: Paa en Gaard, der laa i Nærheden af en Høj, hvori der boede nogle Højfolk, skete det en Dag, at Gaardkonden skulde ud at hente nogle Urter og Rødder til Suppe. Da hun gik og samlede Urter ind, fik hun Øje paa en stor Tudse, som sad midt i Bedet, men Konden lod, som hun ikke saa den, og hun tænkte ikke mere paa det. Da Gaardmandsfolkene om Aftenen sad inde i den hyggelige Stue, hørte de, der blev banket paa Døren, Konden gik ud og lukkede op, hun blev meget forbavset, da hun saa en af de smaa Folk fra Højen, men den lille Kone sagde: „Bliv ikke bange, det var mig, du saa ude i Urtebedet i Formiddags, og jeg kommer for at invitere dig op til Barselgilde hos os. Jeg var nemlig ogsaa ude at hente Suppevisk til paa Søndag.“ Gaardkonden blev glad og takkede for Indbydelsen, den lille Kone lovede at mod-

tage hende ved Højens Indgang. Da Konen kom ind og fortalte sin Mand det, sagde han: „Er du gal, du kommer aldrig tilbage igen.“ Da Søndagen kom, gik Konen efter Aftale op til Højen. Den lille Kone kom, som hun havde lovet, og lukkede op. Højen aabnede sig, saa de kunde gaa ind. Konen blev bange for at gaa ind, thi over Indgangen hang en stor Møllesten i en Spindelvæv. Men den lille Kone sagde: „Kom kun ind, vi gør dig ikke Fortræd. Naar der er nogen, der er onde ved os, lader vi Møllestenen falde ned og knuse dem.“ Saa gik Konen ind, og der var mange smaa Højfolk samlede, der var rart og hyggeligt i den lille Stue, Konen havde aldrig smagt saa godt Øl, og Maden smagte saa dejligt. Da Gildet var forbi, fulgte den lille Kone hende hjem, og til Gengæld skulde hun have et Anker Øl af samme Slags, hun skulde bare blive ved at tappe og ikke tage Spundset af. Men en Dag da Konen var ene hjemme, vilde hun gerne se, hvor langt der var til Bunden endnu, men da hun havde taget Spundset af, var der ikke andet end Spindelvæv i det. Fra den Dag saa hun aldrig noget til Højfolkene. (Ordrup.)

Neden for Bomhøj var der en Bro, og der paastodes, at naar Folk kørte over Broen om Aftenen, var der en Troldkvinde, som holdt fast i Baghjulene, saa Hestene stejlede. I Bomhøjen boede Nisser og Trolde, der holdt sig lystige ved Højtiderne. En Aften stod en lille Nisseemor i en af Portene paa Bedstes Fødegård, og hun havde saadan nogle lange Bryster, at hun traadte i dem, naar hun gik. Saa blev det Tordenvej, og det er jo Nissefolks Skræk. Da Folkene kom ud, og hun saa dem, slog hun Brysterne over Nakken og rendte ad Højen til. (Ordrup.)

Troldenes Skræk for Torden. Troldene havde stor

Respekt for Guden Thor, som forfulgte dem med Torden og Lynild. Derfor havde de altid Hastværk med at komme ind i Højen, naar det begyndte at tordne. Engang naaede en af disse Troid- eller Jættekvinder dog ikke ind tids nok. Mens hun var i Færd med at samle Aks, blev hun overrasket af Lynet og dræbt. Folk strømmede til for at se hende, hendes Klæde- dragt var sammensat af en Masse Tøjlapper, hun havde et Par store, nedhængende Bryster, hvorfor man gav hende Navnet *Slattenlangpat*. (Ferslev- Vellerup.)

Troldtøjet i Bakken. Lidt uden for Helsingø, i noget som kaldes Tofte, ligger der en lille Bakke, og min Bedstemoder har fortalt mig, at der i denne Bakke skal bo Troldtøj. Engang da hun vilde skyde Genvej over denne Bakke, blev hun pludselig saa underlig til Mode, og saa kunde hun ikke komme over Bakken, hun blev ved at gaa rundt, og hun kunde høre Vognene køre, og hun kunde ogsaa høre, at min Bedstefader talte uden for deres Hus, hun kunde dog ikke komme derhen, men da saa Klokken slog tolv Midnat, kunde hun gaa igen. Men hun er ikke den eneste, det er gaaet saadan, thi hvis nogen er kommet den Vej med en Cykle, er vedkommende blevet staaende dær til Midnat. —

Paa min Bedstefaders Gaard var der et Hul i Muren ind til Hestestalden, og Gaardens Folk fortalte, at gennem dette Hul gik Troldene ud og ind, og hvis det blev lukket til, vilde et af Kreaturerne dø. Engang blev Hullet lukket til, men saa døde der kort efter en Ko, og derfor blev Hullet straks lukket op igen. —

Der fortælles, at der i ældre Tid laa to Høje nede ved Vokstrupgaard i Lopholm i Nærheden af Græsted, og i den ene boede der en Troldefamilie, som bestod af Troldmand, Troldkvinde og to Trold-

unger. Disse to Trolde gik hver Nat ind paa Gaarden og tog alt, hvad de kunde faa fat paa. Det skete ikke saa sjældent, at de ogsaa tog Børn; der fortælles, at medens Malkekonen en Aften var inde at malke, havde hun lagt Barnet fra sig, men da hun kom, var det forsvundet, og hun mente da, at det var Trolde, der havde taget det. —

Troen paa, at Børn kunde blive forbyttede af Trolde, har været meget udbredt. For at værges sig derimod anbragte man Staal paa Barnet, en Stoppenaal indstukket i Barnets Tøj. Børnetøj maatte ikke hænge ude efter Solnedgang, denne Skik er maaske ikke helt forsvundet endnu. Iøvrigt gjaldt det om at faa Barnet døbt saa snart som muligt og i hvert Fald otte Dage efter Fødselen, saa kunde Barnet ikke forbyttes. —

Min Bedstemoder, som døde 1869, omtrent 80 Aar gammel, og som stammede ude fra Saunte i Tikøb Sogn, har fortalt om en saadan Forbytning, der i hendes Ungdom fandt Sted. Et lille Barn, som laa i Vuggen, og som de havde glemt at sætte Staal ved, var om Natten blevet forbyttet. Om Morgenen da Forældrene skulde se til Barnet, laa der i Stedet for deres eget Barn en lille Mandsling ikke større end Barnet, men med et gammelmandsagtigt rynket Ansigt. Forbytningen spiste og drak alt, hvad de puttede i den. Nu vidste man, at hvis man kunde faa en saadan Forbytning til at sige noget, vilde man kunne blive Troldebarnet kvit og faa sit eget Barn igen, men det var ogsaa den eneste Maade, hvorpaa det kunde ske. En klog Kone raadede dem saa til, at de skulde slagte en Gris og koge den hel med baade Hoved, Hud og Haar og sætte den for Næsen af Trolde. Det gjorde de saa, og da Ungen havde gloet lidt paa Grisen, aabnede den Munden og sagde: „Sylt

med Øjne, Sylte med Øren og Sylte med Næse og Sylte med Haar! Nej, nu er jeg saa gammel, at jeg har set Rom blevet revet ned og bygget op igen syv Gange, men aldrig har jeg set Sylte med Øjne, Sylte med Øren, Sylte med Næse og Sylte med Haar paa!"

GAARDMANDSKONE I SØBORG
1809—1896

Næste Morgen var Trolungen forsvundet, og deres eget Barn laa i Vuggen. — Det var jo det, det gjaldt om, at vise Ungen noget, den ikke havde set før.

NISSER

Nisserne er de mest menneskelige af de overnaturlige Væsener. Mens de andre gerne vil gøre Menneskene, og hvad deres er, Fortræd, saa er Nisserne fredsom-

melige, blot de behandles med Hensyn. Ofte bor Nissen i Gaarden eller Huset. At han maa føle sig hørende til hos Menneskene mere end paa Stedet, derom vidner den velkendte Fortælling „Nissen flytter med.“ Men sin Julegrød skal Nissen have; og der gives Steder, hvor han faar det den Dag i Dag. Et saadant Sted undlod man det for nogle Aar siden, men da døde der en stor Kvie. Det skulde jo ikke saa gerne gentages. — Om Nissens Hjælpsomhed se II. Side 46 og 56. —

Paa vor Nabos Mark er der en Høj, den har gamle Folk set staa paa tre gloende Pæle, og Nisserne dansede nedenunder. Hvis der blev gravet i Højen, skete der en Ulykke, men Ejeren af Højen gravede i den alligevel, det første Aar mistede Manden en stor Tyr, og Aaret efter døde han selv. (Horns Herred.)

Tæt ved Frederikssund ligger en stor Bakke, kaldet Lundebakken. Her om denne Bakke saa man i gamle Dage smaa Nisser danse rundt. Hver Aften spillede det i den, og et stort Lys stod midt oppe i Bakken og lyste ud over den, mens smaa Nisser dansede i Kreds rundt om den. Naar Folk gik op til Bakken for at se nærmere, forsvandt det hele, og Musikken hørte op. Men naar de atter gik et Stykke bort, saa de det samme som før. —

Min Oldefar har fortalt mig, at der hos en Bonde i Helsingegnen boede en Nisse. Naar Folk paa Gaarden sov, vaagnede de ved at høre Hakkelsemaskinen gaa, men naar de stod op for at se, var der ingen ved Maskinen, det samme kunde gentage sig flere Gange i Løbet af Natten. En Aften var der en Karl, som gik op paa Loftet for at se, hvad det var, og han blev løftet op og kastet over „to Fag Hus“ og faldt ned i Loen, dog uden at komme til Skade. Man

troede saa, at det var Nissen, der havde spillet Bold med ham. (Gilleleje.)

Der var nogle Folk, som var flyttet fra deres Gaard, fordi de mente, at Brændestykkerne paa Loftet blev ved med at rulle frem og tilbage. Folkene troede da, at det var Nisserne, der var paa Færde. (Gilleleje.)

Paa en Gaard i Fredtofte, hvor jeg var kendt i min Barndom, var der altid Velstand, god Høst og god Besætning. Folk troede, at Nissen kom og hjalp dem. Naar Karlen og Husmanden om Morgenen kom paa Loen og skulde tærskes, kunde de se, hvor Bunken var vokset om Natten. Det var Nissen, der havde baaret hid fra andre, som den ikke kunde lide.

Paa den Gaard var der en graa Kat, som hver Dag havde for Vane at ligge inde paa Karlens Seng. Han blev ked af det og jog den ud, men den følgende Morgen, da han vaagnede, laa hans Uhr paa Sengen og var knust. Det var Nissen, som havde været der. Siden den Tid var Karlen meget ængstelig for graa Katte. —

Folkene paa den Gaard gik altid til Alters Skærtorsdag, og Konen havde et nylagt Kyllingeæg i Lommen. Alle, der gik til Alters den Dag, havde noget med Troldtøjet at gøre, derfor slog andre Korsets Tegn, naar de mødte dem. (Karlebo. — D. F. S.)

Nissens Vrede. Folk troede ogsaa, der var Nisser til, derfor satte de et Fad Grød ud i Laden til Nissen Juleaften, men engang havde en Kone glemt at komme Smør i Grøden, saa blev Nissen vred og vendte op og ned paa hele Huset, saa de Folk havde ikke Fred i Huset i et helt Aar, men da det atter blev Jul, skulde Nissen jo have sin Grød, saa fik han et ordentlig stort Smørhul i, saa blev der Fred i Huset igen. (Ordrup.)

Den lille Mand og Hestene. Vi købte to unge He-

ste, de var hvide, men i de tre første Uger, vi havde dem, var de ikke til at forstaa. De stod og tumlede i Stalden og var helt svedte om Morgenen. Rumpen og Manken paa den ene var helt flettet. Den ene Hest havde sparket Stenene op, og det var endda ny Stenbro. Min Mand pryglede dem, men det hjalp ikke. Saa var det en Nat ved Midnatstid, da var det rent galt igen, min Mand gik ned og lukkede Døren op, men saa var der ingenting. Han gik saa igen, men lod Døren staa paa Klem. Da han var gaaet, var det lige galt igen. Min Mand listede sig saa hen og kiggede ind i Stalden, og han saa en lille Mand saa stor (en halv Snes Tommer), det var en rigtig lille professioneret Mand, og han gled ganske sagte ned ad Ryggen paa den ene Hest, men det vilde den anden ikke have, og derfor blev den saa urolig. „Naa, er det dig,“ sagde saa min Mand, „ja, du maa gerne være her.“ Saa blev der Ro, og siden var der aldrig mer i Vejen. — Jeg gik tidlig, og jeg gik sent, men jeg saa aldrig noget, men Kreaturerne trivedes godt. (Slagslunde.)

VARULVE

Naar en Kvinde fuldstændig nøgen krøb tre Gange igennem en Foleham, som var stillet op paa tre Stænger, saa fødte hun uden Smerte, men saa blev hendes førstefødte, hvis det var et Drengbarn, en Varulv, var det et Pigebarn, blev det en Mare. Tre Piger fra Villingebæk vilde ogsaa forsøge dette for at blive fri for Smerte, naar de skulde føde. De havde faaet opdaget, at ude i et Vænge gik nogle Heste, deriblandt et Øg, som skulde fole. De passede saa paa, da det foled, og en Nat gik de nøgne fra Villingebæk ud i Vænget og tog Hammen og stillede den op paa tre Stænger, men ligesom de skulde

krybe igennem, kom Manden for at se til sit Føløg og fik saa set de tre Pigers Forehavende, og han fulgte dem med Pisken til Villingebæk, saa de fik ikke fuldført deres Forsæt denne Gang. (Esbønderup.)

Varulven kendes paa de mørke, sammenvoksede

GAARDMANDSFOLK FRA STRANDESBØNDERUP

Øjenbryn og en mørk Tot Haar paa Ryggen imellem Skulderbladene. (Ordrup.)

Det, Kvinderne forsvarede sig med, var deres Forklæder, der var nemlig ingen andre Ting, der kunde værne en Kvinde mod Varulve og Varsler af alle Slags, end naar Kvinden fik løst sit Forklæde, med det skulde hun blive ved at slaa fra sig. Naar saa Varulven var blevet forvandlet til Menneske, og vedkommende Kvinde kunde se nogle Trævler af sit For-

klæde i Varulvens Tænder, og hun saa sagde til ham: „Du er en Varulv“, saa var han frelst, ellers kunde han ikke blive frelst, uden at han kunde rive et levende Foster ud af en frugtsommelig Kvinde. (Karlebo. — D. F. S.)

Varulvens Død. Følgende Beretning er fortalt af Peter Jørgensen, der i fyrretyve Aar har boet i en af de nordsjællandske Landsbyer.

Karlene og Pigerne fra Danstrup samlede sig i Sommeraftenerne ved Rostgaardsstenen, hvor de snakkede, lo og sang. En Aften da hele Ungdommen fra Danstrup som sædvanlig var forsamlet her, kom et stort graat Uhyre humpende ind mellem dem paa tre Ben, mens det fjerde hang slapt ned. De blev enige om at slaa Uhyret ihjel, hvad de ogsaa gjorde paa en ret eftertrykkelig Maade. Den næste Morgen fandt man en gammel Mand, der ernærede sig ved at smede Ildkroge og lignende, liggende død i sit Hjem i Danstrup, ganske lemlæstet. Det var ham, de om Natten havde dræbt i Skikkelse af en Varulv. —

En Mand og en Kone kørte engang gennem en stor Skov. Da lod Manden Konen tage Tømmerne, han skulde ind i Skoven og kom snart igen. Lidt efter kom en stor, sort Ulv inde fra Skoven ud imod Konen og vilde overfalde hende og Hestene. Ulven havde tre Ben. Konen slog den med sit Silkeforklæde. Da forsvandt den. Nu kom Manden, men da saa hans Kone, at de røde Trevler af Silkeforklædet hang ud mellem Tænderne paa ham. Da sagde hun: „Lille Mand, du er jo en Varulv!“ „Nej,“ svarede han, „nu er jeg det ikke mere, for du har frelst mig.“ (Bendstrup.)

En Dag i Tusmørket fulgtes jeg med en noget ældre Mand fra Hillerød og ud ad Harløsevejen, jeg kunde vel være en 6—7 Aar. Skraas for Sylvest Han-

sens Gaard laa der noget stort og mørkt ude ved Siden. Manden gik med en hemmelighedsfuld Mine hen og betragtede Tingen. „Naa-aa,“ sagde han lettet, da han saa, hvad det var. „Hvad troede du, det var?“ spurgte jeg. „Jeg troede, det var en Varulv,“ svarede Manden. Det var en stor, afrundet Sten paa en halvanden Alen i Højde og Bredde. Den Sten kiggede jeg paa adskillige Gange, naar jeg senere kom forbi, og jeg vil endnu bestemt kunne vise, hvor den laa. (København.)

En Pige tjente et Sted, og en Aften kom hun skrigende ind i Bryggerset. Da de kom til, raabte hun: „Aah, det er Varulven, der har fat i mit ene Ben!“ Det viste sig, at hun havde smækket Døren i over sin ene Hæl, og idet hun holdt fast paa Døren, klemte hun Hælen fast.

M A R E R

Marerne lagde sig om Natten paa Mandfolk. For at undgaa dette vendte Karlene deres Fodtøj foran Sengen.

Naar Hestene var svedte om Morgenen, og deres Manker saa ud, som om de var flettede med Hænder, mente man, at Marerne havde redet dem om Natten. (Blidstrup. — D. F. S.)

En Mand i Helsingegnen havde en rød Hest, og hver Morgen, naar han kom ud til den, stod den og var saa svedt. Det var en Mare, der red paa den om Natten. —

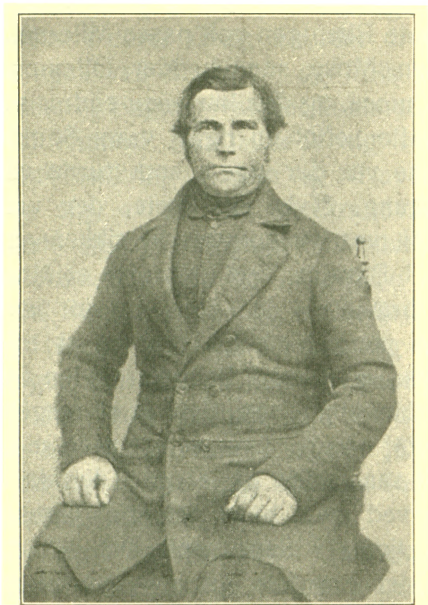
Paa et enligt liggende Sted boede to gamle Folk med deres to voksne Børn, en Søn og en Datter. De var agtværdige Folk og havde det godt. Men Sønnen led undertiden om Natten af noget lignende som det, man kalder Mareridt. De forsøgte mange Raad derfor, men intet hjalp, og saa kom de i Tan-

ker om, at der var nok noget Hekseri med i Spillet. De forsøgte baade at stoppe Skorstenen og Nøglehullerne, for at det onde kunde blive udenfor, men alt forgæves. Saa en Aften besluttede Sønnen da at lukke sig rigtig godt inde, men lavede dog et lille Hul i Væggen ved sin Seng, „for hvis det saa kommer, ved jeg da, hvor det er kommet ind,“ tænkte han, og for en Sikkerheds Skyld lavede han en Prop, der nøjagtigt passede til Hullet i Væggen. Hen ad Natten mærkede han, det kom, og satte i en Fart Proppen i Hullet, idet han sagde ved sig selv: „Se saa, nu har jeg dig herinde.“

Saa kaldte han paa sine Forældre, de tændte Lys og begyndte at lede, men ingen Steder var noget at finde. Tilsidst vendte de Bunden i Vejret paa nogle opslidte Træsko, som stod dær, og da faldt en Tingest ud af dem, som lignede en Skruptudse. Bedst som de stod og vendte og drejede den, blev den til en ung, smuk Pige. Nu spurgte de hende om, hvem hun var, og hvorledes hun var kommen, men det vidste hun ikke noget om. Alle syntes godt om den unge Pige, Sønnen allerbedst, og han giftede sig med hende. En Tid efter sagde Manden til hende: „Kom, saa skal jeg vise dig, hvor du er kommen fra.“ Saa gik han hen og tog Proppen ud af Væggen, men lige i det samme fo'r hun ud af Hullet, og han saa hende aldrig mere. (Lyng.)

Frelst fra Mareridt. Min Morbroder Lars Jørgen' tjente i sine unge Dage i Veksebo, og saa var der en Nat, at han blev plaget af en Mare, men Lars Jørgen' havde hørt, at han kunde løse den troldbundne, hvis han ikke sagde et Ord lige til Middag den næste Dag. Da Folkene skulde spise Davre, talte de til ham, men Lars Jørgen' vilde ingenting sige. Da de skulde spise Lillemiddag, gik det ikke bedre, og Fol-

kene, der troede, at der var noget i Vejen med ham, sendte Bud til Endrup til hans Moder og Søster om, at de skulde komme derover og se, om de ikke kunde faa ham til at sige noget, men heller ikke de kunde faa ham til at tale. Men da Folkene om Efter-

GAARDEJER I KASSEMOSE
født 1814.

middagen stod ude i Loen og tærskede, kom der en Kvinde og bankede paa Døren, det var hende, Lars Jørgen' havde befriet fra Trolddommen.

ELLEFOLK

•Ellefolkene var smukke fortil, men hule bagtil, fortæller en Kone. Hendes Moder sagde til sine Børn: „Naar I møder en Ellepige, skal I bare sige til hende:

„Er du ligesaa smuk bagtil, som du er fortil, saa vend dig om.“ Da forsvandt Ellepigen. —

Der siges om en Mose i Nejlinge, at der hver Nat dansede nogle Ellefolk. (Helsinge.)

Naar en Kulsvier saa en Ellepige ved sin Kulmile, saa kunde han ganske rolig gaa hjem og lægge sig, for saa skulde Ellepigen nok passe Milerne. (Karlebo.)

Her er en Mose, som hedder Øllemose, den har heddet Ellemose, og dær kan man endnu se Ellefolket danse en Aften efter en rigtig varm Sommerdag. Ud til den Mose var der ingen, som turde vove sig efter Solnedgang. Hvis det skete, der var en, som skulde forbi, var vedkommende sikker paa at blive draget ind i Dansen. Ved Udkanten af Mosen var der Lys, som brændte i lys Lue, og jo nærmere man kom, desto mere fristende var det at træde med i Dansen. Var man først kommen inden for Kredsen, tabte man Hukommelsen, det var en meget farlig Sag at komme for nær. — Lysene kan man se endnu, men det er ikke saa farligt nu at gaa derude ved Natte-tid, for nu ved man, hvad det er. (Græse.)

En Karl tjente i Sonnerup. Om Aftenen da han vilde gaa hjem, og han gik gennem Skoven, mødte han en dejlig Kvinde, pludselig ser han tre. Idet han vil gaa forbi, hilser han, men da tog de ham og knugede ham. Han blev endelig fri, men gik fra den Tid af aldrig gennem Skoven. De, han mødte, var tre Ellekvinder. (Kregome.)

I gamle Dage troede Folk, at der var Ellefolk til, de boede i Høje. Engang gik en Mand i Horns Herred og pløjede paa sin Mark ved en Høj, og dær laa en stor Sten ham i Vejen, han prøvede paa at flytte den, men kunde ikke, og pløjede saa videre. Da han kom tilbage, stod der paa Stenen en Tallerken med

en Pandekage paa fra Ellefolkene til Tak, fordi han havde ladet Stenen ligge.

STRANDVASKERE

I gamle Dage troede man, at de, der ikke blev begravet i indviet Jord, altsaa paa Kirkegaarden, ikke kunde faa Fred i deres Grav. De, der druknede, gik og spøgede nede ved Stranden, og Folk kaldte dem for Strandvaskere. Engang var der kommet en Strandvasker op til Kirken. Han stillede sig ved Hegnet, der gik rundt omkring Kirken og Gravene. Ingen kunde tænke sig, at det var en Strandvasker. Han stod og bøjede sig over Hegnet, han vilde gerne ind paa Kirkegaarden, for dær var jo indviet Jord. Men saa var der en Pige, som sad og malkede lige i Nærheden. Hun troede, det var Karlen, og hun vidste, han var bange. Hun gik da hen og smed ham over Hegnet. Da han var kommet ind, kastede han en Pose Penge ud til hende og sagde: „Den skal du have, fordi du har hjulpet mig ind paa indviet Jord.“ Pigen fik senere Gaarden. —

Det hedder sig i Folkemunde i Gilleleje, at i ældre Tid, naar der drev druknede Søfolk i Land (Strandvaskere), blev disse ikke ført til Kirkegaarden, men begravet i Klitterne ved Stranden, men det var jo ikke kristen Jord, og de kunde derfor ingen Hvile finde i Graven, men ved Nattetide gik de i Kirkestræde og græd og bad for at komme ind paa Kirkegaarden, og naar der saa kom en Mand med Mod og Mandshjerte, tog han uden videre og kastede dem over Kirkegaardsmuren ind paa Kirkegaarden, og saa blev der Fred igen. —

Jeg har engang hørt fortælle om en Fisker, at da han kom gaaende langs Stranden sent om Aftenen, hørte han pludselig nogen komme bag sig, og før

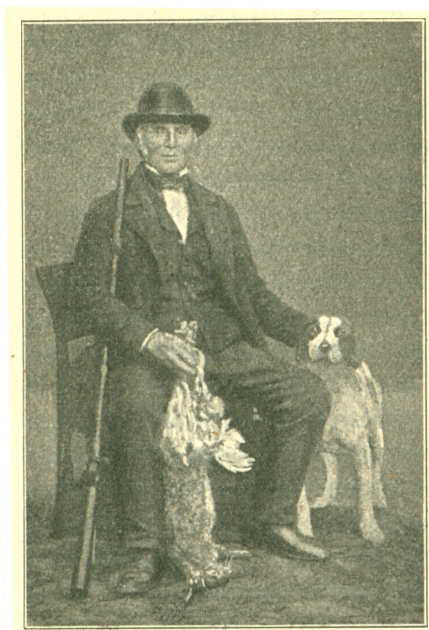

han kunde vende sig om, var der nogen, som hængte sig paa Ryggen af ham. Han blev meget forskrækket, men fattede sig dog hurtigt og stak sin Stok i Sandet, idet han sagde: „Bliv her ved Stokken! Jeg kommer og henter dig i Morgen,“ og saa gik han hjem, men næste Morgen, da han kom for at hente sin Stok, fandt han en Strandvasker ved Siden af Stokken. Senere har man sagt, at det spøgede dær, hvor Manden laa, og Folk bryder sig endnu ikke om at færdes dær efter Mørkets Frembrud. (Gilleleje.)

I Begyndelsen af det attende Aarhundrede var Strækningen mellem Villingebæk og Hornbæk, hvor nu den lille Plantage ligger, en stor Lyngmark. Igennem Lyngmarken gik en Sti, som blev kaldt Møllestien, da Beboerne i Hornbæk benyttede den, naar de skulde til den gamle Vandmølle i Villingebæk for at købe Mel til at bage Brød af. Denne Sti holdt ingen af at befare efter Mørkets Frembrud, da der fortaltes, at de saakaldte Strandvaskere spøgede dær. Paa den Tid boede der i Hornbæk ved Tudepladsen en Kone, som hed Kirstine. Hun var lidt dristig af sig og troede ikke paa Spøgelser. En Dag midt om Vinteren var hun gaaet til Møllen for at købe Mel, og det blev mørkt, inden hun begav sig paa Hjemvejen ad Møllestien. Da hun naaede Femhøje (nuværende Kildekrog), hørte hun noget komme sjaskende bag efter sig, og til sin store Skræk saa hun en Strandvasker tæt ved sig. Hun skyndte sig, alt hvad hun kunde, men han indhentede hende snart, sprang op paa Melsækken, som hun havde paa Ryggen, og hun maatte slæbe paa ham, til hun naaede Vestre Bæk. Dær maatte han give Afkald paa hende, da han ikke kunde komme over det rindende Vand. Hun skyndte sig nu hjem, men da hun kom til Tudepladsen, kom Strandvaskeren igen nede fra Krovejen. I sidste Øje-

blik kom hun ind i sit Hus og slog Slaaen for Døren, og Strandvaskeren maatte forsvinde. Men efter den Tid var de gerne flere i Følge, naar de gik til Møllen. —

Strandvaskere blev i gamle Dage behandlet næsten værre end Forbrydere og Selvmordere. I min Barn-

JÆGER OG JORDEMODERMAND

dom blev de dækket til med Tang og puttet i en simpel Kiste og begravet paa Hornbæk Kirkegaard i „Russerhullet,“ hvor engang en ilanddreven russisk Matros var blevet gravet ned. Det ligger i det sydlige Hjørne af Kirkegaarden. De lagdes i Kisten i den Dragt, de var dreven i Land i. For nogle Aar siden holdtes der Ligsyn over en Strandvasker, han havde en Ring paa Fingeren, og en gammel nu

afdød Murer skar Fingeren af, for at Øvrigheden kunde faa Ringen. Manden blev begravet, men man glemte Fingeren, den laa den næste Dag og flød paa Aalsgaarde Gade til Morskab for Børnene. (Hellebæk. — D. F. S.)

Naar de døde Skibsfolk var drevet op paa Stranden, saa hændte det ofte, at Folk ranede Sølvknapperne i deres Tøj og Silkehalstørklæderne om deres Hæls. Dette lønnede sig daarligt, thi nu maatte de bære Strandvaskeren hele deres Liv igennem, hvis de om Aftenen kom forbi det Sted, hvor de havde begaaet Rovet, eller hvor Strandvaskeren var begravet, og de maatte bære ham paa deres Ryg lige til deres Hjem. Ingen andre kunde se Manden paa Ryggen, men de kunde selv mærke Byrden. Ellers gjorde det dem ikke noget. Nogle Mænd var bekendt for, at de maatte bære Strandvaskere det og det bestemte Stykke, og det var ikke noget, andre Folk opdigtede, for det fortalte de selv. En Kvinde havde engang faaet Lyst til Sølvknapperne paa en død Sømand, men da hun ingen Kniv havde, bed hun Knapperne af. Men hun fortalte selv, at hun kunde mærke, hvor Strandvaskeren lo eller smilte under dette Værk, og det har ogsaa andre fortalt. Denne Kvinde kom dog ikke i Fortræd, thi hun sørgede for at faa Strandvaskeren begravet, mens derimod de maatte bære Strandvaskere, som plyndrede dem og derefter lod dem ligge. (Hellebæk. — D. F. S.)

FORSKELLIGE SAGN

Kong Dans Høj. I mit Fødesogn ligger der en stor Bakke, den er 150 Fod høj og er den næststørste paa Sjælland. Denne Bakke bliver kaldet „Skovbakken“, der er ellers ikke et Træ paa den, saa det Navn passer ikke nu, men den har engang været overgroet

af Træer, siger gamle Folk, at de har hørt fra deres Forfædre. Paa det højeste Punkt af Bakken ligger der en Høj, der bliver kaldt „Dans Høj“, den har engang været hel rund og var da cirka 25 Alen i Tværsnit, nu er den udgravet, saa der kun er den ene Halvdel tilbage. De, der gravede den ud, fandt ikke andet end en Stensætning, hvori der laa et Menneske begravet. De kunde se, at der havde været Gravrøvere, som havde gennemrodet den og ragnet, hvad der havde været af Værdier. Her i denne Høj skal Kong Dan været begravet, og det var altsaa hans Ben, Udgraverne stødte paa, Værdigenstandene var taget paa en enkelt Pilespids nær. Om der dær har boet nogen Trold eller Heks eller andre Dobbeltgængere, ved jeg ikke, men der bliver hvert Aar St. Hansaften brændt Blus paa den Del af Højen, der er tilbage, og det er jo, fordi der ikke skal komme nogen af de Hekse, som skal til Bloksbjerg, og sætte sig for at hvile sig, inden de drager videre. Nu da Folk har lagt noget af deres Overtro til Side, gaar de gerne hjem fra Højen efter et Par Timers Forløb, for en Snes Aar siden var der ikke Tale om at gaa fra Højen før Kl. 2—3 om Natten, der var da ogsaa baade Spil og Dans og et vældigt Spektakel, jo værre, jo bedre, altsammen for at skræmme Heksene. Om der er nogen Trolddomsmagt ved Højen, ved man ikke rigtigt. Paa den Gaard, hvis Mark Højen ligger paa, kan der ikke trives røde Heste. Enten der bliver købt, eller der bliver lagt Føl til paa Gaarden, bliver det altid nogle arrige Dyr at se paa. Det kan jo tænkes, at det er fra Højen, det stammer.

Der er flere Kildespring ved Foden af Bakken, og det er den dejligste friske Læskedrik, man faar ved de Kildespring. Det ene havde en særlig Egenskab. Naar der skulde koges Ærter paa en Gaard, et Hus

eller lige meget hvor, saa skulde der altid hentes Vand fra det Kildespring. Ærterne skulde nemlig ikke koge mere end halv saa længe, og saa smagte de dobbelt saa godt. Nu er Kilden imidlertid jævnet og bryder op i en Mose, saa det er ikke til at faa saa lækre Ærter mere. (Græse.)

Grydehøj. Her er ogsaa en anden Høj, som kaldes Grydehøj. Der er nemlig en Mose lige ved Siden af den, som har Form som en Gryde, og i denne Mose blev alle, som ikke skikkede sig vel, puttet ned og kogt. Mosen ligger lige op til en stærkt befærdet Vej, saa at det kunde ske, at der var nogen, der gik i den af Vanvare, og naar saa Mosekonen bryggede, og Mosen rigtig røg, saa troede Folk, at nu var der nogen, som skulde koges. (Græse.)

Skjoldbjerget. Vest for Vellerup, men lige ind mod Byen, ligger Skjoldbjerget, en stor og meget langstrakt Bakke, den ligger i Øst og Vest og er cirka 500 Alen lang. Her bor, fortæller Sagnet, Skjoldbjergpræsten sammen med en hel Mængde Bakkefolk, og de har en Skat derinde, som de passer godt paa. Det er en stor Guldbjælke, som naar fra den ene Ende af Bjerget til den anden. Denne Skjoldbjergpræst har vore Forfædre næret stor Frygt for, det skulde ikke være rart for det Menneske, som ved Nat passerede Vejen forbi Bakken, dersom Præsten stak Hovedet ud og raabte efter vedkommende, og dersom en af de gamle Vellerupperne forsvandt paa en gaadefuld Maade, troede man altid, at Skjoldbjergpræsten havde taget ham.

Engang skulde der være Bryllup hos Troldfolket i Skjoldbjerget, og der kom da en lille Trold ind hos en gammel Smedekone i Vellerup og vilde laane hendes Fletnakke. Dette var den gamle Smedekone ikke meget for, men gik dog ind derpaa, da Trolden lovede hende, at hun skulde faa Brudestadsen at se.

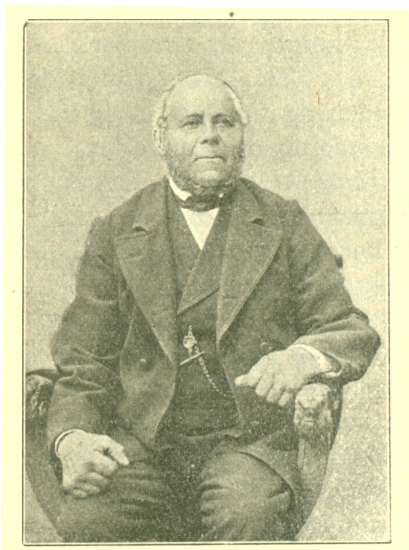
Da Konen den følgende Nat laa i sin Omhængsseng, blev hendes Stue pludselig fuld af straalende Lys, og hele Brudestadsen kom kørende ind gennem Stuen og forsvandt under Bilæggerovnen. Der var Guldka-reter med baade fire og seks Heste for, Hornblæsere og skingrende Musik og en uendelig Mængde festklædte smaa Troldmennesker.

Paradis. Blandt Egnens Folk gik før et gammelt Sagn om, at i Jordhøj var Paradiset, paa Blodhøjen stod Kundskabens Træ. Efter Syndefaldet gik de ud, Manden, Kvinden og Slangen, og grundlagde Byerne Manderup, Kvinderup og Slangerup.

Den store Hval i Øresund. Engang var der kommet en stor Hval ind i Øresund, men da den paa sin Fart var kommet til Nivaabugten, ud for det Teglværk, hvor Digteren Kaalund i sin Tid var Bestyrer, fik den pludselig Lyst til at vende om. Ved at udføre denne Vending kom omtrent en Trediedel af dens uhyre Legeme saa højt op paa Land, at Enden af dens Hale naaede op til Laveskov. Dær blev den rolig og uanfægtet liggende, skønt mange Mennesker begyndte at hugge store Stykker Spæk af den. Dette Arbejde blev uforstyrret ved, indtil man naaede Navlestrengen, da gav Hvalen sig til at brøle saa frygteligt, at alle i største Rædsel trak sig bort fra den. Dette Brøl blev ogsaa hørt af dens Mage i Østersøen, som hurtig ilede den til Hjælp og ved sin voldsomme Fart satte saa meget Vand ind paa Landet, hvor den mishandlede Hval laa, at denne slap ud og svømmede bort, uden at den tilsyneladende havde taget mindste Skade af det Hærværk, der var udøvet imod den. (Sletten.)

Hanebjerg. Mellem og Vejby og Raageleje ligger der et stort, lyngklædt Højdedrag, der hedder *Hanebjerg*. Igennem den tætte Lyng gik der i lige Linje

ned mod Vejen en grøn Græsstribe, og om den fortæller Sagnet følgende: Da Engelskmændene mellem 1807 og 14 laa og krydsede i Kattegattet, var her jo danske Tropper, der holdt Strandvagt. Engang var en Soldat blevet dømt til at løbe Spidsrod, men han skød sig oppe paa Bakken, og dær, hvor Blodet løb ned ad Skraaningen, forsvandt Lyngen, og der blev

GAARDMAND FRA ASMINDERØD SOGN
(1821—1908.)

en græsgroet Stribe i Stedet for. Soldaten var nemlig blevet uskyldig dømt. Striben var i min Barndom meget kendelig og blev betragtet med en vis Ærefrygt.

Højgraverens Straf. Paa Hjortegaardens Mark laa en gammel Gravhøj fra Oldtiden. Den gamle Folketro sagde, at den Mand, som vovede at aabne Indgangen til slig en Gravhøj, vilde rammes af en Ulykke, derfor havde endnu ingen Mand i Skoven vovet at aabne for Gravhøjens Hemmelighed. Men saa kom

for ca. 40 Aar siden til Nabogaarden en ny Mand, han havde ikke de gamle Skovboers Frygt og Overtro og bad saa Hjortegaardens Ejer om Tilladelse til at aabne den gamle Gravhøj. Den følgende Søndag drog saa Manden i Spidsen for flere unge Karle og forsynet med en Kurv godt Øl ud til Gravhøjen, og efter at man havde faaet en lille Hjertestyrkning til Opstramning af Humøret, begyndte man at grave Højen ud. Da man var i fuld Gang med dette Arbejde, hændte det pludselig, at Karlen fra Hjortegaarden stak sin Spade igennem Indgangen. Der kom saa siden sagkyndige Folk fra København, og disse undersøgte Højen, hvor der fandtes en Del Skeletter og nogle Oldsager. Den Karl, hvis Spade stødte gennem Indgangen til den gamle Gravhøj, fik kort efter en uheldig Kærlighed og hængte sig. Dette gav saaledes den gamle Folketro en Slags Bekræftelse paa, at Ulykken vilde ramme den, som vovede at aabne for Fædrenes Gravhøje.

Det brændte for Penge. Vor Nabo Christian Petersen fortæller, at paa enkelte Steder kunde man for mange Aar siden om Aftenen se en Ildsøjle stige op af Jorden. Man sagde, at *det brændte for Penge*, det var kun synligt hver Hundrede Aar, men det kunde godt komme flere Aftener efter hinanden. En gammel Kone her fra Smidstrup, som hed Sofie, havde flere Gange set, det brændte for Penge paa Christian Petersens Mark. Hun turde selvfølgelig ikke gaa derhen, skønt der skulde ellers ingen Fare være ved det, man skulde bare lægge en Sten som Mærke, saa man Dagen efter kunde se, hvor man skulde grave. Under Gravningen maatte ingen tale.

Ved Landevejen, der gaar fra Smidstrup til Gilleleje, er der en Overkørsel over en Rende, der kommer fra Strand-Esbønderup og løber ud i Stranden. Overkør-

selen kaldes *Sortebro*, muligvis fordi der om Aftenen er saa mørkt, idet det er nede i en Lavning. Der fortælles, at det for et Hundrede Aar siden brændte for Penge dær. Der var dengang Vandmølle paa Gilleleje. En Møllersvend derfra skulde have set det. Han gav sig straks om Natten til at grave, og han kom saa langt, at han med en Jernstang havde fat i Pengekistens Hank, men i det samme kommer der en Kone forbi. Hun spørger Møllersvenden, om hendes Møllepose ikke er færdig. Nu er Møllersvenden saa optaget, at han glemmer, at han intet maa sige, og han svarer Konen: „Gaa væk med dig, din Møllepose skal du nok faa.“ Men i det samme Øjeblik forsvandt Pengekisten tillige med Jernstangen. Møllersvenden kunde en halv Times Tid efter, at den var forsvundet, høre en Raslen og andre mærkelige Lyde dybere og dybere ned i Jorden.

Fra Tikøb Sogn er der en Historie, som for saa vidt er historisk, som Øvrigheden til sidst maatte gribe ind. Den skal være foregaaet paa et Afbyggersted for godt og vel Hundrede Aar siden. Det blev først galt i Stalden, hvor Kreaturene brølede og rumsterede, og man kunde se Kæppe, der ført af usynlige Hænder fægtede i Luften. Efter nogen Tids Forløb begyndte dette Fænomen at vise sig i Stuen om Aftenen og om Natten, og her gik det ud over Manden, men ikke over Konen. Det gik saa vidt, at der maatte siges Folk til for at holde Vagt over Manden, og Vagtmandskabet mente ogsaa at have set Kæppe svæve i Luften ned over den ulykkelige Mand. Ved at ransage Sengen fandt man en hel Del hvide, afbarkede Kæppe. Disse blev nu ved en klog Kones Hjælp brændt sammen med forskellige af hende medbragte Sager. Huset blev under forskellige Ceremonier røget med Haar, Negle med mere, og dermed

ophørte Trængslerne. Min Bedstemoder, som har fortalt Historien, mente at vide noget om et Kærlighedsforhold mellem Konen og en anden Mand. At Begivenheden har fundet Sted, er sikkert nok, men hvad eller hvem der satte Kæppene i Bevægelse, ved jeg ikke.

Man lægge Mærke til, at der her er Tale om afbarkede Kæppe. De var særlig farlige. Man maatte saaledes aldrig slaa Kreaturerne med en afbarket Kæp, ellers gjorde det saamænd ikke saa nøje med at slaa. Hyrdedrengen maatte ikke have en skallet Kæp, Barken skulde være paa. Slog man Kreaturerne med en afbarket Kæp, vilde de ikke trives, hed det.

Et Væddemaal. Paa en Gaard oppe i Hjørlunde var der to Mænd, som væddede om, hvem af dem der turde gaa ind i en Kirke og slaa et Søm i en Kiste. Den ene gik saa; medens han slog Sømmet i, tog han fejl og slog det ned i Trøjen, han kunde ikke slippe løs, og af Skræk faldt han om og døde.

Ligkransen. En Mand, som blev beskyldt for at have begaaet et Mord og begravet den myrdede dybt nede i sin Mødding, blev engang syg. Der kom da pludselig til at ligge en sjælden smuk Ligkrans ude paa Møddingen, en af Husets Kvinder tog den ind, men da Manden hørte dette, blev han meget forfærdet og bad dem om atter at lægge Kransen ud paa sin Plads, hvad man ogsaa gjorde, hvorefter den forsvandt sporeløst. Kort efter døde Manden. (Skoven.)

Posedyret. Der er en Hulvej hjemme ved min Faders Gaard, den ligger mellem to meget store Bakker. Der gaar et Sagn om, at der hver Nat Klokker tolv løb et Dyr, som blev kaldt Posedyret. Det havde intet Hoved, men til Gengæld havde det seks Ben og slæbte en stor Pose bag efter sig. Der var flere, der mødte det, men saa snart det saa nogen, var det

væk med det samme. Min Bedstefader har fortalt det, men han var vel ikke sikker paa det. (Gandløse. — D. F. S.)

Sagnet om Glumsoen blev fortalt i Fredensborg-egnen. Glumsoen var et Vildsvin med et Par mægtige Stødtænder og med Øjne som Ild. Naar en kom kørende med en Vogn, og det var mørkt, kunde det let hænde, at han saa Glumsoen komme løbende hen

GAARDMANDSFOLK I ØRBY
1877

over Markerne imod Vognen og lige hen foran Hestene, hvor den slog sine Stødtænder ned i Vejen, saa der stod Gnister ud til alle Sider. Følgen blev, at Hestene blev sky og ustyrlige, og Glumsoen fik Skyld for alle de Kørselsulykker, der skete, naar det var mørkt.

Jeg har faaet Sagnet fortalt af Fortællerens Søn, der havde mange Søskende, og naar de om Aftenen

sad omkring Bordet og fik Sagnet fortalt af Faderen, trak de altid Benene op under sig, saa de kunde være i Fred for Glumsoen. —

Gravsoen. I gamle Dage troede Folk, at der var et Dyr, som hed Gravsoen, og den var meget farlig at møde især ved Nattetid. Folk skulde passe paa at springe til Side, for den kom rullende hen ad Vejen ligesom et Garnnøgle, og kom den saa til at støde dem paa Fødderne, revnede de helt op igennem. —

Enkelte tror paa Sybilles Spaadomme. „Ser du, hun har sagt det, og det er gaaet i Opfyldelse.“ De havde i gamle Dage Bøger med Sybilles Spaadomme i. Hun havde spaaet, at der skulde fødes et Føl paa Hillerødsholm, og det skulde være rødt med fire hvide Ben, dette Føl skulde komme med i Krigen og komme til at vade i Blod lige saa langt op, som Benene var hvide, og denne Krig skulde blive den sidste. — Dette Føl er født, mens der var Stutteri, men det blev slaet ihjel. —

Efter Sybilles Spaadom skulde Verden forgaa, naar man kom til at køre foruden Heste. Det har jeg hørt af min Moder. (Lille Kregome. — D. F. S.)

Efter Sybilles Spaadom skulde Verden forgaa „atten Hundred og en Stund“. (Hillerød).

Af andre af Sybilles Spaadomme skal anføres følgende.

En Kone fortæller, at hendes Moder fortalte, at Sybille havde spaaet, at der skulde komme til at staa et Slag ved Kongeaaen, og dær skulde alle tolvaars Dreng og alle de tressaarige Mænd kæmpe. Ude i Darum Enge skulde der gro et Træ, og naar det var vokset op, skulde den danske Konge komme og binde sin Hest ved det. (Vestjylland.)

Paa Fyn fortalte man, at der skulde komme til at

staa saa blodigt et Slag paa Fyn, saa at en Hat skulde flyde i Blod ind ad Odense Port.

En Mand, der er født i Odsherred, fortæller, at han for et halvt Hundrede Aar siden har hørt en Mand fortælle, at der skulde komme en Tid, da Bjergene skulde fyldes i Havene og hele Jorden udjævnes, saa alt blev lige slet (fladt). Og da man nu var begyndt at fylde Mosehuller og lignende, mente Manden, at Tiden var inde, da Spaadommen skulde gaa i Opfyldelse. —

Hesten, der forsvandt. Tante har engang fortalt om en ung Pige, der skulde gaa markvejs over, og da hun kom ned paa en Eng, stod der en Ponny, og hun tænkte da: „Den tager jeg og rider paa over til den anden Gaard, saa kommer jeg hurtigere af Sted.“ Da hun var kommet op paa Hesten, sagde hun som i Tanker: „Lad os saa komme af Sted i Guds Navn.“ Men idet hun nævnede Gud, forsvandt Hesten under hende, og hun stod igen nede paa Jorden. Hun var da klar over, at hun havde været i Gemæng med Fanden selv. —

Kortspil. Der sad engang tre Mænd i en Krostue og spillede Kort, henne i et Hjørne sad en anden Gæst og saa paa dem. Saa bad han om at faa Lov til at spille med, men han sad stadig i Held og vandt de andres Penge. Og jo mere han vandt, jo mere morede han sig. Saa tabte en af de tre Mænd et Kort paa Gulvet og bukkede sig ned for at tage det op, han saa da, at den fjerde havde en Hestehov, og at det var Fanden selv, de spillede med, de smed Kortene og forsvandt ud af Krostuen. Fanden grinede, fordi han havde vundet deres Penge. —

Man troede, at Djævelen kunde være en Hund eller en Kat, og hvis man om Aftenen traf en Hund eller Kat, skulde man slaa Kors for sig og

saa skynde sig til et Hus og faa en Pibe, som man skulde blæse ud over Dyret, for saaledes troede man, at man kunde blæse onde Aander bort. (Gilleleje.)

Den kloge Smed fra Tulstrup. Han var født 1706 og døbt Johan Konrad Melling, men i daglig Tale gik han under Navnet „Den kloge Smed“. Efter at have lært Smedehaandværket drog han i sine Ungdomsaar viden om i Udlandet paa sit Haandværk. Efter at have afsluttet denne Periode i sit Liv bosatte han sig 1739 med sin unge Hustru, Annike Jørgensdatter, paa Holmegaard i Tulstrup, og nu begyndte hans Berømmelse som klog Mand. Adskillige Træk fra hans Liv er gaaet fra Mund til Mund i hans Slægt, og dær lever de endnu. Det synes, som han har været mere frygtet end afholdt. Overtroen var stor i de Tider, og det var ikke Smaating, han kunde udføre, om Sagnet da ellers taler sandt. Selv nægtede han bestemt, at han besad overnaturlige Evner. Det hele var en Videnskab, sagde han, og han havde sikkert Ret heri. Det var rimeligvis en Færdighed, han havde erhvervet sig paa sin Udenlandsfærd. — Skaffede hans Ry som Heksemester ham mange Ubehageligheder, havde det ogsaa sine gode Sider. Det var en urolig Tid, Tyveri og Overfald hørte til Dagens Begivenheder. Smedefolkene paa Holmegaard mærkede intet til sligt. Saa langt deres Omraade strakte, herskede der en Fred som i Frode Fredegods Dage. Grunden er let at forstaa. Ingen vovede at komme Smeden eller hans Ejendom for nær af Frygt for de overnaturlige Evner, han mentes at besidde. Engang, fortællés der, krøb den kloge Smed gennem en stor Egekævle, der laa i Toften uden for hans Gaard, mens Byens Folk undrende stod og saa derpaa og hørte, hvordan det knagede og spragede i Klodsen. Lige i samme Momang kom en Kone fra et andet

Sogn gaaende ned ad Bygaden. Hun standsede og betragtede smilende det mærkelige Optrin. „Jert Tossekidt,“ sagde hun, „ka I da inte se, han kryver uden paa Klodsen?“ Sagen var, at Smeden havde forgjort Øjnene paa de andre Tilskuere, men ikke paa hende. Hun slap imidlertid ikke godt fra sin Aabemundethed, thi næppe havde hun udtalt Ordene, før hun løftede højt op i Kjolen, lettede paa Benene og raabte om Hjælp, idet hun troede, hun var faldet i Gadekæret og stod i Fare for at drukne. Nu var det hende, der blev Genstand for Latteren.

Paa en Fodtur kom den kloge Smed en Aftenstund gennem Nejede By. En Dreng var saa ubesindig at raabe efter ham, men det skulde han ikke have gjort. En hemmelig Magt drev ham til at ledsage Smeden paa den lange, ensomme Vandring til Tulstrup. Ankommen hertil sagde Smeden til sin Følgesvend: „Nu skal du have Tak, min Dreng, fordi du har fulgt mig hjem, saa kan du vel lade være at raabe efter den kloge Smed en anden Gang, naar han kommer gennem Nejede.“

Præsten i Tjæreby, Hr. Kaas, ivrede engang under sin Prædiken i Annekskirken i Alsønderup mod Heksemestre, sagtens møntet paa Smeden i Tulstrup. Følgerne udeblev ikke. Paa Hjemvejen blev Hestehe syge, og da de blev sat paa Stald, rystede de som Espeløv. Der blev da sendt Bud efter den kloge Smed, han hældte en Flaske Vand i hver af dem, og saa var de over det.

Johan Konrad Melling døde 1774 og ligger begravet paa Alsønderup Kirkegaard. Blandt hans Efterladenskaber fandtes nogle Bøger, hvis Indhold ingen kunde tyde — de har rimeligvis været tyske —, man har aabenbart været bange for dem, thi de blev brændt. Af hans Børn blev Datteren Kirsten (død 1813)

gift med Hans Petersen og bosat paa Egerodgaard i Tulstrup. Hun var Tipoldemoder til mig, som skriver disse Linjer.

HIMMELBREVE

En stærk Tro nærede mange i gamle Dage paa Himmelbreve, der dels ved deres religiøse Ordvalg og dels ved deres foregivne beskyttende Evne gjorde Indtryk paa Sindene. Mange Soldater havde dem med i 64 og bar dem paa sig i den Tro, at dette halv kristelige, halv trolddomsagtige Papir skulde beskytte dem mod Faren. De, som Soldaterne bar paa sig, var vistnok altid haandskrevne. I Hjemmene havde man derimod trykte Himmelbreve i Glas og Ramme. De virkede beskyttende over for Torden og Lynild med mere. Sine Steder mente man, at Himmelbrevet i det hele var en Amulet, et Beskyttelsesmiddel mod Uheld. Et saadant Sted, er det blevet mig fortalt, havde de dog alligevel megen Uheld med deres Kreaturer. Troen paa Himmelbrevene er ikke uddød endnu. Det er ikke mere end en halv Snes Aar siden, at et Menneske, der ejede et Himmelbrev, som var ved at muldne bort, lod det trykke op i flere Eksemplarer og benyttede dem som Gaver til Venner og Bekendte. Som man vil se, var der ogsaa knyttet Forbandelser til Himmelbrevene. Til et saadant Himmelbrev knyttede der sig den Trusel, at hvis det kom ud af Huset, vilde en af Familiens Medlemmer dø. Dette er unægtelig gaaet i Opfyldelse to Gange. Intet Under, at saadanne Himmelbreve i gamle Dage kunde indgyde baade Tillid og Skræk.

Jeg gengiver her nogle Himmelbreve. (Se iøvrigt I. Side 14.)

En, Miil fra Sanct Michaels Bjerg, boede en Mand som heder Just; denne Mand haver talet med Guds

Engel, hvilken var klar som en Lue, saa at han ikke kunde see paa ham for Klarhed Skyld hvorover Manger faldt ned af Forskrækkelse; Men Engelen sagde til ham: Frygt dig ikke! dig skal intet skade; Men gaae til Præsten og levere ham dette Brev, og siig til hannem: At Gud ikke kand have Roe for de fortryktes Suk og Raab Skyld, thi de faaer ikke være i

HIMMELBREV
trykt i København 1770.

Fred paa Jorden, som de skal ligge udi, baade for de svare Synder som gaar i Svang, og den store Hofmodighed som Menneskene daglig lever i. Dette samme Brev var skrevet med forgyldte Bogstaver, og lyder som efterfølger:

GIV AGT PAA DETTE BREV:

Den som vanhelliger Sabbaten, han er forkastet, som Skriften siger; Thi raader jeg Eder, at I ikke arbejde om Søndagen, enten paa Eders eget eller

andres Arbeide, men at I flittig gaae i Kirke, baade Gamle og Unge, for at høre Guds Ord med Andagt. I haver 6 Dage i Ugen til at gjøre Eders Arbeide paa; Sabbaten skal I holde reen og hellig: Den, som ikke det gjør, skal blive straffede, baade Gamle og Unge. I skal ikke sminke Eders Ansigt eller kruuse Eders Haar, og dermed bedrive Hoffart, som Herren selv i sit hellige Ord har forbudet. Afbeder hver hos Gud Eders Synder, paa det de maae Eder forlades; Bedriver ikke Ondt i mit Navn, thi jeg haver skabt Eder af Intet, og jeg kan gjøre Eder til Intet igien. Ærer Eders Forældre med Ord og Gierning, saa skal I have Lykke og Velsignelse baade her og hisset. I skal ikke slaae ihjel; I skal ikke bedrive Hoer; I skal ikke stiele; I skal ikke sige falsk Vidnesbyrd, men tale Sandhed; I skal ikke begiere eders Næstes Gods, etc. Hver den, som ikke troer Guds Ord, han bliver fordømt; men hvem som troer det, skal have Løn og Velsignelse af Gud. Hvo dette Brev haver i sit Huus, og ikke aabenbarer disse Guds Befalinger, den er ingen ret Christen; men hvo som lever derefter, om de end havde saa mange Synder som Sand i Havet, Løv og Græs paa Jorden, samt Stierne paa Himmelen, skal de alle ved en sand Troe paa Eders Forløser forlades Eder; men den, som ikke troer, skal ikke undgaae Døden. Og dersom I ikke omvender Eder, saa skal I vorde evig fordømt. Gud skal spørge Eder paa den sidste Dag, da kand I ikke svare hannem Eet til Tusinde for Eders mange Synder. Hvo dette Brev haver i sit Huus, eller hos sig, og gjør derefter, hannem skal da Jorden og Vejret ikke skade, men altid bevares for Ild og Vand, ja ham skal vederfares alt Godt. Holder Guds Bud, som Han haver givet Eder, og aflægger Hoffærdighed, Fraadserie og Drukkenskab, Guds Ords Foragt og Bespottelse.

Havde de Gudsfrøgtiges Bøn og Raab ikke været, saa havde der ikke kommet Regn paa Jorden i lang Tid; men dersom I ikke omvender Eder, da skal Verden snart forgaae. Der skal blive saadan Krig og Blodsudgydelse, at den eene intet kand kiende den anden. Der skal blive saa stor Hunger og Elendighed, at en Moder skal æde sit eget Barn. Ja, der skal blive saadan Sygdom og Pestilentse, at den, som lægger sig frisk og sund om Aftenen, skal om Morgen være død. Der skal blive saa stor Jammer og Elendighed, at Menneskene skal raabe: Hvor finde vi Trøst, vi Arme og Elendige, som ikke har omvendt os fra vores Synd og Ondskab? Men dersom I omvender Eder, saa skal I fornemme, at et Menneske paa Hundrede Aar skal ansees for Tredsindstyve Aar. Eders Næring skal forøges, Sorg og Bedrøvelse skal formindskes, siger Herren Eders Gud. Det Menneske er forbandet, som ikke lever efter dette Brev; Men den, som gør derefter, den skal blomstre af Velsignelse, det er aabenbaret.

Kiøbenhavn Aar 1770, trykt hos I. R. Thiele.

HIMMELBREV,

som Gud selv har skreven med Guldbogstaver og hængt det i sin Kirke over Døren. Hvo dette Brev vil gribe, for den flyer det, men hvo som det vil udskrive, for den bøier det sig.

Paa en Miil nær Assens paa Fyn hændte det sig, at en Mand ved Navn Just, som boede i Assens, mødte en ung Karl i brune Klæder, med en stor Hue paa Hovedet, men ingen Knapper i sin Kjole. Den unge Mand gav Just et Brev, for at han skulde give Præsten det; men han sagde, at det maatte have været et Spøgelse. Derfor kom den unge Mand til Just anden Gang og sagde, at han var en Engel, udsendt

fra Gud, hvorpaa han slog sin Kjortel til Side, og var da saa klar og skinnende som Solen, saa Just ikke kunde see paa ham for hans Klarheds Skyld. Den fremmede sagde: Du skal ikke frygte for mig, men gaae til Præsten og sige, at Gud ikke kan have Ro for de Fattiges Sukken og Raaben, thi Jorden er fordærvet og Synder gaar i Svang og bedrives af de fleste Mennesker, som ere i Christenheden. — Brevet lyder saaledes:

„Hvo som arbejder om Søndagen er ikke lykkelig i Himlen, som jeg selv siger. Denne Engel har jeg sendt til Eder for at omvende Eder fra Eders onde Veie, som er Hovmod, mit Ords Foragt, Hoer, Mord, Tyveri, Fylderi, Banden, Vrede, Skjænden og Hævn og endnu mere som er mig saare haardt imod, hvorfor jeg er nødtvungen til at lade Landeplager komme over Eder: I er selv Skyld i, at Jordens Frugter forminskes, at Dyrtid, Pestilents og andre smitsomme Sygdomme komme over Eder. Vendér derfor om fra Eders Synders Veie og lad Verden ikke bedrage Eder; beder om Forladelse, den Stund I har Tid, thi Enden er nærmere end I seer og tænker. Aflæg eders slemme Synder og gaa flittig i Kirke, Unge og Gamle: arbeid ikke om Søndagen, men hold den hellig og brug mit Ord med Flid; dersom I det ikke gjøre, da vil jeg straffe Eder, Unge og Gamle, men hvis I det gjøre, og holder ud til Enden, vil jeg forbarme mig over Eder, give Eder Sundhed, Glæde og Fred. Hvo som ikke tror, at dette Brev er sandt, han fordømmes, men hvo som tror det, skal have Lykke og Velsignelse. Jeg har selv med min guddommelige Haand skrevet dette. Hvo som har dette Brev i sit Huus, men ikke aabenbarer det, han være forbandet; Enhver skal udskrive det, den ene til den Anden. Om end Menneskene have saa mange Synder som Sand i Havet,

som Stjerner paa Himlen og Græs paa Jorden, skulde de forlades, dersom I omvende Eder og troer fast; men hvo som ikke troer, skal døe. Dersom I ikke omvende Eder, saa blive I forbandede, thi jeg skal spørge paa den yderste Dag; men I kunde ikke svare eet til Tusinde for Eders Synders Skyld. Hvo som har dette Brev i sit Huus, skal Luften og Vejret ikke gjøre nogen Skade, men hans Huus skal altid være fri for Ild og Vand, og alt Godt skal vederfares ham. Dette mit Brev har jeg paany sendt til Eder med Engelen Michael. Jeg er Jesus Christus, tro fast paa mig; hvo som ikke troer paa mig, skal pines i Helvede. Værer barmhjertige mod de Fattige, thi havde deres Suk og Raaben ikke været, da var der ikke kommen Regn eller Grøde paa Jorden i sex Aar; der var bleven Krig og Blodsudgydelse paa Jorden, Hunger og Dyrtid, saa at Moderen skulde fortære sit eget Barn, Menneskene skulde staa friske op om Morgenen, om Aftenen skulde de være døde i Jammer og Elendighed. Mange skulde da raabe Vee, Vee, hvor finde vi arme bedrøvede Syndere Trøst. Men hvis I omvende Eder, skulde I længes efter at leve her i Tusinde Aar, saadan Glæde skal der blive, thi Herren Eders Gud skal have Lyst til Eder. Den som har dette Brev i sit Huus, men dølger det, han være forbandet, men den som det forkynder, han skal blomstre for Herrens Velsignelse.“

Dette er passeret paa Fyen, en Miil fra Assens, ved et Hus som kaldes Møllehuset. —

Dette Himmelbrev er trykt i „I. C. Hansons Officin i Frederiksborg.“

Endvidere har jeg i Hænde „Et christeligt Brev, som er modtaget af en Mand Just Talderis.“ Det adskiller sig ikke saa grumme meget fra det foregaaende. Dog er det nok en Kende mere truende. „Englen . . .

sagde, at denne By (hvilken vides ikke) og Kjøbenhavn vare de tvende syndigste Stæder i hele Christenheden. Dette sagde Englen i Guds Sted; tillige sagde han, at paa Michaelsbjerget hænger et Brev

Denne Brev er skrevet med
3 Aar og 3 Uger og 3 Dage
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den

Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den

Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den

Himmelbrev,

som er skrevet med guldne Bogstaver og hænger over Daaften i den hellige Michaels Kirke i St. Germain. Det viger tilbage fra den der vil røre derved, men aabner sig for den som vil afkræve det.

Denne Brev er skrevet med
3 Aar og 3 Uger og 3 Dage
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den

Denne Brev er skrevet med
3 Aar og 3 Uger og 3 Dage
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den
Den er skrevet i den

Den er skrevet i den

HIMMELBREV trykt i Neu Ruppin.

med forgyldte Bogstaver, som lyder saaledes . . . “ Senere hedder det: „Havde ikke den Fattiges Suk og Raab været, da havde der ikke vokset Frugt paa Jorden i fem og halvtredsindstyve Aar, og dersom I ikke omvender Eder, da skal Verden ei staae længere end i ni Aar . . .“

Den samme Tekst har jeg ogsaa i et haandskrevet

Himmelbrev, hvor der dog er opstaaet saa mange Fejltagelser, at der ikke er blevet stort andet end Amuletten tilbage.

Det overtroiske er trængt helt tilbage i de Himmelbreve, som den tyske Gustav Kühn har trykt. Disse Breve er trykt paa Papir, der nærmest ligner Avispapir, og som staar langt tilbage for de danske Tryk. Det samme er Tilfældet med Udstyret, hvor Thieles Tryk er stilfuldt, baade hvad det typografiske og det dekorative angaar, mens Gustav Kühns derimod kun gør sig bemærket ved grelle Farver. Forretningsmand har han imidlertid været, samme Kühn, han har ogsaa trykt „En gudfrygtig och christelig Huus-Velsignelse.“ Dette Papir er som Himmelbrevene bestemt til at indrammes. Det indeholder en hel Del kristelig-moralsk Tale paa Vers og Prosa med et broget Gud Faderbillede i Midten og en ligesaa broget Ramme udenom. Paa Foden har det samme Signatur som Himmelbrevet: „Neu-Ruppin, zu haben bei Gustav Kühn.“ Dette Papir er betegnet med Trykkenummeret 296. Gustav Kühn har aabenbart drevet en stor Billedindustri. Fra samme agtede Haand har vi et Dobbeltbillede — koloreret naturligvis — af Frederiksborg Slot før og under Branden. Det er Nr. 507.

Gustav Kühns Himmelbrev begynder saaledes:

HIMMELBREV,

som er skrevet med gyldne Bogstaver og svæver over Daaben i den hellige Michaels Kirke i St. Germain. Det viger tilbage fra den, der vil røre derved, men aabner sig for den som vil afskrive det. —

Her er en Prøve paa Teksten: „I skulle ikke arbejde om Søndagen, thi den er Herrens Dag, da I skulle henvende Eders Tanker paa Gud og hans Velgjerninger. Søger ikke Hoffærdighed og glemmer ikke

den evige Gud for den forgjængelige Verden, men higer efter den sande Glæde, som findes i Guds-frygt“ Paa Spalten ved Siden af er der en Samling „Smukke christelige Tankesprog, som I skulle lægge paa Hjertet for at einde evig Salighed. Gud giver, Haabet opliver. O Gud forlad mig ei paa Livets Tornevej. Du paa din Gud kan bygge trygt og paa ham kaste al din Frygt, om Fjiender end Dig hade, han vil Dig ei forlade. Er Nøden stor er Herren næst, og han veed hvad os tjener bedst. Vær glad i Hjertet, spis og drik, hav Gud og Armod for Dit Blik“ o. s. v.

Det ejendommeligeste Himmelbrev er dog nok følgende haandskrevne, spækket som det er med gamle Lønformler:

ET BREV FRA HIMMELEN

Der var engang en Greve som havde en Tjenner og han vilde lade ham henrette, og da dette skulde ske kunde Skarpretteren ikke faa Hovedet af ham, da spurgte Greven hvorledes dette kunde være at intet Sværd kunde beskadige ham, da tog Tjeneren dette Brev frem som han havde hos sig og var derpaa skrevet følgende Bogstaver L. F. F. R. H. L. H. N. Derpaa befalede han Greven at Enhver skulde bære et saadant Brev hos sig. Hvem som haver dette Brev hos sig kan hverken Lynild eller Torden gjøre skade, naar en Næse bløder eller man haver blodige Saaer saa skal man lægge dette Brev paa og Blodet staaer stille. Skriv disse Bogstaver op paa en Sabel, paa Siden af et Gevær eller andet slags Skyts og alt skal staae stille i Navnet Gud Fader, Gud Søn og Gud den Helligaand. S. F. F. A. Gud skal bevare dig for Tyve og Mordere. Ingen kan sige dig falsk imod, du kan heller ikke blive forfærdet, Ild

og Vand kan heller ikke gjøre skade, det er bedre en Penge. Ligesom Iesus Christus stod stille i Oliehaven og ligesaavist som han vandrede her paa Iorden skal alt Skyts staae stille, heller ikke Geværild kan skade dig. Synlig og usynlig maa staa stille. I, Iesus Død befaledede i Navnet Gud Fader, Gud Søn og Gud den Helligaand. H. H. S. S. Du behøver ikke at frygte Pistoler, det er de hellige som Vunden Christ. R. H. F. G. Ingen Kugle kan træffe dig, det maa være af Guld Sølv eller Bly. Hvo som haver disse Velsigelser med sig mod Fjenden kan ingen Skyts gjøre skade. Amen i Navnet Gud Fader, Gud Søn og Gud den Helligaand. Hvo som ikke vil tro dette kan skrive det af og hænge det om Halsen paa en Hund og skyde derpaa, saa skal han see at det er sandt. Dette Brev er fundet i Holstensaaen 1724, det var skrevet med gyldne Bogstaver og svævede over det Sted Baudadau, da man vilde gribe det veg det tilbage indtil i Aaret 1791, da fik man det indfald at skrive det af og gjøre det bekjendt for Verden. Endvidere stod der i dette Brev: hvo som arbejder om Søndagen er forbandet; I maa heller ikke arbeide forlænge om Lørdagen. Ieg har givet Eder sex Dage at arbejde i den syvende Dag skal du gaae i Kirke at høre og lære Guds Ord. Unge og Gamle skal bede med hverandre at deres Synder maa blive dem forladne og om i saa haver saamange som der er Sand i Havet og Løv paa Træerne skal de dog forlades Eder naar i troer dette Ord. Ær din Fader og din Moder, sig ikke falsk Vidnesbyrd imod din Næste, begjær ikke Guld eller Sølv af Eders Rigdom skal i give de Fattige. Sky Menneskenes Lyster og Begjærligheder. Dette Brev haver jeg Iesus Christus skrevet hvo som ikke troer dette Brev er af mig forhadet og skal straffes paa den yderste Dag hvor han ikke kan

svare mig. Hvo som haver dette Brev skal aabenbare det; den Ene skal lade det skrive af efter den Anden. Hvo som haver dette Brev i sit Huus kan intet Tordenveir giøre Skade. Dette Brev haver jeg skrevet ved mine hellige Engle i dette velsignede Jesu Navn Amen. Iesus Christus fik sit Saar her paa Iorderige, det lægtes i Himmelen. Iomfru Marie vædde det med sine Taarer og tørrede det med sit Hovedhaar, hun bad at det ikke skulde bløde, ikke bulne ikke svie, ikke sprække men at det strax skulde groe sammen som Iesu Vunder og Saaer og det N. G. F. S. O. A. D. H. A. Amen. Moses med sin Stav gik igennem det røde Hav saadant Gud vilde at dette skulde skee vil og stille det løbende Blod. Amen.

Dette Brev tilhøre mig

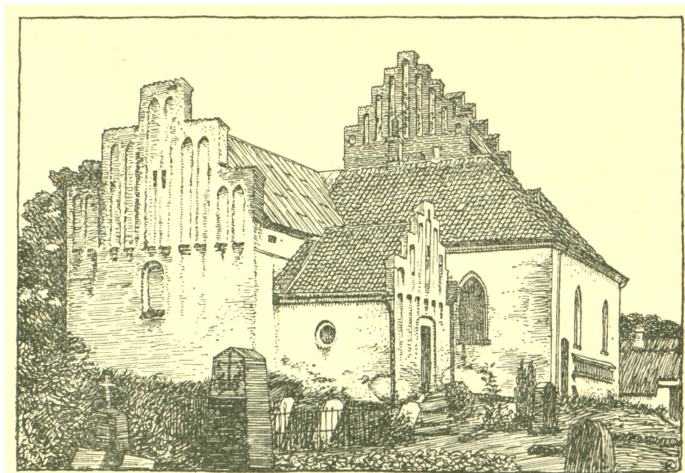
Mathilte Christine Hansen.

Fiiirhøj, 22. April 1869.

Naturligvis var der mange, som tog dette Himmelbrevs Løfter fuldt alvorligt. Et Eksempel herpaa har man i følgende Fortælling: „I Annisse var der en Gaardmand, som var saa masende overtroisk. Engang sad han og svirede sammen med en Kommis H. P. Olsen fra Helsing, som siden blev Købmand i Hillerød, og som de nu sad og snakkede, kom de til at tale om Himmelbreve, og Gaardmanden paastod da, at Kommis'en gerne maatte skyde paa hans Hest. Hvis den blot havde et Himmelbrev bundet om Halsen, kunde han ikke giøre den Skade. De satte et Væddemaal, men H. P. Olsen vilde ikke skyde Man-

dens Hest, og han foreslog derfor, at de skulde prøve med Hunden. Gaardmandens Svoger ladede saa Geværet, Hunden fik Himmelbrevet bundet om Halsen, og Olsen skod. Men der faldt jo ingen Hund. „Ja, lad mig selv lade,“ sagde H. P. Olsen, han var ikke saa tosset. Han ladede saa og skod, og Hunden laa død paa Stedet.“

SLUTNING

KIGGER man denne Bogs forskellige Af-snit igennem, vil man nu og da komme til at smile ad hine gamle — hvor var de ikke uvidende! Hvor var Bønderne ikke tilbage dengang baade i Forhold til Nutiden og i Forhold til Borgerne i Datiden! Idet jeg iøvrigt vil komme tilbage til Overtroens psykologiske Side i dette Værks næste Bind „Højtid“, vil jeg dog lige bemærke, at man maa ikke lade det blive ved Smilet alene, man maa ikke glemme, at det, der bringer os til at trække paa Smilebaandet, det var Livsens, til Tider Dødsens Alvor for hine Tiders Mennesker. Hekse, Trolde, Gengangere var for store Dele af Befolkningen en Virkelighed og for andre en Mulighed, som bragte deres Hjerter til at banke, mens Angstens kolde Sved piblede frem. Hvis man husker, hvor mørkerød man var, da man var fem Aar, vil

man forstaa den Angst, hine Mennesker var fyldt af i vor Slægts Barndom. Ejheller er Nutiden saa helt fri for Overtro, ak, nej, vi har den alle. Nogle er vidende derom, andre uvidende, men vi har den. Og naar Overtroen ikke giver sig saa grelle Udslag nu som dengang, da er det nok Oplysningens Skyld, men ikke i den Forstand, at det er Oplysningen, der er gaaet ind og har drevet Overtroen ud. Nej, Aarsagen er den, at Oplysningen har gjort vor Levevis sikrere. Overtroen staar nemlig i ligefrem Forhold til Livets Usikkerhed. Hvor denne er stor, dær er Overtroen stor. Hvor den bliver mindre, dær mindskes Overtroen. I gamle Dage var Bondens Indtægter meget smaa og i det hele højst usikre. Kreaturerne var udsultede og Jorderne udpinte. Nu ved enhver, at en forsulten Ko lettere bukkes under for en Sygdom end en velnæret, og at en ren Mark i god Gødningskraft giver en mere konstant Afgrøde end en uren og udpint. Det var virkelig ikke altid nogen let Sag at faa Smør i gamle Dage. Paa Mejerierne mærker de ingen Vanskeligheder til. Nej, for de har en fremskreden Teknik og Videnskab at bygge paa. De gamle havde intet af dette, og naar saa Kærningen mislykkedes for dem, styrtede de sig ind i Heksetroens mørke Irgange. Hvorfor var der mindre Overtro i Købstæderne (for det var der vel?) end paa Landet? Af den simple Grund, at Byfolkenes Indkomster var langt mere konstante end Bøndernes. Havde deres Bedrift været under samme Paa-virkning af Uheld og usikkert Vøjrlig, da skuldé man have set Overtro. Det ser ud til, at man nu om Stunder finder større Overtro blandt Fiskere end blandt Bønder. Ja, det vilde være underligt andet. Mens Bøndernes Indtægter paa Grund af de store Fremskridt paa Landbrugets Omraade er blevet langt mere

jævne, er Fiskerens Stilling altid usikker. En Gang faar han Baaden fuld af Fisk, en anden Gang fanger han ikke et Øje. Et Aar tjener han godt, et andet Aar elendigt. Denne Usikkerhed maa jo skabe Overtro, selv om Menneskene iøvrigt er oplyste Folk.

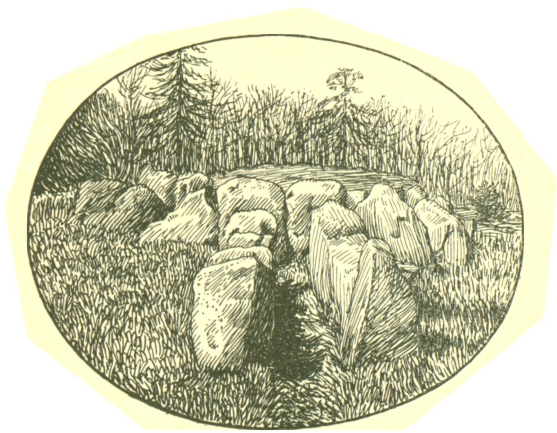
Og med Hensyn til den personlige Sikkerhed, da ligger der en stor Oplysning i den Ting, at mens Middelalderetiden for Mænd i Aarene 1840—49 var 41 Aar, er den nu 56. For Kvinder er Tallet gaaet frem fra 43 til 59. Livet er altsaa ved Hjælp af Hygiejne og Lægekunst blevet sikrere, og der er mindre Grund til at tro paa Forgørelse og lignende Foreteelser. Men tag Sikkerheden bort i økonomisk eller personlig Henseende, saa skal man se Overtro. Flyveren og Automobilisten har deres *mascotte*, deres Lykkedyr eller anden Form for Amulet, og hvad saa man i Verdenskrigen, hvor Livets Usikkerhed pludselig blev meget stor? Hele den gamle Overtro skød pludselig igennem alt det tillærte. Soldaterne gik med Himmelbreve eller Kædebreve paa sig. Virkelige Amuletter, formet som Medaljoner e. l. fandtes i Massevis. Og nu bagefter er Amuletter moderne Smykker og Spaakoner ganske almindelige.

Man vil finde, at Teknikken og Videnskaben er blevet meget større, og derved er Menneskenes personlige og materielle Sikkerhed ligeledes blevet større, dette har gjort Overtroens Udslag betydelig mindre. Men Menneskesjælens egen Styrke over for Overtroen er ikke blevet større. Menneskelivet og dets Farer og Kampe er bestandig sig selv lig.

Alle de mange, der har hjulpet mig med at samle Stof til denne Bog, bringer jeg min bedste Tak. Jeg finder Anledning til at fremhæve pens. Postbud P.

Petersen, Tisvilde, som den, der har ydet flest Bidrag til nærværende Bog. Iøvrigt maa jeg bemærke, at de Træk af Sagn og Tro, denne Bog indeholder, kun er et Udvalg af det Stof, jeg er i Besiddelse af, men økonomiske Forhold har tvunget mig til at beskære Stoffet stærkt.

Efter at en Del af Bogen var trykt, har jeg faaet Meddelelse om, at *Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse* har bevilliget mig et Tilskud, hvilket Tilskud var særlig kærkomment, da Bogen alligevel er blevet en Del større end planlagt.

NOTER

I Anledning af Beretningen om et Menneskeoffer S. 70 finder jeg Anledning til at bemærke, at jeg i disse Dage har faaet to Beretninger om en tilsvarende Begivenhed. I en Sending Elevstile fra Antvorskov Højskole er der nemlig to, der begge fortæller om, hvorledes man i den sorte Døds Tid paa Tudse Næs begravede to Tiggerbørn for at formilde Guderne. Der blev gravet et dybt Hul og sat nogen Mad derned. Da Børnene kom ned i Graven og spiste af Maden, begyndte man at kaste dem efter, skønt de græd og klagede over, at der kom Jord paa deres Mad. Der er, som man vil se, en saadan Lighed — jeg tænker især paa det Træk, at Børnene græd over, at der kom Jord paa deres Mad —, at man let faar den Tanke, at Beretningen fra Hjørlunde Sogn maa være et Vandresagn. Et yderligere Vidnesbyrd herom er, at samme Begivenhed og netop med samme betegnende Træk findes i den norske Forfatterinde Sigrid Undsets Bog „Kristin Lavransdatter. Kørset“ Side 503.

Med Hensyn til Beretningen om „Heksen paa Ourø“ S. 144 er der opstaaet et Par Trykfejl. I Artiklens Titel er de to tørste Ord faldet ud. Artiklen hedder: „Gamle Minder. Fortalt af en 81-aarig. Den sidste Heks paa Ourø“. Linje 12 f. n. staar der: „Hegnegaardene“, skal være: „Hegnedgaardene“. Linje 9 f. n. staar: „der udtaltes som Barber“, skal være: „der udtaltes Barber“. Med Hensyn til Beretningens Indhold skal jeg henvise til en Afhandling af Kredslæge K. Carøe „Hekseri eller Hysteri paa Ourø for 100 Aar siden“ (Fra Frederiksborg Amt, Aarvog for 1919 S. 22—33). K. Carøe fortæller her, hvorledes Barbara Nielsdatter (døbt i Vindinge ved Roskilde 1755 og død 1834 paa Ourø), gift med Jens Tygesen (1753—1829), af Pigen Ane Hansdatter fra Holbæk, der har været i Tjeneste hos Ægteparret et Par Aar og er blevet konfirmeret hos dem ved Paasketid 1819, anklages for at være Skyld i en Sygdom, som Ane, der har faaet en anden Plads, faar efter ved et Besøg hos sin tidli-

gere Madmoder at have nydt noget Tevand med Smørrebrød. Ane har haft Opkastninger, hvori var Skindlapper, Traade, en iturevet Tolvskillingsseddel med mere. Barbara bliver arresteret og sidder i Fængsel et halvt Aars Tid, inden hun endelig slipper ud for senere at blive frikendt. K. Carøe paaviser, at Anes Ud-sågn er løgnagtige, og at hun er en typisk Hysteriker. Barbara er fuldkommen uskyldig i Pigens Sygdom:

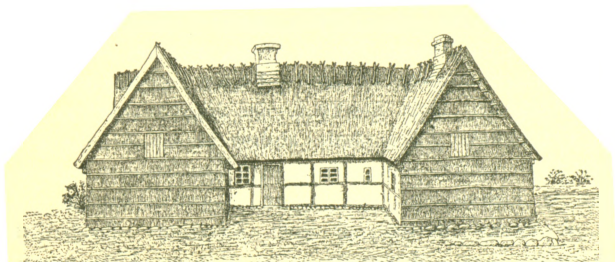
Jeg gengiver Navnene paa de fleste af mine Meddelere — nogle kender jeg ikke Navn paa, og andre har ikke ønsket deres nævnet —, idet jeg anfører Navnet paa dem, fra hvem jeg har skriftlige Meddelelser, og paa dem, der har givet mig saadanne mundtligt:

Pens. Postbud P. Petersen, Tisvilde, Henry Olsen, Hillerød, Olga Nielsen, Lyngerup, Gerda Olsen, Else Thyrstrup, Gandløse, Husmand Mathias Nielsen, Frersvang, Ingeborg Müller, Melløse, Sigrid Andersen, Mørdrup, Jens Jensen, Havreholm, Husejer Søren Andersen, Harløsevej, Gaardbestyrer Carl Sørensen, Smidstrup, fhv. Gaardejer Søren Petersen, Nejede, Ellen Marie Hansen, Ebberholtsvang, Oluf Jensen, Gaardejer P. Olsen, Ølsted, Sognefoged Christoffer Larsen, Helsinge, Husejer Johan Andersen, Frederiksværksvej, Frk. Ane Jacobsen, Borgerstiftelsen, Hillerød, Ingeborg Larsen, Frederikssund, Hans Poulsen, Græse, fhv. Mejeribestyrer Larsen, Høbjerg, Poul Jensen, Frederiksborg Højskole, Kommiss Harald Petersen, Nyhuse, Lærer Alfred E. Nielsen, Slingerup, Fru Valborg Rasmussen, Holløse, afd. Lærer Svenstrup, Hjortsvang, fhv. Gaardejer Christoffer Larsen, Ørby, Seminarieelev Jacob Nielsen, Jonstrup, Jernbane-assistent P. F. Petersen, Vemb, Asta Thorlacius, Enke Stine Nielsen, Tjæreby, cand. mag. Gunnar Knudsen, København, Kommunelærer Henrik Nielsen, Hillerød, Førstelærer O. J. R. Madsen, Sletten, Fisker J. Thomassen, Snekkersten, Hans Jørgensen, Brederød Mølle, Gartner L. Larsen, Ejlstrup, afd. Professor Axel Olrik, Gaardejer Hansen Ruth, Alsønderup, fhv. Gaardejer J. P. Petersen, Helsinge, Gaardejer Mads Petersen og Hustru, Saltrup, Sogneraadsformand P. D. Jensen, Lyng, Skoleinspektør P. Petersen, Hillerød, Kommunal. C. F. P. Mortensen, København, Vejmand Lars Jensens Hustru, Ullerød, fhv. Skibsinspektør Hagedorn, Billedskærer Lars Nielsen, Kulhusene, Poula Klinkby, Helsingør, Højskoleforstander Anders Vedel, Roskilde, Gaardejer Lars Nielsen, Valby, Karen Mortensen, Povl

Skadhauge, København, Fru Johanne Begtrup, Frederiksborg Højskole, Folmer Steenbuch Hansen, Frederikssund, Signe Svendsen, Ramløse, fhv. Gaardejer P. Jensen, Hillerød, Handeltgartner Niels Pedersen, Fredensborg, fhv. Gaardejer Nilausen, Nyhuse, afd. Thomas B. Bang, København, Købmand J. P. Kristjansen, Holløse, Forfatteren Redaktør Hans Henriksen, København, Urmager Christensen, Hillerød, Fru Kirsten Uhrskov, Frederiksværksvej, Højskolelærer Ole Jensen og Hustru, Frederiksborg Højskole, Gaardejer Laurits Jensen, Vellerup, Magister Hans Ellekilde, København, Hj. Thuren, København, Urmager C. H. F. Johansen, København, Fuldmægtig Henrik Petersen, Maribo, i Evald Tang Kristensens Samling, Medd. S. 131, Kirstine Hansen, Gandløse, Østsjællands Folkeblad, Nordsjællands Venstreblad, Holbæk Amtstidende.

Foruden fra Elever paa Askov, Høng og Frederiksborg Højsk., hvis Navne med Hjemsted er nævnt ovenfor, har jeg benyttet Meddelelser fra følgende Skoleelever og Skolebørn. Bendstrup Skole: Halfdan Andreasen, Viggo Jensen, Adolf Jørgensen, Anna Larsen. Esbønderup Skole: Caritha Olsen, Helene Nielsen, Edith Larsen, Ellen Svendsen, Alf Larsen. Farum Skole: Ellen Hansen, Sigrid Mortensen. Frk. Mørks Skole: Rigmor Petersen, Ellen Olsen. Frederiksborg Statsskole: Holger Jansen, Steffen Ankjær, Lisbeth Leidersdorff, Viggo Nemming, Else Nielsen, Jørgen Jørgensen, O. Rasmussen, Alice Larsen, Aage Nielsen, Knud Repstock, Ingeborg Madsen, J. Rich. Randskov. Frederiksværk Borgerskole: Svend Mogensen, Oskar Hansen, Aage Jørgensen, Villiam Pedersen, Aksel Andersen, Ejner Hansen, Kuno Nielsen. Gilleleje komm. Realskole: Esther Bendtsen, Oskar Larsen, Louis Lund, Ketty Nielsen, Else Rasmussen, Louis Juul Juliusen, Poul Sørensen, Karen Kjellerup, Hedvig Jonassen, Villy Karlsen. Græsted Skole: Niels Lars Nielsen, Jens Evald Sørensen, Edith Petersen, Frede Hansen, Poul Andreassen, Karl Nielsen, Edith Jensen, Karla Hansen, Lise Larsen, Hedvig Larsen, Gerda Henriksen, Valborg Hansen, Laurits Hansen, Aksel Sørensen. Hagelse Skole: Karen Christensen. Helsingør Skole: Ejner Andersen, Elly Andersen, Maja Hansen, Aage Hansen, Johannes Pedersen, Lilly Hansen, Karla Petersen, Peder Andersen. Helsingør højere Almenskole: Børge Jensen. Hillerød Kommuneskole: Ella Andersen. Hornbæk Skole: Birgitte Munck Petersen, Aage Nielsen, Marie Andersen, Karen Margrethe Nielsen. Hø-

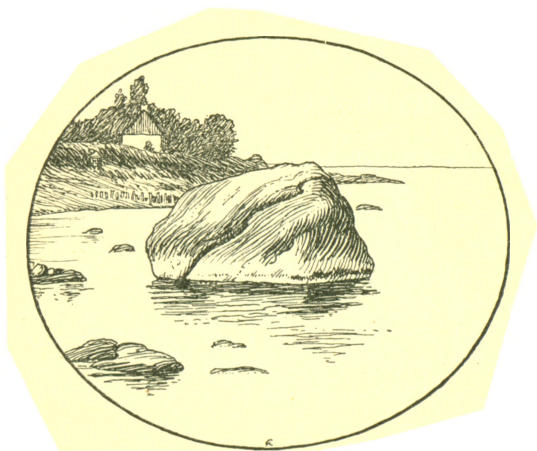
bjerg: Helga Andersen, Dagny Baun, Magda Svegaard, Mary Andersen, Jenny Larsen, Orla Jensen, Augusta Andersen, Marie Nielsen. Hørsholm: Kathrine Nielsen, Hakon Hansen, Svend Aage Larsen. Ordrup Skole: Dagny Thestrup, Edith Larsen, Else Jensen, H. C. Oluf Thomsen, Valborg Japp Hansen, Sofie Dinesen, Karla Frederiksen, Marie Petersen, Erik Japp Hansen, Hjalmar Petersen, Egon Hansen. Seksgaardene Skole: Karl Hansen. Skibby Skole: Betty Andersen. Skovskolen: Karla Nielsen, Aksel Jørgensen, Johanne Petersen, Agnes Christensen. Slingerup Skole: Svend Hansen, Kaj Larsen, Anders Jensen. Sletten Kirsten Andreassen. Søsum: Thorvald Andersen, Karna Lundgren, Gerda Kristensen, Sejer Olsen, Hilma Svendsen. Vinderød Skole: Viktor Larsen. Høsterkøb Skole: Edgar Madsen. Nyhuse Skole og Lynge Skole.

INDHOLD

	Side
INDLEDNING	7
HØJTIDER	13
FORLOVELSE OG BRYLLUP	18
FØDSEL	21
SYGDOM OG HJEMMERAAD	24
VARSLER	35
LIGSKARE	36
DØDSFALD	37
GENGANGERE	40
VIND OG VEJR	50
BRØD OG ØL	55
LANDBRUG	56
OFFER.	68
SMØRHEKSERI	72
KLOGE KONER OG MÆND	77
FREMMEDE.	87
UFRED.	87
ILDEBRAND	88
FISKEROVERTRO	88
GOGT OG DAARLIGT MØDE	97
FORSKELLIG TRO	98
KØRSEL	104
VILDFARENDE	110
LYGTEMÆND	113
KONG VALDEMARS VILDE JAGT	114
SPØGERI.	119
HEKSE OG HEKSERI	139
TROLDTØJ	155

	Side
NISSER	161
VARULVE	164
MARER	167
ELLEFOK	169
STRANDVASKERE	171
FORSKELLIGE SAGN	174
HIMMELBREVE	187
SLUTNING	199
NOTER	203

B I L L E D E R

	Side
OMSLAGET: HØJSTEN I UVELSE, Tegn. af <i>Kongstad</i>	
TITELBLADET: TOFTE KILDE. Tegning af <i>Kongstad</i>	
HØJSTEN I UVELSE SOGN, Tegning af <i>Kongstad</i>	5
KIRKELADE VED STRØ KIRKE, Tegning af <i>Kongstad</i>	7
TROLDESTENEN VED EGELUND, Tegn. af <i>Kongstad</i>	12
GØRLØSE KIRKE, Tegning af <i>Kongstad</i>	13
TO NORDSJÆLLÆNDERE, Fotografi	19
HELENE GRAV, Tegning af <i>Kongstad</i>	31
HELENE KILDE, Tegning af <i>Kongstad</i>	33
ET VOLTAKORS, Tegning af <i>Kongstad</i>	34
FERSLEV KIRKE, Tegning af <i>Kongstad</i>	38
PIGE FRA HILLERØDEGNEN, Fotografi	40
PIGER I DERES FARMODERS DRAGTER, Fotografi	45
DRAGTER FRA HALSNÆS, Fotografi	50
PIGE FRA SKOVEN, Fotografi	52
UNG PIGE I GUNDSØMAGLEDragt, Fotografi	54
KVINDER FRA HELSINGEENEN, Fotografi	59
HUSMAND I TISVILDF, Fotografi	64
GAARDMAND I HAVREHOLM, Fotografi	69
PARCELLIST I SØSUM, Fotografi	74
KONE I SØSUM, Fotografi	75
KONFIRMANT I RASMAGERKJOLE, Fotografi	83
UNG MAND I KONFIRMATIONSDRAGT, Fotografi	89
ANDERS PRØJSER, Fotografi	95
GAARDMANDSFOLK I SLAGSLUNDE, Fotografi	100
GAARDMANDSKONE I KOLDSBÆK, Fotografi	107
BØNDERFOLK I HOLLØSE, Fotografi	113
GURRE RUIN, Tegning af <i>Kongstad</i>	117

	Side
GAARDMAND I MAARUM, Fotografi	123
GERLEV KIRKE, Tegning af <i>Kongstad</i>	130
GAARDMANDSFOLK I TISVILDE, Fotografi.	138
BADSTRUP RUIN, Tegning af <i>Kongstad</i>	145
AMULET FRA EJBY, Tegning af <i>Kongstad</i>	150
ST. OLAVS KILDE, Fotografi	156
GAARDMANDSKONE I SØBORG, Fotografi	161
GAARDMANDSFOLK FRA STRANDESBØNDERUP, Fotog.	165
GAARDEJER I KASSEMOSE, Fotografi	169
JÆGER OG JORDEMODERMAND, Fotografi	173
GAARDMAND FRA ASMINDERØD SOGN, Fotografi	178
GAARDMANDSFOLK I ØRBY, Fotografi	182
HIMMELBREV	188
HIMMELBREV	193
STENFIGUR I KARMELITERKLOSTERET I HELSINGØR, Tegning af <i>Kongstad</i>	198
TORUP KIRKE	199
JÆTTESTUE I GRIB SKOV	202
HUS I TIBIRKE, Tegning af <i>Niels Pedersen</i>	206
SNEKKERSTEN, Tegning af <i>Kongstad</i>	208
KLAUS NARS Ø, Tegning af <i>Kongstad</i>	210

I alle Boglader faas:

NORDSJÆLLANDSK FOLKELIV

Første Bind: *TO NORDSJÆLLÆNDERES
ERINDRINGER* (1921) 5,50 Kr.

Andet Bind: *FOLKESAGN* (1922) 6,00 Kr.

Tredie Bind: *SAGN OG TRO* (1923) 5,50 Kr.

I Løbet af Aaret 1924 udkommer de to sidste Bind:

Fjerde Bind: *HØITID* og

Femte Bind: *DAGLIGT LIV*

DIS-Danmark

1 0 5 6 3 7

